

Surat brasih

DJANDJI TAHETA

Tuhan tuntang Djuru-Salamat ita

JESUS KRISTUS.


~~~~~  
**Injalinan bara puna basae akan basan olo ngadju  
hong pulau Borneo.**  
~~~~~

**ILAMBAGAN HAPAN BALANDJAN OLO KRISTEN HONG
TANAH BALANDA, (NEDERLANDSCHE BIJBELGENOOTSCHAP,
HONG LEWU AMSTERDAM.**

AWI TUAN METZLER TUNTANG BASTING, TUKANG MALAMBAGAN.

—
1858.

Horoe

karä surat Djandji taheta.

Baan surat.

1. Ewangelion injurat Mattäus, 28 bagie, ... 1.
  2. Ewangelion injurat Markus, 16 bagie, ... 69.
  3. Ewangelion injurat Lukas, 24 bagie, ... 113.
  4. Ewangelion injurat Johannes, 21 bagie, ... 185.
  5. Saritan gawin rasul, injurat Lukas, 28 bagie, ... 240.
  6. Surat rasul Paulus akan olo Romani, 16 bagie, ... 312.
  7. Surat rasul Paulus idjä solake akan olo Korintus, 16 bagie, .. 341.
  8. Surat rasul Paulus idjä duä akan olo Korintus, 13 bagie, ... 371.
  9. Surat rasul Paulus akan olo Galatia, 6 bagie, ... 390.
  10. Surat rasul Paulus akan olo Epesus, 6 bagie, ... 400.
  11. Surat rasul Paulus akan olo Pilippi, 4 bagie, ... 410.
  12. Surat rasul Paulus akan olo Kolosa, 4 bagie, ... 417.
  13. Surat rasul Paulus idjä solake akan olo Tesalonika, 5 bagie, .. 424.
  14. Surat rasul Paulus idjä duä akan olo Tesalonika, 3 bagie, .. 430.
  15. Surat rasul Paulus idjä solake akan Timoteus, 6 bagie, ... 434.
  16. Surat rasul Paulus idjä duä akan Timoteus, 4 bagie, ... 442.
  17. Surat rasul Paulus akan Titus, 3 bagie, ... 448.
  18. Surat rasul Paulus akan Pilemon, 1 bagie, ... 451.
  19. Surat rasul Paulus akan olo Ibrani, 13 bagie, ... 453.
  20. Surat rasul Jakobus, 5 bagie, ... 475.
  21. Surat rasul Petrus, idjä solake, 5 bagie, ... 482.
  22. Surat rasul Petrus, idjä duä, 3 bagie, ... 490.
  23. Surat rasul Johannes, idjä solake, 5 bagie, ... 496.
  24. Surat rasul Johannes, idjä duä, 1 bagie, ... 503.
  25. Surat rasul Johannes, idjä telo, 1 bagie, ... 504.
  26. Surat rasul Judas, 1 bagie, ... 508.
  27. Surat pangarinah, injurat Johannes, 22 bagie, ... 508.
-

EWANGELION, INJURAT MATTÄUS.

BAGI 1.

1. Horoe utus Jesus Kristus. — II. Ampin tamparan Jesus Kristus.

I. — 1. Surat rinting utus Jesus Kristus, panakan Dawid, panakan Abraham. — (*Luk.3,23.*)

2. Abraham manak Isaak; Isaak manak Jakob; Jakob manak Juda tuntang karä paharie.

3. Juda manak Pares äwen duä Sera, indue Tamar; Pares manak Esrom; Esrom manak Aram.

4. Aram manak Aminadab; Aminadab manak Nahason; Nahason manak Salmon.

5. Salmon manak Boos, indue Rahab; Boos manak Obed, indue Rut; Obed manak Jesse.

6. Jesse manak Dawid, radja tä. Maka radja Dawid manak Salomo, indue tä so-lake sawan Uriä.

7. Salomo manak Roboam; Roboam manak Abia; Abia manak Asa.

8. Asa manak Josapat;

Josapat manak Joram; Joram manak Osias.

9. Osias manak Joatam; Joatam manak Aghas; Aghas manak Esekias.

10. Esekias manak Manase; Manase manak Amon; Amon manak Josias.

11. Josias manak Jekhonia tuntang karä paharie, katika olo Jehudi tawanan akan Babel.

12. Maka limbah olo Jehudi lapas tawanan bara Babel Jekhonia manak Salatiel; Salatiel manak Sorobabel.

13. Sorobabel manak Abiud; Abiud manak Eliakim; Eliakim manak Asor.

14. Asor manak Sadok; Sadok manak Aghim; Aghim manak Eliud.

15. Eliud manak Eleaser; Eleaser manak Mattan; Mattan manak Jakob.

16. Jakob manak Josep, banan Maria; bara Maria Jesus djari inakan, idjä bagarä Kristus.

17. Maka karä tilap bara Abraham sampai Dawid äpat-

walas tilap; tinai bara Dawid sampai olo Jehudi tawanan akan Babel äpatwalas tilap kea; tinai bara katika olo Jehudi tawanan akan Babel sampai Kristus äpatwalas tilap.

II. — 18. Maka ampin tamparan Jesus Kristus kalotoh. Krana amon indue Maria djari imopoh Josep, helo bara äwen duä tä hindjä, maka olo mitä iä batihi, awi Rogh brasih. — (*Luk.1,26.*)

19. Maka Josep, bakalbanae tä, olo tetek, djaton iä maku mampahawen iä, baja handak malih iä sasuni. — (*4. Mos.5,15.*)

20. Tapi amon iä manirok talo tä, itä! malaikat pangkahai Tuhan mananggoh iä huang nupie, koae: O Josep, panakan Dawid, äla mikäh manduan Maria, popohm, krana idjä djari huang iä, djetä awi Rogh brasih.

21. Iä karäh manak hatuä, sewut arae Jesus, (*Djuru salamat,*) krana iä tä karäh manjalamat ungkup olo ajue bara karä dosae.

22. Maka karä talo toh mandjadi, uka tulus augh Tuhan, idjä insuman nabi, koae: — (*Jes.7,14.*)

23. „Itä! budjang salia karäh batihi, tuntang iä karäh manak hatuä, olo akan manjewut arae Immanuel,”rimae, amon injalinan: Hatalla hindjä ita.

24. Maka amon Josep misik

batiroh, iä malalus tumon petäh malaikat Tuhan dengae, palus manduan popohe.

25. Tapi iä djaton rantep iä, sampai iä djari manakan anake hatuä, idjä solake; tuntang iä manjewut arae Jesus.

BAGI 2.

I. Olo pintar bara hila timor manalih Jesus. II. Jesus imbit olo hadari akan Misir. III. Radja Herodes mampatäi anak olo korik hong Betlehem. IV. Jesus buli Nasaret.

I.—1. Maka metoh Jesus inakan hong Betlehem, intu tanah Judea, djaman radja Herodes, itä! olo pintar bara hila timor sampai Jerusalem, — (*Luk.2,7.*)

2. Koae: Hong kwe radjan olo Jehudi, idjä taheta inakan indue? Krana ikäi djari mitä bintang ajue bara hila timor, balalu ikäi djari kantoh, handak manjembah iä.

3. Maka amon radja Herodes mahining aughe tä, iä tangkedjet, haiak salepah Jerusalem.

4. Palus iä mamumpong karä kapala imam, tuntang olo tamat surat, sambil mariksa intu äwen tä kaleka Kristus akan inakan indue.

5. Koan äwen dengae: Intu Betlehem, hong tanah Judea; krana kalotoh augh surat nabi: — (*Migha5,1.*)

6. „O Betlehem, hong tanah Juda, ikau djaton toto korik halai intu bentok karä mantir Juda; krana bara ikau karäh lembut Mantir tä, idjä manjakatik baris olo ajungku, Israel.”

7. Tä Herodes mangahau olo pintar tä sinisidik, tuntang mariksa intu äwen katika bintang tä haru lembut.

8. Limbah tä iä manjoho äwen tanggoh Betlehem, koae: Lius, gau anak tä buabua, maka amon keton sondau iä, sanan tä akangku, mangat jaku kea manalih, manjembah iä.

9. Maka amon olo tä djari mahining augh radja, iä balalu hagoet. Tä itä! bintang idjä gitae bara hila timor, miar helo baue, sana sampai tambuan kaleka anak tä aton kabatendä igh iä.

10. Maka amon äwen mitä Bintang tä, iä paham kahan-djake,

11. Palus tamä huma, tuntang mitä awau tä dengan indue Maria; maka äwen mahingkep, manjembah iä, sambil mukäi ramoe, manenga akae bulau, garo, minjak.

12. Maka olo tä imetäh Hatalla huang nupie, belä iä haluli tinai tanggoh Herodes, djadi äwen tä buli tanah mahoroe djalan beken.

II. — 13. Maka limbah olo tä djari buli, itä! malaikat Tuhan mananggoh Josep huang

nupie, koae: Misik, duan awau tuntang indue, balalu hadari akan Misir, palus melai hetä, sampai jaku manjoho ikau; krana Herodes handak manggau anak toh, uka mam-patäi iä.

14. Maka iä misik, manduan awau tuntang indue hama-lem, balalu badari akan Misir.

15. Maka iä melai hetä, sampai Herodes djari matäi; uka tulus augh Tuhan, idjä insanan nabi, koae: „Bara Misir aku djari mangahau Anakku.” — (Hos.11,1.)

III. — 16. Maka amon Herodes mitä olo pintar djari mamunga iä, iä paham blait, balalu manjoho olo mam-patäi karä anak olo intu Betlehem, tuntang hapus saran lewu tä, idjä duä njelo umure tuntang idjä tapas bara tä, tumon katika, idjä djari iseke buabua intu olo pintar.

17. Tä maka augh nabi Jeremia djadi tulus, idjä kalotoh: — (Jer.31,15.)

18. „Augh lembut huang Rama, paham tarahing, tang-is, tatum; Rahel manatum anake, tuntang iä djaton maku iampong, basa äwen tä nihau.”

IV. — 19. Maka amon Herodes djari matäi, itä! malaikat Tuhan mananggoh Josep huang nupie intu Misir, koae:

20. Misik, duan awau tuntang indue, palus lius akan tanah Israel; krana olo tä

djari matäi, idjä mangatah hambaruan awau toh.

21. Maka iä misik, manduan awau tuntang indue, balalu buli tanah Israel.

22. Tapi amon iä mahining, Arkelaus marentah Judea, indu gantim liau bapae Herodes, maka iä mikäh manalih hetä; tapi iä imetäh Hatalla huang nupie, palus hagoet akan Galilea.

23. Maka iä sampai, palus mangkalewu huang lewu, idjä Nasaret arae; uka tulus augh nabi: „Iä akan inggarä Nasareus.”

BAGI 3.

I. Johannes pampandoi masuman panumah Kristus. II. Jesus impandoi awie.

I.—1. Maka katika tä Johannes pampandoi hagoet, masanan augh Hatalla intu padang Judea, — (*Mark.1,4. Luk.3,3.*)

2. Koe: Hobah keton, krana karadjaan sorga djari tokep. — (*4,17.*)

3. Krana iä tä, idjä djari insanan nabi Jesaia, koe: „Aton augh olo mantehau hong padang: awi manatap djalan akan Tuhan! parampar kaleka akae!” — (*Jes.40,3.*)

4. Maka Johannes hapakaan bulun onta, tuntang hababat upak meto intu kahange, panginae sangkalap tuntang madu.

5. Tä aton blua, manangogh iä, olo Jerusalem, tinai olo bara salepah tanah Judea, tuntang bara karä tanah, awang darah Jordan.

6. Maka iä mampandoi olo tä huang Jordan, limbah äwen djari mangaku karä dosae.

7. Maka amon iä mitä, arä olo parisi tuntang olo saduki manalih pampandoi ajue, koe dengan äwen: O panakan lalidi! äwe djari manjoho keton hadari mahakan kalait idjä harian?

8. Tapi awi keton mamua awang patut akan kahobab.

9. Äla keton mado, handak hamauh huang arep keton: Abraham puna bapa ita. Krana aku hamauh dengan keton, alo bara batu toh kea mahin tau Hatalla mandjadian anak akan Abraham.

10. Maka kapak djari indanan intu uhat batang kaju, genep upon, idjä djaton mamua bahalap, akan inäweng, balalu inganan akan apui. — (*7,19.*)

11. Toto, aku mampandoi keton akan kahobab, hapan danum; tapi rahian bara aku aton dumah idjä kwsa bara aku, akae tä jaku djaton baguna mäton sarumpahe mahiu dia; iä tä karäh mampandoi keton hapan Rogh brasih tuntang apui. — (*Pang. Ras.1,5.*)

12. Huang lengäe aton kiap, iä karäh mamprasih karaiae

tototo; iä karäh manampunan paräi tä huang lepaue, tapi apis tä karäh inusule hapan apui idjä djaton tarabelep.

II. — 13. Katika tä Jesus dumah bara Galilea akan Jordan, manalih Johannes, uka impandoi awie.

14. Tapi Johannes mangahana iä, koae: Patut jaku impandoim, kilen ikau mananggoh aku?

15. Tapi Jesus tombah aughe, koae: Naughe toh, krana tumon toh patut ita malalus salepah katetek. Tä iä maku tinai. — (5,17.)

16. Maka limbah Jesus impandoi, iä balalu djakat bara danum; tä itä! langit buap akae, tuntang iä mitä Rogh Hatalla mohon, kilau burong dara, palus melai hundjue.

17. Tinai itä! augh blua bara langit, koae: Iä toh Anakku, idjä äka huangku, iä idjä ingilakku. — (17, 5.)

BAGI 4.

I. Jesus iningkes setan. II. Iä mintih murid, tuntang manampara madjar olo.

I.—1. Palus hemben tä kea Jesus iagah Rogh akan pandang, uka iä iningkes setan. — (Mark.1, 12. Luk.4, 1.)

2. Djadi limbah iä puasa kăpat pulu andau tuntang kăpat pulu alem, maka iä blau.

3. Tä idjä paningkes tä manggapi iä, koae: Djaka ikau toto Anak Hatalla, käläh ikau hamauh, manjoho batu toh mandjadi tepong.

4. Tombah iä, koae: Aton augh surat: „olo djaton belom awi tepong bewäi, tapi awi genep bawak kotak, idjä blua bara njaman Hatalla.” — (5. Mos.8, 3.)

5. Tä setan magah iä akan lewu brasih, palus mampendeng iä hundjun babungan human Hatalla,

6. Sambil hamauh dengae: Djaka ikau toto Anak Hatalla, sewu kangiwa, krana aton augh surat: „iä karäh manjoho malaikat ajue sabab ikau, äwen karäh mandating ikau hundjun lengäe, belä paim patarang batu.” — (Masm.91, 11.)

7. Koan Jesus dengae: Tinai aton augh surat: „älä ikau maningkes Tuhan, Hatallam.” — (5.Mos.6, 16.)

8. Limbah tä setan magah iä mandai bukit, idjä paham gantong, palus mamprahan akae sakarä karadjaan kalunen tuntang kahaie,

9. Sambil hamauh dengae: Talo handiai toh aku handak manengae akam, djaka ikau mahingkep, manjembah aku.

10. Tä koan Jesus dengae: Indah bara aku, setan! krana aton augh surat: „ikau akan indu manjembah pangkahai Tuhan, Hatallam, tun-

tang batonggal manempo iä bewäi." — (5. Mos. 6, 13.)

11. Tä setan malihi iä, maka itä! malaikat dumah, manonggo iä.

II. — 12. Maka amon Jesus mahining, Johannes djari inutup olo, iä hagoet akan Galilea.

13. Tapi iä malihi Nasaret, palus babungkat, inangkalewu hong Kapernaum, idjä saran danau, intu tanah Sebulon tuntang Naptali;

14. Uka tulus augh, idjä injewut nabi Jesaia, koe: — (Jes. 9, 1.)

15. „Tanah Sebulon tuntang tanah Naptali, intu saran danau, dipah Jordan, Galilea idjä äka olo kapir:

16. „Olo tä, idjä mondok huang kakaput, djari mitä kalawa idjä hai; kalawa djari lembut akan olo tä, idjä mondok huang tanah, äka kangkalingän pampatäi.”

17. Bara katika tä Jesus manampara masanan augh Hatalla, sambil hamauh: Hobah keton, krana karadjaan sorga djari tokep.

18. Maka amon Jesus manandjong hong saran danau Galilea, iä mitä olo hampahari, idjä kalambutan, duä biti, Simon, idjä bagarä Petrus, tuntang paharie Andreas; äwen duä tä malaboh pasat hong danau, krana iä puna olo palauk. — (Luk. 5, 2.)

19. Koe dengan äwen tä:

Kantoh keton, omba aku, aku handak manjoho keton manawan olon.

20. Maka äwen tä balalu malihi pasate, palus omba iä.

21. Maka limbah iä djari hagoet bara hetä, iä mitä olo hampahari beken tinai, idjä kalambutan, duä biti kea, Jakobus, anak Sebedeus, tuntang paharie Johannes; äwen duä tä huang arut, hindjä bapae Sebedeus, manumpang pasate; maka iä mangahau äwen tä.

22. Tä äwen balalu malihi arut tuntang bapae, palus omba iä.

23. Maka Jesus mangumbang salepah tanah Galilea, tuntang madjar huang karä sinagoge, sambil masanan brita bahalap tahu karadjaan sorga, tuntang mampakäläh karä ampın peres, karä ampın kapähän olo arä.

24. Maka britae sampai salepah tanah Siria; balalu olo magah akae olo handiai idjä haban, hakabeken ampın perese tuntang kapähäe, tinai olo idjä ingumpang dewa, tuntang olo idjä gila genep bulan, tinai olo kait kedjang, maka iä mampakäläh karä olo tä.

25. Maka paham karä olo omba dengae bara Galilea, bara Dekapolis, bara Jerusalem, bara Judea, tuntang bara dipah Jordan.

BAGI 5.

I. Jesus masanan, äwe idjä salamät. II. Iä mandäben tuntang manarang augh Torat, idjä tahu olo pamuno, III. olo pahabandong, IV. olo panjapa, V. olo palait.

I. — 1. **M**aka amon Jesus mitä olo arä tä, iä mandai lungkoh, palus mondok, tuntang muride manggapi iä.

2. Maka iä marakang njamae, madjar olo tä, koae: — (*Luk.6,20.*)

3. Salamät olo idjä mangkemä katapas kahalap huange, krana akae aton karadjaan sorga.

4. Salamät olo idjä kapähä atäie, krana iä karäh impangat.

5. Salamät olo idjä balemo atäie, krana iä karäh hapantau kalunen.

6. Salamät olo idjä blau tuntang haus belaie manggau katetek, krana iä karäh besoh.

7. Salamät olo idjä masi, krana iä karäh iasi.

8. Salamät olo idjä brasih atäie, krana iä karäh manampajah Hatalla.

9. Salamät olo idjä manggau kabuah, krana iä karäh inggarä anak Hatalla.

10. Salamät olo idjä ingasingen olo sabab katetek, krana akae aton karadjaan sorga.

11. Salamät keton, amon olo manjapa tuntang mangasingen keton sabab aku, tinai hababaka keton, hapan karä

augh papa haiak manandjaro.

12. Handjak rantang keton, krana upah keton hai huang sorga; krana kalotä olo djari mangasingen karä nabi, idjä helo bara keton.

13. Keton toh ujah kalunen. Tapi amon ujah batawah, hapan en olo tau mangahing tä tinai? Djetä djaton guna enen hindai, baja inganan akan ruar, tuntang ihundjeng olo.

14. Keton toh kalawa kalunen. Lewu idjä imangun hundjun bukit djaton tau basilim.

15. Djaton kea olo pudji manotong sumbo, mangat mina tä penda gantang, tapi hundjun tantahae, tä djetä mamplawa olo handiai, idjä huang huma.

16. Kalotä buah kalawa keton pahapahai intu baun olo, nakara olo mitä gawin keton idjä bahalap, tuntang manara Bapa keton idjä huang sorga. — (*1.Petr.2,12.*)

II. — 17. **Æ**la keton mado, aku djari dumah handak mangarak Torat atawa augh karä nabi; aku djaton djari dumah uka mangarak djetä, tapi uka malaluse. — (*3,15.*)

18. Krana toto, jaku hamauh dengan keton, alo langit tuntang petak nihau lilap, maka idjä kabawak atawa idjä katitik Torat mahin dia akan nihau, sampai augh tä tulus samandiai. — (*Luk.16,17.*)

19. Sabab tä maka karä

olo, idjä mangarak prentah idjä, alo korik haliai, sambil madjar olo kalotä, iä akan inggarä korik haliai huang karadjaan sorga; tapi idjä malalus tuntang madjar tä, iä karäh inggarä hai huang karadjaan sorga.

20. Krana aku hamauh dengan keton, djaka katetek keton djaton paham bara katetek olo tamat surat tuntang olo parisi, maka keton djaton akan tamä karadjaan sorga.

21. Keton djari mahining, aton augh intu tato hiang keton kalotoh: „äla ikau mampatäi olo; maka äwe idjä mampatäi olo, iä djaton tau dia buah hukum.” — (2.Mos. 20, 13.)

22. Tapi aku hamauh dengan keton, gagenep olo, idjä sala malait paharie, iä akan indu buah hukum intu mantir basara korik; tinai olo idjä manjewut paharie: bureng, — iä akan indu buah hukum intu mantir basara hai; tapi olo idjä manjewut kolae: tjäh olo gila, — iä akan indu buah hukum apui naraka.

23. Sabab tä, amon ikau mimbit talo tengam akan mesbeh, amon hetä ikau tarangin, paharim malait ikau tuntang aton bukue budjur:

24. Tä pelai talo hetä helo intu baun mesbeh, palus lius, ngabua arepm helo dengan paharim, limbah tä haluli, mandjuluk talo tengam.

25. Buah ikau badjeleng marera olo, idja malawan ikau, sangkom ikau hindjä dengae huang djalan, belä olo idjä malawan ikau mandjuluk ikau akan mantir, tuntang mantir tä mandjuluk ikau akan kapiri, balalu ikau inutup hong sipir.

26. Toto, aku hamauh dengam, ikau djaton akan blua bara hetä, sampai ikau djari manahor lepalepah.

III. — 27. Keton djari mahining, aton augh intu tato hiang keton: „äla ikau habandong.” — (2.Mos. 20, 14.)

28. Tapi aku hamauh dengan keton, genep olo, idjä tantai manampajah olo bawi haiak mipen iä, olo tä djari habandong dengae huang atäie.

29. Tapi amon matam idjä hila gantau mampalajang ikau, karuit, kanan tä; krana bontong ikau, amon ramon berengm idjä nihau, tuntang äla hapus bitim inganan akan naraka. — (Mark. 9, 47.)

30. Tinai amon lengäm idjä hila gantau mampalajang ikau, tetek, kanan tä; krana bontong ikau, djaka ramon berengm idjä nihau, tuntang äla hapus bitim inganan akan naraka.

31. Tinai djari aton kea prentah: „olo idjä hatolang dengan sawae, patut manenga surat talak akae.” — (5.Mos. 24, 1.)

32. Tapi aku hamauh dengan

keton, olo handiai, idjä hatolang dengan sawae, sala bara bukue habandong, olo tä manjoho iä habandong; tinai olo, idjä masawä olo bawi idjä djari inganan banae, iä kea habandong.

IV. — 33. Tinai keton djari mahining, aton prentah intutu tato hiang keton kalotoh: „äla ikau mangarak augh sumpahm, tapi lulus augh sumpahm intu pangkahai Tuhan.” — (2.Mos.20,7.)

34. Tapi aku hamauh dengan keton, äla haliai keton sumpah; äla sumpah manjewut langit, krana djetä padadusan Hatalla.

35. Äla kea keton sumpah manjewut petak toh, krana djetä galang paie. Äla kea sumpah manjewut Jerusalem, krana djetä lewun Radjahai tä.

36. Äla kea ikau sumpah manjewut takolokm, krana idjä krambar balaum mahin dia ikau tau manampae baputi atawa babilem.

37. Baja patut kotak keton kalotoh: amon joh, joh, — amon dia, dia; augh idjä tangkalau bara tä, djetä bara idjä papa tä! — (Jak.5,12.)

V. — 38. Keton djari mahining prentah kalotoh: „matä sama matä, kasingä sama kasingä.” — (2.Mos.21,24.)

39. Tapi aku hamauh dengan keton, äla keton malawan olo papa; tapi djaka olo ma-

nekap pipim idjä hila gantau, ules silae kea akae.

40. Tinai olo idjä handak pado dengam, nahuang manduan klambim, naughe iä manduan kampohm kea.

41. Tinai djaka olo hadjadjuan ikau magah iä idjä djam, käläh agah iä duä djam.

42. Tenga akan olo, idjä blaku intu ikau, tuntang äla manalikut olo tä, idjä handak manalisih talo bara ikau.

43. Keton djari mahining augh kalotoh: „ikau akan indu sinta uläm, tapi basingi musohm.” — (3.Mos.19,18.)

44. Tapi aku hamauh dengan keton, sinta musoh keton; laku berkat akan olo, idjä manjapa keton; paläh kahalap akan olo, idjä basingi keton; laku doa akan olo, idjä mararat tuntang mangasingen keton:

45. Nakara keton mandjadi anak Bapa keton, idjä huang sorga; krana iä mampalembut matanandau ajue akan olo papa tuntang olo babalap, iä mampalawo udjan akan olo tetek tuntang akan olo darhaka.

46. Krana djaka keton sinta olo tä bewäi, idjä sinta keton, narai upah keton? Djaton olo pabean kea pudji tumon tä gawie?

47. Tinai amon keton manabi paharin keton bewäi, narai kalabien gawin keton bara olo beken? Djaton olo

kapir kea pudji tumon tä gawie?

48. Buah keton mandjadi tinduh, kilau Bapa keton, idjä huang sorga tä, aton tinduh. — (3Mos.11,44.)

BAGI 6.

- I. Jesus manjoho ita huang karä gawin ita manahiu Hatalla, äla manahiu olon.
 II. Tä manjoho ita manggau talo sorga paham bara talo kalunen.
-

I. — 1. Ingaingat keton, äla malalus gawin keton awang bahalap intu baun olo, handak blaku tampajah intu iä; amon kalotä, maka keton djaton bara upah intu Bapa keton, idjä huang sorga.

2. Toh, amon ikau manenga sadakah, äla manjoho sarunai impahiau intu baun, kilau gawin olo haliau huang sinagoge tuntang hong djalan, uka iä inara olo. Toto, aku hamauh dengan keton, olo tä djari manduan upahe lepah.

3. Tapi amon ikau manenga sadakah, äla lengäm hila sambil akan katawan talo, awang iawi lengäm idjä hila gantau;

4. Nakara sadakahim basilim; tä Bapam, idjä manangkilik kaleka basilim, karäh mamaläh bakarinah akam.

5. Tinai amon ikau blaku doa, äla ikau kilau olo ha-

liau; krana äwen tä radjin blaku doa kahum iä huang sinagoge, atawa mendeng intu kampungan djalan, mangat iä gitan olo. Toto, aku hamauh dengan keton, olo tä djari manduan upahe lepah.

6. Tapi amon ikau blaku doa, tamä karongm, kuntji lawange, laku doa intu Bapam, idjä intu äka suni; tä Bapam, idjä manangkilik kaleka suni, karäh mamaläh bakarinah akam.

7. Maka amon keton blaku doa, äla keton barnek, malui augh keton, kilau olo kapir; krana olo tä mado, awi kutoh tutore iä karäh mandino talo lakue.

8. Maka äla keton kilau iä. Krana Bapa keton katawan talo katapas keton, hello bara keton blaku intu iä.

9. Maka buah keton blaku doa kalotoh: Apang ikäi, idjä huang sorga! käläh aram imprasih; — (Luk.11,2.)

10. Käläh karadjaam dumah; käläh kahandakm djadi, kilau huang sorga, kakai kea hundjun petak.

11. Tenga talo kinan ikäi ombet akan andau toh.

12. Tinai ampun karä kasalan ikäi, kilau ikäi kea mampun olo, idjä sala deng-an ikäi;

13. Tinai äla manamäan ikäi huang tingkes, tapi lapas ikäi bara talo papa. Krana ajum aton karadjaan, tuntang kwa-

sa, tuntang kahai katahitahi. Amen.

14. Krana djaka keton mam-pun dosan olo, tä Bapa ke-ton, idja huang sorga, karäh mam-pun keton kea.

15. Tapi djaka keton djaton mam-pun dosan olo, tä Bapa keton djaton kea karäh mam-pun dosan keton.

16. Tinai amon keton puasa, äla bilut baun keton, kilau olo haliau; krana olo tä ma-mapa baue, mangat gitan olo iä puasa. Toto, aku ha-mauh dengan keton, olo tä djari manduan upahe lepah.

17. Tapi amon ikau puasa, undus takolokm, saup baum;

18. Uka olo djaton mitä ikau puasa, baja gitan Ba-pam, idjä intu äka suni; tä Bapam, idjä manangkilik ka-leka suni, karäh mamaläh bakarinah akam.

II. — 19. Äla keton manam-punan panatau huang kalu-nen akan keton, äka gagat tuntang tagar marusak tä, äka maling mamingkas palus manakau.

20. Tapi tampunan akan keton panatau huang sorga; äka gagat tagar djaton ma-rusak tä, äka maling djaton mamingkas, djaton kea ma-nakau. — (Luk.12,33.)

21. Krana intu äka pana-tau keton, hetä kea atäi ke-ton.

22. Matä aton sumbon be-reng. Tä, amon matam bu-

djur, maka salepah berengm karäh blawa.

23. Tapi amon matam papa, tä salepah berengm karäh kaput. Toh, amon kalawa tä, idjä huang ikau, kaput, ma-ka kakaput tä kilen tinai!

24. Djaton olih idjä biti manempo haiak duä; krana iä karäh basingi idjä, sinta idjä, atawa iä karäh heret dengan idjä, mangabelä idjä. Djaton tau keton manempo Hatalla haiak mamon. (*Talo kalunen*). — (Luk.16,13.)

25. Sabab tä aku hamauh dengan keton, äla keton go-gop atäi keton manahiu pam-belom keton, narai indu ki-nan keton, narai indu hapan keton makaian arep keton. Djaton pambelom hai bara talo kinan, tuntang bereng hai bara pakaian?

26. Awi keton manampajah burong penda langit; iä dja-ton malan, djaton kea mang-getem, iä djaton manampu-nan ramo huang lepau; tinai Bapa keton, idjä huang sor-ga, mambelom iä kea. Djaton keton hai haliai bara bu-rong tä?

27. Maka äwe keton tau mandjudu umure barang idjä hasa awi kagogop atäie?

28. Tinai buhen keton gogop atäi sabab pakaian? Itä ke-ton karä kambang hong tana, kilen iä belom; iä djaton ba-gawi, djaton kea mangantih.

29. Tapi aku hamauh dengan

keton, alo Salomo huang karä kahaie mahin djaton djari hapakaian, kilau idjä kapating kambang tä.—(1. *Radja*4,21).

30. Tapi amon Hatalla kalotä makaian oru hong tana, idjä andau toh aton, tinai djewu djetä inganan akan apui: djaton paham haream iä handak makaian keton, o olo idjä tapas pertjaja?

31. Tagal tä, äla keton gogop atäi, sambil hamauh: narai indu kinan ita, atawa narai indu ihop ita, atawa narai indu pakaian ita?

32. Krana talo tä samandiai inggau olo kapir. Krana Bapa keton idjä huang sorga puna katawan, keton indu hapan talo handiai tä.

33. Maka awi keton solake manggau karadjaan Hatalla tuntang kateteke, tä talo handiai tä karäh indahang akan keton.

34. Tagal tä, äla keton gogop atäi tahu andau djewu, krana andau djewu karäh manahiu talo ajue; ombet akan genep andau kapähän ajue.

BAGI 7.

- I. Jesus mangahana ita kanaha mawi olo.
 II. Iä manjoho ita blaku doa, III. tuntang toto mahaga augh ajue.

I.—1. **E**la keton kanaha manaha mahukum, belä keton ihukum. — (*Luk*.6,37.)

2. Krana hukum tä, idjä hapan keton mahukum olo, karäh buah keton tinai, tuntang takar, idjä hanggap keton manakar, karäh hapa manakar akan keton tinai.

3. Tapi kilen ikau mitä talusop, idjä huang matan paharim, maka batang tä, idjä huang matan aim, ikau djaton mingate.

4. Atawa kilen ikau tau hamauh dengan paharim: helo, aku mahanggot talusop bara matam,—maka itä! batang aton huang matan aim.

5. O olo haliau! kauan helo batang bara matam, limbah tä maka ikau akan mangkemä manganan talusop bara matan paharim.

6. **E**la keton manenga talo brasih akan aso, tinai äla mandjakah mutiaran keton akan bawoi, belä iä mahundjeng tä hapan paie, palus mules arepe, mamisak keton.

II.—7. Laku, maka karäh inenga akan keton; gau, maka keton karäh sondau; tegah, maka karäh iuap akan keton. — (*Mark*.11,24. *Luk*.11,9.)

8. Krana olo handiai idjä blaku, iä mandino, tinai olo idjä manggau, iä sondau, tuntang akan olo idjä manegah iuap kea.

9. Atawa äwe keton, olo kalunen, handak manenga batu, amon anake blaku tepong?

10. Atawa amon anake blaku

lauk, handak iä manenga handipä akæ?

11. Maka amon keton, olo papa, tau manenga talo bahalap akan anak keton, toto paham haream Bapa keton, idjä huang sorga, karäh manenga talo bahalap akan karä olo tä, idjä blaku intü iä.

12. Maka talo handiai, idjä kahandak keton gawin olo dengan keton, awi keton kalotä kea dengan olo, krana djetä augh Torat, augh karä nabi.

III. — 13. Tamä bauntonggang idjä sekä; krana hai bauntonggang tuntang lombah djalan tä, idjä magah akan kabanasa, tuntang arä olo tamä hetä.

14. Tapi sekä bauntonggang, simit djalan tä, idjä magah akan pambelom. Isut bewäi olo sondau tä.

15. Haga arep keton bara nabi panandjaro, idjä manalih keton hapakaian kilau tabiri, tapi huange iä hari-maung idjä basiak.

16. Keton akan mangasene iä awi buae. Pudji kea olo mamupol bua anggor bara batang talinggang, atawa bua korma bara batang duhi?

17. Kalotä genep batang bahalap mamua bahalap, tapi batang papa mamua papa.

18. Djaton tau batang bahalap mamua papa, djaton tau kea batang papa mamua bahalap.

19. Genep batang, idjä dja-

ton mamua bahalap, inäweng, palus inganan akan apui. — (3, 10.)

20. Tagal tä maka keton akan mangasene iä awi buae.

21. Djaton baka olo handiai, idjä hamauh denganku: o Tuhan, o Tuhan! — karäh tamä karadjaan sorga, baja olo tä bewäi, idjä manumon kahandak Apangku, idjä huang sorga. — (Jak. 1. 22.)

22. Arä olo karäh hamauh denganku intü andau tä: o Tuhan, o Tuhan, djaton ikäi djari manudjum hapan aram, tinai hapan aram kea ikäi djari manganan dewa, tuntang hapan aram ikäi djari mawi arä gawi idjä kwasa?

23. Tä jaku karäh tombah augh olo tä: djaton haliai aku djari kasene keton; indah bara aku, keton idjä mawi talo papa.

24. Maka genep biti, idjä mahining aughku tuntang manumoe, jaku mananding iä dengan olo pintar, idjä mamangun humae hundjun bukit batu.

25. Djadi udjan paham, tinai danum soho, tuntang barat manampur, manapi huma tä, tapi djaton kea djetä balongkang, basa djetä djari imangun hundjun bukit batu.

26. Tapi genep biti, idjä mahining aughku, tuntang djaton manumoe, iä karäh mananding dengan olo humong, idjä mamangun humae intü baras.

27. Djadi udjan paham, tinai danum soho, tuntang barat manampur, manapi huma tä, tä djetä palus lepah balong-kang, rampar intu petak.

28. Maka amon Jesus djari mahapus karä kotake tä, olo arä djungun awi adjare.

29. Krana iä madjar äwen kilau olo idjä bara kwasa, beken bara olo tamat surat.

BAGI 8.

Gawi heran idjä iawi Jesus. Iä mampakäläh: I. olo basamagh; II. djipen kamandan sardadu; III. empo Petrus idjä bawi. IV. Iä paterai barat tuntang riak. V. Iä manganan dewa.

I. — 1. Amon Jesus mon bara lungkoh, maka paham karä olo omba iä.

2. Tä itä! olo basamagh aton dumah, manjembah iä, koae: Tuhan, djaka ikau nabuang, ikau tau mamprasih aku.—(Mark.1,40,Luk.5,12.)

3. Maka Jesus mandjudju lengäe, manindjek iä, koae: Jaku nabuang, brasih ikau! Hemben tä kea olo tä brasih, nihau peres samaghe.

4. Koan Jesus dengae: Itäm, äla ikau masuman tä akan olo; baja lius, prahan arepm akan imam, palus luput parapah idjä imetäh Moses, indu toros kasaksian akan olo tä.

II. — 5. Maka sana iä tamä Kapernaum, kamandan sar-

dadu mananggoh iä, sambil blaku intu iä, — (Luk.7,2.)

6. Koae: Tuhan, djipengku menter huang huma kait kedjang, paham kapähäe.

7. Maka koan Jesus dengae: Aku handak mananggoh, mampakäläh iä.

8. Tombah kamandan, koae: Tuhan, jaku djaton baguna sampai ikau tamä penda sapa humangku, baja käläh ikau hamauh idjä kabawak kotakm bewäi, maka djipengku karäh käläh.

9. Krana aku toh olo kalunen bewäi, idjä mamenda prentah, tinai aton sardadu penda prentahku; maka amon aku manjoho idjä: lius! — tä iä lius; tinai amon aku mangahau awang beken: kantoh! — tä iä manalih; tinai amon aku manjoho djipengku: awi talo toh! — maka palus iawie.

10. Amon Jesus mahining aughe tä, iä heran, sambil hamauh dengan sakarä olo, idjä omba iä: Toto, aku hamauh dengan keton, alo marak olo Israel mahin dia aku djari sondau kapertjaja idjä kalotoh.

11. Tapi koangku dengan keton, arä olo karäh dumah bara timor bara barat, tuntang karäh mondok kuman dengan Abraham, Isaak, Jakob huang karadjaan sorga;

12. Tapi anak karadjaan sorga tä karäh inganan akan

ruar, akan äka kaput pidjem; hetä tangis tuntang keret kasingä.

13. Maka koan Jesus dengan kamandan: Lius, kilau ikau djari pertjaja, kalotä djadi akam. Maka djipäe palus käläh djam tä kea.

III. — 14. Limbah tä Jesus tamä human Petrus, tä ää mitä empo Petrus idjä bawi menter badarem. — (*Mark.1, 29.Luk. 4, 38.*)

15. Maka ää manjingskap lengäe, palus peres darem tä terai, balalu ää mendeng, manonggo nguan äwen.

16. Maka tokep kaput olo magah akäe arä olo, idjä ingumpang dewa; tä ää mang-anan kärä dewa tä hapan aughe, sambil mampakäläh olo handiai, idjä aton kapähäe.

17. Nakara tulus augh nabi Jesaia, koae: „Bitie djari manduan kapähän ita, tuntang kärä peres ita djari inanggonge.” — (*Jes.53,4*)

IV. — 18. Maka amon Jesus mitä olo arä mangaliling ää, ää manjoho olo barajar akan dipah.

19. Tä olo tamat surat idjä bitie mananggoh, sambil hamauh dengäe: Guru, aku handak omba ikau, alo kangkwekwe panggoetm. — (*Luk. 9,57.*)

20. Koan Jesus dengäe: Ason taun aton bara lowang, äkäe melai, tinai burong

penda langit aton bara saringan; tapi Anakolon djaton aton kalekæ mandanan takoloke. — (*2.Kor.8,9.*)

21. Maka idjä bitie muride tinai hamaub dengäe: Tuhan, soho aku lingkus helo, mangubur apangku.

22. Tapi koan Jesus dengäe: Ikau omba aku; naughe olo matäi mangubur baris ajue idjä matäi.

23. Maka ää djakat arut, tuntang muride omba ää. — (*Mark.4, 36.Luk.8, 22.*)

24. Tä itä! danau paham tantawus riake, sampai arut manalantai awi riak; tapi ää batiroh.

25. Tä murid manggapi, mampisik ää, koae: Tuhan! awat ikäi, nihau ita!

26. Koae dengan äwen: Buhen keton mikäh, o olo idjä tapas pertjaja? Limbah tä ää mendeng, mampudji riwut tuntang danau, palus djetä tadoh haliai.

27. Maka olo tä sangang, koae: Kilen ampin olo toh? krana riwut tuntang danau mahin manumon aughe.

V. — 28. Djadi, amon ää djari sampai dipah, sampai tanah olo Gergasi, maka aton manjupa ää duä bitie olo idjä ingumpang dewa; äwen tä dumah bara kubur, tuntang ää sawoh haliai, sampai olo djaton bahanji manjak djalan djetä.

29. Maka itä! äwen tä mang-

kariak, koe: Narai gawin ikäi dengam, Jesus, Anak Hatalla! Aton ikau manalih hetoh, handak mangapähä ikäi helo bara wajahe?

30. Maka kedjau bara hetä aton kawan bawoi, pabam karäe, idjä murep.

31. Tä dewa blaku intu iä, koe: Djaka ikau manganan ikäi, soho ikäi mangumpang kawan bawoi tä.

32. Koe dengae: Lius keton. Tä karä dewa blua, balalu mangumpang karä bawoi tä. Palus kawan bawoi tä lepah sewu bara saran tiwing akan danau, balalu buseng huang danuin.

33. Maka sakatike hadari, manalih lewu, palus masanan talo handiai tä, tuntang perakaran olo idjä ingumpang dewa.

34. Tä salepah lewu tä blua, manambang Jesus; tuntang sana äwen tä mitä iä, maka iä blaku, uka iä mindah bara saran tanah ajue.

BAGI 9.

- I. Jesus mampakäläh olo kait kedjang.
 II. Iä mintih Mattäus akan muride, sambil manggalas augh olo perisi tuntang augh murid Johannes. III. Iä mabelom anak Jairus idjä bawi, tuntang mampakäläh olo bawi idjä tarohan daha, IV. tinai arä olo haban beken.

I. — 1. Maka iä djakat arut, balalu dimpah, palus sampai lewue.

2. Maka itä! olo mimbit akae idjä bitu hundjun kalekae batiroh, idjä kait kedjang. Amon Jesus mitä kapertjajan äwen tä, koe dengan olo idjä kait kedjang: Handjandjak atäim, anak; karä dosam djari iampun. — (*Mark. 2, 1. Luk. 5, 18.*)

3. Tä maka isut olo tamat surat mado huang atäie: Olo toh manawah Hatalla.

4. Maka Jesus mitä pikir atäie, balalu iä hamauh: Buhen keton mado talo papa huang atäi keton?

5. Krana idjä kwe murah, hamauh: karä dosam djari iampun? atawa hamauh: mendeng, tandjong?

6. Tapi mangat keton kawatan, Anakolon tempon kwasa mampun dosa hundjun petak; — (tä koe deng-an olo idjä kait kedjang:) Mendeng, gatang kalekam batiroh, buli humam.

7. Balalu olo tä mendeng, palus buli humae.

8. Maka olo arä sangang, amon iä mitä talo tä, tuntang iä manara Hatalla, idjä djari manenga kwasa kalotä akan olon.

II. — 9. Maka amon Jesus ha-goet bara hetä, iä mitä olo mondok intu pabean; Mattäus arae; palus iä hamauh dengae: Omba aku. Maka iä mendeng palus omba.

10. Djadi, amon iä mondok kuman intu human Mattäus,

itā! arā olo pabean tuntang olo badosa mananggoh, omba kuman dengan Jesus tuntang dengan muride.

11. Maka amon olo parisi mitā tā, koae dengan murid: Buhen Gurun keton ompat kuman hindjä olo pabean, hindjä olo badosa?

12. Maka aughe tā hining Jesus, tā iä hamauh dengan äwen: Olo brigas dia usah hapan tabit, baja olo haban.

13. Tapi lius keton, tuntang manggau rimam augh djetoh: „aku mangilak asi, djaton parapah.” Krana aku djaton djari dumah mambawa olo tetek, baja mambawa olo badosa, uka iä hobah.

14. Tā murid Johannes mananggoh iä, koae: Kilen ikäi tuntang olo parisi paham puasa, tapi murid ajum djaton puasa?

15. Koan Jesus dengan äwen: Tau kea kolan bakalbana lingalingau angate, sangkom bakalbana hindjä dengae? Tapi andaue karäh sampai, amon bakalbana induan bara iä, tā iä karäh puasa.

16. Maka olo djaton pudji manumpang klambi sakalat idjä kupit hapan rabit tumpang taheta; krana rabit tumpang tā barantat tinai bara klambi, tā petoke papa haream.

17. Djaton kea olo pudji mina anggor taheta huang pingkor upak meto usang;

djaka kalotä, maka pingkor barabit, palus anggor batusuh, tinai pingkor tā nihau; malainkan olo pudji mina anggor taheta huang pingkor upak meto taheta; tumon tā kadadua haiak ihaga.

III. — 18. Metoh iä hamauh kalotä dengan äwen, itā! mantir idjä biti dumah, manjembah iä, koae: Anakku idjä bawi djari matäi nah; tapi tanggoh, danan lengäm hundjue, tā iä karäh belom. — (*Mark.5, 22. Luk.8, 41.*)

19. Maka Jesus mendeng palus omba iä, impahaiak muride.

20. Tā itā! aton olo bawi idjä tarohan daha duäwalas njelo katabie; iä tā manggapi bara likute, palus mangarimas palimping klambie.

21 Krana koan huange: Asal aku tau mangarimas alo klambie bewäi, maka jaku karäh käläh.

22. Tapi Jesus mules arepe, sambil mitä iä, tuntang hamauh: Tanggatanggar atäim, o anak, kapertjajam djari mandohop ikau. Maka olo bawi tā palus käläh bara djam tā kea.

23. Maka amon Jesus tamä human mantir tā, haiak mitä olo panjuling, tuntang olo arä idjä ridu,

24. Koae dengan äwen: Indah keton! krana anak tā djaton djari matäi, baja iä batiroh. Maka olo tā manabään iä.

25. Maka limbah olo arä tä djari lepah iharake, iä tamä, manjingkap lengäe, palus anak tä belom.

26. Maka britae tajap hapus tanah tä.

IV. — 27. Limbah tä Jesus hagoet bara hetä; tä aton olo babutä, duä biti, manuntut iä, tuntang mantebau, koae: Pasi ikäi, o anak Dawid!

28. Maka amon iä tamä huma, olo babutä tä manang-goh iä; tä Jesus hamauh deng-an äwen tä: Aton keton pertjaja, aku tau mandohop keton? Koan äwen tä deng-ae: Joh, Tuhan.

29. Tä Jesus manindjek ma-tae, koae: Djadi akan keton tumon kapertjajan keton.

30. Palus matan äwen tä marenang. Maka Jesus pa-ham mangahana iä, koae: Ingaingat keton, äla olo ma-hining talo idjä djari.

31. Tapi äwen tä lius, ma-sanan iä huang salepah ta-nah tä.

32. Djadi amon äwen tä djari blua, itä! olo magah akae idjä biti olo bisu, tun-tang ingumpang dewa. — (Luk.11,14.)

33. Maka sana dewa djari inganae, palus olo bisu tä hakotak. Tä olo arä handiai hengan, sambil hamauh: Dja-ton pudji talo kalotoh tara-gitan intu olo Israel.

34. Tapi koan olo parisi:

Hapan mantir karä dewa iä manganan dewa. — (12,24.)

35. Maka Jesus manasaran karä lewu, karä pakan, sam-bil madjar huang karä sina-goge olo tä, tuntang masa-nan Ewangelion karadjaan, tinai iä mampakäläh karä ampın peres, karä ampın ka-pähän olo arä.

36. Maka amon iä mitä olo arä, paham angkat asie dengae; krana olo tä ujuh tuntang kasaburan, kilau tabiri, idjä djaton bara sakatik.

37. Tä iä hamauh dengan muride: Aton kutoh talo inggetem, tapi olo panggetem isut bewäi.

38. Tagal tä laku keton intu Tuhan, idjä tempon talo inggetem, nakara iä manjoho olo panggetem akan tanae. — (Luk.10,2.)

BAGI 10.

Panjolak Jesus manjoho muride hagoet, masanan augh Hatalla.

1. Maka Jesus mangahau muride duäwalas biti tä, tun-tang iä manenga kwasa akan äwen mahundjun karä dewa papa, uka iä manganan dje-tä, tinai kwasa mampakäläh karä ampın peres, karä ampın kapähä. — (Mark.6,7. Luk.9,1.)

2. Maka aran duäwalas ra-sul tä kalotoh: idjä solake,

Simon, idjä bagarar Petrus, tinai Andreas, paharie idjä kalambutan; Jakobus, anak Sebedeus, tuntang Johannes, paharie idjä kalambutan. — (Mark.3, 16.)

3. Pilippus tuntang Bartolomeus; Tomas tuntang Matäus, olo pabean tä; Jakobus, anak Alpeus, tuntang Labeus, idjä bagarä Tadeus kea;

4. Simon Kananites, tuntang Judas Iskariot, idjä dapit mandjual iä.

5. Æwen duäwalas tä inoho Jesus hagoet, tuntang mametäh iä, koe: Æla keton hagoet mahoroe djalan olo kapir, tuntang äla tamä lewun olo Samaria.

6. Baja lius, talih tabiri human Israel, idjä lajang. — (15, 24.)

7. Maka haiak keton lius, awi keton masuman brita, tuntang hamauh: karadjaan sorga djari tokep. — (4, 17.)

8. Pakäläh olo haban, belom olo matäi, prasih olo basamagh, kanan karä dewa. Kwasa toh keton djari mandinoe inenga bewäi, tenga tä kea, äla blaku upah.

9. Æla keton manggau bulau, salaka, tambaga akan babat keton.

10. Æla keton manggau rambat hapan hong djalan, äla klambi duä, äla sarumpah, äla sokah. Krana olo bagawi patut mandino panginae.

11. Maka amon keton tamä lewu atawa pakan, awi keton mariksa buabua, äwe hetä idjä patut; hetä keton akan melai, sampai keton hagoet tinai.

12. Tinai amon keton tamä huma, awi keton manabi tä.

13. Maka djaka huma tä patut, tä kasanang keton karäh mohon akæ; tapi djaka djetä djaton patut, kasanang keton karäh buli keton tinai.

14. Tinai amon olo djaton maku manarima keton, djaton kea maku mahining augh keton: tä blua bara huma atawa bara lewu tä, birik petak bara pain keton.

15. Toto, aku hamauh dengan keton, intu andau hukum maka kadjarian tanah Sodom tuntang tanah Gomora karäh mahian bara kadjarian lewu djetä.

16. Itä, aku manjoho keton kilau tabiri akan parak harimaung; tä buah keton pintar kilau handipä, tapi budjur atäi kilau burong dara.

17. Tapi djaga arep keton bara olo kalunen, krana iä karäh mandjuluk keton akan huma basara, tuntang keton karäh imukul sapu huang sinagoge ajue.

18. Tinai keton karäh iagah olo manaharep mantir, manaharep radja, tagal aku, akan indu kasaksian akæ, tuntang akan olo kapir.

19. Tapi amon olo mandju-

luk keton, äla keton helo gogop atäi mangumang, kilen atawa narai kotak keton; krana djam tä kea karäh inenga akan keton augh, idjä buah injewut keton.—(Mark. 13, 11. Luk. 12, 11.)

20. Krana djaton keton idjä hakotak, tapi Rogh Bapa keton, idjä hakotak hadjamban keton.

21. Krana paharie mahin karäh mandjuluk paharie akan indu impatäi, bapae kalotä kea dengan anake; tinai anake karäh manggatang arepe malawan indu bapae, sambil mampatäi iä.

22. Maka keton karäh injingi olo handiai tagal arangku; tapi olo idjä magon tanggar sampai kahapuse, iä karäh injalamat.

23. Tapi amon olo mangatah keton huang lewu idjä, dari akan lewu beken. Krana toto, aku hamauh dengan keton, keton djaton karäh manasaran hapus karä lewun Israel, sampai Anakolon akan dumah.

24. Murid djaton hai bara gurue, djaton kea djipen hai bara tempoe.—(Joh. 13, 16.)

25. Ombet akan murid, amon iä kilau gurue, tuntang ombet akan djipen, amon iä kilau tempoe. Anon olo djari manggarä tempon huma Beelsebul, dia paham haream olo ungkup humae?

26. Maka äla keton mikäh iä. Krana djaton talo basilim,

idjä dia akan ingarinah kea, djaton kea talo basabokan, idjä dia akan tawan olo.

27. Augh idjä inutorku akan keton huang kaput, sanan tä huang kalawa; tuntang augh, idjä imbisik intu pinding keton, suman tä bara hundjun sapau.

28. Äla keton mikäh olo kalunen, idjä baja mampatäi bereng, tapi iä djaton tau mampatäi liau; maka buah keton mikäh iä, idjä tau marusak liau tuntang bereng huang naraka.

29. Djaton olo pudji mandjual duä kongan burong ampit sasigar? Maka dialo idjä kongan mahin dia burong tä lawo akan petak, djaka dia tumon kahandak Bapa keton.

30. Tapi balau takolak keton kea djari isä samandiai.

31. Tagal tä, äla keton mikäh; keton hai bara arä burong ampit.

32. Maka genep olo, idjä mangaku aku hong baun olo, iä tä kea handak ingakuku hong baun Apangku, idjä huang sorga.

33. Tapi olo idjä milim aku hong baun olo, iä tä kea handak ilimku hong baun Apangku, idjä huang sorga.

34. Äla keton mado aku djari dumah mimbit kasanang akan petak toh; aku djaton djari dumah mimbit kasanang, tapi mimbit padang.

35. Krana jaku djari dumah, uka madjik olo malawan bapae, madjik anak bawi malawan indue, tinai manantu bawi malawan empoe bawi.

36. Idjä hindjä kabalie, iä tä karäh mandjadi musoh ai.

37. Olo idjä sinta bapae atawa indue malabien bara aku, iä djaton baguna akangu; tinai olo idjä sinta anake hatuä atawa bawi malabien bara aku, iä djaton baguna akangu. — (*Luk.14, 26.*)

38. Tinai olo idjä djaton manggatang sampalakie hundjun arepe, palus manuntut aku, iä djaton baguna akangu.

39. Olo idjä sondau pambelome, iä karäh nihau tä; tapi olo idjä nihau pambelome tagal aku, iä karäh sondau tä. — (*16, 25. Luk.17, 33.*)

40. Olo idjä manduan keton, iä manduan aku; maka olo idjä manduan aku, iä manduan idjä djari manjoho aku.

41. Olo idjä manduan nabi, basa iä tä nabi, iä karäh mandino kilau upah nabi: tinai olo idjä manduan olo tetek, basa iä tä olo tetek, iä karäh mandino kilau upah olo tetek.

42. Tinai äwe idjä mampihop idjä biti olo korik toh, hapan sangkir danum sadingen bewäi, basa iä tä murid, toto, aku hamauh dengan

keton, iä djaton akan haiang upahe.

BAGI 11.

I. Jesus masanan Johannes. II. Iä mampudji olo idjä djaton maku pertjaja, III. tuntang mangatau olo manalih iä.

I. — 1. Maka amon Jesus terai mametäh muride duäwaslas tä, iä hagoet bara hetä, mangat madjar olo, tuntang masanan augh Hatalla huang karä lewu.

2. Maka amon Johannes huang sipir mahining gawin Kristus, iä manjoho muride duä biti, — (*Luk.7, 18.*)

3. Uka äwen tä misek iä: Aton ikau iä tä, idjä akan indu dumah, atawa buah ikäi mentai olo beken? — (*5. Mos. 18, 15.*)

4. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Lius keton, sanan akan Johannes talo idjä hining tuntang giton keton.

5. Olo babutä tau mitä, olo kait kedjang manandjong, olo basamagh brasih, olo badengen mahining, olo matäi imbelom, tuntang Ewangelion insanan akan olo pähä belom.

6. Maka selamat iä, idjä djaton tantarang angkat atäie tagal aku.

7. Maka limbah äwen tä hagoet buli, Jesus hakotak manahiu Johannes intu olo

arä: Keton djari blua akan padang, handak mitä narai? Däräh humbang, idjä ionggä riwut?

8. Atawa keton djari blua, handak mitä narai? Olo idjä hapakaian lamos? Itä, olo idjä hapakaian lamos aton melai intu human radja.

9. Atawa keton djari blua, handak mitä narai? Nabi? Toto, koangku dengan keton, iä hai bara nabi.

10. Krana iä tä, idjä koan surat: „Itä, aku manjoho malaikat ajungku helo baum, idjä akan manatap djalan ajum intu baum.” — (*Mal.3,1.*)

11. Toto, aku hamaui dengan keton, dialo idjä biti bara karä olo kalunen, awang inakan olo bawi, idjä hai bara Johannes pampandoi; tapi idjä korik haliai huang karadjaan sorga hai bara iä.

12. Maka bara katika Johannes pampandoi palus sampai katontoh karadjaan sorga iusok olo, tuntang olo pamusok mansiwat tä.

13. Krana karä nabi tuntang Torat djari manudjum sampai Johannes.

14. Maka amon keton handak harati augh toh, iä Elias tä, idjä akan indu dumah. — (*Mal.4,5. Matt.17,12.*)

15. Olo idjä bara pinding akan mahining, käläh iä mahining.

16. Tapi dengan äwe aku akan mananding pangereng

olo toh? Iä kilau anak olo, idjä mondok intu pakan, tuntang hatantehau dengan kolae,

17. Sambil hamaui: Ikä djari manjuling akan keton, tapi keton djaton maku babigal; ikäi djari masanan kapähän ikäi akan keton, tapi keton djaton maku manangis.

18. Krana Johannes djari dumah, iä djaton omba kuman, djaton omba mihop, tä koan olo: iä ingumpang dewa.

19. Anakolon dumah, iä kuman mihop, tä koan olo: itä, iä olo panguman pami-hop, kolan olo pabean tuntang olo badosa. Tapi kapintar inpahalap awi karä anak kapintar.

II. — 20. Tä iä manampara paham mampudji karä lewu, äka kutoh gawie mandjadi, tuntang äwen djaton djari hobah. — (*Luk.10,13.*)

21. Pajah ikau, Korasin! pajah ikau, Betsaida! krana djaka intu Tirus tuntang Sidon djari mandjadi gawi kalotä, kilau mandjadi huang keton: mikäh tahi iä djari manjasal hapan tapih bidak, huang kawo.

22. Tapi koangku dengan keton, intu andau hukum kadjarian Tirus tuntang Sidon karäh mahian bara kadjarian keton.

23. Tinai ikau, Kapernaum, idjä djari inggang sampai langit, ikau karäh ihenjek

kaliwa sampai naraka! krana djaka huang Sodom djari mandjadi talo kalotä, kilau mandjadi huang ikau, mikäh sampai andau toh iä magon aton.

24. Tapi koangku dengan keton, intu andau hukum kadjarian Sodom karäh mahian bara kadjarian keton.

III. — 25. Katika tä tombah Jesus, koae: Jaku manara ikau, o Apang, Tempon lang-it tuntang petak, basa ikau djari manjahokan talo toh bara olo pintar, bara olo harati, tuntang djari mangarinah tä akan anak korik.

26. Joh, Apang! krana kalotä puna kakilakm.

27. Talo handiai djari injarah Apangku akangku; maka dialo idjä bitu kasene Anak, baja Bapa, djaton kea olo kasene Bapa, baja Anak, tuntang olo idjä akae Anak handak mangarinah iä. — (28,18.)

28. Kantoh, talih aku, keton handiai idjä häka atäi tuntang katanggongan, maka aku handak mampangat keton.

29. Kepan awisku intu keton, tuntang badjar intu aku, krana jaku balemo tuntang randah atäiku, tumon tä keton karäh sondan kasanang akan hambaruan keton.

30. Krana awisku lamos, puatku mahian.

BAGI 12.

- I. Jesus manarang prentah sabat. II. Augh nabi Jesaia mandjadi tulus intu Jesus. III. Dosa dengan Rogh brasih. IV. Jesus masanan, äwe idjä kolae toto.

I. — 1. Katika tä Jesus ha-goet andau sabat mahoroe tanaan olo; maka muride blau, palus marampong pating gendom, tuntang kuman tä. — (*Mark.2,23. Luk.6,1.*)

2. Maka sana olo parisi mitä tä, koan äwen dengae: Itäm, muridm mawi talo, idjä djaton patut iawi intu andau sabat.

3. Koae, tombah augh äwen tä: Djaton keton djari mambasa talo, idjä iawi Dawid, amon iä blau tuntang olo idjä dengae? — (*1.Sam.21,6.*)

4. Djaton iä tamä human Hatalla, tuntang kuman tepong tampajah, idjä djaton patut iä kumae, dia kea olo idjä dengae, baja idjä akan indu kinan imam bewäi? — (*2.Mos.29,33.*)

5. Tinai, djaton keton djari mambasa huang Torat, imam huang human Hatalla mahin bagawi hong andau sabat, tuntang djaton kea iä sala? — (*4.Mos.28,9.*)

6. Tapi aku hamaub deng-an heton, hetoh lä, idjä hai bara human Hatalla.

7. Tapi djaka keton harati riman augh: „aku mangilak asi, djaton parapah,” tä mi-

käh keton djaton djari manjala olo toh, idjä djaton kasalae. — (*Hos.6,6.*)

8. Krana Anakolon aton Tuhan andau sabat.

9. Maka iä mindah bara hetä, palus tamä sinagoge olo tä.

10. Maka itä! aton hetä olo anu, idjä matäi lengäe. Maka olo misek iä, koe: Kilen, patut kea mampakäläh olo intu andau sabat? (Djetä uka iä tau mandawa iä.)

11. Tapi koe dengan äwen tä: Æwe baris keton, idjä tempon tabiri idjä kongan, amon djetä lawo huang kali intu andau sabat, idjä djaton manjengkape tuntang mandjijite blua?

12. Maka kilen kakedjau kahalangan olon dengan tabiri? Tumon tä, tau bewäi mawi talo bahalap intu andau sabat.

13. Tä koe dengan olo haban: Tadjok lengäm. Maka iä manantadjok tä, balalu djetä käläh, sama kilau lengäe silae.

14. Maka olo parisi blua, tuntang iä hatirok, manggau akal, uka mampatäi iä.

II. 15. Tapi Jesus katawan tä, balalu iä mindah bara hetä, tuntang kutoh olo ompat iä; maka iä mampakäläh olo tä samandiai.

16. Tuntang iä paham mam-pudji olo tä, mangahana äwen masanan iä.

17. Nakara tulus augh, idjä

inutor nabi Jesaia, koe: — (*Jes.42,1.*)

18. „Itä, rewarku, idjä djari intihku, idjä äka kartaungku, idjä paham ingilak hambaruangku; hundjun iä tä aku handak mina Roghku, tuntang iä karäh masanan hukum akan olo kapir.

19. „Iä djaton karäh hasuat, djaton akan ridu, olo djaton karäh mahining aughe huang djalan.

20. „Däräh awang rupäi djaton iä maku mameleke, sampurun awang papinit bewäi mahin djaton iä maku mamelepe, sampai iä mimbit hukum akan kamanang.

21. „Tuntang huang aree olo kapir karäh harap.”

III. — 22. Limbah tä olo magah akae idjä biti, idjä ingumpang dewa, iä tä babutä tuntang bisu; maka iä mampakäläh olo tä, sampai idjä babutä tuntang bisu tä tau mitä, tau hakotak.

23. Tä olo arä handiai taräwen, sambil hamauh: Djaton iä anak Dawid tä?

24. Tapi amon olo parisi mahining tä, koe: Olo toh djaton manganan dewa, baja hapan Beelsebul, kapalan karä dewa. — (*9,34. Mark.3,22 Luk.11,15.*)

25. Tapi Jesus kasene pikir atäie, balalu hamauh dengan äwen: Genep karadjaan, idjä hambilig hakalawan sama arepe, akan rusak; tinai ge-

nep lewu atawa huma, idjä hambalang hakalawan sama arepe, djaton tau melai.

26. Toh, djaka setan manganganan setan, tä iä hambalang hakalawan sama arepe; tä maka kilen karadjaae tau melai?

27. Tinai djaka aku manganganan dewa hapan Beelsebul, maka hapan äwe anak keton manganganan iä? Tagal tä, äwen tä kea, idjä akan manjalan mahukum keton.

28. Tapi djaka aku manganganan dewa hapan Rogh Hatalla, toto, karadjaan Hatalla djari sampai keton.

29. Atawa kilen olo tau tamä human olo gagah, sambil marampas milik ajue, amon iä dia mamasong olo gagah tä helo? Limbah tä iä tau marampas raimon humae.

30. Olo idjä djaton hindjä aku, iä malawan aku, tuntang olo idjä djaton manampunan akangku, iä manaburan.

31. Tagal tä aku hamauh dengan keton: karä ampin dosa, karä augh papa, idjä hapae manjapa Hatalla, tau iampun akan olo; tapi manjapa Rogh djaton tau iampun akan olo. — (*Ibran. 6,4.*)

32. Tinai amon olo manjewut augh, hapae manjapa Anakolon, djetä tau iampun akae; tapi olo idjä manjewut augh, hapae manjapa Rogh brasih, djetä djaton tau iampun akae, alo hila

toh dia, alo hila kanih mabin djaton kea.

33. Atawa keton mimbul batang bahalap, tä maka buae bahalap; atawa keton mimbul batang papa, tä maka buae papa. Krana awi ampin buae batang kasenan.

34. O panakan lalidi! kilen keton tau hakotak talo bahalap, basa bitin keton papa? Krana awi kakontep atäi njamä hakotak.

35. Olo bahalap mamplua talo bahalap bara panatau atäie idjä bahalap, tinai olo papa mamplua talo papa bara panataue idjä papa.

36. Tapi aku hamauh dengan keton, tagal genegenep bawak kotak idjä djaton baguna, idjä djari injewut olo, maka olo akan indu tombah intu andau hukum tagal djetä.

37. Krana awi augh kotakm ikau karäh impahalap, tinai awi augh kotakm ikau akan ihukun.

38. Tä tombah isut olo tamat surat tuntang olo parisi, koae: Guru, ikäi nahuang mitä kata heran bara ikau. — (16,1.)

39. Tapi tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Kempang olo idjä papa tuntang pahabandong manggau kata; tapi kata djaton karäh inenga akae, terah kata nabi Jonas.

40. Krana kilau Jonas djari huang knain lauk ludan ka-

telo andau katelo alem, kalotä Anakolon karäh katelo andau katelo alem intu atäi petak. — (*Jon.2,1.*)

41. Olo Niniwe karäh lembut intu andau hukum haiak dengan pangereng olo djetoh, maka olo tä karäh manipan iä; krana äwen tä djari hobah awi augh idjä insuman Jonas; maka itä! idjä hai bara Jonas aton hetoh. — (*Jon.3,5.*)

42. Radja bawi bara salatan karäh lembut intu andau hukum haiak dengan pangereng olo djetoh, tuntang manipan olo toh; krana iä djari dumah bara saran petak, mangat mahining kapintar Salomo; maka itä! idjä hai bara Salomo aton hetoh. — (*1. Radja10,1.*)

43. Tapi amon dewa papa djari blua bara olo, iä mangumbang kaleka keang kama-hau, manggau kasanang, tapi djaton sondau.

44. Tä iä hamauh: has, aku buli humangku, idjä bara hetä aku djari blua. Maka amon iä dumah, tä iä sondaue boang, imapas tuntung imbungas.

45. Tä iä hagoet, manduan ompat dengae udju dewa beken, idjä papa haream bara iä, balalu äwen tä tamä palus melai hetä. Maka katesan olo tä mandjadi papa bara tampaerä. Kalotä kea karäh mandjadi dengan pa-

ngereng olo toh idjä papa. — (*2.Petr.2,10.*)

IV. — 46. Maka amon iä magon kotakotak dengan olo arä, itä! indue tuntang paharie mendeng ruar, handak hakotak dengae. — (*Mark.3,31.*)

47. Maka koan olo dengae: Itäm, indum tuntang paharim mendeng ruar, handak hakotak dengam.

48. Tapi tombah iä, sambil hamauh dengan olo, idjä djari masanan tä akae: Äwe induku? äwe paharingku?

49. Balalu iä manantadjok lengäe manintu muride, koe: Itä, induku tuntang paharingku.

50. Krana olo idjä manumon kahandak Apangku, idjä huang sorga, olo tä paharingku, betauku, induku.

BAGI 13.

I. Paribasa äpat ampin petak tuntang rimae; II. paräi habalut garigit; III. bawak sawi tuntang ragi. IV. Riman paribasa paräi habalut garigit. V. Paribasa djawet bakalian intu petak, mutiara tuntang pasat. VI. Jesus inawah olo hong Nasaret.

I. — 1. Djadi, andau tä kea Jesus blua bara huma, mondok hong saran danau.

2. Maka paham karä olo hapumpong dengae, sampai iä tamä arut, mondok hetä, tuntang olo arä tä samandiai mendeng intu sarä.

3. Tä iä manutor akæ arä perkara uras hapan paribasa; koe: Itä, olo panawur ha-goet, handak manawur binje. — (*Mark.4.Luk.8.*)

4. Djadi haiak iä manawure, maka belæhe lawo akan saran djalan, tä burong dumah, balalu kuman tä lepah lingis.

5. Belæhe tinai lawo akan batu mampar, hetä djaton bakapal petake; maka djetä balalu lembut, basa djaton timben intu petak.

6. Tapi amon andau djaladjalan mandang, djetä blaju, tuntang basa awie djaton timben uhate, maka djetä palus keang.

7. Maka belæhe awang beken tinai lawo parak duhi, tuntang duhi tä mandjadi hai, malambon djetä.

8. Maka belæhe tinai lawo akan petak idjä bahalap, djetä mamua, aton lipet saratus, aton lipet djahawen pulu, aton lipet tolo pulu.

9. Olo idjä bara pinding akan mahining, käläh iä mahining.

10. Maka muride manggapi iä, sambil hamaui dengæ: Buhen ikau hakotak dengan olo tä hapan paribasa?

11. Tombah iä, sambil hamaui dengan äwen: Basa akan keton djari inenga, uka keton harati talo basilim perkaræ karadjaan sorga; tapi akan olo tä djetä djaton djari inenga.

12. Krana akan olo, idjä bukih mina talo, karäh indahang hindai, uka hakutoh intu iä; tapi bara olo idjä djaton bukih mina talo, idjä aton intu iä mahin karäh induan kea.

13. Sabab tä aku hakotak dengan olo tä hapan paribasa, basa äwen haiak marenang djaton mitä, tinai haiak manjenäh djaton mahining, tuntang djaton harati tä.

14. Intu olo tä tudjum Jesaia mandjadi tulus, idjä kalotoh: „Hapan pinding keton akan mahining, tapi djaton harati, tinai hapan matan keton idjä marenang keton djaton kea akan mitä. — (*Jes. 6, 9.*)

15. „Krana atäi djalahan olo toh bara balulang, bahali iä mahining hapan pindinge, iä mangambutep matae: belä iä mitä hapan matae, tuntang mahining hapan pindinge, harati hapan atäie, tuntang hobah, mangat aku mampakäläh iä.”

16. Maka salamat matan keton, basa iä mitä! salamat pinding keton, basa iä mahining!

17. Krana toto, koangku dengan keton, arä nabi, arä olo tetek djari haus, handak manampajah talo, idjä inampajah keton, tapi djaton kea iä djari mitä tä; tuntang djari haus, handak mahining talo, idjä hining keton, tapi dja-

ton kea iä djari mahining tä.

18. Maka hining keton riman paribasa olo panawur.

19. Amon olo mahining augh karadjaan, tuntang djaton harati tä, tä dumab idjä papa tä, palus manamput augh, idjä djari inawur huang atäie; djetä iä, idjä inawur akan saran djalan.

20. Maka idjä inawur akan batu mampar, djetä iä, idjä mahining augh tä, balalu manarima tä tuntang kahan-djake.

21. Tapi iä djaton timben ubat huange, malainkan iä purah njuan, sana kadjakä atawa kasingen lembut tagal augh tä, atäie balalu tantarang angate.

22. Maka idjä inawur parak duhi, djetä iä, idjä mahining augh tä; tapi kagogop atäie tagal perkaran kalunen toh, tuntang tipun katatau malam-bon augh tä, palus djetä manjawang.

23. Maka idjä inawur akan petak bahalap, djetä iä, idjä mahining augh tä haiak haratie; iä tä mamua kea, aton idjä mamua lipet saratus, aton idjä lipet djahawen pulu, aton idjä lipet telo pulu.

II. — 24. Paribasa beken tinai inutore akan olo tä, koae: Karadjaan sorga tä kilau olo, idjä manawur bawak bahalap huang tanae.

25. Tapi kahum olo batiroh aton dumah olo, idjä hamu-

soh dengae, balalu manawur bawak garigit parak paräi tä, palus hagoet.

26. Maka amon paräi belom tuntang mamua, tä garigit kea mamala.

27. Tä djipäe mananggoh tempon huma, sambil hamauh dengae: Tuan, djaton ikau djari manawur bawak bahalap huang tanam? maka bara kwe garigit tä lembut?

28. Maka koae dengan äwen: Musoh djari mawi tä. Tä koan djipäe dengae: Maku ikau manjoho ikäi hagoet, mam-bawau marunap tä?

29. Tapi koae: *Æ*la, belä amon keton marunap garigit, mikäh keton tararunap paräi kea.

30. Naughe duäduä tä belom haiak, sampai wajah getem; maka wajah getem aku handak manjoho olo panggetem: tampunan keton garigit tä helo, peteng tä, uka keton manusule; tapi paräi tä awi keton mamumponge akan lepauku.

III. — 31. Paribasa beken tinai inutore akan olo tä, koae: Karadjaan sorga kilau bawak sawi, idjä induan olo, tuntang imbule huang tanae. — (*Luk.* 13.18.)

32 Djetä pangorik bara karä ampin bawak; tapi amon djari belom, djetä mandjadi hai bara karä ampin sajour, tuntang habatang kilau kaju, sampai burong penda langit

manesek hetä, manjarangan intu edae.

33. Paribasa beken tinai inutore akan olo tä: Karadjaan sorga kilau idjä kabawak ragi, idjä induan olo bawi, iäwoie dengan telo gantang tunek tepong, sampai djetä lepah buah iragi.

34. Talo handiai tä inutor Jesus akan olo arä uras hapan paribasa, sala bara hapan paribasa iä djaton hakotak dengan olo tä;

35. Uka tulus augh, idjä insanan nabi, koae: „Jaku handak marakang njamangku, manutor paribasa; aku handak masanan talo idjä basylim bara tampan kalunen sampai toh.” — (*Masm.* 78,2.)

IV. — 36. Limbah tä Jesus malapas olo arä tä, tuntang iä buli huma. Maka muride manggapi iä, koae: Käläh tarang akan ikäi riman paribasa garigit huang tana.

37. Maka tombah iä, sambil hamaub dengan äwen: Idjä manawur bawak bahalap tä, iä tä Anakolon.

38. Tanae tä kalunen; bawak idjä bahalap, iä tä anak karadjaan; tapi garigit, djetä anak kapapa.

39. Maka musoh tä, idjä djari manawur äwen, iä tä setan; wajah getem, djetä kalepah kalunen; tinai olo panggetem tä, iä tä malaikat.

40. Djadi, kilau garigit inampunan balalu inusul hapan

apui, kalotä maka intu kalepah kalunen kea.

41. Anakolon karäh manjoho malaikat ajue, tä äwen karäh manampunan manganan bara karadjaan ajue karä talo patarang, tuntang olo handiai idjä mawi talo papa.

42. Palus iä karäh manganan djetä akan kaleka apui; hetä karäh aton tangis tuntang keret kasingä.

43. Tä olo tetek karäh manjakowong kilau matanandau huang karadjaan Bapae. Olo idjä bara pinding akan mahining, käläh iä mahining.

V. — 44. Tinai karadjaan sorga kilau djawet, idjä bakalian huang tana. Maka djetä sondau olo, balalu injahokae, palus awi kahandjak atäie iä hagoet, mandjual talo handiai idjä ai, tuntang mamili tana tä.

45. Tinai karadjaan sorga kilau olo badagang, idjä manggau mutiara bahalap.

46. Iä tä sondau mutiara idjä, idjä paham barega; tä iä balalu hagoet, mandjual talo handiai idjä ai, tuntang mamili mutiara djetä.

47. Tinai karadjaan sorga kilau pasat, idjä ilaboh olo huang tasik, idjä manampunan karä ampin lauk.

48. Amon djetä kontep, maka olo manunda tä akan sarä, tuntang iä mondok, mintih lauk awang bahalap akan tambuan ajue, tapi idjä papa inganae.

49. Tumon tä karäh mandja-di intu kalepah wajah toh; malaikat karäh hagoet, palus mamisah olo papa dengan olo tetek,

50. Balalu manganan olo papa tä akan kaleka apui; hetä karäh aton tangis tuntang keret kasingä.

51. Koan Jesus dengan äwen: Djari haratin keton sakarä augh toh? Koan äwen: Joh, Tuhan.

52. Koae dengan äwen: Tagal tä, genep olo tamat surrat, idjä djari badjar perkara karadjaan sorga, sama kilau olo tempon huma, idjä mamplua bara panataue talo taheta tuntang talo usang.

VI. — 53. Djadi, amon Jesus djari mahapus karä paribasa tä, iä hagoet bara hetä. — (*Luk.4,16.*)

54. Maka iä sampai tanah ajue, sambil madjar olo huang sinagoge idjä hetä, sampai olo tä djungun, sambil hamauh: Bara kwe iä djari sondau kapintar toh, tuntang kwsa idjä kalotoh?

55. Djaton iä toh anak tukang kaju tä? djaton aran indue Maria? tinai paharie Jakobus, Joses, Simon, Judas?

56. Djaton karä kolae idjä bawi hindjä dengan ita? Maka bara kwe iä djari supa talo handiai tä?

57. Maka angkat atäi äwen tä tantarang awie. Tapi koan

Jesus dengae: Nabi djaton pudji batawah, baja intu puna tanah ajue, tuntang huang human ai. — (*Joh.4,44.*)

58. Maka iä djaton mawi arä talo kwsa hetä, basa olo tä djaton pertjaja.

BAGI 14.

- I. Johannes pampandoi impatäi Herodes.
II. Jesus pakanan olo limä kojän, hapan limä kabawak tepong. III. Iä mandjong hundjun danau.

I. — 1. Katika tä kea Herodes, radjan tanah bagi äpat, mahining britan Jesus. — (*Mark.6,14. Luk.9,7.*)

2. Tä iä hamauh dengan panakawae: Iä tä Johannes pampandoi; iä djari belom bara olo matäi, tagal tä kwsa kalotä aton huang iä.

3. Krana Herodes djari manawan Johannes, sambil mamasong iä, tuntang djari manutup iä huang sipir, tagal Herodias, sawan paharie Pilippus, idjä kalambutan. — (*Luk.3,19.*)

4. Krana koan Johannes dengae: Djaton patut ikau masawä iä.

5. Maka iä handak mampatäi iä, tapi iä mikäh olo arä; krana olo manduan Johannes akan nabi.

6. Tapi amon olo mawi pesta andau indu Herodes manak iä, maka anak Hero-

dias, idjä bawi, babigal intu bentok huma, tuntang iä ingilak Herodes.

7. Tagal tä iä mandjandji akae, tuntang sumpahe, iä handak manenga akae talo handiai idjä ilakue.

8. Maka awie helo djari iadjar indue, tä iä hamauh: Tenga akangku toh kea takolok Johannes pampandoi hundjun pinggan lombah.

9. Maka radja pähä atäie; tapi sabab sumpahe, tuntang sabab olo idjä omba kuman dengae, maka iä manjoho, uka djetä inenga akae.

10. Palus iä manjoho olo manetek ujat Johannes huang sipir.

11. Maka takoloke imbit olo hundjun pinggan lombah, tuntang djetä inenga akan anak bawi tä, balalu iä mimbit tä akan indue.

12. Maka muride dumah, manduan bukange, tuntang mangubure; balalu iä hagoet, masanan tä akan Jesus.

II. — 13. Amon Jesus mahining tä, maka iä mahakan bara hetä, harut akan kaleka benjem, äwen hamurid bewai. Tapi olo arä mahining tä, tuntang bara karä lewu olo tä manjak iä manandjong.

14. Maka Jesus lompat, mitä olo arä tä; tä iä paham angkat asie dengan olo tä, tuntang iä mampakäläh karä olo idjä haban. — (Joh.6,5.)

15. Maka amon andau han-

dak halemäi, muride manggapi iä, koae: Hetoh kaleka benjem, tuntang andau djari liwa; käläh ikau malapas olo arä tä, mangat iä hagoet, manalih lewu, mamili talo kinan akae.

16. Tapi koan Jesus dengan äwen: Dia usah olo tä hagoet; käläh keton pakanan iä.

17. Koan äwen tä dengae: Ikäi djaton bara talo kinan hetoh, baja aton linä kabawak tepong, tuntang duä kongan lauk.

18. Maka iä hamauh: Imbit talo tä kantoh akangku.

19. Palus iä manjoho olo arä mondok intu oru. Limbah tä iä manduan limä kabawak tepong, tuntang duä kongan lauk tä, palus mananggera akan langit, mamberkat tä, limbah tä iä mandarai tepong, sambil manenga tä akan muride; maka muride miring tä akan olo arä.

20. Tuntang olo tä kuman samandiai, sampai besoh; limbah tä iä manampunan tisan karä kiwak tepong, duäwalas lontong kontep.

21. Maka karä olo, idjä djari kuman, sampai limä kojan hirah olo hatuä, beken tinai olo bawi tuntang anak olo.

III. — 22. Limbah tä Jesus palus hadjadjuan muride tanä arut, balalu batolak hanimpah helo bara iä, sangkom iä malapas olo arä.

23. Djadi, limbah iä djari

malapas olo arä, maka iä mandai bukit, iä kabuate, handak blaku doa. Amon talo djari kaput, iä magon kabuate hetä.

24. Katika tä arut djari intu bentok danau, paham intakan riak, krana riwut dumah bara haluan.

25. Maka tampalawäi Jesus mananggoh äwen, manandjong hundjun danau.

26. Tä amon muride mitä iä manandjong hundjun danau, äwen tä tangkedjet, koae: Tä kambä! Palus äwen mangkariak awi kikähe.

27. Maka Jesus balalu hakotak dengan äwen, koae: Sanasanang keton, aku toh, äla mikäh.

28. Tombah Petrus, sambil hamauh dengae: Tuhan, djaka toto ikau, soho aku mananggoh ikau hundjundanum.

29. Maka koae: Tanggoh, kantoh! Tä Petrus blua bara arut, tuntang manandjong hundjun danum, manalih Jesus.

30. Tapi iä mitä riwut paham, tä iä mikäh; maka amon iä handak leteng, iä mangkariak, koae: O Tuhan, awat aku!

31. Maka Jesus balalu mandjudju lengäe, manjingskap iä, sambil hamauh dengae: O olo tapas pertjaja! buhen ikau bembang atäim?

32. Maka amon iä djakat arut, palus riwut malajan.

33. Tä olo idjä huang arut manggapi, manjembah iä, koae: Toto, ikau toh Anak Hatalla!

34. Maka amon iä djari dimpah, iä sampai tanah Gene-saret.

35. Sana olo lewu tä kasene iä, äwen tä manjoho olo mangumbang salepah tanah hakaliling, tuntang magah akae olo handiai idjä aton kapähäe,

36. Haiak blaku Jesus manjoho olo tä manindjek palimping klambie barangai; maka olo handiai, idjä manindjek tä, balalu käläh.

BAGI 15.

I. Jesus mampudji hadat olo. II. Bawin olo Kanani. III. Jesus paknaan olo äpat kojän, hapan udju kabawak tepong.

I. — 1. Tä olo tamat surat tuntang olo parisi, idjä djari dumah bara Jerusalem, mananggoh Jesus, koae: — (*Mark.7,1.*)

2. Buhen muridm mangarak hadat olo bakas? krana iä djaton mamenjau lengäe, amon handak kuman.

3. Tombah iä, sambil hamauh dengan olo tä: Maka buhen keton mangarak prentah Hatalla awi hadat keton?

4. Krana Hatalla djari mentah keton: „horumat bapam tuntang indum;” tinai:

„idjä manjapa indu bapae, djaton tau dia impatäi.” — (2. Mos. 20, 12; 21, 17.)

5. Tapi koan keton: bu-djur olo tä, idjä hamauh deng-au indu bapae: djetoh puna indu parapah; djaka dia ka-lotä, maka hapan tä aku tau mandohop ikau; — pa-lus djaton iä mahorumat indu bapae.

6. Tumon tä keton djari mampalemo prentah Hatalla awi hadat keton.

7. O olo haliau! buah tu-djum Jesaia mawi keton, koae: — (Jes. 29, 13.)

8. „Kempang olo toh mang-gapi aku hapan njamae, ha-pan totoke iä manara aku, tapi atäie kedjau bara aku.

9. „Tapi haiang bewäi iä mahorumat aku, basa iä ma-djar augh adjar, prentah olo bewäi.”

10. Maka iä mambawa olo arä, sambil hamauh dengan äwen: Hining keton, tuntang harati buabuah.

11. Talo idjä tamä njamä djaton mangihal olo, tapi talo idjä blua bara njamä, talo tä mangihal olo.

12. Tä muride manggapi iä, sambil hamauh dengae: Ta-wam, olo parisi basingi atäie, amon iä mahining aughm tä?

13. Tapi tombah iä, koae: Karä talo imbul, awang dja-ton djari imbul Apangku idjä huang sorga, akan indu irunap.

14. Naughe iä, iä olo ba-

butä, idjä mangagalan olo babutä; tapi amon olo ba-butä ngagalan olo babutä, tä kadaduä karäh lawo huang kali.

15. Maka tombah Petrus, sambil hamauh dengae: Kä-läh ikau manarang paribasa toh akan ikäi.

16. Koan Jesus: Kilen, ke-ton kea magon humong?

17. Hindai keton harati, talo handiai idjä tamä njamä, palus akan knai, tinai inga-nan akan djamban?

18. Tapi idjä blua bara nja-mä, djetä lembut bara atäi, djetä idjä mangihal olo.

19. Krana bara atäi palem-but karä pikir papa, iä tä: kahandak mampatäi olo, ban-dong, kandji, takau, tandja-ro, sapa.

20. Maka djetä, idjä ma-ngihal olo; tapi kuman ha-pan lengä idjä djaton djari ienjau helo, djetä djaton ma-ngihal olo.

II.—21. Maka Jesus harikas bara hetä, palus mindah akan baris tanah Tirus tuntang Sidon. — (Mark. 7, 24.)

22. Maka itä! aton bawin olo Kanani dumah bara baris tanah tä, tuntang mangka-riak, koae: Pasi aku, Tuhan, anak Dawid! anakku idjä bawi paham ingapähä setan!

23. Tapi iä djaton tombah aughe, idjä kabawak kotake mahin dia. Tä muride mang-gapi, blaku intu iä, koae:

Lapas iä, krana iä mangkariak, manuntut ita.

24. Koae, tombah augh äwen: Aku djaton djari injoho, baja akan tabiri human Israel, idjä lajang.

25. Tapi olo bawi tä manokep, manjembah iä, koae: O Tuhan, dohoh aku!

26. Tapi tombah iä, sambil hamauh: Djaton patut, olo manduan tepong anake, palus mandjakah tä akan anak aso.

27. Maka koae: Toto, Tuhan; tapi aton kea anak aso kuman papat, idjä gagar bara medjan tempoe.

28. Tä tombah Jesus, sambil hamauh dengae: O olo bawi, paham kapertjajam! djadi akam tumon kahan-dakm. Maka anake idjä bawi palus käläh bara djam tä kea.

III. — 29. Limbah tä Jesus hagoet bara hetä, palus sampai saran danau Galilea. Maka iä mandai bukit, mondok hetä.

30. Maka arä olo manalih iä, idjä magah olo kait kedjang, olo babutä, olo bisu, olo idjä hules berenge, tuntung arä olo beken, balalu olo mandjakah äwen tä darah pain Jesus; maka iä mampakäläh äwen tä;

31. Sampai olo arä tä sangang, amon iä mitä olo bisu hakotak, olo hules berenge palus budjur, olo kait kedjang manandjong, olo babutä tau mitä talo; maka olo tä mahorumat Hatallan olo Israel.

32. Maka Jesus mambawa muride, sambil hamauh: Aku paham angkat asingku dengan olo ära tä, krana djari katelo andau toh äwen melai dengangku, tuntang bahatae djaton; aku djaton maku manjoho iä buli blau knaie, suro iä tangengäi helat djalan. — (Mark.8,1.)

33. Maka koan muride dengae: Bara kwe ita sondau talo kinan huang kaleka benjem toh, sampai ombet hapan mambesoh olo kalotä karäe?

34. Maka koan Jesus dengan äwen: Pirä kabawak tepong keton? Koan äwen: Udju kabawak, tinai isut lauk korik.

35. Maka iä manjoho olo arä mondok hong petak.

36. Palus iä manduan udju kabawak tepong, tinai lauk tä, tuntang mamberkat tä, mandaraie, sambil manenga tä akan murid ajue; tinai muride miring tä akan olo arä.

37. Maka olo samandiai kuman sampai besoh, limbah tä iä manampuan tisan kiwak tepong, udja lontong kontep.

38. Maka olo idjä djari kuman sampai äpat kojan hatuä karäe, beken tinai olo bawi tuntang anak olo.

39. Limbah tä Jesus malapas olo arä, tuntang iä djakat arut, palus iä akan tanah Magdala.

BAGI 16.

I. Jesus mangotak olo parisi. II. Potrus mangaku, Jesus toto Kristus. III. Jesus masanan kapähä, idjä akan indu buah iä tuntang olo ajue.

I. — 1. **M**aka olo parisi tuntang olo saduki dumah, maningkes iä, manjoho iä mamprahan akae kata heran bara langit. — (12,38. *Mark.8,11. Luk.12,54.*)

2. Tapi tombah iä, sambil hamaub dengan äwen: Amon andau djari halemäi, tä koan keton: andau karäh mandang, basa aton uhat marau.

3. Maka handjewu: andau papa karäh, basa langit bahandang balut babilem ampie. O olo haliau! keton apik mangasene katan langit, djaton keton tau mangasene katan wajah toh?

4. Pangereng olo toh, idjä papa tuntang pahabandong, manggau kata; tapi kata djaton karäh inenga akae, terah kata nabi Jonas. Maka iä malihi olo tä, palus hagoet.

5. Maka amon muride sampai dipah, bakalapeae mimbit tepong.

6. Koan Jesus dengan äwen: Buabua keton, djaga arep keton bara ragin olo parisi tuntang olo saduki.

7. Maka äwen tä mado huang arepe, koae: Djetä, basa ita djaton mimbit tepong.

8. Tapi Jesus katawan tä,

balalu hamaub dengan äwen: Narai keton mado huang arep keton, o olo tapas pertjaja, basa keton djaton mimbit tepong?

9. Hindai keton harati? Djaton keton manahiu limä kabawak tepong tä akan limä kojan biti, tuntang pirä lontong injuang keton tinai? — (14,7.)

10. Djaton kea keton mingat udju kabawak tepong tä akan äpat kojan biti, tuntang pirä lontong injuang keton tinai? — (15,34.)

11. Kilen keton djaton harati, aku djaton manahiu tepong, amon jaku manjoho keton mandjaga arep keton bara ragin olo parisi tuntang olo saduki?

12. Tä äwen harati, iä djaton manjoho iä mandjaga arepe bara ragin tepong, tapi bara ragin adjar olo parisi tuntang olo saduki.

II. — 13. Maka Jesus sampai saran tanan lewu Kaisaria Pilippi, tä iä misek muride, koae: Äwe, koan olo, aku, Anakolon toh? — (*Mark.8,27. Luk.9,18.*)

14. Koan äwen: Belae manggarä ikau Johannes pam-pandoi; koan belae, ikau Elias; tinai koan belae, ikau Jeremia, atawa idjä biti bara karä nabi horan.

15. Koae dengan äwen: Tapi kilen koan keton, äwe aku?

16. Tä tombah Simon Pe-

trus, koe: Ikau toh Kristus tä, Anak Hatalla idjä belom.

17. Tombah Jesus, sambil hamaub dengae: Selamat ikau, Simon, anak Jonas, krana isi daba djaton djari mangarinah tä akam, tapi Apangku idjä huang sorga. — (1. Kor. 2, 10.)

18. Maka aku kea hamaub dengam, ikau toh Petrus, tuntang hundjun petra toh (*rima: batu karang*) aku handak mamangun ungkup a-jungku, sampai bauntonggang naraka djaton akan mampalah iä.

19. Maka aku handak marena akam anakkuntjin karadjaan sorga; idjä imasongm hundjun petak, iä tä imasong huang sorga; tinai idjä iliwusm hundjun petak, iä tä liwus huang sorga.

20. Tä iä mangahana muride masuman akan olo, iä Kristus.

III. — 21. Bara katika tä Jesus manampara masanan akan muride, iä akan indu hagoet akan Jerusalem, tuntang paham ingapähä olo bakas, kapala inam dengan olo tammat surat, tinai iä akan impatäi, tapi andau telo iä akan belom haluli.

22. Maka Petrus manduan iä kabuate, mampudji iä, koe: Pasi arepm, Tuhan! äla talo tumon tä akan buah ikau.

23. Maka iä mules arepe, sambil hamaub dengan Petrus: Indah akan likutku se-

tan! ikau äka kabelängku, krana ikau djaton manahiu tumon dasar Hatalla, tapi tumon dasar olon.

24. Ta Jesus hamaub dengan karä muride: Djaka olo handak omba aku, iä akan indu ngalapean arepe, tuntang manggatang sampalakie, palus manuntut aku. — (10, 58. *Mark. 8, 34. Luk. 9, 23.*)

25. Krana olo idjä handak mahaga pambelome, iä karäh nihau tä, tapi olo idjä nihau pambelome tagal aku, iä karäh sondau tä.

26. Krana narai ontong olo, amon iä supa salepah kaluneu, tapi iä mamparugi hambaruae? Atawa narai tau inenga olo hapae manewus hambaruae?

27. Krana Anakolon käräh dumah buang kahain Bapae, impahaiak malaikat ajue. Tä iä karäh mamaläh genep olo tumon gawie.

28. Toto, koangku dengan keton, isut keton, idjä mendeng hetoh, djaton akan mangkemä pampatäi, sampai iä mitä Anakolon dumah huang karadjaan ajue.

BAGI 17.

I. Ampin Jesus impahalap. II. Iä mampakäläh olo idjä gila genep totok bulan. III. Iä manahor wang kapala.

I. — 1. Maka kadjahawen andau rabian Jesus manduan

Petrus, Jakobus tuntang paharie Johannes, mimbit äwen tä kabuate akan bukit gantong. — (*Mark.9,2. Luk.9,28.*)

2. Hetä ampie hobah intu baun äwen tä, baue manjakowong kilau matanandau, tuntang pakaiäe mandjadi baputi kilau blawa. — (*2.Petr.1,16.*)

3. Tä itä! Moses äwen duä Elias gitan äwen tä, idjä hakotak dengae.

4. Maka tombah Petrus, sambil hamauh dengan Jesus: Tuhan, betoh ita mangat; djaka ikau manjoho ikäi, maka ikäi handak manampa pasah hetoh, telo kabawak, akam idjä, akan Moses idjä, tinai idjä akan Elias.

5. Maka metoh iä kakotak, itä! baunandau idjä blawa mangandjungen äwen; tiuai itä! aton augh bara baunandau, koae: Iä toh Anakku, idjä äka huangku, iä idjä ingilakku; hining tä.

6. Amon muride mahining augh tä, iä manbingkep, manjontop baue, tuntang paham kikähe.

7. Maka Jesus manggapi, manindjek äwen tä, sambil hamauh: Mendeng, äla mikäh.

8. Tä äwen mariaran matae, manampajah, tapi djaton iä mitä talo enen, baja Jesus kabuate bewäi.

9. Maka amon iä mohon bara bukit, Jesus mametäh äwen, koae: Äla masanan talo gitan keton akan olo,

sampai Anakolon djari belom bara olo matäi.

10. Maka muride misek iä, koae: Kilen koan olo tamat surat, Elias akan indu dumah helo? — (*11,14. Mal.4,5.*)

11. Maka tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Elias toto karäh dumah helo, tuntang mangabuah talo handiai tinai.

12. Tapi koangku dengan keton, Elias djari dumah, malainkan olo djaton djari kasene iä, tapi djari mawi iä tumon kahandake; kalotä Anakolon kea akan buah kapähä awi olo tä.

13. Tä murid harati, iä manahiu Johannes pampandoi dengan äwen.

II.—14. Maka amon iä djari sampai olo arä, tä idjä biti manggapi iä, mandeko utute naharep iä,

15. Sambil hamauh: O Tuhan, pasi anakku! krana iä gila genep totok bulan, tuntang iä paham kapähäe; krana kindjap iä lawo akan apui tuntang akan danum.

16. Maka aku djari magah iä akan muridm, tapi äwen djaton tau mampakäläh iä.

17. Tä tombah Jesus, koae: O kempang olo idjä djaton pertjaja, tuntang hatambalik atäie! Kilen katahie aku akan hindjä dengan keton? Kilen katahie aku indu manjarenan arepku dengan keton? Agah iä kantoh, akangku.

18. Maka Jesus mampudji dewa tä, palus dewa tä blua bara iä, balalu anak olo tä käläh bara djam tä kea.

19. Tä murid manggapi Jesus, metoh iä kabuate, koe: Buhen ikäi djaton tau mangnanan iä?

20. Maka koan Jesus dengan äwen: Sabab keton djaton pertjaja. Krana toto, aku hamauh dengan keton, amon intu keton aton kapertjaja kilau bawak sawi bewäi, alo dengan bukit toh keton tau hamauh: indah bara hetoh akan betä, — maka iä karäh mindah, tuntang dialo idjä talo, idjä djaton tau iawi keton.

21. Tapi baris setan djetoh djaton maku blua, djaka dia awi blaku doa tuntang puasa.

22. Maka amon äwen tä mangumbang Galilea, koan Jesus dengae: Anakolon akan injaragh intu lengän olo kalun.

23. Olo tä karäh mampatäi iä; tapi andau telo iä karäh belom tinai. Maka äwen tä paham kapähä atäie.

III.—24. Djadi amon iä sampai Kapernaum, olo idjä mamumpong asil human Hatalla manalih Petrus, sambil hamauh: Kilen Gurun keton, djaton iä manahor asil? — (2. Mos. 30, 13.)

25. Koe: Pudji dia! iä manahor kea. Maka amon iä tamä huma, Jesus manam-

bang aughe, koe: Kilen kamäam, Simon? Radja kalunen, bara äwe iä pudji manduan bea atawa wang kapala? bara anake atawa bara olo?

26. Koan Petrus dengae: Bara olo. Koan Jesus, tombah aughe: Amon tumon tä, karä anake puna empas.

27. Tapi belä angkat atäie tantarang awi ita, has, lius akan danau, laboh pisi, duan lauk, idjä solaka dinom, tuntang rakang njamae, tä ikau karäh sondau idjä ringgit; duan djetä, tabor tä akan äwen, akangku tuntang akam.

BAGI 18.

I. Patut ita randah atäi. II. Äla mampalajang olo. III. Prentah tahu olo idjä sala dengan ita. IV. Paribasa radja, idjä hitong dengan djipäe.

I.—1. Maka djam tä kea muride manggapi Jesus, koe: Äwe idjä bai huang karadjaan sorga? — (Mark. 9, 34. Luk. 9, 46.)

2. Tä Jesus mambawa anak olo tabela, mampendeng iä bentok äwen,

3. Sambil hamauh: Toto koangku dengan keton, djaka keton dia hobah, mandjadi kilau anak olo, keton djaton tau tamä karadjaan sorga.

4. Olo idjä mamparandah arepe kilau anak olo toh, iä tä hai huang karadjaan sorga.

5. Maka amon olo manduan idjä biti anak olo idjä kalotoh huang arangku, iä manduan aku.

II. — 6. Tapi olo idjä mam-palajang idjä biti olo korik toh, idjä pertjaja huang aku, bontong iä, djaka hindang batu hai ingkepan intu ujate, palus iä impaleteng intu la-behun tasik. — (*Luk.17,1.*)

7. Pajah kalunen sabab talo palajang! Krana djaton tau dia talo palajang dumah, tapi pajah olo tä, idjä mampalembut talo palajang tä.

8. Tapi amon lengäm atawa paim mampalajang ikau, te-tek tä, kanan tä, krana bontong ikau, ikau pukong tuntang pureng tamä pabelom, bara ikau halengä hapai duä, inganan akan apui idjä kataka-tatahi. — (5,29)

9. Tinai amon matam mam-palajang ikau, karuit tä, kanan tä; krana bontong ikau hamatä silae tamä pabelom, bara ikau hamatä hasansila inganan akan narakan apui tä.

10. Ingat keton, äla keton tulas dengan idjä biti olo korik kalotoh; krana aku hamauh dengan keton, malai-kat ajue huang sorga haradjur manaharep baun Apangku idjä huang sorga.

11. Krana Anakolon djari dumah, handak manjalamat idjä nihau.

12. Kilen angate kamään keton? Djaka ain olo aton

saratus kongan tabiri, tuntang idjä kongan tabiri tä lajang: dia iä handak malihidjä djalatién pulu djalatién tä, palus hagoet akan bukit, manggau idjä lajang tä? — (*Luk.15,4.*)

13. Tinai amon iä sondau tä, toto, aku hamauh dengan keton, iä handjak atäie tagal djetä paham bara tagal djalatién pulu djalatién kongan, idjä djaton djari lajang.

14. Kalotä kea kahandak Bapa keton, idjä huang sorga, iä djaton maku idjä biti olo korik kalotoh nihau.

III. — 15. Tapi amon paharim sala dengam, lius, pudji iä keton duä kabuat nduä bewäi. Amon iä tarima aughm, tä ikau djari bontong paharim. — (*3.Mos.19,17.Luk.17,3.*)

16. Tapi amon iä djaton tarima aughm, duan hindai idjä duä biti dengam, uka salepah perkara putus intu njaman duä telo olo saksi.

17. Maka amon iä djaton tarima augh äwen tä, sanan tä akan salepah untkup; tapi djaka iä djaton kea manumon salepah untkup, tä itong iä kilau olo kapir tuntang olo pabean.

18. Toto, aku hamauh dengan keton, idjä imasong keton hundjun petak, djetä imasong kea huang sorga; tinai idjä iliwus keton hundjun petak, djetä iliwus kea huang sorga. — (*Joh.20,23.*)

19. Tinai koangku dengan

keton, djaka duä bitu keton pakat hundjun petak tagal bararangai ampun talo, idjä handak ilakue, maka talo tä karäh mandjadi akae awi Apangku idjä huang sorga.

20. Krana äka duä telo bitu, idjä hapumpong huang arangku, hetä aku hindjä äwen tä.

IV. — 21. Tä Petrus manggapi iä, koae: Tuhan, hakampirä aku patut mampun paharingku, idjä sala dengangku? ombet hangkudju?

22. Koan Jesus dengae: Djaton ombet hangkudju; aku hamaub dengam, sampai udju pulu lipet hangkudju.

23. Tagal tä karadjaan sorga kilau radja, idjä handak hitong dengan djipäe.

24. Djadi, amon iä manampara hitong, aton olo jagah akae, idjä butang intu iä sapulu kojan pikul bulau.

25. Maka basa iä djaton bara talo hapae manahor, Tuhan manjoho iä indjual, tuntang anak sawae, tuntang talo handiai awang ai, akan hapae muna utange.

26. Tapi djipäe mahingkep, manjembah iä, koae: O Tuhan, pasi aku, entai hindai, karäh aku manahore lepah utangku akam.

27. Tä Tuhan masi djipen tä, tuntang malapas iä, linai utange tä iempase akae.

28. Limbah tä djipen tä blua, tuntang iä sondau dji-

pen beken, idjä hakola dengae, idjä butang dengae saratus tali; palus iä manjingkap iä, mahekak iä, koae: Tabor utangm dengangku.

29. Maka djipen tä mahingkep darah paie, sambil blaku intu iä, koae: Pasi aku, entai hindai, karäh aku manahore lepah akam.

30. Maka iä djaton maku, tapi hagoet, manutup iä huang sipir, sampai iä djari manahor utange.

31. Tä amon karä djipen beken mitä talo awang djadi, äwen paham kapähä atäie, balalu iä lius, masanan akan Tuhan talo handiai, awang djari mandjadi.

32. Tä Tuhan mangahau djipen idjä solake tä, sambil hamaub dengae: O djipen idjä tulas! karä utangm tä djari iempasku akam, basa ikau blaku asi intu aku.

33. Djaton patut ikau kea masi djipen tä, idjä hakola dengam, kilau aku kea djari masi ikau?

34. Maka Tuhan paham blait, sambil manjaragh iä akan olo pahukum, sampai iä djari manahor talo handiai, idjä iutange dengae.

35. Kalotä Apangku idjä huang sorga kea karäh mawie dengan keton, amon genep bitu keton djaton mampun karä kasalan paharin keton, hapan toto atäi.

BAGI 19.

I. Prentah manahiu hadat hatolang. II. Jesus mamberkat anak korik. III. Olo tabelah idjä tatau. IV. Upah murid Jesus.

I.—1. Maka djadi, amon Jesus terai masanan karä augh tä, iä hagoet bara Galilea, palus iä sampai saran Judea, idjä dipah Jordan — (*Mark. 10,1.*)

2. Maka paham karä olo omba iä, tuntang iä mampakäläh äwen tä hetä.

3. Tä olo parisi mananggoh iä, tantai maningkes iä, sambil hamaub dengae: Tau kea olo manganan sawae tagal rangarangai bukue?

4. Tapi tombah iä, sambil hamaub dengan äwen: Djaton keton djari mambasa, idjä mandjadian olon solake, djari mandjadian iä hatuä Idjä bawi Idjä? — (*1.Mos.1,27.*)

5. Sambil hamaub: „tagal tä olo karäh malihi indu bapae, palus leket dengan sawae, tuntang äwen duä tä akan mandjadi isi Idjä.” — (*1.Mos.2,24.*)

6. Tumon tä äwen djaton hindai kilau duä, baja isi Idjä. Maka idjä djari ihandjean Hatalla, äla olo mamisah tä. — (*1.Kor.7,10.*)

7. Koan olo tä dengae: Maka kilen Moses djari mametäh ikäi manenga surat talak akan olo bawi, palus manganan iä? — (*5,31.*)

8. Koe dengan olo tä: Sabab katekang atäi keton Moses djaton djari mangahana keton manganan sawan keton, tapi bara solake djaton hadat kalotä.

9. Tapi aku hamaub dengan keton, olo idjä manganan sawae, djaka dia bukue awie habandong, tuntang masawä beken, olo tä habandong; tinai olo tä kea habandong, idjä masawä olo bawi, idjä djari inganan banae tä.

10. Koan muride dengae: Amon kalotä perkararan olo hatuä dengan sawae, bahali masawä.

11. Tapi koe dengan äwen: Puna djaton olo handiai tjakap mangkat augh tä, baja iä, idjä akae djetä djari inenga.

12. Krana aton olo boto, idjä puna bara knain indue kalotä; tinai aton olo boto, idjä djari imboto olo; tinai aton olo boto, idjä djari mamboto arepe tagal karadjaan sorga. Olo idjä tau mangkat tä, käläh iä mangkat tä.

II.—13. Tä olo mimit anak awau akae, uka iä mingkes lengäe hundjue, sambil blaku doa; maka muride mamudji äwen tä. — (*Mark.10, 13. Luk.18,15.*)

14. Tapi koan Jesus: Naughe anak korik tä, äla mangahana iä manggapi aku; krana akan olo idjä kalotob aton karadjaan sorga.

15. Maka iä mandanan leng-
äe hundjun anak olo tä,
palus bagoet bara hetä.

III. — 16. Maka itä! aton olo
idjä biti manalih iä, sambil
hamauh dengae: O Guru idjä
bahalap, narai talo bahalap
idjä akan iawikn, nakara aku
mandino pabelom idjä ka-
tatahi?

17. Maka koae dengae: Ki-
len ikau manggarä aku ba-
halap? Djaton beken idjä ba-
halap, baja tikas Idjä: Ha-
talla. Tapi djaka ikau han-
dak tamä pabelom, haga
karäh prentah.

18. Koae dengae: Prentah
idjä kwe? Maka koan Jesus:
Prentah toh: „äla ikau mam-
patäi olo; äla habandong;
äla manakau; äla manandjaro.

19. „Horumat indu bapam.”
Tinai: „sinta kolam, kilau
arepm kabuatm.”

20. Koan olo tabela tä
dengae: Talo handiai tä djari
ihagaku bara pesangku ta-
bela; narai katapasku hindai?

21. Koan Jesus dengae:
Amon ikau nahuang mandjadi
toto tinduh, lius, djual talo
handiai, idjä aim, tuntang
tenga regae akan olo pähä
belum; tumon tä ikau bara
panatau hong sorga; palus
kantoh tinai, omba aku.

22. Maka amon olo tabela
mahining aughe tä, iä lius
tuntang kapähän atäie, kra-
na iä arä ramoe.

23. Maka koan Jesus deng-

an muride: Toto, aku ha-
mauh dengan keton, bahali
olo tatau tamä karadjaan
sorga.

24. Tinai aku hamauh deng-
an keton, murah onta ma-
horoe lowang pilus, bara olo
tatau tamä karadjaan Ha-
talla.

25. Amon muride mahining
aughe tä, iä djungun haliai,
koae: Æwe kea idjä tauinja-
lamat?

26. Maka Jesus manantu-
neng äwen tä, sambil hamauh
dengae: Talo toh puna dja-
ton tau mandjadi awi olon,
tapi awi Hatalla talo handiai
tau mandjadi.

IV. — 27. Tä tombah Pe-
trus, sambil hamauh dengae:
Itä, ikäi djari malih talo han-
diai, tuntang djari omba ikau;
narai kea akan dinon ikäi?

28. Maka koan Jesus dengae:
Toto, aku hamauh dengan
keton, keton idjä djari omba
aku, metoh katika kalunen
inaheta haluli, amon Anak-
olon karäh mondok hundjun
padadusan kahaie, tä keton
kea karäh mondok hundjuu
duäwalas padadusan, tuntang
marentah duäwalas ungup
Israel tä.

29. Tinai genep olo, idjä
malih humae, atawa paha-
rie, atawa betaue, atawa
indu bapae, atawa anak sa-
wae, atawa tanae tagal arang-
ku, lipet saratus iä karäh
manduan tä tinai, tuntang

pambelom idjä katatahi akan indu panataue.

30. Maka arä olo idjä helo karäh mandjadi rahian haliai, tinai olo idjä rahian haliai karäh mandjadi helo.

BAGI 20.

I. Paribasa olo, idjä injoho bagawi intu pambulan anggor. II. Jesus masanan kapähäe. III. Murid Jesus hai atäie. IV. Jesus mampakäläh olo babutä duä biti.

I. — 1. Krana karadjaan sorga kilau tempon huma, idjä hagoet haiak djadjewu, handak mupah olo bagawi akan pambulan anggor ajue.

2. Maka amon iä djari mandjandji dengae satali upahe idjä andau, iä manjoho äwen tä akan pambulan anggor ajue.

3. Tinai iä blua djam telo, tuntang mitä olo beken mendeng hong pakan undanganding.

4. Tä iä hamauh dengan olo tä kea: Lius keton kea akan pambulan anggor ajungku, maka talo idjä patut karäh inahorku akan keton.

5. Maka olo tä lingkus. Tinai iä blua djam djahawen tuntang djam djalatién hirah, balalu mawie tumon tä kea.

6. Maka amon iä blua djam sawalas, iä sondau olo tinai mendeng hetä mundangmanding arepe, tä iä hamauh dengan äwen: Buhen keton

mendeng hetoh hapus andau undanganding?

7. Koan äwen tä dengae: Basa olo djaton djari mupah ikäi. Koe dengan äwen: Lius keton kea akan pambulan anggor, maka tumon kapatute keton karäh mandino.

8. Djadi, amon andau tokep kaput, koan tempon pambulan anggor dengan mandur ajue: Bawa olo bupah, tabor upahe akäe, tampa bara olo idjä rahian, palus sampai idjä solake.

9. Djadi, amon äwen tä dumah, idjä djari tamä gawi djam sawalas, maka iä mandino sama nonggal tali.

10. Maka amon olo idjä solake tä dumah, angate iä karäh mandino labih; tapi iä tä kea mandino gagenep biti satali.

11. Tä, amon iä mandino tä, iä blait, mampudji tempon huma,

12. Koe: Olo idjä rahian tä djari bagawi baja idjä djam, maka ikau djari mandatar iä dengan ikäi, idjä djari mananggong kabehat gawi tuntang kalaso hapus andau.

13. Tapi tombah iä, sambil hamauh dengan idjä biti äwen tä: Ulä, aku djaton mamikir ikau; djaton koä djari hadjandji satali?

14. Duan ajum, palus lius. Maka aku handak manenga akan olo idjä rahian toh dantar kilau ajum.

15. Atawa djaton aku tau mawi tumon kahandakku hapan talo ajungku? Atawa aton ikau basulä huangm awiku badjoha?

16. Kalotä olo idjä rahian haliai akan mandjadi helo, tinai olo idjä helo akan mandjadi rahian haliai. Krana arä olo djari irawäi, tapi isut djari intih.

II. — 17. Maka Jesus ha-goet akan Jerusalem; tä kahum djalanae iä manduan duäwalas murid tä kabuate, sambil hamauih dengan äwen:

18. Itä, ita manalih Jerusalem, maka Anakolon karäh injaragh akan kapala imam tuntang olo tamat surat, olo tä karäh mahukum iä akan impatäi,

19. Sambil manjaragh iä akan olo kapir, uka iä ihababakae, tuntang imukul sapu, tinai ilantak hong kaju sampalaki; tapi andau telo iä karäh belom haluli.

III. — 20. Tä indu anak Sebedeus, haiak dengan anake, manggapi, manjembah iä, handak blaku talo intu iä. — (*Mark.10,35.*)

21. Koea dengae: Narai kahandakm? Koan olo bawi tä dengae: Soho anaku duä toh mondok, idjä hila gantaum, idjä hila sambilm huang karadjaam.

22. Tapi tombah Jesus, koea: Keton djaton katawan narai talo ilaku keton. Tau

keton mihop sangkir, idjä akan indu ihopku? tau keton impandoi dengan pampandoi, idjä dengan tä jaku impandoi?

23. Koan äwen dengae: Tau kea. Maka koea dengan äwen: Sangkirku keton akan mihope, tinai dengan pampandoi, idjä dengan tä jaku impandoi, keton akan impandoi kea; tapi idjä perkara mondok hila gantaungku tuntang hila sambilku, djaton aku idjä manenga tä, malainkan djetä akan olo, idjä akae Apangku djari manjimpan tä.

24. Maka amon äwen sapulu mahining lakue tä, iä parasengen atäie dengan paharie duä biti tä.

25. Tä Jesus mambawa olo tä, sambil hamauih: Tawan keton, mantir karä ungkup olo kalunen kilau tuan mawi olo ajue, tinai olo hai hapan kwasa mawi olo ajue.

26. Tapi äla kalotä perkaran keton; baja olo idjä handak mandjadi hai marak keton, iä akan indu ajang keton;

27. Tinai olo idjä handak mambatang marak keton, buah iä akan djipen keton.

28. Kilau Anakolon djaton djari dumah, uka iä iajang olo, tapi nakara iä manjang, tuntaug manjaragh pambelome, hapae manewus, manakiri olo arä. — (*Joh.13,4. Pil.2,5*)

IV. — 29. Maka amon iä

blua bara Jerigho, paham karä olo omba iä. — (Luk. 18,35)

30. Tä itä! olo babutä duä bitu mondok intu saran djalun. Amon äwen mahining Jesus mahalau hetä, maka iä mangkariak, koe: Pasi ikäi, Tuhan, anak Dawid!

31. Tä olo arä mampudji iä, mangat iä suni. Tapi äwen päbes hindai mangkariak, koe: Pasi ikäi, Tuhan, Anak Dawid!

32. Maka Jesus tendä, mambawa äwen duä tä, sambil hamauh dengae: Narai kanahuang keton talo iawiku akan keton?

33. Koan äwen dengae: Tuhan, uka matan ikäi marenang.

34. Maka Jesus paham angat asie dengae, palus iä manindjek matae; tä matae balalu marenang, tuntang olo tä ompat iä.

BAGI 21.

I. Jesus tamä Jerusalem. II. Iä manjapa batang sikon. III. Iä mampudji olo Jehudi, basa olo tä djaton pertjaja.. IV. Paribasa olo, idjä manjewa pambulan anggor.

I. — 1. Maka amon iä djari tokep Jerusalem, tuntang djari darah Betpage, intu pain bukit batang undus, tä Jesus manjoho duä bitu mu-

ride, — (Mark.11,1. Luk.19, 29. Joh.12,16.)

2. Sambil hamauh dengae: Talih keton lewu, idjä tintun baun keton, maka keton balalu karäh sondau kalidai bawie, idjä ihorok olo, tuntang anake; engkak iä, agah iä akangku.

3. Maka pihak olo mangahana keton, awi keton hamauh: Tuhan handak hapae; — tä maka balalu olo karäh manjoho keton.

4. (Maka talo handiai tä mandjadi, uka tulus augh, idjä injewut nabi, koe: — (Sagh.9,9.)

5. „Sanan akan Sion, anak bawi tä: itäm, radjam manalih ikau, iä randah atäie, iä hapan kalidai bawie, tinai anake, anak kalidai tangangan.”)

6. Maka murid tä lingkus, tuntang mawie tumon augh petäh Jesus dengae.

7. Iä magah kalidai bawie tuntang anake, tinai iä mambirang pakaiäe hundjue, tuntang mampondok Jesus hetä.

8. Maka bilak rata olo arä tä mambirang pakaiäe hong djalun; tinai belae olo tä manetek pating kaju, manatai tä intu djalun.

9. Maka olo arä idjä manandjong helo baue, tuntang idjä manuntut iä, mangkariak, koe: Hosanna (*rimae: horumat*) akan anak Dawid! imberkat iä, idjä dumah hu-

ang aran Tuhan! Hosanna huang ngambo, — (*Masm.* 118,25.)

10. Maka amon iä tamä Jerusalem, salepah lewu surak-sirok tagal iä, koae: Æwe iä toh?

11. Koan olo arä: Iä toh Jesus, nabi tä, idjä bara Nasaret hong Galilea.

12. Maka Jesus tamä human Hatalla, palus maharak olo handiai, idjä mamili mandjual talo huang human Hatalla, sambil mantawus medjan olo pahurup rear, tuntang karosin olo idjä mandjual burong dara.

13. Tuntangiä hamauh deng-an olo tä: Aton augh surat: „humanku akan inggarä huma sombajang.” Tapi keton djari mandjadian tä kaleka bigal. — (*Jes.* 56,7. *Jer.* 7,11.)

14. Maka olo babutä tuntang olo kait kedjang mananggoh iä huang human Hatalla, balalu iä wampakäläh äwen tä.

15. Maka amon kapala imam tuntang olo tamat surat mitä talo heran, idjä iawie, tinai anak olo, idjä mangkariak huang human Hatalla, koae: Hosanna akan anak Dawid! — tä olo tä blait.

16. Tuntang iä hamauh dengae: Aton ikau mahining augh äwen tä? Koan Jesus dengae: Joh; djaton keton pudji mambasa: „bara nja-

man anak korik tuntang anak awau ikau djari manjimpan horumat?” — (*Masm.* 8,5.)

17. Palus iä malibi äwen tä, blua bara lewu, manalih Betania, tuntang iä bara malem hetä.

II. — 18. Maka haiak djadjewu, amon iä haluli akan lewu, iä blau.

19. Djadi, amon iä mitä batang sikon hong saran djalan, iä mahandar hetä; tapi iä djaton supa talo enen intu taroke, baja dawäe bewäi; tä iä hamauh dengae: Sampai katatahi ikau djaton akan mamua tinai. Maka batang sikon tä balalu keang.

20. Amon muride mitä tä, iä sangang, koae: Kilen kea batang sikon toh salenga keang?

21. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Toto, koangku dengan keton, djaka keton pertjaja tuntang atäi keton djaton bembang, djaton perkara dengan batang sikon toh bewäi keton tau mawie, tapi alo dengan bukit toh kea keton tau hamauh: gatang arepm, sewu akan tasik, maka talo tä karäh mandjadi.

22. Tinai talo handiai, idjä ilaku keton huang laku doan keton, amon keton pertjaja, maka keton karäh mandino tä.

III. — 23. Djadi, limbah iä djari tamä human Hatalla, kahum iä madjar olo, maka kapala imam tuntang bakas

olo arä mananggoh iä, koae: Hapan kwasa idjä kwe ikau mawi talo toh? Tinai äwe djari manenga kwasa tä akam?

24. Maka tombah Jesus, sambil hamauh dengan olo tä: Jaku kea handak misek keton augh isut; djaka keton masanan tä akangku, tä maka aku kea handak masanan akan keton, hapan kwasa idjä kwe aku mawi talo toh.

25. Pampondoi Johannes tä, bara kwe? bara sorga atawa bara olo kalunen? Tä äwen hatirok sama arepe, koae: Djaka koan ita: bara sorga, — tä iä karäh hamauh mawi ita: buhen keton djaton djari pertjaja iä?

26. Tapi amon ita hamauh: bara olo kalunen, — maka ita mikäh olo arä; krana äwen handiai manduan Johannes akan nabi.

27. Maka äwen tombah augh Jesus, koae: Ikäi djaton katawan. Koae dengan äwen: Tä aku djaton kea masuman akan keton, hapan kwasa idjä kwe aku mawi talo toh.

28. Tapi kilen angate kamään keton? Aton olo idjä bara anak duä bit; maka iä manalih idjä, koae: o anak, lius bagawi andau toh huang pambulan anggor ajungku.

29. Tapi tombah iä tä, koae: djaton aku maku; — tapi rahian bara tä iä manjasal, palus lius.

30. Limbah tä iä manalih

anake idjä tinai, manjoho iä kalotä kea. Tombah iä tä, koae: saja tuan! — tapi iä djaton lius.

31. Äwe äwen duä tä djari manumon kahandak bapae? Koan äwem dengae: Idjä helo tä. Koan Jesus dengan äwen: Toto, aku hamauh dengan keton, olo pabean tuntang lontäi tamä karadjaan Hatalla murah bara keton.

32. Krana Johannes djari mananggoh keton huang djalan katetek, maka keton djaton djari pertjaja dengae; tapi olo pabean tuntang lontäi djari pertjaja dengae; tinai alo keton mitä djetä, djaton kea keton manjasal limbah tä, palus pertjaja dengae.

IV. — 33. Hining keton paribasa beken: Aton olo tempon huma, idjä mawi pambulan anggor, tuntang maugarambang tä, tinai mangali kaleka mamähes, sambil mamangun tjandi; limbah tä iä manjoho olo pambulan manjewae, palus iä halisang. — (*Mark.12,1. Luk.20,9.*)

34. Maka amon wajah bua djari tokep, iä manjoho djipäe manalih olo pambulan tä, uka blaku buae indu sewae.

35. Maka olo pambulan mantakan djipäe tä, belahe imukule, belahe impatäie, belahe imantinge hapan batu.

36. Tinai iä manjoho djipäe

beken, arä bara idjä solake, maka olo pambulan mawi äwen tä kalotä kea.

37. Tepa iä manjoho anake manalih olo tä, koae: Toto, anakku karäh ingikähe.

38. Tapi amon olo pambulan mitä anake, koae dengan sama arepe: Iä tä idjä akan mandino panatau, has! ita mampatäi iä, palus manduan panataue akan ita.

39. Balalu olo tä mantakan iä, manganan iä akan ruar pambulan anggor, palus mampatäi iä.

40. Maka amon tempon pambulan anggor tä dumah, kilen gawie dengan olo pambulan tä karäh?

41. Koan olo tä dengae: Iä karäh mangapähä tuntang mampatäi olo papa tä, palus manjoho olo pambulan beken manjewa pambulan anggore, idjä manenga akae buae indu sewae intu wajahe.

42. Koan Jesus dengan äwen: Hindai keton djari mambasa huang surat: „batu, idjä inganan tukang huma, iä tä djari indu padadukan galange; awi Tuhan talo tä djari mandjadi, tuntang djetä heran intu matan ita?“ — (*Masm.* 118,22. *Pang.Ras.*4,11.)

43. Tagal tä aku hamauh dengan keton, karadjaan sorga karäh induan bara keton, tuntang karäh inenga akan olo kapid, idjä manenga buae indu sewae.

44. Maka olo idja lawo hundjun batu tä, akan pusit darai, tapi olo idjä penjat batu tä lawo, iä tä ramok awie.

45. Maka amon kapala imam tuntang olo parisi mahining karä paribasa tä, äwen tä harati, iä hamauh kalotä manggarit iä.

46. Tä olo tä handak manjingskap iä, tapi äwen mikäh olo arä, basa olo arä manduan iä akan nabi.

BAGI 22.

I. Paribasa pesta anak radja masawä. II. Wang kepala. III. Kamisik olo matäi. IV. Prentah idjä mambatang. V. Æwe Kristus tä?

I. — 1. Maka tomboh Jesus, sambil hatutor tinai dengan olo, hapan paribasa, koae:

2. Karadjaan sorga kilau radja, idjä mawi pesta masawä akan anake. — (25,10. *Luk.*14,16.)

3. Maka iä manjoho djipäe manduan olo, idjä djari irawäie, akan pesta masawä; tapi olo tä djaton maku manalih.

4. Tä iä manjoho djipäe beken tinai, koae: Sanan akan olo idjä djari irawäi: itä, panginangku djari simpan, karä sapingku tuntang meto beseput djari injambalih, tun-

tang talo handiai djari tatap: talih keton pesta masawä.

5. Tapi olo mangabelä tä, palus hagoet, belae akan tanae, belaehe tangguh satiare.

6. Maka belaehe tinai manjingkap djipäe, mampahawäe tuntang mampatäie.

7. Maka amon radja mahining talo tä, iä paham blait; palus iä manjoho sardadue mampalomos olo pamuno tä, tuntang manusul lewue.

8. Tä koae dengan djipäe: Pesta masawä toto djari simpan, tapi olo idjä irawäi djaton baguna omba tä.

9. Tapi lius keton akan sampang djalan, maka kakarä olo sondau keton, rawäi iä tangguh pesta masawä.

10. Tä djipäe blua tangguh karä djalan, mamumpang olo handiai awang sondaue, alo papa alo bahalap; maka karä medja kontep awi olo mondok.

11. Tä radja tamä, handak manjengok olo idjä omba kuman; maka iä mitä hetä aton idjä biti, idjä djaton hapakaian patut akan pesta masawä.

12. Maka iä hamauh dengae: Ulä, kilen ikau djari tamä hetoh, djaton hapakaian patut akan pesta masawä? Maka olo tä gagom.

13. Tä koan radja dengan olo ajue: Pasong pai lengäe, duan iä, palus kanan akan kaleka idjä kaput pidjem haliai; hetä tangis tuntang keret kasingä.

14. Krana arä olo djari irawäi, tapi isut djari intih.

II. — 15. Tä olo parisi hagoet, hatirok sama arepe, hagogu akal, uka manguling iä hapan kotak ajue kabuate. — (*Mark.12,13. Luk.20,20.*)

16. Tuntang äwen tä manjoho muride dengan olo ain Herodes manalih iä, sambil hamauh: O guru, ikäi katawan, ikau toto budjur, tuntang dengan katotoe ikau madjar olo djalan Hatalla, tinai ikau djaton paraba olo, krana ikau djaton mitä ampin olo.

17. Käläh sanan akan ikäi, kilen kamäam? Patut manahor asil akan kaisar, atawa dia?

18. Tapi Jesus katawan tipun olo tä, palus iä hamauh: O olo haliau, buhen keton maningkes aku?

19. Praham akangku rear asil, idjä kabawak. Tä äwen tä mandjuluk akae sadjampal.

20. Koae dengan äwen: Ain äwe tjap tuntang surate toh?

21. Tombah äwen: Ain kaisar. Tä koae dengan äwen: Tumon tä, tahor keton akan kaisar idjä ain kaisar, tinai akan Hatalla idjä ain Hatalla.

22. Amon äwen tä mahining aughe tä, iä sangang, balalu olo tä hagoet, malih iä.

III. — 23. Andau tä kea iä inalih olo saduki, idjä malawan adjar tahu kamisik olo matäi; olo tä misek iä,

24. Koae: Oguru, koan Moses: „djaka olo matäi, djaton djari manak, tä paharie akan manganti baloe, tuntang manak akan liau paharie.” — (5. Mos. 25,5.)

25. Toh, maka marak ikäi djari aton udju biti olo hampahari; maka idjä bakas tä masawä, palus iä matäi; tä basa anake djaton, maka iä malibi sawae akan paharie.

26. Kalotä kea idjä duä tä, tuntang idjä telo, sampai lepah äwen udju tä.

27. Tepa, rahian bara äwen tä samandiai, olo bawi tä kea matäi.

28. Toh, huang kamisik olo matäi, iä tä akan indu sawan äwe kea bara äwen udju tä? Krana äwen tä samandiai djari masawä iä.

29. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Keton sala, awi keton djaton katawan surat, djaton kea kwasan Hatalla.

30. Krana huang kamisik olo matäi olo djaton masawä babanä, malainkan iä kilau malaikat Hatalla huang sorga.

31. Tapi idjä perkara kamisik olo matäi tä, djaton keton djari mambasa augh, idjä inutor Hatalla akan keton, koae:

32. „Jaku toh Hatallan Abraham, Hatallan Isaak, Hatallan Jakob?” Toh, Hatalla djaton Hatallan olo matäi, tapi Hatallan olo belom. — (2. Mos. 3,6.)

33. Maka amon olo arä mahining aughe tä, iä paham sangang tagal adjare.

IV. — 34. Amon olo parisi mahining, iä djari manggagom olo saduki, olo tä hapumpong.

35. Tä idjä biti olo tä, iä tä olo tamat surat, misek iä hapae maningkes iä, sambil hamauh:

36. Guru, prentah idjä kwe idjä mambatang huang Torat? — (Luk. 10,25.)

37. Koan Jesus dengae: „Ikau akan indu sinta pangkahai Tuhan, Hatallam, hapan salepah atäim, hapan salepah hambaruam, hapan salepah kaharatim.” — (5. Mos. 6,5.)

38. Djetä prentah idjä mambatang tuntang hai.

39. Maka prentah idjä duä toli samakilaudjetä kea: „Ikau akan indu sinta olo, kilau arepm kabuatm.” — (3. Mos. 19,18.)

40. Prentah duä tä manapakan salepah Torat, tuntang karä surat nabi.

V. — 41. Maka amon olo parisi djari hapumpong, Jesus misek iä,

42. Koae: Kilen angkat keton tabiu Kristus tä? Anak äwe iä? Koan äwen tä dengae: Anak Dawid.

43. Koae dengan äwen: Maka kilen Dawid manjewut iä awi Rogh Tuhan ajue, koae:

44. „Tuhan djari hamauh dengan Tuhangu: mondok hila gantaungku, sampai jaku mina karä musohm indu ga-

langpaim?" — (*Masm.110,1.*)

45. Toh, amon Dawid manjewut iä Tuhan, make kilen iä anake?

46. Maka idjä kabawak kotak mahin dia olo tau tombah aughe, tinai limbah bara andau tä djaton kea olo petah misek iä hindai.

BAGI 23.

I. Jesus mangotak olo parisi dengan muride. II. Iä mantam olo parisi tuntang olo tamat surat. III. Iä masanan tjalaka, awang akan buah olo Jehudi.

I. — 1. Tä Jesus hakotak dengan olo arä tuntang dengan muride, — (*Luk.11,39.*)

2. Koea: Hundjun karosin Moses aton mondok olo tamat surat tuntang olo parisi.

3. Tä, talo bandiai idjä injohoe keton mahagae, buah keton mahagae tuntang mawie; tapi gawie äla keton manumoe. Krana aughe aton, tapi gawie djaton.

4. Krana iä mameteng talo babehat tuntang bahali akan inanggong, sambil mamuat tä hundjun bahan olo, tapi hapan tundjuka mahin dia iä maku manigonge.

5. Karä gawie olo tä mawie, uka iä inampajah olo. Iä mampalombah salampsie, katan agama, tuntang mampahai palimping klambie. — (*4. Mos. 15,38.*)

6. Iä radjin mondok intu

kaleka idjä mambatang, amon iä omba pesta, tuntang manggau karosi mambatang huang sinagoge,

7. Tinai tabin olo intu pakan; tuntang iä radjin inggarä olo: guru, guru!

8. Tapi äla keton manjoho olo manjewut keton guru, krana Gurun keton tikas Idjä, iä tä Kristus; maka keton bandiai uras hampahari.

9. Tinai äla manggarä olo kalunen bapa keton, krana Bapa keton tikas Idjä, iä tä idjä huang sorga.

10. Tinai äla keton manjoho olo manjewut keton tempo, krana Idjä puna Tempon keton, iä tä Kristus.

11. Maka idjä hai marak keton, iä tä akan indu manjang manonggo keton.

12. Olo idjä manggatang arepe, iä karäh imparandah; tapi olo idjä mamparandah arepe, iä karäh inggatang.

II. — 13. Tapi pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! Krana keton manguntji karadjaan sorga intu baun olo; krana bitin keton djaton maku tamä hetä, tinai olo idjä bandak tamäe keton djaton manjohoe.

14. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton mamparohot mampalepah human balo, manjaketa sombajang pandjangakae; tagal tä keton karäh buah hukum babehat haream.

15. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton mangumbang tasik tuntang petak, tantai manantiring idjä bitibrangai tamä agaman keton; tinai amon iä djari tamä, tä keton manampa iä bagin naraka, salipet kapapae bara kapapan keton.

16. Pajah keton, olo babutä idjä pamagah! idjä hamauh: olo idjä sumpah, manjewut human Hatalla, djetä djaton memen; tapi olo idjä sumpah manjewut bulau tanggalong human Hatalla, iä patut mananggong tä.

17. O olo humong tuntang babutä! Krana idjä kwe hai? bulau atawa human Hatalla, idjä mamprasih bulau tä?

18. Tinai koan keton: olo idjä sumpah manjewut mesbeh, djetä djaton memen; tapi olo idjä sumpah manjewut parapah idjä intu hundjue, iä patut mananggong tä.

19. O olo humong tuntang babutä! Krana idjä kwe hai? parapah atawa mesbeh, idjä mamprasih parapah tä.

20. Tagal tä, olo idjä sumpah manjewut mesbeh, iä sumpah manjewut djetä, tuntang sakarä talo awang hundjue.

21. Tinai olo idjä sumpah manjewut human Hatalla, iä sumpah manjewut djetä, tuntang lä, idjä melai huange.

22. Tinai olo idjä sumpah

manjewut sorga, iä sumpah manjewut padadusan Hatalla, tuntang lä, idjä mondok hundjue.

23. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton bukih manabor asil djintan, katumbar, manjan, sapulu inenga idjä, tapi keton mangalidau perkaran Torat idjä babehat toto, iä tä hukum, asi, tuntang kaper-tjaja. Talo toh patut iawi, tinai talo beken tä kea äla balihi.

24. O olo babutä, idjä manapis njamok, tuntang manelen onta.

25. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton mamprasih sangkir pinggan hila ruare, tapi hila huange djetä basuang talo rampas, talo inarik, kabungu.

26. O olo pasiri idjä babutä! awi ikau helo mamprasih sangkir pinggan hila huange, uka hila ruare kea brasih.

27. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton kilau kubur, idjä basapu baputi, idjä ampin ruare toto bahalap, tapi intu huange djetä kontep tolang olo matäi, kontep karä ampin karam talo.

28. Kalotä keton kea intu ruar ampiampin tetek intu baun olo, tapi intu huang keton kontep kaliau, kontep kadarhaka.

29. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! krana keton mangaramat kubur nabi, tuntang mambu-ngas sandong olo tetek,

30. Sambil hamaub: Djaka ita djari aton djaman tato ita, toto ita djaton djari pakat dengae, maniwas arep ita awi dahan nabi.

31. Kalotä keton manjaksi mawi arep keton, keton puna anak karä olo tä, idjä djari mampatäi karä nabi.

32. Toh, maka keton kea mangontep takar tato keton.

33. Tjäh handipä! panakan handjaliwan! kilen keton akan mahakan bukom naraka?

III. — 34. Tagal tä, itä! aku manjoho nabi manalih keton, tuntang olo pintar, tuntang olo tamat surat; maka belae karäh impatäi keton, tuntang ilantak keton hong kaju sampalaki, tinai belae karäh imukul sapu awi keton huang sinagoge keton, tuntang karäh injasah keton bara lewu idjä akan lewu beken.

35. Nakara sakarä dahan olo tetek, idjä djari inusuh hundjun petak, manata takolok keton, manampara bara dahan Abel idjä tetek, palus sampai dahan Sakarias, anak Baraghia, idjä djari impatäi keton helat human Hatalla dengan mesbeh. — (1. Mos. 4, 8; 2. Kron. 24, 21.)

36. Toto, koangku dengan keton, talo handiai tä akan

manata pangereng olo djetoh.

37. Jerusalem, Jerusalem! ikau idjä mampatäi nabi, tuntang mamanting olo, idjä djari injoho mananggoh ikau, hapan batu; kilen kakindjapku djari handak mamumpung karä anakm, kilau pebok mamumpung anake penda palapase; tapi keton djaton djari maaku. — (Luk. 13, 34.)

38. Itä, human keton karäh balihi benjem tuntang karak-karaka akan keton.

39 Krana aku hamaub dengan keton: bara katontoh keton djaton mitä aku, sampai keton karäh hamaub: imberkat iä, idjä dumah huang aran pangkahai Tuhan!

BAGI 24.

- I. Jesus masanan katan panumahe. —
 II. Olo akan mendah tä sining andau.

I. — 1. Maka Jesus blua, balalu hagoet bara human Hatalla; tä muride manggapi iä, manindjok akae ampin tampan human Hatalla. — (Mark. 31, 1. Luk. 21, 5.)

2. Maka koan Jesus dengan äwen: Gitan keton karä talo tä? Toto, aku hamaub dengan keton, batu idjä mahin dia karäh balihi hundjun kolae, idjä djaton ingarak.

3. Maka amon iä mondok hundjun bukit batang undus, muride manggapi iä metoh iä

kabuate, koae: Sanan akan ikäi, prea karä talo tä akan mandjadi? tinai narai indu katan panumahn tuntang kalepah kalunen.

4. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Ingaingat keton, belä olo mam palajang keton.

5. Krana arä olo karäh lembut hapan arangku, koae: jaku toh Kristus! — tuntang arä olo karäh ingaraite.

6. Maka keton karäh mahining olo haklahi, tinai britan olo haklahi; ingaingat keton, äla keton tangkedjet; krana djaton tau dia talo handiai tä mandjadi, tapi kalepahhindai.

7. Krana utus olo idjä karäh mawi utus beken, tinai karadjaan idjä karäh mawi karadjaan beken, tinai hetäheta karäh lembut lau, tuntang peres, tuntang kagerek petak.

8. Tapi talo handiai tä uras baja tamparau kadjakä.

9. Tä, olo karäh manjaragh keton uka ingapähä, iä karäh mampatäi keton, tuntang keton karäh injingi sakarä djalahan olo tagal arangku.

10. Tä, maka arä olo karäh patarang angkat atäie, tuntang idjä karäh manjaragh beken, idjä hakola mahin hasingi.

11. Tinai arä nabi panandjaro karäh lembut, tuntang arä olo karäh inampute.

12. Maka basa karisang dahangdahanga, djadi sintan olo arä karäh sadingen.

13. Tapi olo idjä melai etter sampai kahapus, iä tä karäh injalamat.

14. Mäka Ewangelion toh, saritan karadjaan, akan insan hapus kalunen indu kaksaksian akan sakarä djalahan olo. Tä, makakalepahedumah.

15. Maka amon keton karäh mitä talo idjä insanan nabi Daniel, talo kadjilek, talo pangarak tä, mendeng intu kaleka brasih, (buah olo idjä mambasae mingat djetoh!) — (*Dan. 9, 26.*)

16. Tä, käläh olo idjä intu Judea hadari akan bukit.

17. Tinai olo idjä hundjun sapau huma, äla iä mobon, handak manduan talo bara humae.

18. Tuntang olo idjä hong tana, äla iä buli, mangat manduan pakaiäe.

19. Tapi pajah olo idjä batihi, tuntang olo idjä manabela katika tä.

20. Maka käläh keton blaku doa, belä darin keton buah musim sadingen, atawa andau sabat.

21. Krana katika tä kadjakä karäh paham, djaton pudji kalotä bara tamparan kalunen palus sampai katontoh, dapit mahin djaton kea karäh mandjadi kalotä tinai.

22. Amon karä andau tä djaton iundur, idjä biti mahin dia injalamat; tapi sabab olo intih karä andau tä karäh iundur.

23. Tä, djaka olo hamauh dengan keton: itä, Kristus aton hetoh atawa hetä! — äla keton pertjaja. *

24. Krana arä Kristus panandjaro tuntang nabi panandjaro karäh lembut, sambil mawi kata hai tuntang heran, sampai iä djaka olih manamput olo intih kea.

25. Itä keton, helo bara talo tä mandjadi, aku djari masanan tä akan keton.

26. Maka amon olo hamauh dengan keton: itä, itä aton huang padang tunis! — äla keton manalih; — itä, iä huang karong! — äla keton pertjajae.

27. Krana kilau kilat lembut bara hila timor, manjabintir palus sampai hila barat, kalotä kea panumah Anakolon dapit.

28. Krana intu äka hantu, hetä kea burong kamiak hampeleng.

29. Maka palus kea limbah karä kadjakä tä matanandau karäh ingaput, bulan karäh nihau pandange, tinai karä bintang karäh gagar bara langit, tuntang kadähen langit kea mahin honggä.

30. Tä, maka katan Anakolon karäh mamala huang langit; tä sakarä utus olo hundjun petak toh karäh manangis, haiak mitä Anakolon dumah hundjun baunandau hong langit, tuntang kwasae, tuntang paham kahaie.

31. Maka iä karäh manjoho malaikat ajue hapan sarunai idjä batarik aughe, äwen tä akan mamumpong olo intihe bara äpat matan riwut, bara saran langit silae, palus sampai sarae silae.—(1.Kor.15,52. 1.Tessal 4,16.)

32. Maka bara batang sikon kadji keton paribasa toh: amon edae djari bahidjau, tuntang mandawen tinai, tä keton katawan musim pandang djari tokep.

33. Kalotä kea, amon keton mitä talo handiai tä, buah keton katawan, perkara tä lawoh tokep, djari darah bauntonggang.

34. Toto, koangku dengan keton, pangereng olo toh djaton akan nihau, sampai talo handiai toh mandjadi.

35. Langit tuntang petak akan nihau, tapi karä aughku djaton hali ai akan nihau.

II. — 36. Tapi andau tä, atawa djam tä dialo idjä biti katawan, malaikat hong sorga mahin dia, baja Apangku bewäi.

37. Maka kilau djaman Noah, kalotä kea panumah Anakolon dapit.—(1.Mos.7,7.1.Petr. 3,20.)

38. Krana kilau intu katika tä, helo bara danum soho maleteng petak, olo handiai kuman, mihop, masawä, babanä, sampai andau Noah tamä banama;

39. Tuntang olo djaton pa-

raba tä, sampai danum soho tä maleteng petak, palus mambuseng olo tä samandiai: kalotä kea panumah Anakolon dapit.

40. Katika tä olo hatuä, duä biti, karäh hong tana, maka idjä biti karäh induan, idjä karäh ilih.

41. Duä biti olo bawi karäh manggiling behas hong bindang, maka idjä biti karäh induan, idjä karäh ilih.

42. Buabua keton mandjaga, basa ketou djaton katawan djam idjä kwe kea Tuhan keton akan dumah.

43. Tapi buah keton katawan talo toh: djaka tempon huma djari katawan, kilen kambon alem maling akan dumah, toto iä handak manonggo, tuntang djaton maku manalua humae imingkas maling.

44. Tagal tä buah keton kea tatap; krana djam, idjä djaton inaha keton, Anakolon karäh dumah.

45. Maka äweäwe kea djipen idjä budjur tuntang biingat, idjä iangkat Tuhan ajue manggau karä anakolohe, uka iä manenga akae talo kinan intu katika awang patul?

46. Selamat djipen djetä, idjä sondau Tuhan, metoh panumahe, kalotä gawie.

47. Toto, aku hamauh denganketon, iä karäh mangkat djipen djetä, uka iä manggau karä ramee.

48. Tapi amon djipen idjä papa tä karäh hamauh huang atäie: Tuhanku hindai bewäi dumah; —

49. Palus iä manampara mamukul djipen beken, sambil kuman mihop dengan olo pambusau:

50. Tä andau idjä djaton inahae, tuntang djam idjä djaton tawae, gap Tuhan djipen tä karäh sampai,

51. Balalu malentup iä, sambil manantu bagie hindjä olo haliau; hetä karäh aton tangis tuntang keret kasingä.

BAGI 25.

I. Paribasa sapulu budjang bawi. II. Paribasa tuan idjä mansaban rear intu djipäe. III. Hukum idjä rabian.

I. — 1. Katika tä karadjaan sorga kilau sapulu budjang bawi, idjä mimbit sumboe, palus hagoet, handak manambang bakalbana.

2. Maka limä biti äwen tä pintar, tinai limä biti humong.

3. Idjä humong tä mimbit sumboe, tapi djaton iä mimbit undus.

4. Tapi idjä pintar tä mimbit undus huang sarangae, tuntang sumboe.

5. Maka amon bakalbana tabi dumah, äwen tä parontok samandiai, palus batiroh.

6. Djadi, bentok alem aton augh kariak: Itä, bakalbana

dumah! lius keton, tambang iä.

7. Tä budjang bawi tä misik samandiai, palus manjimpan sumboe.

8. Maka idjä humong tä hamauh dengan äwen idjä pintar: Bagi akan ikäi belahe undus keton, krana sumbon ikäi handak belep.

9. Tapi tombah äwen idjä pintar, koae: Æla, belä ikäi tapas haiak keton. Käläh keton manalih dagang, pili akan keton.

10. Maka kahum äwen tä hagoet, handak mamilie, bakalbana tä dumah; tä äwen idjä simpan tamä haiak dengae akan pesta masawä; palus lawang inguntji.

11. Limbah tä budjang bawi awang hagoet tä dumah, koae: O Tuhan, Tuhan! uap akan ikäi.

12. Tapi tombah iä, koae: Toto, aku hamauh dengan keton, jaku djaton kasene keton.

13. Tagal tä, djaga keton, krana keton djaton katawan andau, djaton katawan djam, Anakolon karäh dumah.

II. — 14. Krana perkara tä kilau tuan halisaug akan tanah beken, idjä mambawakarä djipäe, sambil mansahan ramoe intu äwen tä. — (Luk.19,12.)

15. Maka akan idjä iä manenga limä pikul bulau, akan idjä tinai inengae duä, akan idjä tinai inengae idjä, akan genep biti tumon puna ka-

haratie; limbah tä iä balalu halisang.

16. Maka idjä djari mandino limä pikul hagoet badagang hamodal djetä, tuntang iä bahudjong limä pikul tinai.

17. Kalotä kea idjä djari mandino duä, iä kea bahu-djong duä tinai.

18. Tapi idjä djari mandino sapikul, iä hagoet, mangali petak, palus manjakokan rear tempoe hetä.

19. Maka tabi limbah tä tempon djipen tä buli, tä iä hitong dengan äwen.

20. Maka aton dumah, idjä djari mandino limä pikul bulau, sambil mimbit hudjonge limä pikul kea, koae: O tuan, limä pikul djari insaham intu aku; itäm, aku djari bahudjong limä pikul tinai hamodal tä.

21. Koan tempoe dengae: Käläh, djipen idjä bahalap tuntang budjur; ikau djari budjur mahaga talo isut, jaku handak mangkat ikau mahaga talo arä; tamä ikau kaban-djak tempom.

22. Maka idjä djari mandino duä pikul dumah kea, koae: Tuan, duä pikul djari insaham intu aku; itäm, jaku djari bahudjong hamodal tä duä pikul tinai.

23. Koan tempoe dengae: Käläh, djipen idjä bahalap tuntang budjur; ikau djari budjur mahaga talo isut, jaku handak mangkat ikau mahaga

talo arä; tamä ikau kahan-djak tempom.

24. Maka idjä djari mandino sapikul dumah kea, koae: Tuan, jaku katawan ikau, ikau puna karas, ikau manggetem intu äka, idjä djaton djari inawurm, tuntang maraup talo intu äka, idjä djaton djari inatajam.

25. Djadiawi kikähku, maka aku djari lius, manjahokan bulaum huang petak; itäm, toh idjä puna ajum bihin.

26. Tapi tombah tempoe, sambil hamauh dengae: O djipen idjä papa tuntang kadian! tawam aku manggetem intu äka, idjä djaton djari inawurku, tuntang maraup talo intu äka, idjä djaton djari inatajangku?

27. Amon kalotä, toto patut haream ikau mahatangan re-arku akan olo badagang, mandjalan djetä, uka amon aku dumah, aku tau manduan tinai idjä ajungku tuntang anake.

28. Duan sapikul bulau tä bara iä, tenga djetä akan idjä mina sapulu pikul tä.

29. Krana akan genep biti, idjä mina talo, karäh indahang hindai, uka kutoh ai; tapi bara idjä djaton mina talo, maka talo awang inae kea mahin karäh induan bara iä. (13,12.)

30. Maka djipen tä idjä djaton baguna kanan akan kaleka kaput pidjem; hetä karäh

aton tangis tuntang keret kasingä.

III. — 31. Maka amon Anak-olon dumah huang kabaie, impahaiak karä malaikat idjä brasih, tä iä karäh mondok hundjun padadusan kabaie.

32. Tä sakarä utus olo akan imumpong manabarep iä, palus iä karäh mamisah olo kalunen, kilau sakatik mamisah tabiri bawie dengan tabiri hatuäe.

33. Maka tabiri bawie karäh injohoe mendeng hila gantaue, tapi tabiri hatuäe hila sambile.

34. Tä radja karäh hamauh dengan äwen, idjä hila gantaue: Kantoh keton, idjä imberkat Apangku, dino karadjaan, idjä djari injimpan akan keton helo bara tampanan kalunen.

35. Krana aku djari blau, keton djari pakanan aku; aku djari teah belaiaku, keton djari mampihop aku; aku djari tamuäi, keton djari mimbit aku huang human keton.

36. Jaku djari halowai, keton djari makaian aku; aku djari haban, keton djari madja manjengok aku; jaku djari hong sipir, keton djari mananggoh aku.

37. Tä olo tetek karäh tombah aughe, koae: Tuban, prea ikäi djari mitä ikau blau, tuntang djari pakanan ikau? atawa teah belaim, tuntang djari mampihop ikau?

38. Atawa prea ikäi djari

mitä ikau tamuäi, tuntang djari mimbit ikau huang human ikäi? atawa halowai, tuntang djari makaian ikau?

39. Tinai prea ikäi djari mitä ikau haban, atawa huang sipir, tuntang djari madja, manjengok ikau?

40. Maka radja karäh tombah aughe, sambil hamauh dengan äwen: Toto, koangku dengan keton, talo idjä djari iawi keton dengan idjä biti paharingku idjä korik haliai, djetä djari iawi keton denganku.

41. Limbah tä iä karäh hamauh dengan äwen, idjä hila sambile: Indah bara aku, keton idjä tarasapa, akan apui idjä katatahi, idjä djari injimpan akan setau tuntang karä dewan ajue.

42. Krana akudjari blau, keton djaton djari pakanan aku; aku djari teah belaiiku, keton djaton djari mampihop aku.

43. Jaku djari tamuäi, keton djaton djari mimbit aku huang human keton; jaku djari holowai, keton djaton djari makaian aku; jaku djari haban tuntang huang sipir, maka keton djaton djari madja, manjengok aku.

44. Tä maka olo tä kea karäh tombah, koe: Pea ikäi djari mitä ikau blau, atawa teah belaim, atawa tamuäi, atawa halowai, atawa haban, atawa huang sipir, tuntang ikäi djaton djari mandohop ikau?

45. Tä iä karäh tombah aughe, koe: Toto, aku hamauh dengan keton, talo idjä djaton djari iawi keton dengan idjä biti paharingku toh, idjä korik haliai, maka keton djaton djari mawi tä denganku.

46. Maka olo tä palus akan kapähä idjä katatahi, tapi olo tetek akan pambelom idjä katatahi.

BAGI 26.

I. Olo hai hatirok, handak mampatäi Jesus. II. Jesus inata dengan minjak. III. Panginan hamalem. IV. Jesus masanan pompatäie djari tokep. V. Getsemane. VI. Jesus inawan olo. VII. Iä igah manharep basaran mantir Jehudi. VIII. Petrus milim iä.

I. — 1. Maka limbah Jesus djari mampalepah karä aughe tä, iä hamauh dengan muride:

2. Keton katawan, limbah kaduä aton pesta paska, tä Anakolon karäh injaragh, uka iä ilantak hong kaju sampalaki.

3. Maka karä kapala imam tuntang olo tamat surat, tinai bakas olo arä hapumpong huang human imam hai, idjä bagarä Kaiapas. — (*Joh.11, 47.*)

4. Maka olo tä mambulat aughe, handak manawan Jesus hapan tipu, palus mampatäi iä.

5. Tapi koan äwen tä: Æla

intu katika pesta, belä mam-paridu olo arä.

II. — 6. Maka amon Jesus aton intu Betania, huang human Simon, idjä basamagh bihin, — (*Mark.14,3.*)

7. Aton olo bawi manggapi iä, idjä mimbit kasa bahalap, basuang minjak idjä pabam barega, palus iä manusuh tä hundjun takoloke, kahum iä mondok kuman. — (*Joh.12,5.*)

8. Amon muride mitä tä, maka iä pabam blait, koae: Kanduä manganan tä kalotä?

9. Krana minjak toh tau indjual hai regae, hapa manenga olo pähä belom.

10. Maka Jesus kasene tä, palus iä hamaub dengan äwen: Buhen keton muas olo bawi toh? krana iä djari mawi talo bahalap denganku.

11. Krana olo pähä belom haradjur aton marak keton, tapi aku djaton melai haradjur dengan keton.

12. Krana indu hapae manatap aku ingubur, iä djari manusuh minjak toh intu aku.

13. Toto, aku hamaub dengan keton, intu karä kaleka salepah kalunen Ewangelion toh insanan, hetä karäh insanan kea talo idjä djari iawie indu pangingat olo dengae.

14. Tä idjä biti olo duäwalas tä, idjä bagarä Judas Iskariot, manalih kapala imam,

15. Koae: Narai keton handak manenga aku, mangat aku manjaragh iä akan keton?

Maka olo tä mandjandji, handak manenga akae telo pulu ringgit. (*Sagh.11,12.*)

16. Bara katika tä iä mimpakalindae, uka manjaragh iä.

III. — 17. Maka andau solake olo pudji kuman tepong idjä djaton iragi, murid manalih Jesus, sambil hamaub dengae: Intu kwe ikau manjoho ikäi manjimpan akam panginan paska? (*2.Mos.12,6.*)

18. — *Luk.22,7.*)
18. Koae: Lius tanggoh lewu, talih anu kanih, sambil hamaub dengae: koan guru, wajahku djari tokep; intu humam aku tuntang muridku handak mawi paska.

19. Maka muride mawie tumon petäh Jesus huang iä, palus manjimpau paska.

20. Djadi tokep kaput iä mondok kuman haiak äwen duäwalas tä.

21. Tä sangkom kuman iä hamaub: Toto, koangku dengan keton, idjä biti keton karäh mandjual aku. — (*Joh.13,21.*)

22. Maka äwen tä paham kapähä atäie, tuntang genep biti olo tä malawo aughe, misek iä: Mikäh aku idjä koam, Tuhan!

23. Tapi tombah iä, koae: Idjä haiak aku manjuap huang pinggan, iä tä karäh mandjual aku.

24. Maka toto, Anakolonakan lius, kilau djari injurat tabiu iä; tapi pajah olo tä, idjä mandjual Anakolon! bahalap

akae, djaka olo tä djaton inakan indue.

25. Tä tombah Judas, idjä mandjual iä, koae: Mikäh aku idjä koam, Guru? Tombah iä: Toto, kilau koam.

26. Maka sangkom kuman Jesus manduan tepong, mamberkate, mandaraie, tuntang manengae akan murid, sambil hamaui: Duan, kuman, djetoh berengku. — (1. Kor. 11, 23.)

27. Tinai iä manduan sangkir, mamberkate, manenga tä akan äwen, koae: Ihop keton handiai bara toh.

28. Krana djetoh dahangku, dahi djangji taheta, idjä inusuh akan olo arä, indu ampun dosae.

29. Tapi aku hamaui dengan keton, bara katontoh aku djaton akan mihop hindai danum anggor, sampai andau tä, anon aku karäh mihop tä taheta haiak keton huang karadjaan Apangku.

IV. — 30. Djadi, limbah äwen djari manjanji, manara Hatalla, maka iä blua, manalih bukit batang undus.

31. Tä koan Jesus dengan äwen tä: Alem toh atäi keton handiai karäh tantarang angate tagal aku. Krana aton augh surat: „Jaku handak mamukul sakatik, tä sakarä kawan tabirie karäh bilangbalangan.” — (Sagh. 13, 7.)

32. Tapi limbah aku djari misik bara olo matäi, aku

handak hagoet helo baun keton akan Galilea.

33. Maka tombah Petrus, sambil hamaui dengae: Alo olo handiai tantarang angkat atäie tagal ikau, aku djaton haliai karäh tantarang angkat atäiku.

34. Koan Jesus dengae: Toto, aku hamaui dengam, alem toh kea, helo bara djagau manando, hantelo ikau karäh milim arepm muridku.

35. Koan Petrus dengae: Alo aku akan matäi haiak ikau, djaton kea aku handak milim ikau. Tumon tä kea augh murid samandiai.

V. — 36. Tä Jesus haiak äwen tä tamä kabon, Getsemane arae; maka koae dengan muride: Mondok keton hetoh, katahingku hagoet blaku doa kanih. — (Mark. 14, 32. Luk. 22, 39. Joh. 18, 1.)

37. Maka iä mimbit Petrus, tuntang anak Sebedeus duäduä, palus iä pähä atäie, tuntang paham kasekä angkat huange.

38. Tä koae dengan äwen: Hambaruangku injangkulep kapähä sampai matäi. Melai hetoh, inih aku.

39. Limbah tä iä miar isut, mahingkep baue sampai petak, blaku doa, koae: O Apang, djaka olih, indah bara aku sangkir toh; tapi äla tumon kahandakku, malainkan tumon kahandak ajum.

40. Maka iä manangghob mu-

ride, tuntang sondau äwen tä batiroh; tä iä hamaub dengan Petrus: Kilen keton djaton tau minih idjä djam?

41. Djaga keton tuntang blaku doa, belä keton buah tingkes. Toto, rogh pahias, tapi isi balemo.

42. Maka tinai, tingkat idjä duä, iä lius blaku doa, koae: O Apang! djaka dia olih sangkir toli indah bara aku, baja aku akan mihop tä, käläh kahandakm djadi.

43. Maka iä dumah, tuntang sondau äwen tä batiroh tinai, krana matae babehat awi tiroh.

44. Tä iä malihi äwen tä, hagoet haluli, blaku doa tingkat idjä telo, hapan aughe tä kea.

45. Limbah tä iä manalih muride, sambil hamaub dengan äwen: Kilen keton batiroh tuntang malajan katontoh! Itä, djam djari sampai, Anak-olon injaragh akan lengän olo badosa.

46. Mendeng! ita hagoet! itä, olo idjä mandjual aku djari tokep.

VI. — 47. Maka kahum iä magou kotakotak, itä! Judas, idjä biti baris äwen duäwalas tä, dumah, tuntang arä olo haiak dengae, idjä mimbit padang tuntang däräh kaju, idjä injoho kapala imam tuntang bakas olo arä.

48. Maka olo idjä mandjual iä djari manenga kata akan

olo arä, koae: Idjä injiumka, djetä iä, singkap iä.

49. Balalu iä manggapi Jesus, koae: Sälamat, guru! Palus iä manjium iä.

50. Maka koan Jesus dengae: Ulä, kasen ikau djari kantoh? Tä olo manggapi, mandjudju lengäe, manawan Jesus.

51. Maka itä! idjä biti olo tä, idjä hindjä Jesus, manusang lengäe, manjilak padange, palus mamangkih djipen imam hai, basampal pindinge.

52. Tä koan Jesus dengae: Tamäan padangm buli kumpange, krana olo handiai, idjä hapan padang, akan ni-hau awi padang.

53. Atawa aton ikau mado, aku djaton tau blaku intu Apangku toh kea, palus iä karäh manjoho akangku labih bara duäwalas kojan malaiikat?

54. Tapi amon kalotä, kilen augh surat tau tulus, idjä masanan, djaton tau dia talo mandjadi tumon toh? — (Jes.53.)

55. Limbah tä koan Jesus dengan olo arä: Kilau ampin handak mawi bigal keton djari hagoet, hapan padang, hapan däräh, handak manawan aku; taloh nongkang andau jaku djari mondok marak keton, madjar olo hung human Hatalla; tapi keton djaton djari manawan aku.

56. Tapi talo handiai toh

mandjadi, nakara surat nabi mandjadi tulus. Tä karä muride malihi iä, hadari.

VII. — 57. Maka olo, idjä djari manawan Jesus, magah iä akan Kaiapas, imam hai tä, äka olo tamat surat tuntang olo bakas djari hapumpong.

58. Maka Petrus mangalulut iä kedjau manuntut likute, sampai paseban imam hai; iä tamä hetä, tuntang mondok dengan kapiri, uka mitä kaputuse.

59. Maka karä kapala imam tuntang olo bakas, tinai sakarä mantir basara manggauh tandjaro mawi Jesus, uka mampatäi iä; tapi djaton iä sondaue.

60. Alo arä saksi panandjaro djari hapumpong hetä, mahin djaton kea iä sondau.

61. Maka tepa aton dumah duä biti saksi panandjaro, koae: Olo toh djari hamauh: aku hakon mangarak human Hatalla, tuntang mamangun tä tinai huang katelo. — (Joh.2, 19.)

62. Tä imam hai mendeng, sambil hamauh dengae: Djaton ikau tombah? Kilen dawan olo toh mawi ikau?

63. Maka Jesus suni. Tä tombah imam hai, sambil hamauh dengae: Jaku manjumphikau intu Hatalla idjä belom, sanan akan ikäi, djaka ikau toto Kristus, Anak Hatalla!

64. Koan Jesus dengae: Toto, kilau koam. Tapi aku hamauh

dengan keton, bara toh keton karäh mitä Anakolon mondok hila gantaun kwasa, tuntang dumah hundjun baunandau intu langit.

65. Tä imam hai marabit klambie, koae: Iä manawah Hatalla; narai katapas saksin ita hindai? Itä, toh bitin keton djari mahining, iä manawah Hatalla.

66. Kilen kamään keton? Tombah olo tä, koae: Patut iä matäi.

67. Tä olo maludja baue, sambil mamendong iä. — (Jes. 50, 6.)

68. Maka belae manekap baue, koae: Tudjum akan ikäi, o Kristus, äwe idjä manekap ikau?

VIII. — 69. Maka Petrus mondok ruar, intu paseban. Tä djipen bawi idjä biti manggapi iä, koae: Ikau kea djari hindjä dengan Jesus, o Galilea tä.

70. Tapi iä milim intu baun olo handiai, koae: Jaku dia tawan talo koam.

71. Maka amon iä blua akan tambiran, tä djipen bawi beken tinai mitä iä, palus hamauh dengan olo awang hetä: Olo toh kea djari hindjä dengan Jesus, o Nasaret tä.

72. Tapi iä milim tinai tuntang sapa, koae: Jaku dia kasene olo tä.

73. Maka rabian isut äwen idjä mendeng hetä manggapi, tuntang hamauh dengan Pe-

trus: Toto kea ikau baris äwen tä, krana lagon kotakm kea masanan ikau.

74. Tä iä bamiat, haiak manjapa arepe, koae: Jaku djaton kasene olo tä. Maka hemben tä kea djagau manando.

75. Tä Petrus taraingat augh Jesus, idjä djari insanae akae: Helo bara djagau manando, hantelo ikau karäh miliun arepm muridku. Balalu iä blua akan ruar, paham manangis.

BAGI 27.

I. Judas mampatäi arepe awie bagalabah atäie. II. Jesus iriksa Pilatus. III. Jesus imapa sardado. IV. Iä matäi hoag kaju sampalaki. V. Talo heran sana iä matäi. VI. Jesus ingubur. VII. Kubure inonggo sardadu.

I. — 1. **M**aka amon talo lis sawah karä kapala imam tuntang bakas olo arä mambulat aughe hapa mandawa Jesus, mangat mampatäi iä. — (*Mark. 15, 1. Luk. 22, 66. Joh. 18, 28.*)

2. Balalu äwen mamasong iä, magah iä bara hetä, manjaragh iä akan tamanggong Pontius Pilatus.

3. Tä Judas, idjä djari mandjual iä, amon iä mitä Jesus ihukum olo, maka iä manjasal, palus malian telo pulu ringgit tä akan kapala imam tuntang olo bakas,

4. Koae: Jaku djari paham sala, basa aku djari mandjual_daha, idjä djaton kasalae.

Tapi koan äwen: Kanduen ikäi tä? Djetä tanggong aim.

5. Tä iä mandjakah ringgit tä akan human Hatalla, balalu hagoet; tuntang iä lius, manggantong arepe.

6. Maka kapala imam manduan ringgit tä, koae: Djaton patut ita mina tä huang patiu Hatalla, krana djetä regan daba.

7. Maka limbah olo tä djari hatirok, iä hapan djetä mamili tanan tukang blantai, akan äka kubur tamuäi.

8. Tagal tä tana tä injewut tana daba, sampai andau toh.

9. Kalotä maka tulus augh, idjä injewut nabi Jeremia, koae: „Olo manduan telo pulu ringgit, — regan olo, idjä indjuale, idjä irega olo Israel tumon tä, — (*Sagh. 11, 12.*)

10. „Tuntang iä djari manenga tä hapae mamili tanan tukang blantai, kilau Tuhan djari manjoho aku.”

II. — 11. Maka Jesus mendeng naharep tamanggong; tä tamanggong misek iä, koae: Toto ikau radjan olo Jehudi? Koan Jesus dengae: Toto, kilau koam.

12. Tapi amon iä ingarana kapala imam tuntang olo bakas, iä djaton tombah enen.

13. Tä koan Pilatus dengae: Djaton ikau mahiuing karä augh dawan olo mawi ikau?

14. Tapi kakarä dawae idjä mahin dia inombahe, sampai tamanggong paham bengan.

15. Maka andau pesta tä tamanggong pudji malapas akan olo arä idjä bitu olo balokan bara sipir, brangai idjä ilakue.

16. Maka katika tä aton idjä bitu huang sipir, idjä paham darhaka, Barabas arae.

17. Tä, amon olo arä djari hapumpang, koan Pilatus deng-an äwen: Idjä kwe ilaku keton, aku malapase akan keton? Barabas, atawa Jesus, idjä bagarä Kristus?

18. Krana tawae, iä djari injaragh äwen awi kabirie.

19. Maka kahum iä mondok hundjun karosi basara, sawae manjoho olo masanan akae: Æla mangarait arepm dengan perkaran olo tetek tä, krana alem ndau jaku paham djari ingapähä huang nupingku tagal iä.

20. Maka kapala imam tuntang olo bakas madjik olo arä, uka blaku liwus Barabas, palus mampatäi Jesus.

21. Maka tombah tamanggong, sambil hamauh dengan äwen: Idjä kwe äwen duä toh ilaku keton, aku malapase akan keton? Koan olo arä: Barabas.

22. Koan Pilatus dengan äwen: Tapi kilen gawingku dengan Jesus, idjä bagarä Kristus? Koan olo handiai dengae: Lantak iä hong kaju sampalaki!

23. Tapi koan tamanggong: Narai kea kasalae? Tä maka

paham haream olo tä mangkariak, koae: Lantak iä hong kaju sainpalaki!

24. Amon Pilatus mitä, iä djaton bara hila, tapi kitudun olo sasar paham haream, maka iä manduan danum, mamenjau lengäe intu baun olo arä, koae: Jaku toh brasih bara dahan olo tetek toh; keton akan manauggong djetä.

25. Tä tombah olo arä handiai, koae: Käläh, dahae manata ikäi tuntang anak ikäi!

26. Tä iä malapas Barabas akan äwen; tapi limbah Jesus imukul sapu, iä mandjuk iä, uka injampalaki.

III.—27. Tä sardadu ain tamanggong manduan Jesus akan huma basara, sambil mamumpang sakarä djalahaé mawi iä.

28. Palus äwen mengkak pakaiäe, makaian iä hapan klambi baludu idjä pandjang.

29. Tinai äwen mandarä duhi kilau angkol radja, tuntang mingkes tä hundjun takoloke, tinai huang lengäe gantaue olo tä mingkes tetek humberang; limbah tä äwen mandeko utute intu baue, sambil hababaka iä, koae: Tabi, radjan olo Jehudi!

30. Tuntang olo tä maludja iä, tinai äwen manduan tetek humberang tä, mahäwes takoloke.

31. Maka amon olo tä djari hababaka iä, äwen mengkak klambi pandjang tä, tuntang

makaian iä hapan puna pakaiæ, sambil magah iä, uka iä injampalaki.

IV. — 32. Maka amon olo tä blua bara lewu, iä hasupa dengan olo Kirene, Simon aræ, palus olo hadjadjuan iä mäton kaju sampalakie.

33. Djadi, amon iä sampai äka, idjä bagarä Golgota, (rima: äka bangun takolok.)

34. Tä olo manenga akæ tjuka häwoi talo bapait akan indu ihope; tapi amon iä mangkemä tä, iä djaton maku mihope.

35. Maka limbah olo djari manjampalaki iä, äwen mambagi karä pakaiæ, sambil batenong; uka tulus augh, idjä injewut nabi: „Olo djari mambagi pakaiangku akan sama arepe, tinai tagal klambingku iä djari batenong.” — (*Masm.* 22, 19.)

36. Limbah tä äwen mondok hetä, sambil manonggo iä.

37. Maka ambo takoloke olo mangkepan surat bukue iä impatäi, idjä kolotoh: „Iä toh Jesus, radjan olo Jehudi.”

38. Limbah tä bigal duä bitu injampalaki haiak dengæ; idjä hila gantaue, idjä hila sambile.

39. Maka olo idjä mahalau hetä paham manjapa iä, manggiling takoloke, — (*Masm.* 22, 8.)

40. Sambil hamaoh: Tjäh ikau, idjä hakon mangaræk human Hatalla, tuntang ma-

mangun tä tinai huang kate-lo! dohop arepm; djaka ikau toto Anak Hatalla, mohon bara kaju sampalaki!

41. Kalotä kea kapala imam hababaka iä, tuntang olo tamat surat, tinai olo bakas, koæ:

42. Olo djari indohope, arepe iä djaton tau mandohope. Djaka iä toto radjan olo Israel, käläh toh iä mohon bara kaju sampalaki, tä ita handak pertjaja huang iä.

43. Iä djari harap Hatalla; käläh toh Hatalla maliwus iä, amon iä radjin dengæ; krana iä djari masanan arepe: aku toh Anak Hatalla.

44. Kalotä maka bigal kea, idjä injampalaki haiak dengæ, mamapa iä.

45. Maka djam djabawen talo mandjadi kaput bapus petak, sampai djam djalatien.

46. Maka djam djalatien birah Jesus mangkariak, hai aughe, koæ: Eli! Eli! lamma sabaghtani? rima: o Hatallangku! Hatallangku! buhen ikau djari malihiku? — (*Masm.* 22, 2.)

47. Amon olo idjä mendeng hetä mahining aughe tä, koan belah: Iä mambawa Elias.

48. Maka idjä bitu äwen tä badjeleng hadari, manduan kambang batu, manjuang tä dengan tjuka, manantahan tä hapan humbang, palus mampihop iä.

49. Tapi koan belah: Te-

rai, ita mitä, djaka Elias du-
mah, palus mawat iä.

50. Maka Jesus mantehau ti-
nai hai aughe, balalu malian
tahasenge, mahotus.

V. — 51. Tä itä! dinding
benang huang human Hatalla
barabit pontong haruä, bara
ngambo palus ngiwa; tuntang
petak hagerek, tinai bukit ba-
tu pusit. — (2. Mos. 26, 31.)

52. Palus kubur olo buap,
tuntang arä hantun olo brasih,
idjä djari batiroh matäi, misik,

53. Tuntang blua bara ku-
bur, limbah Jesus djari be-
lom haluli, arä olo äkae ma-
sanen arepe.

54. Maka kamandan sardadu
tuntang olo idjä dengae, idjä
manonggo Jesus, amon iä mitä
petak hagerek, tuntang mitä
karä talo idjä mandjadi, iä
paham mikäh, koae: Toto,
iä toh Anak Hatalla.

55. Maka aton hetä arä olo
bawi, idjä manampajah bara
kedjau, idjä djari omba Je-
sus bara Galilea, mangat ma-
njang manonggo iä.

56. Iä tä Maria Magdalena,
tinai Maria indu Jakobus äwen
duä Joses, tinai indu anak
Sebedeus tä.

VI. — 57. Maka halemäle-
mäi aton dumah olo tatau
bara Arimatia, arae Josep,
iä tä kea murid Jesus.

58. Iä tä mananggoh Pilatus,
sambil blaku hantun Jesus.
Maka Pilatus manjoho ma-
nenga hantu tä äkae.

59. Tä Josep manipas hantu
tä, mamungkuse hapan be-
nang lamos idjä baputi,

60. Tuntang mingkes tä
huang kubur ajue idjä ta-
heta, idjä djari imahat hu-
ang bukit batu. Tinai limbah
iä djari manggaling batu hai
indu atep tumbang kubur,
maka iä buli. — (Jes. 53, 9.)

61. Maka aton hetä Maria
Magdalena tuntang Maria idjä
tä; äwen tä mondok tandipah
kubur.

VII. — 62. Maka andau idjä
tinai, iä tä andau limbah
andau olo manjimpan talo,
tä karä kapala imam tuntang
olo parisi hapumpang, ma-
naharep Pilatus,

63. Koac: Tuan, ikäi ta-
raingat kahum olo palajang
tä belom, iä djari hamauh:
limbah kaduä aku karäh be-
lom haluli.

64. Tagal tä, käläh ikau
manjoho olo manonggo ku-
bure, sampai andau telo, belä
suro murid ajue dumah ha-
malem, manakau hantue, pa-
lus masuman akan olo arä: iä
djari belom bara olo matäi,
— tumon tä tipu idjä rahian
karäh papa bara idjä helo.

65. Koan Pilatus dengan
äwen: Duan bewäi sardadu;
lius, tonggo kubur tumon
kahandak keton.

66. Tä äwen lius, manjoho
sardadu manonggo kubur tä;
tinai iä mantjatjak batu.

BAGI 28.

I. Jesus belom haluli. II. Tä masanan arepe akan muride bong Galilea.

I. — 1. Maka limbah andau sabat, amon talo handak sawah andau minggu, aton dumah Maria Magdalena tuntang Maria idjä tä, handak manjengok kubur. — (*Mark. 16. Luk. 24. Joh. 20.*)

2. Tä itä! petak paham hagerek; krana malaikat Tuhan mohon bara langit, manggapi, manandar batu bara tuumbang kubur, sambil mondok hundjue.

3. Ampie kilau kilat, tuntang pakaiäe baputi, kilau udjan habungkus.

4. Tä awi kikähe karä olo tonggo tä sabanen, ampie kilau matäi.

5. Tapi tombah malaikat, sambil hamaub dengan olo bawi: Æla keton mikäh, krana tawangku, keton manggau Jesus, idjä djari ilantak hong kaju sampalaki.

6. Iä djaton hetoh; krana iä djari belom haluli, tumon aughe. Kantoh, itä keton kaleka Tuhan djari ingudjuh.

7. Palus lius guloguloug, sanan akan muride, iä djari misik bara olo matäi. Itä! iä karäh hagoet helo baun keton akan Galilea, hetä keton karäh mitä iä. Itä, aku djari masanan tä akan keton.

8. Maka olo bawi tä ba-

djeleng blua bara kubur dengan kikähe tuntang kahan-djake paham, palus äwen tä hadari, mangat masanan tä akan muride.

9. Tapi amon äwen hagoet, handak masanan tä akan murid, itä! Jesus baaton hasupa dengae, koae: Selamat keton. Maka äwen tä manggapi, manjengkap paie, palus manjem-bah iä.

10. Tä koan Jesus dengan äwen: Æla mikäh; lius, sanan akan paharingku, uka iä hagoet akan Galilea, hetä iä karäh mitä aku.

11. Maka amon äwen tä djari hagoet, tä belabe olo tonggo tä tamä lewu, masanan akan kapala imam talo handiai awang mandjadi.

12. Tä äwen hapumpang dengan karä olo bakas, mangalagai tirok, tuntang iä manenga kutoh rear akan sardadu tä,

13. Koae: Suman keton akan olo: muride djari mananggoh hamalem, manakau hantue, kahum ikäi batiroh.

14. Maka amon augh tä sampai pinding tamanggong, ikäi handak mangatau iä, belä keton buah kapähä enen.

15. Djadi, äwen manduan rear tä, tuntang iä mawie tumon adjar tä. Maka augh tä leket, harap olo Jehudi sampai andau toh.

II. — 16. Maka murid äwen sawalas tä hagoet akan Ga-

lilea, talih bukit idjä akan hetä Jesus djarimanjoho iä. — (26, 32.)

17. Maka amon olo tä mitä iä, äwen manjembah iä, tapi belae bembang atäie.

18. Tä Jesus manggapi, ha-
kotak dengan äwen, koae:
Karä kwasa huang sorga tun-
tang hundjun petak djari
inenga akangku. — (11, 17.)

19. Lius keton, tamäan karä
utus olo mandjadi murid, awi
keton mampondoi iä huang a-
ran Bapa, huang aran Anak,
huang aran Rogh brasih;

20. Tinai adjar iä manumon
talo handiai, idjä djari ime-
tähku keton. Maka itä! aku
toh hindjä keton sining an-
dau, sampai kalepah kalunen.
Amen.

EWANGELION, INJURAT MARKUS.

BAGI 1.

I. Jesus insanan tuntang impandoi Jo-
hennes. II. Jesus mintih murid. III.
Iä mampakäläh olo idjä ingumpang
dewa; IV. empo Petrus idjä bawi,
tinai arä olo beken; V. olo basamagh.

I. — 1. Djetoh tamparan
Ewangelion Jesus Kristus,
Anak Hatalla.

2. Tumon augh idjä inju-
rat nabi „Itä! jaku manjo-
ho malaikat ajungku hagoet
helo baum, idjä akan manjim-
pan djalan ajum intu baum. —
(*Mal.3,1.*)

3. „Augh guru hong pa-
dang: tatatatap djalan akan
Tuhan! parampar kaleka a-
kae! ” — (*Jes.40,3.*)

4. Maka Johannes mampan-
doi olo hong padang, sambil
masanan pampondoi kahobah
akan ampun dosa. — (*Matt.*
3,1.)

5. Tä aton blua, manang-
goh iä, salepah tanah Judea,
tinai olo Jerusalem sainandiai;
limbah olo tä djari mangaku
dosae, maka äwen impandoi
awie huang batangdanum Jor-
dan.

6. Maka Johannes hapakai-
an bulun onta, tinai kahange
hababat upak meto, panginae
sangkalap tuntang madu.

7. Maka iä masanan brita,
koae: Rahian bara aku aton
dumah olo, idjä kwasa bara
aku; akae tä aku djaton ba-

guna sontop, mengkak talin sarumpabe. — (*Joh.1, 27.*)

8. Toto, aku mampandoi keton hapan danum, tapi iä karäh mampandoi keton hapan Rogh brasih.

9. Djadi, intu karä andau tä Jesus dumah bara Nasaret, hong tanah Galilea, tuntang iä impandoi Johannes huang Jordan. — (*Matt.3,16. Joh.1, 32.*)

10. Maka iä balalu djakat bara danum, tä iä mitä langit buap, tuntang Rogh mohon akau hundjue kilau buorong dara.

11. Tinai aton augh blua bara sorga: Ikau toh Anakku, idjä äka huangku; ikau idjä ingilakku.

12. Maka Rogh balalu mambah iä akan padang, kaleka benjem. — (*Matt.4,1.*)

13. Hetä iä melai huang kaleka benjem kápat pulu andau, iningkes setan; iä hindjä meto hutan, maka malaikat manjang manonggo iä.

II. — 14. Maka limbah Johannes djari inutup olo, tä Jesus sampai Galilea, masuman Ewangelion karadjaan Hatalla,

15. Koe: Wajah djari sampai, karadjaan Hatalla djari tokep; hobah keton haiak pertjaja augh Ewangelion.

16. Maka amon iä manandjong hong saran danau Galilea, iä mitä Simon äwen duä Andreas, hampahari idjä ka-

lambutan; äwen tä malaboh pasat hong danau, krana iä olo palauk. — (*Matt.4, 18.*)

17. Maka koan Jesus dengan äwen: Omba aku, tä aku handak manjoho keton manawan olon.

18. Maka äwen tä balalu malihi pasate, palus omba iä.

19. Djadi, limbah iä djari bagoet isut bara hetä, iä mitä Jakobus, anak Sebedeus, tuntang Johannes, paharie idjä kalambutan; äwen tä huang arut, manumpang pasate.

20. Balalu iä mambawa äwen duä tä. Tä äwen malihi bapae Sebedeus huang arut, tuntang barohae, palus omba iä.

III. — 21. Maka iä tamä Kapernaum; tuntang palus andau sabbat kea iä tamä sinagoge, madjar olo.

22. Maka olo djungun awi adjare; krana kilau idjä bara kwasa iä madjar olo tä, djaton djaka kilau olo tamat surat.

23. Maka huang sinagoge ain olo tä aton idjä biti, idjä ingumpang dewa papa, iä tä mangkariak,

24. Koe: Terai! narai gawin ikäi dengam, o Jesus, olo Nasaret? Ikau djari dumah, handak marusak ikäi. Jaku kasene ikau, ikau toh idjä brasih intu Hatalla.

25. Maka Jesus mangotak iä, koe: Suni, palus blua bara iä.

26. Tä dewa papa tä manunda iä, sambil mangkariak hai aughe, balalu blua bara iä.

27. Maka olo handiai djungun, sambil hisek sama arepe, koae: En tä? Narai adjar taheta tä? Krana hapan kwasa dewa papa kea mahin irentahe, palus djetä manumon aughe!

28. Maka britae balalu sampai tanah handiai, idjä hakaliling Galilea.

IV. — 29. Maka iä palus blua bara sinagoge, tuntang tamä human Simon äwen duä Andreas, impahaiak Jakobus tuntang Johannes. — (*Matt.* 8,14.)

30. Maka empo Simon idjä bawi menter badarem, palus olo masanan iä akae.

31. Tä iä manalih, manjingkap lengäe, mampondok iä; maka peres darem balalu malihi iä, palus iä manonggonguan olo tä.

32. Maka tokep kaput, sana matanandau belep, olo magah akae olo handiai idjä aton perese, tinai olo idjä ingumpang dewa.

33. Maka salepah lewu tä uras hapumpong intu bauntonggang.

34. Maka iä mampakäläh arä olo idjä haban, hakabekken ampin perese, tinai iä manganan arä dewa; tapi iä djaton manjoho dewa tä hakotak, basa dewa tä kasene iä.

35. Maka tampalawäi, amon

talo hindai sawah, iä misik, blua bara lewu, palus manalih kaleka benjem, sambil blaku doa hetä. — (*Luk.* 4, 42.)

36. Tä Simon tuntang olo idjä dengae manjak iä.

37. Djadi, amon olo tä sondau iä, maka äwen hamauh dengae: Olo handiai manggau ikau.

38. Tapi koae dengan äwen: Has, ita manalih karä lewu beken idjä tokep tä, uka hetä kea aku masanan augh; krana tagal tä aku djari dumah.

39. Palus iä masanan augh huang karä sinagoge ain olo intu salepah Galilea, sambil manganan dewa.

V. — 40. Maka olo basamagh, idjä biti, manalih iä, sambil blaku intu iä, baiak mandeko utute, tuntang hamauh dengae: Djaka ikau handak, ikau tau mamprasih aku.

41. Maka Jesus paham angkat asie dengae, palus iä mandjudju lengäe, manindjek iä, sambil hamauh dengae: Jaku handak, brasih ikau.

42. Sana iä djari hamauh kalotä, peres samagh balalu nihau, tuntang olo tä palus brasih.

43. Maka Jesus mampudji iä, balalu malapas iä,

44. Sambil hamauh dengae: Ingat, äla masanan talo enen akan idjä biti mabin äla; baja

lius, prahan arepm akan imam, tinai basaikau djadi brasih, tenga talo, idjä imetäh Moses, akan indu toros kaksaksian akae. — (3. Mos. 14, 2.)

45. Maka olo tä hagoet, balalu manampara masanan arä sarita, tuntang manarong augh tä, sampai Jesus djaton hindai tau bakarinah tamä lewun olo, baja iä melai ruar intu kaleka benjem, maka bara hetä hetä hakaliling olo mananggoh iä.

BAGI 2.

- I. Jesus mampakäläh olo kait kedjang.
 II. Iä mintih Lewi (iä tä Mattäus) mandjadi muride. III. Adjare tahu puasa, IV. tuntang tahu gawi intu andau sabat.

I. — 1. Maka isut andau rahian Jesus tamä Kapernaum tinai, tuntang olo mahining, iä aton intu huma. — (Matt. 9, 1.)

2. Hemben tä kea arä olo hapumpong, sampai äka idjä baun huma djaton ombet kea akan karä olo tä; maka iä masanan augh akan äwen.

3. Tä aton olo manalih iä, mimbit olo kait kedjang, idjä inanggong äpat biti.

4. Djadi, amon äwen tä djaton tau manggapi iä awi olo arä, tä äwen mangarak sapau tambuan iä; limbah äwen djari mametok hetä, maka iä muloh sasuro, äka

olo kait kedjang tä menter.

5. Amon Jesus mitä kaptjajae, koae dengan olo kait kedjang: O anak, karä dosam djari iampun.

6. Tapi aton mondok hetä olo tamat surat isut. biti, iä tä mado huang atäie:

7. Kilen olo toh manawah Hatalla kalotä? Æwe tau mampun dosa, baja Hatalla bewäi?

8. Maka Jesus balalu kawatan huang rogh ajue olo tä mado talo kalotä huang atäie, palus iä hamaub dengan äwen: Buhen keton mado talo tä huang atäi keton? — (Joh. 2, 24.)

9. Krana idjä kwe murah? hanauh dengan olo kait kedjang: dosam djari iampun? atawa hamaub: mendeng, gatang sasuro, palus lius?

10. Maka nakara keton kawatan, Anakolon bara kwas mampun dosa hundjun petak, — (koae dengan olo kait kedjang:)

11. Äku hamaub dengan: mendeng, gatang sasuro, palus lius buli humam.

12. Palus olo tä mendeng, manggatang sasuroe, balalu blua, haiak gitan olo handiai, sampai olo handiai djungun, tuntang inampahai Hatalla, koae: Djaton baliai ita pudji mitä talo kalotä.

II. — 13. Maka iä hagoet tinai akan saran danau, tuntang olo arä handiai mana-

lih iä, tä iä madjar olo tä.

14. Maka amon iä mahalau hetä, iä mitä Lewi, anak Alpeus, mondok intu pabean, palus koea dengae: Omba aku. Tä iä mendeng, omba iä. — (*Matt.9,9.*)

15. Djadi, amon iä mondok kuman intu human Lewi, arä olo pabean tuntang olo badosa mondok kuman hindjä Jesus tuntang muride, krana olo tä arä bitie, tuntang djari omba iä.

16. Maka amon olo tamat surat tuntang olo parisi mitä iä kuman dengan olo pabean tuntang olo badosa, tä koan olo tä dengan muride: Kilen iä kuman mihop dengan olo pabean tuntang olo badosa?

17. Amon Jesus mahining aughe tä, koea dengan äwen: Olo brigas dia usah hapan tabit, baja olo haban. Jaku djaton djari dumah mambawa olo tetek, tapi mambawa olo badosa, uka iä hobah.

III. — 18. Maka murid Johannes tuntang olo parisi kindjap puasa, tä äwen tä manalih iä, sambil hamauh dengae: Kilen murid Johannes tuntang olo parisi puasa, tapi murid ajum djaton puasa?

19. Koan Jesus dengan äwen: Tau kea kolan bakalbana puasa, sangkom bakalbana hindjä dengae? Katahin äwen melai dengan bakalbana, djaton tau iä puasa.

20. Tapi andaue karäh sam-

pai, maka bakalbana induan bara iä; tä äwen karäh puasa intu andau tä.

21. Olo djaton pudji hapan rabit tumpang sakalat taheta manumpang klambi kupit; djaka kalotä, maka rabit tumpang taheta tä barantat, manamput klambi kupit tä kea, djadi petoke papa haream.

22. Djaton kea olo mina anggor taheta huang pingkor upak meto awang usang; djaka kalotä, maka anggor taheta marabit pingkor tä, palus anggor batusuh, tinai pingkor tä nihau; tapi anggor taheta patut ina huang pingkor taheta.

IV. — 23. Djadi, andau sabat Jesus mahoroe tanan olo; tä murid, haiak manandjong, manampara marampong, kuman pating gendom. — (*Luk.6,1.*)

24. Maka koan olo parisi dengae: Itäm, buhen olo tä mawi talo idjä djaton patut iawi intu andau sabat?

25. Koea dengan olo tä: Hindai keton djari mambasa talo idjä iawi Dawid, amon iä tapas, haiak blau, tuntang olo idjä dengae? — (*1.Sam.21,6.*)

26. Djaton iä tamä human Hatalla, djaman Abjatar, imam hai tä, palus kuman tepong tampajah, idjä djaton patut kinan brangai olo, baja imam bewäi, tinai iä mane-

nga akan olo idjä dengae kea? — (2. *Mos.* 29, 32.)

27. Tinai koe dengan äwen: Andau sabat mandjadi akan olon, djaton djaka olon mandjadi akan andau sabat.

28. Tumon tä, Anakolon puna Tuhan andau sabat kea.

BAGI 3.

I. Andau sabat Jesus mampakäläh olo idjä pisit lengäe. II. Iä mahakan akan saran danau. III. Iä mintih duäwalas rasul. IV. Dosa dengan Rogh brasih. V. Jesus masanan, äwe idjä kolae toto.

I.—1. Maka iä tamä sinagoge tinai, hetä aton olo idjä matäi lengäe. — (*Matt.* 12, 9.)

2. Tä olo mangalati iä, ajau iä mampakäläh olo tä andau sabat, uka äwen tau mandawa iä.

3. Maka koe dengan olo idjä matäi lengäe: Mendeng bentobentok.

4. Limbah tä iä hamauh dengan olo idjä mangalati iä: Patut olo mawi talo bahalap andau sabat, atawa talo papa? Patut mambelom olo, atawa patut mampatäi olo? Tä äwen gagom.

5. Maka iä manampajah olo idjä hakaliling, tuntang kalaite, haiak pähä atäie, awi atäi äwen tä kalotä kattekange. Palus iä hamauh dengan olo tä: Tadjok le-

ngäm. Maka iä manantadjok tä, tä lengäe palus bahalap käläh, sama kilau silae.

6. Maka olo parisi blua, balalu pakat dengan olo ain Herodes, handak mawi iä, uka marusak iä.

II. — 7. Maka Jesus tuntang muride mindah akan danau; tinai paham karä olo omba iä, olo bara Galilea, bara Judea,

8. Bara Jerusalem, bara Idumea, bara dipah Jordan, tinai olo bara saran Tirus tuntang Sidon, paham karä oloe. Olo tä djari mahining talo heran, awang djari iawie, djadi olo tä manangguh iä.

9. Maka iä mametäh murid ajue, uka arut magon tatap akae, tagal olo arä, belä olo tä manjekä iä.

10. Krana arä olo djari impakälähe, sampai olo handiai, idjä aton kapähäe, maroboh, handak manindjek iä.

11. Karä dewa papa kea, haiak mitä iä, mahingkep intu baue, sambil mangkariak, koe: Ikau toto Anak Hatalla!

12. Tapi iä paham mamudji äwen tä, belä äwen masanan mangarinah iä.

III. — 13. Maka iä mandai bukit, tuntang mambawa olo idjä äka kahandake, palus äwen tä manggapi iä.

14. Maka iä mintih duäwalas biti, uka äwen tä rantep dengae, tinai uka iä manjoho

olo tä masanan augh Hatalla; — (*Matt.10, 1.*)

15. Tuntang uka äwen bara kwasa mampakäläh olo haban, haiak manganan karä dewa.

16. Maka Simon inggarare Petrus;

17. Tinai Jakobus, anak Sebedeus intihe, äwen duä Johannes, paharie idjä kalambutan; (maka äwen duä tä inggarare Boanerges, rima: anak njaho;)

18. Tinai Andreas, Pilipus, Bartolomäus, Mattäus, Tomas, Jakobus, anak Alpeus, Taddeus, Judas Kananites;

19. Tinai Judas Iskariot; djetä idjä mandjual iä.

IV. — 20. Maka iä tamä huma; tä olo arä hapumpong tinai, sampai iä kuman mahin djaton panae.

21. Maka amon awang kolae mahining tä, äwen blua, handak mandjidjit iä; krana koan äwen: lä njanjau.

22. Krana koan olo tamat surat, idjä djari dumah bara Jerusalem: lä ingumpang Beelsebul; — tinai: Hapan mantir karä dewa iä manganan dewa. — (*Matt.9, 34*)

23. Maka limbah iä mambawa äwen tä, iä hakotak dengae, hapan paribasa, koae: Kilen setan tau manganan setan?

24. Toto, djaka karadjaan hambalang, hakalawan sama

arepe, karadjaan tä djaton tau dähén.

25. Tawa djaka olo idjä kahuma hambalang, hakalawan sama arepe, huma tä djaton tau dähén.

26. Toh, djaka setan hakalawan sama arepe, tuntang haklabi sama arepe, iä djaton tau magon melai, tapi kalepahe djari sampai.

27. Dialo idjä biti tau tamä human olo gagah, tuntang marampas milike, djaka dia iä mamasong olo gagah tä helo; limbah tä iä marampas ramon humae.

28. Toto, jaku hamauh denggan keton, karä ampin dosa tau iampun akan olo kalunen, alo karä augh papa kea, idjä hapae manjapa Hatalla.

29. Tapi olo idjä djari manjapa Rogh brasih, palus kata-tahi iä djaton taraampun, tapi iä tiwas awi dosa idjä katatahi.

30. Krana äwen tä djari hamauh: lä ingumpang dewa papa.

V. — 31. Maka indue tuntang paharie dumah, mendeng ruar, haiak manjoho olo mangahau iä. — (*Luk.8, 20.*)

32. Maka olo arä mondok mangaliling iä. Koan olo dengae: Itäm, indum tuntang paharim aton ruar, manggau ikau.

33. Palus iä tombah aughe, koae: Æwe induku atawa paharingku?

34. Tä iä manampajah äwen idjä dengae, idjä mondok ha-kaliling, sambil hamauh: Itä, toh induku tuntang paharingku.

35. Krana olo idjä manumon kahandak Hatalla, iä tä paharingku, betauku, induku.

BAGI 4.

I. Paribasa äpat ampın petek. II. Riman paribasa tä. III. Isut paribasa beken. IV. Jesus mampatadoh riak riwut.

I. — 1. Maka iä manampara madjar olo tinai hong saran danau; tuantang paham karä olo hapumpong dengae, sampai iä djakat arut, mondok hetä laut masip; tapi olo arä handiai hundjun petak, intu saran danau. — (*Matt.13,1.*)

2. Maka iä madjar olo tä arä perkara, hapan paribasa; haiak madjar iä hamauh deng-an äwen:

3. Hining keton! Itä, olo panawur hagoet, handak manawur binjie.

4. Djadi, kahum iä manawure, belahe lawo saran djalan, tä burong dumah, balalu kuman tä lepah.

5. Tapi belahe lawo intu batu mampar, idjä djaton bakapal petake, djetä balalu lembut, basa djaton timben intu petak.

6. Tapi amon andau dja-

djalan mandang, djetä blaju, tinai basa awie djaton timben uhate, maka djetä palus keang.

7. Tinai belahe lawo parak duhi; maka duhi sasar hai, malambon tä, djadi djetä djaton mamua.

8. Maka belahe lawo intu petak bahalap; djetä belom, sasar hai tuntang mamua, aton idjä inamua lipet telo pulu, aton idjä lipet djahawen pulu, tinai aton idjä lipet saratus.

9. Olo idjä bara pinding akan mahining, käläh iä mahining.

II. — 10. Amion olo arä tä djari buli, maka olo idjä dengae tuantang äwen duäwas tä misek riman paribasa tä intu iä.

11. Koe dengan äwen: Akan keton djari inenga, uka harati talo basilim perkaran karadjaan Hatalla, tapi akan olo idjä ruar talo handiai tä insanau hapan paribasa;

12. Uka haiak matae mitä, iä djaton kea kasene tä, tinai uka haiak pindinge mahining, djaton kea iä haratie; belä iä hobah, tuntang karä dosae iampun.

13. Tinai koe dengan äwen tä: Djaton keton harati paribasa toh? kilen tinai keton karäh harati karä paribasa awang beken?

14. Olo panawur tä, iä tä idjä manawur augh.

15. Maka djetoh iä, idjä saran djalan tä: amon augh inawur, tuntang amon iä mahining tä, balalu setan dumah, manduan augh, idjä djari inawur huang atäi olo tä.

16. Kalotä tinai djetoh, idjä inawur hong batu mampar: sana iä mahining augh, iä balalu manarima tä tuntang kahandjake.

17. Tapi iä djaton timben uhate huang arepe, malainkan iä njuan, purah hobah; limbah tä, sana kadjakä atawa kasingen lembut tagal augh tä, balalu angkat atäie tantarang.

18. Maka djetoh iä, idjä inawur parak duhi: iä mahining augh tä;

19. Tapi kagogop atäie tagal perkarana kalunen toh, tuntang tipun panatau, tinai karä kipen beken tamä atäie, malambon augh tä, djadi djetä manjawang.

20. Maka djetoh iä, idjä inawur hong petak bahalap: iä tä idjä mahining augh, sambil manumon tä, tuntang mamua, aton idjä lipet telo pulu, aton idjä lipet djahawen pulu, aton idjä lipet saratus.

III. — 21. Limbah tä iä hamauh dengan äwen: Pudji kea sumbo imbit olo, mangat ina penda gantang, atawa penda sasuro? dia mangat djetä ina hong tantahae?

22. Krana djaton talo basi-

lim, malainkan djetä akan ingarinah; djaton talo basahokan, idjä dia akan imprahan.

23. Djaka olo bara pinding akan mahining, käläh iä mahining.

24. Tinai iä hamauh dengan äwen: Ingat talo idjä djari hining keton. Dengan takar, idjä hanggap keton manakar, hapan tä karäh inakar akan keton tinai; tuntang akan keton, idjä toto mahining, karäh indahang haream.

25. Krana akan olo idjä budjur mina talo, karäh indahang hindai; tapi idjä djaton mina talo, maka idjä aton intu iä kea mahin induan karäh bara iä.

26. Maka koae: Karadjaan Hatalla kalotoh ampie, kilau ampin olo manawur binji hong tanae;

27. Limbah tä iä batiroh hamalem, tuntang misik handau, maka bawak tä haduring tuntang djaladjalan pandjang kabuate, sampai tempoe mabin djaton haratie.

28. Krana petak kabuate mampalembut buah, solake batange, limbah tä patinge, limbah tä buah intu tikile.

29. Maka amon buah djari masak, tä tempoe palus manjoho olo mimbit gento, basa wajah getem djari sampai.

30. Tinai koae: Dengan en ita akan mananding karadjaan Hatalla? atawa hapan pari-

basa en ita akan manapeng-an djetä.

31. Djetä kilau bawak sawi, idjä pangorik bara karä ampın bawak talo hong petak, metoh mimbule; — (*Matt.13,31.*)

32. Tapi amondjariimbuldjettä belom, tuntang sasar hai bara karä ampın sajor, haiak medan pandjang, sampai burong penda langit tau manjarangan bakalindong intu dawäe.

33. Maka iä manutor augh akäe hapan arä paribasa kalotä, kirakira äwen tau harati tä.

34. Sala bara hapan paribasa iä djaton hakotak dengäe; tapi akan muride bewäi iä manarang sakarä aughe tä.

IV. — 35. Maka andau tä kea, amon talo sasandja, koäe dengan äwen: Has, ita akan dipah danau.

36. Palus äwen tä malihı olo arä, inimbit iä, sarai iä huang arut; maka isut arut beken tinai mampahaiak äwen. — (*Matt.8,23.*)

37. Gap lawo barat pahamı, mambalon riak tamä arut, sampai arut manalantai.

38. Maka iä hila kamburi, batiroh habantal. Tä olo mampisik iä, sambil hamauh dengäe: Guru! kilen ikau djaton paraba ita nihau?

39. Maka limbah iä misik, iä mampudji barat, sambil hamauh dengan danau: Terai, tadoh ikau! Balalu barat

malajan, palus tadoh haliai.

40. Maka koäe dengan äwen tä: Kilen keton pikäh kalotä? Kilen keton tapas pertjaja?

41. Maka olo tä paham mikäh, tuntang hakotak sama arepe: Æwe kea olo toh, basa barat tuntang danau mahin manumon aughe?

BAGI 5.

I. Jesus manganan dewa hong tanah Gadarä. II. Iä mampakäläh olo bawi idjä tarohan deha. III. Iä mambelom snak Jairus idjä matäi.

I. — 1. Maka iä sampai dipah danau, tanah olo Gadarä. — (*Matt.8,28.*)

2. Djadi, amon iä djakat bara arut, palus aton manjupa iä olo, idjä ingumpang dewa papa, idjä dumah bara marak kubur.

3. Iä tä äkäe melai lakau kubur, tuntang dialo idjä biti tau mamasong iä, hapan rantai mahin dia.

4. Krana kindjap iä djari imasong olo hapan tali hapan rantai, tapi iä djari manggeto tali, mamingkar rantai, sampai dialo idjä biti tau mampalinda iä.

5. Maka haradjur, handau hamalem, iä melai hundjun bukit tuntang intu kubur, haiak mangkariak, mamantu arepe hapan batu.

6. Tapi amon iä mitä Je-

sus bara kedjau, iä badari manalihe, manjembah iä,

7. Tuntang mangkariak hai aughe, koae: Æla, narai gawingku dengam, o Jesus, Anak pangkahai Hatalla? Aku paham blaku intu ikau, äla mangapähä aku.

8. Krana Jesus djari manjoho iä: O dewa papa, blua bara olo toh.

9. Tinai iä misek iä: Æwe aram? Koae: Legion (*kojan*) arangku, krana arä bitin ikäi.

10. Maka dewa tä paham blaku intu iä, belä iä mabarak äwen bara tanah djetä.

11. Maka aton hetä intu bukit kawan bawoi bakapal, idjä murep.

12. Tä karä dewa blaku intu iä, koae: Soho ikäi manalih bawoi tä, uka ikäi mangumpang djetä.

13. Balalu Jesus manjoho iä; djadi, dewa papa tä blua, mangumpang bawoi; palus kawan tä sewu bara saran tiwing akan danau, (karäe duä *kojan* kongan hirah,) balalu matäi buseng huang danau.

14. Maka sakatik bawoi tä badari, masanan talo tä intu lewu tuntang pasah tana. Palus olo blua, handak manjengok talo awang djadi.

15. Maka äwen manalih sampai Jesus, tuntang mitä olo idjä ingumpang dewa tä mondok, hapakaian, tuntang kabaratie djari haluli tinai, iä

tä olo, idjä djari ingumpang legion tä. Maka äwen tä mikäh.

16. Maka awang djari omba mitäe masanan akan olo arä talo tä, idjä mandjadi deng-an olo, idjä ingumpang dewa, tinai perkarana bawoi tä.

17. Tä olo tä blaku intu Jesus, uka iä mindah bara saran tanah ajue.

18. Maka amon iä djakat arut, olo idjä djari käläh inggila dewa blaku intu iä, uka iä tau omba iä.

19. Tapi Jesus djaton manjoho iä, baja hamauh dengae: Lius, talih humam tuntang ungkupm, sanan akae talo hai, idjä djari iawi pangkahai Tuhan dengam, kilen iä djari masi ikau.

20. Maka olo tä hagoet, palus manampara masanan intu Dekapolis talo hai, idjä djari iawi Jesus dengae; tä olo handiai sangang.

II. — 21. Maka amon Jesus djari buli dipah, harut, paham karä olo hapumpung dengae, metoh iä saran danau.

22. Maka itä! aton manalih kapala sinagoge, Jairus arae; amon iä mitä Jesus, iä mahingkep darab paie, — (*Matt.* 9, 18.)

23. Sambil paham blaku intu iä, koae: Anakku idjä bawi handak mahotus; jaku blaku ikau manalih, mandanan lengäm hundjue, mang-at iä käläh, tä iä karäh below.

24. Maka Jesus omba iä ; tinai paham karä olo omba kea ; olo tä mabupi iä.

25. Maka aton olo bawi he-tä, idjä tarohan daha djari duäwalas njelo.

26. Iä tä djari manjarenan paham kapähä awi gawin karä tabit, tuntang karä ramoe djari lepah indu upah tabit tä, tapi talo handiai tä djaton gunae, baja iä kapähä haream.

27. Maka amon iä djari mahining britan Jesus, iä mahoroe marak olo arä nandjaming bara likute, palus manindjek palinping klambie.

28. Krana koan huange: Asal aku manindjek klambie bewäi, tantu jaku karäl käläh.

29. Maka palus tarohan daha terai, tuntang iä mangkemä angkat huange djari käläh bara kapähäe tä.

30. Maka Jesus balalu mangkemä huang arepe, kwasa djari blua bara iä, palus iä mules bentok olo arä, koae: Æwe djari manindjek klambingku ?

31. Koan muride dengae: Itäm, olo arä manjekä ikau, kilen tinai koam: äwe djari manindjek aku ?

32. Tapi iä bilikbalingau, handak mitä äwe idjä kalotä gawie.

33. Tä maka olo bawi tä manggapi, haiak kikähe tuntang kagendjähe, basa iä

katawan talo, idjä mandjadi dengae, palus iä mabingkep intu baue, tuntang marinting akae hapus perkara tä buah.

34. Maka koae dengae: O anak, kapertjajam djari mandohop ikau, lius dengan salamat, palus käläh bara kapähäm.

III. — 35. Sangkom iä kotakotak, maka isut djipen kapala sinagoge manjak, koae: Anakm idjä bawi djari matäi, kanduäm mampahäka Guru hindai ?

36. Maka Jesus balalu mahining augh, idjä insanan äwen tä, palus iä hamauh dengan kapala sinagoge: Æla mikäh, pertjaja bewäi.

37. Maka iä djaton mimbit olo beken omba iä, baja Petrus, Jakobus, tinai Johannes, paharin Jakobus idjä kalambutan.

38. Palus iä tamä human kapala sinagoge, tuntang mitä olo arä ridu, tinai olo paham manatum haiak malento.

39. Maka haiak iä tamä, iä hamauh dengan olo tä: Buhen keton ridu tuntang manatum ? Anak tä djaton djari matäi, baja iä batiroh.

40. Maka olo manatawä iä. Tapi iä maharak olo tä blua lepalepah, tä iä mimbit indu bapa anak tä, tuntang olo idjä dengae, palus iä tamä äka anak tä ingudjoh.

41. Balalu iä manjingkap

lengäu anak tä, sambil hamauh dengae: Talita kumi! — djetä rimae: O anak bawi, aku hamauh dengam, misik!

42. Balalu anak bawi tä misik palus manandjong, kranä ia djari duäwalas njelo umure. Maka olo tä sangang sabauen ampie.

43. Tapi ia paham mame-täh äwen tä, äla olo akan katawan talo tä, tuntang ia manjoho äwen pakanan anak tä.

BAGI 6.

I. Jesus inawah olo hong Nasaret. II. Jesus manjoho muride hagoet, masanan augh Hatalla. III. Johannes pampandai impatäi Herodes. IV. Jesus pakanan limä kojan olo, hapau limä kabawak tepong. V. Ia manandjong hundjun danau. VI. Arä olo haban impakälähe.

I. — 1. Limbah tä ia hagoet bara hetä, buli puna tanah ajue; maka muride ompat ia.

2. Djadi, amon andau sabbat sampai, ia manampara madjar olo huang sinagoge. Maka arä olo idjä mahining aughe, djungun awi adjare tä, koae: Kalindjep talo kalotä aton intu ia? tuntang bara kwe kapintare tä lembut, äwe manengae akae? sampai talo kwasa kalotä indjadian awi lengäe?

3. Djaton ia tukang kaju

tä, anak Maria? paharin Jakobus, Joses, Judas, Simon? tuntang karä kolae awang bawi djaton magon betoh hindjä ita? Maka angkat atäi äwen tä tantarang tagal ia.

4. Maka kcan Jesus deng-an äwen: Nabi djaton pudji batawah, baja intu puna tanabe, tuntang awi karä kolae, tinai awi olo kabalin ajue.

5. Tuntang ia djaton tau mawi talo kwasa enen hetä, baja hundjun isut biti olo haban ia mandanan lengäe, sambil mampakäläh ia.

6. Maka ia hengan, basa olo hetä kalotä katekang atäie djaton pertjaja, tuntang ia manasaran karä lewu hetä, sambil madjar.

II. — 7. Maka ia mangahau äwen duäwalas tä, manjoho ia hagoet manduä manduä, tuntang ia manenga akae kwasa mawi karä dewa papa. — (*Matt.10,1.*)

8. Maka ia mame-täh äwen tä, äla ia akan mimbit talo hapae hong djalan, baja sokahe bewäi; äla rambat, äla bahata, äla kea rear huang babate;

9. Baja tikas sarumpah idjä hapae bewäi, tinai äla kea haklambi duä.

10. Tinai ia mame-täh äwen: Huma idjä djari inamä keton, melai hetä, sampai keton harikas bara lewu tä.

11. Tapi djaka olo djaton maku manarima keton, tun-

tang djaton maku mahining augh keton, dari bara hetä, birik tunek talo idjä leket intu tatap pain keton, akan indu toros mawi olo tä. Toto, koangkñ dengan keton, kadjarian Sodom tuntang Gomora karäh mahian intu andau bukum, bara kadjarian lewu djetä.

12. Maka äwen tä hagoet, sambil masanan augh, manjoho olo hobah;

13. Tuntang iä manganan arä dewa, tinai iä mohos arä olo haban hapan undus, sambil mampakäläh iä.

III. — 14. Maka radja Herodes mahining kabare tä, (krana arae djari babrita,) tä koae: Toto djetä Johannes pampandoi djari misik bara olo matäi, tagal tä iä bara kwasa kalotä.

15. Koan olo bengahe: Iä tä Elias. Maka koan belahé tinai: Iä tä nabi, kilau karä nabi horan kea.

16. Tapi amon Herodes mahining aughé tä, koae: Toto iä Johannes, idjä djari inetekku bihin; iä djari belom bara olo matäi.

17. Krana bihin Herodes djari manjoho olo manawan Johannes, tuntang mamasang iä, sambil manutup iä huang sipir, tagal Herodias, sawan Pilippus, paharie idjä kalambutan, basa Herodes djari masawä olo bawi tä. — (Matt.14,3)

18. Krana koan Johannes mawi Herodes: Djaton patut ikau manungkon sawan paharim.

19. Maka Herodias mangatah, handak mampatäi iä, tapi iä djaton tau.

20. Krana Herodes mikäh Johannes, basa iä katawan, iä olo tetek tuntang brasih; djadi iä mabaga iä; tinai iä manumon aughé hong arä perkara, tuntang iä radjin mahininge.

21. Tapi kanatek tä aton andau idjä buah, amon Herodes mawi panginan akan karä tuan tuntang akan karä mantir, tinai akan karä olo bai hong Galilea, intu andau njelon indue manak iä.

22. Tä anak Herodias idjä bawi tamä hetä, babigal; maka iä ingilak Herodes tuntang olo idjä omba kuman. Koan radja dengan anak bawi tä: Laku intu aku bararangai talo kahandakm, aku handak manenga tä akam.

23. Maka iä mandjandji akae tuntang sumpahe: Naranarai kea ilakum intu aku, jaku handak manenga tä akam, alo sampai sabagi karadjaangku.

24. Tä anak olo tä blua, hamauh dengan indue: Narai akan ilakuku? Koae: Takolok Johannes pampandoi.

25. Maka iä manggulong arepe, palus tamä tinai, manalih radja, sambil blaku intu

ia, koae: Aku nahuang, ikau manenga akangku palus toh kea takolok Johannes pampandoi hundjun pinggan lombah.

26. Tä radja paham kapähä atäie; tapi sabab karä sumpahe, tuntang olo idjä omba kuman, ia djaton maku lakun anak bawi tä haiang.

27. Djadi, radja balalu manjoho mandur gantongan, nakara manetek manduan takoloke.

28. Iä tä hagoet, manetek ujate huang sipir, palus mimbit takoloke hundjun pinggan lombah, tuntang manenga tä akan anak bawi tä, maka anak bawi tä manenga tä akan indue.

29. Amon murid Johannes mahining tä, ia manalih, manduan bukange, tuntang mangubure.

IV. — 30. Maka karä rasul tä buli Jesus tinai, tuntang manjarita akae talo handiai, talo idjä djari iawie tuntang iadjare intu olo.

31. Maka koae dengan äwen: Has, ita talih kaleka benjem kabuat ita bewäi, mangat malajan isut. Krana aton arä olo tesck buli, sampai äwen djaton panae kuman.

32. Maka ia hagoet harut akan kaleka benjem, äwen hamurid bewäi.

33. Tapi amon olo arä mitä äwen harikas, tuntang arä kea idjä kasene ia: tä maka bara karä lewu olo

hadari, hapumpong hetä, tuntang olo tä sampai hetä helo bara ia, palus olo tä mananggoh ia.

34. Maka amon Jesus djakat, ia mitä kutoh olo, tuntang ia paham angkat asie dengan olo tä, basa olo tä kilau tabiri, idjä djaton bara sakatik; balalu ia manampara madjar olo tä arä perkara.

35. Maka amon andau bilak hapus, muride manggapi ia, koae: Kaleka toh benjem, tuntang andau djari liwa. — (*Matt.14,15. Joh.6,5.*)

36. Lapas olo tä, uka ia manalih lewu, manalih pakan idjä hakaliling, mamili talo kinae; krana äwen djaton bara bahata.

37. Tapi tombah Jesus, sambil hamauih dengan äwen: Käläh keton pakanan olo tä. Tapi koan äwen tä dengae: Handak ikau manjoho ikäi hagoet, mamili tepong barang duä ratus kiping, hapan pakanan olo tä?

38. Maka koae dengan äwen: Pirä kabawak tepong keton? dari, mariksae. Limbah äwen djari mariksae, koae: Liniä kabawak, tinai duä kongan lauk.

39. Maka ia manjoho äwen mampondok olo handiai hatokong hatokong, hong oru belom.

40. Djadi, karä olo tä mondok hapulau, aton manjaratus, aton malimä pulu.

41. Tä iä manjingkap limä kabawak tepong tuntang duä kongan lauk tä, haiak mananggera akan langit, mamberkat tä; limbah tä iä mandarai tepong tä, sambil manengae akan muride, nakara äwen miringe akan olo arä, tinai lauk kea imbagie akan olo arä tä.

42. Maka olo handiai kuman, sampai besoh.

43. Limbah tä äwen manampunan kiwake idjä batisa, duäwalas lontong kontep; tinai tisan lauk.

44. Maka karä olo, idjä djari kuman tepong tä, limä kojan biti hatuä.

45. Palus Jesus hadjadjuan muride tamä arut, manjohoe harikas helo bara iä akan dipah, akan Betsaida, sangkom iä malapas olo arä.

46. Limbah iä djari malapas olo tä, iä mandai bukit, blaku doa hetä.

V. — 47. Djadi, amon talo djari kaput, maka arut tä bentok danau, tuntang tikas iä bewäi hong petak.

48. Maka iä mitä äwen tä paham kapähä badajong, awi manusong riwut. Maka tokep tumpulawäi Jesus mananggoh äwen, manandjong hundjun danau, ampie kilau handak mahalau äwen tä.

49. Amon äwen tä mitä iä manandjong hundjun danau, inaha äwen iä kambä, tuntang äwen tä paham mangkariak.

50. Krana äwen handiai tä mitä iä, palus tangkedjet. Maka iä balalu bakotak dengan äwen, sambil hamaub dengae: Sanasanang atäi keton, jaku toh, äla mikäh.

51. Balalu iä djakat arut äwen, tä riwut palus malajan. Maka äwen tä djungun angkat atäie, sangang paham.

52. Krana äwen hindai djari pintar awi tepong tä; krana atäie bagabal.

VI. — 53. Maka limbah iä djari dimpah, iä sampai tanah Genesaret, palus tuli hetä.

54. Maka sana iä djakat bara arut, olo hetä balalu kasene iä;

55. Palus olo tä mangumbang salepah tanah hakaliling, tuntang manduan karä olo haban, mäton iä tuntang sauroe akan karä kaleka Jesus aton, hininge.

56. Maka sasining iä tamä äka pakan, atawa kota, atawa lewu, olo mingkes karä olo haban tä hong djalan lombah, sambil blaku intu iä, uka olo tä tau manindjek palimping klambie brangai; maka karäkarä idjä manindjek iä, uras käläh.

BAGI 7.

I. Jesus mampudji hadat olo. II. Bawin olo Kanani. III. Olo idjä hadengen tuntang bisu.

I. — 1. Maka olo parisi tuntang isut olo tamat surat, idjä djari dumah bara Jerusalem, hapumpong dengae. — (*Matt.15,1.*)

2. Amon olo tä mitä, isut muride kuman tepong hapan lengäe metob pali, adoe, djaton djari ienjau, maka iä mampudji äwen tä.

3. (Krana olo parisi tuntang olo Jehudi samandiai djaton maku kuman, djaka dia iä mamenjau lengäe belo kindjakindjap, tumon hadat awi olo bakas;

4. Tinai amon iä buli huma, iä djaton maku kuman, djaka dia mandoi helo; tinai arä hadat beken inanggonge, handak mahaga tä, paribasa: mamenjau sangkir, kusong, apar, sasuro.)

5. Limbah tä olo parisi tuntang olo tamat surat misek iä: Buhen muridm djaton mahaga hadat olo bakas, iä kuman tuntang lengäe pali?

6. Tapi tombah iä, sambil hamaub dengau äwen: Buah haliai tudjum Jesaia mawi keton, o olo haliau, hapan augh surat idjä kalotoh: „Kempang olo toh manara aku hapan totoke, tapi atäie

kedjau bara aku. — (*Jes. 29,13.*)

7. „Tapi haiang bewäi iä mahorunat aku, basa iä madjar talo, idjä uras prentah olo bewäi.”

8. Krana keton manganan prentah Hatalla, tuntang mimbing hadat olon, paribasa, keton mamenjau kusong, sangkir; tuntang arä hadat beken kalotä inumon keton.

9. Maka koae dengan olo tä: Keton toto djari manganan prentah Hatalla, mangat mahaga hadat keton.

10. Krana koan Moses: „Horumat bapam tuntang indum”; tinai: „Idjä manjapa indu bapae, djaton tau dia iä impatäi.”

11. Tapi koan keton: budjur olo tä, idjä tombah augh indu bapae: djetoh korban, (*rima: djetoh akan indu parapahe,*) djaka dia, tau hapangku mandohop ikau: —

12. Kalotä keton mangahana iä manenga talo akan indu bapae.

13. Kalotä keton mampalemo augh Hatalla awi hadat keton, awang tampan keton; maka arä talo kalotä ihaga keton.

14. Maka iä mambawa olo arä handiai, sambil hamaub dengae: Hining keton handiai, tuntang harati aughku buabua.

15. Dialo talo idjä, awang intu ruar olo, amon tamä

akan huange, tau mangihal iä, tapi talo idjä blua bara iä, djetä mangihal olo.

16. Djaka olo bara pinding akan mahining, buah iä mahining!

17. Maka amon iä malih olo arä, tamä huma, tä muride misek riman paribasa tä intu iä.

18. Koae dengan äwen: Kilen, keton kea magon kalotä kahumong keton? Djaton keton harati, karä talo awang ruar, amon tamä olo, djaton tau mangihal iä?

19. Krana djetä djaton tamä atäi, baja knai bewäi, balalu djetä inganan hong djamban.

20. Maka koae: Talo idjä blua bara olo, djetä mangihal olo.

21. Krana bara huange, bara atäi olo aton blua karä pikir papa, bandong, kandji, puno;

22. Takau, kisit, kadarhaka, tipu, kipen papa, kahiri, sapa, kadjoho, kabudjok.

23. Karä talo papa tä blua bara huange, maka karä talo tä mangihal olo.

II. — 24. Limbah tä iä harikas bara hetä, balalu hagoet manalih saran Tirus tuntang Sidon; maka iä tamä huma, djaton iä maku olo katawan iä hetä; tapi djaton kea iä tau basilim. — (Matt.15,21.)

25. Krana aton olo bawi djari mahining britae; iä tä

aton bara anak bawi, idjä ingumpang dewa papa; iä tä manalih, sambil mahingkep darah paie,

26. (Maka olo bawi tä kampir, bara utus olo Siropoinike,) tuntang iä blaku intu iä, uka iä manganan dewa tä bara anake idjä bawi.

27. Tapi koan Jesus dengae: Käläh anak olo besoh helo; krana djaton patut manduan tepong anak olo, mandjakah tä akan anak aso.

28. Tapi tombah iä, sambil hamauh dengae: Toto, Tuhan; tapi aton kea anak aso penda medja kuman papat, tisan anak olo.

29. Tä koan Jesus dengae: Tagal aughm toh, lius ikau buli, dewa djari blua bara anakm.

30. Maka amon olo bawi tä sampai humae, dewa djari blua, tuntang anake idjä bawi menter huang sasuroe.

III. — 31. Maka Jesus mindah tinai bara saran Tirus tuntang Sidon, tä iä sampai danau Galilea, palus mahoroe tanah Dekapolis.

32. Maka aton olo magah akae olo badengen, idjä biti, tuntang bahali hakotak, blaku intu iä, mangat iä mandanan lengäe hundjun olo tä.

33. Maka iä mimbit olo tä kabuate bara marak olo arä, limbah tä iä madjok tundjuke huang pinding olo tä, tun-

tang maludja, manindjek dje-lae hanggap tä.

34. Tinai iä mananggera akan langit, baiak munguh, sambil hamauh dengae: Epa-ta! rimae: habangah ikau!

35. Tä pindinge balalu ha-bangah, tuntang tandjut dje-lae bengkak, palus iä hakotak tangkeras.

36. Maka iä mametäh olo tä, mangahana iä masanan talo tä akan olo; tapi alo kilekilen iä mangahana olo tä, paham haream olo tä masanan iä.

37. Maka karä olo hetä pa-ham taräwen angate, sambil hamauh: Iä djari mawi talo handiai bahalap; olo badengen injohoe mahining, olo idjä djaton tau hakotak injohoe hakotak.

BAGI 8.

I. Jesus pakanan äpat kojan olo hapan udju kabawak tepong. II. Iä mangotak olo parisi, idjä blaku kata heran bara langit. III. Iä mampakäläh olo babutä. IV. Petrus mangaku Jesus aton Kris-tus. V. Jesus masuman kapähän olo, idjä manempo iä.

I. — 1. Katika tä kea, amon paham karä olo hapumpung, tuntang talo kinae djaton, maka Jesus magahau muride, sambil hamauh dengan äwen: — (*Matt.15,52.*)

2. Paham angkat asingku dengan olo arä tä; krana

djari katelo andau toh iä melai denganku, tuntang dja-ton talo kinae

3. Amon aku manjoho iä buli humae tuntang blau knaie, suro iä tangengäi hong djalan, krana belabe olo tä djari dumah bara kedjau.

4. Maka muride tombah aughe: Kilen olo tau mambe-soh olo kalotä karäe hapan tepong huang kaleka benjem toh?

5. Maka iä misek äwen: Pirä kabawak tepong keton? Koan äwen: Udju kabawak.

6. Tä, maka iä manjoho olo arä mondok hong petak. Limbah tä iä manjingkap udju kabawak tepong tä, mamberkat tuntang mandarai tä, tinai manenga tä akan muride, mangat äwen miring tä, palus äwen miring tä akan olo arä.

7. Tinai aton isut lauk ko-rik; djetä kea imberkate, tun-tang injohoe äwen miringe.

8. Maka olo kuman sampai besoh; limbah tä äwen ma-nampunan karä kiwake idjä batisa, udju lontong kontep.

9. Maka karä olo idjä ku-mae sampai äpat kojan biti hirah. Limbah tä Jesus ma-lapas olo tä.

II. — 10. Maka äwen ha-murid palus djakat arut, ha-goet sampai tanah Dalmanuta.

11. Maka hetä olo parisi manalih, hasuat dengae, ma-njoho iä mamprahan akae ka-

ta heran bara langit, hapae maningkes iä.

12. Maka iä munguh huang atäie, sambil hamauh: Kilen kempang olo toh blaku kata? Toto, aku hamauh dengan keton, kata puna djaton inenga akan kempang olo toh.

13. Balalu iä malih iä olo tä, djakat arut tinai, palus hanimpah.

14. Maka äwen tä kalapean mimbit tepong, baja idjä kabawak tepong bewäi aton huang arute. — (*Matt.16,5.*)

15. Maka iä mametäh äwen, koae: Buabua keton, djaga arep keton bara ragin olo parisi tuntang ragin Herodes.

16. Maka äwen tä hatahiu sama arepe, koae: Tä, basa ita kalapean mimbit tepong.

17. Maka Jesus katawan tä, palus iä hamauh dengan äwen: Bulien keton gogop hatahiu, basa keton djaton mimbit tepong. Hindai keton mingat, hindai keton harati? Magon keton bara atäi habalulang?

18. Matan keton rarenang, djaton keton mitä? pinding keton aton, djaton keton mahining, djaton mingate?

19. Metoh aku djari mambagi limä kabawak tepong akan limä kojan biti tä, pirä lontong kontep injuang keton dengan tisan kiwak? Koan äwen: Duäwalas.

20. Tinai metoh aku djari mambagi udju kabawak te-

pong akan äpat kojan biti, pirä lontong kontep injuang keton dengan tisan kiwaka? Koan äwen: Udju.

21. Maka koae dengan äwen: Kilen keton djaton harati?

III. — 22. Maka iä sampai Betsaida. Tä olo magah akae olo babutä, idjä biti, sambil blaku intu iä, uka iä mam-puas matae.

23. Maka iä manjingskap lengän olo idjä babutä tä, palus mimbit iä akan ruar lewu. Hetä iä maludja matae, tinai iä mingkes lengäe hundjun olo tä, sambil misek iä, djaka iä tau mitä talo.

24. Maka olo tä manampajah, koae: Jaku mitä olo manandjong, tapi ampie sarowa batang kaju.

25. Tä sindä tinai iä mingkes lengäe hundjun matan olo tä, tuntang manjoho iä manampajah; tä maka iä bahalap tinai, tau batantu mitä talo handiai.

26. Maka Jesus manjoho olo tä buli humae, koae: Äla tamä lewu, äla kea masanan talo toh akan idjä biti olo lewu tä.

IV. — 27. Maka Jesus tuntang muride hagoet, manalih lewu Kaisarea Pilippi. Maka hong djalan iä misek muride, sambil hamauh dengan äwen: Äwe koan olo, aku, Anakolon toh? — (*Matt.16,13.*)

28. Tombah äwen: Koan belaehe, ikau Johannes pam-

pandoi; tinai koan belaehe, ikau Elias; tinai belaehe hamauh, ikau idjä biti bara baris karä nabi.

29. Maka koae dengau äwen: Tapi kilen koan keton, äwe aku? Tä tombah Petrus, sambil hamauh dengae: Ikau toh Kristus.

30. Maka iä paham mangahana äwen tä, äla masanan iä kalotä akan olo.

V. — 31. Maka iä manampara madjar äwen tä, djaton tau dia Anakolon buah paham kapähä, iä karäh inganan olo bakas, kapala imam tuntang olo tamat surat, tinai iä akan impatäi; tapi andau telo iä akan belom haluli.

32. Maka augh tä insanae bakarinah. Tä Petrus manggapi iä, sambil mampudji iä.

33. Tapi iä mules arepe, manampajah muride, tuntang mampudji Petrus, koae: Indah akan likutku, setan! krana ikau djaton manahiu tumon dasar Hatalla, tapi tumon dasar olon.

34. Palus iä mangahau olo arä hapumpong, haiak dengau muride, sambil hamauh dengau äwen: Olo idjä handak omba aku, iä akan indu kalapean arepe, tuntang akan manggatang sampalakie, palus manuntut aku.

35. Krana olo idjä handak mahaga pambelome, iä karäh nihau tä; tapi olo idjä nihau

pambelome tagal aku tuntang tagal Ewangelion, iä karäh sondau tä.

36. Krana narai ontong olo, amon iä mandino salepah kalunen, tapi iä mamparugi hambaruae?

37. Atawa narai tau inenga olo hapae manewus hambaruae?

38. Krana olo idjä mahamen aku tuntang mahamen karä aughku intu kempang olo toh, idjä pahabandong tuntang badosa, maka Anakolon kea karäh mahamen iä, amon iä dumah buang kahain Bapae, impahaiak karä malaikat idjä brasih.

39. Maka koae dengau äwen: Toto, jaku hamauh dengau keton, isut olo, idjä mendeng hetoh, djaton akan mangkemä pampatäi, sampai iä mitä karadjaan Hatalla dumah tuntang kwasae.

BAGI 9.

- I. Ampin Jesus impahalap. II. Iä mampakäläh anak hatuä idjä gila. III. Olo randah atäie karäh hai buang sorga. IV. Äla mampalajang olo.

I. — 1. **M**aka kadjahawen andau rahian Jesus manduan Petrus, Jakobus tuntang Johannes, palus mimbit äwen tä kabuate mandai bukit gantong. Hetä ampie hobah intu baun äwen: — (*Matt.17,1.*)

2. Pakaiæ lentah baputi saliai ampie, kilau udjan habungkus, tukang pinatu hong petak toh djaton tau mamuti talo kalotä.

3. Maka Elias tuntang Moses baaton gitan äwen, tuntang bakotak dengan Jesus.

4. Maka tombah Petrus, sambil hamaub dengan Jesus: Guru, hetoh ita mangat, ikäi handak mamangun hetoh pasah telo kabawak, akam idjä, akan Moses idjä, tinai akan Elias idjä.

5. Krana iä djaton katawan talo injewute, basa äwen tä pabam mikäh.

6. Maka aton baunandau mangandjungen äwen, tuntang aton augh bara baunandau: lä toh Anakku, idjä äka huangku; hining iä.

7. Maka palus äwen bilik-balingau, tapi djaton mitä olo beken, baja Jesus kabaute bewäi aton dengae.

8. Maka amon iä mohon bara bukit, Jesus mangahana äwen, akan idjä biti mahin äla iä masanan talo gitae, sampai Anakolon djari belom bara olo matäi.

9. Maka murid manjingskap aughe tä, palus bisek sama arepe, narai rimian augh tä: „belom bara olo matäi.”

10. Maka äwen tä misek iä, koae: Kilen koun olo tamat surat, Elias akan indu dumah helo?

11. Maka tombah iä, sam-

bil hamaub dengan äwen: Elias toto akan dumah helo, tuntang mangabubuh talo handiai; kalotä kea augh akan mandjadi tulus, idjä tarasurat tabiu Anakolon, iä akan buah paham kapähä, tuntang inganan.

12. Tapi koangku dengan keton, Elias djari dumah, tapi olo djari mawi iä tumon kahandake, kilau djari tarasurat tahu iä.

II. — 13. Maka amon iä sampai muride, iä mitä arä olo dengae, tinai olo tamat surat habantah dengan äwen. — (*Matt.17,14.*)

14. Tapi amon olo arä mitä iä, balalu olo tä djungun, palus hadari manggapi iä, sambil manabi iä.

15. Maka iä misek olo tä: Narai augh, idjä inakian keton dengan äwen toh?

16. Tombah idjä biti baris olo arä tä, koae: O Guru, jaku djari magah anakku akam, iä ingumpang dewa bisu.

17. Maka bararangai kalekae mantakan iä, dewa balalu manunda iä, sampai iä haburä njamae, tuntang hakeret kasingae, tinai isie mamsit. Maka aku djari manjoho muridm manganan djetä, tapi äwen djaton olihe.

18. Tombah iä dengae, koae: O kempang olo idjä dia pertjaja! Kilen katahie aku akan hindjä dengan keton? Kilen

katahie aku akan manjarenan arepka dengan keton? Agah iä akangku.

19. Maka olo magah iä akae. Maka sana dewa mitä iä, dewa balalu manunda anak olo tä, sampai iä lawo petak pitipatap, haiak haburä njamae.

20. Maka iä misek bapae: Kilen katahie iä djari kalotob? Koan bapae tä: Bara pesae tabela.

21. Kindjap iä djari mambaring iä akan apui tuntang akan danum kea, handak marusak iä; tapi djaka ikau tau, pasi ikäi, dohop ikäi.

22. Tapi koan Jesus dengae: Toto, djaka ikau tau pertjaja; talo handiai tau mandjadi intu iä, idjä pertjaja.

23. Maka bapa anak tä balulu mangkariak tuntang manangis, koe: Aku pertjaja, o Tuhan, dohop atäiku idjä bahali pertjaja!

24. Maka amon Jesus mitä, olo arä hadari hapumpung hetä, iä mampudji dewa papa tä, sambil hamauh dengae: O dewa idjä bisu tuntang badengen, aku manjoho ikau, blua bara iä, palus äla mangumpang iä hindai.

25. Tä dewa paham mangkariak, sambil manunda anak olo tä, palus blua. Maka ampin anak olo tä kilau matäi, sampai arä olo manjewut iä djari mahotus.

26. Tapi Jesus manjinkap

lengäe, sambil mampendeng iä, tä iä mendeng.

27. Maka limbah iä tamä huma, muride misek iä kahum kabuate: Buhen ikäi djaton tau manganan iä.

28. Koe dengan äwen: Baris setan djetoh djaton maku blua awi talo enen, djaka dia awi lakudoa tuntang puasa.

III. — 29. Maka iä mindah bara hetä, hagoet mahoroe Galilea; tapi iä djaton maku olo katawan iä.

30. Krana iä madjar muride, sambil hamauh dengae: Anakolon karäh injaragh akan lengän olo kalunen, olo tä karäh mampatäi iä; tapi limbah iä impatäi olo, iä karäh belom haluli andau telo.

31. Maka äwen tä djaton harati aughe tä, tuntang mikäh misek rimae intu iä.

32. Maka iä sampai Kapernaum; amon iä tamä huma, iä misek äwen tä: Narai bukue, keton hanjaing sama arep keton hong djalan?

33. Maka äwen tä suni; krana iä djari hanjaing hong djalan hatakian kahaie. — (*Matt.18,1.*)

34. Maka iä mondok, mangahau äwen duäwalas tä, sambil hamauh dengan äwen: Amon olo handak mambatang, käläh iä rahian haliai, mandjadi kilau djipen olo handiai.

35. Limbah tä iä manduan

anak olo tabela, mingkes iä intu bentok äwen, tuntang iä mangkipit anak olo tä, sambil hamauh dengan äwen:

36. Olo idjä manduan anak olo kalotoh huang arangku, iä manduan aku; tuntang olo idjä manduan aku, iä djaton manduan aku bewäi, tapi manduan lä kea, idjä djari manjoho aku.

37. Tä Johannes tombah aughe, koae: Guru, ikäi djari mitä olo, idjä biti, iä tä manganan dewa, hapan aram, tapi iä djaton omba ita; djadi ikäi mangahana iä, basa iä djaton omba ita.

38. Tapi koan Jesus: Æla mangahana iä; krana toto, olo idjä mawi talo kwasa hapan arangku, djaton palus handak mangotok aku.

39. Krana olo idjä djaton malawan keton, iä mandohop keton. — (*Matt.12,30.*)

40. Krana olo idjä mampihop keton, alo hapan sangkir danum bewäi, basa keton baris Kristus, toto, aku hamauh dengan keton, olo tä djaton akan haiang upahe. — (*Matt.10,42.*)

IV. — 41. Tapi olo idjä mampalajang idjä biti olo korik tä, idjä pertjaja huang aku, bontong iä, djaka bindang batu hai ingkepan intu ujate, palus iä impaleteng hong tasik. — (*Matt.18,6.*)

42. Maka amon lengäm mampalajang ikau, tetek tä; bon-

tong ikau pukong tamä pambelom, bara ikau halengä duä, palus inganan akan naraka, akan apui idjä djaton tarabelep;

43. Æka handipäe djaton matäi, tuntang apui djaton belep.

44. Tinai amon paim mampalajang ikau, tetek tä; bontong ikau pureng tamä pambelom, bara ikau hapai duä inganan akan naraka, akan apui idjä djaton tarabelep;

45. Æka handipäe djaton matäi, tuntang apui djaton belep.

46. Tinai amon matam mampalajang ikau, karuit kanan tä; bontong ikau tamä karadjaan Hatalla hamatä silae, bara ikau hamatä hasansila inganan akan apui naraka;

47. Æka handipäe djaton matäi, tuntang apui djaton belep.

48. Krana djaton tau dia genep biti iujah dengan apui, tuntang genep parapah patut iujah dengan ujah. — (*3. Mos.2,13.*)

49. Ujah tä toto bahalap; tapi amon ujah tä batawah, hapan en keton akan mangahing tä tinai? Buah keton bara ujah, tuntang hakabuah sama arep keton.

BAGI 10.

I. Prentah tabiu hadat hatolang. II. Jesus mamberkat anak korik. III. Olo tabela idjä tatau. IV. Upah murid Jesus. V. Jesus masanan kapähäe. VI. Murid Jesus hai atäie. VII. Bartimäus, olo babutä tä.

I. — 1. **M**aka iä harikas bara hetä, hagoet akan tanab Judea, idjä dipah Jordan; maka olo arä hapumpung dengae tinai, tuntang tumon hadate iä madjar olo tä.

2. Maka olo parisi manalih, sambil misek iä, djaka tau banae manganan sawae; maka olo tä tantai handak maningkes iä. — (*Matt.19,1.*)

3. Maka iä tombah augh äwen tä, koae: Kilen petäh Moses dengan keton?

4. Koan olo tä: Tumon augh Moses olih, ita manjurat surat talak, palus manganan sawä. — (*5.Mos.24,1.*)

5. Tä Jesus tombah, sambil hamauh dengan äwen: Tagal katekang atäi keton iä djari manjurat prentah tä akan keton.

6. Tapi bara solak kalunen Hatalla djari manampa olon hatuä idjä, bawi idjä. — (*1.Mos.1.27.*)

7. „Tagal tä olo akan malibi indu bapae, tuntang leket dengan sawae.

8. „Tuntang äwen duä tä akan mandjadi isi Idjä.” Sam-

pai äwen tä djaton hindai duä, tapi isi Idjä.

9. Toh, idjä djari impahindjä Hatalla, äla olo mamiisah tä.

10. Maka huang huma muride misek iä tinai tagal per-kara tä.

11. Koae dengan äwen: Olo idjä manganan sawae, tuntang masawä beken, iä sala habandong dengan idjä solake tä. — (*Matt.5,32.*)

12. Kalotä kea amon olo bawi manganan banae, tuntang babanä beken, iä kea habandong.

II. — 13. Tä olo mimbit anak awau akae, mangat iä mandanan lengäe hundjue; tapi muride mampudji äwen idjä mimbit iä. — (*Matt.19,13.*)

14. Maka amon Jesus mitä tä, iä paham blait, sambil hamauh dengan äwen: Soho anak olo korik manggapi aku, äla mangahana iä; krana akan olo idjä kalotoh aton karadjaan Hatalla.

15. Toto, jaku hamauh dengan keton, olo idjä djaton manarima karadjaan Hatalla kilau anak korik, iä djaton karäh tamä hetä.

16. Tinai iä mangkipit anak olo tä, mandanan lengäe hundjue, tuntang mamberkat iä.

III. — 17. Maka amon iä blua akan djalan, tä aton olo idjä biti hadari, manalih

iä, tuntang mandeko utute intu baue, sambil misek iä: O Guru idjä bahalap, narai akan iawiku, uka aku akan hapanatau pambelom idjä katatahi? — (*Matt.19,16.*)

18. Maka koan Jesus dengae: Kilen ikau manggarä aku bahalap? Dialo idjä biti bahalap, baja tikas Idjä: Hatalla.

19. Prentah puna tawam: „äla ikau habandong; äla mampatäi olo; äla manakau; äla manandjaro; äla mamikir olo; horumat indu bapam.”

20. Tapi tombah olo tä, sambil hamauh dengae: Guru, talo handiai tä djari ihagaku bara pesangku tabela.

21. Maka Jesus manampajah iä, tuntang sinta iä, sambil hamauh dengae: Tä, idjä talo kutapasm hindai: lius, djual talo handiai awang ajum, tenga regae akan olo pähä belom; tumon tä ikau karäh bara panatau hong sorga; palus haluli kantoh, omba aku, sambil mananggongsampalaki.

22. Maka mukal angkat olo tä awi aughe djetä, balalu iä buli tuntang kapähän atäie, krana iä arä ramoe.

23. Maka Jesus bilikbalingau, tuntang hamauh dengan muride: Paham kahali olo tä, idjä arä ramoe, akan tamä karadjaan Hatalla.

24. Maka muride djungun awi karä aughe tä. Tapi tombah Jesus tinai, sambil hamauh dengae: O anak, pa-

ham kahali olo tä, idjä harap karä ramoe, akan tamä karadjaan Hatalla.

25. Murah onta mehoroelawang pilus, bara olo tatau tamä karadjaan Hatalla.

26. Tä, maka murid njanjau haliai angate, sambil hamauh sama arepe: Æwe kea, idjä tau injalamat?

27. Maka Jesus mananturä äwen tä, koae: Talo tä puna djaton tau iawi olom; tapi beken Hatalla; krana talo handiai tau iawi Hatalla.

IV. — 28. Maka koan Petrus dengae: Itäm, ikäi djari malih talo handiai, tuntang djari omba ikau.

29. Tombah Jesus, koae: Toto, aku hamauh dengan keton, dialo idjä biti, idjä malih humae, atawa paharie, atawa betaue, atawa bapae, atawa indue, atawa sawae, atawa anake, atawa tanæ tagal aku tuntang tagal Ewangelion:

30. Malainkan iä akan sondaue toh kea, sangkom pambelom djetoh, lipet saratus karä humae tuntang paharie, tuntang betaue, tuntang bapae, tuntang indue, tuntang anake, haiak dengan kadjakä, tinai hila kanih pambelom idjä katatahi.

31. Tapi arä olo idjä helo karäh akan rahian haliai, tinai olo idjä rahian haliai karäh helo.

V. — 32. Maka äwen hong

panggoete akan Jerusalem; tuntang Jesus manandjong helo baun äwen tä; maka äwen tä djungun, sambil manuntut iä tuntang kikähe. Maka haluli tinai iä manduan manokep äwen duäwalas tä, tuntang manampara masanan akan äwen tä talo, idjä akan buah iä, koae: — (*Matt.* 17,22.)

33. Itä, ita manalih Jerusalem; maka Anakolon karäh injaragh akan kapala imam tuntang olo tamat surat; olo tä karäh mahukum iä akan impatäi, sambil manjaragh iä akan olo kapir.

34. Äwen tä karäh hababaka iä, tuntang mamukul iä, maludja iä, tinai mampatäi iä; tapi andau telo iä karäh belom haluli.

VI. — 35. Maka Jakobus äwen duä Johannes, anak Sebedeus, manggapi iä, koae: Guru, ikäi nahuang, ikau malalus akan ikäi talo lakun ikäi intu ikau. — (*Matt.* 20,20.)

36. Koae dengae: Narai khandak keton iawiku akan keton?

37. Maka koan äwen tä dengae: Soho ikäi mondok, idjä hila gantaum, idjä hila sambilm huang kahaim.

38. Tapi Jesus hamauh dengan äwen duä tä: Keton djaton harati, narai talo lakun keton. Tau keton mihop sangkir, idjä ihopku? tau keton

impandoi dengan pampandoi, idjä dengan tä jaku impandoi?

39. Tombah äwen dengae: Tau kea. Maka Jesus hamauh dengan äwen duä tä: Toto, sangkir idjä ihopku akan ihop keton, tuntang dengan pampandoi, idjä dengan tä jaku impandoi, keton karäh impandoi.

40. Tapi idjä mondok hila gantaungku tuntang hila sambilku, djaton aku idjä manenga tä, malainkan djetä ain olo tä, idjä akae djetä djari injimpan.

41. Maka amon äwen sapulu mahining tä, iä parsengen atäie awi Jakobus äwen duä Johannes.

42. Tapi Jesus mambawa äwen tä, sambil hamauh dengae: Keton katawan, iä tä idjä radjan karä untkup olo kalunen, maka kilau tuan iä mawi olo ai, tuntang karä olo hai baris olo kalunen hapan kwasa mawi olo ai.

43. Tapi äla kalotä perkaran keton, malainkan äwe idjä handak hai intu keton, iä akan manjang manonggo keton.

44. Tuntang äwe idjä handak mambatang intu keton, buah iä akan djipen olo handiai.

45. Krana Anakolon kea djaton djari dumah, uka iajang olo, tapi nakara iä manonggo, tuntang manjaragh pambelome hapae manewus manganti olo arä.

VII. — 46. Maka iä sampai Jerigho; amon iä blua bara Jerigho, haiak muride tuntang olo arä, maka anak Timäus, Bartimäus olo babutä tä, mondok intu saran djalan, manjadakah. — (*Matt. 20,29.*)

47. Djadi, amon iä mahining Jesus, olo Nasaret tä, mahalau, maka iä mangkariak, sambil hamauh: O anak Dawid, Jesus, pasi aku!

48. Maka olo arä niampudji iä, manjoho iä suni; tapi iä pähes haream mangkariak: O anak Dawid, pasi aku!

49. Maka Jesus tendä, manjoho olo mangahau iä; tä olo mangahau olo babutä tä, sambil hamauh dengae: Sanasanang ikau, mendeng; iä mangahau ikau.

50. Tä iä makis kampohe, balalu mendeng, manalih Jesus.

51. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Narai kanahuangm aku mawi akam? Koan olo babutä tä dengae: Guru, uka aku tau mitä talo.

52. Maka koan Jesus dengae: Lius, kapertjajam djari mandohop ikau. Balalu iä tau mitä talo, tuntang iä ompat mampahaiak iä.

BAGI 11.

I. Jesus tamä Jerusalem. II. Iä manjopa batang sikon. III. Iä mamprasih human Hatalla. IV. Adjar Jesus, amon muride manahiu batang sikon, idjä djari injapae. V. Olo hai misek Jesus, äwe idjä djari manjoho iä.

I. — 1. Amon iä djari tokep Jerusalem, bilak sampai Betpage tuntang Betania, intu pain bukit upon uudus, maka Jesus manjoho muride duä bitu, — (*Matt.21,1.Luk.19,29.Joh.12,12.*)

2. Sambil hamauh dengae: Lius keton, talih lewu idjä tintun baun keton, maka palus, sana keton tamä hetä, keton karäh sondau anak kalidai, idjä ilawak olo; engkak tä palus agah kantoh.

3. Djaka pihak olo hamauh dengan keton: Kanduä gawin keton kalotä? — awi keton tombah: Tuhan handak hapae; — tä balalu olo karäh manjoho tä kantoh.

4. Maka äwen duä tä hagoet, tuntang sondau anak kalidai tä hong djalan, ilawak darah bauntunggang; palus äwen mengkake.

5. Tä isut olo idjä mendeng hetä hamauh dengae: Kanduän keton mengkak anak kalidai tä?

6. Maka äwen duä tä tombah tumon petäh Jesus; tä olo manjoho äwen.

7. Maka iä mimbit anak

kalidai tä akan Jesus; palus äwen malapik likute hapa pakaiæ, sambil mampondok Jesus hetä.

8. Maka arä olo mambirang pakaiæ hong djalan, tinai belæhe mamutik pating kaju, manatai tä intu djalan.

9. Maka olo idjä manandjong helo baue, tuntang olo idjä manuntut iä, mangkariak, koæ: Hosanna! (*horumat*.) imberkat iä, idjä dumah huang aran Tuhan!

10. Imberkat karadjaan Dawid, tato ita, idjä dumah hong aran Tuhan! Hosanna huang ngambo!

11. Maka Jesus tamä Jerusalem, palus human Hatalla; limbah iä djari mariksa talo handiai hakaliling, tuntang amon andau djari halemäi, iä hagoet akan Betania tuntang muride.

II. — 12. Maka andau tinai, amon iä haluli bara Betania, iä blau. — (*Matt.21,19*.)

13. Tä amon iä mitä batang sikon bara kedjau, idjä mandawen, maka iä manalihe, ajaajau tumon tä iä sondau buæ kea; maka amon iä sampai, iä djaton sondau talo enen, baja dawæ bewäi; krana wajah sikon hindai mamua.

14. Koan Jesus dengæ: Djaton olo akan kuman buam hindai palus katatahi! Maka muride mahining aughe tä.

III. — 15. Maka iä sampai

Jerusalem. Balalu Jesus tamä human Hatalla, sambil maharak olo, idjä mandjual tuntang mamili huang human Hatalla; tinai iä mantawus medjan olo pahurup rear, tuntang trutjin olo, idjä mandjual burong dara. — (*Matt. 21,12*.)

16. Tinai iä djaton manjoho idjä biti mimbit talo mahoroë human Hatalla.

17. Maka iä madjar olo, sambil hamauh dengæ: Djaton augh surat: „Humangku akan inggarä huma sombajang akan karä utus olo?” Tapi keton djari mandjadian tä lowang bigal. — (*Jes.56,7*.)

18. Maka olo tamat surat tuntang karä kapala imam mahining aughe tä, palus äwen tä manggau akal, uka marusak iä; krana olo tä mikäh iä, basa olo arä handiai sangang tagal adjare.

19. Maka amon andau djari halemäi, iä hagoet akan ruar lewu.

IV. — 20. Maka haiak djadjewu tinai, amon äwen mahalau hetä, äwen mitä batang sikon tä djari keang palus uhate.

21. Djadi, Petrus manahiu tä, sambil hamauh dengæ: O Guru, itäm, batang sikon idjä injapam djari keang!

22. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen tä: Pertjaja keton huang Hatalla.

23. Krana toto, aku hamauh

dengan keton, alo dengan bukit toh mahin tau olo hamauh: gatang arepm, sewu akan tasik! — asal iä djaton bembang atäie, tapi pertjaja, talo injewute karäh mandjadi: maka talo injewute toto karäh mandjadi akæe.

24. Tagal tä jaku hamauh dengan keton, talo handiai idjä ilaku keton huang laku-doan keton, käläh pertjaja bewäi keton akan mandinoe, tä maka talo tä toto karäh akan keton.

25. Tapi amon keton mendeng blaku doa, djaka aton kasalan olo dengan keton, ampun iä, nakara Bapa keton, idjä huang sorga, mampun karä kasalan keton kea.

26. Tapi djaka keton djaton mampun olo, tä Bapa keton, idjä huang sorga, djaton kea karäh mampun kasalan keton.

V. — 27. Maka iä haluli tamä Jerusalem; tä amon iä bakakamit huang human Hattalla, maka kapala imam, tuntang olo tamat surat, tinai olo bakas manalih iä, — (*Matt.21,23.*)

28. Sambil hamauh dengæe: Hapan kwasa idjä kwe ikau mawi talo tob? äwe djari manenga kwasa toh akam, sampai ikau tau mawi talo kalotä?

29. Maka Jesus tombah augh äwen, koæe: Jaku kea handak misek keton augh isut; djaka keton tombah aughku

tä, maka aku kea handak masanan akan keton, hapan kwasan äwe aku mawi talo toh.

30. Pampondoi Johannes tä, kilen djetä, bara sorga atawa bara olon? Tombah aughku!

31. Tä olo tä hatirok sama arepe, koæe: Djaka ita tombah: bara sorga, — tä iä karäh mawi ita: buhen keton djaton djari pertjaja dengæe?

32. Atawa buah ita hamauh: bara olon? Tapi iä makäh olo arä, krana olo handiai manduan Johannes akan nabito.

33. Djadi, olo tä tombah, sambil hamauh dengæe: Ikäi djaton katawan. Tä tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Tä aku djaton kea masanan akan keton, hapan kwasan äwe aku mawi talo toh.

BAGI 12.

I. Paribasa olo idjä manjewa pambulan anggor. II. Wang kapala. III. Kamisik olo matäi. IV. Prentah idja mambatang. V. Äwe Kristus tä? VI. Jesus mampudji olo tamat surat. VII. Teugan balo duä sigar paham irega Jesu.

I. — 1. Maka iä manampara hakotak dengan olo tä hapan paribasa, koæe: Aton olo, idjä mambulan anggor, tuntang iä mangarambang tä, haiak mangali kaleka mamähese, tuntang mamanguu tjandie; limbah tä iä manjo-

ho olo pambulan manjewae, palus iä helisang. — (*Jes.5,1. Matt.21,35.*)

2. Maka intu wajahe iä manjoho djipäe, idjä biti, manalih olo pambulan tä, uka iä manduan buae bara olo pambulan, indu sewan pambulae tä.

3. Tapi olo tä manawan mamukul iä, palus manjoho iä buli boang.

4. Tinai iä manjoho djipäe beken, idjä biti, manalih olo tä; maka iä tä kea inanting olo tä, hapan batu, tuntang maupahimang takoloke, balalu manjoho iä buli mahamen.

5. Tinai iä manjoho djipae beken, idjä biti; maka iä tä impatäi olo tä; tinai arä djipäe awang beken, maka olo tä mamukul belaehe, mampatäi belaehe.

6. Maka aton hindai anake hatuä tonggal, idjä äka kataue; tepa iä manjoho iä tä kea tanggoh olo tä, koan huange: toto anakku karäh ingikäh olo tä.

7. Tapi koan olo pambulan tä sama arepe: iä tä idjä mandino panatau; has! ita mampatäi iä, tä panataue karäh akan ita.

8. Balalu olo tä manawan mampatäi iä, palus manganan iä akan ruar pambulan anggor.

9. Toh, kilen gawin tempon pambulan tä karäh? Iä

karäh dumah, marusak olo pambulan tä, sambil manenga pambulan anggor tä akan olo beken.

10. Hindai keton djari inambasa augh surat toh: „Batu, idjä inganan tukang huma, iä tä djadi indu padadukan galange. — (*Masm.118,22.*)

11. „Awi Tuhan talo tä djari mandjadi, maka djetä heran intu matan ita?”

12. Maka olo tä mangkemä manjingskap iä, tapi äwen mikäh olo arä; krana olo tä harati, iä manutor paribasa tä manggarit iä; maka olo tä malibi iä palus hagoet.

II. — 13. Limbah tä olo tä manjoho isut biti olo parisi, tuntang olo ain Herodes, uka äwen tä manguling iä awi kotak ai. — (*Matt.22,15.*)

14. Amon olo tä sampai, koae dengae: O Guru, ikäi katawan, ikau toh budjur, tuntang ikau djaton paraba olo; krana ikau djaton mitä ampin olo, tapi huang katoe ikau masanan djalan Hattalla. Kilen, patut manahor asil akan kaisar atawa dia? Aton ikäi indu manahor tä atawa dia?

15. Maka iä katawan karajap olo tä, tä iä hamauh dengan äwen: Buhen keton maningkes aku? Imbit akangu rear, idjä kabawak, mangat aku mitäe.

16. Maka olo mandjuluk idjä kabawak. Tä koae: Tjap

äwe, tuntang surat äwe toh? Koan olo tä dengae: Ain kaisar.

17. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Amon kalotä, tabor keton akan kaisar, idjä ain kaisar, tuntang akan Hatalla, idjä ain Hatalla. Maka olo sangang awie.

III. — 18. Limbah tä iä inalih olo saduki, idjä malawan adjar tahu kamsik olo matäi; olo tä misek iä, koae:

19. Guru, Moses djari manjurat akan ita: „Djaka olo aton paharie, tuntang paharie tä matäi, malihi sawae, tapi iä djaton manak: tä maka paharie akan manganti balo, mangat manak akan liau paharie.”—(5.Mos.25,5.)

20. Maka aton bihin udju bitu hampahari; idjä bakas tä masawä; maka iä matäi, djaton djari manak.

21. Tä idjä duä tä manganti balo tinai, palus matäi kea; maka iä tä kea djaton manak; tinai idjä telo tä kalotä kea.

22. Djadi, lepah äwen udju tä masawä iä, tapi uras djaton manak. Tapa, limbah äwen handiai tä lomos, olo bawi tä kea matäi.

23. Amon huang kamsik olo matäi, katika äwen tä belom haluli, akan sawan äwe kea iä bara äwen udju tä? Krana uras äwen udju tä djari masawä iä.

24. Maka tombah Jesus,

sambil hamauh dengan äwen: Djaton adon keton tä sala, basa keton djaton katawan surat, djaton kea kwasan Hatalla?

25. Limbah olo djari belom bara olo matäi, maka iä djaton masawä babanä, tapi iä kilau malaikat huang sorga.

26. Tapi idjä perkara olo matäi tä karäh belom haluli, hindai keton djari mambasa huang surat Moses, Hatalla, huang pulau dnuhi tä, hamauh dengae: „Jaku toh Hatallan Abraham, Hatallan Isaak, Hatallan Jakob?”—(2.Mos.3,6.)

27. Maka Hatalla djaton Hatallan olo matäi, tapi Hatallan olo belom. Tumon tä paham kasalan adon keton.

IV. — 28. Maka idjä bitu olo tamat surat, idjä djari mahining äwen tä batakian augh tä, sambil harati, buah haliai Jesus djari tombah augh olo tä, iä tä manggapi, misek iä: Prentah idjä kwe, idjä mambatang bara sakarä prentah?

29. Maka Jesus tombah auge: Djetoh prentah, idjä mambatang bara sakarä prentah: „Hining Israel, pangkahai Tuhan, Hatallan ita, tonggal lä bewäi idjä Tuhan;

30. „Maka ikau akan sinta Tuhan, Hatallan, hapan salepah atäim, hapan salepah kapintarm, hapan salepah kaabasm.”

31. Djetä prentah idjä mambatang. Maka prentah duä tä sama kilau djetä kea: „Ikau akan sinta olo, kilau arepm kabuatm.” Djaton prentah beken hindai, idjä hai bara djetä.

32. Maka koan olo tamat surat tä dengae: Djetä toto, Guru, toto haliai aughm, puna tikas Idjä, tuntang sala bara iä djaton Tuhan beken.

33. Tinai sinta iä hapan salepah atäi, hapan salepah kapintar, hapan salepah hainbaruan, hapan salepah kaabas, tuntang sinta olo kilau arep kabuat: djetä toto hai bara karä parapah idjä ingähu, tuntang bara karä parapah idjä injambalih.

34. Maka amon Jesus mitä, iä tombah tuntang harati, koae dengae: Ikau djaton kedjau bara karadjaan Hatalla. Maka dialo idjä biti bahanji misek iä tinai.

V. — 35. Maka tombah Jesus, sangkom iä madjar huang human Hatalla, koae: Kilen koan olo tamat surat, Kristus tä anak Dawid? — (*Matt. 22, 42.*)

36. Krana Dawid kabuat huaug Rogh brasih hamaub: „Tuhan djari hamaub dengan Tuhanku: mondok hila gantaungku, sampai jaku mambaring karä musohm indu galang paim.” — (*Masm. 110, 1.*)

37. Tä Dawid kabuat mang-

garä iä Tuhan, maka kilen iä anake?

VI. — 38. Maka olo arä handiai radjin mahining adjare. Maka sangkom iä madjar, iä hamaub dengau äwen: Djaga arep keton bara olo tamat surat, idjä radjin manandjong kakendang, haklambi pandjang, idjä manggau tabin olo intu pakan; — (*Matt. 23, 3.*)

39. Tuntang karosi idjä mambatang huang sinagoge, tinai kaleka idjä mambatang kahum pesta.

40. Iä mamparohot mampalepah human balo, saketa awie handak mawi sombajang pandjang akae. Iä karäh buah hukum idjä babehat baream.

VII. — 41. Maka Jesus mondok tandipah patin Hatalla, sambil mitä olo arä mingkes rear akan patin Hatalla. Maka arä olo tatau mingkes arä. — (*Luk. 21, 1.*)

42. Tä aton manalih balo, idjä pähä belom, iä tä mingkes duä sigar hetä, iä tä saduit.

43. Maka Jesus mangahau muride, sambil hamaub dengau äwen: Toto, jaku hamaub dengan keton, balo toh, idjä pähä belom, djari manenga arä bara olo tä samandiai, idjä djari mingkes rear huang patin Hatalla.

44. Krana olo handiai tä djari manenga djakisut bara kutoh ramoe, tapi iä tä djari

manenga lepah talo isut idjä ai, salepah balandjae.

— — — — —

BAGI 13.

I. Jesus masanan katan pumaha. II. Olo akan mendah ia sining andau.

I. — 1. Maka amon ia blua bara human Hatalla, koan idjä bitu muride dengae: O Guru, itäm, kilen batu tä, kilen ampin tampan huma tä! — (*Matt. 24. Luk. 21, 5.*)

2. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Gitam karä tampa idjä hai tä? Batu idjä mahin djaton karäh balibi hasuson, idjä djaton ingarak.

3. Maka amon ia mondok hundjun bukit upon undus, tandipah human Hatalla, tä Petrus, Jakobus, Johannes tuntang Andreas misek ia metoh ia ngbuat:

4. Sanan akan ikäi, prea talo tä akan mandjadi? tuntang narai katan katikae talo handiai tä karäh lepah tulus?

5. Maka Jesus tombah augh äwen, sambil hamauh: Ingaingat keton, belä olo mampalajang keton.

6. Krana arä olo karäh lembut hapan arangku, koac: jaku toh ia; — tuntang äwen karäh manipu mamakat arä olo.

7. Tapi amon keton mahining olo haklahi, tuntang britan olo haklahi, tä äla

keton tangkedjet; krana djaton tau dia talo tä mandjadi, tapi kalepaha hindai.

8. Krana utus olo idjä karäh mamok mawi utus beken, tuntang karadjaan idjä kalotä kea karäh mawi karadjaan beken; tinai petak karäh hageräk hetähetä, tinai lau tuntang talo kikäh karäh lembut.

9. Djetä uras tampanan kadjakä bewäi. Tapi ingat arep keton kabuat; krana olo karäh mandjuluk keton akan mantir basara, tuntang keton karäh imukul olo huang sinagoge, tinai keton karäh manaharep wakil radja, tuntang bitin radja, sabab aku, indu kasaksian mawi ia.

10. Maka akan sakarä djalahan olo kalunen Ewangelion akan insanan helo.

11. Maka amon olo magah keton, handak manjaragh keton, ia äla keton helo gogop atäi tagal augh, idjä buah ilawo keton, tuntang äla mangarangka augh tä helo; tapi augh, idjä karäh inenga akan keton djam tä kea, augh tä buah injewut keton; krana djaton keton idjä hakotak, tapi Rogh brasih.

12. Maka olo idjä kalambutan mahin karäh manjaragh paharie akan indu impatäi, kalotä kea bapae karäh manjaragh anake, tuntang anake karäh mendeng mawi indu bapae, sambil mampatäi ia.

13. Keton karäh injingi olo handiai tagal aranku; tapi idjä melai tetep sampai kabapus, iä karäh injalamat.

14. Maka amon keton karäh mitä talo idjä insanan nabi Daniel, talo kadjilek, talo pangarak tä mendeng intu kaleka iä djaton patut, (buah olo idjä mambasae mingat tä!) tä buah olo idjä intu Judea hadari akan bukit.

15. Tinai olo idjä hundjun sapau huma, äla iä möhon akan huma, äla kea iä tamä betä, uka manduan talo bara huina.

16. Tuntang olo idjä huang tana, äla iä buli, tantai manduan pakaiäe.

17. Maka pajah olo idjä batihi, tuntang olo idjä manabela katika tä.

18. Maka käläh keton blaku doa, belä darin keton buah musim sadingen.

19. Krana katika tä karäh paham kadjakä, djaton pudji kalotä bara tampan sakarä talo idjä djari inampa Hattalla, palus toh, djaton kea akan mandjadi tinai kalotä dapit.

20. Djaka Tuhan djaton manapas karä andau tä, dialo idjä biti tau injalamat; tapi sabab olo intih, idjä djari intihe, iä karäh manapas karä andau tä.

21. Maka katika tä, amon olo hamauh dengan keton:

itä, hetoh Kristus tä! — atawa: itä, kanih iä! — äla keton pertjajae.

22. Krana arä Kristus panandjaro tuntang arä nabi panandjaro karäh lembut, sambil mawi kata tuntang talo heran, sampai iä, djaka olih, manamput olo intih tä kea.

23. Tapi keton, djaga arep keton; itä, jaku djari masuman akan keton talo handiai, helo bara djetä mandjadi.

24. Maka intu karäh andau tä kea, limbah kadjakä tä, matanandau karäh ingaput, tuntang bulan karäh nihau pandange.

25. Tinai karä bintang hong langit karäh gagar bara hetä, tinai kadähen karä langit karäh honggä kea.

26. Tä olo karäh mitä Anakolon dumah hundjun baunandau hong langit, hapan paham kwasae tuntang paham kabaie.

27. Tä iä karäh manjoho malaikat ajue, mamumpang karä olo intihe bara äpat matan riwut, bara saran petak hakaliling, hapus penda langit.

II. — 28. Maka bara upon sikon kadji keton paribasa toh: amon edae djari bahidjau, amon iä manjalundik mandawen, tä maka keton katawan, musim pandang djari tokep.

29. Kalotä kea, amon keton

karäh mitä talo tä mandjadi, buah keton katawan, talo tä djari tokep, aton intu bauntonggang.

30. Toto, aku hamauh dengan keton, pangereng olo toh djaton akan nihau, sampai talo handiai tä mandjadi.

31. Langit tuntang petak akan nihau, tapi aughku djaton haliai akan nihau.

32. Tapi andaue tä atawa djam tä dialo idjä biti katawan, malaikat hong sorga mahin dia, Anakolon mahin dia, baja Bapa bewäi.

33. Ingaingat keton, djaga tuntang blaku doa, krana keton djaton katawan, prea wajah tä sampai.

34. Kilau olo, idjä handak halisang, malih humae, mampelai kwasae intu djipäe, tuntang manukas gawie akan genep bitu, tinai iä mametäh tonggon huma, uka iä mandjaga.

35. Tumon tä djaga keton, krana keton djaton katawan, prea Tuhan huma tä dumah, mikäh ambo alem, atawa bentok alem, atawa tampalawäi, atawa duruh sawah.

36. Belä iä salenga sampai, tuntang sondau keton batiroh.

37. Maka augh sohongku dengan keton, djetä kea akan olo handiai: djaga keton!

BAGI 14.

I. Jesus inata dengan minjak; Judas mandjual iä. II. Jesus kuman panginan paska. III. Panginan hamalem ain Tuhan Jesus. IV. Jesus masanan, pampatäie djari tokep. V. Getsemane. VI. Jesus inawan olo. VII. Jesus irikas Kaiapas. VIII. Petrus milim arepe murid Jesus.

I. — 1. Maka kaduä helo bara pesta paska, andau olo kuman tepong idjä djaton iragi, kapala imam tuntang olo tamat surat manggau akal, kilen iä tau manawan iä hapan tipu, palus mampatäi iä. — (*Matt.26.Luk.22.*)

2. Tapi koae: Æla katika pesta, belä olo arä ridu.

3. Maka amon iä intu Betania, huang human Simon, idjä basamagh bihin, mondok kuman hetä, tä aton dumah olo bawi mimbit kasa babalap, basuang minjak nardu toto, idjä barega haliai; maka iä mamusit kasa, palus manusah minjak tä hundjun takoloke. — (*Joh.12,3.*)

4. Maka isut muride par-sengen atäie, sambil hamauh: Kanduä manganan minjak tä kalotä.

5. Krana minjak tä tau indjual labih telo ratus kiping, hapa manenga olo pähä belom. Maka olo tä malait iä.

6. Tapi koan Jesus: Naughe iä, kanduän keton mangapähä atäie? Gawi bahalap djari iawie denganku.

7. Krana olo pähä belom haradjur marak keton kata-tahi, amon keton nahuang, tau keton badjoha dengan olo tä; tapi aku djaton magon melai hindjä keton kataka-tahi.

8. Talo idjä sampet iawie, djetä djari iawie; iä djari mananselo olo mohos minjak, manatap berengku akan indu ingubur.

9. Toto, aku hamauh dengan keton, intu karä kaleka salepah kalunen Ewangelion toh insanan, hetä karäh insanan kea talo idjä djari iawie, mangat olo mingat iä.

10. Maka Judas, olo Iskariot, idjä biti äwen duäwalas tä, hagoet, manalih kapala imam, handak mandjual iä akae.

11. Amon äwen mahining tä, iä handjak atäie, tuntang mandjandji handak manengarear akae. Tä iä manggauhila, uka manjaragh iä.

II. — 12. Maka andau so-lake, tamparan karä andau tä olo pudji kuman tepong idjä djaton iragi, amon olo pudji manjambalih anak tabiri paska, koan muride dengae: Akan kwe ikau manjoho ikäi lius, manjimpan talo, mangat ikau kuman paska tä?

13. Maka iä manjoho duä biti muride, sambil hamauh dengae: Lius, talih lewu; maka keton karäh hasupa

dengan olo, idjä mäton blainai danum; tuntut iä.

14. Maka intu kaleka idjä inamäe, sanan akan tempon huma tä: koan guru, karong kwe äkaku dengan muridku akan kuman paska?

15. Iä tä karäh masanan akan keton karong loteng idjä hai, idjä djari tatap simpan; hetä awi keton manguan tä akan ita.

16. Maka muride duä tä hagoet, palus tamä lewu; tä iä sondau talo handiai kilau augh pasanan Jesus akae, palus äwen manguan paska tä.

17. Maka tokep kaput iä dumah tuntang muride.

18. Amon äwen tä mondok, handak kuman, koan Jesus: Toto, aku hamauh dengan keton, idjä biti keton, idjä kuman dengangku, karäh mandjual aku.

19. Tä äwen kapähä atäie, sambil hamauh dengae, hatalindjam: Mikäh aku iä? Koan idjä tinai: Mikäh aku iä?

20. Maka tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Idjä biti bara keton duäwalas toh, idjä haiak aku kuman bara pinggan lombah toh.

21. Maka toto, Anakolon lius, kilau djari injurat tahiu iä, tapi pajah olo tä, idjä mandjual Anakolon! bahalap iä, djaka indue djaton manak iä.

III. — 22. Maka sangkom äwen kuman, Jesus mandu-

an tepong, mamberkat tä, mandaraie, tuntang manengae akan äwen, sambil hamauh: Duan, kuman, djetoherengku. — (1.Kor.11,23.)

23. Tinai iä manduan sangkir, mamberkate, manenga tä kea; tuntang äwen handiai mihop tä.

24. Koe dengan äwen: Djetoht dahangku, dahan djandji taheta, idjä inusuh indu gantintin olo arä.

25. Toto, aku hamauh dengan keton, djaton aku karäh mihop djohon buah anggor hindai, sampai andau tä, amon aku karäh mihop djeta taheta huang karadjaan Hatalla.

IV. — 26. Maka limbah äwen djari manjanji manara Hatalla, iä hagoet akan bukit upon undus. — (Joh.18,1.)

27. Koan Jesus dengan äwen tä: Alem toh atäi keton handiai karäh tantarang angate tagal aku; krana aton augh surat: „Jaku handak mamukul sakatik, tä sakarä tabirie karäh bilangbalangan.”

28. Maka limbah aku djari misik bara olo matäi, aku handak hagoet helo baun keton akan Galilea.

29. Tapi koan Petrus dengae: Alo olo handiai tantarang angkat atäie tagal ikau, tapi aku dia.

30. Maka koan Jesus dengae: Toto, aku hamauh dengan, andau toh, alem toh kea, helo bara djagau ma-

nando handuä, hantelo ikau karäh milim arepan muridku. — (Joh.13,38.)

31. Maka Petrus paham hindai mandähen aughe, koe: Alo aku indu matäi haiak ikau, aku djaton kea handak milim ikau. Kalotä kea augh äwen beken samandia.

V. — 32. Maka äwen tä sampai kabon, Getsemanearae; palus iä hamauh dengan muride: Mondok betoh, katahingu blaku doa.

33. Maka iä mimbit dengae Petrus, Jakobus äwen telo Johannes, tuntang iä paham kasekä angkat atäie, paham kapähän huange.

34. Iä hamauh dengan äwen: Hambaruangku paham kapähä, sampai matäi; melai betoh, ita binih.

35. Balalu iä miar isut, mahingkep intu petak, haiak blaku, djaka olih, uka djam tä mahalau iä.

36. Koe: Abba, o Apang! talo handiai tau indjadiam; indah sangkir toh bara aku. Tapi äla tumon kahandakku, malainkun tumon kahandak ajum.

37. Maka iä buli, tuntang sondau äwen tä batiroh; tä iä hamauh dengan Petrus: Kilen Simon, ikau batiroh babewäi? Djaton ikau tau minih idjä djam?

38. Djaga keton tuntang blaku doa, uka äla keton buah tingkes; toto, rogh pa-

bias, tapi isi puna balemo.

39. Maka iä hagoet sindä tinai, blaku doa, tumon aughe helo kea.

40. Limbah tä iä buli, tuntang sondau äwen tä batiroh tinai, krana matae babehat awi tirohe, sampai äwen djaton katawan, kilen iä indu tombah aughe.

41. Maka tingkat idjä telo tinai iä buli, sambil hamauh dengan äwen tä: Kilen keton magon batiroh tuntang laja! Toh djari ombet! djam djari sampai; itä, Anakolon injaragh akan lengän olo badosa.

42. Mendeng! has ita hagoet. Itä, olo idjä mandjual aku djari tokep.

VI. — 43. Maka palus, kahum iä magon kotakotak, Judas, idjä biti bara äwen duäwalas tä, aton dumab, tuntang olo arä, idjä mimbit padang, däraäh, idjä injoho kapala imam, olo tamat surat, tuntang olo bakas.

44. Maka idjä mandjual iä djari manenga kata akan olo tä, koae: Idjä injiumku, djeta iä; singkap iä, tuntang agah iä buabuah.

45. Djadi sana sampai, iä balalu manggapi iä, koae: Guru, Guru! — tuntang iä manjium iä.

46. Tä olo manjingskap, manawan iä.

47. Maka idjä biti äwen idjä dengae manjilak padang,

mamangkih djipen imam bai, basampal pindinge.

48. Maka tombah Jesus, sambil hamauh dengan olo arä tä: Kilau ampin handak mantakan bigal keton djari hagoet, hapan padang, hapan däraäh, handak manawan aku.

49. Nongkang andau aku djari melai marak keton, madjar olo huang human Hatalla, tuntang keton djaton djari manawan aku; tapi djetoh, uka karä augh surat mandjadi tulus.

50. Tä murid samandiai malih iä, palus hadari.

51. Maka aton mangalulut iä olo tabela idjä biti, iä tä halulus, baja kahowute bewäi hapae, maka olo tä manawan iä.

52. Tä iä malih kahowute, palus hadari halowai, mahakan olo tä.

VII. — 53. Maka olo mimbit Jesus akan imam hai; hetä aton hapumpang karä kapala imam tuntang olo bakas, tinai olo tamat surat.

54. Maka Petrus djari mangalulut iä kedjakedjau, manuntut likute, sampai paseban imam hai; hetä iä mondok hindjä karä kapiri, omba mandang intu apui.

55. Maka iman hai tuntang karä mantir basara manggau saksi, mawi Jesus, uka tau mampatäi iä; tapi iä djaton sondau.

56. Krana alo arä olo mang-

arana iä, tapi aughe djaton sama.

57. Tapa isut biti mendeng, mangarana iä, koae:

58. Ikäi djari mahining iä hamaui: aku hakon mangarak human Hatalla toh, idjä tampan lengän olon, tuntang huang katelo aku haudak manampa beken, idjä djaton tampan lengän olon. — (*Joh. 2,19.*)

59. Tapi djaton kea aughe toto sama.

60. Tä imam hai mendeng bentok, misek Jesus, koae: Djaton ikau tombah? narai dawan olo tä mawi ikau?

61. Tapi iä suni, djaton tombah eneu. Tä imam hai misek iä sindä tinai, sambil hamaui dengae: Toto, ikau Kristus, Anak Hatalla, idjä patut inara? — (*Jes.53,7.*)

62. Maka koan Jesus: Jaku iä; maka keton karäh mitä Anakolon mondok hila gantaun kwasa, tuntang dumah hundjun baunandau intu langit.

63. Tä maka imam hai marabit klambie, koae: Akan en ita manggau saksi hindai?

64. Bitin keton djari mahining, iä manawah Hatalla. Kilen angkat huang keton? Maka olo handiai mamatut hukume, buah iä impatäi.

65. Palus belae olo tä manampara maludja iä, tuntang äwen manutup baue, mamedong iä, sambil hamaui deng-

ae: Tudjum, äwe mawi ikau. Maka kapiri manekap baue.

VIII. — 66. Maka kabum Petrus aton liwa intu paseban, tä idjä biti djipen bawain imam hai aton dumah.

67. Amon iä mitä Petrus mandang hetä, maka iä manantuneng iä, koae: Ikau kea djari hindjä dengan Jesus, olo Nasaret tä.

68. Tapi iä milim, koae: Jaku dia kasene iä, djaton kea aku tawan talo koam. Palus iä blua akan tambiran; tä djagau manando.

69. Maka amon djipen bawitä mitä iä tinai, iä hamaui dengan olo awang mendeng hetä: Iä tä kea baris olo tä.

70. Maka iä milim tinai. Djadi harian isut, olo idjä mendeng hetä hamaui tinai dengan Petrus: Toto kea, ikau baris olo tä, krana ikau kea olo Galilea, lagon kotakm sama kea.

71. Tä iä manampara bamiat, tuntang manjapa arepe, koae: Aku djaton kasene olo tä, idjä koan keton.

72. Palus tä kea djagau manando tingkat idjä handuä. Tä Petrus taraingat augh Jesus dengae: Helo bara djagau manando handuä, handelo ikau karäh milim arepän muridku. Balalu Petrus hadari blua, sambil manangis.

BAGI 15.

I. Jesus iriksa Pilatus, tuntang ihalalea sardadu. II. Jesus matäi hong kaju sampalaki. III. Talo heran sana iä matäi. IV. Jesus ingubur Josep.

I. — 1. Maka duruh sawah balalu kapala imam hatirok dengan olo bakas, olo tamat surat, tuntang karä mantir basara, palus äwen mamasong Jesus, mimbit iä, manjaragh iä akan Pilatus. — (*Matt. 27, 1. Luk. 22, 66. Joh. 18, 28.*)

2. Tä Pilatus misek iä: Toto, ikau radjan olo Jehudi? Tombah iä, sambil hamauh dengae: Tumon koam.

3. Maka kapala imam paham mandawa iä, arä bukue awie.

4. Tä Pilatus misek iä tinai, koae: Djaton ikau tombah enen? Itäm, äwen mandawa ikau arä bukue awie.

5. Maka Jesus djaton haliai tombah, sampai Pilatus sangang.

6. Maka andau pesta iä pudji malapas akan olo idjä biti bara sipir, brangai idjä kwekwe ilaku olo.

7. Maka metoh tä aton idjä biti, Barabas arae, idjä inawan haiak olo mamok, idjä huang amok tä kea djari mampatäi olo.

8. Maka olo arä mangkariak, sambil blaku, uka iä mawie akae tumon hadate.

9. Tombah Pilatus augh olo tä, koae: Nahuang keton, aku malapas akan keton radjan olo Jehudi?

10. Krana iä katawan, kapala imam djari manjaragh iä awi kahirie.

11. Tapi kapala imam madjik olo arä, käläh iä malapas Barabas akae.

12. Maka tombah Pilatus tinai, sambil hamauh dengan olo tä: Maka narai kahandak keton gawingku dengae toh, idjä koan keton radjan olo Jehudi?

13. Tä olo tä mangkariak tinai: Lantak iä hong kaju sampalaki!

14. Tapi koan Pilatus dengan olo tä: Narai kea kapapan gawie? Maka paham haream olo tä mangkariak: Lantak iä hong kaju sampalaki!

15. Maka Pilatus handak mahapus huang olo tä, djadi iä malapas Barabas akae, tapi Jesus injohoe imukul sapu, palus manjaragh iä, uka ilantak hong kaju sampalaki.

16. Tä sardadu mimbit iä blua akan paseban huma basara, palus manumpung sakarä djalabae.

17. Tuntang äwen makaian iä hapan klambi baludu, tinai limbah äwen djari mandarä duhi kilau angkol radja, äwen mangkepan tä hong takoloke. — (*Joh. 19, 2.*)

18. Limbah tä olo tä ma-

nampara manabi iä: Tabi, radjan olo Jehudi!

19. Tinai olo tä mamukul takoloke, hapan tetek humbang, tuntang maludja iä, haiak mandeko utute, manjembah iä.

II. — 20. Maka limbah olo tä hababaka iä, olo tä mengkak klambi baludu, makaiän iä hapan puna pakaiäe. Limbah tä olo tä magah iä blua, uka malantak iä hong kaju sampalaki.

21. Maka olo tä mamaksa idjä biti, Simon, olo Kirene, idjä buli bara tana mahalau hetä, (iä tä bapa Aleksander äwen duä Rupus,) uka iä mäton kaju sampalaki.

22. Palus olo magah iä sampai kaleka tä, idjä Golgota arae, djetä rimae: äka bangun takolok.

23. Maka olo manenga akäe anggor, häwöi talo bapait, akan ihope. — (*Masm.69,22.*)

24. Tä olo malantak iä hong kaju sampalaki; limbah tä äwen mambagi pakaiäe, sambil batenong, hapae mamutus, idjä kwe indu bagin genep biti. — (*Masm.22,19.*)

25. Andau djari djam telo, metoh olo manjampalaki iä.

26. Maka bukue iä indawa aton tarasurat tambuan takoloke kalotoh: „Radjan olo Jehudi.”

27. Tinai olo manjampalaki haiak dengäe bigal duä biti,

idjä hila gantaue, idjä hila sambile.

28. Tä surat mandjadi tulus, idjä kakai aughe: „Iä djari imbaris hindjä olo darhaka.” — (*Jes53,12*)

29. Maka olo idjä mahalau hetä paham manjapa iä, manggiling takoloke, sambil hamauh: Tjäh! ikau idjä hakon mangarak human Hatalla, palus mamangun tä tinai hang katelo.

30. Dohop arepm, mohon bara kaju sampalaki.

31. Kalotä kea kapala imam tuntang olo tamat surat huräh sama arepe, hababaka iä, koae: Olo beken djari indohope, arepe djaton iä tau mandohope!

32. O Kristus, radjan olo Israel! mohon toh bara kaju sampalaki, mangat ikäi mitäe palus pertjaja.

33. Maka amon andau djari djam djahawen, talo mandjadi kaput hapus petak, sampai djam djalatien.

34. Maka djam djalatien Jesus mangkariak hai aughe, koae: Eloi! Eloi! lamma sabaghtani? Djetä, amon injalanan: O Hatallangku! Hatallangku! buhen ikau djari malihi aku? — (*Masm.22,2.*)

35. Maka belahe olo idjä mendeng hetä, haiak mahining tä, hamauh: Itä, iä mambawa Elias.

36. Tapi idjä biti hadari, manjuang kambang kerang

dengan tjuka, manantahan tä hapan humbang, palus mam-pihop iä, koae: Karäh, ita mitä, djaka Elias dumah manipas iä.

37. Maka Jesus mantehau, hai aughe, palus malian ta-hasenge, mahotus.

III.— 38. Tä maka dinding benang huang human Hatalla barabit pontong haruä, bara ngambo palus sampai ngiwa.

39. Maka amon kamandan sardadu, idjä mendeng tandipah iä, mitä, iä mahotus haiak mantehau kalotä, koae: Olo toh toto Anak Hatalla.

40. Maka aton kea isut biti olo bawi, idjä manampajah bara kedjau; iä tä: Maria Magdalena, tinai Maria, indu Jakobus idjä korik äwen duä Joses, tinai Salome;

41. Äwen tä kea djari om-ba iä, sambil manjang manonggo iä, pesae hong Galilea; tinai arä olo beken, idjä djari hagoet akan Jeru-salem haiak dengae.

IV. — 42. Maka halemäle-mäi, (basa andau tä andau manjimpan talo, iä tä andau idjä helo bara andau sabbat.)

43. Aton dumah Josep, olo Arimatia, mantir basara idjä basewut, iä tä kea mentai karadjaan Hatalla. Maka iä mampahanji arepe, tamä huma manaharep Pilatus, sam-bil blaku hantun Jesus.

44. Maka Pilatus sangang, amon kea iä djari matäi; dja-

di iä manjoho olo mangahau kamandan, tuntang misek iä, djaka iä djari tahi matäi.

45. Tä, limbah iä djari ma-hining augh kamandan, maka iä manenga hantu tä akan Josep.

46. Iä tä mamili benang lamos, tuntang manipas han-tu, mamungkuse hapan be-nang lamos tä, palus ming-kese huang kubur, idjä dja-ri inampae huang bukit ba-tu; tinai iä manggaling batu akan atep tumbang kubur.

47. Maka Maria Magdalena tuntang Maria indu Joses manjengok, kilen olo mina iä.

BAGI 16.

I. Malaikat masanan Jesus djari belum haluli. II. Jesus masanan arepe akan muride, tuntang manjoho äwen tä masanan Ewangelion. III. Jesus mandai akan sorga.

I. — 1. Amon andau sabbat djari halau, maka Maria Magdalena, tuntang Maria indu Jakobus, tinai Salome mamili talo mangat ewaue, handak hagoet mohos iä. — (*Matt.28. Luk.24. Joh.20.*)

2. Maka andau minggu, haiak djadjewu haliai, äwen manalih kubur, amon matan-andau haru lembut.

3. Maka koae sama arepe: Äwe karäh mambaring akan ita batu bara tumbang kubur?

4. Djadi, amon äwen manampajah, iä mitä batu tä djari babaring; krana djetä paham hai.

5. Maka amon äwen djari tamä kubur, iä mitä olo tabela mondok hila gantau; iä tä haklambi pandjang baputi; maka äwen tä taräwen.

6. Maka koae tä dengan äwen: Æla keton taräwen; keton manggau Jesus, olo Nasaret tä, idjä djari injampalaki; iä djari misik, iä djaton hetoh; itä keton kaleka olo djari mingkes iä.

7. Maka lius, sanan akan muride tuntang akan Petrus, iä karäh hagoet helo bara baun keton akan Galilea; hetä keton karäh mitä iä, kilau aughe dengan keton bibin.

8. Maka olo bawi blua palus hadari bara kubur, krana äwen tä hagendjä tuntang paham sangang; maka äwen djaton masanan talo enen akan olo, awi kikähe.

II. — 9. Maka limbah iä belom, andau minggoh haiak djadjewu, panjolak Jesus masanan arepe akan Maria Magdalena, idjä bara iä udju dewa djari inganae. — (*Joh. 20,11.*)

10. Iä tä hagoet, masanan tä akan äwen, idjä djari hindjä dengae, idjä pähä atäie tuntang manangis.

11. Amon olo tä mahining iä belom, tuntang djari mam-

praban arepe akan olo bawitä, maka äwen djaton pertjajae.

12. Limbah tä iä masanan arepe beken ampie, akan duä bitu untkup olo tä, kahum äwen manandjong, manalih tana. — (*Luk.24,13.*)

13. Maka äwen duä tä kea hagoet, masanan tä akan äwen beken; tapi augh äwen duä tä kea djaton äwen pertjajae.

14. Limbah tä iä masanan arepe akan äwen sawalastä, amon äwen mondok kuman; maka iä mampudji äwen, basa äwen dia pertjaja tuntang batekang atäie, basa äwen djaton djari pertjaja augh olo, idjä djari mitä iä belom haluli. — (*Joh. 20,19.*)

15. Limbah tä iä hamauh dengan äwen: Lius keton, kumbang salepah kalunen, sanan Ewangelion akan sakarä olo kalunen. — (*Matt. 28,18.*)

16. Olo idjä djari pertjaja tuntang djari inpandoi, iä karäh injalamat; tapi olo idjä dia pertjaja, karäh buah hukum. — (*Joh.3,18.*)

17. Maka djetoh kata idjä karäh iawi olo idjä pertjaja: huang arangku olo tä karäh manganan dewa, iä karäh hakitak hapan basa taheta;

18. Handipä karäh injing-kape, tuntang amon iä mi-hop talo, idjä baka matäi,

djaton iä pähä awi tä. Hundjun olo haban iä karäh mandanan lengäe, palus olo tä karäh käläh.

III. — 19. Maka limbah Tuhan djari hakotak dengan äwen, iä hagatang akan sor-ga, tuntang mondok hila gan-

taun Hatalla. — (*Luk.24,51. Pang.Ras.1,9.*)

20. Maka olo tä hagoet, masanan augh Hatalla hetähetä; tuntang Tuhan mandohop iä, sambil mandähen aughe awi kata heran, idjä mampahaiaik aughe tä. — Amen.

EWANGELION, INJURAT LUKAS.

BAGI 1.

I. Lukas manabi Teopilus. II. Iä manjarita, Johannes pampandoi insuman karäh inakan indue. III. Jesus, Anak Hatalla, insuman karäh inakan indue. IV. Maria madja Elisabet. V. Njanjin Maria, manara Hatalla. VI. Johannes inakan indue tuntang injunat. VII. Njanjin Sakarias manara Hatalla.

I. — 1. Basa arä olo djari mangkemä marinting saritan karä perkara, idjä batantu haliai intu ikäi,

2. Tumon djari pasuman äwen akan ikäi, idjä bitie bara solake djari mitä perkara tä, idjä puna inukas, mangat mahaga masanan augh tä:

3. Djadi aku kea, limbah aku mariksa buabuah karä perkara tä bara tamparae,

kamängku babalap manjuritä akam, o Teopilus, idjä basewut; — (*Pang.Ras.1,1.*)

4. Mangat ikau tawan katoton perkara tä, idjä djari iadjar olo ikau.

II. — 5. Maka djaman Herodes, radjan tanah Judea, aton imam, Sakarias arae, baris Abia, tuntang sawae bara djalahan Aaron, arae Elisabet. — (*1.Kron.25,10.*)

6. Äwen duä tä bahalap intu baun Hatalla, manumon karä prentah dengan hadat pangkahai Tuhan budjubujur.

7. Tapi iä djaton manak, basa Elisabet tamanang, tuntang äwen duä djari bakas.

8. Djadi, amon iä malalus gawin imam hong baun Hatalla intu padjun ajue,

9. Tumon hadat gawin imam, metoh girir ai indu manotong garo, maka iä tamä human pangkahai Tuhan. — (2. Mos. 30, 7.)

10. Tuntang olo arä blaku doa hila ruar katahin gawin hagaro. — (3. Mos 16, 17.)

11. Tä, iä aton mitä malaikat pangkahai Tuhan mendeng hila gantaun kaleka hagaro.

12. Amon Sakarias mitä iä, maka iä tangkedjet, balalu mikäh.

13. Tapi malaikat hamauh dengae: Æla mikäh, Sakarias! krana lakudoam djari tarima, sawam Elisabet karäh manak akam hatuä, sewut arae Johannes.

14. Maka iä karäh indu khandjakm tuntang karan-tangm, tinai arä olo karäh handjak awie inakan indue.

15. Krana iä karäh hai intu baun pangkahai Tuhan; anggor tuntang karä talo ihop bahari iä djaton akan mihope, tinai iä basuang Rogh brasih bara knain indue.

16. Iä karäh mobah arä olo Israel akan pangkahai Tuhan, Hatallae.

17. Tinai iä karäh hagoet helo bara Kristus tä, huang rogh tuntang kwasan Elias, mobah manjama atäi bapa dengan anake, tuntang olo idjä dia pertjaja akan kahratin olo tetek, mangat manjimpan akan pangkahai Tu-

han baris olo idjä tatap. — (Mal. 3, 1.)

18. Koan Sakarias dengan malaikat: Awi en aku akan kasene tä? Krana aku bakas, tuntang sawangku djari tahi umure.

19. Tä malaikat tombah aughe, koae: Jaku toh Gabriel, idjä mendeng naharep Hatalla, tuntang aku injohoe hakotak dengam, masanan akam talo toh. — (Dan. 8, 16; 9, 21.)

20. Toh itäm, ikau karäh bisu, djaton tau hakotak sampai andau talo tä djari, djeta basa ikau djaton djari pertjaja aughku, idjä karäh tulus intu katikae.

21. Maka olo arä mentai Sakariastuntang sangang, basa iä tahi huang human Hatalla.

22. Tapi amon iä blua, iä djaton tau hakotak dengan olo, tä olo tä katawan, iä djari aton talo gitae huang human Hatalla. Maka iä mangipai olo arä, tuntang magon bisu.

23. Djadi, amon karä andau gawin ai djari bapus, iä buli humae.

24. Limbah tä sawae Elisabet batihi, balalu iä manjuni arepe limä bulan katahie, koae:

25. Tumon toh gawin pangkahai Tuhan denganku katika iä manangkilik aku, uka manganan kahawängku deng-an olo.

III. — 26. Maka djahawea

bulan tinai malaikat Gabriel injoho Hatalla akan lewu hong Galilea, idjä Nasaret arae,

27. Manalih budjang bawi, idjä djari imopoh olo, Josep arae, idjä bara utus Dawid; aran budjang bawi tä Maria. — (*Matt.1,18.*)

28. Maka malaikat tamä manggapi iä, koae: Selamat ikau idjä iasi! Pangkahai Tuhan mangilak ikau, ikau idjä imberkat bara karä olo bawi.

29. Sana iä mitä malaikat, maka iä tangkedjet awi aughe, koan huange: Kilen augh tabi kalotä?

30. Koan malaikat dengae: Ela mikäh, Maria; krana ikau djari supa asi intu Hatalla.

31. Itäm, ikau karäh batihi, manak hatuä, sewut arae Jesus. — (*Jes.7,14.*)

32. Iä karäh hai, tuntang bagarä Anak pangkahai Tuhan. Maka Hatalla, pangkahai Tuhan, karäh manenga akae padadusan tatoe Dawid. — (*Jes.9,6.*)

33. Iä akan mandjadi Radjan ungkup Jakob palus katatahi, tuntang karadjaan ajue djaton tawan kalepahe.

34. Tä Maria hamauh deng-an malaikat: Kilen talo tä akan mandjadi, basa aku djaton katawan olo hatuä?

35. Tombah malaikat, sambil hamauh dengae: Rogh brasih karäh manjandurong

ikau, tuntang kwasan pangkakai Tuhan karäh mangan-djungen ikau; tagal tä kea Idjä brasih tä, idjä karäh inakam, akan bagarä Anak Hatalla.

36. Maka itäm, kolam Elisabet batihi kea, metoh kabakase, anake hatuä; toh iä, idjä injewut olo tamanang, djari tokep djahawen bulae.

37. Krana dialo idjä talo, idjä dia tau iawi Hatalla.

38. Koan Maria: Itäm, aku toh djipen pangkahai Tuhan; djadi bewäi tumon aughm dengangku. Tä malaikat malihi iä.

IV. — 39. Maka katika tä Maria badjeleng hagoet akan bukit, manalih lewu anu intu tanah Juda.

40. Tuntang iä tamä human Sakarias, manabi Elisabet.

41. Djadi, amon Elisabet mahining augh tabin Maria, anake kilau manangkadjok huang knaie, balalu Elisabet basuang Rogh brasih,

42. Haiak mantehau hai aughe, koae: Imberkat ikau bara karä olo bawi, imberkat bua knaim.

43. Awi en aku kalotä, sampai indu Tuhanku manang-goh aku?

44. Krana itäm, sana augh tabim hiningku, palus anaku manangkadjok huang knaingku awi kahandjake.

45. Selamat ikau idjä djari pertjaja; krana talo idjä djari

insanan pangkahai Tuhan akam, toto akan mandjadi.

V. — 46. Maka koan Maria: Hambaruangku mampahai pangkahai Tuhan;

47. Tuntang atäiku handjak huang Hatalla, Djuru-salamatku.

48. Krana iä djari manangkilik karandah djipäe; itä! bara katontoh aku injewut salamat awi karä utus olo.

49. Krana talo hai djari iawie dengangku, iä idjä kwasa tuntang brasih arae.

50. Asie haradjur palus akan anak äson olo idjä mikäh iä.

51. Iä mawi talo hai hapan lengäe, iä manjanjau olo badjoho awi karä pikir atäi ai.

52. Olo kwasa inipase, olo korik inggatange.

53. Olo blau injuange dengan talo bahalap, olo tatau injohoe buli boang.

54. Iä mingat asie, manduan Israel olo ai;

55. Tumon aughe dengan tato ita, dengan Abraham tuntang karä anak äsoe sampai katatahi.

56. Maka Maria madja. Elisabet telo bulan hirab, limbah tä iä buli humae.

VI. — 57. Maka bulae djari sampai, Elisabet akan luas, tä iä manak hatuä.

58. Maka olo idjä hindjä lewu tuntang olo idjä hakola dengae mahining, pang-

kahai Tuhan djari masi iä paham, tuntang äwen tä handjak pahaiak iä.

59. Djadi, intu andau hanja olo mananggoh, handak manjunat anake tä, tä äwen manggarä iä Sakarias tumon aran bapae. — (1. Mos. 17, 12.)

60. Tapi koan indue: *Ela*, tapi Johannes patut arae.

61. Koan äwen tä dengae: Djaton idjä bitu karä kolam, idjä kalotä arae.

62. Maka olo tä mangipai bapae, manjoho iä masanan arae.

63. Tä iä blaku batu äka manjurat, palus iä manjurat haiak hamaub: Johannes arae. Maka olo handiai tä hengan.

64. Maka hemben tä njamae tuntang djelae budjur tinai, palus iä hakotak haiak manara Hatalla:

65. Maka olo handiai, idjä melai hakaliling hetä, mikäh angate, tuntang hapus bukit hatinggang tanah Judea karä sarita tä tajap.

66. Maka karä olo idjä mahining perkara tä, mangu-mang tä huang atäie, sambil hamaub: Kilen kea ampin anak tä dapit? Maka lengän pangkahai Tuhan nganggulo iä.

VII. — 67. Maka bapae Sakarias basuang Rogh brasih, tuntang manudjum, koe:

68. Horumat akan pangkahai Tuhan, Hatallan olo Israel, krana iä djari manang-

goh haiak maliwus djalahan olo ajue;

69. Tuntang djari mampendeng akan ita tandok salamot huang ungkup reware Dawid.

70. Tumon djari aughe hadjamban karä nabi idjä brasih, bara djaman horan.

71. Mangat maliwus ita bara karä musoh, tuntang bara lengän olo handiai awang basingi ita.

72. Nakara iä masi tato ita, sambil mingat djandjie idjä brasih;

73. Tuntang sumpabe idjä injumpabe akan Abraham, tato ita, handak malalus tä akan ita. — (1. Mos. 22, 16.)

74. Mangat ita, limbah iliwus bara lengän musoh, manempo iä, djaton tawan kikäh,

75. Huang karasih, huang katetek intu baun ajue hapus umur ita.

76. Maka ikau, o anak, karäh bagarä nabin pangkahai Tuhan; krana ikau akan hagoet helo baun pangkahai Tuhan, manatap karä djalae,

77. Haiak manenga akan utus olo ajue kaharati tahu salamot, idjä awi ampun karä dosa.

78. Awi paham asin Hatalan ita, idjä madja ita hong idjä lembut bara ngambo tä;

79. Uka masanan arepe akan olo idjä mondok huang kaput tuntang huang kangkalingän pampatäi, mangat

mauintu pain ita akan djalan salamot.

80. Maka anak tä djadjalan hai, haiak abas huang Rogh; maka iä melai huang padang, sampai ombet katikae akan manaharep olo Israel.

BAGI 2.

I. Jesus inakan intu Betlehem. II. Jesus injuat. III. Jesus imprahan huang human Hatalla; augh tudjum Simeon äwen duä Hanna. IV. Jesus intu Nasaret. V. Jesus mampahaiak inda bapae akan Jerusalem.

I. — 1. Djadi, katika tä kea aton prentah bara kaisar Augustus, mangat manjurit salepah kalunen.

2. Djetä surat tjatja idjä solake, djetä kahum Kirenus tamanggong intu Siria.

3. Maka olo handiai hagoet, genep biti akan puna lewue, uka iä injurat hetä.

4. Tä Josep kea hagoet bara Galilea, bara lewu Nasaret, akan Judea, manalih lewun Dawid, idjä Betlehem arae, basa iä puna bara djalahan utus Dawid: — (*Migha* 5, 1.)

5. Uka äwen duä hasawä Maria, idjä djari imopohe, tuntang batibi, injurat hetä.

6. Djadi, amon äwen tä hetä, andaue djari sampai, Maria akan luas.

7. Maka iä manak temäi hatuä, mamungkus iä hapan

benang, mampeter iä huang dulang, basa äwen tä djaton kalekae intu huma.

8. Maka tokep lewu tä aton sakatik huang padang, idjä manjakatik kawan meto hamalem.

9. Tä itä! malaikat pangkahai Tuhan mendeng darabe, tuntang kahain pangkahai Tuhan manjakowong hakaling iä, maka olo tä paham mikäb.

10. Koan malaikat dengae: Æla mikäh, krana itä! jaku masanan akan keton kahan-djak idjä paham, idjä akan olo handiai.

11. Iä tä, andau toh Djurusalamat djari inakan akan keton, Kristus tä, pangkahai Tuhan, intu lewun Dawid.

12. Maka djetoh katae akan keton, keton karäh sondau anak tä imungkus hapan benang, menter huang dulang.

13. Palus aton bindjä malaikat tä karä tawon talo belom bara sorga, idjä manara Hatalla, koe:

14. Horumat akan Hatalla huang ngambo, kasanai hundjun petak, kakilak dengan olo kalunen!

15. Maka limbah malaikat malihi iä kangambo akan langit, sakatik tä hamauh sama arepe: Has, ita hagoet akan Betlehem, mitä talo awang djari heä, idjä insanan pangkahai Tuhan akan ita.

16. Balala äwen tä badjeleng hagoet, tuntang sondau Maria äwen duä Josp, tinai anak awau tä menter huang dulang.

17. Maka amon äwen tä djari mitä iä, hapus lewu äwen masanan augh, idjä djari inutor akae tabiu anak tä.

18. Maka olo handiai idjä mahining tä heran awi brita, idjä insanan sakatik akae.

19. Tapi Maria mangandong sakarä augh tä, mangunang tä huang atäie.

20. Maka sakatik tä buli, mampahai tuntang manara Hatalla awi talo handiai idjä hininge, idjä gitae, tumon djari inutor akae.

II. — 21. Maka amon djari sukup kabanja, tuntang anak tä injunat, tä olo manjewut arae Jesus, tumon pasanan malaikat helo bara iä huang knain indue. — (1,31.)

III. — 22. Maka amon Maria djari manjukup karä andae mamprasih arepe, tumon prentah Moses, tä äwen mimbit anak tä akan Jerusalem, uka mampraban iä akan pangkahai Tuhan. — (3.Mos. 12,4.)

23. Tumon augh Torat pangkahai Tuhan: „Sakarä anak hatuä idjä solake inakan indue, akan inggarä brasih akan pangkahai Tuhan.” — (2.Mos.13,2.)

24. Tinai uka maluput pampang tumon augh Torat

pangkahai Tuhan, duä kong-an burong kuku, atawa duä kongan anak burong dara.

25. Maka itä! aton olo intu Jerusalem, idjä Simeon arae, iä tä tetek tuntang mikäh Hatalla, haiak mentai pampangat olo Israel, tinai Rogh brasih hindjä dengae.

26. Akae djari insanan Rogh brasih, iä djaton akan tawan pampatäi helo bara iä mitä Kristus tä, idjä bara pangkahai Tuhan.

27. Maka awie injoho Rogh brasih, iä tamä human Hatalla. Tä amon indu bapae minbit anake Jesus tamä, uka mawi akae tumon hadat Torat:

28. Maka Simeon mangkipit iä, manara Hatalla, haiak hamauh:

29. Toh ikau, o Tuhan, manjoho aku, djipem toh, buli dengan selamat, tumon aughm.

30. Krana matangku djari mitä selamat ajum;

31. Idjä djari injimpam intu baun sakarä utus olo;

32. Talo blawa akan mamplawa olo kapid, tuntang akan kahai utus olo ajum, Israel.

33. Maka indue äwen duä Josep heran awi augh, idjä inutore tahu iä.

34. Maka Simeon mamberkat äwen tä, sambil hamauh dengan Maria, indue: Itäm, iä toh ingkes akan mampa-

lokang tuntang akan mampendeng arä olo baris Israel, tuntang akan kata, idjä imbantah olo. — (*Jes.8,14; 28,16.*)

35. Tinai atäim kea karäh iadjok padang; uka pikir atäi olo arä mandjadi karinah.

36. Maka aton Hanna, nabi bawi, anak Panuel, baris anak äson Aser; iä djari tahi umure, tuntang djari belom hindjä banae udju njelo, limbah iä budjang.

37. Maka iä balo, umure tokep hanja pulu äpat njelo; iä djaton pudji malihi human Hatalla, tapi tuntang puasa, tuntang blaku doa iä manempo Hatalla handau hamalem.

38. Maka djam tä kea iä manggapi, mangaku pangkahai Tuhan, haiak masanan iä akan olo handiai, idjä mentai kaliwus intu Jerusalem.

IV. — 39. Maka amon äwen tä djari malalus talo handiai tumon Torat pangkahai Tuhan, iä buli Galilea, akan lewue Nasaret.

40. Maka anake tä djadjalan hai, kwasa huang Rogh, tinai paham kapintare, tuntang asin Hatalla hong iä.

V. — 41. Maka indu bapae sining njelo hagoet akan Jerusalem, omba pesta paska. — (*2.Mos.34,23.*)

42. Djadi, metoh iä duäwalas njelo umure, amon äwen

tä akan Jerusalem, tumon hadat pesta,

43. Amon äwen djari manjukup karä andau, handak buli, tä maka anake Jesus melai intu Jerusalem, tapi indue äwen duä Josep dia katawan tä.

44. Maka inaha äwen tä iä ompat karä kolae hong djalan, balalu äwen hagoet idjä andau, manggau iä intu awang kolae, intu awang kasenae.

45. Tapi amon äwen djaton sondau iä, äwen tä haluli akan Jerusalem, manggau iä.

46. Djadi, limbah katelo äwen tä sondau iä huang human Hatalla, mondok bentok karä guru, mahining haiak misek äwen.

47. Maka olo handiai, idjä mahining aughe, sangang awi kapintare, awi panombahe.

48. Maka haiak äwen duä mitä iä, äwen taräwen, palus indue hamauh dengae: O anak, buhen ikau kalotä dengan ikäi? Lalehan kapähän koä bapam manggau ikau!

49. Koe dengae: Kasen keton manggau aku? Djaton keton katawan, huang talo ain Apangku aku puna indu melai?

50. Maka äwen tä djaton harati aughe, idjä koe dengae.

51. Maka iä omba äwen tä buli, melai intu Nasaret, sam-

bil mamenda äwen. Tapi indue mangandong karä talo tä huang atäie.

52. Maka Jesus sasar pin-tar, sasar hai, sasar kakilak Hatalla, tuntang kakilak olon dengae.

BAGI 3.

I. Johannes hagoet manjoho olo bobak, haiak masanan Jesus Kristus. II. Jesus impandoi. III. Utus Jesus iristing.

I. — 1. Maka njelolimäwas kahum kaiser Tiberius marentah, kahum Pontius Pilatus tamanggong intu Judea, kahum Herodes radjan tanah bagi äpat hong Galilea, tuntang paharie Pilippus radjan tanah bagi äpat hong Iturea tuntang Trakonitis, kahum Lisantias radjan tanah bagi äpat hong Abilene,

2. Kahum Annas äwen duä Kaiapas tä imam hai, maka augh Hatalla sampai Johannes, anak Sakarias, huang padang. — (*Matt.3,1.*)

3. Tä iä mangumbang hapus tanah hasansila batangdanum. Jordan, mambrita pampandoi kabobah akan ampun dosa.

4. Kilau djari injurat huang surat karä augh. nabi Jesaia, idjä masuman: „Aton augh olo mantehau huang padang: awi manatap djalan akan pangkahai Tuhan, pa-

rampar kaleka akae! — (*Jes.* 40,3.)

5. „Karä loau akan injuang, karä bukit tuntang lungkoh akan imparandah, talo bingkok akan imbudjur, tuntang äka lewaklewau akan inampa mandjadi djalan rampar.

6. „Tä sakarä isi akan mitä salamat Hatalla.” — (*Jes.* 52,10.)

7. Maka Johannes hamauh dengan olo arä, idjä hagoet manalib, blaku pandoi intu iä: O panakan lalidi, äwe maujoho keton hadari, mahakan kalait idjä harian?

8. Sabab tä awi keton mamua awang patut akan kahobah; tuntang äla keton mado, handak hamauh huang arep keton: Abraham tä puna bapa ita. Krana jaku hamauh dengan keton, Hatalla tau mandjadian batu toh akan anak Abraham.

9. Maka kapak djari indanan kea intu uhat batang kaju; genep batang, idjä dia mamua bahalap, akan inäweng, palus intarik akan apui.

10. Maka olo arä misek iä, koae: Narai patut iawi ikäi?

11. Tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Äwe idjä bara klambi duä, bagi akan idjä djaton, tinai idjä aton bara talo kinan, awi tumon tä kea.

12. Maka aton kea dumah olo pabean, blaku pandoi,

sambil hamauh dengae: Guru, narai patut iawi ikäi?

13. Koae dengan äwen: Äla keton blaku lebih bara tukas prentah intu keton.

14. Maka aton kea sardadu misek iä, koae: Narai patut iawi ikäi? Koae dengan äwen: Äla keton mahenjek atawa mamikir olo, tapi ombet huang keton dengan puna upah keton.

15. Maka amon olo arä mentai, haiak samandiai mado huang atäie, mikäh Johannes Kristus tä:

16. Tä tombah Johannes, koae dengan olo handiai: Aku toh mampandoi keton hapan danum; tapi aton dumah idjä kwasa bara aku, djaton aku baguna akae mengkak talin sarumpahe; iä karäh mampandoi keton hapan Rogh tuntang apui.

17. Huang lengäe aton kiap, iä karäh mamprasih karäiae, manampunanparäi akan huang lepaue, tapi djogo karäh inusule hapan apui idjä djaton tarabelep.

18. Tumon tä iä manutor arä augh beken hindai, masanan Ewangelion akan olo arä.

19. Tapi Herodes, radja tä, amon iä impudji Johannes tagal Herodias, sawan paharie Pilippus, tuntang tagal talo papa handiai, idjä iawi Herodes; — (*Mark* 6,17.)

20. Maka iä mandahang

karajape hindai, awie manutup Johannes huang sipir.

II. — 21. Djadi, amon olo arä impandoi, tuntang Jesus kea impandoi, haiak blaku doa, tä langit buap,

22. Palus Rogh brasih mophon akae habereng njarowa burong dara, tinai aton augh bara langit, koea: Ikau toh Anakku, idjä äka huangku, ikau idjä ingilakku. — (*Matt.* 3,16.)

III. — 23. Maka Jesus eteke telo pulu njelo umure amon iä manampara madjar; maka iä, idjä tunon patongan olo anak Josep, aton äson Eli, — (*Matt.* 1.)

24. Eli anak Mattat, Mattat anak Lewi, Lewi anak Melki, Melki anak Janna, Janna anak Josep,

25. Josep anak Mattatias, Mattatias anak Amos, Amos anak Naum, Naum anak Esli, Esli anak Naggai,

26. Naggai anak Maat, Maat anak Mattatias, Mattatias anak Semai, Semai anak Josep, Josep anak Juda,

27. Juda anak Johannes, Johannes anak Resa, Resa anak Serobabel, Serobabel anak Salatiel, Salatiel anak Neri,

28. Neri anak Melki, Melki anak Addi, Addi anak Kosam, Kosam anak Elmodam, Elmodam anak Er,

29. Er anak Josep, Josep anak Elieser, Elieser anak

Jorim, Jorim anak Mattat, Mattat anak Lewi,

30. Lewi anak Simeon, Simeon anak Juda, Juda anak Josep, Josep anak Jonan, Jonan anak Eliakim,

31. Eliakim anak Meleas, Meleas anak Mainan, Mainan anak Mattata, Mattata anak Natan, Natan anak Dawid,

32. Dawid anak Jesse, Jesse anak Obed, Obed anak Boos, Boos anak Salmon, Salmon anak Nahason,

33. Nahason anak Aminadab, Aminadab anak Aram, Aram anak Esrom, Esrom anak Pares, Pares anak Juda,

34. Juda anak Jakob, Jakob anak Isaak, Isaak anak Abraham, Abraham anak Tara, Tara anak Nahor,

35. Nahor anak Saruh, Saruh anak Ragau, Ragau anak Palek, Palek anak Heber, Heber anak Sala,

36. Sala anak Kainan, Kainan anak Arpaksad, Arpaksad anak Sem, Sem anak Noah, Noah anak Lamegh,

37. Lamegh anak Metusalagh, Metusalagh anak Enogh, Enogh anak Jared, Jared anak Malaleel, Malaleel anak Kainan.

38. Kainan anak Enos, Enos anak Set, Set anak Adam, Adam anak Hatalla.

BAGI 4.

I. Jesus iningkes setan. II. Jesus madjar intu Nasaret. III. Jesus madjar intu Kapernaum haiak manganan de-wa. IV. Jesus mampakiläh empo Simon, tuntang arä olo haban beken.

I. — 1. Maka Jesus, basuang Rogh brasih, buli bara Jordan, palus awi Rogh tä iä iagah akan padang. — (*Matt.4,1.*)

2. Hetä iä iningkes setan käpat pulu andau katahie, djaton iä kuman talo idjä idjä huang karä andau tä; maka amon djetä hapus, iä blau.

3. Koan setan dengae: Djaka ikau Anak Hatalla, awi ikau hamauh dengan batu toh, mangat djetä mandjadi tepong.

4. Tombah Jesus, koae: Aton augh surat: „djaton awi tepong bewäi olo belom, tapi awi genep bawak augh Hatalla.”

5. Tä setan magah iä mandai bukit gantong, palus mamprahan akae sakarä karadjaan kalunen huang idjä kapidjep matä katahie.

6. Koan setan dengae: Sakarä kwasa toh tuntang kahalape aku handak manengae akam; krana djetä djari inenga akangku, tinai aku manenga tä akan olo idjä äka kahandakku.

7. Djaka ikau toh handak

manjembah aku, maka talo tä akam samandiai.

8. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Indah bara aku, setan; krana aton augh surat: „sembah pangkahai Tuhan, batonggal manempo iä bewäi.”

9. Maka setan magah iä akan Jerusalem, mampendeng iä hundjun babungan human Hatalla, sambil hamauh dengae: Djaka ikau toto Anak Hatalla, sewu bara hetoh kangiwa.

10. Krana aton augh surat: „iä karäh manjoho malaikat tagal ikau, uka äwen tä mahaga ikau.

11. „Haiak mandating ikau hong lengäe, uka paim mahin äla tantarang batu.”

12. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Tinai aton augh: „äla ikau maningkes pangkahai Tuhan, Hatallam.”

13. Amon setan djari mahapus sakarä tingkese tä, maka iä malih iä pandähan akan dapit.

II. — 14. Maka Jesus huang kwasan Rogh tä buli Galilea tinai; palus britae tajap akan sakarä lewu awang hakaliling.

15. Maka iä madjar olo huang sinagoge, tuntang iä inara olo handiai.

16. Djadi, amon iä sampai Nasaret, äkae olo manabela iä, maka intu andau sabat iä tumon hadate manalih si-

nagoge, balalu mendeng handak mambasa.

17. Tä olo mandjuluk akae surat nabi Jesaia; amon iä djari mukäi surat tä, maka iä supa äka augh djetoh: — *Jes.61,1.*)

18. „Rogh pangkahi Tuhan aton hundjun aku, basa iä djari maminjau haiak mame-täh aku, uka masanan brita bahalap akan olo idjä lenjoh atäie;

19. „Tinai uka masanan kaliwus akan olo tawanan, tuntang paitä akan olo babutä, uka mambebas olo idjä paham kadjakä, haiak mam-brita njelon kahandjak bara pangkahi Tuhan.”

20. Maka limbah iä malipet surat tä, iä mandjuluk tä akan idjä manonggo, balalu mondok; tä matan olo handiai huang sinagoge manampajah iä.

21. Balalu iä manampara hamauh dengan äwen: Andau toh bawak surat djetoh djari tulus intu pinding keton.

22. Maka olo handiai tä manara iä, sambil hengan angate awi augh asi, idjä blua bara njamae, sambil hamauh: Djaton iä toh anak Josep tä?

23. Koae dengan äwen tä: Mikäh keton handak mawi aku hapan paribasa toh: tabit, dohop arepm; sakarä talo tä, idjä hining ikäi mandjari

intu Kapernaum, awi djetä kea intu puna lewum toh.

24. Tapi koae: Toto, aku hamauh dengan keton, nabi djaton pudji ingilak olo intu puna lewue.

25. Tinai dengan katoto aku hamauh dengan keton, arä balo marak olo Israel katika Elias, metoh langit patep telo njelo djahawen bulan, sampai lau paham mananjap tanah tä.

26. Tapi djaton akan idjä biti karä äwen tä Elias injoho, malainkan akan Sarepta Sidonis, tanggoh balo heä. — *(1. Radja 17,1; 18,1.)*

27. Tinai arä olo basamagh marak Israel katika nabi Elisa, tapi djaton idjä karä äwen tä impakäläh, malainkan Naeman, olo Siria tä. — *(2. Radja 5,14.)*

28. Maka olo handiai huang sinagoge paham kasangite, amon mahining aughe tä,

29. Balalu mendeng, manggian iä akan ruar lewu, magah iä akan tantan bukit, äka lewun olo tä imangun, handak mambarang iä kangiwa.

30. Tapi iä harikas mahoroe bentok olo tä, balalu hagoet.

III. — 31. Maka iä hagoet akan Kapernaum, lewu intu Galilea, tuntang madjar olo huang sinagoge.

32. Olo tä sangang awi adjare, krana aughe bara kwasa.

33. Maka huang sinagoge aton olo idjä ingumpang dewa papa, iä tä mangkariak hai aughe,

34. Koe: Terai, narai gawin ikäi dengam, Jesus bara Nasaret? Ikau djari dumah handak marusak ikäi. Tawangku ikau, ikau idjä brasih intu Hatalla.

35. Tä Jesus mampudji iä, koe: Suni, blua bara iä! Palus dewa tä mambaring olo tä akan bentok, balalu blua bara iä, djaton mainapa iä.

36. Maka olo handiai sangang, sambil hakotak samarepe, koe: Kilen aughe tä, hapan kwasa tuntang prentah iä manjoho dewa papa, palus djetä blua.

37. Maka britae tajap akan karä lewu hong tanah idjä hakaliling.

IV. — 38. Limbah tä Jesus mendeng malihi sinagoge, manalih human Simon; maka empo Simon idjä bawi paham badarem, tä olo blaku akae intu Jesus. — (*Matt.8,14.*)

39. Palus Jesus manggapi manaharep iä, mampudji peres darem, balalu peres tä terai; palus iä mendeng, manjang manonggo äwen.

40. Maka haiak matanandau lius belep, tä olo handiai, idjä aton kolae haban hakabeken ampin perese, magah kolae tä akae, tuntang iä mandanan lengäe hundjun

genep biti, sambil mampakäläh iä.

41. Tinai aton kea dewa blua bara olo tä, haiak mangkariak, koe: Ikau Kristus, Anak Hatalla. Tapi iä mampudji iä, mangahana iä hakotak, basa äwen tä katawan, iä Kristus tä.

42. Maka amon andau lius sawah, iä hagoet akan ruar lewu, manalih äka benjem; tä olo arä manggau iä tuntang manalih iä, mangahana iä, belä iä hagoet malihi äwen.

43. Tapi koe dengan äwen: Akan lewu beken kea aku patut masanan Ewangelion karadjaan Hatalla, krana tantai akan gawi tä aku djari injoho.

44. Maka iä masanan Ewangelion huang karä sinagoge intu Galilea.

BAGI 5.

I. Petrus mulih tawon lauk, tuntang mandjadi murid Jesus. II. Jesus mampakäläh olo basamagh. III. Jesus mampakäläh olo kait kedjang. IV. Jesus mintih Lewi indu murid. V. Jesus manarang perkara puasa.

I. — 1. Djadi, amon olo arä manjekä iä, handak mahining augh Hatalla, metoh iä mendeng intu saran danau Genesaret, — (*Mark.1,16.*)

2. Maka iä mitä arut duä intu saran danau, tapi olo

palauk djari djakat bara hetä, mamenjau pasate.

3. Maka iä djakat arut idjä ain Simon, sambil blaku iä miar akan laut isut; hetä iä mondok, madjar olo arä bara arut.

4. Amon iä djari terai hakotak, iä hamaub dengan Simon: Tolak akan kaleka handalem, laboh pasat, uka mandino.

5. Tombah Simon, sambil hamaub dengae: Guru, idjä malemalem ikäi djari bagawi, djaton mulih talo enen, tapi tumon aughm aku handak malaboh pasat.

6. Amon äwen tä mawie kalotä, maka iä mandino tawon lauk, sampai pasate bararabit.

7. Tä äwen mangipai kolae, idjä huang arut beken, uka manalih mandohop iä mandjidjite, palus äwen tä manalih, tuntang mamuat arut duäduä tä, sampai handak kahem.

8. Amon Simon Petrus mitä talo tä, maka iä mahukup utut Jesus, koae: O Tuhan, käläh lius, indah bara aku, krana aku toh olo badosa.

9. Krana iä tangkedjet haiak olo handiai idjä dengae, awi tawon lauk idjä iulibe.

10. Tumon tä kea Jakobus äwen duä Johannes, anak Sebedeus, idjä kolan Simon. Koan Jesus dengan Simon:

Æla mikäh, bara katontoh ikau akan malauk olon.

11. Tä äwen tä mimbis arut akan sarä, malih talo handiai, palus omba iä.

II. — 12. Djadi, amon iä huang lewu idjä bara baris karä lewu hetä, itä! aton olo hatuä hetä, idjä basamagh hapus bitie. Maka haiak iä mitä Jesus, iä mahukup, sambil blaku intu iä, koae: O Tuhan, djaka ikau maku, ikau tau mamprasih aku. — (*Matt.8,2.*)

13. Tä iä mandjudju lengäe, mangarimas iä, koae: Aku maku, brasih ikau. Palus samaghe tä nihau.

14. Maka Jesus mametäh mangahana iä masuman tä akan olo. Tapi lius, koae, prahan arepm akan imam, haiak luput parapah tagal karasihm, tumon prentah Moses, indu toros kasaksian akan olo tä. (*3.Mos.14,2.*)

15. Tapi britae djaladjalan kedjau hindai, tuntang paham karä olo hapumpung, mangat mahining adjare, tinai mangat perese impakäläh.

16. Tapi iä mindah akan kaleka benjem, mangat blaku doa.

III. — 17. Maka aton sindä huang andaue madjar olo, aton mondok hetä olo parisidengan guru Torat, idjä djari dumah bara karä lewu hong Galilea tuntang Judea, tinai bara Jerusalem; maka

aton kwasan pangkahai Tuhan, mampakäläh olo handiai tä.

18. Tä aton olo isut biti mimbit idjä biti huang sasuroe, idjä kait kedjang, tuntang äwen tä mangkemä mimbit iä tamä, mangat mingkes iä intu baue. — (*Matt.9,2.*)

19. Tapi basa äwen djaton sondau djalae manamäan iä awi olo arä, maka äwen tä mandai sapau, muloh iä bara hetä tuntang sasuroe akan bentok, intu baun Jesus.

20. Amon iä mitä kaper-tjajan äwen tä, maka koae dengan idjä haban tä: O ikau, dosam djari iampun.

21. Tä olo tamat surat dengan olo parisi bapikir, koae: Æwe iä toh, idjä manawah Hatalla? Æwe tau mampun dosa, tikas Hatalla bewäi?

22. Tapi Jesus kasene pikir äwen tä, balalu iä tombah, sambil hamauh dengan äwen: Buhen pikir kalotä huang atäi keton?

23. Narai murah, hamauh: dosam djari iampun; atawa hamaub: mendeng, tandjong?

24. Tapi mangat keton tawa, Anakolon bara kwasa hong petak mampun dosa, — koae dengan olo kait kedjang: Jaku hamauh dengam, mendeng, gatang sasuroe, tandjong buli humam.

25. Palus olo tä mendeng intu baun äwen tä, mangatang talo idjä djari hapae

menter, balalu hagoet buli humae, haiak mampahai Hatalla.

26. Maka olo handiai tangkedjet, tuntang mampahai Hatalla, tinai olo paham mi-käh, haiak hamauh: Talo heran djari gitan ita andau toh.

IV. — 27. Limbah tä iä harikas manandjong; maka iä mitä olo pabean, Lewi arae, idjä mondok intu pabean, palus iä mangahaue: Omba aku. — (*Matt.9,9.*)

28. Tä iä malihi talo handiai, palus omba iä.

29. Maka Lewi manampa panginan hai akae huang humae, tuntang arä olo pabean tinai olo beken mondok dengae.

30. Maka olo tamat surat baris olo tä tuntang olo parisi baktok mawi muride, koae: Buhen keton kuman mihop dengan olo pabean tuntang olo badosa?

31. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Olo brigas dia susah hapan tabit, baja olo haban.

32. Jaku djaton djari dumah mangahau olo tetek, tapi olo badosa, mangat iä hobah.

V. — 33. Tinai äwen tä hamauh dengae: Kilen murid Johannes kindjap puasa haiak sombajang, kalotä kea murid olo parisi, tapi idjä ajnm kuman mihop haradjur?

34. Koae dengan äwen: Tau keton manjoho olo idjä omba

pesta masawā puasa, katahin bakalbana hindjä iä?

35. Tapi andaue karäh sampai, metoh bakalbana induan bara iä, tä iä karäh puasa intu andau tä.

36. Tinai iä manutor paribasa akan olo tä, koae: Olo djaton pudji hapan talo taheta manumpang pakaian kupit; djaka kalotä, idjä taheta tä barantat, manamput kea idjä kupit; tinai idjä taheta djaton hakabuah dengan idjä kupit.

37. Tinai olo djaton pudji manjuang anggor taheta huang pingkor kupit; amon kalotä, angor taheta marabit pingkor kupit tä, djadi anggor batusuh, tuntang pingkor nihau.

38. Tapi anggor taheta buah ina huang pingkor taheta, tumon tä maka duäduä haiak ihaga.

39. Tinai olo idjä mihop anggor tahi, iä djaton palus nahuang awang taheta, krana koae: awang tahi tä bahalap haream.

BAGI 6.

I. Morid Jesus mamarut gondom intu andau sabat. II. Jesus mampakäläh olo mamisit lengäe andau sabat. III. Jesus mangkat rasul duäwalas. IV. Adjar Jesus huang padang.

I. — 1. Djadi, intu andau sabat Jesus manandjong mahoro

roe tana, tä muride mamarut bua gendom, tuntang limbah iä mangosoke hapan lengäe, iä kumae. — (*Matt. 12,2.*)

2. Tä aton olo parisi hamauh dengan äwen: Buben keton mawi talo, idjä djaton patut intu andau sabat?

3. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Djaton keton pudji mambasa talo idjä iawi Dawid, metoh iä blau, baiak karä olo idjä dengäe? — (*1.Sam.21,6.*)

4. Iä tamä human Hatalla, manduan tepong tampajah, palus kumae, baiak manenga tä akan olo idjä dengäe kea, alo talo tä djaton tau kinan brangai olo, baja imam bewäi. — (*2.Mos.29,33.*)

5. Tinai iä hamauh dengan äwen tä: Anakolon puna Tempon andau sabat kea.

II. — 6. Djadi, intu andau sabat beken iä tamä sinagoge, madjar olo. Hetä aton olo, idjä mamisit lengäe hila gantau.

7. Maka olo tamat surat dengan olo parisi mimpa iä, mikäh iä mampakäläh olo intu andau sabat, uka supa buku hapae mandawa iä.

8. Tapi iä katawan pikir äwen tä, palus iä hamauh dengan olo, idjä mamisit lengäe: Gatang arepm, mendeng bentok. Tä iä manggatang arepe, mendeng bentok.

9. Limbah tä Jesus hamauh

dengan äwen: Jaku handak misek keton, narai gawi patut andau sabat, mawi talo bahalap atawa talo papa? Mahaga pambelom olo, atawa marusak tä?

10. Maka iä manampajah karä olo idjä hakaliling, sambil hamauh dengan idjä haban tä: Tadjok lengäm. Iä tä manumon aughe tä, balalu lengäe käläh, bahalap kilau silae.

11. Tapi äwen tä paham njanjau, palus hatirok sama arepe, kilen gawie dengan Jesus.

III. — 12. Djadi, intu karä andau tä iä hagoet akan bukit, handak blaku doa, tuntang iä magon blaku doa intu Hatalla hapus alem tä.

13. Amon djari handau, maka iä mambawa muride, tuntang mintih duäwalas biti bara äwen tä, idjä inggaräe rasul.

14. Iä tä Simon, idjä inggarare Petrus, tuntang paharie Andreas, Jakobus äwen duä Johannes, Pilippus, Bartolomeus;

15. Mattäus, Tomas, Jakobus anak Alpeus, Simon idjä bagarä olo blaso atäie;

16. Judas Jakobus, tuntang Judas Iskariot, idjä harian bara tä djari olo panipu.

17. Maka iä mohon haiak dengan äwen, mendeng intu kaleka rampar hong padang haiak dengan karä muride,

tuntang kutoh karä olo bara salepah tanah Judea, bara Jerusalem, bara lewu Tirus, idjä intu saran tasik, tinai bara Sidon,

18. Idjä djari dumah, uka mahining adjare, tuntang blaku pakäläh karä perese, tinai arä olo idjä ingapähä dewa papa; maka olo tä uras käläh.

19. Olo samandiai tä mangkenä mangarimas iä, krana kwasa aton blua bara iä, mampakäläh olo handiai.

IV. — 20. Maka iä manggatang matae, manampajah muride, sambil hamauh: Salamet keton, idjä pähä belom, krana akan keton aton karadjaan sorga.—(Matt.5,3.)

21. Salamet keton idjä toh blau, krana keton karäh imbesoh. Salamet keton idjä toh manangis, krana keton karäh tatawä.

22. Salamet keton, amon olo basingi, mambaris tuntang manawah keton, tinai mangabelä mamapa aran keton, sabab Anakolon.

23. Handjahandjak keton intu andau tä haiak manangkadjok; krana toto, upah keton hai huang sorga. Krana tumon tä tato olo tä djari mawi karä nabi.

24. Tapi pajah keton idjä tatau, krana kamangat keton djari lepah induan keton.

25. Pajah keton idjä besoh, krana keton karäh manarahing manangis.

26. Pajah amon olo samandiai manjewut keton bahalap, krana tumon tä tato olo tä djari manjewut karä nabi tandjaro.

27. Tapi jaku hamauh dengan keton, idjä mahining toh: sinta musoh keton, awi talo bahalap dengan olo idjä manjingi keton.

28. Berkat olo idjä manjapa keton, laku doa akan olo idjä mamapa keton.

29. Djaka olo manekap pim silae, ules silae kea a-kae; djaka olo marampas klambim, äla ikau mangahana iä manduan kahowutm kea.

30. Genep biti idjä blaku intu ikau, tenga akae, tinai olo idjä mohot talo ajum, äla manjoho iä maliae.

31. Kilau kahandak keton gawin olo dengan keton, awi keton tumon tä kea dengan olo.

32. Djaka keton sinta olo idja sinta keton, narai kalabien basaran keton kalotä? Krana olo badosa mahin mangilak olo idjä mangilak iä.

33. Tinai amon keton mawi talo bahalap dengan olo, idjä bahalap gawie dengan keton, narai kalabien basaran keton kalotä? Krana gawin olo badosa mahin tumon tä.

34. Tinai amon keton mandjaman akan olo, idjä keton harap tau hababeläh, narai kalabien basaran keton ka-

lotä? Krana olo badosa mahin mandjaman akan olo badosa, mangat blaku baläh tumon tä kea.

35. Tapi awi keton sinta musoh keton, awi talo bahalap baiak mandjaman akan idjä djaton olih harap talo enen: tumon tä upah keton karäh hai huang sorga, tuntang keton indu anak pangkahai Tuhan; krana iä masi olo idjä djaton tawan tari-makasih tuntang olo papa.

36. Buah keton pamasi, kilau Bapa keton kea pabam pamasi.

37. Äla keton mado meles, tä keton dia kea iado ieles; äla keton manjalan, tä keton kea dia injalan; ampun, tä keton kea iampun.

38. Tenga keton, tä akan keton karäh inenga. Takar idjä tetek, idjä ibenjek, idjä inggerek tuntang namuräi karäh inenga akan pakuan keton. Krana hapan takar tä kea, idjä hapan ketoñ manakar, karäh inakar akan keton tinai.

39. Maka iä manutor paribasa akan äwen: Tau olo babatä magah olo babutä? Djaton iä duäduä akan lawo huang kali?

40. Murid djaton hai bara gurue, tapi amon murid padan dengan gurue, tä iä tamat.

41. Buben ikau manantu-neng talusep, idjä huang matan paharim, tapi batang idjä

huang matam djaton ikau tahue? — (*Matt.7,3.*)

42. Atawa kilen ikau tau hamauh dengan paharim: o pabari, helo, aku manganan talusop idjä huang matam, — tapi ikau djaton mitä batang idjä huang matam? O olo haliau, kanan helo batang tä bara matam, limbah tä ikau renderendeng, maugat manganan talusop idjä huang matan paharim.

43. Krana kaju tä puna djaton bahalap, idjä mamua papa, tinai kaju tä djaton papa, idjä mamua bahalap.

44. Genep batangkaju kasenan awi buae. Krana djaton pudji olo mamupul bua korma bara batang duhi, tinai djaton pudji olo manipas bua anggor bara batang talinggang.

45. Olo bahalap mamplua talo bahalap bara ramon atäie awang bahalap, tinai olo papa mamplua talo papa bara ramon atäie awang papa. Krana awi kämuräi ramon atäie njamä pudji hakotak.

46. Buhen keton manjewut aku: Tuhan, Tuhan, — tapi aughku djaton keton manumoe?

47. Genep olo idjä manang-goh aku, mahining aughku, haiak manumon tä, maka aku handak masuman akan keton, kilau äwe iä tä. — (*Matt.7,24.*)

48. Iä kilau olo idjä mamangun humae, idjä mangali

haiak manimben tä, tuntang mingkes galange hundjun batu. Maka amon danum soho dumah, tä rahusan dähes danum manepä huma tä, tapi djaton olihe manggereke, basa huma tä imangun hundjun batu.

49. Tapi idjä mahining aughku, tuntang djaton manumoe, iä kilau olo idjä mamangun humae hundjun petak, djaton bara galang; maka rahusan dähes danum manepä tä, palus huma tä balihang, kalimbese paham.

BAGI 7.

I. Jesus mampakäläh djipen kamandan intu Kapernaum. II. Jesus mabelom olo tabela intu Nain. III. Jesus hakotak dengan murid Johannes. IV. Augh Jesus manara Johannes. V. Olo bawi idjä badosa manata pain Jesus hapan ni-njak, intu human olo parisi.

I. — 1. Maka amon iä djari mahapus karä auge intu pinding olo arä, iä manalih Kapernaum.

2. Hetä aton anakoloh kamandan, idjä ingilak tempoe, haban, handak mahotus. — (*Matt.8,5.*)

3. Amon tempoe mahining Jesus aton, maka iä manjoho bakas olo Jehudi mananggoh iä, blaku intu iä, uka iä manalih, mampakäläh anak-olohe.

4. Maka äwen tä, sana

sampai Jesus, paham blaku intu iä, koae: lä tä patut ikau malalus lakue.

5. Krana iä sinta utus ita, tuntang iä kea djari mamangun sinagoge akan ita.

6. Maka Jesus omba äwen tä. Tapi amon iä djari tokep humae, tä kamandan manjoho kolae mananggoh iä, sambil hamaub dengae: Tuhan, äla mampahäka arepm; krana aku djaton baguna, ikau tamä penda sapau humangku.

7. Awi tä aku djaton kea manggarä arepku patut mananggoh ikau; baja käläh ikau hamaub idjä kabawak bewai, palus anakolohku karäh käläh.

8. Krana aku toh olon bewäi, idjä mamenda prentah, tinai aton sardadu penda aku; maka amon aku hamaub dengan idjä: lius, — tä iä lius; tuntang dengan awang beken: kantoh, — palus iä manalih; tinai dengan anakolohku: awi djetä, — balalu iä mawie.

9. Amon Jesus mahining aughe tä, maka iä heran awie, palus iä mules, haiak hamaub dengan olo arä idjä omba iä: Jaku hamaub dengan keton, alo marak olo Israel mahin dia aku djari sondau kaper-tjaja idjä kalotoh.

10. Maka amon sarohae sampai huma haluli, iä sondau anakoloh idjä baban tä djari käläh.

II. — 11. Djadi, limbah tä

iä manalih lewu idjä Nain arae, maka aton omba iä arä muride, tuntang arä olo beken.

12. Maka amon iä tokep bauntonggang lewu, itä! aton olo magah hantun olo blua, idjä anak indue tonggal, tuntang olo bawi tä balo; maka arä olo lewu omba iä.

13. Haiak Tuhan mitä iä, maka iä paham angkat asie dengae, sambil hamaub dengae: Äla manangis.

14. Limbah tä iä manggapi, mangarimas raung, palus olo idjä mätoe tendä, balalu iä hamaub: O olo tabela, jaku manjoho ikau: misik.

15. Tä olo idjä matäi tä balalu mondok, tuntang manampara bakotak. Limbah tä Jesus manenga iä akan indue.

16. Maka olo handiai mikäh angate, haiak manara Hatalla, koae: Nabi hai djari lembut marak ita, Hatalla djari madja utus olo ajue.

17. Tuntang britae tä sampai salepah tanah Judea, palus akan sakarä lewu idjä bakaliling.

III. — 18. Maka akan Johannes talo handiai tä imbrita murid ajue.

19. Tä Johannes mambawa muride duä biti, manjoho äwen manalih Jesus, tuntang misek: Aton ikau idjä akan indu dumah tä, atawa buah ikäi mendäh beken? — (*Matt.* 11, 2.)

20. Amon äwen tä sampai

iä, maka äwen hamauh: Johannes pampandoi manjoho ikäi mananggoh ikau, koae: aton ikau idjä akan indu dumah tä, atawa buah ikäi mendäh beken?

21. Maka djam tä iä mam-pakäläh arä olo idjä awi peres, awi kapähä, awi dewa, tuntang akan arä olo babutä iä manenga paitä.

22. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen duä tä: Lius keton, sanan akan Johannes talo idjä gitan tuntang hining keton. Olo babutä tau mitä, olo batimpang manandjong, olo basamagh imprasih, olo badengen mahining, olo matäi imbelom tinai, tuntang akan olo pähä belom Ewangelion insanan.

23. Selamat iä, idjä dia tantarang angkat atäie tagal aku.

IV. — 24. Maka amon sarohan Johannes djari buli, iä hamauh dengan olo arä tahu Johannes: Keton djari hagoet akan padang, handak mitä narai? Däräh humbang idjä ionggä riwut?

25. Atawa keton djari hagoet, handak manampajah narai? Olo idjä hapakaian lamos? Itä, olo idjä bahalap pakaiäe tuntang mangat panginae, iä melai intu human radja.

26. Tapi keton hagoet, handak mitä narai? Nabi? Toto, jaku hamauh dengan keton, iä hai bara nabi.

27. Iä tä idjä inutor surat: „Itäm, jaku manjoho malai-katku helo baum, idjä akan manatap djalam intu baum.” — (*Mal.3,1.*)

28. Krana jaku hamauh dengan keton, bara karä olo awang inakan olo bawi djaton nabi idjä hai bara Johannes pampandoi; tapi idjä korik haliai huang karadjaan sorga mahin hai bara iä.

29. Maka olo handiai idjä mabininge, haiak olo pabean, manjewut Hatalla tetek, tuntang blaku pandoi hapan pampandoi Johannes.

30. Tapi olo parisi tuntang guru Torat manganan tirok asin Hatalla awang akäe, tuntang djaton manjoho arepe impandoi awie.

31. Maka Jesus hamauh: Dengan äwe aku akan mananding pangereng olo toh? Kilau äwe iä? — (*Matt. 11,16.*)

32. Iä kilau anak olo, idjä mondok intu pakan, hatantehau hapan augh toh: ikäi djari manjuling akan keton, tapi keton djaton babigal; ikäi djari manatum akan keton, tapi keton djaton manangis.

33. Krana Johannes pampandoi djari dumah, djaton iä kuman tepong, djaton iä mihop angor, tä koan keton: iä ingumpang dewa.

34. Anakolon djari dumah, iä kuman belom, tä keton hamauh: itä! toh olo pangu-

man pamihop, kolan olo pabean dengan olo badosa.

35. Tapi kapintar impahalap awi karä anak kapintar.

V. — 36. Maka aton olo parisi blaku iä omba kuman dengae, palus iä tamä human olo parisi tä mondok kuman.

37. Maka itä! aton olo bawu intu lewu tä, idjä paham badosa; amon iä mabining, Jesus mondok kuman intu human olo parisi, maka iä mimbit kasa basuang minjak.

38. Iä mendeng hila likute darab paie, haiak manangis, tuntang manbisa paie hapan djohon matae, sambil mampuas tä hapan balau takoloke, tinai iä manjium paie, tuntang manata tä hapan minjak.

39. Amon olo parisi, idjä djari pakadja iä, mitä talo tä, maka koan huange: Djaka iä toh nabi, toto iä katawan, äwe tuntang kilen ampie olo bawu tä, idjä mangguläi iä, krana djetä olo badosa.

40. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Simon, aton aughku dengam. Koe: Sewut tä, Guru.

41. Koan Jesus: Aton olo duä bitu butang intu tempon rear; idjä butang limä ratus kiping, tinai idjä limä pulu.

42. Djadi, amon äwen tä djaton talo hapae manahor, maka tempon rear mepas utang äwen duä tä. Suman toh, äwe idjä akan sinta iä pabam?

43. Tombah Simon, sambil hamauh: Angatku iä, idjä iempase arä. Koe dengae: Budjur aughm.

44. Balalu iä mules naharep olo bawu tä, sambil hamauh dengan Simon: Gitam olo bawu toh? Jaku djari tamä humam, danum mahin dia inengam hapa mamennjau paingku; tapi iä toh djari manbisa paingku hapan djohon matae, sambil mampuas tä hapan balau takoloke.

45. Ika djaton djari manjium aku, tapi iä toh bara sana iä tamä, djaton djari terai manjium paingku.

46. Ika djaton djari manata takolokku hapan undus, tapi iä toh djari manata paingku hapan minjak.

47. Tagal tä jaku hamauh dengam: dosae idjä arä tä djari iampun, krana iä paham sinta; tapi idjä iampun isut, iä sinta isut.

48. Tinai iä hamauh dengan olo bawu: Dosam djari iampun.

49. Maka olo idjä omba mondok kuman hamauh huang arepe: Äwe iä toh, idjä mampun dosa kea?

50. Tapi iä hamauh dengan olo bawu: Kapertjajam djari mahaga ika, lius bewäi dengan kasabang.

BAGI 8.

I. Jesus mangumbang arä lewu masanan Ewangelion, impahaiak muride tuntang olo beken. II. Paribasa äpat ampin petak. III. Jesus masanan kadjarian augh Hatalla, haiak manantu, äwe idjä toto muride. IV. Jesus salenga mampateneng tasik. V. Jesus manganan dewa bara olo, tamä bawoi. VI. Jesus mampakäläh olo bawi, idjä tarohan daha, tuntang mambelom anak Jairus idjä bawi.

I. — 1. Makadjadi, limbah tä ia mangumbang karä lewu, karä patataie, sombajang haiak masanan Ewangelion karadjaan Hatalla, tuntang äwen duäwalas tä mampahaiak ia.

2. Tinai olo bawi isut biti, idjä djari inganae dewa tuntang peres, ia tä Maria, idjä bagarä Magdalena, idjä bara ia udju dewa djari inganae;

3. Tinai Johanna, sawan Kusa, mantir ramon Herodes, tuntang Susanna, tinai arä olo beken, idjä mando-hop malandja ia hapan ramoe.

II. — 4. Djadi, amon kutoh olo djari hapumpong, tuntang bara karä lewu olo manang-goh ia, tä ia madjar hapan paribasa, — (*Matt.13,1. Mark. 4,2.*)

5. Koe: Olo panawur ha-goet, manawur binjie. Djadi, haiak ia manawure, maka belabe lawo saran djalan tuntang ihundjeng, tinai burong penda langit kuman tä lepah.

6. Tinai belabe lawo akan batu mampar; sana lembut

djetä balalu keang, basa djaton bara danum.

7. Belahe tinai lawo parak duhi, maka duhi tä belom haiak dengae, malambon tä.

8. Maka belabe lawo akan petak bahalap, djetä belom, tuntang mamua lipet saratus. Maka haiak ia hamauh kalotä, ia mantebau: Ewe idjä bara pinding akan mahining, buah ia mahining.

9. Maka murid misek ia, koe: Narai riman paribasa tä.

10. Koe dengan äwen: Keton injoho harati talo basilim perkara karadjaan Hatalla, tapi dengan olo beken tä aku hakotak hapan paribasa, uka äwen haiak mare-nang äla mitä, tuntang haiak mahining äla haratie.

11. Maka djetoh riman paribasa tä: binji tä, ia tä augh Hatalla

12. Idjä intu saran djalan, djetä olo idjä mahininge, limbah tä setan manalih, manamput augh tä bara atäie, uka äla olo tä pertjaja, tuntang mandino selamat.

13. Idjä intu batu mampar, djetä olo, amon ia mahininge, maka dengan kahandjake ia manarima augh tä; tapi olo tä djaton timben ubate, ia pertjaja handjulo, palus intu katika tingkes ia undur.

14. Idjä lawo parak duhi, djetä olo idjä mahininge, haiak hagoet tuntang kago-gope, katataue, karamin pam-

belome, balalu lambon djaton mamua.

15. Maka idjä intu petak bahalap, djetä olo, idjä limbah mahininge mahaga augh tä huang atäi idjä budjur bahalap, djadi djetä mamua haradjur.

III. — 16. Olo djaton pudji manotong sumbo manjangkulep tä hapan landai, atawa mingkes tä penda sasuro, tapi iä mingkes tä hong tantahae, uka olo idjä tamä mitä kalawae.

17. Krana djaton talo basahokan, idjä dia bakarinah dapit, atawa basilim, idjä dia katawan tuntang mamarah dapit.

18. Ingat keton, mangat mahining buabua; krana äwe idjä bara ramo, akae karäh indahang, tapi äwe idjä djaton, bara iä karäh induan haream awang inahae aton.

19. Tä aton mananggoh iä indue tuntang paharie, tapi äwen djaton tau manggapi iä awi olo arä.

20. Maka olo masanan akae, koae: Indum tuntang paharim aton mendeng ruar, handak manjupa ikau.

21. Tapi tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Induku tuntang paharingku olo djetoh, idjä mahining augh Hatalla, sambil manumon tä.

IV. — 22. Djadi, aton andaue tinai iä djakat arut hajak

muride, sambil hamauh dengan äwen: Has, ita baraiar akan dipah danau. Palus äwen batolak. — (*Matt. 8, 23.*)

23. Maka kahum äwen baraiar iä batiroh; balawo barat akan danau, maka arut manalantai, djadi bahaja paham.

24. Tä äwen tä manggapi, mampisik iä, koae: Guru, Guru, ita nihau! Tapi iä mendeng, mampudji riak riwut, palus talo tä terai, mandjadi tadoh.

25. Litubah tä iä hamauh dengan äwen: Kwe kapertjan keton? Tapi äwen tä mikäh hengan, sambil hamauh sama arepe: Äwe kea iä toh, sampai riwut dengan danum irentahe, palus talo tä manumon aughe?

V. — 26. Maka äwen tä baraiar palus akan tanah olo Gadara, idjä tandipah Galilea. — (*Mark. 5, 1.*)

27. Amon iä djakat sarä, baaton hasupa dengae olo hatuä idjä bitu bara lewu hetä, idjä tabi ingumpang setan; iä djaton pudji hapakaian, tuntang djaton melai intu huma, baja intu kubur.

28. Amon iä mitä Jesus, maka iä mambawai, mahingkep hong petak intu baue, sambil hamauh hai aughe: Narai gawingku dengam, o Jesus, Anak Hatalla idjä pangkahai? Jaku blaku intu ikau, äla manggapähä aku.

29. Krana iä manjoho dewa papa, uka blua bara olo tä. Krana olo tä djari tahi ingapähäe; kindjap olo djari mamasong iä hapan rantai tuntang ingkangingkang, uka tau manonggo iä; tapi iä mangarak pasonge, balalu iä inamput dewa akan padang.

30. Maka Jesus misek iä, koae: *Æwe aram? Koae: Kojan.* Krana arä dewa mangumpang iä.

31. Maka karä dewa tä blaku intu iä, uka äla iä manjoho iä sewu akan naraka.

32. Maka aton hetä kawan bawoi bakapal, murep hundjun bukit; tä dewa tä blaku intu iä, uka iä manjohoe mangumpang djetä. Djadi iä manjoho dewa tä.

33. Balalu dewa blua bara olo tä, tamä bawoi, palus kawan bawoi tä manjahewu bara tiwing mendeng akan danau, balalu buseng.

34. Amon sakatike mitä talo awang djari, äwen hadari mimbit brita tä akan lewu, tuntang karä patataie.

35. Tä olo blua, handak mitä talo awang djari, manalih Jesus, balalu supa olo idjä bara iä dewa tä djari blua, aton mondok darah pain Jesus, hapakaian tuntang baraakal; maka olo tä mikäh.

36. Tinai olo idjä djari mitä talo tä masuman akan äwen,

kilen olo idjä ingumpang dewa tä impakäläh.

37. Maka sakarä olo idjä hakaliling äka olo Gadara blaku intu iä, uka mindah bara iä, basa olo tä paham mikäh. Maka iä djakat arut palus buli.

38. Tä olo idjä bara iä dewa djari blua blaku intu iä, uka tau rantep dengae; tapi Jesus manjoho iä hagoet, koae:

39. Buli humam, sanan talo hai tä, idjä iawi Hatalla akam. Maka iä lius, masanan hong hapus lewu talo hai tä, idjä iawi Jesus akae.

VI. — 40. Maka djadi, amon Jesus buli, olo arä manarima iä, krana olo handiai mentai iä.

41. Tä itä! aton dumah olo hatuä, Jairus arae, iä tä kapala sinagoge; iä mahingkep darah pain Jesus, haiak blaku intu iä, uka iä tamä humae. — (*Matt.9,18.*)

42. Krana iä aton anake bawi tonggal, umure tokep duäwalas njelo, iä tä handak mahotus. Maka haiak iä manalih, olo arä mahupi iä.

43. Maka aton olo bawi, idjä tarohan daha duäwalas njelo katahie, idjä djari mampalepah karä ramoe akan upah tabit, tapi dialo idjä biti tau mampakäläh iä.

44. Iä tä manggapi bara likute, nandjaming ngarimas saran klambie; hemben tä kea tarohan daha terai.

45. Koan Jesus: Æwe mangarimas aku? Maka amon olo handiai milim, koan Petrus haiak äwen idjä dengae: Guru, olo arä mahupi tuntang mahapit ikau, kilen tinai ikau hamauh: äwe mangarimas aku?

46. Koan Jesus: Dia, aton idjä tantai mangarimas aku; krana aku mangkemä kwasa djari blua bara aku.

47. Maka amon olo bawi mitä, talo tä djaton tau basilim, iä manalih hagedjä, mahingkep manjembah iä, haiak masanan akæ intu baun olo handiai narai bukue iä djari mangarimas iä, tuntang iä palus käläh.

48. Koe dengae: Sanasangan atäim, anak, kapertjajam djari mandohop ikau, lius dengan salammat.

49. Maka kahum iä magon hakotak, aton dumah olo bara human kapala sinagoge, hamauh dengae: Anakm djari matäi; äla mampahäka Guru hindai.

50. Tapi amon Jesus mahining djetä, palus iä tombah, koe: Æla mikäh, pertjaja bewäi, tä iä karäh indohop.

51. Djadi, amon iä tamä huma tä, maka iä djaton manjoho idjä biti omba, baja Petrus, Johannes, Jakobus tuntang indu bapa anak tä.

52. Maka olo handiai manangis manatum iä. Koan Je-

sus: Æla keton manangis, iä djaton djari matäi, baja iä batiroh.

53. Tä olo manatawä iä, basa äwen katawan, anak tä djari matäi.

54. Tapi iä maharak olo tä lepalepah blua, limbah tä iä manjingskap lengän anak tä, haiak mantehaue, koe: O anak, misik!

55. Balalu tabasenge haluli tinai, palus iä mendeng; maka Jesus manjoho olo pakanan iä.

56. Maka indu bapæ sangang; tapi iä mametäh äwen tä, äla masuman akan olo talo awang mandjari.

BAGI 9.

I. Panjolak Jesus manjoho muride ha-goet, masanan augh Hatalla. II. Radja Herodes manahiu Jesus. III. Jesus pakanan olo limä kojan. IV. Jesus solake masanan akan muride, iä karäh buah kapähä, haiak manjoho äwen tä mangaku iä. V. Ampin Jesus impahlap hundjun bukit. VI. Jesus mampakäläh olo tabela, idjä ingumpang dewa. VII. Murid Jesus hatakian kabaie, tinai iä bandak blaku hukum akan olo Samaria, awang dia maku mamarima Jesus. VIII. Olo rambang atäie djatua tau mandjadi murid Jesus.

I.—1. Maka iä mangahau äwen duäwalas tä hapumpung, palus manenga kama-ber tuntang kwasa akæ, hapæ mawi karä dewa, haiak mampakäläh karä peres, — (Matt.10,1.)

2. Limbah tä iä manjoho äwen tä hagoet mambrita karadjaan Hatalla, tuntang mampakäläh olo haban.

3. Maka iä bamauh deng-an äwen: Æla keton mimbit talo enen hapa hong djalan, äla sokah, äla rambat, äla tepong, äla rear, tinai äla idjä bitu keton haklambi duä.

4. Maka huma idjä inamä keton, hetä keton akan melai, sampai keton hagoet bara hetä tinai.

5. Tapi amon olo djaton maku manarima keton, blua keton bara lewu tä, tuntang petak awang intu pain keton, kibar tä akan indu toros kaksaksian mawi äwen.

6. Maka äwen tä hagoet, mangumbang karä lewu, masanan Ewangelion, haiak mampakäläh olo haban hetähetä.

II. — 7. Katika tä radja Herodes mahining britan karä gawie, tuntang iä njanjau, basa koan belae: Johannes djari belom bara olo matai. — (*Matt.14,1.*)

8. Koan belae: Elias djari lembut. Koan belae tinai: Nabi baris olo helo belom haluli.

9. Koan Herodes: Johannes tä djari inetekku, toh äwe iä toh, idjä bara iä aku mahining gawi kalotä? Maka iä nabuang mitä iä.

III. — 10. Maka amon karä rasul djari buli, iä masa-

nan akan Jesus talo bandiai awang iawie. Tä iä mimbit äwen hagoet akan kaleka benjem, tokep Betsaida. — (*Matt.14,13.*)

11. Amon olo arä katawan tä, palus olo tä manuntut iä; maka iä manarima olo tä, sambil mambrita akae karadjaan Hatalla, tuntang mampakäläh awang haban.

12. Maka andau djari bali-hang; tä äwen duäwalas tä manggapi, hamauh dengae: Lapas olo arä toh, uka iä hagoet manalih lewu tuntang pakan, manggau äkae melai, manggau talo kinae; krana hetoh ita intu äka benjem.

13. Koe dengan äwen: Kä-läh keton pakanae. Koan äwen: Ain ikäi baja limä kabawak tepong, tuntang duä kongan lauk, baka talo djetä, amon ikäi djaton hagoet, mamili talo kinan akan olo arä toh?

14. Krana olo tä eteke sampai limä kolan bitu hatuä karäe. Tapi koe dengan muride: Soho olo tä mondok hatokonghatokong, malimä pulu malimä pulu.

15. Æwen tä mawie kälötä, palus manjoho olo tä mondok samandia.

16. Limbah tä iä manduan limä kabawak tepong, tuntang duä kongan lauk tä, mananggera akan langit, mamberkat djetä, balalu mandaraie, sambil manenga tä akan

muride, uka äwen miring tä akan olo arä.

17. Maka olo tä kuman sampai besoh samandiai, tinai olo manampunan idjä tisae, manjuang duäwalas lontong.

IV. — 18. Djadi, amon iä ngabuat tuntang muride, mangat blaku doa, tä iä misek äwen tä, koae: Æwe aku, koan olo arä? — (*Matt.* 16,13.)

19. Tombah äwen, koae: Johannes pampandoi; koan belaehe: Elias; koan belaehe tinai: ikau nabi baris olo helo, idjä djari belom haluli.

20. Koae dengan äwen: Tapi äwe koan keton aku toh? Tombah Petrus, koae: Ikau Kristus bara Hatalla.

21. Maka iä mampudji äwen tä, haiak mangahana iä masuman tä akan olo.

22. Koae: Anakolon akan buah kapähä paham, iä karäh ingunan olo bakas, kapala imam tuntang olo tamat surat, balalu impatäi, tapi iä karäh belom haluli andau telo.

23. Tinai koae dengan äwen handiai tä: Æwe idjä handak omba aku, iä akan ngalapean arepe, sambil manggatang sampalacie akan hundjun arepe sining andau, tuntang manuntut aku.

24. Krana äwe idjä handak mahaga pambelome, iä akan nihau tä, tapi äwe idjä ni-

hau pambelome tagal aku, iä karäh mahaga tä.

25. Krana narai guna akan olo, djaka iä mandino salepah kalunen, tapi bitie nihau, atawa buah tjalaka? — (*Matt.* 16,26.)

26. Krana äweäwe idjä mahamen aku tuntang aughku, iä tä karäh ihawen Anakolon kea, metoh panumahe huang kabaie, huang kahain Bapa, tuntang huang kahain karä malaikat idjä brasih.

27. Maka toto, jaku hamauh dengan keton, aton isut olo idjä mendeng betoh, idjä djaton akan mangkemä pampatäi, helo bara iä mitä karadjaan Hatalla.

V. — 28. Djadi, kabanja hirah limbah iä hakotak kalotä, iä mimbit Petrus, Jakobus, Johannes mandai bukit, handak blaku doa. — (*Matt.* 17,1.)

29. Maka haiak iä blaku doa, ampin baue hobah, tuntang pakaiäe mandjadi baputi lentah.

30. Tä itä! olo hatuä duä biti aton hakotak dengae, iä tä Moses dengan Elias.

31. Æwen tä mamala huang ampin kahaie, tuntang tahuu lawin kadjariae, idjä akan ilaluse intu Jerusalem.

32. Maka Petrus tuntang äwen idjä dengae paham tirohe, tapi haiak nganganen äwen mitä kahaie, tuntang olo hatuä duä biti tä, idjä mendeng darah iä.

33. Djadi, haiak äwen duä tä handak malihi iä, Petrus hamauh dengan Jesus: O Guru, babalap ita hetoh, ikäi handak manampa tingkap telo kabawak, idjä akam, idjä akan Moses, idjä akan Elias. Tapi iä djaton tawan riman talo koae.

34. Sana limbah iä hamauh kalotä, balalu aton baunandau, idjä mangandjungen Jesus äwen telo, maka muride mikäh, mitä äwen tä tamä baunandau.

35. Palus aton lembut augh bara baunandau tä, idjä kalotoh: Iä toh Anakku, idjä äka kakilakku, hining iä!

36. Sana limbah augh tä mamala, bah Jesus kabuate bewäi hetä; maka äwen tä suni, djaton masuman akan olo talo idjäidjä, awang djari gitaë katatahin tä.

VI. — 37. Maka djadi andau tinai, amon jä mohon barabukit, arä olo manambang iä.

38. Tä itä! olo hatuä idjä biti bara olo arä tä mantehau, koae: Guru, aku blaku intu ikau, tampajah anakku hatuä, krana iä tonggal.

39. Paham dewa mangumpang iä, palus iä mambawai, tuntang dewa tä mantakan iä, sampai iä haburäh njamae, sanuno iä tä malihi iä, limbah manangkarap iä.

40. Muridm djari injohoku manganan iä, tapi äwen djaton tau.

41. Tombah Jesus, koae: O keton, kempang olo idjä dia pertjaja tuntang hatambalik atäie, kilen katahie aku akan hindjä keton, tuntang manjarenan keton? Imbit anakm kantoh!

42. Maka haiak iä manggapi, dewa paham mantakan iä. Tapi Jesus mangotak dewa papa tä, mampakäläh anake tä, tuntang malian iä akan bapae.

43. Maka olo handiai tä sangang awi kabain Hatalla. Tä amon olo handiai hengan awi sakarä talo idjä iawi Jesus, maka iä hamauh dengan muride:

44. Buah keton manamaän augh toh huang pinding keton: Anakolon karäh injaragh akan lengän olo.

45. Tapi äwen tä djaton harati aughe tä, djetä kaput akae, sampai djaton katawan rimae; tinai äwen mikäh mišek iä tagal aughe tä.

VII. — 46. Maka aton pikir lembut intu äwen tä, haktikian arepe hai. — (*Mark. 9, 34.*)

47. Tapi Jesus mitä pikir atäi äwen, balalu iä manduan anak olo idjä biti, mampendeng iä intu balikate,

48. Haiak hamauh dengan äwen: Æwe idjä manduan anak korik toh huang arangku, iä manduan aku, tinai idjä manduan aku, iä manduan iä, idjä djari manjoho aku.

Krana äwe idjä korik haliai intu keton samandiai, iä karäh mandjadi hai.

49. Tombah Johannes, koae: Guru, ikäi bihin mitä olo manganan dewa hapan aram, tapi ikäi maugahana iä, basa iä djaton omba ita.

50. Koan Jesus dengae: Æla keton mangahanae, krana idjä dia malawan ita, iä mandohop ita. — (11, 23.)

51. Djadi, amon karä andaue lawoh sukup, iä akan indu inggatang, maka iä manintu baue, handak manalih Jerusalem.

52. Tä iä manjoho sarohae hagoet, palus äwen tä hagoet manalih lewun olo Samaria, uka manatap kaleka akae.

53. Tapi olo hetä djaton maku manarima iä, basa tintue akan Jerusalem.

54. Amon muride, Jakobus äwen duä Johannes, mitä djetä, maka iä hamaub: Tuhan, maku ikan manjoho ikäi hamaub, uka apui lawo bara langit, mampalomos olo tä, kilau gawin Elias kea horan? — (2. Radja1, 10.)

55. Tapi iä mules, mam-pudji äwen, koae: Djaton keton tawae, baris Rogh idjä kwe keton?

56. Anakolon djaton djari dumah marusak hambaruan olo, tapi mangat mahaga iä. Balalu iä hagoet akan lewu beken.

VIII. — 57. Maka intu belat djalan, haiak iä hagoet, aton idjä biti hamaub dengae: Tuhan, aku handak omba ikau, alo kangkwekwe panggoetm. — (Matt. 8, 19.)

58. Koan Jesus dengae: Ason taun aton bara lowang huang petak, burong penda langit aton bara sarangan, tapi Anakolon djaton kalekae mandanan takoloke.

59. Koae dengan olo beken: Omba aku. Koan djetä: Tuhan, maku ikau manjoho aku hagoet helo, mangubur apangku?

60. Tapi koan Jesus dengae: Nauge olo matäi mangubur olo matäi idjä baris ajue, tapi ikau buah hagoet, masanan karadjaan Hatalla.

61. Koan idjä tinai: Jaku handak omba ikau, tapi käläh ikau manjoho aku helo, manabi arepku dengan äwen idjä huang humangku.

62. Koan Jesus dengae: Olo idjä manjinkap luku, tuntang tampaliau likute tinai, djaton baguna akan karadjaan Hatalla.

BAGI 10.

I. Murid Jesus udju pulu biti injoboe masuman augh Hatalla; äwen buli manutor gawie. II. Olo Samaria idjä tan basara. III. Maria dengan Marta.

I. — 1. Lumbah tä pangkabai Tuhan mambaris tinai

udju pulu biti beken, manjoho äwen manduä manduä hagoet helo baue, mananggoh genep lewu idjä handak inalibe. — (*Matt.9,37.*)

2. Maka iä hamauh dengan äwen: Talo inggetem kutohe, tapi olo bagawi isut wäi, tagal tä laku intu Tempon talo inggetem, mangat iä manjoho olo bagawi akan talo inggetem tä.

3. Lius keton; itä, aku manjoho keton kilau anak tabiri akan marak meto basiak.

4. Äla mimbit kambut, äla rambat, äla sarumpah, tinai äla keton manabi olo intu belat djalan.

5. Maka amon keton tamä human olo, awi keton hamauh belo: kasanang akan huma toh.

6. Tä, djaka hetä aton olo baris kasanang, maka kasanang keton karäh melai intu äwen, tapi djaka dia, tä kasanang tä haluli akan keton.

7. Intu huma djetä kea keton akan melai, tuntang kuman mihop talo awang inenga olo hetä. Krana olo bagawi patut mandino upahe. Äla keton malihi huma idjä, omba huma beken.

8. Maka amon keton tamä lewu, tuntang olo manarima keton, buah keton kuman talo awang inenga olo hetä akan keton;

9. Palus pakäläh olo haban idjä hetä, tinai keton akan

masuman akan olo tä: karadjaan Hatalla djari manokep keton.

10. Tapi amon keton tamä lewu, tuntang olo djaton maku manarima keton, blua keton akan djalan, sambil hamauh:

11. Tunek talo kea, idjä bara lewun keton leket intu ikäi, ingibar ikäi akan keton; tapi buah keton katawan, karadjaan Hatalla djari tokep keton.

12. Jaku hamauh dengan keton: kadjarian lewu Sodom karäh mahian intu andau kiamat bara kadjarian lewu djetä.

13. Pajah Korasin! pajah Betsaida! krana djaka intu Tirus tuntang Sidon djari indjadian talo hai tä, kilau intu keton, toto, usang äwen djari makaian arepe bapan bidak, tuntang mondok huang kawo sambil manjasal. — (*Matt.11,21.*)

14. Tapi Tirus dengan Sidon karäh mahian intu andau hukum bara keton.

15. Tinai ikau, joh Kapernaum, idjä djari inggang sampai langit, ikau karäh imbaring kangiwa akan naraka.

16. Äwe idjä mahining keton, iä mahining aku, tinai idjä mangabelä keton, iä mangabelä aku; maka idjä mangabelä aku, mangabelä iä, idjä djari manjoho aku.

17. Maka äwen udju pulu

tä buli tuntang kahandjake, koae: Tuhan, karä dewa kea mahin mamenda ikäi huang aram.

18. Koae dengan äwen: Jaku djari mitä setan kilau kilat lawo bara langit.

19. Itä, jaku mancnga kwasä akan keton mahundjeng handipä, kala, tuntang karä kwasan musoh, tinai djaton talo idjä tau mamapa keton, isut mahin dia.

20. Tapi äla keton handjak, basa dewa mamenda keton, tapi buah keton handjak, basa aran keton djari injurat huang sorga.

21. Maka djam tä Jesus paham kahandjake huang Rogh, sambil hamauh: Jaku manara ikau, o Apang, Tempon langit, Tempon petak, basa ikau djari manjahokan talo tä bara olo pintar, bara olo harati, tuntang djari masanan tä akan anak korik; joh Apang, krana tumon tä puna kakilakm. — (*Matt.11,25.*)

22. Talo handiai djari inenga Apangku akangku, tuntang dialo idjä biti tawa, äwe Anak tä, baja Bapa, tinai äwe Bapa tä, baja Anak, tuntang äwen idjä akae Anak handak masanan tä.

23. Tä iä mules manaharep muride, sambil hamauh dengan äwen tä bewäi: Salam matä tä, idjä mitä talo, awang gitan keton.

24. Krana jaku hamauh de-

ngan keton: arä nabi, arä radja djari haus mitä talo, awang gitan keton, tapi djaton iä mitä tä, äwen haus mahining talo, awang hining keton, tapi djaton iä mahining tä.

II. — 25. Maka itä! aton guru Torat mendeng, maningkes iä, koae: Guru, narai patut iawiku, uka aku mendino pabelom idjä katatahi? — (*Matt.22,35.*)

26. Koae dengae: Narai tarasurat huang Torat? Kilen aughe imbasam?

27. Tombah iä, koae: „Sinta pangkahi Tuhan, Hatallah, hapan salepah atäim, hapan salepah hambaruam, hapan sakarä kaabasm, hapan sakarä pikirm, tuntang sinta kolam kilau arepm kabuatm.” — (*3.Mos.19,18.*)

28. Koae dengae: Budjur panombahm; lalus djetä, tä ikau karäh belom.

29. Tapi iä handak mambudjur arepe, sambil hamauh dengan Jesus: Äwe kea idjä kolangku?

30. Tombah Jesus, koae: Aton olo hagoet bara Jerusalem akan Jerigho, iä tä buah bigal; bigal tä malowai iä, mamukul iä, balalu hagoet, malibi iä bilak matäi.

31. Maka kanatek tä aton imam hagoet, manjak djalan tä kea, tapi sana mitä iä tä, palus iä mahalau.

32. Tumon tä kea olo Lewi,

amon iä sampai äka tä, tuntang mitä iä, balalu iä mahalau.

33. Tapi aton olo Samaria idjä halisang tantarang hetä, tuntang sana iä mitä olo tä, maka iä paham angkat asie dengae.

34. Balalu iä manggapi, mameteng himange, haiak manusuh undus tuntang anggor hetä, limbah tä iä manggatang iä akan hundjun metoc, magah iä akan human olo, tuntang mahaga iä.

35. Maka andau tinai, amon iä handak hagoet, iä mamplua duä kiping, manenga djetä akan tempon huma, sambil hamauh dengae: Haga iä toh, tinai amon aton karugim, aku handak manahore, amon aku karäh haluli.

36. Äwe, angatm, äwen telo tä kolan olo, idjä buah bigal tä?

37. Koe: Idjä masi iä. Tä koan Jesus dengae: Lius, awi tumon tä kea.

III. — 38. Djadi, amon Jesus dengan muride manandjong, iä tamä lewu anu; hetä aton olo bawi, idjä Marta arae, manduan iä akan humae. — (*Joh.11,1.*)

39. Iä tä aton paharie idjä Maria arae; djetä mondok darah pain Jesus, mahining augbe.

40. Tapi Marta paham mampahäka arepe awie nguan talo, tuntang iä manggapi,

koae: Tuhan, djaton ikau paraba, paharingku nalua aku nguan talo kabuatku wäi? Käläh ikau hamauh dengae, manjoho iä mandohop aku.

41. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Marta, Marta, ikau mampahäka tuntang mangaroh arepm awi talo arä.

42. Tapi talo Idjä bewäi djaton olih dia. Maria djari mintih bagi idjä bahalap tä; djetä djaton akan induan bara iä. — (*Matt.6,33.*)

BAGI 11.

I. Jesus madjar olo blaku doa. II. Jesus manganan dewa, haiak mampudji olo idjä manawah iä. III. Jesus mangotak olo idjä batekang atäie. IV. Jesus omba olo parisi kuman, tuntang mampudji olo halieu.

I. — 1. Maka iä blaku doa intu kaleka anu; djadi amon iä terai, maka idjä biti muride blaku intu iä: Tuhan, adjar ikäi blaku doa, kilau Johannes kea djari madjar muride. — (*Matt.6,9.*)

2. Koe dengan äwen: Amon keton blaku doa, buah kalotoh augh keton: Apang ikäi idjä huang sorga, käläh aram imprasih; käläh karadjaam dumah; käläh kahan-dakm djadi, kilau huang sorga, kakai kea hundjun petak.

3. Talo kinan ikäi tumon

kapatute tenga akan ikäi sining andau.

4. Ampun karä dosan ikäi, tumon ikäi kea mampun genep olo, idjä sala dengan ikäi; äla manamäan ikäi huang tingkes, tapi liwus ikäi bara talo papa.

5. Maka iä hamauh dengan äwen tä: Æwe keton bara kolae, djaka iä manalihe bentok alem, sambil hamaub dengae: ulä, talasihän aku telo kabawak tepong,

6. Basa kolangkn aton madja aku, dumah halisang, tuntang aku djaton talo hapaku manjarongan iä.

7. Tapi iä idjä huange tombah, koac: äla maur aku; lawang djari inguntji, tuntang karä anakku aton denganku huang äka batiroh; aku djaton tau blua, manenga akam.

8. Jaku hamauh dengan keton, alo iä diadia blua, tuntang manenga akae, basa iä kolae: maka toto iä karäh blua kea, tuntang manenga akae talo katapase, awi kadjuroe kalotä.

9. Tumon tä koangku dengan keton: laku, maka karäh inenga akau keton; gau, maka keton karäh sondau; tegah, maka akan keton karäh iuap. — (*Matt.7,7.*)

10. Krana genep olo idjä blaku, iä mandino, tuntang djä manggau, iä sahondau, tinai idjä manegah, akae karäh iuap.

11. Æwe karä keton idjä bapa, djaka anake blaku tepong intu iä, tau manenga batu akae? Atawa anake blaku lauk, tuntang iä manenga handipä akae takirin lauk tä?

12. Atawa djaka iä blaku tanteloh, tau iä manenga kala akae?

13. Tumon tä, djaka keton idjä puna papa tau manenga talo bahalap akan anak keton, kilen hindai Bapa idjä huang sorga karäh manenga Rogh brasih akan olo tä, idjä blaku intu iä?

II. — 14. Maka iä manganan dewa bisu. Djadi, limbah dewa tä blua, olo bisu tä hakotak. Maka olo arä bengän. — (*Matt.12,22.*)

15. Tapi belae olo tä hamauh: Hapan Beelsebul, kapalan karä dewa, iä manganan dewa.

16. Belae tinai maningkes iä, blaku intu iä kata bara langit.

17. Tapi iä kasene pikir äwen tä, sambil hamauh dengan äwen: Genep karadjaan idjä hambalang hatantakan sama arepe, djetä akan rusak, tinai huma idjä hatantakan sama arepe, djetä akan balongkang.

18. Tob, djaka setan hambalang hatantakan sama arepe, kilen karadjaan ajue tau dähän? Basa koan keton: hapan Beelsebulaku manganan dewa.

19. Tinai djaka aku hapan Beelsebul manganan dewa, hapan äwe anak keton manganan iä? Sabab tä äwen karäh manjalan keton.

20. Tapi djaka aku manganan dewa hapan tundjuk Hatalla, tä toto karadjaan Hatalla djari sampai keton.

21. Amon idjä gagah tä hapan ganggamae manonggo kotae, maka karä talo ai sanang.

22. Tapi amon aton dumah idjä abas bara iä, tuntang mampala iä, tä iä manduan karä ganggamae, idjä äka kaharape, palus mambagi karä talo rampase.

23. Olo idjä dia mampahaiak aku, iä malawan aku, idjä dia omba aku manampunan, iä manaburan. — (9,50.)

24. Amon dewa papa blua bara olo, maka iä mangumbang kaleka keang kamahau, manggau kasanang, tapi djaton sondau; tä koae: aku handak buli humangku, idjä ilihiku.

25. Tuntang amon iä sampai, maka iä supa tä djari imapas, tuntang imakaian.

26. Tä iä hagoet, manduan udju biti dewa beken, idjä papa haream bara iä, palus äwen tä tamä, balalu melai hetä, djadi olo tä papa haream bara solake.

III. — 27. Djadi, amon iä masanan tä, aton olo bawi bara marak olo arä mantebau,

sambil hamauh dengae: Salamat knain olo idjä djari mangandong ikau, tuntang tusu idjä djari mampatusu ikau.

28. Tapi koae: Joh, selamat olo tä, idjä mahining augh Hatalla, sambil mahagae.

29. Maka amon olo arä hapumpang mahupi, koae: Djetoh puna kempang olo papa, iä manggau kata, tapi kata djaton inenga akae, terah katae Jonas, nabi tä, bewäi. — (*Matt.16,4.*)

30. Krana kilau Jonas indu kata akan olo Niniwe, kakai kea Anakolon akan kempang olo toh.

31. Radja bawi bara salatan karäh lembut intu andau hukum, haiak pangereng olo djetoh, tuntang manipan iä, krana iä djari dumah bara saran petak, handak mabining kapintar Salomo; tapi itä, malabien bara Salomo aton hetoh. — (*Matt.12,42.*)

32. Olo Niniwe karäh lembut intu andau hukum, haiak pangereng olo toh, tuntang manipan iä; krana olo tä hobah awi augh Jonas; tapi itä! malabien bara Jonas aton hetoh.

33. Olo djaton pudji manotong sumbo, mingkes tä intu kaleka basilim, atawa penda gantang, tapi hong tantahae, uka olo idjä tamä mitä pahalendange.

34. Matä tä sumbon bereng; toh djaka matam budjur, tä

salepah berengm blawa; tapi djaka matam papa, tä berengm kaput kea.

35. Toh, buabua, uka äla sumbo tä, idjä huangm, kaput.

36. Djaka hapus berengm blawa, djaton haliai aton kakapute, tä ikau implawa lepalepah awi pahalendang kalawa tä.

IV. — 37. Maka amon iä magon hakotak, aton olo parisi pakadja iä omba kuman. Djadi iä tamä, balalu mondok naharep medja.

38. Maka olo parisi bengan mitä iä, basa iä djaton mamenjau helo bara kuman. — (*Matt.15,2.*)

39. Tapi Tuhan hamaub dengae: Keton, olo parisi, pudji mamprasib sangkir pinggan hila ruare, tapi huang keton kontep talo rampas tuntang kadarhaka.

40. O keton, olo humong, dia iä idjä manampa ruare, manampa huange kea?

41. Tapi buah keton manenga belae huange indu sadakah; tä talo handiai bahalap indu hapan keton.

42. Tapi pajah keton olo parisi, basa keton bukih manahor bean salasi, djintan tuntang karä ampin sajor, tapi hukum tuntang sintan Hatalla ingalapean keton. Talo toh patut iawi, tinai talo beken tä kea äla balih. — (*Matt.23,23.*)

43. Pajah keton, olo parisi, basa keton mangilak kaleka mondok mambatang huang sinagoge, tuntang manggau tabin olo intu pakan.

44. Pajah keton, olo tamat surat, olo parisi, olo haliau! basa keton kilau kubur idjä basilim, olo idjä manandjong hundjue dia katawan tä.

45. Tombah guru Torat idjä biti, sambil hamaub dengae: Guru, aughm djetä mampahawen ikäi kea.

46. Koan Jesus: Pajah kea keton, guru Torat, basa keton mamuat tanggong intu olo, idjä babehat inanggong, tapi bitin keton pohos totok tundjuk keton idjä mahin dia tanggong tä.

47. Pajah keton, basa keton mangaramat kubur nabi, tapi tato keton djari mampatäi äwen.

48. Awi djetä maka keton manontong gawin tato keton; krana äwen tä djari mampatäi iä, toh keton mangaramat kubure.

49. Tagal tä kea kapintar Hatalla djari hamaub: Jaku handak manjoho nabi dengan rasul manalih olo tä, tapi olo tä karäh mampatäi tuntang manjasab belae äwen tä;

50. Uka inuntut intu pangereg olo toh dahan sakarä nabi, idjä inusuh olo bara tamparan kalunen;

51. Bara dahan Abel palus sampai dahan Sakarias, idjä

impatäi olo intu helang mes-
beh dengan human Hatalla;
toto koangku dengan keton,
djetä akan inuntut intu pang-
ereng olo toh.

52. Pajah keton, guru To-
rat, basa keton djari mangai
kuntjin kaharati; bitin keton
mahin djaton maku tamä,
tinai olo idjä handak tamä
ingahana keton.

53. Maka amon iä hakotak
kalotä dengan äwen, tä augh
olo tamat surat tuntang olo
parisi paham mahupi iä, pa-
lus äwen misek iä arä per-
kara,

54. Haiak manuit iä, mang-
gau panggutin øughe indu
bukue mandawa iä.

BAGI 12.

I. Jesus manjoho muride budjur atäie,
harap Hatalla totototo, haiak mangaku
iä intu baun olo. II. Jesus mangahana
olo bisit bakoho, tuntang manjoho iä
manggau talo awang toto baguna, haiak
mandjaga. III. Petäh Jesus, mariksa
katan katika.

I. — 1. Maka haiak olo arä
hapumpong bakojakojan, sam-
pai hasansarok paie, tä iä
manampara madjar muride,
koe: Idjä mambatang, djaga
arep keton bara ragin olo
parisi, iä tä kaliau.

2. Djaton talo patutup,
idjä dia buap dapit, atawa
basilim, idjä dia bakarinah
djeha.

3. Tagal tä, talo idjä inu-
tor keton huang kakaput,
djetä karäh hining olo huang
kalawa, talo idjä imbisik hu-
ang pinding olo intu karong,
djetä karäh insanan olo bara
hundjun sapau. — (Matt.
10,27.)

4. Tapi aku hamauh deng-
an keton, idjä uläku: äla
keton mikäh olo idjä mam-
patäi bereng, tuntang limbah
tä iä djaton tau mawi hindai.

5. Tapi jaku handak ma-
suman akan keton, äwe idjä
patut ingikäh keton: buah
keton mikäh iä, idjä limbah
mampatäi bara kwasa kea
manganan akan naraka; toto,
koangku dengan keton, iä tä
buah ingikäh keton.

6. Djaton olo pudji man-
djual limä kongan ampit duä
sigar? tapi idjä kongan mahin
dia kalapean Hatalla.

7. Tinai balau takolok ke-
ton kea djari isä samandiai.
Awi tä, äla keton mikäh,
krana keton bahalap bara arä
ampit.

8. Jaku hamauh dengan
keton: gagenep olo idjä mang-
aku aku intu baun olo, iä
tä karäh ingaku Anakolon
kea intu baun malaikat Ha-
talla.

9. Tapi äwe idjä milim aku
intu baun olo, iä karäh iilim
kea intu baun malaikat Ha-
talla.

10. Maka olo idjä manjewut
augh hapae mamapa Anako-

lon, iä tau iampun; tapi äwe idjä manjapa Rogh brasih, iä dia iampun.

11. Amon keton iagah olo akan sinagoge, naharep olo hai, olo kwasa, tä äla keton gogop bapikir, kilen atawa narai augh idjä hapan keton mambudjur arep keton, atawa narai akan injewut keton.

12. Krana Rogh brasih karäh madjar keton djam tä kea talo, idjä buah injewut keton.

II. — 13. Maka idjä biti olo arä tä hamauh dengae: Guru, soho pabaringku mam-bagi panatau ikäi denganku.

14. Koe dengae: Kilen ikau, äwedjari mangkat aku, mang-at mamutus atawa mambagi akan keton?

15. Tinai koe dengan olo arä: Ingat keton, haga arep keton bara kisit kakoho; krana olo djaton belom awi kutoh panataue.

16. Maka iä manutor paribasa akan olo tä, koe: Aton olo tatau, tanae djari mamua paham.

17. Tä iä mangarangka huang arepe, koe: Kilen gawingku aku toh, krana djaton kalekaku mangumbo karä pangulihku malan.

18. Maka koe: Djetoh buah gawingku, aku handak mangarak karä lepauku, palus mamangun haihai, huang djetä aku handak mangumbo sakarä pangulihku tuntang ramongku.

19. Limbah tä aku handak hamauh dengan hambaruangku: o hambaruangku, kutoh ramom, djari tatap ingkes akan arä njelo, melamelai toh, kuman ihöp haiak ramirami.

20. Tapi Hatalla hamauh dengae: O olo gila, alem toh hambaruam akan induan bara ikau, tä talo idjä injimpam, akan äwe tä?

21. Kakai olo idjä manampunan kutoh ramo akae, tapi iä djaton tatau huang Hatalla.

22. Maka iä hamauh dengan muride: Tagal tä aku hamauh dengan keton, äla gogop mangingang pabelom keton, narai indu kinan keton; äla kea mangingang bereng keton, narai indu pakaian keton. — (Matt.6,25.)

23. Pabelom hai bara talo kinan, bereng hai bara pakaian.

24. Ingat keton burong kak; iä djaton malan, djaton manggetem, iä djaton bara karangking, djaton bara lepau, mahin imbelom Hatalla kea iä; kilen kahalangan kahalap keton bara burong?

25. Äwe kea baris keton idjä tau mandjudju kambon umure idjä hasa awi kagope bapikir?

26. Tapi amon keton djaton tau mawi talo awang korik saliai, kilen tinai keton gogop bapikir talo beken tä?

27. Ingat keton karä kambang, kilen iä belom; iä djaton bagawi, djaton kea manantang, tapi jaku hamauh dengan keton, alo Salomo huang karä kahaie mabin djaton djari imakaian kilau idjä kapating kambang tä.

28. Tapi amon oru, idjä andau toh belom huang padang, palus andau tinai djetä inganan akan apui, sampai kalotä Hatalla makaiae, kilen hindai iä handak makaian keton, o olo idjä tapas pertjaja?

29. Tinai äla keton manging nang narai indu kinan keton, atawa narai indu ihop keton, äla atäi keton bembang.

30. Krana talo djetä handiai inggau baris olo kalunen; tapi Bapa keton puna tawae, keton akan indu hapan talo tä.

31. Tapi awi keton manggau karadjaan Hatalla, tä sakarä talo toh karäh indahang akan keton.

32. Äla keton mikäh, joh kawan idjä korik; krana puna kahandak Bapa keton manenga akanketon karadjaan tä.

33. Djual talo ain keton, tuntang tenga sadakah. Tappa akan keton kambut idjä djaton tau kupit, panatau idjä djaton tau una, huang sorga, kaleka maling djaton olihe maujampaie, tuntang gagat djaton tau marusake.

34. Krana intu kaleka panatau keton, hetä kea atäi keton.

35. Kahang keton buah hababat, tuntang sumbon keton buah belom.

36. Buah ampin keton sama dengan olo idjä mentai tempoe, amon iä lawoh buli bara pesta masawä, uka sana iä dumah, manegah, äwen palus muap akae.

37. Selamat karä djipen tä, idjä sondau tempoe magon mandjaga, metoh panumahe. Toto aku hamauh dengan keton, iä karäh mambabat kahange, manjoho äwen tä mondok kuman, tuntang iä karäh manggapi, manonggo äwen tä.

38. Amon iä dumah girir djadjaga idjä handuä, atawa idjä hantelo, tuntang sondau äwen kalotä: selamat djipen tä!

39. Maka patut keton mingat, djaka tempon huma kawatan djam pirä maling dumah, toto iä mandjaga, djaton nalua maling manatas humae.

40. Tagal tä, buah keton kea tatap, krana djam, idjä dia iado keton, Anakolon karäh dumah. — (*Matt.24,44.*)

41. Koan Petrus dengae: Kilen Tuhan, ikau manutor paribasa toh akan ikäi bewäi, atawa akan olo arä kea?

42. Koan Tuhan: Äwe kea mandur huma idjä budjur tuntang pintar, idjä iangkat tempoe manonggo karä anakolohe, uka manenga bagin panginae intu puna katikae?

43. Selamat djipen djetä, idjä sondau tempoe, kahum panumahe, kalotä gawie!

44. Toto jaku hamauh dengan keton, iä karäh manggatang iä, uka manonggo karä ramoe.

45. Tapi djaka djipen tä hamauh huang atäie: Tempongku djaton bahinak dumah; — palus iä manampara mamukul djipen beken, hatuä bawi, haiak kuman mi-hop tuntang mambusau arepe:

46. Tä tempon djipen tä karäh dumal: intu andau idjä dia ingandahe, intu djam idjä dia tawae, palus karäh malentop iä, haiak manjama upahe dengan olo kianat.

47. Maka djipen, idjä kawatan kahandak tempoe, tuntang djaton djari manatap arepe, tinai djaton djari manumon kahandak tempoe, iä karäh buah pukul paham.

48. Tapi idjä dia djari kawatan tä, tapi djari mawie kea talo idjä mamatut iä imukul, iä karäh buah pukul isut. Krana genep biti, idjä akae talo arä inenga, bara iä arä kea karäh inggau, tinai idjä äka talo arä insahan, bara iä paham hindai karäh ilaku.

49. Aku djari dumah, tantai mantarik apui akan petak, paham karadjingku, djaka djetä djari intokan.

50. Tapi helo aku akan impandoi dengan pampandoi,

tuntang aku paham kasekä angkatu, sampai djetä djari hapus!

51. Aton keton mado, aku djari dumah handak manenga kabuah akan hundjun petak? Dia, koangku dengan keton, tapi kabantah!

52. Krana bara toh olo lima biti intu huma Idjä akan haklahi, telo malawan duä, tinai duä malawan telo.

53. Bapae karäh habantah dengan anake hatuä, tinai anake hatuä dengan bapae; indue dengan anake bawi, tinai anake bawi dengan indue; empoe bawi dengan manantue bawi, tinai manantue bawi dengan empoe bawi.

III. — 54. Maka iä hamaub dengan olo arä: Amon keton mitä baunandau hila barat, tä koan keton: udjan andaue karäh, — tuntang toto kea kalotä. — (*Matt.16,2.*)

55. Tinai amon keton mitä riwut salatan mohon, tä koan keton: mandang andaue karäh, — tuntang toto kea kalotä.

56. O olo haliau, ampın petak, ampın langit tau keton mariksa, kilen keton djaton maku mariksa ampın katika toh?

57. Tinai buhen keton djaton mariksa huang arep keton, mangat mangasene kabudjur?

58. Maka amon ikau hagoet haiak dengan olo idjä mala-

wan ikau, manalih olo hai, awi ikau batirok manggau pikir hong djalan, manggubah arepm dengae, belä suro iä mandjidjit ikau manabarep mantir, palus mantir mandjuluk ikau akan kapiri, tuntang kapiri manutup ikau hong sipir.

59. Jaku hamauh dengam, ikau djaton blua bara hetä, sampai ikau manahor sasigar mahin dia tapas.

BAGI 13.

I. Jesus manjoho olo hobah. II. Jesus mampakäläh olo bawi, idjä pähä hanjawalas njelo, intu andau sabat. III. Paribasa masanan karadjaan Hatalla. IV. Jesus mampait angh akan Herodes, tuntang masanan hukum akan mawi lewu Jerusalem.

I. — 1. Maka katika tä aton isut olo manutor augh akae manahiu olo Galilea, idjä dabae djari imbalut Pilatus dengan parapahe.

2. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Kilen, angkat adon keton, olo Galilea djetä paham badosa bara karä olo Galilea beken, basa iä buah talo kalotä?

3. Dia, koangku dengan keton, tapi amon keton dia hobah, maka keton samandiai karäh nihau tumon tä kea.

4. Atawa olo hanjawalas tä, idjä matäi penjët tjandi intu Siloa, aton angkat adoe

kamään keton, äwen tä basala haream bara karä olo hong Jerusalem?

5. Dia, koangku dengan keton, tapi amon keton dia hobah, maka keton samandiai karäh nihau tumon tä kea.

6. Maka iä masanan paribasa toh: Aton olo mimbul batang sikon huang pambulan anggor ajue, tuntang iä manalih, manggau buae intu taroke, tapi djaton sondaue.

7. Tä iä hamauh dengan tukang pambulan anggor tä: Itäm, djari telo njelo toh aku magon manalih, manggau buae intu batang djetoh, tapi djaton sondaue; täweng iä, kanduäe iä mandjikut petak?

8. Tombah iä, sambil hamauh dengae: Naughe iä idjä njelo toh hindai, mangat aku mangali hakaliling iä, haiak manimbok mampahalap iä.

9. Mikäh iä karäh mumua; djaka dia kea, naughe ikau manäwenge djeha.

II. — 10. Maka iä madjar olo huang sinagoge intu andau sabat.

11. Tä, itä! aton hetä olo bawi, idjä ingapähä talo djari hanjawalas njelo, sampai iä hadjukot, djaton tau mambudjur arepe toto.

12. Amon Jesus mitä iä, maka iä mambawa iä, tuntang hamauh dengae: O olo bawi, toh ikau käläh peresm.

13. Balalu iä mandanan leng-äe hundjue, palus iä tä budjur, tuntang manara Hatalla.

14. Tä kapala sinagoge, awie blait Jesus mainpakäläh olo intu andau sabat, tom-bah, sambil hamauh dengan olo arä: Kadjahawen andau olo buah bagawi, katahin tä käläh keton manalih, blaku pakäläh, tapi äla intu andau sabat.

15. Tombah Tuhan, koae: O olo haliau, dia genep biti keton pudji intu andau sabat mengkak hadjaran atawa kalidai bara dulange, magah iä akan danum?

16. Tapi iä toh, idjä panaan Abraham, idjä imasong setan djari hanjawalas njelo toh, djaton patut iengkek bara pasonge tä intu andau sabat?

17. Amon iä hamauh kalotä, maka olo handiai mahamen, idjä malawan iä, tapi olo arä tä handjak awi talo handiai idjä iawie.

III. — 18. Maka iä hamauh: Dengan idjä kwe karadjaan Hatalla hindjä ampie, deugan narai aku akan manandinge? — (*Matt.13,31.*)

19. Djetä kilau idjä kabawak sawi, idjä induan olo, mimbule huang pambulae; maka djetä belom, tuntang habatang gantong, sampai burong penda langit manesek, manjarangan intu edae.

20. Koe tinai: Dengan enaku akan mananding karadjaan Hatalla?

21. Djetä kilau ragi idjä kabawak, idjä induan olo bawi, iäwoie dengan telo gantang tunek tepong, sampai djetä lepah masem.

22. Maka iä harikas, manantarang arä lewu tuntang patataie, haiak madjar olo, hagoet manjak djalan akan Jerusalem.

23. Maka aton olo idjä hamauh dengac: Tuhan, kilen, isut bewäi olo idjä mandiao salamat? Koe dengan äwen tä:

24. Awi keton mangkarenä, mangat keton tamä bauntonggang idjä sekä, krana koangku dengan keton, arä olo karäh mangkemä tamäe, tapi djaton iä tau;

25. Iä tä, limbah tempon huma mendeng, manguntji bauntonggang; tä keton karäh mendeng ruar, manegah bauntonggang, haiak hamauh: o Tuhan, Tuhan, uap akan ikäi. Tapi iä karäh tombah augh keton, koae: jaku dia kasene keton, bara kweketon.

26. Tä keton karäh hamauh: ikäi djari mondok kuman mihop intu baum, tinai intu kaleka ikäi ikau djari madjar olo.

27. Tapi iä karäh tombah: jaku hamauh dengan keton, jaku dia kasene keton, bara kwe keton. Indah bara aku,

keton handiai idjä darhaka.

28. Hetä tangis tuntang keret kasingä, amon keton karäh mitä Abraham, Isaak, Jakob tuntang karä nabi huang karadjaan Hatalla, tapi keton djari inganan akan ruar.

29. Maka arä olo karäh dumah bara timor, bara barat, bara utara, bara salatan, tuntang mondok kuman huang karadjaan Hatalla.

30. Tapi itä! aton olo idjä harian, iä karäh helo, tinai aton idjä helo, iä karäh harian.

IV. — 31. Maka andau tä kea aton olo parisi isut manalih, sambil hamauh dengae: Lius, indah bara hetoh, krana Herodes handak mampatäi ikau.

32. Koea dengan äwen: Lius keton, sanan akan aso tä: itäm, aku manganan dewa tuntang mampakäläh olo andau toh, tinai djewu, maka andau telo gawingku karäh hapus.

33. Tapi andau toh, tinäi djewu tuntang andau idjä aku akan maradjur panggoetku, krana djaton pudji nabi impatäi ruar Jerusalem.

34. Jerusalem! Jerusalem! ikau idjä mampatäi nabi, tuntang mamanting olo idjä injoho manalih ikau hapan batu; kilen kakindjape djari aku handak mamumpong karä anakm, kilau pehok mamum-

pong anake penda palapasc; tapi keton dia maku. — (Matt.23,27.)

35. Itä! human keton karäh benjem. Toto aku hamauh dengan keton, keton dia akan mitä aku sampai katika tä, amon keton karäh hamauh: imberkat iä, idjä dumah huang aran pangkai Tuhan!

BAGI 14.

I. Jesus mampakäläh olo badus intu andau sabat. II. Jesus manjoho olo randa atäie, tuntang tau basara. III. Paribasa panginan hamalem. IV. Olo idjä handak omba Jesus buah malih talo handiai.

I. — 1. Djadi, amon iä manalih human kapalan olo parisi intu andau sabat, handak ompat kuman, maka olo mimpä, manggau kasalae. — (Mark.3,2.)

2. Maka itä! aton olo badus manaharep iä.

3. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan guru Torat tuntang olo parisi, koea: Kilen, patut kea mampakäläh olo intu andau sabat?

4. Tapi äwen tä suni. Palus Jesus mimbing iä, mampakäläh iä, tuntang manjoho iä hagoet.

5. Tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Æwe baris keton, djaka kalidaie atawa sapie lawo huang kali

intu andau sabbat, idjä dia palus mandjidjit tä blua?

6. Djadi äwen tä gagom, djaton tau tombah aughe tä.

II. — 7. Maka iä manutor paribasa akan olo panggil, amon iä mitä olo tä mintih kaleka mondok maubatang, sambil hamauh dengae.

8. Amon ikau irawäi olo manalih pesta masawä, äla ikau mondok intu kaleka idjä mambatang, mikäh aton olo, idjä bahalap bara ikau, irawäie kea;

9. Belä amon dumah, idjä djari marawäi keton duä, karäh hamauh dengam: undur ikau, naughe iä ngambo; — tä ikau tuntang mahamen akan kaleka idjä tapakan liwa haliäi.

10. Tapi djaka ikau irawäi olo, buah ikau mondok intu kaleka idjä tapakan liwa haliäi, uka amon dumah idjä marawäi ikau, tä iä karäh hamauh dengam: ulä, palus ngambo. Tä ikau supa horumat intu baun olo, idjä hindjä ikau mondok kuman.

11. Krana genep biti idjä manggatang arepe, iä akan imparandah, tinai idjä mamparandah arepe, iä akan ingatang.

12. Tinai iä hamauh deng-an olo idjä djari pakadja iä: Amon ikau mawi panginan, äla marawäi kolam, äla paharim idjä kalambutan, äla paharim idjä tato, äla olo

tatau idjä hindjä lewum, belä äwen marawäi ikau tinai, mamaläh.

13. Tapi amon ikau mawi panginan, rawäi olo pähä belom, olo bakudong, olo batimpang, olo babutä.

14. Tä ikau salamät, basa äwen djaton talo hapae mamaläh; krana djetä karäh imaläh akam metoh kamisik olo tetek.

III. — 15. Maka idjä biti olo idjä omba mondok kuman, amon iä mahining aughe tä, iä hamauh dengae: Salamät olo tä, idjä karäh kuman tepong huang karadjaan Hatalla.

16. Koae dengae: Aton olo idjä mawi panginan hamalem hai, tuntang iä marawäi arä olo. — (*Matt.22,2.*)

17. Djadi, amon djam panginan hamalem tä djari sampai, maka iä manjoho djipäe, masanan akan olo panggil: Has talih, basa talo handiai djari simpan.

18. Maka olo handiai tä uras mahakan. Koan idjä dengae: Aku djari mamili tana, patut aku hagoet manjengoke; aku blaku intu ikau, naughe aku toh.

19. Koan idjä tinai: Jaku djari mamili limä kapasang hadangan, toh aku hagoet, handak mitä ampie; jaku blaku intu ikau, naughe aku toh.

20. Koan idjä tinai: Jaku

taheta masawä, awi tä aku djaton tau manalih.

21. Maka djipen tä buli, masanan talo tä akan tempoe. Tä tempon huma sangit, palus hamauh dengan djipäe: Lius gulogulong akan djalan tuntang akan pakan lewu, imbit tamä hetoh karä olo pähä belom, olo bakudong, olo babutä, olo batingpang.

22. Limbah tä djipen tä hamauh: Tuan, djadi kilau augh sobom, tapi aton hindai boang kaleka.

23. Koan tempoe dengan djipäe: Lius akan karä djalan ruar, akan hetähetä, hadjadjuan olo tamä, uka humangu kontep.

24. Krana jaku hamauh dengan keton, dialo idjä biti, idjä puna irawäi tä, akan mangkemä panginangu halem tä.

IV. — 25. Maka arä olo omba iä manandjong, tä iä mules, sambil hamauh deng an äwen:

26. Djaka olo mananggoh aku, tuntang djaton manjungi indu bapae, anak sawae, paharie, betaue, tinai pambelom ai kea, maka iä djaton tau mandjadi muridku.

27. Tinai äwe idjä dia mananggong sampalacie haiak omba aku, iä djaton tau mandjadi muridku.

28. Tapi äwe baris keton, idjä handak mamangun bu-

ma, idjä djaton mondok helo mitong balandjae, djaka oubet kea ramoe hapae mahapus tä.

29. Belä limbah iä mingkes galange, tuntang djaton tau mahapuse, olo handiai idjä mitä talo tä hallea iä,

30. Sambil hamauh: Olo toh manampara mamangun, tapi djaton olihe mahapuse.

31. Atawa radja äwe, idjä handak maranggar radja bekeu, idjä djaton mondok helo manirok, djaka iä dengan sapulu kojan biti tau hatantakan dengan idjä handak mantakan iä, mimbit düpulu kojan biti?

32. Djaka angate dia, tä iä manjoho olo, metoh iä kedjau bindai, blaku haka buah.

33. Tumon tä kea genep bitin keton, idjä dia malibi awang baris ai samandiai, djaton tau mandjadi muridku.

34. Ujah tä talo bahalap; tapi amon ujah djadi bawatwah, hapan en olo tau mangahinge tinai?

35. Djetä djaton baguna akan tana, dia kea indu timbok talo imbul, baja djetä inganan olo bewäi. Äwe idjä bara pinding akan mahining, buah iä mahiqing.

BAGI 15.

Asin Hatalla dengan olo badosa inarang
 Jesus hapan telo paribasa: I. Tabiri
 idjä djari hajang; II. ringgit idjä djari
 hajang; III. olo tabela idjä djari hajang.

I. — 1. Maka arä ampin
 olo pabean tuntang olo ba-
 dosa mananggoh ia, handak
 mahining aughe.

2. Tä olo parisi dengan
 olo tamat surat bakotok,
 koae: lä toh manarima olo
 badosa, omba iä kuman.

3. Tapi iä manutor pari-
 basa toh akan äwen, koae:

4. Æwe keton, idjä ta-
 birie saratus kongan, dja-
 ka haiang idjä, idjä djaton
 malihidjalatien puludjalatien
 tä huang padang, palus mang-
 goang manggau idjä haiang
 tä sampai sondau? — (*Matt.*
 18,12.)

5. Maka limbah iä sondau
 tä, iä manggatange akan hun-
 djun bahae tuntang kahan-
 djake.

6. Sana amon iä buli hu-
 mae, maka iä mangahau ka-
 rä kolae, tuntang karä olo
 idjä kalewun ai hapumpang,
 sambil hamauh dengan äwen:
 Handjahandjak keton haiak
 aku, krana aku djari sondau
 tabiringku idjä djari lajang.

7. Jaku hamauh dengan
 keton: kakai kea aton kahan-
 djak huang sorga tagal idjä
 biti olo badosa idjä hobah,
 malabien bara tagal djalatien

puludjalatien olo tetek, idjä
 dia susah hobah.

II. — 8. Atawa bawi idjä
 kwe, idjä bara ringgit sapulu
 kabawak, djaka haiang idjä
 kabawak, djaton iä manotong
 sumbo, mamapas huma, haiak
 manggau totototo sampai son-
 dau?

9. Maka limbah iä sondau,
 iä mangahau karä kolae, tun-
 tang karä olo idjä kalewun
 aihapumpang, sambilhamauh:
 Handjahandjak keton haiak
 aku, krana aku djari sondau
 ringgitku, idjä djari hajang.

10. Kakai, koangku deng-
 an keton, aton kahandjak
 intu baun malaikat Hatalla
 tagal idjä biti olo badosa idjä
 hobah.

III. — 11. Tinai koae: Aton
 olo idjä bara anak batuä duä
 biti.

12. Maka idjä busu hamauh
 dengan bapae: O apang, te-
 nga akangku baris ramo idjä
 bagin ajungku. Maka iä mam-
 bagi panatauc akan äwen
 duä tä.

13. Djaton tahi limbah tä,
 anake idjä busu tä manam-
 punan karä ramoe, palus ha-
 goet akan lewu kedjau; hetä
 iä manganan karä ramoe awi
 kapapan gawie.

14. Djadi, amon iä djari
 mampalepah talo handiai, tä
 lau paham mananjap hapus
 tanah tä, tuntang iä paham
 katapase.

15. Tä iä lius, mampatempo

arepe intu olo tanah tä; olo tä manjoho iä akan tana, manonggo bawoi.

16. Maka iä nahuang manjuang knaie hapan awang talo idjä kinan bawoi, djetä mahin djaton olo manenga akae.

17. Maka amon iä taratahiu arepe, tä iä hamauh: Kutoh olo buruh intu apangku, uras arä talo kinae, tapi aku toh rusak awi lau.

18. Jaku handak hagoet, buli apangku, sambil hamauh dengae: o apang, jaku djari sala hong sorga tuntang intu baum.

19. Jaku dia baguna hindai inggarä anakm, käläh manjama aku dengan baroham bewäi.

20. Maka iä hagoet, manalih bapae. Djadi bara pesae kedjakedjau, maka bapae mitä iä, tä iä paham angkat asie dengae, palus hadari, mamalok ujate, sambil manjium iä.

21. Maka anake hamauh dengae: O apang, jaku djari sala hong sorga tuntang intu baum, aku djaton baguna hindai inggarä anakm.

22. Tapi bapae hamauh dengan anakolohe: Imbit blua klambi awang kapala bahal lap, kepan tä intu iä, kepan tisin intu lengäe, tuntang sarumpah intu paie.

23. Tinai imbit anak sapi idjä baseput, sambalih tä, ita

handak kuman haiak rami-rami.

24. Krana anaku toh djari matäi, belom haluli, iä djari nihau, sondau tinai. Maka äwen tä ramirami.

25. Maka anake idjä bakas aton hong tana; amon iä buli djari tokep huma, tä iä mahining augh olo busik tuntang babigal.

26. Palus iä mambawa anak-oloh idjä biti, misek iä, narai talo tä?

27. Koe dengae: Andim djari dumah, maka bapam djari mampatäi anak sapi idjä baseput, basa iä djari sondau haluli budjur bahalap.

28. Tä iä sangit, djaton maka tamä. Maka bapae blua mangataui iä.

29. Tapi iä tombah, sambil hamauh dengan bapae: Itäm, djari arä njelongku aku bagawi akam, tuntang dialo sindä aku manangkalau prentahm, maka akangku djaton ikau pudji manenga anak kambing, uka aku ramirami dengan kolangku.

30. Tapi sana anakm toh, idjä djari manganan panataum awie habandong, djari dumah, palus ikau mampatäi akae anak sapi idjä baseput.

31. Maka bapae hamauh dengae: O anak, ikau magon hindjä aku, karä talo ajungku ajum kea.

32. Maka patut ita barami-

rami tuntang handjak, krana andim toh djari matäi, belom haluli, iä djari nihau, sondau tinai.

BAGI 16.

I. Paribasa mandur huma, idjä dia budjur tapi pintar. II. Jesus mampudji olo bisit bakobo, tuntang olo paha-bandong. III. Olo tatau dengan Lasa-rus olo pähä belom.

I. — 1. Tinai iä hamauh dengan muride: Aton olo tatau, idjä bara mandur humae; iä tä indawa olo intu tempoe, manganan ramon tempoe.

2. Tä tempoe mambawa iä, sambil hamauh dengae: Kilen aku mahining perkararam kalotob? Rinting itong karä ramongku katahin panggaum, krana ikau djaton tau indu mandur hindai.

3. Tä koan huang mandur: Narai patut gawingku, basa tempongku manipas aku mahaga humae? Mangali djaton aku tau, manjadakah aku mahamen.

4. Tawangku talo idjä buah iawiku, uka, amon aku batipas karäh bara gawingku, olo palus manduan aku akan humae.

5. Balalu iä mambawa karä olo idjä butang intu tempoe, sambil hamauh dengan idjä solake: Pirä utangm dengan tempongku?

6. Koe: Saratus otong undus. Koe dengae: Duan suratm, mondok, bintik djajeleng limä pulu.

7. Limbah tä iä hamauh dengan idjä tinai: Ikau, pirä utangm? Koe: Saratus kadai paräi. Koe dengae: Duan suratm, bintik hanja pulu.

8. Maka tempoe manara mandur idjä pamikir tä, basa iä pintar gawie; krana baris olo kalunen toh pintar bara baris kalawa intu djalahan ajue.

9. Maka jaku kea hamauh dengan keton: tanpa sobat keton hapan mamon tä, (*ri-mae: panatau,*) idjä puna panipu, uka, amon keton matäi, äwen manduan keton akan tingkap idjä katatahi.

10. Idjä budjur dengan talo awang korik haliai, iä kea budjur dengan talo awang hai; tapi idjä pamikir hong talo awang korik haliai, iä kea pamikir hong talo awang hai.

11. Maka amon keton djaton budjur dengan mamon awang panipu tä, äwe handak mandjuluk akan keton talo awang toto?

12. Tinai amon keton djaton budjur dengan talo awang dia ain keton, äwe handak manenga akan keton talo idjä ain keton?

13. Djipen djaton tau manempo haiak duä; krana iä karäh basingi idjä, sinta idjä,

atawa iä heret dengan idjä, mangabelä idjä. Keton djaton tau manempo Hatalla haiak manempo mamon. — (*Matt.* 6,24.)

II. — 14. Maka karä aughe tä hining olo parisi kea, idjä bisit bakoho; tä äwen hababaka iä.

15. Maka iä hamauh dengan äwen: Keton idjä mampahalap arep keton intu baun olo, tapi Hatalla kasene atäi keton. Krana talo idjä hai intu olon, djetä indjilek Hatalla.

16. Torat dengan karä nabi tä manudjum sampai Johannes; bara katika tä karadjaan Hatalla imbrita, tuntang sepimpan olo mandjudju arepe tamäe.

17. Tapi murah langit dengan petak nihau, bara idjä katitik Torat baduro. — (*Matt.* 5,18.)

18. Idjä manganan sawae masawä beken, iä habandong, tinai idjä masawä idjä inganan banae, iä habandong kea.

III. — 19. Maka aton olo tatau, iä makaian arepe hapan baludu tuntang benang lamos, haiak belom ramirami sining andau, tuntang kahaie.

20. Tinai aton olo pähä belom, Lasarus arae, iä menter intu bauntonggang olo tatau tä, kontep buhite.

21. Tuntang iä radjin mambesoh arepe hapan talo awang gagar bara medjan olo tatau

tä; tapi aso bewäi manalih, mandjelap buhite.

22. Djadi, olo pähä belom tä matäi, palus iä inanggong malaikat akan pakuan Abraham.

23. Maka olo tatau tä matäi kea, tuntang ingubur. Maka bara huang naraka iä mananggera, metoh iä hong kapähä, tä iä mitä Abraham bara kedjau, tuntang Lasarus intu pakuae.

24. Palus iä mangkariak, koae: O apang Abraham, pasi aku, soho Lasarus, uka iä manindjek totok tundjue bewäi huang danum, hapae manjadingen djelangku; krana aku paham kapähä huang njalan apui toh.

25. Tapi koan Abraham: Anak, ingatm, ikau djari manduan kamangatm kati-kam belom, tapi Lasarus djari mandino kapähäe; maka toh iä impangat, tapi ikau ingapähä.

26. Idjä baris tinai, aton kea helat hai helang ikäi dengan keton, awi tä djaka idjä hila toh handak mindah manalih keton, djaton tau; tinai idjä hila hikau djaton kea tau mindah manalih ikäi.

27. Koae: Amon kalotä, aku blaku intu ikau, uka ikau manjoho iä manalih human apangku.

28. Krana aton paharingku limä biti, uka iä masanau

akae, belä äwen tä kea akan kaleka kapähä toh.

29. Koan Abraham dengae: Surat Moses dengan karä nabi aton intu iä; djetä buah äwen mahininge.

30. Koa: Dia, apang Abraham, tapi djaka idjä bitu olo matäi mananggoh iä, tä iä karäh hobah.

31. Tapi koan Abraham dengae: Amon äwen tä djaton mahining Moses dengan karä nabi, alo olo matäi belom haluli, mahin djaton kea iä maku pertjaja.

BAGI 17.

I. Talo äka tantarang akan indu dumah; patut olo radjin mampun kasalan kolae; kwaan kapertjaja; murid Jesus patut randah atäie. II. Jesus mampökäläh sapulu bitu olo basamagh. III. Panumah karadjaan Hatalla.

I. — 1. Maka iä hamauh dengan muride: Djaton tau dia talo panantarang akan dumah, tapi pajah iä, idjä mampalembut talo panantarang tä!

2. Bontong iä, djaka bindang batu ingkepan intu ujate, palus iä ilaboh huang tasik, bara iä manantarang atäi idjä bitu olo korik toh. — (*Matt.* 18,6.)

3. Buah keton batawat. Amon paharim sala dengam, pudji iä, tapi amon iä manjasal, ampun iä.

4. Tinai alo iä hangkudju

idjä andau sala dengam, tuntang hangkudju kea iä haluli tanggoh ikau, sambil hamauh: aku manjasal, — tä patut ikau mampun iä.

5. Maka rasul hamauh dengangan Tuhan: Dabang kapertjajan ikäi.

6. Koan Tuhan: Djaka keton aton bara kapertjaja kilau bawak sawi brangai, alo keton hamauh dengan batang sikon toh: rukat arepm, indah akan tasik, — maka iä karäh manumon augh keton.

7. Æwe keton idjä bara djipen, idjä malan atawa manjakatik metoe, idjä hamauh dengan djipäe tä, amon iä buli bara tana: palus kantoh, mondok kuman?

8. Djaton iä akan hamauh dengae: kuan panginangku helo, tatap arepm manonggo aku katabingku kuman mihop, limbah tä ikau tau kuman mihop kea?

9. Pudji kea iä manjewut tarimakasih akan djipen tä, basa iä djari mawi talo awang injohoe? Angatku dia.

10. Kalotä kea keton, amon keton djari mawi talo handiai, awang keton injoho mawie, tä keton patut hamauh: ita toh djipen idjä dia baguna, krana gawin ita babaja tumon kapatute bewäi.

II. — 11. Maka djadi, amon iä hagoet akan Jerusalem, iä mahoroe bentok Samaria tuntang Galilea.

12. Djadi, amon iä tamä lewu hetä, aton hasupa dengae sapulu biti olo basamagh, idjä mendeng bara kedjau.

13. Æwen tä mautehau, koae: O Jesus, Guru, pasi ikäi.

14. Amon iä mitä äwen tä, iä hamauh dengae: Lius, prahan arep keton akan iman. Maka djadi, kahum äwen manalih, äwen tä salenga brasih. — (3.Mos.13,2.)

15. Tapi idjä biti äwen tä, amon iä mitä arepe djari käläh, haluli tinai, tuntang manara Hatalla hai aughe;

16. Palus iä mabingkep darah pain Jesus, manarimakasih intü iä; maka olo tä olo Samaria.

17. Tombah Jesus, sambil hamauh: Djaton sapulu biti idjä djari brasih? Kwe äwen djalatien tä?

18. Djaton iä maku haluli, maborumat Hatalla, baja idjä toh, idjä beken utuse?

19. Maka iä hamauh dengae: Mendeng, lius, kapertjam djari mandohop ikau.

III. — 20. Maka amon olo parisi misek iä: Prea karadjaan Hatalla dumah? — tä iä tombah aughe, koae: Panumah karadjaan Hatalla djaton gitan, djaton ramirami.

21. Djaton kea olo akan hamauh: itä hetoh, itä kanih; — krana karadjaan Hatalla puna intü huang keton.

22. Maka iä hamauh deng-

an muride: Katika karäh sampai, amon keton haus mitä idjä andau bara karä andau Anakolon, tapi keton dia akan mitä tä.

23. Amon olo karäh hamauh dengan keton: itä hetoh, itä kanih; — äla keton lius, äla keton ombae.

24. Krana kilau kilat idjä manjabintir bara saran langit silae, mamantjar palus sarae hila silae, kalotä kea Anakolon intü andau ajue dapit. — (Matt.24,27.)

25. Tapi helo bara tä iä akan buah kapähä paham, tuntang inganan kempang olo djetoh.

26. Maka kilau djaman Noah horan, kakai kea metoh panumah Anakolon dapit.

27. Olo kuman mihop, masawä babanä, sampai andau Noah tamä banama, palus danum soho tä dumah, marusak olo tä samandiai. — (1.Mos.7,7.)

28. Tinai kilau horan djaman Lot, olo kuman mihop, mamili mandjual, mambulan mamangun;

29. Tapi andau Lot blua bara Sodom, tä udjan apui tuntang barirang lawo bara langit, marusak iä samandiai. — (1.Mos.19,15.)

30. Kalotä kea karäh intü andau tä, amon Anakolon karäh mamarah, dumah.

31. Intü andau tä, äwe idjä hundjun sapau, tuntang ra-

moe aton buang huma, äla iä mohon manduan tä; tinai äwe idjä hong tana, tumon tä kea, äla iä mules tabiu ramoe idjä hila likute.

32. Ingat keton sawan Lot.

33. Äwe idjä handak mahaga pambelome, iä akan nihau tä, tapi äwe idjä nihau tä, iä karäh mahagac.

34. Jaku hamauh dengan keton: alem tä duä biti karäh hindjä huang sasuro idjä; maka idjä biti karäh induan, idjä karäh ilih.

35. Duä biti karäh hindjä manggiling talo; idjä biti karäh induan, idjä ilih.

36. Duä biti karäh hindjä hong tana; idjä biti karäh induan, idjä ilih.

37. Tombah äwen tä, sambil hamauh dengae: Hong kwe, Tuhan? Koe dengan äwen: Hetä kaleka hantu, hetä burong kamiak hakampeleng!

BAGI 18.

- I. Jesus manjoho olo blaku doa haradjur, II. tuntang randah atäie, kilan olo pabean. III. Jesus mangilak anak olo. IV. Olo tatau behali tamä karadjaan Hatalla. V. Jesus maenan kapähä, idjä akan buah iä. VI. Iä mampakäläh olo babutä tokep Jerigho.

I. — 1. Maka iä manutor paribasa kea akan olo tä, hapae manjoho olo blaku doa haradjur, äla tendur.

2. Koe: Aton mantir intu lewu anu, idjä dia mikäh Hatalla, dia mahamen olo.

3. Maka aton balo huang lewu tä, idjä mananggoh iä, koe: Käläh ikau mambudjur aku dengan olo idjä mawi aku.

4. Maka tahi iä djaton maku; tapi limbah tä koan huange: Alo aku dia mikäh Hatalla, dia mahamen olo,

5. Tapi basa balo tä paham mambisau aku, aku handak mambudjur iä, belä iä magon dumah, manjanjau aku.

6. Tä koan Tuhan: Hining keton augh mantir parajap tä.

7. Kilen tinai Hatalla, djaton iä handak mambudjur baris olo intihe, idjä mambawa blaku intu iä handau hamalem? handak iä langak dengae?

8. Aku hamauh dengan keton, badjeleng iä karäh mambudjur äwen. Tapi Anakolon, amon iä karäh dumah, aton iä karäh supa kapertjaja hong petak?

II. — 9. Maka iä manutor kea paribasa toh akan isut olo, idjä manggarä arepe bahalap, tuntang mangabelä olo beken, koe:

10. Aton olo duä biti manalih human Hatalla, handak blaku doa, idjä olo parisi, tinai idjä olo pabean.

11. Maka olo parisi tä mendeng mambaris arepe, blaku doa kalotoh: O Hatalla, jaku manarimakasih intu ikau, ba-

sa aku dia kilau olo beken, dia bigal, dia pamikir, dia pahabandong, dia kea kilau olo pabean toh.

12. Jaku puasa handuä sindä minggu, karä talo ajungku imbagiku bagi sapulu, tuntang manenga idjä.

13. Maka olo pabean tä mendeng bara kedjau, djaton kea maku mananggera akan langit, baja iä manegah usoke, koae: O Hatalla, pasi aku, olo badosa!

14. Jaku hamaub dengan keton, iä buli bumae bahal lap bara olo djetä; krana idjä manggatang arepe, iä impandah, tapi idjä mampandah arepe, iä inggatang.

III. — 15. Maka aton kea olo mimbit anak olo korik akae, mangat iä mimbing, mamberkat äwen. Amon muride mitä tä, maka äwen mampudji olo tä. — (*Matt.* 19, 13.)

16. Tapi Jesus mambawa äwen, koae: Naughe anak olo mananggoh aku, äla mangahana iä; krana akae aton karadjaan Hatalla.

17. Toto, jaku hamaub dengan keton, äwe idjä dia manarima karadjaan Hatalla kilau anak olo, iä djaton akan tamä hetä.

IV. — 18. Maka aton mantir misek iä, koae: O Guru idjä babalap, narai patut iawiku, mangat aku mandino pambelom idjä katatahi?

19. Koan Jesus dengae: Buben ikau manjewut aku babalap? Djaton idjä babalap baja tikas Idjä bewäi, iä tä Hatalla.

20. Prentah puna tawam: „äla ikau habandong, äla ikau mampatäi olo, äla ikau manakau, äla ikau manandjaro, horumat indu bapam.” — (*2. Mos.* 20, 12.)

21. Koae: Sakarä talo tä djari ihagaku bara pesangku tabela palus sampai toh.

22. Amon Jesus mahining aughe tä, maka iä hamaub dengae: Idjä talo katapasm hindai; djual karä talo ajum, bagi regae akan olo pähä belom, tä ikau bara pauatau hong sorga; limbah tä kautoh, omba aku.

23. Tapi haiak iä mahining aughe tä, iä paham kapähä atäie, krana iä paham katataue.

24. Amon Jesus mitä, iä paham kapähä atäie, maka iä hamaub: Paham kahali olo, idjä arä ramoe, akan tamä karadjaan Hatalla.

25. Murah hadjaran mahoro lowang pilus, bara olo tatau tamä karadjaan Hatalla.

26. Tä koan olo idjä mahining tä: Amon kalotä, äwe kea tau salamat?

27. Koae: Talo awang dia tau mandjadi awi olon, tau mandjadi awi Hatalla.

28. Koan Petrus: Itäm, ikäi djari malihi talo handiai, tuntang djari omba ikau.

29. Koea dengae: Toto, jaku hamauh dengan keton, djaton olo, idjä djari malihi humae, atawa indu bapae, atawa paharie, atawa anak sawae, tagal karadjaan Hatalla,

30. Idjä dia manduan tä tinai balipelipet hetoh, tinai hila kanih pabelom idjä katatahi.

V. — 31. Maka iä manduan äwen duäwalas tä, sambil hamauh dengan äwen: Itä, ita akan Jerusalem, maka talo handiai akan tulus, awang injurat nabi tahu Anakolon.

32. Krana iä karäh indjuk akan olo kapir, tuntang karäh ihababaka, impahawen, iludja olo.

33. Tinai iä karäh imukul sapu, balalu impatäi olo, tapi andau telo iä karäh belom haluli.

34. Maka äwen tä djaton harati idjä kabawak karäaughe tä, djetä kaput intü iä, djaton äwen tawan talo koea.

VI. — 35. Djadi, amon iä tokep Jerigho, aton olo babutä mondok intü saran djaln, manjadakali. — (*Matt.* 20, 29.)

36. Amon olo tä mahining olo arä mahalau, maka iä mиск, narai tä?

37. Tä olo masuman akae, Jesus bara Nasaret mahalau.

38. Palus iä mambawai, koea: O Jesus, anak Dawid, pasi aku!

39. Maka olo idjä manan-

djong helo mampudji iä, nka iä suni; tapi iä paham haream mambawai: O anak Dawid, pasi aku!

40. Maka Jesus tendä, manjoho olo manduae tokep iä; tä amon iä tokep, Jesus mиск iä,

41. Koea: Narai kahandakm iawiku akam? Koea: Tuhan, mangat aku tau mitä talo.

42. Koan Jesus dengae: Djadi, marenang ikau, kapertjam djari mandohop ikau.

43. Palus iä tau mitä, tuntang omba iä haiak manara Hatalla. Maka olo handiai, idjä mitä talo iä, mahorumat Hatalla.

BAGI 19.

I. Jesus madja Sakeus. II. Paribasa tuan idjä mansahan sapulu tail intü djipäe. III. Jesus tamä Jerusalem. IV. Jessu masanan hukum akan mawi lewu Jerusalem. V. Jesus maharak olo badagang bara human Hatalla.

I. — 1. **M**aka Jesus tamä, balalu mahoroe Jerigho.

2. Maka aton olo hatuä hetä, Sakeus arae, iä kapalan olo pabean, tuntang tatau.

3. Iä nahuang mitä Jesus, kilen kea ampie, tapi djaton tau awi olo arä, basa iä pandak.

4. Maka iä hadari manjanlehan arepe, manjakäi batang sikon, mangat tau mitäe, krana betä iä akan mahalau.

5. Djadi, amon Jesus sampai kaleka tä, maka iä mananggera, balalu mitä iä, haiak hamauh dengae: O Sakeus, mohon djeledjeleng; krana andau toh aku handak madja humam.

6. Tä iä badjeleng mohon, sambil mimbit iä dengan kahandjake.

7. Tapi olo handiai, idjä mitä tä, bakotok, koae: Olo badosa inanggohe, madja humae.

8. Maka Sakeus mendeng, sambil hamauh dengan Tuhan: Itäm Tuhan, sabagi karä ramongku handak inengaku akan olo päbä belom, tinai amon aku djari mamikir talo enen bara olo, aku handak maliae lipet äpat.

9. Koan Jesus dengae: Andau toh huma toh injalamat; basa iä tä kea panakan Abraham.

10. Krana Anakolon djari dumah, handak manggau tuntang manjalamat olo idjä djari nihau.

II. — 11. Maka amon olo arä manjenäh mahining, iä manutor paribasa hindai, basa iä tokep Jerusalem, tuntang olo tä mado, karadjaan Hattalla balalu akan bakarinah.

12. Tä iä hamaub: Aton olo idjä hai utuse hagoet akan tanah kedjau, uka iä manduan karadjaan akae; limbah tä iä handak buli tinai. — (Matt.25, 14.)

13. Maka iä mambawa djipäe sapulu biti, tuntang manenga akae sapulu tail, haiak hamauh dengan äwen: Awi keton badagang hamodal tä, sampai aku dumah.

14. Maka olo tanah ajue manjingi iä, palus manjoho manjak iä, koae: Ikäi djaton maku, iä toh indu radjan ikäi.

15. Maka djadi, amon iä buli, limbah iä manduan karadjaan, iä manjoho olo mambawa karä djipäe tä, idjä äkae manenga reare, uka iä mahining, pirä hudjong äwen.

16. Tä aton dumah idjä solake, koae: Tuan, tail ajum djari bahudjong sapulu tail.

17. Koae dengae: Käläh, djipen idjä bahalap, basa ikau budjur dengan talo awang korik haliai, maka toh ikau kwasa marentah sapulu lewu.

18. Maka aton dumah idjä tinai, koae: Tuan, tail ajum djari bahudjong limä tail.

19. Koae dengan djetä: Ikau akan marentah limä lewu.

20. Maka idjä tinai dumah, koae: Tuan, toh tail ajum, idjä bihibihin ingkesku huang saputangan.

21. Krana aku mikäh ikau, basa ikau olo karas; ikau manduan talo, idjä dia djari ingkesm, ikau manggetem talo, idjä dia djari imbulm.

22. Koae dengae: Tumon augh totokm aku handak mahukum ikau, o djipen idjä

papa; djari tawam, aku toh olo karas, manduan talo idjä dia ingkesku, manggetem talo idjä dia imbulku:

23. Tä buhen ikau dia mahatangan rearaku akan tukang wang, mandjalan tä, uka haiak panumahku aku tau manduae tuntang anake?

24. Palus iä hamauh dengan olo idjä mendeng darahe: Duan tail tä bara iä, tenga tä akan idjä sapulu.

25. Koan äwen tä dengae: Tuan, ai aton supulu tail!

26. Krana jaku hamauh dengan keton: genep biti idjä bukih mina talo, akae karäh indahang haream; tapi bara idjä djaton bukih, bara iä karäh induan kea awang aton intu iä.

27. Tapi musohku tä, idjä dia maku jaku indu radjae, imbit iä kantoh, tetek iä intu baungku.

III. — 28. Limbah iä hamauh kalotä, maka iä hagoet helo baun äwen manalih Jerusalem.

29. Djadi, amon iä tokep Betpage tuntang Betania, djari sampai bukit upon undus, tä iä manjoho muride duä biti, — (*Matt.21,1.*)

30. Koe: Lius, talih lewu idjä tintun baun keton; haiak keton tamä, maka keton karäh sondau anak kalidai idjä indjarat olo, idjä djaton pudji hapan olo; enggak iä, imbit kantoh.

31. Paribasa olo misek keton: kanduen keton mengkak tä? tä koan keton: aton gawin Tuhan hapae.

32. Maka sarobae tä hagoet, tuntang sondau tä, kilau djari aughe dengan äwen.

33. Tapi amon äwen tä mengkak anak kalidai, maka tempoe hamauh dengae: Kanduen keton mengkak anak kalidai?

34. Koan äwen: Aton gawin Tuhan hapae.

35. Palus äwen mimbit tä akan Jesus, tuntang mampar pakaiäe hundjun anak kalidai, balalu mampondok Jesus hundjue.

36. Maka haiak iä hagoet, olo arä mambirang pakaiäe hong djalan.

37. Djadi, amon iä djari sampai tantae, tuntang mohon bara bukit upon undus, tä sakarä muride handjak, haiak manara Hatalla hai aughe, awi karä gawi kwasa idjä gitae;

38. Koe: Imberkat Radja tä, idjä dumah huang aran pangkahi Tuhan! Kasanang huang langit, kahai huang kaleka idjä gantong haliai tä.

39. Maka isut olo parisi, idjä marak olo arä, hamauh dengae: Guru, pudji muridm.

40. Tombah iä, sambil hamauh dengan äwen: Jaku hamauh dengan keton, djaka äwen suni, tä batu akan mangkariak.

IV. — 41. Maka amon iä djadjalan tokep, iä mitä lewu, tuntang manangis tagal djetä,

42. Koe: Käläh; djaka ikau mangasene, toh kea intu andaum djetoh, talo idjä tau manjalamat ikau! Tapi toh djetä basilim bara matam.

43. Krana katikam karäh sampai, amon asang karäh manimbok mangota hakaliling ikau, tuntang mangapong ikau, haiak mamok ikau hakaliling;

44. Palus mampalokang ikau akan petak, tuntang anakm idjä huang ikau, djaton iä karäh malibi batu hasuson dengan kolae; djetä, basa ikau djaton djari mangasene katika salamاتم.

V. — 45. Maka iä tamä human Hatalla, palus maharak olo idjä mandjual mamili hetä,

46. Haiak hamauh dengan olo tä: Aton augh surat: „humangku huma sombajang,” — tapi keton djari mandjadian tä kaleka bigal.

47. Maka iä madjar olo huang human Hatalla sining andau; tapi kapala imam, tinai olo tamat surat, tuntang mantir olo arä manggau pikir mampatäi iä.

48. Tapi djaton äwen sondau akal hapac mawi iä; krana olo arä handiai radjin dengae, tuntang mahining adjare.

BAGI 20.

I. Jesus manantu arepe injoho Hatalla. II. Paribasa pambulan anggor. III. Perkarang wang kapala inarang Jesus. IV. Perkarang olo belom haluli inarang Jesus. V. Jesus toto Hatalla. VI. Jesus manjoho muride bawat dengan olo tamat surat.

I. — 1. Djadi, intu idjä andau bara karä andau tä, amon iä madjar olo huang human Hatalla, haiak masanan Ewangelion, maka aton manalih kapala imam, olo tamat surat, tuntang olo bakas, — (*Matt.21,23.*)

2. Hakotak dengae, koe: Sunian akan ikäi, hapan kwasa idjä kwe ikau mawi talo toh, atawa äwe djari manenga kwasa tä akam?

3. Tombuh iä, sambil hamauh dengan äwen: Jaku kea aton talo isekku isut intu keton, suman tä akangu.

4. Pampandoi Johannes, kilen, djetä bara sorga atawa bara olon?

5. Maka äwen tä hakerangka sama arepe, koe: Djaka koan ita, bara sorga, tä iä karäh tombah: buhen keton djaton djari pertjaja aughe?

6. Tinai djaka koan ita, bara olon, tä olo arä handiai karäh mamanting ita hapan batu; krana olo arä bantantu haliai angate, Johannes tä toto nabi.

7. Tombah äwen: Djaton

ikäi katawan bara kwe djetä.

8. Koan Jesus dengan äwen: Tä aku dia kea masanan akan keton, hapan kwsa idjä kwe aku mawi talo toh.

II. — 9. Maka iä manampara manutor akan olo arä paribasa toh: Aton olo mambulan anggor, tuntang manjoho olo manjewa tä, limbah tä iä hagoet halisang tabi.

10. Maka amon djari sampai wajahe, iä manjoho djipäe idjä bitu manalih olo pambulan tä, uka olo tä manahor akae bua indu sewan pambulan anggor; tapi olo pambulan mumukul iä, manjoho iä buli boang.

11. Tinai iä manjoho djipäe beken; tapi olo tä mamukul iä tä kea, sambil mampahawen iä, balalu manjoho iä buli boang.

12. Limbah tä iä manjoho djipäe beken tinai; tapi olo tä mampahimang djetä kea, sambil maubaring iä akan ruar.

13. Tä koan tempon pambulan anggor: Kilen gawingku tinai? Jaku handak manjoho anakku, idjä äka huangku, mikäh olo tä, haiak mitä iä, marawan angate.

14. Tapi amon olo pambulan mitä iä, äwen hatirok sama arepe, koae: Iä tä karäh tempon panatau, bas, ita mampatäi iä, uka panatae akan ita!

15. Balalu olo tä manggian

iä akan ruar pambulan anggor, palus mampatäi iä. Toh, maka kilen kea gawin tempon pambulan anggor tä deng-an olo iä?

16. Iä karäh dumsah, balalu mampalomos olo pambulan tä, tuntang manenga pambulan anggor tä akan olo beken. Maka amon äwen tä mahining aughe tä, koan äwen: *Äla! kwäka kalotä.*

17. Tapi iä manampajah äwen tä, sambil hamauh: *Narai kea rimaugh surat toh:*” Batu idjä inganan tukang huma, djetä djari indu padadukan galange? — (*Matt. 21,42.*)

18. „Genep bitu idjä lawo akan hundjun batu tä, iä karäh pusit, tapi olo idjä penjat batu tä lawo, iä rotek awie.”

19. Maka kapala imam deng-an olo tamat surat djam tä kea mangkemä manjinkapiä, tapi äwen tä mikäh olo arä; krana äwen katawan iä djari manutor paribasa tä manggarit äwen.

III. — 20. Palus olo tä mimpä iä, haiak manjoho olo kalati, idjä ampiampin olo budjur, mangat manguling iä hapan tutore, uka manjaragh iä akan hukum tuntang kwasan tamanggong. — (*Matt. 22,15.*)

21. Äwen tä misek iä, koae: Guru, ikäi katawan, aughm tuntang adjarm toto budjur,

djaton ikau mitä ampin olo, tapi ikau masanan djalan Hatalla tumon katotoe.

22. Patut ita manahor wang kapala akan kaisar, atawa dia?

23. Tapi iä katawan pikir äwen, palus hamauh dengae: Buben keton maningkes aku?

24. Praban akangku rear idjä kabawak. Tjap äwe tuntang surat äwe aton hetä? Tombah äwen: Ain kaisar.

25. Tä koae dengan äwen: Tumon tä, tahor akan kaisar talo ain kaisar, tinai akan Hatalla idjä ain Hatalla.

26. Maka äwen tä djaton tau manguling iä huangaughe intu baun olo arä; tinai äwen tä hengan awi augh panom-babe, palus manjuni.

IV. — 27. Limbah tä isut biti olo saduki mananggoh iä, idjä milim kamisik olo matäi; äwen tä misek iä,

28. Koae: Guru, Moses djari manjurit akan ita, djaka olo matäi paharie, balih sawae, tuntang iä matäi djaton djari manak, tä paharie akan manganti baloe, manak akan liu paharie.

29. Toh, aton olo hampahari udju biti; idjä bakas masawä, tuntang iä matäi, djaton djari manak.

30. Tä idjä batang andie manganti baloe; iä tä kea matäi, djaton djari manak.

31. Tä idjä andi djetä tinai masawä iä, kalotä lepah äwen

udju, uras äwen djaton mahin manak, rata matäi.

32. Tapa, limbah äwen handiai tä lomos, olo bawi tä kea matäi.

33. Kilen tob metoh kamisik olo matäi, indu sawan äwe iä bara karä äwen tä? Krana äwen udju tä uras djari masawä iä.

34. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Baris olo kalunen djetoh masawä babanä.

35. Tapi olo idjä djari patut tau tamä pambelom idjä harian, tuntang kamisik olo matäi, iä djaton masawä babanä.

36. Krana iä djaton tau matäi hindai; krana iä kilau malaikat, tuntang iä anak Hatalla, basa iä baris kamisik tä.

37. Maka idjä tahu perkara olo matäi karäh imbelom tinai, djetä djari inarang Moses kea darah pulau dubi, awie manggarä pangkahai Tuhan: Hatallan Abraham, Hatallan Isaak, Hatallan Jakob.

38. Toh, Hatalla djaton Hatallan olo matäi, tapi Hatallan olo belom. Krana samandiai belom akae.

39. Tä tombah isut olo tamat surat: Guru, budjur aughm tä.

40. Maka olo tä djaton petah hindai misek iä talo enen.

V. — 41. Tä koae dengan äwen: Kilen koan olo, Kris-

tus tā anak Dawid? — (*Matt.* 22, 42.)

42. Tapi bitin Dawid hamauhuang surat masmur: „Tuhan djari hamauh dengan Tubangku: mondok ikau hila gantaungku, — (*Masm.* 110, 1.)

43. „Sampai aku mambaring karā musohm indu galang paim.”

44. Kakai Dawid manjewut iā Tuhan, kilen iā snake?

VI. — 45. Maka haiak bining: olo arā handiai, iā hamauh dengan muride: — (*Matt.* 23.)

46. Djaga arep keton bara olo tamat surat, idjä radjin manandjong malago haklambi pandjang, tuntang mangilak tabin olo intu pakan, tinai karosi idjä hila ngambo huang sinagoge, tuntang kaleka mondok awang mambatang kahum pesta.

47. Olo tā marohot mampalepah human balo, saketa awie handak sombajang pandjang akae; olo tā karāh buah hukum awang babhat haream.

BAGI 21.

I. Panengan balo. II. Jesus manudjum karusak lewu Jerusalem. III. Jesus masanan panumahe, haiak manjoho muride mandjaga arepe.

I. — 1. Maka Jesus mangatang matae, manampajah

olo tatau, idjä mingkes paengae huang patin Hatalla.

2. Tinai iā mitā balo kea, idjä pähä belom, idjä mingkes duā sigar hetä. — (*Mark.* 12, 41.)

3. Koe: Toto, jaku hamauh dengan keton, balo toh, idjä pähä belom, djari mingkes hetä malabien bara olo arā samandiai.

4. Krana sakarā olo tā djari mingkes hetä indu panenga akan Hatalla bara kutob ramoe; tapi iā toh djari manenga lepah karā balandjae, tuntang kadjaton ramoe.

II. — 5. Maka amon olo batutor tabiu human Hatalla, tahuu batu idjä babalap tuntang talo inenga, awang djari ingkepan olo hapa mambungase, tā iā hamauh: — (*Matt.* 24.)

6. Karā talo djetoh, idjä inampajah keton, maka andaue karāh sanpai, metoh batu djaton balih hasuson dengan kolae, idjä dia ingarak olo.

7. Maka äwen misek iā, koe: Guru, prea talo tā akan mandjari? tuntang narai indu katan katika talo tā akan tulus?

8. Koe: Ingaingat keton, belä keton impalajang, krana arā olo karāh dumah hapan arangku, manjewut arepe aku, tuntang masuman katika tā djari tokep. Äla keton karait awie.

9. Maka amon keton mahining britan olo haklabi hamok, äla keton taräwen. Krana djaton tau dia talo tä mandjadi helo, tapi kalepabe djaton palus sampai.

10. Tinai iä hamaub dengan äwen: Utus idjä karäh hatantakan dengan utus beken, tinai karadjaan idjä hatantakan dengan karadjaan beken.

11. Tuntang petak karäh paham hagerek hetäbetä, tinai lau tuntang peres papa karäh mandjari, tinai talo kikäh tuntang kata hai karäh mandjadi bara langit.

12. Tapi helo bara karä talo tä olo karäh mawi keton, manjasah keton, haiak manjaragh keton akan sinagoge, tuntang akan sipir, tinai keton karäh inunda olo manaharep radja tuntang mantir hai sabab arangku.

13. Djetä mandjadi akan keton indu toros kasaksian.

14. Toh, awi keton mingat buabuab, uka äla keton gogop mangarangka helo, inanggau djawap keton.

15. Krana aku handak mandjar njaman keton, manenga kapintar idjä djaton taradjawap, djaton taralawan awi olo handiai, idjä handak mawi keton.

16. Alo indu bapa keton, alo paharin keton, kolan tuntang sobat keton mahin karäh manjaragh keton, tuntang

belabe keton karäh impatäie.

17. Keton karäh injingi olo handiai tagal arangku.

18. Tapi idjä krambar baulau bara takolok keton mahin dia akan nihau.

19. Tagal tä, buah keton mahaga hambaruan keton awi kasuntul keton.

20. Tapi amon keton karäh mitä Jerusalem ingapong asang, tä tawan keton, karusak lewu tä djari tokep.

21. Katika tä olo idjä intu Judea buah hadari akan bukit, tinai idjä huang lewu buah mahakan akan ruar, äla iä tamä!

22. Krana karä andau tä andau pamaläh, uka talo handiai awang tarasurat mandjadi tulus.

23. Tapi pajah olo idjä batihi, tuntang olo idjä manabela intu karä andau tä; krana kadjakä paham karäh mandjari hong petak, tuntang kasangit mawi utus olo toh.

24. Äwen tä karäh nihau awi baun padang, tuntang inamput katabanan marak karä utus olo; Jerusalem karäh ilitek olo kapir, sampai katika olo kapir djari sukup.

III. — 25. Tinai karäh mandjadi kata huang matanandau, huang bulan, huang bintang, tuntang hundjun petak sakarä utus olo karäh djunju tuntang njanjau, amon

tasik tuntang riak paham augh gotoke.

26. Olo karäh tangengäi awi kikäbe, mendäh talo idjä akan lawo mawi petak; krana kadähea langit kea karäh honggä.

27. Tä olo karäh mitä Anakolon dumah huang baun-andau, tuntang paham kwa-sae kahaie.

28. Tapi metoh sakarä talo tä manampara, tä tanggera keton, haiak manggatang takolok keton, basa kaliwus keton djari tokep.

29. Maka iä manutor paribasa akan äwen tä, koae: Tampajah keton batang sikon tuntang karä kaju beken.

30. Amon iä manampara mandawen, tuntang keton mitä tä, tä keton kasene, musim pandang djari tokep.

31. Kalotä kea metoh keton karäh mitä talo tä manampara mandjadi, tä keton akan katawan, karadjaan Hatalla djari tokep.

32. Toto, jaku hamauh dengan keton, pangereng olo toh djaton akan nihau helo bara talo handiai tä mandjadi.

33. Langit dengan petak akan nihau, tapi aughku djaton nihau.

34. Djaga arep keton, belä atäi keton babehat awi kuman mihop, tuntang awi bapikir talo kalonen, palus andau tä salenga buah keton.

35. Krana kilau djarat iä

karäh mawi olo handiai, idjä mukong salepah petak.

36. Awi tä djaga keton haradjur, haiak blaku doa, uka keton mandjadi patut akan hararian karä talo tä, idjä akan mandjadi, tuntang melai manabarep Anakolon.

37. Maka handau iä madjar olo huang human Hatalla, tapi hamalem iä hagoet akan ruar lewu, masan intu bukit, idjä bagarä bukit upon undus.

38. Maka olo handiai mananggob iä haiak djadjewu huang human Hatalla, mang-at mabining adjare.

BAGI 22.

I. Jesus indjual Judas. II. Pangiaan hamalem. III. Murid batakian kahaie. IV. Kapähän Jesus intu Getsemane. V. Petrus milim Jesus intu human imam hai. VI. Jesus manabarep basaran mantir Jehudi.

I. — 1. Maka pesta olo kuman tepong idjä djaton iragi, idjä paska arae, djari tokep.

2. Tä kapala imam tuntang olo tamat surat manggau pikir, kilen iä tau mampatäi Jesus; krana äwen tä mikäh olo arä.

3. Maka setan maagumpang Judas, idjä bagarä Iskariot, idjä biti bara äwen duäwalas tä.

4. Iä tä lius, hakotak dengan kapala imam tuntang man-

tir, handak mandjuluk Jesus akae.

5. Maka äwen tä handjak, palus hadjandji dengae, handak manenga rear akae.

6. Djadi iä manarima augh äwen, balalu mimpa kalinda, uka mandjuluk iä akan äwen sasuni.

II. — 7. Maka andau olo kuman tepong idjä djaton iragi djari sampai, idjä intu tä olo akan manjambalih anak tabiri paska. — (*Matt.* 26,17.)

8. Tä iä manjoho Petrus äwen duä Johannes, koae: Lius keton, simpan akan ita anak tabiri paska, uka ita kumae.

9. Koanäwentädengae: Intu kwe koam ikäi manjimpan tä?

10. Koae dengan äwen duä: Itä, sana keton tamä lewu, maka aton olo karäh hasupa dengan keton, idjä mäton blanai danum. Tuntut iä akan huana idjä inamäe.

11. Palus suman akan tempon huma tä: aton petäh Guru akam: intu kwe kalekaku dengan muridku kuman anak tabiri paska?

12. Iä karäh masanan akan keton karong loteng, idjä hai tuntang tatap simpan, hetä awi keton nguan tä.

13. Maka äwen tä lius, tuntang sondau talo tä, kilau djari aughe dengan äwen, palus äwen nguan anak tabiri paska hetä.

14. Amon djam djari sampai, maka iä mondok kuman haiak dengan rasul duäwalas tä.

15. Tä iä hamaub dengan äwen: Jaku djari paham kahausku kuman paska toh hello bara aku buah kapähä.

16. Krana jaku hamaub dengan keton, djaton aku karäh kuman tä tinai, sampai djetä djari tulus huang karadjaan Hatalla.

17. Maka iä manduan sangkir, mamberkat tä, sambil hamaub: Duan djetoh, bagi tä akan keton.

18. Krana jaku hamaub dengan keton, aku djaton karäh mihop danum anggor tinai, sampai karadjaan Hatalla djari dumah.

19. Limbah tä iä manduan tepong, mamberkat tä, tuntang mandarai tä, haiak manengae akan äwen, koae: Djetoh berengku, idjä inenga akan keton; awi djetoh hapan mingat aku.

20. Kalotä kea sangkir tä, limbah kuman panginan hamalem, koae: Sangkir toh djandji taheta huang dahangku, idjä inusub akan keton.

21. Tapi itä! lengän olo, idjä mandjual aku, aton hindjä aku hundjun medja.

22. Maka Anakolon toto lius, kilau djari tukase, tapi pajah olo tä, idjä mandjual iä!

23. Tä äwen tä hisek sama

arepe, äwe kea iä, idjä akan mawi talo tä?

III. — 24. Maka aton kea lembut kasuat intu äwen tä, hatakian äwe äwen idjä pangkabai dapit.

25. Tapi koe dengan äwen: Radjan utus olo kalunen marentah olo ajue, tinai idjä mimbing kwasa mahundjun olo bagarä tuan.

26. Tapi keton äla kalotä; malainkan idjä hai intu keton, iä patut kilau idjä pangorik, tuntang idjä kapala kilau ajang.

27. Krana äwe idjä hai, idjä mondok kuman atawa idjä manonggo? Djaton iä idjä mondok kuman? Tapi aku toh marak keton kilau ajang.

28. Maka keton toh djari dähen atäi magon hindjä aku huang karä kadjakängku.

29. Toh aku handak manantu akan keton karadjaan, sama kilau Apangku djari manantu tä akängku;

30. Uka keton karäh kuman mihop intu medjangku huang karadjaängku, tuntang mondok hundjun padadusan, sambil marentah duäwalas hamputan olo Israel tä.

31. Maka Tuhan hamaub: Simon, Simon, itä! setan djari paham kahause, handak mangiap keton kilau paräi.

32. Tapi aku djari blaku doa akam, uka kapertjajam äla bageto; maka ikau, lim-

bah ikau djari bobah, awi ikau mangarasan karä paharim.

33. Tapi koe dengae: Tuhan, aku tjakap kalulutkaluntang omba ikau, alo akan sipir, alo akan pampatäi!

34. Tapi koe: Jaku hamaub dengam, o Petrus, djagau dia karäh manando andau toh, helo bara ikau hantelo djari milim arepm kasene aku.

35. Tinai iä hamaub dengan äwen tä: Katika jaku manjoho keton hagoet, tuntang mangahana keton mimbit kambut, rambat, sarumpah, pudji kea keton tapas talo enen? Tombah äwen: Talo idjä mahin dia.

36. Tä koe dengan äwen: Tapi toh, äwe idjä bara kambut, duan tä, kalotä kea rambat, tinai äwe idjä djaton, buah iä mandjual klambie, mamili padang.

37. Krana jaku hamaub dengan keton, augh surat djetoh kea akan tulus huang aku, iä tä: „Iä djari injama dengan olo darhaka.” Krana augh surat awang manahiu aku lawoh lepah tulus.

38. Koan äwen: Tuhan, itäm, toh aton padang duä. Koe dengan äwen: Ombet bewäi.

IV. — 39. Maka iä blua, palus hagoet tumon hadate akan bukit upon undus, tuntang muride kea omba. — (Matt.26,30.)

40. Djadi, amon iä sampai hetä, maka iä hamaub dengan äwen: Awi keton blaku doa, belä keton buah tingkes.

41. Maka iä mambilang arepe dengan äwen tä, sampai sapa-manting kakedjaue, balalu mandeko utute, blaku doa,

42. Koe: O Apang, djaka ikau handak, duan sangkir toh bara aku; tapi äla tumon kahandakku, malainkan käläh kahandak ajum mandjadi.

43. Tä malaikat bara lang-it manalih iä, mangarasan iä.

44. Maka iä paham kahe-tange, tapi kantjang haream iä blaku doa. Maka äbese mandjadi kilau pantis daba hai, mahasor akan petak.

45. Djadi, amon iä mendeng, terai blaku doa, maka iä manalih muride, tuntang sondau äwen batiroh awi kasusah atäie.

46. Maka iä hamaub dengan äwen: Kilen keton batiroh? Mendeng, laku doa, belä keton buah tingkes.

47. Maka kahum iä magon hakotak, itä! aton dumah arä olo, tuntang idjä biti bara äwen duäwalas tä, Judas arae, magah olo tä; iä tä manggapi Jesus, handak manjium iä.

48. Koan Jesus dengae: Judas, kilen ikau manipu Anak-olon hapan sium?

49. Tä, amon äwen idjä hindjä Jesus mitä rimau gawin olo tä, maka äwen misek iä: Tuan, maku ikau

manjoho ikäi mamangkib hapan padang?

50. Palus idjä biti bara äwen tä mamangkib djipen iman hai, basampal pindinge bila gantaue.

51. Tapi tombah Jesus, koe: Naughe äwen manjampai tikase. Palus iä mangkalepan pinding olo tä, mampakäläh iä.

52. Limbah tä Jesus hamaub dengan kapala imam, tuntang kapalan human Hatalla, tinai dengan olo bakas, idjä djari manalih mawi iä, koe: Kilen keton hagoet minbit padang tuntang däräh, kilau ampin handak mantakan bigal?

53. Katika aku nongkang andau hindjä keton huang human Hatalla, tä keton djaton pudji manusang lengän keton mawi aku. Tapi djetoh puna djam wajah keton, tuntang kwasan kakaput.

V. — 54. Limbah tä olo tä manjingskap iä, balalu magah iä, mimbit iä tamä human imam hai. Maka Petrus mangalulut kedjau manuntut likute.

55. Maka amon olo tä djari mantokan apui intu bentok huma, hapumpong mandang hetä, tä Petrus mondok omba äwen tä.

56. Tä aton djipen bawimitä iä mondok darah apui, palus manantuneng iä, koe: Iä toh kea hindjä dengan olo tä.

57. Tapi iä milim, koae: Tjäh ikau, olo bawi, jaku djaton kasene iä.

58. Maka bararian isut tinai djipen bawi beken mitä iä, koae: Ikau kea djalahan olo tä. Koan Petrus: Hau! Dia ah!

59. Maka barian isut tinai, idjä djam hirah, tä idjä biti hatuä tinai manantu aughe tä, koae: Toto kea iä djari hindjä dengae; krana iä kea olo Galilea.

60. Tapi koan Petrus: Tjäh ikau, aku dia tawan talo koam. Maka hemben tä kea, metoh iä hakotak, djagau manando.

61. Tä Tuhan mules, manampajah Petrus, palus Petrus taratabiu augh Tuhan dengae, koae: Helo bara djagau manando, hantelo ikau karäh milim arepm muridku.

62. Balalu Petrus hagoet akan ruar, manangis paham.

VI. — 63. Maka olo idjä mimbing Jesus hababaka iä, haiak mamukul iä.

64. Äwen manutup baue, palus manekape, sambil misek iä, koae: Sewut akan ikäi, äwe idjä manekap ikau?

65. Tinai arä augh papa beken injewut olo tä, hapae halalea iä.

66. Maka amon djari handau, bakas olo arä, kapala imam dengan ola tamat surat hapumpong, balalu mimbit iä manaharep basarae.

67. Koae: Toto, ikau Kristus? sanan tä akan ikäi. Koae

dengan äwen: Alo aku masanan tä akan keton, mahin djaton keton pertjaja.

68. Tinai djaka aku misek keton, djaton keton tombah, dia kea malapas aku.

69. Bara toh Anakolon karäh mondok hila gantaun kwasan Hatalla.

70. Koan olo handiai: Amon tumon tä, dia ikau Anak Hatalla? Koae dengan äwen: Kilau koan keton, jaku iä.

71. Koan äwen: Kanduen ita saksi hindai? Krana bitin ita djari mahining augh njamae.

BAGI 23.

I. Jesus impahawen Herodes, tantung ihukum Pilatus. II. Jesus ingah olo akan Golgota. III. Jesus ilantak hong kaju sampalaki, haiak olo darhaka däi biti. IV. Olo darhaka idjä mamapa Jesus, tapi idjä bilaku asi istu iä. V. Jesus mati. VI. Jesus ingubur.

I. — 1. Palus sakarä olo baris äwen tä mendeng, balalu magah iä akan Pilatus. — (*Matt.27,2.*)

2. Tuntang äwen manampara mangarana iä, koae: Iä toh kadapatan ikäi mamakat olo arä, mangahana manahor wang kapala akan kaisar, krana koae, iä idjä Kristus, radja.

3. Maka Pilatus misek iä, koae: Toto, ikau radjan olo Jehudi? Tombah iä, koae: Toto, kilau koam.

4. Koan Pilatus dengan kapala imam tuntang olo arä: Jaku djaton supa kasalan olo toh.

5. Tapi olo tä paham haream karidue, koae: Iä manjanjau olo arä, awie madjar olo hapus tanah olo Jehudi, manampara intu Galilea palus sampai betoh.

6. Amon Pilatus mahining äwen manjewut Galilea, maka iä misek, djaka iä olo Galilea?

7. Djadi, amon iä mahining, iä pagangan Herodes, maka iä manjoho iä tanggoh Herodes, idjä kanatek tä aton intu Jerusalem.

8. Amon Herodes mitä Jesus, iä paham handjak; krana djari tabi iä haus mitä iä, basa iä djari mahining paham saritae, tuntang iä harap mitä kata heran idjä iawie.

9. Djadi, iä misek arä talo intu iä, tapi Jesus djaton tombah aughe idjäidjä.

10. Maka kapala imam dengan olo tamat surat mendeng hetä, paham mangarana iä.

11. Tapi Herodes, limbah iä tuntang panakawae djari manawah halalea iä, maka iä makaian iä hapan klambi baputi lentah, palus manjoho iä baluli tanggoh Pilatus.

12. Maka bara andau tä kea Pilatus dengan Herodes hasobat; krana helo bara tä äwen tä habantah.

13. Maka Pilatus mangahau

kapala inam, karä mantir tuntang olo arä, sambil hamauh dengan äwen:

14. Keton djari mimbit olo toh akangku, mandawa iä mamakat olo arä; toh itä, jaku djari mariksa perkara tä intu baun keton, tapi djaton aku supa kasalan talo intu olo toh, idjä hapan keton mandawa iä.

15. Herodes mahin dia kea; krana aku djari manjoho keton mananggoh iä, tapi itä, djaton talo gawie, idjä mamatut iä inpatäi.

16. Tagal tä aku handak mandjara iä, balalu malapas iä.

17. Krana intu andau pesta Pilatus puna indu malapas idjä biti akan olo arä.

18. Tä olo arä samandiai mangkariak, koae: Kanan iä toh, lapas Barabas tä akan ikäi.

19. Maka iä tä djari inutup olo hong sipir, basa iä djari omba olo mamok huang lewu, tuntang djari mampatäi olo.

20. Maka Pilatus papengga hamauh dengan olo arä tinai, handak maliwus Jesus.

21. Tapi olo tä tombah mangkariak, koae: Lantak iä, lantak iä hong kaju sampalaki!

22. Maku tingkat idjä hantelo tinai iä hamauh dengan äwen: Narai kapapan gawie? Jaku djaton supa kasalae iä patut impatäi, tagal tä aku handak mandjara iä, tuntang malapas iä.

23. Tapi olo tä pabam mangkariak hadjadjuan iä, blaku malantak iä hong kaju sampalaki; tuntang augh lalenton olo arä, tinai karidun kapala imam, sasar tangkalau haliai.

24. Tä Pilatus mamutus, mahapus kahandak olo tä.

25. Palus iä malapas akæe idjä djari inutup olo hong sipir tagal iä mamok mamuno, idjä ilaku olo tä, tapi Jesusinja raghe tumon kabandak äwen.

II. — 26. Djadi, amon olo magah iä manandjong, maka olo tä manawan Simon, olo Kirene, idjä dumah bara tana; intu iä olo mamuat kaju sampalaki, manjoho iä mätoe manuntut likut Jesus.

27. Maka tawon olo arä mampahaiak iä; tinai olo bawi; djetä manatum manangis iä.

28. Tapi Jesus mules, mitä äwen, koæe: O keton, hawin Jerusalem, äla keton manangis aku, tapi arep keton tuntang anak keton buah keton manangise.

29. Krana itä! katika karäh sampai, amon olo karäh hamaub: selamat olo idjä tamanang, tuntang knain olo idjä djaton pudji manak, tinai tusun olo idjä djaton pudji inusu.

30. Tä olo karäh hamaub dengan bukit: longkang arep keton, tutup ikäi, — tinai dengan lungkoh: sangkulep ikäi.

31. Krana amon kalotä gawi dengan kaju belom, kilen tinai kaju matäi?

32. Maka aton kea bigal, duä biti, iagah akan ruar, uka impatäi haiak dengæe.

III. — 33. Maka amon olo sampai kaleka idjä bangun takolok aræe, tä olo malantak iä hong kaju sampalaki, haiak dengan bigal tä, idjä hila gantaue, idjä hila sambile. — (*Matt.27,33*)

34. Maka Jesus hamaub: O Apang, ampun olo toh, krana äwen djaton katawan narai talo iawie. Limbah tä äwen mambagi pakaisæe hapan tenong.

35. Maka olo arä mendeng manampajabe. Tinai karä mantir tuntang olo arä hababaka iä, koæe: Olo beken djari indohope, toh käläh iä mandohop arepe, djaka iä toto Kristus, idjä intih Hatalla.

36. Kalotä kea kapiri hababaka iä, manggapi, mandjuluk tjuka akæe,

37. Sambil hamaub: Djaka ikau toto radjan olo Jehudi, dohop arepm.

38. Tinai olo djari mina surat tambuan iä, idjä imintik hapan hurup Helenes, Romani tuntang Ibrani, aughæe kalotoh: Iä toh radjan olo Jehudi.

IV. — 39. Maka idjä biti bigal tä, idjä djari ilantak, manawah iä, koæe: Djaka

ikau toto Kristus, dohop arepm, dohop ikäi.

40. Tapi koan idjä, mam-pudji iä: Kilen, ikau kea mahin djaton mikäh Hatalla, alo ikau sama buah hukum toh?

41. Tuntang hukum toh toto tumon kapatut koä, krana djetoh baläh gawin koä; tapi iä toh djaton kasalae enen.

42. Tinai iä hamauh dengan Jesus: O Tuban, tabiu aku, amon ikau tamä karadjaam!

43. Koan Jesus dengae: Toto, jaku hamauh dengam, andau toh kea ikau karäh hindjä aku huang Pirdus.

V. — 44. Maka etek djam djahawen hirah, tä salepah petak kaput, sampai djam djalatien.

45. Matanandau kudap nihau pandange, tuntang dinding benang huang human Hatalla barabit pontong baruä.

46. Maka Jesus mantehau hai aughe, koae: O Apang, huang lengäm aku mandjuluk liauku. Tuntang limbah iä hamaub kalotä, iä malian tahasenge, mahotus.

47. Maka amon kamandan mitä talo idjä mandjadi, iä manara Hatalla, sambil hamaub: Toto, olo toh tetek.

48. Tuntang olo handiai idjä djari hapumpang hetä, mangat manampajah, amon iä mitä talo awang mandja-

di, maka iä manegah usoke, balalu buli.

49. Maka karä olo idjä hakola dengae mendeng bara kedjau, tuntang olo bawi, idjä djari omba iä bara Galilea, manampajah talo tä.

VI. — 50. Maka itä! aton olo hatuä idjä Josep arae, mantir basara, olo tetek bahalap; — (*Matt.27,57.*)

51. Iä djaton djari ompat akal gawin olo tä; iä bara Arimatia, lewun olo Jehudi kea, tinai iä kabuat kea mentai karadjaan Hatalla.

52. Iä tä manalih Pilatus, blaku hantun Jesus;

53. Balalu manipas iä, mamungkuse hapan benang lamos, tuntang mingkese huang kubur, idjä djari inampa olo huang bukit batu, hindai olo djari ingubur hetä.

54. Maka andau tä andau olo manjimpan talo, tuntang andau sabat lawoh manampara.

55. Maka olo bawi, idjä djari omba iä bara Galilea, omba kea manampajah kubur, mangat mitä, kilen olo mingkes hantue.

56. Maka limbah äwen buli, äwen mäwoi manjimpan talo mangat ewaue tuntang minjak; tapi andau sabat äwen melai tumon prentah Torat.

BAGI 24.

I. Olo lawi, tinai Petrus, manalih kubur Jesus, sondau tä boang. II. Jesus masanan arepe akan muride duä bit, idjä manalih Emaus. III. Jesus masana arepe akan karä rasul. IV. Jesus mandai akan sorga.

I. — 1. Maka andauminggo, haiak djadjewu, äwen tä manalih kubur, mimbit talo mangat ewaue, idjä djari injimpae, tuntang isut bit olo bawi beken. — (*Matt. 28,1.*)

2. Maka äwen mitä batu tä djari tandar bara tumbang kubur.

3. Tuntang amon iä tamä, iä djaton sondau hantun Jesus.

4. Djadi, haiak äwen hatahiu talo tä, itä! olo hatuä duä bit bah mendeng darahe, haklambi baputi lentah.

5. Maka äwen mikäh angate, palus sontop baue; tä idjä äwen duä tä hamauh dengae: Buhen keton manggau idjä belom tä intu äka olo matäi?

6. Iä djaton hetoh, tapi iä djari belom. Ingat aughe, idjä insumae akan keton hong Galilea;

7. Koe: Anakolon akan indu injaragh akan lengän olo badosa, tuntang injampalaki, tapi andau telo iä karäh belom haluli.

8. Maka äwen tä taraingat aughe djetä,

9. Balalu buli bara kubur, tuntang masanan karä talo tä akan äwen sawalas tä, tinai akan awang beken samandiai.

10. Maka Maria Magdalena, Johanna, tinai Maria Jakobus, tuntang olo idjä dengae, äwen tä idjä masanan tä akan rasul.

11. Tapi aughe inggarä rasul augh haiang bewäi, djaton iä pertjaja augh äwen.

12. Tapi Petrus hagoet, hadari akan kubur, palus iä sontop manjengok huange, maka iä mitä benang bewäi hetä; tä iä buli, heangan huang atäie, kilen kea kdjarian talo tä.

II. — 13. Limbah tä duä bit baris äwen tä hagoet andau tä kea, tangguh lewu, idjä bara Jerusalem djahawen pulu stadia kakedjaue, (*tenga telo djam.*) Emaus arae. — (*Mark.16,12.*)

14. Tuntang äwen tä hakotak sama arepe, tahu karä talo awang djari tä.

15. Djadi, kahum äwen duä tä hakotak, sambil hisek sama arepe, tä Jesus manggapi, palus manandjong haiak dengae.

16. Tapi matan äwen tä ingahanae kasene iä.

17. Maka iä misek äwen: Narai sarita tä, idjä inabiu keton haiak manandjong, tuntang baun keton kotokotot?

18. Tombah idjä biti, idjä Kleopas arae, sambil hamauh dengae: Kilen, äläb ikau bewäi bara karä tamuäi intu Jerusalem, idjä dia katawan talo awang mandjari hetä intu karä andau toh?

19. Koae dengae: Talo idjä kwe? Koan äwen dengae: Karä perkaran Jesus olo Nasaret tä, idjä Nabi, kwasa gawie, kwasa kotake intu baun Hatalla tuntang olo arä.

20. Kilen kapala imam tuntang mantir ikäi djari manjaragh iä akan hukum matäi, palus djari manjampalaki iä.

21. Maka ikäi djari harap, iä idjä akan maliwus olo Israel. Tuntang djari sampai katelo toh, limbah karä talo tä mandjadi.

22. Tinai olo bawi isut biti baris ikäi djari mamembang ikäi; äwen tä haiak djadjewu djari manalih kubur,

23. Maka iä djaton sondau hantue, tuntang iä buli manutor paitä, aton malaikat idjä masuman iä belom.

24. Tä isut ikäi djari manalih kubur, tuntang sondau talo tä kilau koan olo bawi, tapi bitie djaton äwen mitäe.

25. Maka iä hamauh dengan äwen duä: O keton idjä humong, tuntang bakulas atäi, djaton pertjaja karä talo, idjä inutor nabi!

26. Djaton Kristus patut buah karä talo tä, mangat tamä kahaie?

27. Palus iä manampara bara surat Moses tuntang karä nabi, manarang akan äwen huang karä surat tä talo idjä manabiu iä. — (1. Mos. 3, 15.)

28. Maka äwen djari tokep lewu, idjä ingkahimate, tä Jesus ampiampin handak mahalau.

29. Tapi äwen tä hadjadjuan iä, koae: Melai omba ikäi, krana djari tokep kaput, andau djari liwa. Maka iä tamä, uka melai omba äwen.

30. Djadi, amon iä mondok kuman dengan äwen, iä manduan tepong, mamberkat tuntang mandarai tä, sambil manenga tä akan äwen.

31. Tä matan äwen inarang, balalu äwen kasene iä, tapi iä palus lilap bara matan äwen.

32. Tä koan äwen sama arepe: Djaton atäi ita blasut angate, amon iä hakotak dengan ita hong djalan, manarang akan ita surat tä?

33. Maka hemben tä kea äwen bagoet, buli akan Jerusalem, tuntang iä sondau äwen sawalas tä hapumpong, haiak olo awang dengae,

34. Idjä mananselo iä hamauh: Tuhan toto djari belom, iä djari gitan Simon. — (1. Kor. 15, 4.)

35. Tä äwen duä tä kea manjarita talo awang djari hong djalan, tuntang kilen äwen djari kasene Jesus haiak iä mandarai tepong.

III. — 36. Maka kahum äwen tä batutor tahu talo tä, bah aton Jesus mendeng bentok äwen, sambil hamauh dengae: Selamat akan keton. — (*Joh.20, 19.*)

37. Tapi äwen tä tangkedjet, balalu mikäh, augat kamäae mitä kambä.

38. Maka iä hamauh dengan äwen: Buhen keton taräwen, kilen pikir kalotä lembut huang atäi keton?

39. Itä keton pai lengängku, toto jaku toh; gajap aku, tuntang itä keton, krana kambä djaton bara isi tolang, kilau keton mitä aku toh.

40. Maka haiak iä hamauh kalotä, iä mampraban akan äwen pai lengäe.

41. Amon äwen tä hindai kea pertjaja awi kahandjake, tuntang magon hengan, maka iä hamauh dengae: Aton keton bara talo kinau hetoh?

42. Tä äwen mandjuluk akäe lauk idjä kasajat, idjä djari tanake, tuntang tapis badjanji isut.

43. Palus iä manduae, kumae intu baun äwen.

44. Limbah tä iä hamauh dengan äwen: Djetoh augh idjä inutorku akan keton, katika aku hindjä keton: talo handiai akan indu tulus, idjä djari injurat huang To-

rat Moses, huang surat karä nabi, tuntang huang Masmur.

45. Tä iä manarang atäi äwen tä, mangat harati surat.

46. Tuntang iä hamauh dengan äwen: Kakai augh surat, tuntang kakai Kristus akan buah kapähä, tuntang belom bara olo matäi intu andau telo tinai.

47. Tinai iä akan manjoho masanan huang arae kahobah tuntang ampun dosa akan karä utus olo, manampara bara Jerusalem.

48. Maka keton indu saksin karä talo tä.

49. Maka itä! jaku handak manjoho akan keton djaandjin Apangku; tapi melai keton intu lewu Jerusalem, sampai keton ingkepan dengan kwasa bara ngambo. — (*Pang. Ras.1,4.*)

IV. — 50. Maka iä magah äwen blua sampai Betania, hetä iä mandepä lengäe, mamberkat äwen tä.

51. Djadi, haiak iä mamberkat äwen tä, iä hambilang dengan äwen, palus hagateug akan langit.

52. Maka äwen tä manjembah iä, balalu buli Jerusalem paham kahandjake;

53. Tuntang äwen magon melai huang humau Hatalla, sambil mampahai tuntang manara Hatalla. — Amen.

EWANGELION, INJURAT JOHANNES.

BAGI 1.

I. Jesus toto Hatalla, maka iä djari mandjadi olon, uka mimbit ita buli Hatalla. II. Johannes pampondoi manjaksi akae. III. Muride idjä solake.

I. — 1. Intu solake djari aton Augh tä, maka Augh tä hindjä Hatalla, tuntang Augh tä Hatalla. — (1.Mos.1,1.)

2. Iä hindjä Hatalla intu solasolake.

3. Talo handiai djari indjadiae, maka sala bara awie djaton djari indjadian talo Idjä, awang aton.

4. Huang iä batang pambelom, maka pambelom tä kalawa olon.

5. Maka kalawa tä manjingah intu kakaput, tapi kakaput djaton manarima iä.

6. Aton olo, idjä injoho Hatalla, Johannes arae. — (Matt.3,1.)

7. Iä tä dumah mandjadi saksi, uka manjaksi akan kalawa tä, nakara olo handiai pertjaja awie.

8. Iä djaton kalawa tä,

baja uka iä manjaksi akan kalawa tä.

9. Djetä kalawa idjä toto, idjä mamplawa genegenep olo, idjä tamä kalunen toh. — (12,46.)

10. Iä aton huang kalunen, tuntang kalunen djari indjadiae, tapi kalunen dia kasene iä.

11. Iä manalib talo ajue, tapi olo ajue djaton tarima iä.

12. Tapi kakarä idjä tarima iä, akae iä manenga kwasa mandjadi anak Hatalla, akan olo tä, idjä pertjaja huang arae.

13. Idjä djari inakan, djaton awi daha, dia kea awi kahandak isi, dia kea awi kahandak olo hatuä, tapi awi Hatalla. — (3,5.)

14. Maka Augh tä mandjadi isi, tuntang melai dengan ita, (maka ikäi djari manampajah kahain ajue, kahaie, kilau ain Anak Bapa idjä tonggal,) kontep asi tuntang katoto.

15. Johannes manjaksi akae, iä mantehau, koae: Toh iä, idjä koangku: idjä dumah

rahian bara aku, iä djari helo bara aku, krana iä puna helo bara aku. — (*Matt.3,11.*)

16. Tuntang bara kutoh talo ai ita handiai djari mandino, asi bataanilap asi.

17. Krana Torat djari inenga Moses, tapi asi tuntang katoto djari mandjadi awi Jesus Kristus.

18. Dialo idjä bitu djari mitä Hatalla; Anak idjä tonggal, idjä huang pakuan Bapa, iä tä djari masanan iä. — (*2.Mos.33,20.*)

II. — 19. Maka djetoh augh kasaksian Johannes, metoh olo Jehudi manjoho inam tuntang olo Lewi bara Jerusalem, mangat misek iä: *Æwe* ikau?

20. Iä mangaku, djaton iä milih, tapi mangaku: Aku djaton Kristus tä.

21. Tinai äwen tä misek iä: *Æwe* ikan? Elias? Koa: Aku dia djaka iä. — Ikau nabi tä? Tombah iä: Dia. — (*5.Mos.18,15.*)

22. Koan äwen dengae: *Æwe* kea ikau? mangat ikäi tau masuman augh akan olo, idjä djari manjoho ikäi; äwe ikau masanan arepm?

23. Koa: Aku „augh guru hong padang: pabudjur djalan pangkahai Tuhan,” tumon augh nabi Jesaja. — (*Jes.40,3.*)

24. Maka sarohan tä baris olo parisi.

25. Tä äwen tä misek iä,

sambil hamaub dengae: Kilen ikau mampandoi, djaka ikau djaton Kristus, dia Elias, djaton kea nabi tä?

26. Koan Johannes, tombah augh olo tä: Aku mampandoi hapan danum; tapi iä aton miendeng intu bentok keton, idjä djaton kasenan keton.

27. Djetä iä, idjä dumah rahian bara aku, idjä djari helo bara aku; akae tä aku djaton baguna mengkak talin sarumpabe mahin dia.

28. Talo tä mandjadi intu Betabara, dipah Jordan, kaleka Johannes aton mampandoi olo.

29. Maka andau tinai Johannes mitä Jesus mananggoh iä, tä iä hamaub: Itä, anak tabirin Hatalla, idjä mananggong dosan kalunen. (*2.Mos.12,3*)

30. Djetoh iä, idjä keanguku: rahian bara aku aton dumah olo, idjä djari helo bara aku; krana iä puna helo bara aku.

31. Maka bihin aku djaton djari kasene iä; tapi mangat iä bakarinah intu olo Israel, tagal tä aku djari dumah, mampandoi hapan danum.

32. Maka Johannes manjaksi, koe: Aku djari mitä Rogh mohon bara langit, kilau burong dara, palus melai hundjoe. — (*Matt.3,16.*)

33. Aku solake djaton kasene iä, tapi idjä djari ma-

njoho aku mampondoi hapan danum, iä kea djari hamauh denganku: olo idjä akae ikau mitä Rogh mohon, tuntang melai hundjue, djetä iä, idjä mampondoi hapan Rogh brasih.

34. Maka aku djari mitä tuntang djari manjaksi, iä toh toto Anak Hatalla.

III. — 35. Maka andau tinai Johannes mendeng hetä haluli, baiak duä bitu murid ajue.

36. Tä, amon iä mitä Jesus manandjong, iä hamauh: Itä, anak tabirin Hatalla.

37. Maka muride äwen duä tä mahining iä hakotak, palus äwen tä omba Jesus.

38. Maka Jesus mules arepe, mitä äwen tä omba, tä iä hamauh dengan äwen: Narai inggau keton?

39. Koan äwen duä dengae: Rabbi, (rimae, amon injalanan: Guru) hong kwe äkam melai?

40. Koe, tombah augh äwen: Omba keton mitä! Tä äwen manalih, mitä äkae melai, balalu melai dengae andau tä. Maka andau djari djam sapulu hirah.

41. Idjä bitu äwen duä tä, idjä mahining augh Johannes, palus omba iä, iä tä Andreas, paharin Simon Petrus.

42. Iä tä solake sondau Simon, paharie idjä kalambutan, sambil hamauh dengae: Ikäi djari sondau Messias tä.

(Rimae, injalanan: Kristus.)

43. Palus iä magah iä tanggoh Jesus. Maka Jesus manampajah iä, koe: Ikau toh Simon, anak Jonas; ikau inggararku Kepas. (Djetä, injalanan: Petrus. *Rimae: batukarang.*)

44. Maka andau tinai iä handak hagoet akan Galilea, tä iä sondau Pilippus, balalu hamauh dengae: Omba aku!

45. Maka Pilippus tä bara Betsaida, bara lewun Andreas äwen duä Petrus.

46. Tinai Pilippus tä sondau Natanael, sambil hamauh dengae: Ikäi djari sondau iä tä, idjä injurat Moses huang Torat, tuntang injurat karä nabi, Jesus, anak Josep, bara Nasaret. — (1.Mos.49,10. — 5.Mos.18,18 — Jes.7,14.)

47. Koan Natanael dengae: Tau, talo bahalap lembut bara Nasaret? Koan Pilippus dengae: Omba, itäm!

48. Maka Jesus mitä Natanael manalih iä, tä iä hamauh tabiu iä: Itä! olo Israel idjä toto, djaton kaliau huange.

49. Koan Natanael dengae: Kilen ikau kasene aku? Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Helo bara Pilippus mambawa ikau, amon ikau penda batang sikon, aku djari mitä ikau.

50. Koan Natanael, tombah auge: Rabbi, ikau toto Anak

Hatalla, ikau radjan olo Israel.

51. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Basa aku djari hamauh dengam: aku djari mitä ikau penda npon sikon, maka ikau pertjaja; toto, ikau karäh mitä talo awang hai haream bara tä.

52. Tinai iä hamauh dengan äwen tä: Toto toto, aku hamauh dengan keton, bara katon-ton keton karäh mitä langit buap, tuntang malaikat Hatalla mandai mohon bara Anakolon.

BAGI 2.

I. Pesta masawä hong Kana. II. Jesus maharak olo parajap bara human Hatalla.

I. — 1. Maka andau telo aton pesta olo masawä intu Kana, hong tanah Galilea, tuntang indu Jesus aton hetä.

2. Tinai Jesus kea dengan muride djari irawäi akan pesta masawä.

3. Maka amon tapas anggor, koan indu Jesus dengae: Olo djaton ombet anggor.

4. Koan Jesus dengae: Narai gawingku dengam, o olo bawi? wajahku hindai sampai.

5. Maka indue hamauh dengan anakoloh: Talo idjä injohoe keton, awi tä.

6. Maka aton hetä bukong batu, djahawen kabawak, idjä djari ingkes tumon hadat olo Jehudi hapae mame-

njan arepe; genep bukong tä aton suang duä telo gantang. — (Mark.7,3.)

7. Koan Jesus dengan anakoloh tä: Suang karä bukong tä dengan danum. Maka olo manjuang tä kontep.

8. Koan Jesus dengae tinai: Kaut toh, imbit tä akan mandur talo kinan. Maka olo mimbit tä.

9. Djadi, amon mandur talo kinan mangkemä danum, idjä djari malik mandjadi anggor, (tuntang iä djaton katawan bara kwe djetä, tapi anakoloh, idjä djari masip danum, tawan tä,) tä maka mandur talo kinan mangabau idjä masawä tä,

10. Sambil hamauh dengae: Genep olo pudji manenga anggor idjä mangat solake, tinai limbah olo djari mihop paham, tä idjä tapas kamangate. Tapi ikau djari mingkes anggor mangat sampai katontoh.

11. Maka djetä tampanan karä katae iawi Jesus intu Kana, hong tanah Galilea; iä mangarinah kahaie, tuntang muride pertjaja huang iä.

II. — 12. Limbah tä iä hagoet akan Kapernaum, iä, indue, pabarie tuntang muride; tapi iä melai hetä djaton tahi andaue.

13. Basa pesta paska ain olo Jehudi djari tokep, tä Jesus hagoet akan Jerusalem.

14. Hetä iä sondaue olo hu-

ang human Hatalla, idjä mandjual sapi, tabiri tuntang burong dara, tinai olo paburup rear, idjä mondok hetä. — (*Matt.21,12.*)

15. Djadi, limbah iä djari manampa pukultali, iä maharak olo tä lepah lingis bara human Hatalla, tuntang tabiri sapi, balalu manganan rear olo tä, sambil mantawus medjæ.

16. Maka dengan olo, idjä mandjual burong dara, iä hamauh: Indah talo toh bara hetoh; äla keton manampa human Apangku mandjadi huma badagang.

17. Maka muride taratahiu augh, idjä injurat: „Lason atäi tagal humam djari kuman aku.” — (*Masm.69,10.*)

18. Tä tombah olo Jehudi, sambil haroauh dengæ: Kata en imprabam akan ikäi, sampai gawim kalotoh?

19. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Karak human Hatalla toh, maka aku karäh mamangun tä huang andau telo. — (*Matt.26,61.*)

20. Koan olo Jehudi: Äpat pulu djahawen njelo katahin olo mamangun human Hatalla toh, tinai ikau handak mamanguu tä huang katelo?

21. Tapi iä manahiu human Hatalla, iä tä berenge.

22. Maka limbah iä djari belom bara olo matäi, tä muride taraingat, iä djari ma-

njewut augh tä, palus äwen tä pertjaja surat, tuntang augh idjä inutor Jesus. — (*Masm.16,10.*)

23. Maka metoh iä hong Jerusalem, andau pesta pas-ka, arä olo pertjaja hong arae, basa olo tä mitä kata, awang iawic.

24. Tapi Jesus djaton harap olo tä, basa iä kasene äwen tä samandiai.

25. Puna dia usah, olo masanan akæ ampin atäi olo, krana kabuate puna kasene talo, idjä huang olo.

BAGI 3.

I. Jesus dengan Nikodemns. II. Johannes pampandai dengan murid ajue.

I. — 1. Maka aton olo paris, Nikodemus arae, iä tä mantir olo Jehudi. — (*7,50; 19,39.*)

2. Iä tä manalih Jesus hamalem, sambil hamauh dengæ: Rabbi, ikäi katawan, ikau toh Guru, idjä djari dumah bara Hatalla; krana djaton idjä biti tau mawi kata, awang iawim, djaka dia Hatalla hindjä dengæ.

3. Koan Jesus, tombah aughe: Toto toto, aku hamauh dengam, djaka olo djaton inakan haluli, djaton iä tau mitä karadjaan Hatalla.

4. Koan Nikodemus dengæ: Kilen olo tau inakan, amon

iä bakas? tau iä haluli tamä knain indue, tuntang inakan tinai?

5. Tombah Jesus: Toto toto, jaku hamaub dengam, djaka dia olo inakan awi danum tuntang Rogh, djaton iä tau tamä karadjaan Hatalla. — (*Mark.16,16. — Epes.5,26.*)

6. Talo awang inakan isi, djetä isi; tapi talo awang inakan Rogh, djetä Rogh. — (*1.Mos.5,3;6,3.*)

7. Äla hengan basa aku hamaub dengam, keton akan indu inakan haluli.

8. Riwut manampur äka kahandake, tuntang ikau mahining aughe, tapi ikau dia katawan bara kwe panumahe, kangkwe tintue. Kalotä kea genep olo, idjä djari inakan awi Rogh.

9. Tombah Nikodemus, sambil hamaub dengae: Kilen talo tä tau mandjadi?

10. Koan Jesus, tombah aughe: Ikau toh gurun olo Israel, djaton ikau harati talo tä?

11. Toto toto, aku hamaub dengam, talo ikäi katawan ikäi masanan, tuntang talo idjä djari gitan ikäi ikäi manjaksi, tapi keton djaton manarima augh kasaksian ikäi.

12. Amon aku masanan akan keton talo idjä huang kalunen, mahin dia keton pertjaja, kilen tinai keton pertjaja, djaka aku masanan akan keton talo sorga?

13. Maka dialo idjä biti djari mandai akan sorga, baja iä, idjä djari mohon bara sorga, iä tä Anakolon tä, idjä puna huang sorga.

14. Maka kilau Moses djari manggantong handipä hong padang, kakai Anakolon akan indu inggantong: — (*4.Mos.21,8.*)

15. Nakara genep olo, idjä pertjaja huang iä, djaton banasa, tapi bara pabelom idjä katatahi.

16. Krana kalotä kapaham Hatalla djari sinta kalunen, sampai iä djari manenga Anake idjä tonggal, nakara genegenep olo, idjä pertjaja huang iä, djaton banasa, tapi bara pabelom idjä katatahi.

17. Krana Hatalla djari manjoho Anake akan kalunen, djaton uka iä mahukum kalunen, tapi nakara kalunen injalamat awie.

18. Olo idjä pertjaja huang iä, djaton buah hukum; tapi olo idjä dia pertjaja, iä djari buah hukum, krana iä djaton pertjaja huang aran Anak Hatalla idjä tonggal.

19. Maka djetoh hukum tä, kalawa djari tamä kalunen, tapi olo djari sinta kakaput paham bara kalawa, krana gawie puna papa.

20. Krana genep olo, idjä mawi talo papa, puna basingi kalawa, tuntang djaton iä manggapi kalawa, belä gawie impudji.

21. Tapi olo idjä mawi katoto, iä manggapi kalawa, uka gawie bakarinah, krana djetä djari iawie huang Hatalla.

II. — 22. Limbah tä Jesus dengan muride manalih tanah Judea, tuntang iä melai hetä haiak äwen tä, sambil mam-pandoi.

23. Maka Johannes kea aton mam-pandoi hong Ænon, to-kep Salem, krana hetä arä danum. Tuntang olo manalih kantä, impandoi.

24. Krana Johannes hindai djari inutup hong sipir. — (*Matt.14,3.*)

25. Djadi, murid Johannes hatakian augh dengan olo Jehu-di tabiu djalau mandjadi brasih.

26. Maka äwen manalih Johannes, sambil hamaub deng-ae: Rabbi, idjä dengam dipah Jordan, idjä akae ikau manjaksi, itäm, iä tä mam-pandoi, tuntang olo handiai mananggoh iä. — (1,29.)

27. Tombah Johannes, sam-bil hamauh: Olo djaton tau manarima talo enen, djaka dia djetä djari iuenga akae bara sorga.

28. Keton toh kea saksing-ku, aku djari hamauh: aku djaton Kristus, baja aku injoho helo baue. — (1,20.)

29. Olo idjä tempon pisek, iä tä bakalbana; maka kolan bakalbana, idjä mendeng tun-tang mabining aughe, paham bandjak awi augh bakalbana.

Maka kahandjaku toh djari sampai.

30. Patut iä djaladjalan hai, tapi jaku akan djaladjalan korik.

31. Iä, idjä dumah bara ngambo, hai bara olo samandi-ai. Idjä bara petak, iä bara petak, tuntang masuman talo petak; idjä dumah bara sorga hai bara olo samandi-ai.

32. Maka talo gitae, talo bininge djetä insanae, tapi augh kasaksiae dialo idjä biti manarimae.

33. Olo idjä manarima augh kasaksiae, iä bara tjtjak, Hatalla tä toto.

34. Krana idjä injoho Hatalla manutor karä kotaK Hatalla, krana Hatalla manenga Rogh akae djaton ta-wan takar.

35. Bapa sinta Anake, tun-tang djari manjaragh talo handiai intu lengän ajue. — (*Matt.11,27.*)

36. Olo idjä pertjaja huang Anak, iä bara pambelom idjä katatahi; tapi olo idjä marisang dengan Auak, iä dja-ton akan mitä pambelom, tapi kasangit Hatalla melai hundjue.

BAGI 4.

I. Jesus tuntang bawin olo Samaria. II. Iä mampakäläh anak mantir radja.

I. — 1. Maka amon Tuban katawan, olo parisi djari ma-

hining, Jesus manampa tuntang mampandoi murid malabien bara Johannes,

2. (Alo bitin Jesus djaton mampandoi, baja muride,)

3. Tä iä malihi Judea, balalu hagoet buli Galilea.

4. Maka iä akan indu manandjong mahoroe Samaria.

5. Tä iä sampai lewu hong Samaria, arae Sikar, darah tanah idjä djari inenga Jakob akan anake Josep. — (1.Mos. 48,22. Jos.24,23.)

6. Hetä aton kalin Jakob. Maka Jesus, awie häka manandjong, mondok hong saran kali; andau djari djam djahawen hirah.

7. Maka aton dumab bawin olo Samaria, handak masip. Koan Jesus dengae: Pihop aku.

8. Krana muride djari manalih lewu, handak mamili talo kinan.

9. Koau bawin olo Samaria dengae: Kilen ikau, idjä olo Jehudi, blaku pihop intu aku, tuntang aku toh bawin olo Samaria? (Krana olo Jehudi djaton maku hralut dengan olo Samaria.)

10. Tombah Jesus, sambil hamauh dengae: Amon ikau kasene panengan Hatalla, tuntang katawan, äwe iä, idjä'hamauh dengam: pihop aku, — mikäh ikau djari blaku intu iä, tuntang iä djari manenga akan danum awang belom.

11. Koan olo bawi tä dengae: Tuhan, ikau djaton bara sarangan hanggap masip, tuntang kali toh timben; bara kwe kea ikau manduan danum awang belom tä?

12. Aton ikau hai bara tato ita, Jakob, idjä djari manenga kali toh akan ikäi, tuntang bitie djari mihop bara toh, tinai anake tuntang metoe?

13. Koan Jesus, tombah aughe: Genep biti, idjä mihop danum toh, akan teah belae tinai.

14. Tapi olo idjä mihop danum, awang inengaku akse, katatahi djaton iä teah belae, tapi danum, awang inengaku akae, akan mandjadi intu huange tabasak danum, idjä mahasor akan pambelom idjä katatahi.

15. Koan olo bawi tä dengae: O Tuhan, tenga danum tä akangku, belä aku teah belaiiku tinai, mangat djaton usali aku hagoet akan toh, masip.

16. Koan Jesus dengae: Li-us, kahau banam, balalu haluli kantoh.

17. Tombah olo bawi, koae: Aku djaton babanä. Koan Jesus dengae: Toto aughm: aku djaton babanä.

18. Krana ikau djari babanä limä biti, maka idjä toh hindjä dengam, iä djaton toto banam. Aughm tä toto.

19. Koan olo bawi dengae:

Tuban, gitangku ikau toh nahi.

20. Tato ikäi djari sombajang hundjun bukit toh, tapi koan keton, huang Jerusalem äka olo patut sombajang.

21. Koan Jesus dengae: O olo bawi, pertjaja aku, katika karäh sampai, amon keton djaton hundjun bukit toh, djaton kea hong Jerusalem karäh sombajang intu Bapa.

22. Keton sombajang intu talo, idjä dia kasenan keton, ikäi sombajang intu Hatalala, idjä kasenan ikäi; krana salamat dumah bara olo Jehudi.

23. Tapi katika karäh sampai, tuntang aton katontoh kea, amon karä olo, idjä sombajang toto, karäh sombajang intu Bapa huang Rogh tuntang katoto; krana Bapa kea manggau olo, idjä sombajang kalotä intu iä.

24. Hatalla aton Rogh, maka olo idjä sombajang intu iä, patut sombajang huang Rogh tuntang katoto.

25. Koan olo bawi dengae: Tawangku, Messias akan dumah, idjä bagarä Kristus; amon iä dumah, maka iä karäh masuman akan ita talo handiai.

26. Koan Jesus dengae: Iä aku toh, idjä hakotak dengam.

27. Kahum tä muride dumah, maka äwen hengan, basa iä hakotak dengan olo bawi. Tapi djaton kea idjä

biti bahanji misek: Narai inggaun, atawa: narai tutorm dengae?

28. Maka olo bawi malih sarangae, manalih lewu, tuntang hamauh dengan olo:

29. Omba, itä keton olo, idjä djari masanan akangku talo handiai, awang djari iawiku; djaton iä Kristus tä?

30. Palus olo lewu mananggoh iä.

31. Maka helo bara tä muride blaku intu iä, koae: Rabbi, kuman.

32. Tapi koae dengan äwen: Ajungku aton talo kinan, idjä djaton kasenan keton.

33. Tä koan murid sama arepe: Djari olo mimit talo kinan akae?

34. Koan Jesus dengan äwen: Djetob panginangku, iä tä: manumon kahandak ajue, idjä djari manjoho aku, tuntang mahapus gawie. — (17,4.)

35. Djaton koan keton, hindai äpat bulan sampai wajah getem? Itä, jaku hamauh dengan keton, tampajali keton karä tana, toh kea ampie lalendang patut inggetem.

36. Olo panggetem mandino upah, tuntang manampunan bua akau pambelom idjä katatahi, uka kadaduä, idjä manawur binji tuntang idjä manggetem, sama handjak.

37. Krana tumon darin djetoh sewut olo tä toto: „Olo beken manawur binji, olo beken manggetem.”

38. Jaku djari manjoho keton manggetem talo, idjä dia ialan keton; olo beken djari malae, toh keton djari manjingkap gawie.

39. Maka arä olo Samaria bara lewu tä pertjaja huang iä awi augh olo bawi, idjä manjaksi: lä djari masanan akangku talo handiai, awang djari iawiku.

40. Maka sana olo Samaria sampai iä, äwen tä blaku, uka iä melai dengae; maka iä melai hetä kaduä andau.

41. Maka paham haream karä olo pertjaja awi augh.

42. Tuntang olo tä hamauh dengan olo bawi: lkäi djaton pertjaja hindai sabab augh ajum; krana bitin ikäi djari mahining tuntang katawan, iä toto Djurusalamat kalunen, Kristus iä.

II. — 43. Maka limbah kaduä andau tä hapus, iä ha-goet bara betä, palus akan Galilea.

44. Krana Jesus kabuat manjaksi, nabi djaton bara horumat intu tanah ajue.

45. Maka amon iä sampai Galilea, iä inarima olo Galilea, basa olo tä handiai djari mitä talo, awang iawie intu Jerusalem katika pesta; krana olo tä kea djari manalih pesta.

46. Maka Jesus haluli tinai akan Kana hong Galilea, äkae djari mandjadian danum mandjadi anggor. Maka hetä aton

mantir radja, idjä bara anak hatuä; djetä haban intu Kapernaum.

47. Iä tä mahining, Jesus djari dumah bara Judea akan Galilea, palus iä manalih iä, sambil blaku intu iä, uka iä masob, mampakäläh anake, krana iä tä handak mabotus.

48. Tapi koan Jesus dengae: Djaka dia keton mitä kata tuntang talo heran, maka keton djaton pertjaja.

49. Koan mantir radja dengae: Tuhan, talih, helo bara anakku matäi.

50. Koan Jesus dengae: Bali, anakm belom. Maka olo tä pertjaja augh, idjä inje-wut Jesus akae, balalu ha-goet.

51. Djadi, kahum iä hong djalan, djipäe hasupa dengae, haiak masanan akae, koe: Anakm käläh.

52. Tä iä mariksa intu äwen tä katika iä salawah angate. Koan äwen dengae: Malem, djam udju, peres darem terai.

53. Maka bapae mingat, katika tä kea Jesus djari hamauh dengae: anakm belom. Tä iä pertjaja, tuntang karä olo humae.

54. Kata idjä duä tä tinai iawi Jesus panumahe bara Judea akan Galilea.

BAGI 5.

I. Intu andau sabat Jesus mampakäläh olo idjä kait kedjang telo pulu hanja njelo katahie. II. Iä hasnat augh dengan olo Jehudi sabab gawie tä.

I. — 1. Limbah tä aton pesta olo Jehudi, tä Jesus hagoet akan Jerusalem.

2. Maka huang Jerusalem, tokep kaleka tabiri, aton talaga, idjä injewut olo Betesda, tumon augh olo Ibrani, hakaliling tä aton limä balai.

3. Huang karä balai tä aton olo haban, paham karäe, olo babutä, olo kait, olo karitip, idjä mendäh danum tä hariak.

4. Krana malaikat batintu mohon akan talaga, tuntang mariak danum. Maka olo, idjä solake sewu, limbah danum djari hariak, iä palus käläh, alo kilekilen ampin perese.

5. Maka aton hetä olo idjä biti, idjä djari haban telo pulu hanja njelo katahie.

6. Amon Jesus mitä iä menter, tuntang katawan, djari tahi iä kalotä, maka iä hamauh dengae: Nahuangikau käläh?

7. Tombah olo idjä haban dengae: Tuhan, djaton olo dengangku, idjä pasewu aku akan talaga, sana danum hariak; maka amon aku sampai, tä olo beken sewu helo bara aku.

8. Koam Jesus dengae: Mendeng, gatang kalekam batiroh, palus lius.

9. Maka olo tä balalu käläh tuntang manggatang kalekae hatiroh, palus lius. Maka andau tä andau sabat.

10. Tä koan olo Jehudi dengan olo idjä djari käläh: Andau toh sabat, djaton patut ikau mäton kalekam batiroh.

11. Tombah iä augh äwen: Olo idjä djari mampakäläh aku, iä kea djari manjoho aku: gatang kalekam batiroh, lius.

12. Maka olo tä misek iä: Äwe iä tä, idjä djari manjoho ikau: gatang kalekam batiroh, lius?

13. Tapi olo idjä djari käläh tä djaton katawan, äwe iä; krana Jesus djari mindah, basa awi arä olo aton intu kaleka tä.

14. Limbah tä Jesus hasondau dengae huang human Hatalla, tuntang hamauh dengae: Itäm, ikau djari käläh, äla mawi dosa tinai, belä talo awang papa haream buah ikau.

15. Tä olo tä lius, palus masuman akan olo Jehudi, Jesus iä tä, idjä djari mampakäläh iä.

II. — 16. Maka sabab tä olo Jehudi mangatah Jesus, basa iä djari mawi talo tä intu andau sabat.

17. Tapi tombah Jesus de-

ngan äwen: Apanzku bagawi sampai katontoh, tä jaku kea bagawi.

18. Sabab tä olo Jehudi paham haream manzkemä mumpatäi iä, basa iä djaton mangarak andau sabat bewäi, tapi manjewut Hatalla kea Bapae, tuntang maujama arepe dengan Hatalla.

19. Maka tombah Jesus, sambil hamauh dengan olo tä: Toto toto, aku hamauh dengan keton, Anak djaton tau mawi talo enen kabuate, baja tumon iä mitä Bapa mawie; krana talo idjä iawie, djetä kea iawi Anak kalotä.

20. Krana Bapa sinta Anak, tuntang mamprahan akae talo handiai awang iawie; tinai iä karäh mamprahan akae gawi awang hai bara djetoh, uka keton sangang.

21. Krana kilau Bapa mam pisik olo matäi tuntang mambelom iä, kalotä Anak kea mambelom äwe idjä äka kahandake.

22. Krana Bapa djaton kea mamutus kadjarian olo, tapi karä kwasa hapan mamutus kadjarian olo djari inengae akan Anak;

23. Nakara olo handiai mahorumat Anak, sama kilau iä mahorumat Bapa. Olo idjä djaton mahorumat Anak, djaton kea mahorumat Bapa, idjä djari manjoho iä.

24. Toto toto, aku hamauh

dengan keton, olo idjä mahining aughku, tuntang pertjaja huang iä, idjä djari manjoho aku, olo tä bara pambelom idjä katatahi, tuntang iä djaton tamä hukum, tapi iä djari mindah bara pampatäi palus akan pambelom. — (3,18.)

25. Toto toto, aku hamauh dengan keton, katika karäh dumah, tuntang aton katontoh kea, amon olo matäi mahining augh Anak Hatalla, maka olo idjä mahining tä karäh belom.

26. Krana kilau Bapa tempon pambelom huang arepe, kalotä iä djari manenga akan Anak kea, uka iä tempon pambelom huang arepe;

27. Tinai iä djari manenga kwasa kea akae mamutus kadjarian olon, basa iä aton Anakolon.

28. Äla keton hengan tagal tä; krana katika karäh dumah, olo handiai idjä huang kubur karäh mahining augh ajue;

29. Palus blua, olo idjä djari mawi talo bahalap akan kamisik pambelom, tapi olo idjä djari mawi talo papa akan kamisik hukum.

30. Jaku djaton tau mawi talo enen kabuatku. Tumon aku mahining maka aku mamutus, tuntang kaputusanguku tä budjur, krana aku djaton manggau tumon kalandak ajungku, tapi tumon ka-

handak Bapa, idjä djari manjoho aku.

31. Djaka aku manjaksi akangku, tä kasaksiaugku djaton toto.

32. Aton beken, idjä manjaksi akangku; tuntang tawangku, kasaksiae, idjä injaksie akangku, djetä toto.

33. Keton djari manjoho olo manalih Johannes, maka iä djari manjaksi akan katoto. — (1.19.)

34. Tapi aku djaton manduan kasaksian bara olo kalunen, baja aku manahiu djetä, uka keton injalamat.

35. Iä kilau sumbo idjä lalendang tuntang galak njalae, maka kahandak keton handjak handjulo bewäi huang pahalendange.

36. Tapi jaku bara kasaksian, idjä hai bara kasaksian Johannes; krana karä gawi, idjä inenga Bapa akangku, uka jaku mahapus tä, karä gawi tä kea, idjä iawiku, manjaksi akangku, Bapa toto djari manjoho aku. — (32.)

37. Tinai Bapa kabuat, idjä djari manjoho aku, djari manjaksi akangku. Aughe djaton keton pudji mahininge, dia kea keton djari mitä ampie.

38. Tinai kotake djaton toto leket intu keton, krana keton djaton pertjaja huang. iä, idjä djari injohoe.

39. Awi keton mariksa su-

rat, krana adon keton huang djetä keton bara pambeloni idjä katatali, maka karä surat tä manjaksi akangku.

40. Tapi keton djaton maku manalih aku, mangat mandino pambeloni.

41. Aku djaton manduan horumat bara olo kalunen.

42. Tapi jaku kasene keton, keton djaton mahaga sintan Hatalla intu huang keton.

43. Jaku djari dumah huang aran Apangku, maka keton djaton manarina aku; djaka olo beken dumah huang arae kabuate, iä tä karäh inarima keton.

44. Kilen keton tau pertjaja, basa keton manduan horumat bara sama arep keton, tapi keton djaton manggau horumat, idjä bara Hatalla bewäi.

45. Æla mado jaku karäh mandawa keton intu Bapa; idjä mandawa keton, iä tä Moses, idjä äka kaharap keton.

46. Krana djaka keton pertjaja Moses, tä keton pertjaja aku kea, krana iä djari manjurat tahu aku. — (5. Mos. 18,15.)

47. Tapi djaka keton djaton pertjaja surat ajue, kilen keton akan pertjaja kotak ajungku?

BAGI 6.

I. Jesus pakanan limä kojan olo hatuä hapan limä kabewak tepong. II. Iä masandjong buudjun danau. III. Iä masanan arepe tepong pabelom. IV. Arä muride undar bara iä.

I. — 1. Limbah tä Jesus liagoet akan dipah danau Galilea, djetä danau Tiberias.

2. Muka kutoh olo manjak iä, basa äwen djari mitä kata, awang iawie dengan olo haban.

3. Tä Jesus mandai bukit, palus mondok hetä tuntang muride.

4. Maka paska, pesta ain olo Jehudi, djari tokep. — (3. Mos. 23, 5.)

5. Djadi, amon Jesus manggatang matae, tuntang mitä paham karä olo manalih iä, koe dengan Pilippus: Bara kwe ita mamili tepong, hapan pakanan karäh olo tä? — (Matt. 14, 15.)

6. Iä hamauh kalotä, hapae maningkes iä, krana iä puna katawan talo idjä handak iawie.

7. Koan Pilippus, tambah aughe: Duä ratus kiping djaton ombet mamili tepong akae, mangat genep bitu mauduan djekisut.

8. Tä idjä bitu murid ajue, Andreas, paharin Simon Petrus, hamauh dengne:

9. Aton olo tabela hetoh, idjä bara tepong limä kaba-

wak, tinai lauk korik duä kongan. Tapi baka talo tä akan olo idjä kalotä karäe?

10. Tapi koan Jesus: Soho olo arä tä mondok. Maka aton arä oru intu kaleka tä. Hetä olo mondok, etek karäe limä kojan hatuä.

11. Tä Jesus manduan tepong tä, mamberkat tä, palus mambagie akan murid, tinai murid miring tä akan olo idjä mondok; kalotä kea lauk korik, piräpirä kanahuange.

12. Maka amon olo djari besoh, koe dengan muride: Tampunan keton kiwak tepong awang tisae, belä mananja talo enen.

13. Djadi, äwen manampunan tä, tuntang manjuang duäwalas lontong hapan kiwak tepong, idjä limä kabawak tä, tisan olo djari kumae.

14. Maka amon olo arä mitä kata, idjä iawi Jesus, koan äwen: Iä toto nabi tä, idjä akan indu tamä kalunen.

15. Tapi amon Jesus katawan, olo tä handak manggapi, manjingskap iä, uka mamparadja iä, maka iä mahakan haluli akan bukit, iä kabuate bewäi.

II. — 16. Djadi, tokep kaput muride mohon akan danau,

17. Balalu djakat arut, dimpah danau, mangkahimat Kapernaum. Maka talo djari

kaput; tuntang Jesus hindai djari buli äwen.

18. Maka danau paham hariak awi riwut barat.

19. Tä amon äwen djari badajong mikäh salawi atawa telo pulu stadia kakedjaue, (*labih isut idjä djam*), maka iä mitä Jesus manandjong hundjun danau, manalih arut; tä äwen tä mikäh.

20. Maka koea dengan äwen: Jaku toh, äla mikäh.

21. Tä äwen tä handak manduan iä akan arut, maka arut balalu sampai äka idjä ingkabimate.

III. — 22. Maka andau tinai olo arä, idjä hila dipah danau, mitä arut beken djaton hetä, baja idjä tä, idjä bangga muride, tuntang Jesus djaton djari omba djakat arut djetä haiak dengan muride, baja muride bewäi djari harikas.

23. Maka aton arut beken domah bara Tiberias, palus tuli tokep kaleka olo djari kuman tepong, idjä awi berkat Tuhan tä.

24. Djadi, amon olo arä mitä Jesus djaton hetä, muride djaton kea, maka olo tä djakat arut, balalu barajar akan Kapernaum, manggau Jesus.

25. Maka amon olo tä sondau iä dipah danau, äwen misek iä: Guru, prea ikau djari sampai toh?

26. Koan Jesus, tombah

augh äwen: Toto toto, aku hamauh dengan keton, keton manggau aku, djaton basa keton djari mitä kata, tapi basa keton djari kuman tepong, tuntang djari besoh.

27. Toh, gau talo kinan, äla awang indu nihau, tapi awang melai akan pabelom idjä katatahi, idjä karäh inenga Anakolon akan keton, krana iä djari intjatjak Hatalla Bapa.

28. Koan olo tä dengae: Narai patut iawi ikäi, uka mawi gawin Hatalla?

29. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan olo tä: Gawin Hatalla, iä tä, uka keton pertjaja huang iä, idjä djari injohoe.

30. Koan olo tä dengae: Tapi kata idjä kwe iawim, mangat ikäi mitäe palus pertjaja huang ikau? Narai iawim?

31. Tato ita djari kuman manna tä intu padang, kilau aton tarasurat: „Iä djari manenga akan olo tä tepong bara langit indu kinäe.” — (*Masm.78,24.—2.Mos.16,13.*)

32. Maka koan Jesus dengan olo tä: Toto toto, aku hamauh dengan keton, djaton Moses idjä djari manenga akan keton tepong bara langit, tapi Apangku manenga akan keton tepong idjä toto bara sorga.

33. Krana tepong Hatalla, djetä iä, idjä mohon bara

sorga, tuntang manenga pambelom akun kalunen.

34. Koan olo dengae: Tuhan, käläh tenga tepong tä akan ikäi palus katatahi.

35. Maka Jesus hamauh dengan äwen: Jaku toh tepong pambelom; olo idjä dumah tanggoh aku. iä djaton akan blau, olo idjä pertjaja huang aku, katatabi iä djaton akan teah belae. — (4,14.)

36. Tapi aku djari hamauh dengan keton, keton djari mitä aku, tinai keton djaton pertjaja.

37. Olo handiai, idjä inenga Bapa akangku, mananggoh aku; maka aku djaton manganae akan ruar olo idjä tanggoh aku.

38. Krana aku djari mohon bara sorga, djaton uka manumon kahandak ajungku, tapi kahandak ajue, idjä djari manjoho aku.

39. Maka djetoh kahandak ai, idjä djari manjoho aku, uka djaton nihau bara aku idjä biti olo handiai, idjä djari inengaeakangku, tapi mangat aku mambelom iä intu andau kiamat.

40. Krana djetoh kahandak Apangku, uka genep olo, idjä manampajah Anak, sambil pertjaja huang iä, bara pambelom idjä katatahi, tuntang aku karäh mampisik iä intu andau kiamat.

41. Maka olo Jehudi bako-

tok mawi iä, basa iä ha-

mauh: jaku toh tepong, idjä djari mohon bara sorga.

42. Koan olo tä: Djaton iä Jesus, anak Josep tä, tuntang ita kasene indu bapae? Maka kilen iä hamauh: jaku djari mohon bara sorga?

43. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: *Ela* keton bakotok mawi aku.

44. Dialo idjä biti tau tanggoh aku, djaka dia Bapa, idjä djari manjoho aku, mandjrljit iä; maka aku bandak mambelom iä intu andau kiamat.

45. Aton tarasurat huang surat karä nabi: „Olo handiai karäh iadjar *Hatalla*.” Tumon tä, genep olo idjä djari mahining tä bara Bapa, tuntang manarima tä, iä kea mananggoh aku.

46. Djaton adoe, kilau olo djari mitä Bapa; baja iä idjä puna bara *Hatalla*, iä bewäi djari mitä Bapa.

47. Toto toto, aku hamauh dengan keton, olo idjä pertjaja huang aku, iä bara paubelom idjä katatahi.

48. Jaku toh tepong pambelom.

49. Tato keton djari kuman manna tä huang padang, tuntang iä djari maläi.

50. Djetoh tepong idjä djari mohon bara sorga, nukara olo kumae palus djaton matäi.

51. Jaku toh tepong idjä belom, idjä djari mohon bara sorga; djaka olo kuman

tepong toh, iä karäh belom sampai katatahi. Maka tepong, idjä karäh inenguku, djetä isingku, idjä karäh inenguku indu pambelom kalunen.

52. Maka olo Jehudi habantah augh sama arepe, koe: Kilen iä tau manenga isie indu kinan ita?

53. Koan Jesus dengan olo tä: Toto toto, jaku hamauh dengan keton, djaka keton djaton kuman isiu Anakolon, tuntang djaton mihop dahae, tä keton djaton bara pambelom huang arep keton.

54. Olo idjä kuman isingku, tuntang mihop dahangku, ai aton pambelom idjä katatahi, tuntang jaku karäh mampisik iä: intu andau kiamat. — (*Matt. 26, 26.*)

55. Krana isingku toto panginan, tuntang dahangku toto talo ihop.

56. Olo idjä kuman isingku, tuntang mihop dahangku, iä melai huang aku, tinai jaku huang iä.

57. Kilau Bapa idjä belom djari manjoho aku, tuntang jaku belom awi Bapa, kalotä maka olo idjä kuman aku, iä kea karäh belom awiku.

58. Djetoh tepong tä idjä djari mihon bara sorga; djaton kilau tato keton djari kuman manna, tuntang djari matäi; olo idjä kuman tepong toh karäh belom sampai katatahi.

59. Augh tä insanae huang

sinagoge, metoh iä madjar huang Kapernaum.

IV. — 60. Maka arä muride, haiak mahining aughtä, hamauh: Tangkalau aughte kalotä; äwe tau mahininge?

61. Maka Jesus puna katawan huang arepe, muride bakotok sabab djetä, tä iä hamauh dengan äwen: Aton augh tä manantarang atäi keton?

62. Kilen tinai, amon keton karäh mitä Anakolon mandai akan kalekae bihin?

63. Rogh tä idjä pambelom, isi djaton baguna enen; karä augh, idjä insanangku akan keton, uras Rogh tuntang pamelom.

64. Tapi aton belahe keton idjä djaton pertjaja. Krana bara solake Jesus katawan, äwe olo tä idjä djaton pertjaja, tinai äwe iä tä, idjä akan mandjual iä.

65. Maka koe: Tagal tä jaku djari hamaub dengan keton, dialo idjä biti tau mananggoh aku, djaka dia djetä djari inenga Apangku akue.

66. Bara katika tä arä muride undur, djaton ompat iä hindai.

67. Maka koan Jesus dengan äwen duäwalas tä: Aton keton kea handak balekak?

68. Tä Simon Petrus tombah aughte: Tuhan, äwe kea akan inalih ikäi? Ikau tempon kotak pambelom idjä katatahi.

69. Ikäi djari pertjaja tuntang djari harati, iksu toh Kristus, Anak Hatalla idjä belom.

70. Koan Jesus, tombah aughe: Djaton aku djari mintih keton duäwalas biti? Maka idjä biti bara keton aton setan.

71. Djetä iä manahin Judas, anak Simon, olo Kariot, krana iä tä dapit mandjual iä, tuntang iä tä idjä biti bara duäwalas murid tä.

BAGI 7.

I. Jesus hong pesta tingkap dawnen. II. Adjaro kahum pesta. III. Adjaro intu andau pesta terai; olo hanjaing tagal iä.

I. — 1. Limbah tä Jesus manasaran Galilea, krana iä djaton maku manasaran Judea, basa olo Judea handak mampatäi iä.

2. Maka pesta olo Jehudi djari tokep, iä tä pesta tingkap dawnen. — (3. Mos. 23, 34.)

3. Maka koan paharie dengae: Indah bara hetoh, talih Judea, nakara muridm kea mitä gawim, awang ilalustum.

4. Krana puna olo djaton pudji mawi talo basilisilim, amon iä radjin basewut. Amon ikau mawi talo kalotoh, karinah arepm akan kalunen.

5. Krana paharie kea djaton pertjaja huang iä.

6. Maka koan Jesus dengan äwen: Wajahku hindai sampai,

tapi wajah keton magon tatap.

7. Kaluneu djaton tau manjingi keton, tapi iä manjingi aku, basa aku manjaksi, gawie uras papa.

8. Talih keton pesta tä, jaku hindai manalih pesta tä, basa wajahku hindai sampai.

9. Amon iä djari hamauh kalotä, iä melai huang Galilea.

10. Maka amon paharie djari bagoet, tä iä kea hagoet, manalih pesta, djaton batarang, tapi kilau basilim.

11. Maka olo Jehudi manggau iä sangkom pesta, koae: Intu kwe iä?

12. Maka pabam augh bisik lembut marak olo arä tagal iä. Koan belaehe: Iä bahalap. Koan belaehe: Dia, malaiakan iä mampalajang olo arä.

13. Tapi olo djaton petah bakotak tarang tahu iä, basa iä mikäh olo Judea.

II. — 14. Maka kabantengan pesta Jesus mandai, tamä human Hatalla, balalu madjar olo.

15. Maka olo Jehudi hengan, koae: Kilen iä tä tamat huang surat, tuntang djaton iä djari mangadji?

16. Tombah Jesus, koae dengan olo tä: Adjarku djaton ajungku, tapi ain idjä djari manjoho aku.

17. Amon olo handak manumon kahandak ai, tä iä karäh harati adjar toh, djaka djetoh bara Hatalla, ata-

wa djaka djetoj kotakku ka-
buatku. — (3,21.)

18. Olo idjä hakotak hapan
anghe kabuate, iä manggau
horumat akæ kabuate; tapi
olo idjä manggau horumat
akan idjä manjoho iä, olo
tä toto, tuntang tipu djaton
huang iä.

19. Djaton Moses djari ma-
nenga Torat skan keton? Ti-
nai idjä biti keton mahin
dia manumon Torat. Buhen
keton handak mampatäi aku?

20. Tombah olo arä, sambil
hamaub: lkau ingumpang de-
wa, äwe handak mampatäi
ikau?

21. Tombah Jesus, sambil
hamaub dengan äwen: Gawi
Idjä djari iawiku, tuntang
keton handiai sangang blait
tagal tä — (5,16.)

22. Moses djari manenga
akan keton badat sunat, (dja-
ton djaka djetä puna bara
Moses, tapi bara tato hiang
keton;) toh maka keton ma-
njunat olo intu andau sabat.

23. Toh, maka amon buah,
olo injunat andau sabat, be-
lä Torat Moses inangkalau:
kilen keton paham malait
aku, tagal aku djari mam-
pakäläh olo, hapus bitie, intu
andau sabat?

24. Äla keton mamutus tu-
mon ampie, tapi awi keton
mamutus kaputusan idjä tetek.

25. Maka koan olo Jerusa-
lem belæhe: Djaton iä tä,
idjä handak impatäi olo?

26. Toh itä! uräh bëwäi iä
hakotak, tuntang olo djaton
petah badjawap. Mikäh karä
mantir ita toto kasene iä tä
Kristus?

27. Tapi ita katawan, bara
kwe iä toh; maka Kristus tä,
amon iä dumah, djaton olo
karäh katawan bara kwe iä.

28. Tä Jesus, idjä madjar
huang human Hatalla, man-
tebau, koæ: Keton kasene
aku, tuntang keton katawan
kea bara kwe aku; maka
aku djaton djari dumah ka-
buatku, tapi Idjä toto tä
djari manjoho aku, idjä dja-
ton kasenan keton.

29. Tapi jaku kasene iä,
basa aku puna bara iä, tun-
tang iä djari manjoho aku.

30. Tä olo handak mana-
wan iä, tapi idjä biti mahin
dia bahanji manusang lengæe,
basa katikæ hindai djari
sampai.

31. Maka arä biti bara olo
tä pertjaja huang iä, sambil
hamaub: Amon Kristus tä
dumah, atonkah iä akan ma-
wi malabien kata bara karä
kata tä, idjä iawie toh?

32. Maka olo parisi mahi-
ning olo arä habisik, hatutor
kalotä tahu iä; palus olo
parisi tuntang kapala imam
manjoho: kapiri manawan iä.

33. Maka Jesus hamaub:
Hindai isut jaku hindjä deng-
an keton, limbah tä aku lius
manalih iä, idjä djari manjo-
ho aku.

34. Keton karäh manggau aku, tapi djaton sondau, tinai äkaku keton djaton tau sampaie.

35. Maka koan olo Jehudi sama arepe: Kangkwe iä handak lius, sampaie ita djaton tau sondau iä? Miküh iä handak manalih olo Hellenes awang kasaburan, tuntang madjar olo Hellenes?

36. Narai augh tä idjä injewute: „keton karäh manggau aku, tapi djaton sondau;” tinai: „äkaku keton djaton tau sampaie?”

III. — 37. Maka andau pesta tä laboh, iä tä andau pesta idjä hai, Jesus mendeng, tuntang mantehau, koae: Djaka olo teah belae, kanton, talih aku palus mihop!

38. Olo idjä pertjaja huang aku, tumon augh surat, tahasak danum belom karäh mahasor bara huang iä. — (Jes.44,3.)

39. Augh tä injewute tahu Rogh, idjä akan dinon olo handiai, awang pertjaja huang iä; krana Rogh brasih hindai djari aton akae, basa Jesus hindai impahai.

40. Maka arä olo tä, amon iä mahining kotake tä, hamauh: Iä toto nabi tä.

41. Koan belae: Iä Kristus tä. Tapi belae tinai hamauh: Pudji! aton Kristus tä akan dumah bara Galilea?

42. Djaton augh surat, bara utus Dawid, bara Betle-

hem, äka Dawid djari melai, Kristus tä akan dumah? — (Migk.5,1. Matt.2,5.)

43. Maka olo arä hanjaing tagal iä.

44. Belahe olo tä handak manjingkap iä, tapi djaton idjä biti bahanji manusang lengäe mangarimas iä.

45. Maka kapiri buli kapala imain tuntang olo parisi; koan äwen tä dengae: Buben keton djaton miubit iä?

46. Tombah kapiri: Djaton pudji haliai olo hakotak kalolä, kilau olo tä.

47. Maka olo parisi tombah aughe: Keton kea djari pahir awie?

48. Aton kea idjä biti karä mantir pertjaja huang iä, atawa idjä biti olo parisi?

49. Baja olo korik tä, idjä djaton katawan Torat, idjä tarasapa.

50. Tä Nikodemus, iä tä idjä djari mananggoh Jesus hamalem, idjä aton mantir kea, hamauh dengan olo tä: — (3,1.)

51. Pudji kea Torat ita mahukum olo, djaka dia olo tä djari iriksa helo, mangat katawan talo awang iawie?

52. Tombah olo tä, sambil hamauh dengae: Kilen, ikau kea olo Galilea? Priksa, itä, nabi djaton pudji lembut bara Galilea.

53. Limbah tä gagenep biti buli humae.

BAGI 8.

- I. Olo bawi habandong igah akan Jesus.
 II. Jesus masanau arepe kalawa kalunen, III. tuntang Auak Hatala; IV. tapi olo bantus pertjeja tä anak setan.

I. — 1. Maka Jesus manalih bukit batang undus.

2. Tinai haiak djadjewu iä haluli akan humau Hatala, tä olo arä bandiai mananggoh iä; palus iä mondok, madjar olo tä.

3. Maka olo tamat surat tuntang olo parisi magah akae olo bawi, idjä djari kadapatan olo kahum iä habandong; djadi, limbah olo tä djari magah iä akan bentok olo arä,

4. Koan äwen dengae: Guru, olo bawi toh djari kadapatan kahum iä habandong.

5. Moses djari mametäh ita huang Torat, mamanting mampatäi olo kalotä hapan batu; toh, kilen augh ajum? — (3.Mos.20,10.)

6. Olo tä mawi augh kalotä hapae maningkes iä, uka iä supa buku tau mandawa iä. Maka Jesus mahukup, manjurat hong petak, hapan tundjoke.

7. Tapi amon olo djaton terai misek iä, iä mananggar pondoke, tuntang hamauh dengan äwen: Äwe keton idjä djaton bara dosa, djeta solake akan mamanting batu mawi iä.

8. Palus iä mahukup haluli, sambil manjurat hong petuk.

9. Amon olo arä mahining auge tä, atäie manjala arepe, palus äwen blua hatuntut hatuntut, olo bakas helo, gegä palus olo kork, sampai Jesus balihi kabnate, tinai olo bawi tä, idjä mendeng bentok hetä.

10. Maka Jesus mananggar pondoke; tä, amon iä djaton mitä idjä biti beken, baja olo bawi tä, koae dengae: O olo bawi, kwe karä olo tä, idjä mandawa ikau? Djaton idjä biti djari mahukum ikau?

11. Koae: Idjä biti mahin dia, Tuhan. Koan Jesus dengae: Tä jaku kea djaton mahukum ikau. Lius, tuntang äla mawi dosa hindai.

II. — 12. Maka Jesus manontong kotake dengan olo tä, koae: Jaku toh kalawa kalunen Olo idjä omba aku, djaton manandjong huang kakaput, tapi kalawa panbelom aton intu iä. — (1.5.)

13. Tä koan olo parisi dengae: Ikau manjaksi akam kabuatm, kasaksiam djaton tau iharap.

14. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan olo tä: Alo aku manjaksi ahangku kabuatku, mahin kasaksiangku toto kea, basa aku katawan bara kwe panumahku, tinai akan kwe panggoetku; tapi

keton djaton katawan bara kwe panumahku, atawa akan kwe paliusku tinai.

15. Keton mamutus mahukum tumon isi, jaku djaton mamutus mahukum olo.

16. Tapi djaka aku mamutus mahukum olo, kaputus-angku tä budjur, basa jaku djaton kabuatku bewäi, tapi jaku tuntang Bapa, idjä djari manjoho aku.

17. Huang Torat keton kea aton tarasurat: „Augh saksi duä bitu idjä sama, djetä toto.” — (5.Mos.17,6.)

18. Aton aku, idjä manjaksi akangku kabuatku, tinai Bapa, idjä djari manjoho aku, manjaksi akangku kea.

19. Maka koan olo tä deng-ae: Hong kwe Bapam tä? Tombah Jesus: Keton djaton kasene aku, dia kea kasene Apangku; djaka keton kasene aku, tä maka keton kasene Apangku kea.

20. Augh djetä injewut Jesus darah patin Hatalla, sangkom iä madjar huang human Hatalla; tapi olo djaton manawan iä, basa kati-kae hindai djari sampai.

III. — 21. Maka koan Jesus tinai dengan olo tä: Jaku hagoet, tä keton karäh manggau aku, tapi keton karäh matäi huang dosan keton; äka idjä inalihku, keton djaton tau sampaie.

22. Maka koan olo Jehudi: Mikäh iä handak mampatai

arepe, basa iä hamauh: äka idjä inalihku, keton djaton tau sampaie.

23. Maka koae dengan olo tä: Keton bara ngiwa, jaku bara nganibo; keton bara kalunen djetoh, jaku djaton bara kalunen toh.

24. Aku djari hamauh dengan keton, keton karäh matäi huang karä dosan keton; krana djaka keton djaton pertjaja, jaku iä tä, tä maka keton karäh matäi huang karä dosan keton.

25. Maka koan olo tä deng-ae: Ewe ikau? Koan Jesus dengan äwen: Iä tä, idjä djari insanangku solake akan keton.

26. Aton arä talo aku tau manahiu tuntang mahukum mawi keton; tapi idjä djari manjoho aku, iä toto; tuntang talo idjä djari hiningku bara iä, djetä insanangku akan kalunen.

27. Maka olo djaton harati iä masanan Bapa akae.

28. Tä koan Jesus dengan olo tä: Amon keton karäh manggatang Anakolon, tä keton karäh harati, jaku toh iä tä; tuntang aku djaton mawi talo enen kabuatku, tapi tumon adjar Apangku, talo tä insanangku. — (3,14.)

29. Maka idjä djari manjoho aku, iä hindjä aku. Bapa djaton manalua aku kabuatku, krana aku magon mawi talo tä, awang ingilake.

30. Amon iä hamauh, manjewut augh tä, tä arä olo pertjaja huang iä.

IV. — 31. Maka koan Jesus dengan olo Jehudi, idjä pertjaja huang iä: Amon keton melai huang kotakku, tä keton toto muridku.

32. Tuntang keton karäh harati katoto, tä katoto karäh mambebas keton.

33. Koan olo tä, tombah augh: Ikäi toh hamputan Abraham, djaton haliai ikäi djari manempo olo; kilen koam: keton karäh bebas?

34. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Toto toto, aku hamauh dengan keton, genep olo idjä mawi dosa, iä tä djipen dosa.

35. Tapi djipen djaton melai huang huma katatahi; Anak melai katatabi.

36. Tä, djaka Anak tä mambebas keton, maka keton toto bebas.

37. Tawangku, keton hamputan Abraham; tapi keton handak mampatäi aku, basa aughku djaton leket intu keton.

38. Jaku manutor talo, idjä djari gitangku bara Apangku; kalotä maka keton kea mawi talo, idjä djari gitan keton bara bapa keton.

39. Tombah äwen, sambil hamauh dengac: Abraham tä bapa ikäi. Koan Jesus dengac: Djaka keton toto anak Abraham, tä keton akan tu-

mon gawin Abraham. — (Matt. 3, 9.)

40. Tapi toh keton handak mampatäi aku, idjä djari masanan katoto akan keton; idjä djari hiningku bara Hatalla. Talo kalotä Abraham djaton pudji mawie.

41. Keton tumon gawin bapa keton. Tä koan olo tä dengac: Ikäi djaton anak sarau, bapa ikäi idjä bewäi, iä tä Hatalla.

42. Maka koan Jesus dengan äwen: Djaka Hatalla toto bapa keton, tä keton akan sinta aku; krana aku djari blua bara Hatalla, tuntang dumah bara iä; krana aku djaton djari dumah kabuatku, tapi iä djari manjoho aku.

43. Buhen keton djaton kasene basangku? Djetä, basa keton djaton maku mahining kotakku.

44. Keton toh bara bapa intu setan, tuntang kipän bapa keton handak ilalus keton. Iä tä idjä mampatäi olon bara solasolake, tuntang iä djaton djari melai huang katoto, basa katoto puna djaton huang iä. Amon iä manutor talo tandjaro, tä iä manutor puna talo ajuc, krana iä tä idjä puna panandjaro, tuntang iä bapa olo panandjaro.

45. Tapi basa aku masanan katoto akan keton, tä keton djaton pertjaja aughku.

46. Æwe keton tau masa-

nan kasalngku? Tapi amon jaku hakotuk katoto, buhen keton djaton pertjaja aughku?

47. Olo idjä baris Hatalla, iä mahiniug kotak Hatalla; tagal tä keton djaton mahining, basa keton djaton baris Hatalla.

48. Maka tombah olo Jehudi, sambil hamaub dengae: Djaton augh ikäi tä toto, ikau olo Samaria, tuntang ingumpang dewa?

49. Tombah Jesus: Aku djaton ingumpang dewa, tapi aku mahorumat Apangku, tapi keton manawah aku.

50. Aku djaton manggau horumatku; tapi aton Idjä, idjä manggaue, idjä mahukum.

51. Toto toto, jaku hamaub dengan keton, djaka olo mahaga aughku, sampai katatahi djaton iä akan mitä pampatäi. — (6,40.)

52. Tä koan olo Jehudi dengae: Katontoh ikäi katawan, ikau ingumpang dewa. Abraham djari matäi, tuntang karä nabi; tinai ikau hamaub: djaka olo mahaga aughku, sampai katatahi djaton iä akan mangkemä pampatäi?

53. Aton ikau hai bara bapa ita, Abraham, idjä djari matäi? Tinai karä nabi djari matäi kea. Æwe ikau manggarä arepm?

54. Tombah Jesus: Djaka aku mahorumat arepku, tä

horumatku djaton bagna enen; aton Apangku, idjä mahorumat aku, idjä injewut keton Hatallan keton.

55. Tapi keton djaton djari kasene iä; jaku toto kasene iä; amon aku hamaub, jaku djaton kasene iä, tä jaku olo panandjaro kilau keton; tapi aku kasene iä, tuntang mahaga aughe.

56. Abraham, bapa keton, paham handjak, basa iä akan mitä andlauku, tuntang iä djari mitäe kea, haiak handjak atäie.

57. Tä koan olo Jehudi dengae: Umurm hindai sampai limä pulu njelo; kilen, ikau djari mitä Abraham?

58. Koan Jesus dengae: Toto toto, jaku hamaub dengan keton, helo bara Abraham indjadian, jaku djari aton. — (1,1.)

59. Tä olo manduan batu, handak mamanting iä; tapi Jesus mangaliwat arepe, palus blua bara human Hatalla, mahoroe olo tä, tuntang kalotä iä mahalau.

BAGI 9.

I. Jesus mamparenang matan olo, idjä babutä bara inakan indue. II. Olo tä iriksa tuntang inganan olo hai. III. Jesus manduan iä.

I. — 1. Maka amon iä mahalau, iä mitä olo idjä babutä bara inakan indue.

2. Tä muride misek iä, koae: Guru, äwe djari mawi dosa, iä tä, atawa indu bapae, basa iä babutä bara iuakan indue? — (*Luk.13.2*)

3. Tombah Jesus: lä djaton djari mawi dosa, indu bapae mahin dia kea, tapi iä babutä, uka gawin Hatalla mandjadi bakarinah hong iä.

4. Jaku akan indu mahapus gawi ain idjä djari manjoho aku, pesan talo handau; krana alem karäh dumah, tä olo djaton tau hagawi.

5. Katahingu huang kalunen, jaku toh kalawa kalunen. (1,9.)

6. Limbah iä manjewut anghe tä, iä maludja manipakisak petak, palus mohos petak idjä ingisake intu matan olo babutä tä;

7. Sambil hamauh dengae: Lius, penjau arepm huang talaga Siloa. (Rima, amon injalanan: idjä injoho.) Djadi, olo tä hagoet, mamenjau arepe, palus buli tuntang tau mitä talo. — (*Nehem. 3,15.*)

8. Maka koan olo awang hindjä lewu dengae, tinai olo idjä djari mitä iä bihin manjadakah: Djaton iä tä, idjä bahut mondok manjadakah?

9. Koan belahe: lä. Tapi koan belahe: Ampie bewäi sarowa. Koan bitin ai: Toto, jaku iä.

10. Tä koan olo dengae: Kilen matain marenang?

11. Tombah iä, koae: Olo idjä Jesus arae mampakisak petak, palus mohos matangku, saumbil hamauh dengangu: lius tanggoh talaga Siloa, penjau arepm. Djadi, amon aku djari lius, mamenjau arepku, maka aku palus tau mitä talo.

12. Tinai koan olo dengae: Intu kwe olo tä? Koae: Aku dia katawan.

II. — 13. Limbah tä iä, idjä bihin babutä, iagah olo akan olo parisi.

14. Maka aton sabbat, metoh Jesus mampakisak petak, tuntang mamparenang matae. — (5,9.)

15. Tä olo parisi kea misek iä tinai, kilen iä tau mitä talo. Koae dengan äwen: lä mohos petak kisak intu matangku, tinai aku djari mamenjau arepku, palus aku tau mitä talo.

16. Tä koan olo parisi belae: Olo tä djaton bara Hatalla, basa iä djaton mahaga sabbat. Tapi koan belae: Kilen, olo badosa tau mawi kata idjä kalotä? Maka olo tä hasuat augh.

17. Haluli tinai äwen tä hamauh dengan olo idjä bihin babutä: Kilen augh ajum, äwe iä, basa iä djari mamparenang mataw? Koan olo tä: lä nabi.

18. Tä maka olo Jehudi djaton pertjaja, iä bihin babutä, tuntang haru tau mi-

tä, sampai äwen mambawa indu bapa olo, idjä haru tau mitä.

19. Palus iä misek äwen tä, koae: Kilen, iä toh anak keton, idjä koan keton babutä bara inakan indue? Kilen toh iä mitä talo?

20. Koan indu bapae, tombah augh olo tä: Ikäi katawan, iä toto anak ikäi, tuntang iä babutä bara inakan indue.

21. Tapi kilen iä tau mitä talo, djetä ikäi dia katawan; tinai äwe djari mamparenang matae, dia kea ikäi katawan; bitie ombet kabakase, isek iä, soho iä masanan perkarai.

22. Maka augh indu bapae kalotä, basa iä mikäh olo Jehudi. Krana olo Jehudi djari pakat, amon olo mangaku iä tä Kristus, olo tä akan inganan imbaris bara sinagoge.

23. Tagal tä koan indu bapae: Iä ombet kabakase, isek iä.

24. Maka sindä tinai olo idjä babutä solake imbawa äwen tä, tuntang äwen hamauh dengae: Tenga horumat akan Hatalla; ikäi katawan, olo tä puna olo badosa.

25. Tombah iä, koae: Antah iä olo badosa, jaku dia katawan; idjä tawangku tä, bibin aku babutä, toh aku tau mitä talo.

26. Maka äwen misek iä

tinai: Kilen gawie dengam? Kileniä mamparenang matam?

27. Koae, tombah augh äwen: Djari aku masanan tä akan keton, djaton keton djari mahininge? akan en keton handak mahining tä tinai? Maku kea keton mandjadi muride?

28. Tä äwen manjapa iä, koae: Ikau murid olo djetä, tapi ikäi toh murid Moses.

29. Ikäi katawan, dengan Moses Hatalla djari bakotak, tapi olo tä ikäi djaton katawan bara kwe kea iä.

30. Tombah olo tä, sambil hamauh dengan äwen: Djetä talo sangang, keton djaton katawan bara kwe iä, tuntang iä djari mamparenang matangku!

31. Tapi ita puna katawan, Hatalla djaton mahining olo badosa, malainkan djaka olo mikäh Hatalla, tuntang manumon kahandake, iä tä ihi-ninge.

32. Bara tampanan kalunen djaton tarahining, olo djari mamparenang matan olo, idjä babutä bara inakan indue.

33. Djaka olo tä djaton bara Hatalla, iä djaton tau mawi talo enen.

34. Tombah äwen tä, sambil hamauh dengae: Ikau djari inakan indum huang dosa haliäi, tinai ikau handak madjar ikäi! Palus äwen tä manganan iä.

III. — 35. Maka Jesus malinging iä djari inganan olo; tä amon iä sondau iä, koae dengae: Aton ikau pertjaja huang Anak Hatalla?

36. Tombah olo tä, koae: Æwe kea iä, Tuhan, mang-at jaku pertjaja huang iä?

37. Maka koan Jesus dengae: Ikau djari mitä iä, idjä toh bakotak dengam, djetä iä.

38. Koan olo tä: Jaku pertjaja, Tuhan! Palus iä manjembah iä.

39. Maka koan Jesus: Akan hukum aku djari tamä kalunen toh, uka olo idjä djaton tau mitä, tau mitä, tinai uka olo, idjä tau mitä, mandjadi babutä.

40. Aughe tä tarahining olo parisi, idjä dengae hetä; maka koan äwen tä dengae: Kilen, aton ikäi kea babutä?

41. Koan Jesus dengan äwen: Djaka keton babutä, tä keton djaton bara dosa; tapi toh, basa keton hamauh: ikäi mitä, — toh dosan keton leket.

BAGI 10.

I. Jesus sakatik idjä bahalap; II. iä toto Kristus.

I. — 1. Toto toto, aku hamauh dengan keton, olo idjä tamä human tabiri djaton mahoroe bauntonggang,

tapi mandai manjalangking beken djalae, iä tä maling tuntang bigal.

2. Tapi olo idjä tamä mahoroe bauntonggang, iä tä toto sakatik tabiri.

3. Akae tä idjä tonggo muap lawang, tuntang tabiri mahining aughe, maka iä manibawa tabirie njambiti aran gagenep kongan, palus magah iä blua.

4. Tinai amon iä djari magah tabirie blua, iä manandjong helo baue, tuntang tabirie manuntut iä, basa iä kasene aughe.

5. Maka tabiri djaton maku manuntut olo beken, tapi hadari bara iä, basa iä djaton kasene augh olo beken tä.

6. Paribasa tä inutor Jesus akan olo tä, tapi olo djaton harati riman aughe, idjä djari inutore akae.

7. Maka koan Jesus dengae tinai: Toto toto, jaku hamauh dengan keton, aku toh bauntonggang tanggoh tabiri.

8. Olo handiai, piräpirä idjä djari dumah sala bara mahoroe aku, uras maling bigal; tapi tabiri djaton maku mahining aughe.

9. Jaku toh bauntonggang; djaka olo tamä mahoroe aku, iä karäh injalamat, tuntang iä karäh tamä blua, palus supa talo urepe.

10. Maling djaton dumah bewäi, amon dia manakau,

BAGI 11.

I. Lasarus imbelom haluli. II. Mantir olo Jehudi pakat, handak mampatäi Jesus.

I. — 1. Maka aton olo haban, Lasarus arae, hong Betania, intu lewon Maria tuntang paharie Marta.

2. Maria iä tä, idjä djari mohos Tuban hapan minjak, tuntang djari mampuas paic hapan balau; maka njahae, Lasarus, haban. — (12,3.— Luk 10,38.)

3. Tä betau olo tä manjoho olo manalih iä, masanan akae: Tuhan, itäm, olo idjä äka kataum tä haban.

4. Amon Jesus mahining aughe tä, koae: Peres tä djaton akan mampatäi, tapi akan horumat Hatalla, uka Anak Hatalla impahai awi tä.

5. Maka Jesus sinta Marta, tuntang paharie, tuntang Lasarus.

6. Djadi, amon iä djari mahining iä tä huban, maka iä melai hindai kaduä intu kalekar.

7. Limbah tä iä hamauh dengan muride: Has, ita haluli tinai akan Judea.

8. Koan muride dengae: Guru, toh malem olo Jehudi handak mamanting ikau hapan batu; kilen ikau haluli tinai akan hetä? — (8,59.)

9. Tombah Jesus: Djaton

duäwalas djam dalam idjä andau? Amon olo manandjong handau, iä djaton patarang talo, basa iä mitä kalawan kalunen toh.

10. Tapi amon olo manandjong hamalem, tä iä patarang talo, basa kalawa djaton intu iä.

11. Limbah iä manjewut aughe tä, maka iä hamauh dengan äwen: Lasarus, ulä ita, batiroh, tapi aku lius, handak mampisik iä.

12. Maka koan muride: Tuhan, amon iä batiroh, tä iä koräh käläh.

13. Tapi Jesus djari hakotak tahu pampatäie, maka äwen manaha, iä hakotak tahu tirohe toto.

14. Tä maka batarang Jesus hamauh dengan äwen: Lasarus djari matäi.

15. Maka sabab keton aku handjak atäiku, basa aku djaton djari hetä, uka keton pertjaja; tapi has, ita manalih iä!

16. Tä Tomas, idjä bagarä Didimus, hamauh dengan murid beken: Käläh ita kea lius, uka ita matäi haiak iä.

17. Maka amon Jesus sampai, iä supa Lasarus djari kapat andau huang kubur.

18. Betania tä tokep Jerusalem, limäwalas stadia hirah kakedjaue. (*Satangah djam, labih isut.*)

19. Maka arä olo Jehudi djari madja Marta äwen duä

Maria, tantai mampong iä sabab njahae.

20. Amon Marta mahining Jesus aton dumah, palus iä manambang iä; tapi Maria melai mondok intu huma.

21. Maka koan Marta dengan Jesus: Tuhan, djaka ikau djari aton betoh, njahangku djaton djari matäi.

22. Tapi aku katawan, toh kea, talo idjä ilakum intu Hatalla, karäh inenga Hatalla akäm.

23. Koan Jesus dengae: Njaham akan belom haluli.

24. Koan Marta dengae: Tawangku, iä akan belom haluli metoh kamisik olo matäi, intu andau kiamat.

25. Koan Jesus dengae: Jaku toh kamisik tuntang pambe-
lom; olo idjä pertjaja huang aku, iä karäh belom, alo iä djari matäi. — (6,50.)

26. Tinai genep olo idjä belom, sambil pertjaja huang aku, sampai katatahi iä djaton akan matäi. Aton ikau pertjaja aughku toh?

27. Koe dengae: Joh Tuhan, jaku djari pertjaja ikau toto Kristus, Anak Hatalla, idjä djari tamä kalunen.

28. Limbah iä hamaub kalotä, iä hagoet palus manbawa paharie Maria sinisnik, koe: Guru aton, tuntang iä mangahau ikau.

29. Sana iä mahining tä, iä badjeleng hagoet, inanalibe.

30. Maka Jesus hindai djari

tamä lewu, baja iä: magon intu kaleka Marta djari hasupa dengae.

31. Maka olo Jehudi, idjä dengae huang huanae, idjä mampong iä, amon olo tä mitä iä badjeleng hagoet blua huma, palus olo tä manuntut iä, koe: lä manalih kubur, handak manangis betä.

32. Maka amon Maria sampai äka Jesus tendä, tuntang mitä iä, iä mahingkep darah paie, sambil hamaub dengae: Tuhan, djaka ikau aton hetoh, njahangku dia matäi.

33. Amon Jesus mitä iä manangis, tuntang olo Jehudi, idjä mampabaiak iä, manangis, maka manjengkel angkat buange, tuntang atäie mangkariäng.

34. Palus iä hamaub: Hong kwe keton djari mingkes iä? Koan olo tä dengae: Omba Tuhan, itäm.

35. Maka Jesus manangis.

36. Koan olo Jehudi: Itä, paham iä djari sinta iä!

37. Tapi belaehe olo tä hamaub: lä, idjä bihin mamparenang matan olo babutä, kilen iä djaton tau mambalang iä toh kea matäi?

38. Maka Jesus haluli tinai manjengkel angkat huange, tuntang iä sampai kubur. Kubur tä ilowang hong batu, tuntang batu kea djari iandak hundjue.

39. Koan Jesus: Indah batu toh. Koan Marta, betau olo

34. Keton karäh manggau aku, tapi djaton sondau, tinai akaku keton djaton tau sampaie.

35. Maka koan olo Jehudi sama arepe: Kangkwe iä handak lius, sampaie ita djaton tau sondau iä? Mikäh iä handak manalih olo Hellenes awang kasaburan, tuntaug madjar olo Hellenes?

36. Narai augh tä idjä injewute: „keton karäh manggau aku, tapi djaton sondau;” tinai: „akaku keton djaton tau sampaie?”

III. — 37. Maka andau pesta tä laboh, iä tä andau pesta idjä hai, Jesus mendeng, tuntang mantehau, koae: Djaka olo teah belaie, kanton, talih aku palus mihop!

38. Olo idjä pertjaja huang aku, tumon augh surat, tahasak dunum belom karäh mahasor bara huang iä. — (*Jes.44,3.*)

39. Augh tä injewute tahiu Rogh, idjä akan dinon olo handiai, awang pertjaja huang iä; krana Rogh brasih hindai djari aton akae, basa Jesus hindai impahai.

40. Maka arä olo tä, amon iä malining kotake tä, hamauh: Iä toto nabi tä.

41. Koan belaehe: Iä Kristus tä. Tapi belaehe tinai hamauh: Pudji! aton Kristus tä akan dumah bara Galilea?

42. Djaton augh surat, bara utus Dawid, bara Belle-

hem, äka Dawid djari melai, Kristus tä akan dumah? — (*Miqha5,1. Matt.2,5.*)

43. Maka olo arä hanjaing tagal iä.

44. Belaehe olo tä handak manjingkap iä, tapi djaton idjä biti bahanji manusang lengäe mangarimas iä.

45. Maka kapiri buli kapala iman tuntang olo parisi; koan äwen tä dengae: Buben keton djaton miubit iä?

46. Tombah kapiri: Djaton pudji haliwai olo hakotak kalotä, kilau olo tä.

47. Maka olo parisi tombah augh: Keton kea djari pahir awie?

48. Aton kea idjä biti karä mantir pertjaja huang iä, atawa idjä biti olo parisi?

49. Baja olo korik tä, idjä djaton katawan Torat, idjä tarasapa.

50. Tä Nikodemus, iä tä idjä djari mananggohi Jesus hamalem, idjä aton mantir kea, hamauh dengan olo tä: — (*3,1.*)

51. Pudji kea Torat ita mahukum olo, djaka dia olo tä djari iriksa helo, mangat katawan talo awang iawie?

52. Tombah olo tä, sambil hamauh dengae: Kilen, ikau kea olo Galilea? Prikas, itä, nabi djaton pudji lembut bara Galilea.

53. Limbah tä gagenep biti buli huanae.

BAGI 8.

I. Olo bawi habandong ingah akan Jesus.
 II. Jesus masanan arepe kalawa kalunen, III. tuntang Auak Hatala; IV. tapi olo bantus pertjaja tä anak setan.

I. — 1. **M**aka Jesus manalih bukit batang undus.

2. Tinai haiak djadjewu iä haluli akan humau Hatala, tä olo arä handiai mananggoh iä; palus iä mondok, madjar olo tä.

3. Maka olo tamat surat tuntang olo parisi magah akae olo bawi, idjä djari kadapatan olo kahum iä habandong; djadi, limbah olo tä djari magah iä akan bentok olo arä,

4. Koan äwen dengae: Guru, olo bawi toh djari kadapatan kahum iä habandong.

5. Moses djari mametäh ita huang Torat, mamanting mampatäi olo kalotä hapan batu; toh, kilen augh ajum? — (3.Mos.20,10.)

6. Olo tä mawi augh kalotä hapae mauningkes iä, uka iä supa buku tau mandawa iä. Maka Jesus mahukup, manjurat hong petak, hapan tundjoke.

7. Tapi amon olo djaton terai misek iä, iä mananggar pondoke, tuntang hamaub dengan äwen: Æwe keton idjä djaton bara dosa, djetä solake akan mamanting batu mawi iä.

8. Palus iä mahukup haluli, sambil manjurat hong petak.

9. Amon olo arä mahining auge tä, atäie manjala arepe, palus äwen blua hatuntut hatuntut, olo bakas helo, gegä palus olo korik, sampai Jesus balihi kabuate, tinai olo bawi tä, idjä mendeng bentok hetä.

10. Maka Jesus mananggar pondoke; tä, amon iä djaton mitä idjä biti beken, baja olo bawi tä, koae dengae: O olo bawi, kwe karä olo tä, idjä mandawa ikau? Djaton idjä biti djari mahukum ikau?

11. Koae: Idjä biti mahindia, Tuhan. Koan Jesus dengae: Tä jaku kea djaton mahukum ikau. Lius, tuntang äla mawi dosa hindai.

II. — 12. Maka Jesus manontong kotake dengan olo tä, koae: Jaku toh kalawa kalunen Olo idjä omba aku, djaton manandjong huang kakaput, tapi kalawa pambelom aton intu iä. — (1.5.)

13. Tä koan olo parisi dengae: Ikau manjaksi akam kabuatm, kasaksiam djaton tau iharap.

14. Tombah Jesus, sambil hamaub dengan olo tä: Alo aku manjaksi akangku kabuatku, mahin kasaksiangku toto kea, basa aku katawan bara kwe panumaliku, tinai akan kwe panggoetku; tapi

keton djaton katawan bara kwe panumahku, atawa akan kwe paliusku tinai.

15. Keton mamutus mahukum tumon isi, jaku djaton mamutus mahukum olo.

16. Tapi djaka aku mamutus mahukum olo, kaputus-angku tä budjur, basa jaku djaton kabuatku bewäi, tapi jaku tuntang Bapa, idjä djari manjoho aku.

17. Huang Torat keton kea aton tarasurat: „Augh saksi duä bitu idjä sama, djetä toto.” — (5.Mos.17,6.)

18. Aton aku, idjä manjaksi akangku kabuatku, tinai Bapa, idjä djari manjoho aku, manjaksi akangku kea.

19. Maka koan olo tä deng-ae: Hong kwe Bapam tä? Tombah Jesus: Keton djaton kasene aku, dia kea kasene Apangku; djaka keton kasene aku, tä maka keton kasene Apangku kea.

20. Augh djetä injewut Jesus darah patin Hatalla, sangkom iä madjar huang human Hatalla; tapi olo djaton manawan iä, basa kati-kae hindai djari sampai.

III. — 21. Maka koan Jesus tinai dengan olo tä: Jaku hagoet, tä keton karäh manggau aku, tapi keton karäh matäi huang dosan keton; äka idjä inalihku, keton djaton tau sampaie.

22. Maka koan olo Jehudi: Mikäh iä handak mampatai

arepe, basa iä hamauh: äka idjä inalihku, keton djaton tau sampaie.

23. Maka koae dengan olo tä: Keton bara ngiwa, jaku bara ngambo; keton bara kalunen djetoh, jaku djaton bara kalunen toh.

24. Aku djari hamauh deng-an keton, keton karäh matäi huang karä dosan keton; krana djaka keton djaton pertjaja, jaku iä tä, tä maka keton karäh matäi huang karä dosan keton.

25. Maka koan olo tä deng-ae: Æwe ikau? Koan Jesus dengan äwen: Iä tä, idjä djari insanangku solake akan keton.

26. Aton arä talo aku tau manahiu tuntang mahukum mawi keton; tapi idjä djari manjoho aku, iä toto; tuntang talo idjä djari hiningku bara iä, djetä insanangku akan kalunen.

27. Maka olo djaton harati iä masanan Bapa akae.

28. Tä koan Jesus dengan olo tä: Amon keton karäh manggatang Anakolon, tä keton karäh harati, jaku toh iä tä; tuntang aku djaton mawi talo enen kabuatku, tapi tumon adjar Apangku, talo tä insanangku. — (3,14.)

29. Maka idjä djari manjoho aku, iä hindjä aku. Bapa djaton manalua aku kabuatku, krana aku magon mawi talo tä, awang ingilake.

30. Amon iä hamauh, manjewut augh tä, tä arä olo pertjaja huang iä.

IV. — 31. Maka koan Jesus dengan olo Jehudi, idjä pertjaja huang iä: Amon keton melai huang kotakku, tä keton toto muridku.

32. Tuntang keton karäh harati katoto, tä katoto karäh maumbebas keton.

33. Koan olo tä, tombah aughé: Ikäi toh hamputan Abraham, djaton haliai ikäi djari manempo olo; kilen koam: keton karäh bebas?

34. Tombah Jesus, sambil hamauh dengan äwen: Toto toto, aku hamauh dengan keton, genep olo idjä mawi dosa, iä tä djipen dosa.

35. Tapi djipen djaton melai huang huma katatahi; Anak melai katatahi.

36. Tä, djaka Anak tä mambebas keton, maka keton toto bebas.

37. Tawangku, keton hamputan Abraham; tapi keton handak mampatäi aku, basa aughku djaton leket intu keton.

38. Jaku manutor talo, idjä djari gitanku bara Apangku; kulotä maka keton kea mawi talo, idjä djari gitan keton bara bapa keton.

39. Tombah äwen, sambil hamauh dengac: Abraham tä bapa ikäi. Koan Jesus dengac: Djaka keton toto anak Abraham, tä keton akan tu-

mon gawin. Abraham. — (Matt.3,9.)

40. Tapi toh keton handak mampatäi aku, idjä djari masanan katoto akan keton, idjä djari hiningku bara Hatalla. Talo kalotä Abraham djaton pudji mawie.

41. Keton tumon gawin bapa keton. Tä koan olo tä dengac: Ikäi djaton anak sarau, bapa ikäi idjä bewäi, iä tä Hatalla.

42. Maka koan Jesus dengan äwen: Djaka Hatalla toto bapa keton, tä keton akan sinta aku; krana aku djari blua bara Hatalla, tuntang dumah bara iä; krana aku djaton djari dumah kabuatku, tapi iä djari manjoho aku.

43. Buhen keton djaton kasene basangku? Djetä, basa keton djaton maku mahining kotakku.

44. Keton toh bara bapa intu setan, tuntang kipän bapa keton handak ilalus keton. Iä tä idjä mampatäi olon bara solasolake, tuntang iä djaton djari melai huang katoto, basa katoto puna djaton huang iä. Amon iä manutor talo tandjaro, tä iä manutor puna talo ajuc, krana iä tä idjä puna panandjaro, tuntang iä bapa olo panandjaro.

45. Tapi basa aku masanan katoto akan keton, tä keton djaton pertjaja aughku.

46. Æwe keton tau masa-

nan kasalanku? Tapi amon jaku hakotak katoto, buhen keton djaton pertjaja aughku?

47. Olo idjä baris Hatalla, iä mahiniug kotak Hatalla; tagal tä keton djaton mahining, basa keton djaton baris Hatalla.

48. Maka tonbah olo Jehudi, sambil hamauh dengae: Djaton augh ikäi tä toto, ikau olo Samaria, tuntang ingumpang dewa?

49. Tombah Jesus: Aku djaton ingumpang dewa, tapi aku mahorumat Apangku, tapi keton manawah aku.

50. Aku djaton manggau horumatku; tapi aton Idjä, idjä manggaue, idjä mahukum.

51. Toto toto, jaku hamauh dengan keton, djaka olo mahaga aughku, sampai katatahi djaton iä akan mitä pampatäi. — (6,40.)

52. Tä koan olo Jehudi dengae: Katontoh ikäi katawan, ikau ingumpang dewa. Abrahamu djari matäi, tuntang karä nabi; tinai ikau hamauh: djaka olo mahaga aughku, sampai katatahi djaton iä akan mangkemä pampatäi?

53. Aton ikau hai bara bapa ita, Abraham, idjä djari matäi? Tinai karä nabi djari matäi kea. Æwe ikau manggarä arepu?

54. Tombah Jesus: Djaka aku mahorumat arepu, tä

horumatku djaton bagna enen; aton Apangku, idjä mahorumat aku, idjä injewut keton Hatallan keton.

55. Tapi keton djaton djari kasene iä; jaku toto kasene iä; amon aku hamauh, jaku djaton kasene iä, tä jaku olo panandjaro kilau keton; tapi aku kasene iä, tuntang mahaga augh.

56. Abraham, bapa keton, paham handjak, basa iä akan mitä andauku, tuntang iä djari mitäe kea, haiak handjak atäie.

57. Tä koan olo Jehudi dengae: Umurm hindai sampai limä pulu njelo; kilen, ikau djari mitä Abraham?

58. Koan Jesus dengae: Toto toto, jaku hamauh dengan keton, helo bara Abraham indjadian, jaku djari aton. — (1,1.)

59. Tä olo manduan batu, handak mamanting iä; tapi Jesus mangaliwat arepe, palus blua bara human Hatalla, mahoroe olo tä, tuntang kalotä iä mahalau.

BAGI 9.

I. Jesus mamparengan matan olo, idjä babutä bara inakan indue. II. Olo tä iriksa tuntang ingauan olo hai. III. Jesus manduan iä.

I. — 1. Maka amon iä mahalau, iä mitä olo idjä babutä bara inakan indue.

2. Tā muride misek iä, koae: Guru, äwe djari mawi dosa, iä tä, atawa indu bapae, basa iä babutä bara inakan indue? — (*Luk.13.2*)

3. Tombah Jesus: Iä djaton djari mawi dosa, indu bapae mahin dia kea, tapi iä babutä, uka gawin Hatalla mandjadi bukarinah hong iä.

4. Jaku akan indu mahapus gawi ain idjä djari manjoho aku, pesan talo handau; krana alem karäh durnah, tä olo djaton tau bagawi.

5. Katalingku huang kalunen, jaku toh kalawa kalunen. (*1.9.*)

6. Limbah iä manjewut aughē tä, iä maludja manipakisak petak, palus mohos petak idjä ingisake intu matan olo babutä tä;

7. Sambil hamauh dengae: Lius, penjau arepm buang talaga Siloa. (Rima, amon injalanan: idjä injoho.) Djadi, olo tä hagoet, manenjau arepe, palus buli tuntang tau mitä talo. — (*Nehem. 3,15.*)

8. Maka koan olo awang hindjä lewu dengae, tinai olo idjä djari mitä iä bihin manjadakah: Djaton iä tä, idjä bahut mondok manjadakah?

9. Koan belaehe: Iä. Tapi koan belaehe: Ampie bewäi sarowa. Koan bitin ai: Toto, jaku iä.

10. Tā koan olo dengae: Kilen matam marenang?

11. Tombah iä, koae: Olo idjä Jesus arae mampakisak petak, palus mohos mutangku, sambil hamauh denganku: lius tanggoh talaga Siloa, penjau arepm. Djadi, amon aku djari lius, manenjau arepku, maka aku palus tau mitä talo.

12. Tinai koan olo dengae: Intu kwe olo tä? Koae: Aku dia katawan.

11. — 13. Limbah tä iä, idjä bihin babutä, iaguh olo akan olo parisi.

14. Maka aton sabbat, metoh Jesus mampakisak petak, tuntang mamparenang watae. — (*5,9.*)

15. Tā olo parisi kea misek iä tinai, kilen iä tau mitä talo. Koae dengan äwen: Iä mohos petak kisak intu matangku, tinai aku djari manenjau arepku, palus aku tau mitä talo.

16. Tā koan olo parisi belaehe: Olo tä djaton bara Hatalla, basa iä djaton mahaga sabbat. Tapi koan belaehe: Kilen, olo badosa tau mawi kata idjä kalotä? Maka olo tä hasuat augh.

17. Haluli tinai äwen tä hamauh dengan olo idjä bihin babutä: Kilen augh ajuun, äwe iä, basa iä djari mamparenang matam? Koan olo tä: Iä nabi.

18. Tā maka olo Jehudi djaton pertjaja, iä bihin babutä, tuntang haru tau mi-

tā, sampai äwen membawa indu bapa olo, idjä haru tau mitä.

19. Palus iä misek äwen tä, koae: Kilen, iä toh anak keton, idjä koan keton babutä bara inakan indue? Kilen toh iä mitä talo?

20. Koan indu bapae, tombah augh olo tä: Ikäi katawan, iä toto anak ikäi, tuntang iä babutä bara inakan indue.

21. Tapi kilen iä tau mitä talo, djetä ikäi dia katawan; tinai äwe djari mamparenang matae, dia kea ikäi katawan; bitie ombet kabakase, isek iä, soho iä masanan perkarai.

22. Maka augh indu bapae kalotä, basa iä mikäh olo Jehudi. Krana olo Jehudi djari pakat, amon olo mangaku iä tä Kristus, olo tä akan inganan imbaris bara sinagoge.

23. Tagal tä koan indu bapae: Iä ombet kabakase, isek iä.

24. Maka sindä tinai olo idjä babutä solake imbawa äwen tä, tuntang äwen hamauh dengae: Tenga horumat akan Hatalla; ikäi katawan, olo tä puna olo badosa.

25. Tombah iä, koae: Antah iä olo badosa, jaku dia katawan; idjä tawangku tä, bihin aku babutä, toh aku tau mitä talo.

26. Maka äwen misek iä

tinai: Kilen gawie dengan? Kileniä mamparenang matam?

27. Koae, tombah augh äwen: Djari aku masanan tä akan keton, djaton keton djari mahininge? akan en keton handak mahining tä tinai? Maku kea keton mandjadi muride?

28. Tä äwen manjapa iä, koae: Ikau murid olo djetä, tapi ikäi toh murid Moses.

29. Ikäi katawan, dengan Moses Hatalla djari hakotak, tapi olo tä ikäi djaton katawan bara kwe kea iä.

30. Tombah olo tä, sambil hamauh dengan äwen: Djetä talo sangang, keton djaton katawan bara kwe iä, tuntang iä djari mamparenang matangku!

31. Tapi ita puna katawan, Hatalla djaton mahining olo badosa, malainkan djaka olo mikäh Hatalla, tuntang manumon kahandake, iä tä ihi-ninge.

32. Bara tampanan kalunen djaton tarahining, olo djari mamparenang matan olo, idjä babutä bara inakan indue.

33. Djaka olo tä djaton bara Hatalla, iä djaton tau mawi talo enen.

34. Tombah äwen tä, sambil hamauh dengae: Ikau djari inakan indum huang dosa haliai, tinai ikau handak madjar ikäi! Palus äwen tä manganan iä.

III. — 35. Maka Jesus mahining iä djari inganan olo ; tä amon iä sondau iä, koea dengae: Aton ikau pertjaja huang Anak Hatalla?

36. Touibah olo tä, koea: Æwe kea iä, Tuhan, mang-at jaku pertjaja huang iä?

37. Maka koan Jesus dengae: Ikau djari mitä iä, idjä toh hakotak dengam, djetä iä.

38. Koan olo tä: Jaku pertjaja, Tuhan! Palus iä manjembah iä.

39. Maka koan Jesus: Akan hukum aku djari tamä kalunen toh, uka olo idjä djaton tau mitä, tau mitä, tinai nka olo, idjä tau mitä, mandjadi babutä.

40. Aughe tä tarahining olo parisi, idjä dengae hetä; maka koan äwen tä dengae: Kilen, aton ikäi kea babutä?

41. Koan Jesus dengan äwen: Djaka keton babutä, tä keton djaton bara dosa; tapi toh, basa keton hamauh: ikäi mitä, — toh dosan keton leket.

BAGI 10.

I. Jesus sakatik idjä bahalap; II. iä toto Kristus.

I. — 1. Toto toto, aku hamauh dengan keton, olo idjä tamä human tabiri djaton mahoroe bauntonggang,

tapi mandai manjalangking beken djalae, iä tä maling tuntang bigal.

2. Tapi olo idjä tamä mahoroe bauntonggang, iä tä toto sakatik tabiri.

3. Akae tä idjä tonggo muap lawang, tuntang tabiri mahining aughe, maka iä manbawa tabirie njanibiti aran gagenep kongan, palus magah iä blua.

4. Tinai amon iä djari magah tabirie blua, iä manandjong helo baue, tuntang tabirie manuntut iä, basa iä kasene aughe.

5. Maka tabiri djaton maku manuntut olo beken, tapi hadari bara iä, basa iä djaton kasene augh olo beken tä.

6. Paribasa tä inutor Jesus akan olo tä, tapi olo djaton harati riman aughe, idjä djari inutore akae.

7. Maka koan Jesus dengae tinai: Toto toto, jaku hamauh dengan keton, aku toh bauntonggang tanggoh tabiri.

8. Olo handiai, piräpirä idjä djari dumah sala bara mahoroe aku, uras maling bigal; tapi tabiri djaton maku mahining aughe.

9. Jaku toh bauntonggang; djaka olo tamä mahoroe aku, iä karäh injalamat, tuntang iä karäh tamä blua, palus supa talo urepe.

10. Maling djaton dumah bewäi, amon dia manakau,

manjambalih tuntang mam-parusak; aku djari dumah, nakara paubelom tuntang karani aton akae. — (*Masm.* 23,1.)

11. Jaku sakatik idjä bahalap; sakatik idjä bahalap manjaragh tahaseuge indu gantiu tabirie.

12. Tapi olo idjä buruh bewäi, idjä djaton puna sakatik, idjä djaton tempon tabiri, amon iä mitä harimaung dumah, maka iä malihi tabiri palus hadari, tä hari-maung manangkarap tuntang manamburup tabiri tä.

13. Maka olo buruh tä hadari, basa iä buruh bewäi, tuntang iä djaton paraba tabiri tä.

14. Jaku sakatik idjä bahalap, tuntang aku kasene idjä ajungku, tinai idjä ajungku kasene aku.

15. Kilau Bapa kasene aku, jaku kea kasene Bapa, tuntang aku manjaragh tahaseugku indu gantiu tabiri.

16. Maka aton ajungku tabiri beken tinai, idjä djaton hindjä human tabiri djetoh; iä tä kea akan indu iaguhku, tuntang iä karäh mahining aughku, palus karäh mandjadi kawan Idjä, sakatik Idjä. — (11,52)

17. Tagal tä Bapa sinta aku, basa aku manjaragh tahaseugku, uka jaku manduan tä tinai.

18. Olo djaton mohot tä lwra aku, tapi ihatku kabuatku manjaragh tä; jaku kwasa manjaragh tä, tinai jaku kwasa manduae haluli. Prentah toh djari dinongku bura Apangku.

19. Maka haluli tinai olo Jehudi hasuat sabab aughe tä.

20. Koan belaehe olo tä: Iä ingumpang dewa, tutore gilagila; kanduen keton mahining aughe?

21 Tapi koan belaehe olo tä: Kotake tä djaton kilau kotak olo, idjä ingumpang dewa; aton kra dewa tau mamparenang matan olo babutä?

II. — 22. Maka aton pesta pangingat, tahiudjaman horan olo Jehudi djari manaheta human Hatalla hong Jerusalem; djetä metoh musim sadingen.

25. Maka Jesus hakakamit huang human Hatalla, huang tambiran Salomo.

24. Tä olo Jehudi mangaliling iä, sambil hamauh dengae: Kilen katahim ikau marandjar hambaruan ikäi? Djaka ikau toto Kristus, sanan tä akan ikäi tantu-tantu.

25. Koan Jesus, tombah augh olo tä: Djari, aku masanan tä akan keton, tapi keton dia pertjaja. Karä gawi, idjä iawiku huang aran Apangku, djetä manjaksi akangku.

26. Tapi keton dia pertjaja, krana keton dia tabiringku.

27. Kilau aku djari hamauh dengan keton, tabiringku mahining aughku, tuntang aku kasene iä, tinai iä manuntut aku.

28. Maka aku manenga akæ pabelom idjä katatahi, tuntang sampai katatahi djaton iä akan banasa, tinai olo djaton akan marampas iä bara lengängku.

29. Apangku, idjä djari manenga iä akangku, pangkabei bara talo handiai; maka dialo idjä biti tau marampas iä bara lengän Apangku.

30. Jaku tuntang Bapa puna Idjä.

31. Tä haluli tinai olo manggang batu, handak mamanting iä.

32. Tombah Jesus mawi äwen: Arä gawi babalap bara Apangku djari imprahangku akan keton; tagal idjä kwe bara karä gawi tä keton handak mamanting aku bapan batu?

33. Koan olo Jehudi, tombah anghè: Tagal gawi babalap ikäi djaton mamanting ikau, tapi basa ikau manawah Hatalla, basa ikau, idjä puna olo kalunen, manampa arepm mandjadi Hatalla.

34. Tombah Jesus mawi olo tä: Djaton augh Torat keton kalotoh: „Aku djari hamauh,

keton toh hatalla. — (*Masm.* 82,6.)

35. Amon iä manggarä olo tä hatalla, idjä akæ augh Hatalla inenga, tuntang surat puna djaton tau ingarak:

36. Kilen tinai keton hamauh dengan idjä imprasih Bapa, tuntang injohoe akan kalunen: ikau manawah Hatalla; — basa aku djari hamauh, jaku toh Anak Hatalla?

37. Djaka aku djaton malalus gawin Apangku, tä äla keton pertjaja aku.

38. Tapi djaka aku malalus tä, alo keton djaton pertjaja aku, buah keton pertjaja karä gawi tä, nakara keton harati tuntang pertjaja, Bapa toto huang aku, tuntang juku toto huang iä.

39. Maka haluli tinai olo tä mado manjingskap iä, tapi iä mahakan arepe bara lengän olo tä.

40. Palus iä harikas tinai akan dipah Jordan, tanggoh kaleka Johannes solake mampandoi olo; balalu iä melai hetä. — (1,28)

41. Maka arä olo mananggoh iä, sambil hamauh: Johannes djaton djari mawi kata; tapi karä augh, idjä djari insanae taliu olo djeto, uras toto.

42. Maka hetä arä olo pertjaja huang iä.

BAGI 11.

I. Lasarus imbelom haluli. II. Mantir olo Jehudi pakat, handak mampatäi Jesus.

I. — 1. Maka aton olo haban, Lasarus arae, hong Betania, intu lewon Maria tuntang paharie Marta.

2. Maria iä tä, idjä djari mohos Tuhan hapan minjak, tuntang djari mampuas paic hapan balaue; waka njahae, Lasarus, haban. — (12,3.— Luk 10,38.)

3. Tä betau olo tä manjoho olo manalib iä, masanan akae: Tuhan, itäm, olo idjä äka kataum tä haban.

4. Arnon Jesus mahining aughe tä, koae: Peres tä djaton akan mampatäi, tapi akan horumat Hatalla, uka Anak Hatalla impahai awi tä.

5. Maka Jesus sinta Marta, tuntang paharie, tuntang Lasarus.

6. Djadi, amon iä djari mahining iä tä huban, maka iä melai hindai kaduä intu kalekae.

7. Limbah tä iä hamauh dengan muride: Has, ita haluli tinai akan Judea.

8. Koan muride dengae: Guru, toh malem olo Jehudi handak mamanting ikau hapan batu; kilen ikau haluli tinai akan hetä? — (8,59.)

9. Tombah Jesus: Djaton

duäwalas djam dalam idjä andau? Amon olo manandjong handau, iä djaton patarang talo, basa iä mitä kalawan kalunen toh.

10. Tapi amon olo manandjong hamalem, tä iä patarang talo, basa kalawa djaton intu iä.

11. Limbah iä manjewut aughe tä, maka iä hamauh dengan äwen: Lasarus, ulä ita, batiroh, tapi aku lius, handak mampisik iä.

12. Maka koan muride: Tuhan, amon iä batiroh, tä iä karäh käläh.

13. Tapi Jesus djari hakotak tahu pampatäie, maka äwen manaha, iä hakotak tahu tirohe toto.

14. Tä maka batarang Jesus hamauh dengan äwen: Lasarus djari matäi.

15. Maka sabab keton aku handjak atäiku, basa aku djaton djari hetä, uka keton pertjaja; tapi has, ita manalih iä!

16. Tä Tomas, idjä bagarä Didimus, hamauh dengan murid beken: Käläh ita kea lius, uka ita matäi haiak iä.

17. Maka amon Jesus sampai, iä supa Lasarus djari kapat andau huang kubur.

18. Betania tä tokep Jerusalem, limäwalas stadia hirah kakedjaue. (*Satangah djam, labih isut.*)

19. Maka arä olo Jehudi djari madja Marta äwen duä

Maria, tantai mampong iä sabab njahae.

20. Amon Marta mahining Jesus aton dumah, palus iä manambang iä; tapi Maria melai mondok intu huma.

21. Maka koan Marta dengan Jesus: Tuhan, djaka ikau djari aton hetoh, njahangku djaton djari matäi.

22. Tapi aku katawan, toh kea, talo idjä ilakum intu Hatalla, karäh inenga Hatalla akam.

23. Koan Jesus dengae: Njaham akan belom haluli.

24. Koan Marta dengae: Tangku, iä akan belom haluli metoh kamisik olo matäi, intu andau kiamat.

25. Koan Jesus dengae: Jaku toh kamisik tuntang pambe-
lom; olo idjä pertjaja huang aku, iä karäh belom, alo iä djari matäi. — (6,50.)

26. Tinai genep olo idjä belom, sambil pertjaja huang aku, sampai katatali iä djaton akan matäi. Aton ikau pertjaja aughku toh?

27. Koea dengae: Joh Tuhan, jaku djari pertjaja ikau toto Kristus, Anak Hatalla, idjä djari tamä kalunen.

28. Limbah iä hamaub kalotä, iä hagoet palus mambawa paharie Maria sinisnik, koea: Guru aton, tuntang iä mangahau ikau.

29. Sana iä mahining tä, iä badjeleng hagoet, manalihe.

30. Maka Jesus hindai djari

tamä lewu, baja iä: magon intu kaleka Marta djari hasupa dengae.

31. Maka olo Jehudi, idjä dengae huang hamae, idjä mampong iä, amon olo tä mitä iä badjeleng hagoet blua huma, palus olo tä manuntut iä, koea: lä manalih kubur, handak manangis betä.

32. Maka amon Maria sampai äka Jesus tendä, tuntang mitä iä, iä mahingkep darah paie, sambil hamaub dengae: Tuhan, djaka ikau aton hetoh, njahangku dia matäi.

33. Aton Jesus mitä iä manangis, tuntang olo Jehudi, idjä mampahaiak iä, manangis, maka manjengkel angkat buange, tuntang atäie mangkariäng.

34. Palus iä hamaub: Hong kwe keton djari mingkes iä? Koan olo tä dengae: Omba Tuhan, itäm.

35. Maka Jesus manangis.

36. Koan olo Jehudi: Itä, paham iä djari sinta iä!

37. Tapi belaehe olo tä hamaub: lä, idjä bihin mamparenang matan olo babutä, kilen iä djaton tau mambalang iä toh kea matäi?

38. Maka Jesus haluli tinai manjengkel angkat huange, tuntang iä sampai kubur. Kubur tä ilowang hong batu, tuntang batu kea djari iandak hundjue.

39. Koan Jesus: Indah batu toh. Koan Marta, betau olo

matäi tä, dengae: Tuhan, ewaue djari maram, kraua djari kăput iä hetoh.

40. Koan Jesus dengae: Djaton aku djari hamauh dengam, amon ikau pertjaja, ikau akan mitä kabain Hatalla?

41. Tä olo mindah batu bara äka hontu tä. Maka Jesus mananggera akan langit, koae: Apang, jaku manjewut tarimakasih akam, basa ikau djari mahining aughku.

42. Tapi aku puna katawan, ikau magon haradjur mahining aku; tapi aku manjewut augh toh sabab olo arä, idjä mendeng hetoh, uka äwen pertjaja, ikau djari manjoho aku. — (12,30.)

43. Limbah iä hamauh kalotä, maka iä mantchau hai aughe: Lasarus, blua kantong!

44. Balalu olo idjä djari matäi tä blua, pai lengäe habungkus benang kubur, tinai baue hatutup benang äbes. Koan Jesus dengan olo: Engkak iä, soho iä lagoet.

45. Maka arä olo Jehudi tä, idjä djari madja Maria, tuntang mitä talo, idjä iawi Jesus, pertjaja huang iä.

II. — 45. Tapi aton isut olo tä lius, manalih olo parisi, palus masanan akae talo idjä iawi Jesus.

47. Tä kapala imam tuntang olo parisi mamumpang karä mantir basara, sambil hamauh: Narai patut gawin

ita? Krana olo tä mawi arä kata heran.

48. Amon ita nalua iä kalotä, tä olo handiai karäh pertjaja huang iä, palus olo Romani karäh dumah, manduan tanab ita tuntang olo ain ita.

49. Maka idjä biti äwen tä, Kaiapas arae, idjä imam hai njelo djeta, hamauh dengan äwen: Keton djaton tawan itong;

50. Djaton kea keton batirok, bahalap haream akan ita, amon olo idjä biti matäi akan salepah utus, belä salepah utus tä nihau.

51. Aughe tä iä djaton manjewute awie kabuate; tapi basa iä imam hai njelo tä, maka iä manudjum, krana Jesus toto indu matäi akan utus olo tä.

52. Tuntang djaton akan utus olo tä bewäi, tapi uka iä mamumpang kea karä anak Hatalla awang kasaburau, mangat hindjä. — (10,16.)

53. Maka bara andau tä olo tä pakat, manggau pikir, uka mampatäi iä.

54. Djadi, Jesus djaton bindai manandjong bakarinala itu olo Jehudi, tapi iä mindah bara hetä akan tanah, idjä darah padang lombah tä, akan lewu, idjä bagarä Epraim; hetä iä melai tuntang muride.

55. Maka paska ain olo Jehudi djari tokep; tuntang

arä olo bara tanah tä hagoet akan Jerusalem, helo bara pesta, mangat mamprasih arepe.

56. Palus olo tä manggau Jesus, tuntang hatutor sama arepe, mendeng huang human Hatalla, koae: Kilen angat keton? Mikäh iä djaton dumah, manalih pesta?

57. Maka kapala imam tuntang olo parisi djari manenga prentah kea, amon olo kawatan kalekae, olo akan masanan tä, mangat äwen tau manawan iä.

BAGI 12.

I. Jesus iminjak Maria. II. Jesus tamä Jerusalem. III. Jesus masanan pampatäie, tuntang kahaie idjä rahian. Hatalla Bapa tombah aughe bara sorga. IV. Olo arä djaton maku pertjaja.

I. — 1. **M**aka kadjabawen andau helo bara pesta paska Jesus manalih Betania, äka Lasarus tä, idjä djari matäi, idjä imbelome bara olo matäi. — (*Matt.26,6.*)

2. Maka olo manjimpan akae panginan hamalem hetä; tuntang Marta manonggo iä, tinai Lasarus aton hindjä olo, idjä mondok ompat kuman dengae.

3. Tä maka Maria manduan sakati minjak nardus, idjä paham babalap tuntang barega, palus iä mohos pain

Jesus, tuntang bapan balaue iä mampuas paie; maka huma kontep ewau minjak.

4. Tä koan idjä biti muride, Judas Simon Iskariot, idjä mandjual iä dapit:

5. Buben minjak toh djaton djari indjual telo ratus kiping, tuntang inenga akan olo pähä belom?

6. Tapi iä hanauh kalotä, djaton basa iä mangelang olo pähä belom, tapi basa iä panakau, tuntang mina kambut rear, sambil mananggong talo awang inenga olo.

7. Maka koan Jesus: Nauge iä; talo toh djari iawie manatap akan andau jaku ingubur.

8. Krana olo pähä belom aton haradjur marak keton, tapi aku djaton melai dengan keton katatabi.

II. — 9. Maka kutoh olo Jehudi katawan iä hetä, palus olo tä manalih hetä, djaton sabab Jesus bewäi, tapi uka iä mitä Lasarus kea, idjä djari imbelome bara olo matäi.

10. Tä kapala imam pakat, handak wampatäi Lasarus kea;

11. Basa arä olo Jehudi manalih kantä sabab iä, palus pertjaja huang Jesus.

12. Maka andau tinai kutoh olo idjä mananggoh pesta mahining, Jesus manalih Jerusalem. — (*Matt.21,8.*)

13. Palus olo tä manduan

dawen korma, balalu hagoet, manambang iä, haiak mautehau: Hosannah! (*rimae: horumat.*) Imberkat iä, idjä dumah huang aran pangkahai Tuhan, radjan olo Israel!

14. Maka Jesus sondau anak kalidai, palus iä mukong tä, kilau djari tarasurat:

15. „Ela mikäh Sion, anakku, itäm, Radjam aton dumah, iä mukong anak kalidai.”

16. Maka solake muride djaton mingat augh tä; tapi limbah Jesus djari impahai, tä muride taraingat, talo tä djari tarasurat tabiu iä, tuntang talo tä djari iawi äwen dengae.

17. Maka olo arä idjä dengae masuman, iä djari mambawa Lasarus blua bara kubur, tuntang djari mambelom iä bara olo matäi.

18. Sabab tä kea olo arä hagoet, manambang iä; kрана olo tä djari mahining, iä djari mawi kata heran tä.

19. Maka koan olo parisi sama arepe: Itä keton! keton djaton miar; itä! sakarä olo kalunen gilitginting dengae!

III. — 20. Maka marak karä olo, idjä djari manalih, uka sombajang metoh pesta, aton kea isut olo Hellenes.

21. Olo tä manalih Pilippus, idjä bara Betsaida hong Galilea, sambil blaku intu

iä, koae: Tuhan, ikäi nabuang mitä Jesus.

22. Pilippus hagoet, masanan aughe tä akan Andreas, tinai Andreas tuntang Pilippus manatäan tä akan Jesus.

23. Maka koan Jesus tom-bahe: Djam djari sampai, uka Anakolon impahai.

24. Toto toto, aku hamauh dengan keton, djaka bawak paräi djaton lawo huang petak tuntang matäi, maka djetä melai kabuate; tapi amon djetä matäi, djetä paham mamua. — (1.Kor.15,36.)

25. Olo idjä sinta hambaruae, iä karäh nihau tä; tapi idjä basingi hambaruae huang kalunen toh, iä mahaga tä akan pambelom idjä katatahi.

26. Amon olo handak manempo aku, iä akan manjak manuntut aku; maka intu äkaku aton, hetä kea djipengku karäh aton. Djaka olo manempo aku, Bapa karäh manenga horumat akae.

27. Toh hambaruangku sekä angate, tuntang kilen aku akan hamauh? O Apang, liwus aku bara djam toh! Tapi tagal tä aku djari tamä djam toh.

28. O Apang, pahai aram! — Tä augh lawo bara langit: Aku djari mampahai tä, tuntang aku handak mampahai tä tinai.

29. Maka koan olo arä, idjä mendeng hetä, sambil mahining augh tä: Djetä augh

njaho! Koan belae: Malai-
kat djari hakotak dengae.

30. Tombah Jesus, koae:
Augh toh djaton mandjadi
tagal aku, tapi tagal keton.

31. Katontoh aton hukum
kalunen toh; toh mantir ka-
lunen toh inganan akan ruar.

32. Maka aku, amon aku
inggangtang bara petak, handak
mandjidjit olo handiai ma-
nanggoh aku.

33. Augh tä injewute, ha-
pae tahu ampin pampataie.

34. Koan olo arä, tombah:
Ikäi djari mahining augh
Torat, Kristus tä akan melai
sampai katatahi; kilen toh
koam: Anakolon akan indu
inggangtang? Æwe kea Anako-
lon tä?

35. Maka koan Jesus deng-
an äwen: Isut hindai kalawa
melai intu keton. Tandjong
keton, katahin kalawa tä
aton intu keton, belä keton
inamput awi kakaput; krana
olo, idjä manandjong huang
kakaput, djaton katawan,
akan kwe tintue.

36. Katahin kalawa melai
intu keton, pertjaja keton
huang kalawa, uka keton
mandjadi baris kalawa. Augh
tä injewut Jesus, palus iä
hagoet, mangaliwat arepe bara
olo tä.

IV. — 37. Maka alo iä
djari mawi kata heran ka-
lotä käräe intu baun olo tä,
mahin djaton kea olo tä per-
tjaja huang iä.

38. Nakara augh nabi Je-
saia mandjadi tulus, idjä in-
sanae: „Tuhan, äwe pertjaja
brita, idjä insanan ikäi? tinai
akan äwe lengän Tuhan djari
bakarinah?” — (*Jes.53,1.*)

39. Tagal tä olo tä djaton
tau pertjaja, krana tinai koan
Jesaia:

40. „Iä djari mambutä ma-
tae, tuntang djari mampalu-
lang atäi olo tä; belä äwen
mitä hapan matae, tuntang
hobah, mangat aku mam-
pakäläh iä.” — (*Jes.6,9.*)

41. Augh tä insanan Je-
saia, amon iä mitä kahaie,
tuntang hakotak tabiu iä.

42. Maka mantimantir kea
mabin arä pertjaja huang iä;
tapi sabab olo parisi äwen
djaton mangaku tä, belä iä
inganan bara sinagoge.

43. Krana olo tä radjin ha-
ream supa horumat intu olon,
bara supa horumat intu Ha-
talla.

44. Maka Jesus mantehau,
sambil hamauh: Olo idjä
pertjaja huang aku, djaton
pertjaja huang aku bewäi,
tapi huang iä, idjä djari
manjoho aku.

45. Tinai olo idjä manam-
pajah aku, manampajah iä,
idjä djari manjoho aku.

46. Jaku djari tamä kalu-
nen indu kalawa, uka genep
olo, idjä pertjaja huang
aku, äla melai huang ka-
kaput.

47. Maka amon olo mabi-

ning aughku, tuntang djaton pertjaja: aku djaton mabukun iä; krana aku djaton djari dumah, uka mabukum kalunen, tapi uka manjalamat kalunen.

48. Olo idjä manganan aku, tuntang djaton manariwa aughku, aton idjä mahukum iä; augh idjä insanangku, augh tä karäh mahukum olo tä intu andau kiamat.

49. Krana aku djaton djari manampa augh kabuatku, tapi Bapa, idjä djari manjoho aku, iä kea djari mametäh aku talo idjä akan injewutku tuntang insanangku.

50. Maka tawangku, petähe tä pambelom idjä katatahi. Maka talo idjä injewutku, kilau Bapa djari manjewut tä akangku, kalotä kea insanangku.

BAGI 13.

I. Jesus mamenjau pain muride. II. Jesus bakotak tabiu olo idjä handak mandjual iä; setan mangumpang Judas; Judas blua. III. Jesus masanan akan muride, badjeleng kea iä karäh malihi äwen, tuntang iä manjoho äwen tä basintah sama arepe. IV. Petrus hai atäio.

I. — 1. Maka helo bara pesta paska Jesus katawan, wajahe djari sampai, nakara iä miudah bara kalunen toh buli Bapa; maka kilau iä djari sinta olo ajue, idjä buang kalunen toh, kalotä kea

iä sinta olo tä sampai kabapuse.

2. Djadi, kahum panginan hamalem, (amon setan djari mangumpang atäi Judas Simon Iskariot, uka mandjual iä,)

3. Amon Jesus katawan, Bapa djari manjaragh talo handiai intu lengäe, tuntang iä djari dumah bara Hatalla, tinai iä buli manalih Hatalla:

4. Tä maka iä mendeng bara panginan hamalem, tuntang mengkak klambie, palus manduan benang, mameteng tä intu kabange.

5. Limbah tä iä maususuh danum huang paso, balalu manampara mamenjau pain muride, sambil mampuas pain äwen hapan benang tä, idjä ingkepaë.

6. Maka iä sampai Simon Petrus. Koaë tä dengae: Tuhan, patut ikau mamenjau paingku ?

7. Tombah Jesus, sambil hamaub dengae: Toh ikau djaton katawan talo iawiku; tapi djeha ikau karäh barati tä.

8. Koan Petrus dengae: Äla haliai ikau akan mamenjau paingku! Koan Jesus, tombah aughe: Amon aku djaton mamenjau ikau, tä ikau djaton ajungku, djaton bara bagi intu aku.

9. Koan Simon Petrus dengae: Tuhan, äla paingku bewäi, tapi lengängku kea tuntang takolokku.

10. Koan Jesus dengae : Olo idjä djari impandoi djaton usah ienjau tinai, baja paie bewäi, krana iä djari brasih hapus bitie ; maka keton toh brasih, tapi djaton keton samandiai.

11. Krana iä kasene olo idjä akan mandjual iä; tagal tä iä hamauh : Keton handiai djaton uras brasih.

12. Djadi, amon iä djari terai mamenjau pain äwen, tuntang djari mangkepan klambie, maka iä mondok tinai, sambil hamauh dengan äwen tä : Aton keton harati talo, idjä djari iawiku dengan keton ?

13. Keton manggarä aku : Tuhan tuntang Guru; maka buah augh keton, krana jaku toto Guru tuntang Tuhan.

14. Toh, amon aku, Tuhan tuntang Gurun keton, djari mamenjau pain keton, tä patut keton kea hapenjau pai sama arep keton.

15. Krana aku djari manenga sonto akan keton, uka keton mawi tumon gawingku dengan keton. — (1.Petr. 2, 21.)

16. Toto toto, aku hamauh dengan keton, djipen djaton hai bara tempoe, tinai sarohan djaton hai bara idjä djari manjoho iä.

17. Amon keton katawan talo tä, salamat keton, amon keton manumon djetä.

18. Aku djaton hakotak ta-

hiu keton handiai; jaku kasene äwen, idjä djari intihku; tapi, uka augh surat tulus: „Iä, idjä ompat kuman denganku, djari manggatang takire makis aku.” — (Masm.41,10.)

19. Katontoh kea aku masanan talo tä akan keton, helo bara djetä mandjadi, uka, metoh talo tä mandjadi, keton pertjaja, jaku toto iä tä.

20. Toto toto, aku hamauh dengan keton, olo idjä manarima sarohanku, iä manarima aku; maka olo idjä manarima aku, manarima iä, idjä djari manjoho aku.

II. — 21. Limbah Jesus djari hamauh kalotä, maka iä manjengkel angkat atäie, palus manjaksi, koae: Toto toto, aku hamauh dengan keton, idjä biti keton karäh mandjual aku. — (Matt. 26,20.)

22. Tä murid bilikbalingau, hatampajah dengan kolae, tuntang bembang atäie, äwe kea idjä koae.

23. Maka idjä biti muride tä, idjä äka kataun Jesus, menter sasanggah intu pakuan Jesus.

24. Tä Simon Petrus mangipai iä, uka iä misek, äwe tä idjä koae.

25. Murid tä manjinggoh usok Jesus, sambil hamauh dengae : Tuhan, äwe iä?

26. Tombah Jesus: Djetä

iä, idjä inengaku tepong toh, idjä kasuap, idjä insulupku. Palus iä mansulup tepong, sambil manenga tä akan Judas Simon Iskariot.

27. Limbah djetä djari manjuap tä, palus setan mangumpang iä. Koan Jesus dengae: Talo idjä handak iawim, awi tä djeledjeleng.

28. Tapi olo idjä mondok kuman djaton katawan, kanduäe Jesus hamauh kalotä dengae.

29. Krana belabe olo tä mado, basa Judas mahaga kambut rear, maka Jesus djari manjoho iä: pili talo awang indu hapan ita andau pesta,—atawa uka iä manenga sadakah akan olo päbä belom.

30. Maka iä manjuap tä, balalu blua; iä blua tä hamalem.

III.—31. Koan Jesus: Toh Anakolon djari impahai, tuntang Hatalla djari impahai huang iä.

32. Amon Hatalla djari impahai huang iä, maka Hatalla kea karäh mampahai iä huang arepe, tuntang palus toh kea iä karäh mampahai iä.

33. O anak, hindai isut jaku melai hindjä keton. Keton karäh manggau aku, maka kilau aku djari hamauh dengan olo Jehudi: äka idjä inalibku, keton djaton tau sampaie; — kakai maka aku hamauh dengan keton kea katontoh. — (7,34.)

34. Prentah tabeta inengaku akan keton, uka keton hasinta sama arep keton, kilau aku djari sinta keton, uka keton kea hasinta sama arep keton.

35. Awi tä olo handiai akan katawan, keton toto muridku, amon keton hasinta sama arep keton.

IV. — 36. Koan Simon Petrus dengae: Tuhan, kangkwe ikau lius? Tombah Jesus: Æka idjä inalibku, ikau djaton tau ompat manalib katontoh; tapi djeha ikau karäh manjak aku.

37. Koan Petrus dengae: Tuhan, buben aku djaton tau ompat ikau katontoh? Tahasengku mahin handak injaraghku tagal ikau!

38. Koan Jesus, tombah aughe: Handak ikau manjaragh tahasengm tagal aku? Toto toto, jaku hamauh dengam, djagau djaton karäh mauando, sampai ikau hantelo djari milim arepm muridku.— (Mark. 14, 30.)

BAGI 14.

I. Jesus manjoho muride pertjaja huang iä. II. Iä mandjandji Rogh brasih akse.

I. — 1. Æla atäi keton mikäh; keton pertjaja huang Hatalla, pertjaja huang aku kea.

2. Huang human Apangku arä äka melai; djaka djaton, tä aku djari masanan tä akan keton. Jaku lius, manjimpan kaleka akan keton.

3. Tapi limbah aku djari lius, tuntang djari manjimpan kaleka akan keton, maka aku haluli tinai, palus manduan keton omba aku, uka hetä aku hetä kea keton.

4. Maka keton katawan akan kwe paliusku, tinai djalan tä keton katawan.

5. Koan Tomas dengae: Tuhan, ikäi djaton katawan kangkwe paliusm, kilen tinai ikäi tau katawan djalan?

6. Koan Jesus dengae: Jaku toh djalan, tuntang katoto, tuntang pambelom, olo djaton tau manalih Bapa, djaka dia mahoroe aku.

7. Djaka keton djari kasene aku, tä keton djari kasene Apangku kea; maka bara katontoh keton kasene iä, tuntang djari mitä iä.

8. Koan Pilippus dengae: Tuhan, prahan Bapa akan ikäi, tä maka ombet huang ikäi.

9. Koan Jesus dengae: Kutoh katahie toh aku djari hindjä keton, tinai ikau djaton kasene aku, Pilippus? Olo idjä djari mitä aku, djari mitä Bapa kea; maka kilen ikau hamauh: prahan Bapa akan ikäi?

10. Djaton ikau pertjaja,

jaku toto huang Bapa, tuntang Bapa huang aku? Karä kotak, idjä insanangku akan keton, aku djaton manampa kotak tä kabuatku, tapi Bapa, idjä melai huang aku, iä idjä mawi karä gawi tä.

11. Pertjaja aku, jaku toto huang Bapa, tuntang Bapa toto huang aku; tapi djaka dia, käläh pertjaja aku sabab karä gawi tä.

12. Toto toto, aku hamauh dengan keton, olo idjä pertjaja huang aku, maka gawi, awang iawiku, djetä kea karäh iawi olo tä, tuntang iä karäh mawi talo awang hai haream, krana jaku manalih Apangku.

13. Maka talo handiai, idjä ilaku keton huang arangku, aku handak malaluse, uka Bapa impahai huang Anak.

14. Amon keton blaku talo encn huang arangku, tä aku handak malalus tä.

II. — 15. Amon keton sinta aku, haga prentahku.

16. Maka aku karäh blaku intu Bapa, tuntang iä karäh manenga akan keton Pampangat beken, uka djetä melai dengan keton sampai kata-tahi.

17. Iä tä Rogh katoto, idjä djaton tau inarima kalunen, basa kalunen djaton mitä iä, djaton kea kasene iä; tapi keton kasene iä, basa iä hindjä keton, tun-

tang karäh aton huang keton.

18. Aku djaton malibi keton kilau nolä: aku haluli tinai tanggoh keton.

19. Hindai isut, maka kalunen djaton hindai mitä aku; tapi keton akan mitä aku; krana jaku belom, tuntang keton akan belom kea.

20. Intu andau tä keton karäh harati, jaku toto huang Apangku, tuntang keton huang aku, tinai aku huang keton.

21. Olo idjä mimbing prentahku, sambil mahaga tä, iä tä idjä sinta aku; maka olo idjä sinta aku, iä tä äka sintan Apangku, tuntang aku handak sinta iä, sambil mangarinah arepku akae.

22. Koan Judas dengae, (djaton Iskariot tä): Tuhan narai adoe, ikau handak mangarinah arepm akan ikäi, tuntang djaton akan kalunen?

23. Tombah Jesus, sambil hamaub dengae: Amon olo sinta aku, iä akan mahaga aughku, tä Apangku karäh sinta iä, tuntang ikäi karäh mananggoh iä, palus melai hindjä iä.

24. Tapi olo idjä djaton sinta aku, iä djaton mahaga karä aughku; maka augh idjä hining keton, djaton augh ajungku, tapi augh Bapa, idjä djari manjoho aku.

25. Augh toh djari insa-

nangku akan keton, sangkom aku hindjä keton.

26. Maka Pampangat tä, Rogh brasih, idjä karäh injoho Bapa huang arangku, iä karäh madjar keton talo handiai, tuntang karäh managor karä aughku intu keton.

27. Kasanang impelaiku intu keton, kasanang ajungku inengaku akan keton; djaton kilau tangan kalunen aku manenga tä akan keton. Äla atäi keton taräwen, äla keton mikäh.

28. Keton djari mahining aku djari masanan akan keton: aku lius, tuntang aku haluli tinai tanggoh keton. Djaka keton sinta aku, buah keton handjak atäi, basa aku manalih Bapa, krana Apangku hai bara aku.

29. Maka toh kea, helo bara talo tä mandjadi, aku djari masanan tä akan keton, uka keton pertjaja, amon talo tä karäh mandjadi.

30. Djaton arä aughku hindai dengan keton. Krana mantir kalunen aton dumab, tapi iä djaton bara kwasa mawi aku.

31. Tapi uka kalunen kawatan, jaku sinta Bapa, tuntang kilau Bapa mametäh aku, kakai iawiku: has, mendeng keton, ita hagoet bara betoh.

BAGI 15.

I. Jesus batanganggor, muride tä edae, patut leket intu balange. II. Jesus masuman akan muride, djaton tau dia kalunen basingi äwen.

I. — 1. Jaku batanganggor idjä toto, tinai Apangku tä olo pambulan.

2. Genep edan huang aku, idjä djaton mamua, ilentenge; tapi genep edan idjä mamua, ingalingkinge, nakara djetä mamua paham haream.

3. Toh keton djari brasib awi augh, idjä djari insumangu akan keton.

4. Melai keton huang aku, tinai jaku huang keton; kilau edan djaton tau mamua kabuate, djaka dia iä melai intu batanganggor: kalotä keton dia kea, djaka keton dia melai huang aku.

5. Jaku batanganggor, keton toh edan. Olo idjä melai huang aku, tuntang aku huang iä, iä lä paham mamua, krana lapas bara aku keton djaton tau mawi enen.

6. Djaka olo djaton melai huang aku, iä inganan kilau edan, palus keang; olo manampunae, balalu mandjakah tä akan apui, palus djetä akan bakähu.

7. Amon keton melai huang aku, tuntang aughku melai huang keton, tä maka karä talo kahandak keton keton

tau blakue, tuntang keton akan mandino tä.

8. Awi djetoh Apangku impahai, uka keton paham mamua, tuntang keton akan mandjadi muridku.

9. Kilau Bapa djari sinta aku, kalotä jaku kea djari sinta keton; melai keton huang sintangu.

10. Amon keton mahaga prentahku, tä keton karäb melai huang sintangu, kilau jaku djari mahaga prentah Apangku, tuntang melai huang sinta ajue.

11. Augh toh djari insanangu akan keton, uka kahandjakku melai huang keton, tinai uka kahandjak keton mandjadi sukup.

12. Djetoh prentahku, keton akan hasinta sama arep keton, kilau aku djari sinta keton.

13. Djaton sinta idjä paham bara tä, sampai olo manjagragh panibelome gantim uläe.

14. Keton toh uläku, amon keton manumon augh awang imetähku keton.

15. Aku djaton hindai manggarä keton djipen, basa djipen djaton katawan talo, awang iawi tempoe; tapi aku djari manggarä keton ulä, basa aku djari masanan akan keton talo handiai, awang djari hiningku bara Apangku.

16. Djaton keton djari mintih aku, tapi aku djari mintih keton, tuntang manjoho

keton, uka keton lius haiak mamua, tuntang bua keton tegä; nakara Bapa manenga akan keton talo handiai, idjä ilaku keton intu iä maha-pang arangku.

17. Djetoh petäbku akan keton, uka keton hasinta sama arep keton.

II. — 18. Amon kalunen basingi keton, puna tawan keton, iä djari basingi aku helo bara keton.

19. Djaka keton baris kalunen, tä maka kalunen akan sinta baris ajue; tapi basa keton djaton baris kalunen, malainkan djari intibku bara kalunen, tagal tä kalunen basingi keton.

20. Tahiu aughku, idjä djari insanangku akan keton: djipen djaton hai bara tempoe. Djaka olo djari mangatah aku, iä karäh mangatah keton kea; djaka iä djari mahaga aughku, iä karäh mahaga augh keton kea.

21. Tapi talo handiai tä olo karäh mawi intu keton tagal arangku, basa olo djaton kasene iä, idjä djari manjoho aku.

22. Amon aku djaton djari dumah, tuntang djaton djari hakotuk dengan olo, tä olo djaton bara dosa; tapi toh iä djaton hapae mambuku mambudjur dosae.

23. Olo idjä basingi aku, iä basingi Apangku kea.

24. Djaka aku djaton djari

mawi intu olo tä karä gawi, awang djaton pudji olo beken mawie, tä maka olo tä djaton bara dosa; tapi toh äwen djari mitä, tinai iä basingi aku tuntang Apangku kea.

25. Tapi, uka tulus augh, idjä tarasurat huang Torat olo tä: „Iä basingi aku djaton bara bukue.” — (*Masm.* 35,19.)

26. Maka amon dumah Pam-pangat tä, idjä karäh injohoku bara Bapa akan keton, Rogh katoto tä, idjä blua bara Bapa, iä tä karäh manjaksi akangku.

27. Tuntang keton kea akan manjaksi, basa keton djari hindjä aku bara solake.

BAGI 16.

I. Kalunen basingi olo idjä pertjaja, tapi Rogh brasih mampong tuntang mam-pangat iä. II. Tinai Jesus kea handak mam-pangat olo ajue, tuntang manenga talo lakun olo tä.

I. — 1. Augh toh djari insanangku akan keton, belä atäi keton tantarang angate.

2. Olo karäh manganan keton bara sinagoge; tinai katika akan dumah, amon olo handiai, idjä mampatäi keton, karäh mado, iä malalus kahandak Hatalla. — (*Matt.* 10,17.)

3. Maka talo tä karäh ia-

wie intu keton, basa iä djaton kaseue Bapa, djaton kea kasene aku.

4. Tapi aku djari masanan talo toh akan keton, uka, metoh wajah tä sampai, keton mingat, aku djari masanan tä akan keton. Maka aku djaton djari masanan tä akan keton bara solake, basa aku aton hindjä keton.

5. Tapi katontoh aku manalih iä, idjä djari manjoho aku, tuntang dialo idjä biti keton misek aku: kangkwe palium?

6. Malainkan, basa aku djari masanan augh toh akan keton, atäi keton sangkak kapähä.

7. Tapi aughku dengan keton tuntang katoto, toto baguna akan keton aku hagoet. Krana djaka aku djaton hagoet, tä Pampangat tä djaton dumah akan keton; tapi limbah aku djari hagoet, aku karäh manjoho iä akan keton.

8. Maka amon iä tä dumah, iä karäh mampudji kalunen tagal dosa, tuntang tagal katetek, tinai tagal hukum.

9. Idjä tagal dosa, djetä basa olo djaton pertjaja huang aku.

10. Tinai tagal katetek, djetä basa aku lius, manalih Apangku, tuntang keton djaton mitä aku hindai.

11. Tinai tagal hukum,

djetä basa mantir kalunen toh djari buah hukum.

12. Aton kutoh aughku hindai dengan keton, tapi keton djaton tau mananggong tä katontoh.

13. Tapi amon Rogh kato to dumah, iä karäh magah keton huang salepah katoto. Krana iä djaton karäh hakotak hapan aughe kabuate, tapi talo idjä djari bininge akan injewute, tuntang talo awang karäh mandjadi dapit karäh insanae akan keton.

14. Iä tä karäh mampahai aku, krana iä karäh manduan idjä ajungku, tuntang masuman tä akan keton.

15. Talo handiai idjä ain Bapa, djetä anggihku kea; tagal tä koangku, iä karäh manduan idjä ajungku, tuntang masuman tä akan keton.

II. — 16. Hindai isut, maka keton djaton akan mitä aku; tapi isut tinai, tä keton akan manampajah aku, basa jaku lius manalih Bapa.

17. Djadi, belae muride hakotak sama arepe, koe: Narai tä, idjä injewute akan ita: hindai isut, maka keton djaton akan mitä aku; tapi isut tinai, tä keton karäh manampajah aku? Tinai: jaku lius, manalih Bapa?

18. Koan äwen tä: Narai idjä „isut” tä, idjä injewute? Ita djaton harati talo koe.

19. Maka Jesus katawan,

äwen tä handak misek iä, palus iä manambang auge, hamaub dengae: Aton keton hatutor, manirok augh idjä injewutku: hindai isut, maka keton djaton akan mitä aku, isut tinai, tä keton karäh manampajah aku?

20. Toto toto, aku hamaub dengan keton, keton karäh manangis tuntang manarahing, tapi kalunen karäh handjak; maka keton karäh kapähä, tapi kapähän keton akan hobah mandjadi kahan-djak.

21. Amon olo bawi lawoh luas, tä iä kapähä atäie, basa wajahe djari sampai; tapi limbah iä djari luas anake, tä iä djaton mingat kapähäe hindai awi kabandjake, basa iä djari manak olon akan kalunen.

22. Maka keton kea toto kapähä katontoh, tapi jaku handak mitä keton haluli, tä atäi keton karäh handjak, tuntang olo djaton tau marampas kahandjak keton baraketon.

23. Intu andau tä keton djaton karäh misek aku talo enen. Toto toto, koangku dengan keton, talo handiai idjä ilaku keton intu Bapa mahapang arangku, djetä karäh inengae akan keton.

24. Sampai toh keton hindai pudji blaku talo mahapang arangku; laku, tä maka keton karäh mandino,

uka kahandjak keton sukup.

25. Talo toh djari insanangku akan keton hapan paribasa; tapi katika akan dumah, aku djaton hindai hakotak dengan keton hapan paribasa, tapi masanan talo ain Bapa akan keton bakarinarinah.

26. Intu andau tä keton karäh blaku mahapang arangku; tuntang aku djaton hamaub dengan keton, aku handak blaku akan keton intu Bapa;

27. Krana bitin Bapa sinta keton, basa keton djari sinta aku, tuntang djari pertjaja, aku djari blua bara Hatalla.

28. Aku djari blua hara Bapa, tamä kalunen; tinai aku malih kalunen, tuntang lius manalih Bapa.

29. Koan muride dengae: Itäm, toh ikau hakotak batarang, djaton hapan paribasa.

30. Toh ikäi kasene, ikau puna katawan talo bandiai, tuntang djaton usah olo misek ikau. Sabab tä ikäi pertjaja, ikau djari blua bara Hatalla.

31. Koan Jesus, tombah augh äwen: Aton keton pertjaja katontoh?

32. Itä, djam dumah, tuntang djari sampai katontoh, maka keton karäh bilangbalangan genep biti akan äkae, sambil malih aku kabuatku bewäi; tapi aku djaton kea

kabuatku, krana Bapa hindjä aku.

33. Augh toh djari insanangku akan keton, mangat keton bara kasanang huang aku. Huang kalunen keton bara kadjakä; tapi mentementeng keton, aku djari mampalah kalunen.

BAGI 17.

Jesus blaku doa intu Bepae I. akan muride; II. tinai akan olo handiai, idjä karäh pertjaja.

I. — 1. Limbah Jesus djari hamauh kalotä, maka iä mananggera akan langit, koae: O Apang, djam djari sampai, pahai Anakm, uka Anakm kea mampahai ikau.

2. Kilau ikau djari manenga akae kwasa mahundjun karä isi, uka iä manenga pambelom idjä katatahi akan olo handiai, awang djari inengam akae.

3. Maka djetä pambelom idjä katatahi, uka olo kase-ne, tonggal ikau bewäi Hattalla toto, tuntang kasene iä, idjä djari injohom, Jesus Kristus.

4. Aku djari mampahai ikau hundjun petak, aku djari mahapus gawi, idjä djari inengam akangku, uka malaluse. — (4, 34.)

5. Maka toh, pahai aku hindjä dengam, ikau o Apang,

hapan kahai idjä puna ajungku dengam, helo bara kalunen djari aton. — (1, 1.)

6. Aku djari mangarinah aram akan olo, idjä djari inengam akangku bara kalunen. Äwen puna ajum, tuntang ikau djari manenga iä akangku, maka iä djari mahaga aughm.

7. Toh äwen katawan, talo handiai, idjä djari inengam akangku, djetä toto bara ikau.

8. Krana karä augh, idjä djari inengam akangku, djari inengaku akan äwen, tuntang iä djari manarima tä, haiak katawan batantu, aku djari blua bara ikau, tuntang äwen pertjaja, ikau djari manjoho aku.

9. Jaku blaku akae; akan kalunen aku djaton blaku, baja akan olo tä, idjä djari inengam akangku, krana iä puna ajum.

10. Maka idjä ajungku samandiai uras ajum, tinai idjä ajum uras ajungku, tuntang aku djari impahai huangäwen.

11. Maka aku djaton hindai huang kalunen, tapi äwen toh magon huang kalunen, tuntang aku mananggoh ikau. O Apang idjä brasib, haga huang aram olo toh, idjä djari inengam akangku, uka äwen toh mandjadi Idjä, kilau ita.

12. Katahingku melai dengae huang kalunen, aku djari mahaga iä huang aran; —

olo idjä inengam akangku djari inonggoku, tuntang djaton idjä biti äwen djari nihau, baja anak kabanasa tä, uka augh surat mandjadi tulus.

13. Tapi katontoh aku manalih ikau, tuntang jaku manjewut augh toh huang kalunen, uka kahandjakku sukup intu olo toh.

14. Jaku djari manenga augh ajum akae; maka kalunen basingi iä, basa iä djaton baris kalunen, kilau aku kea djaton baris kalunen.

15. Aku djaton blaku, uka ikau manduan äwen bara kalunen, tapi uka ikau mahaga iä bara idjä papa tä.

16. Äwen toh djaton baris kalunen, kilau aku kea djaton baris kalunen.

17. Prasih olo toh huang katotom, augh ajum tä katoto.

18. Kilau ikau djari manjoho aku akan kalunen, kalotä aku kea manjoho iä akan kalunen.

19. Tinai aku mamprasih arepku akae, uka iä kea toto brasih.

II. — 20. Tapi aku djaton blaku akan olo toh bewäi, tapi akan karä olo tä kea, idjä karäh pertjaja huang aku awi augh äwen.

21. Nakara iä samandiai mandjadi Idjä, kilau ikau, Apang, huang aku, tuntang aku huang ikau, uka olo tä kea toto Idjä huang ita, na-

kara kalunen pertjaja, ikau djari manjoho aku.

22. Maka aku djari manenga akae kabai tä, idjä djari inengam akangku, uka äwen kea Idjä, kilau ita puna Idjä.

23. Jaku huang olo tä, tuntang ikau huang aku; nakara iä toto Idjä, uka kalunen harati, ikau djari manjoho aku, tuntang ikau djari sinta äwen, kilau ikau djari sinta aku.

24. Apang, jaku handak, betä äkaku hetä kea olo tä, idjä djari inengam akangku, bindjä aku, nakara iä mitä kahaingku, idjä djari inengam akangku, krana ikau djari sinta aku helo bara kalunen indjarian.

25. O Apang idjä tetek, kalunen djaton kasene ikau, tapi aku kasene ikau, tuntang olo toh djari harati, ikau djari manjoho aku.

26. Maka aku djari mangarinah aram akae, tuntang aku handak mangarinah tä tinai, uka sinta tä, idjä hapam sinta aku, aton huang olo tä, tuntang uka aku huang äwen.

BAGI 18.

I. Jesus huang Getsemane. II. Iä inawan olo, palus isagah akan imam hai. Petrus milim iä. III. Jesus manaharep Pilatus.

I. — 1. Limbah Jesus hamauh kalotä, maka iä blua

haiak muride akan dipah sungäi Kidron; hetä aton kabon; maka Jesus tamä hetä tuntang muride. — (*Matt.* 26, 36.)

2. Maka Judas, idjä mandjual iä, katawan kaleka tä kea, basa Jesus kindjap djari hapumpong hetä dengan muride.

3. Djadi, Judas manduan sardadu, tinai kapirin kapala imam tuntang olo parisi, palus iä manalih kaleka tä, mimbit sewan, sunbokorong tuntang ganggaman.

4. Maka Jesus katawan talo handiai, idjä akan indu buah iä, tä iä blua, sambil hamauh dengan olo tä: Æwe inggau keton?

5. Tombah olo tä: Jesus bara Nasaret. Koan Jesus dengae: Toh aku. (Maka Judas, idjä mandjual iä, mendeng hetä kea hindjä deng-an olo tä.)

6. Tä, amon iä hamauh dengan olo tä: Toh jaku; — balalu olo tä undur, palus balongkang akan petak.

7. Maka Jesus misek äwen tä tinai: Æwe inggau keton? Koan olo tä: Jesus bara Nasaret.

8. Tombah Jesus: Aku djari masuman akan keton, toh aku; amon keton manggau aku, soho äwen toh hagoet.

9. Uka augh mandjadi tulus, idjä djari injewute: „Aku djaton djari nihau idjä

biti olo tä, idjä djari ineng-am akangku.” — (17,12.)

10. Maka Simon Petrus djari mimbit padang, balalu iä manjilak tä, mamangkih djipen imam hai, basampal pindinge. Aran djipen tä Malghus.

11. Koan Jesus dengan Petrus: Tamäan padangm buli kumpange; djaton aku akan indu mihop sangkir tä, idjä djari inenga Bapa akangku.

II. — 12. Maka sardadu tuntang kamandan, tinai kapirin olo Jehudi, manawan Jesus, sambil mamasong iä.

13. Palus olo tä magah iä akan Annas solake, krana iä tä empo Kaiapas, idjä imam hai njelo djetä.

14. Kaiapas iä tä, idjä bihin djari matoh mangalagai augh akan olo Jehudi, koae: bahalap haream, idjä biti im-patäi akan salepal utus. — (11,50.)

15. Maka Simon Petrus mangalulut Jesus, tinai idjä biti murid beken. Murid tä patoh dengan olo imam hai, palus iä tamä paseban imam hai, haiak dengan Jesus.

16. Tapi Petrus mendeng ruar intu bauntonggang. Tä murid beken tä, idjä patoh dengan imam hai, blua, sambil hakotak dengan djipen bawi, idjä tonggon hauntonggang, tuntang mimbit Petrus tamä.

17. Maka djipen bawi tä,

idjä tonggon bauntonggang, hamauh dengan Petrus: Djaton ikau kea murid olo tä? Koae: Dia.

18. Maka karä djipen tuntang kapiri djari mamandok apui hapan buring, basa andau sadingen, tuntang iä mendeng, mandang hetä. Tä Petrus kea mendeng hetä, omba äwen tä mandang.

19. Maka imam hai misek Jesus tagal muride, tuntang tagal adjare.

20. Koan Jesus, tombah aughe: Bakarimah aku djari hakotak dengan kalunen, haradjur aku djari madjar olo huang sinagoge, tuntang huang human Hatalla, äka olo Jehudi handiai hapumpong; tapi intu äka benjem aku djaton djarimanutor taloenen.

21. Buhen ikau misek aku? Isek olo, idjä djari mahining augh, awang isanangku akæ: itäm, olo tä katawan karä talo, idjä djari injewutku.

22. Amon iä tombah aughe tä kalotä, maka kapiri idjä mendeng hetä manekap baun Jesus, koae: Patut ikau badjawab kalotä dengam imam hai?

23. Koan Jesus, tombah: Djaka aughku sala, suman kasala tä; tapi amon aughku budjur, buhen ikau manekap aku?

24. Maka Annas manjoho iä tuntang pasonge akan Kaiapas.

25. Maka Simon Petrus mendeng, mandang intu apui. Tä koan olo dengæ: Djaton ikau kea muride? Tapi iä milim, koae: Dia.

26. Koan idjä biti djipen imam hai, idjä bakola deng-an olo, idjä basampal pindinge awi Petrus: Djaton aku djari mitä ikau hindjä dengæ huang kabon?

27. Maka Petrus haluli tinai milim, hemben tä kea djagau manando.

III. — 28. Maka olo magah Jesus bara äka Kaiapas akan huma basara, haik djadjewu. Tapi bitin olo tä djaton tamä huma basara, belä iä pali, tapi uka tau kuman anak tabiri paska. — (*Matt.27,2.*)

29. Tä Pilatus blua tanggoh olo tä, sambil hamauh: Narai bukue keton mandawaiä?

30. Tombah olo tä, sambil hamauh dengæ: Djaka iä djaton olo darbaka, toto ikai djaton djari manjaragh iä akam.

31. Tä koan Pilatus mawi olo tä: Käläh, awi keton manduan iä, tuntang mabukum iä tumon Torat keton. Koan olo Jehudi dengæ: Ikai djaton olih mampatäi olo.

32. Nakara augh Jesus mandjadi tulus, idjä djari injewute, hapæ masanan ampin pampatäie.

33. Maka Pilatus haluli tamä huma basara, tuntang iä

mangahau Jesus, sambil mi-
sek iä: Toto, ikau radjan
olo Jehudi?

34. Koan Jesus, tombah
augh: Aton djetä aughm ka-
buatm, atawa djari olo be-
ken manutor aku kalotäakam?

35. Tombah Pilatus: Aton
aku olo Jehudi? Utus ajum
tuntang kapala imam djari
manjaragh ikau akangku; na-
rai djari iawim?

36. Tombah Jesus: Kara-
djaangku djaton bara kalunen
djetoh; djaka karadjaangku
bara kalunen toh, toto, olo
ajungku djari malawan, belä
aku injaragh akan olo Jehu-
di; tapi toh karadjaangku
djaton bara hetoh.

37. Maka koan Pilatus de-
ngae: Tä, djaton ikau radja?
Tombah Jesus: Kilau koam;
krana jaku toto radja. Tan-
tai akan tä aku djari inakan,
tuntang djari tamä kalunen,
uka aku manjaksi akan ka-
toto. Genep olo, idjä baris
katoto, iä mahining aughku.

38. Koan Pilatus dengae:
Narai katoto tä! Maka lim-
bah iä djari hamauh kalo-
tä, iä blua tinai tanggoh olo
Jehudi, tuntang hamauh de-
ngan äwen: Aku djaton supa
kasalan huang iä.

39. Maka aton hadat pesta
paska, jaku malapas akan ke-
ton olo bara sipir, idjä biti;
aton keton nahuang jaku ma-
lapas radjan olo Jehudi akan
keton?

40. Tä olo Jehudi mangka-
riak tinai, koae: Æla iä, ta-
pi Barabas. Maka Barabas tä
olo pamuno.

BAGI 19.

- I. Jesus imukul sapu, tuntang iuräh olo.
Pilatus manjaragh iä, uka iä impatäi.
II. Jesus matäi hong kaju sampalaki.
III. Tolang Jesus djaton irupäi. IV.
Jesus ingubur.
-

1. — 1. Tä Pilatus man-
duan Jesus, tuntang manjo-
ho iä imukul sapu. — (*Matt.*
27, 26.)

2. Maka sardadu mandarä
duhi kilau angkol radja, sam-
bil mankepan tä hundjun
takoloke; tinai olo tä ma-
kaian iä hapan klambi baludu,

3. Sambil hamauh: Tabe
ikau, radjan olo Jehudi! Pa-
lus iä manekap baue.

4. Maka Pilatus blua ha-
luli tinai, tuntang hamauh
dengan olo tä: Itä, jaku ma-
gah iä blua akan keton, uka
keton katawan, isut mahin
dia kasalan aku supa huang iä.

5. Kalotä Jesus blua, ha-
ngkol duhi tuntang häklam-
bi baludu. Tä Pilatus hamauh
dengan olo arä: Itä keton
ampin olo toh!

6. Maka amon kapala imam
tuntang karä kapiri mitä iä
äwen mangkariak, koae: Lan-
tak iä, lantak iä hong kaju
sampilaki. Koan Pilatus de-
ngan äwen: Käläh keton man-

duan iä, malantak iä hong kaju sampalaki; kрана aku djaton supa kasalan huang iä.

7. Koan olo Jehudi, tombah aughe: Aton Torat ikäi, maka tumon augh Torat ikäi iä patut matäi, basa iä djari manampa arepe Anak Hatala. — (5. Mos. 18, 20.)

8. Amon Pilatus mahining aughe tä, maka paham haream kikäbe.

9. Palus iä tamä huma basara haluli, sambil misek Jesus: Bara kwe ikau? Tapi Jesus djaton tombah aughe.

10. Tä koan Pilatus dengae: Kilen, ikau djaton hakotak denganku? Djaton ikau katawan, aku bara kwasa manjampalaki ikau, tinai aku bara kwasa malapas ikau?

11. Tombah Jesus: Toto, ikau djaton bara kwasa denganku, djaka djetä djaton djari inenga akam bara ngambo; tagal tä, olo idjä djari manjaragh aku akam, iä tä paham haream kasalae.

12. Bara tä Pilatus mangkemä malapas iä. Tapi olo Jehudi mangkariak, koae: Amon ikau malapas iä tä, ikau djaton budjur dengan kaisar! Olo idjä mamparadja arepe, iä malawan kaisar!

13. Amon Pilatus mahining aughe tä, iä magah Jesus blua tinai, tuntang iä mondok hundjun karosi basara, intu kaleka, idjä bagarä Litostroton, atawa hapan augh

olo Ibrani: Gabbata. (*Lasah gantong.*)

14. (Maka djetä andau olo manjimpan talo akan paska, kambon andau pukul djahawen hirah.) Tä iä hamauh dengan olo Jehudi: Itä, radjan keton!

15. Palus olo tä mangkariak: Kanan iä, awi manjampalaki iä! Koan Pilatus dengan äwen: Aton aku akan manjampalaki radjan keton? Tombah kapala imam: Ikäi djaton bara radja, baja kaisar bewäi.

16. Tä, maka iä mandjuluk iä akae, uka iä injampalaki.

II. — 17. Maka olo tä manduan Jesus, sambil magah iä; maka iä kea mäton kaju sampalakie; tuntang iä sampai äka, idjä bagarä äka bangon takolok, idjä injewut tumon augh olo Ibrani: Golgota.

18. Hetä olo manjampalaki iä, tuntang duä biti olo beken haiak dengae, hasansila iä, tapi Jesus intu bentok.

19. Maka Pilatus djari manjurat kea surat buku, sambil mangkepan tä lawin kaju sampalaki. Augh surat tä kalotok: „Jesus, olo Nasaret, radjan olo Jehudi.”

20. Maka arä olo Jehudi mambasa surat tä, kрана äka Jesus injampalaki tä tokep lewu, tuntang surat tä djari tarasurat hapan augh olo Jehudi, tuntang augh olo Hel-

lenes, tinai augh olo Romani.

21. Maka koan kapala imam olo Jehudi dengan Pilatus: Æla ikau manjurit: radjan olo Jehudi;— tapi, iä kabuat djari masanan arepe: jaku toh radjan olo Jehudi.

22. Tombah Pilatus: Talo awang injuratku, djetä djari injuratku.

23. Maka limbah sardadu djari manjampalaki Jesus, äwen manduan pakaiäe, palus mambagi tä äpat kabagi, tinai klambie idjä pandjang. Klambi pandjange tä djaton itore, baja inantang gawin djari.

24. Maka koan äwen tä sama arepe: Æla ita marabit tä; käläh ita batenong, hapan mamutus äwe ita akan tempoe. Uka tulus augh surat toh: „Olo djari mambagi pakaiangku akan sama arepe, tinai tagal klambingku iä djari batenong.” Sardadu tä, idjä mawie tumon tä. — (*Masm.* 22,19.)

25. Maka tokep kaju sampalakin Jesus aton mendeng indue, tinai paharin indue, Maria, sawan Klopas, tinai Maria Magdalena.

26. Amon Jesus mitä indue, tuntang murid idjä äka huange mendeng darah iä, maka iä hamauh dengan indue: O olo bawi, itäm, iä tä anakm.

27. Limbah tä iä hamauh dengan murid tä: Itäm, iä

tä indum. Maka palus bara djam tä murid tä manduan iä akan humae.

28. Limbah tä, amon Jesus katawan, talo handiai djari sukup, uka tulus karä augh surat, tä iä hamauh: Jaku teah belaiiku.—(*Masm.* 22,16.)

29. Maka aton hetä sarangan basuang tjuka; tä olo manjuang kembangkarang dengan tjuka, manantahan tä hapan humbang, palus mandjuluk tä akan njamae.

30. Maka amon Jesus djari manduan tjuka tä, iä hamauh: Djari genep. Palus iä sontop takoloke, malian tabasenge, mahotus.

III. — 31. Djadi, uka hantu tä äla melai huang kaju sampalaki andau sabat, basa andau tä andau manjimpan talo, (krana andau sabat tä andau hai,) maka olo Jehudi blaku intu Pilatus, uka iä manjoho olo marupäi tolang pain äwen tä, balalu manipas iä.

32. Maka sardadu dumah, marupäi tolang pain olo idjä tä, tinai tolang pain idjä beken tä, idjä djari injampalaki haiak dengae.

33. Tapi amon olo sampai Jesus, tuntang mitä iä djari matäi, iä djaton marupäi tolang paie;

34. Tapi idjä biti sardadu tä madjok dahepae, hapan lundju; palus aton blua dae tuntang danum.

35. Maka olo idjä djari mitä tä, iä djari manjaksi djeta, tuntang augh kasaksiae toh toto, iä katawan, iä masanan augh idjä budjur, uka keton kea pertjaja.

36. Krana talo tä djari mandjadi, uka tulus augh surat: „Idjä tolange mahin dia akan irupai olo.” — (2. Mos. 12, 46.)

37. Tinai aton augh surat beken: „Olo karäh mitä iä, idjä djari iadjoke.” — (Sagh. 12, 10.)

IV. — 38. Limbah tä, maka Josep bara Arimatia, (idjä murid Jesus kea, tapi baselim, awie mikäh olo Jehudi,) blaku intu Pilatus, mangat iä tau manipas hantun Jesus. Maka Pilatus manjoho iä. Tä iä manalih, manipas hantun Jesus.

39. Maka Nikodemus, idjä bihin djari mananggoh Jesus hamalem, dumah kea, mimbit talo mangat ewaue idjä hakoko, sampai saratus kati. — (3, 2.)

40. Palus äwen duä tä manduan hantun Jesus, sambil mamungkus tä hapan benang tuntang karä talo mangat ewaue, tumon hadat olo Jehudi mangubur olo.

41. Maka tokep kalekae djari injampalaki aton kabon, huang kabon tä aton kubur idjä taheta, hindai idjä biti djari ingkes hetä.

42. Hetä olo mingkes Jesus, basa andau tä andau

olo Jehudi manjimpan talo; krana kubur tä tokep.

BAGI 20.

I. Jesus belom bara olo malai; iä masanan arepe akan Maria Magdalena. II. Jesus masanan arepe akan murid, kahum Tomas djaton. III. Jesus masanan arepe akan murid, kahum Tomas atou.

I. — 1. **M**aka haiak djedjewe andau minggo, haiak talo habewok, Maria Magdalena manalih kubur; tä iä mitä, batu djari tandar bara kubur. (Matt. 28, 1.)

2. Balalu iä hadari, manalih Simon Petrus tuntang murid beken tä, idjä äka kataun Jesus, sambil masuman akan äwen: Olo djari manduan Tuhan bara kubur, tuntang ikäi djaton katawan äka olo djari mingkes iä.

3. Palus Petrus blua, haiak murid beken tä, tuntang äwen duä tä balalu tanggoh kubur.

4. Maka äwen duä tä sama hadari, tapi murid beken tä hadari balias bara Petrus, tuntang iä helo sampai kubur.

5. Maka iä sontop, manjengok huange, sambil mitä benang kubur djari ina hetä; tapi iä djaton tamä.

6. Tä Simon Petrus, idjä manuntut iä, sampai kea, balalu tamä kubur, tuntang iä mitä benang kubur djari ina hetä;

7. Tapi benang äbes, idjä hapa mamungkus takoloke, djaton djari ina hindjä benang kubur, malainkan djari ilipet intu kaleka kabuate.

8. Tä, maka murid beken, idjä solake djari sampai kubur, tamä kea, tuntang iä mitä sambil pertjaja.

9. Krana äwen tä hindai harati surat, iä akan indu belom bara olo matäi.

10. Limbah tä murid duä tä buli humae tinai.

11. Tapi Maria mendengruar, darah kubur, haiak manangis.

12. Djadi, kahum iä manangis, iä sontop manangkilik huang kubur, tä iä mitä malaikat duä biti, idjä hapakai-an benang baputi; iä tä mondok intu äka hantun Jesus djari ingudjuh, idjä biti äka takoloke, tinai idjä äka paie.

13. Koan äwen tä dengae: O olo bawi, buhen ikau manangis? Koe dengan äwen: Basa olo djari manduan Tuhan, tuntang aku djaton katawan kaleka olo djari mingkes iä.

14. Haiak iä hamauh kalotä, iä mules arepe, palus mitä Jesus mendeng hetä, tapi iä djaton katawan, iä tä Jesus.

15. Koan Jesus dengae: O olo bawi, buhen ikau manangis? äwe inggaum? Inaha olo bawi tä, iä tukang kabon, palus iä hamauh deng-

ae: Tuan, djaka ikau djari manduan iä, suman akangku äkam djari mingkes iä; tä aku handak manduan iä tinai.

16. Koan Jesus dengae: Maria. Tä iä mules arepe, koe: Rabbuni! (rimae Guru.)

17. Koan Jesus dengae: Äla manigong aku, krana aku hindai djari mandai tanggoh Apangku. Tapi lius, talih paharingku, sanan akae: jaku mandai tanggoh Apangku, Bapa keton, tanggoh Hatallangku, Hatallan keton.

18. Tä Maria Magdalena buli, palus masanan akan murid, iä djari mitä Tuhan, tuntang augh tä djari insanae akae.

II. — 19. Maka alem andau tä kea, iä tä andau minggo, amon lawang djari inguntji äka murid aton hapumpong, basa äwen mikäh olo Jehudi, badumah Jesus, mendeng intu bentok äwen, sambil hamauh dengan äwen: Selamat akan keton! — (*Luk.34,36.*)

20. Djadi, limbah iä hamauh kalotä, iä mamprahan akan äwen lengäe tuntang dahepae. Tä murid handjak atäie, basa iä mitä Tuhan.

21. Maka haluli tinai Jesus hamauh dengan äwen: Selamat akan keton; kilau Bapa djari manjoho aku, jaku kea manjoho keton.

22. Djadi, limbah iä hamauh kalotä, iä mahimon äwen tä, sambil hamauh

dengan äwen: Tarima keton Rogh brasih.

23. Amon keton mampun dosan olo, maka djetä bampun; amon keton maleket dosan olo, maka djetä leket. — (*Matt.16,19.*)

III. — 24. Tapi Tomas, idjä biti murid duäwalas tä, idjä bagarä Didimus, djaton hindjä äwen, metoh Jesus dumah.

25. Koan murid beken dengae: Ikäi djari mitä Tuhan. Tapi koae dengan äwen: Djaka bitingku dia mitä awan paku intu lengäe, sambil mina tundjukku intu awan paku, tinai mina lengängku intu dahepac, maka aku djaton maku pertjaja.

26. Maka limbah kudju murid hapumpang tinai huang huma tä kea, tuntang Tomas kea aton dengae. Tä Jesus dumah tinai, amon lawang djari inguntji, sambil mendeng bentok äwen, koae: Selamat akan keton!

27. Limbah tä iä hamauh dengan Tomas: Djuluk tundjukm, itäm lengängku; djuluk lengäm, ina tä huang dahepangku; äla ikau bantus pertjaja, tapi pertjaja!

28. Tombah Tomas, sambil hamauh dengae: Tuhanku! Hatallangku!

29. Koan Jesus dengae: Basa ikau djari mitä aku, Tomas, maka ikau djari pertjaja; selamat olo, idjä djaton mitä, tuntang pertjaja kea.

30. Maka arä kata beken tinai djari iawi Jesus intu baun muride, awang djaton djari tarasurat huang surat toh;

31. Tapi talo toh djari tarasurat, uka keton pertjaja, Jesus toto Kristus, Anak Hattalla, mangat keton, idjä pertjaja, bara pabelom huang arae.

BAGI 21.

J. Jesus masanan arepe akan isut biti murid darah danau Tiberias. II. Iä bakotak dengan Petrus äwen duä Johannes.

I. — 1. Limbah tä Jesus masanan arepe tinai akan muride hong saran danau Genesaret. Maka tumon toh iä masuman arepe.

2. Aton hapumpang hetä Simon Petrus, tinai Tomas, idjä bagarä Didimus, tinai Natanael, idjä bara Kana, bong tanah Galilea, tinai anak Sebedeus duäduä, tuntang duä biti muride beken.

3. Koan Simon Petrus dengän äwen tä: Jaku lius malauk. Koan äwen tä dengae: Ikäi kea lius omba ikau. Palus äwen tä hagoet, balalu djakat arut, tapi alem tä iä djaton mulih talo enen.

4. Maka amon langit mahindang Jesus mendeng hong saran danau, tapi murid djaton katawan, iä tä Jesus. ¹

5. Koan Jesus dengän

äwen: O anak, aton keton bara talo kinan? Tombah äwen: Djaton.

6. Tä koae dengan äwen: Laboh pasat hila gantaun arut, tä keton akan mandino. Djadi, äwen malaboh tä, tuntang iä djaton tau mandjidjite tinai awi kutoh lauk.

7. Koan murid tä, idjä äka kataun Jesus, dengan Petrus: Iä tä Tuhan! Sana Simon Petrus mahining iä tä Tuhan, iä mangkepan klambie, krana iä halulus, balalu sewu akan danau.

8. Maka murid beken manalih harut, (krana iä djaton kedjau bara sarä, baja limä pulu depä hirah,) sambil manunda pasat tuntang lauk.

9. Maka amon iä djakat sarä, iä mitä tawon buring intokan, tuntang lauk djaringkes hundjue, tinai tepong.

10. Koan Jesus dengan äwen: Duan lauk isut, idjä iulih keton nah.

11. Tä Simon Petrus mohon, palus manunda pasat akan hundjun petak, kontep dengan lauk hai, saratus limä pulu telo kongan karäe; maka alo kalotä karäe, djaton kea pasat barabit.

12. Koan Jesus dengan äwen: Kantoh keton, manjuap. Maka djaton idjä biti murid tä petah misek iä: äwe ikau? Krana äwen tä katawan, iä tä Jesus.

13. Tä Jesus manggapi,

tuntang manduan tepong, sambil manenga iä akae, tinai lauk tä kalotä kea.

14. Maka hantelo djetä Jesus djari masanan arepe akan muride, limbah iä djari belom bara olo matäi.

II. — 15. Djadi, limbah äwen manjuap, koan Jesus dengan Simon Petrus: Simon, anak Jonas, aton ikau sinta aku paham bara äwen tä? Koae dengae: Joh Tuhan, ikau katawan, jaku sinta ikau. Tä iä hamauh dengae: Awi manjakatik anak tabirringku.

16. Maka tingkat idjä duä tinai iä misek iä: Simon, anak Jonas, aton ikau sinta aku? Koae dengae: Joh Tuhan, ikau katawan, jaku sinta ikau. Tä iä hamauh dengae: Awi manjakatik tabirringku.

17. Tingkat idjä telo tinai koae dengae: Simon, anak Jonas, aton ikau sinta aku? Tä Petrus kapähä atäie, basa sampai hantelo iä misek: aton ikau sinta aku? Maka koae dengae: Tuhan, ikau katawan talo handiai; ikau katawan, jaku sinta ikau. Koan Jesus dengae: Awi manjakatik tabirringku.

18. Toto toto, jaku hamauh dengam, pesam tagangam, maka ikau kabuatm pudji mambabat arepm, palus manandjong akan tintun kahan-dakm; tapi amon ikau ka-

räh bakas, tä ikau karäh manantadjok lengäm, tuntang olo beken karäh mam-babat ikau, palus magah ikau beken bara tintun ka-handakm.

19. Augh tä injewute hapae masanan ampın pampatäie, idjä dengan tä iä akan mahorumat Hatalla. Maka limbah iä hamauh kalotä, koea dengae: Omba aku.

20. Maka Petrus inules arepe, tuntang mitä murid, idjä äka kataun Jesus, omba kea, (iä tä kea, idjä djari manjinggoh usok Jesus katika panginan hamalem bibin, idjä misek: Tuhan, äwe iä, idjä akan mandjual ikau?)

21. Maka amon Petrus mitä iä tä, koea dengan Jesus: Tuhan, tapi djctoh, kilen iä dapit?

22. Koan Jesus dengae: A-

mon jaku handak iä melai sampai jaku dumah haluli, narai gawim dengae? Ikau omba aku.

23. Maka intu karä pahari aton lembut augh, murid djetä djaton akan matai. Tapi Jesus djaton djari hamauh tabiu iä, iä djaton akan matai, malainkan: amon jaku bandak iä melai sampai jaku dumah haluli, narai gawim dengae?

24. Iä tä kea murid, idjä manjaksi talo toh, tuntang idjä djari manjurat augh toh; maka ita katawan, augh kaksaksiae toh toto.

25. Maka aton arä talo beken hindai, awang djari iawi Jesus; amon djetä injurat midjämidjä, kamängku, kalunen kea mahin djaton tau muat karä surat, awang akan indu injurat. — Amen.

SARITAN GAWIN RASUL.

BAGI 1.

I. Jesus mandai akan sorga. II. Murid mintih Mattias mandjadi rasul indu gantın Judas.

I. — 1. O Teopilus! sarita idjä solake tä djari irin-

tingku, hapangku masanan talo handiai, idjä tamparan gawin tuntang adjar Jesus, — (Luk.1,3.)

2. Sampai andaue hagtang, limbah iä awi Rogh brasib djari nametäh karäh rasul, idjä djari intibe.

3. Akan äwen tä kea, limbah iä djari buah kapäbä, iä djari masanan arepe belom, hapan arä kata awang batantu, tuntang äpat pulu andau katahi äwen tä batintu djari mitä iä, tuntang iä manutor akan äwen perkaran karadjaan Hatalla.

4. Maka amon iä mamumpung äwen tä, iä mametäh äwen, äla mindah bara Jerusalem. Tapi mendäh djandjin Bapa, koae, idjä djari hining keton bara aku.

5. Krana Johannes djari mampandoi hapan danum, tapi keton karäh impandoi hapan Rogh brasih, djaton tahi rahian bara andau toh. — (*Matt.3,11.*)

6. Maka äwen, idjä djari hapumpong hetä, misek iä, koae: Aton ikau handak mampendeng tinai karadjaan akan olo Israel intu katika tä?

7. Tapi koae dengan äwen: Djetä djaton perkaran keton, uka katawan karä katika, karä wajah, idjä djari inantu Bapa huang kwasae kabuat.

8. Tapi keton karäh mandino kwasan Rogh brasih, idjä karäh mohon akan keton, tuntang keton akan indu saksingku intu Jerusalem, tinai hapus Judea, tuntang Samaria, palus sampai saran petak.

9. Maka limbah iä djari mahapus aughe tä, iä hagatang haiak gitan äwen, tinai baunandau mangandjungen iä

bara matan äwen tä. — (*Luk. 24,51.*)

10. Maka kahum äwen mananggera, manampajah langit, metoh iä hagatang, itä! baaton mendeng darah äwen olo hatuä, duä biti, idjä hapakaian baputi,

11. Idjä hamauh kea: O olo Galilea, buhen keton mendeng, mananggera langit? Jesus tä, idjä djari induan bara keton akan sorga, dapit haluli tinai kalotä kea, kilau keton djari mitä iä hagatang akan sorga.

12. Tä äwen buli Jerusalem bara bukit tä, idjä bagarä bukit upon undus, idjä tokep Jerusalem, duä kasakrapi kakedjaue.

13. Maka limbah äwen tamä hetä, iä mandai karong loteng; hetä äwen melai, iä tä: Petrus, Jakobus, Johannes, Andreas, Pilippus, Tomas, Bartolomäus, Mattäus, Jakobus anak Alpeus, Simon Selotes, tinai Judas, paharin Jakobus. — (*Matt.10,2.*)

14. Olo handiai tä hindjä atäie, tuntang haradjur sombajang sambil blaku doa, haiak dengan olo bawi, tinai Maria, indu Jesus, tuntang karä paharie.

II. — 15. Maka kahum andaue melai hetä, Petrus mendeng bentok karä murid, sambil hamauh: (maka karä olo tä eteke sampai saratus duä pulu biti hirah:)

16. O keton, awang hatuä, pahari, djaton tau dia augh surat tä mandjadi tulus, idjä horan djari insanan Rogh brasih hadjamban Dawid, idjä manahiu Judas, idjä djari magah olo, awang manawan Jesus. — (*Masm.*41,10.)

17. Krana iä tä djari itong sama dengan ita, tuntang imbaris akan pangkat toh kea.

18. Tapi iä djari mamili tana, hapan upah kadarbakae, tuntang djari lawo pasombau, basila knaie, palus karä badjakah knaie lepah baduroh.

19. Maka talo tä tawan olo handiai, idjä hong Jerusalem, sampai olo hetä manggarä tana tä, hapan puna basae, Akeldama, rima: tanan daba.

20. Krana huang surat karä masmur aton tarasurat: „Ekae melai akan mandjadi benjem, äla olo melai hetä;” tinai: „Pangkate olo beken akan manduae.” — (*Masm.* 69,26; — 109,8.)

21. Tumon tä maka patut idjä biti bara karä olo hatuä tä, idjä djari omba ikäi katabin Tuban Jesus hindjä ikäi,

22. Manampara bara pampandoi Johannes palus sampai andaue bagatang bara ikäi: patut idjä biti olo tä mandjadi saksin kamisike ompat ikäi.

23. Maka olo tä mamprahan duä biti, Josep, idjä bagarä Barsabas, idjä Justus arae kea, äwen duä Mattias.

24. Maka olo tä blaku doa, kose: Ikau, o Tuban, idjä kasene atäi olo handiai, tundjuk idjä biti bara äwen duä toh, idjä kwe djari intihw,

25. Uka iä mandino pangkat gawin rasul, idjä bara tä Judas djari undur, nakara ha-goet akan puna kalekae.

26. Limbah tä äwen manenong äwen duä tä, maka buah Mattias, palus iä imbaris hindjä rasul sawalas tä.

BAGI 2.

I. Murid mandino Rogh brasih. II. Petrus masanan akan olo arä Jesus toto Kristus tä. III. Telo kojan olo bobah, mandjadi murid Jesus.

I. — 1. **M**aka amon andau pesta pentekosta (*udju tingkat minggu*) djari sampai, äwen handiai tä magon hapumpang hindjä atäie. — (*3 Mos.*23,15.)

2. Salenga aton lawo bara langit augh idjä batengkong kilau augh barat paham; djetä manjuang hapus huma, idjä äka äwen mondok.

3. Maka äwen tä mitä djela haraupang, kilau njalan apui, djetä tingkep hundjun gagenep bitin äwen tä.

4. Balalu olo handiai tä basuang Rogh brasih, palus manampara hakotak, hapan hakabeken basa, tumon Rogh manjoho iä manjewute. — (1,5.)

5. Maka aton hong Jerusalem olo Jehudi, tuntang olo idjä mikäb Hatalla, idjä bara karä utus olo hong penda langit.

6. Maka limbah augh tä djari lawo, olo arä hapumpung tuntang taräwen, krana genep bitin olo arä mahining äwen hakotak hapan genep basan utus olo arä tä.

7. Maka olo handiai tä djungun, paham kasangange, sambil hamauh sama arepe: Itä, djaton olo handiai tä, idjä hakotak, uras olo Galilea?

8. Kilen tinai genep bitin ita mahining basan ita, idjä puna basan tanah äka ita inakan?

9. Ita olo Partai, olo Medai, olo Elam, olo idjä melai hong Mesopotamia, intu Judea tuntang Kapadokia, intu Pontus tuntang Asia,

10. Intu Prigia tuntang Pampilia, intu Misir, intu saran tanah Libia, idjä tökep Kirena, tinai olo tamuäi bara Roma, olo Jehudi tuntang idjä djari masok Jehudi,

11. Olo Kreta tuntang olo Arab, uras ita mahining olo tä masanan gawin Hatalla idjä hai, hapan puna basan ita!

12. Maka olo handiai tä djungun tuntang njanjau, genep biti hamauh dengan kolae: Kilen kea kadjarian talo toh?

13. Tapi belae hababaka, koe: Olo tä basuang anggor manis.

II. — 14. Tä Petrus mendeng, haiak äwen sawalas tä, palus hamauh dengan olo arä, hai augh: O keton, olo Jehudi, tuntang keton handiai, idjä melai hong Jerusalem, buah keton katawan talo toh, tuntang tamäan aughkuhuang pinding keton.

15. Krana äwen toh djaton babusau, kilau adon keton, krana andau haru djam telo.

16. Malainkan djetoher kara, idjä djari insanan nabi Joel, koe: — (*Joel*3,1.)

17. „Maka huang katatesan karä andau, koan Hatalla, aku handak manusuh Roghku hundjun karä isi, tä anak keton hatuä bawi karäh manudjum, tuntang pambudjang keton karäh aton paitäe, tinai bakas keton karäh nupi.

18. „Tinai hundjun karä djipengku hatuä bawi kea mahin handak inusuhku Roghku huang karä andau tä, palus äwen karäh manudjum.

19. „Tinai aku handak mawi kata ngambo intu langit, tuntang talo heran ngiwa hundjun petak, daha, apui, tuntang kangkäwul asep.

20. „Matanandau karäh hobah, mandjadi kaput, bulan kilau daha, helo bara andau Tuhan sampai, andau idjä hai tuntang bakaikäkäh tä.

21. „Maka genep biti, idjä karäh blaku harap aran Tuhan, karäh injalamat.”

22. O keton, olo Israel,

hining keton aughku toh: Jesus, olo Nasaret, olo tā idjä djari inantu Hatalla akan keton awi arä gawi kwasa, awi kata tuntang talo heran, (idjä djari ilalus Hatalla hapan iä marak keton, tumon puna tawan keton bewäi.)

23. Maka haiak Hatalla djari manukase tuntang djari katawan tā helo, sambil djari manjaragh iä: tā keton djari manawan iä, palus walantak iä hong kaju sampalaki hapan lengän olo kapir, saubil mampatäi iä.

24. Iä tā djari imbelom Hatalla tinai, kapähän pampatäi djari pateraeie, basa djaton tau haliai, djetä manahanan iä.

25. Krana Dawid manahiu iä, koac: „Aku magon minua Tuhan intu taharepku, krana iä hila gantaungku, belä aku gulakgalik. — (*Masm.* 16,8.)

26. „Tagal tā atäiku handjak rantang, tuntang djelangku malahap; krana toto isingku kea karäh menter tuntang kabharape.

27. „Krana ikau djaton karäh mampelai liuku huang naraka, tuntang djaton karäh nalua iä, idjä brasih intu ikau, uka iä waram.

28. „Ikau djari masanan akangku djalan pambelom, ikau karäh manjuang aku dengan kahandjak intubaum.”

29. O keton, pahari, soho

aku hakotak dengan keton manahiu tato ita Dawid, hapan badjurah augh: iä djari matäi, tuntang djari ingubur kea, kubure magon darah ita sampai andau toh.

30. Maka basa iä nabi, tuntang katawan, Hatalla djari moudjandji akae tuntang sumpah, bara panakae Hatalla handak mampalembut Kristus tā tumon kaoloe, sambil mampondok iä hundjun padadusae: — (*Masm.* 89,4)

31. Tumon tā iä djari katawan tā helo, palus masanan augh tā tahu kamisk Kristus, krana liau Kristus djaton djari impelai huang naraka, djaton kea isie djari inalua maram.

32. Jesus tā djari imbelom Hatalla, tā ikäi handiai saksie.

33. Maka limbah iä inggantang awi lengän gantaun Hatalla, tuntang djari mandino bara Bapa djandjin Rogh brasih, maka iä djari manusuh talo toh, idjä gitan tuntang hining keton katontoh.

34. Krana Dawid djaton djari mandai akan sorga, tapi iä djari bamauh: „Tuhan djari hamauh dengan Tuhanguku: mondok hila gantaungku, — (*Masm.* 110,1.)

35. „Sampai aku djari mambaring karä musohm indu galang paim.”

36. Tumon tā salepah utus Israel akan katawan batantu, Jesus tā, idjä djari ilantak

keton hong kaju sampalaki, iä djari inampa Hatalla Tuhan tuntang Kristus.

III. — 37. Maka amon olo mahining aughe tä, angat atäie kilau injudok, balalu iä hamauh dengan Petrus, tuntang rasul beken: Narai patut iawi ikäi, o keton, pahari?

38. Maka koan Petrus deng-an olo tä: Hobah keton, tuntang genep bitin keton impandoi huang aran Jesus Kristus, akan ampun dosa; tumon tä keton karäh mandino panenga, Rogh brasih. — (22,16.)

39. Krana djandji toh puna akan keton, tuntang anak keton, tinai akan olo handiai idjä kedjau, piräpirä idjä karäh irawäi Tuhan, Hatallan ita.

40. Tuntang hapan arä angh beken tinai iä masanan akan äwen, sambil mampudji iä, koae: Käläh keton liwus bara kempang olo bingkok tä.

41. Maka karä olo idjä radjin manarima aughe, blaku pandoi; maka andau tä kea djari indahang eteke telo kojan biti hirah.

42. Tuntang äwen tä dähon hong adjar rasul, tinai iä magon hapumpong, haiak mandarai tepong, tuntang blaku doa.

43. Maka kikäh manjangkulep olo handiai, tinai arä kata tuntang talo heran mandjadi awi karä rasul.

44. Maka karä olo idjä per-tjaja tä hindjä, tuntang karä ramoe iä samahapae. — (4,32.)

45. Iä mandjual karä tanae, karä ramoe, tuntang mambagi regae akan olo handiai, tumou katapas genep biti.

46. Maka sining andau iä haradjur hapumpong hindjä atäie huang human Hatalla, tinai iä mandarai tepong intu karä humae, haiak manduan talo kinan tä dengan kabudjur atäie;

47. Sambil manara Hatalla, tuntang iä ingilak olo arä handiai. Maka sining andau Tuhan mandahang akan ungkup tä olo idjä mandino salamat.

BAGI 3.

I. Petrus äwen duä Johannes mampakäläh olo idjä balemo. II. Äwen masanan Jesus akan olo, idjä hapumpong hetä.

I. — 1. Maka Petrus äwen duä Johannes manalih human Hatalla, katika olo pudji blaku doa, iä tä djam djalatien.

2. Maka aton hetä olo hatuä, idjä balemo bara knain indue, idjä hatanggotangong olo; sining andau olo pudji mampondok iä darah bauntonggang human Hatalla, idjä bagarä „idjä bungas,” uka iä

manjadakah intu olo, idjä tamä human Hatalla.

3. Amon iä mitä Petrus äwen duä Johannes, handak tamä human Hatalla, tä iä manjadakah.

4. Maka Petrus äwen duä Johannes manampajah iä, koe: Tampajah koä toh!

5. Maka olo tä mananturä äwen, harap mandino talo enen.

6. Maka koan Petrus: Aku djaton bara salaka bulau, tapi talo idjä intu aku, djeta inengaku akam: huang aran Jesus Kristus, olo Nasaret tä, mendeng ikau, tandjong!

7. Palus iä manjinkap lengäe gantaue, mampendeng iä. Hemben tä kea buntise tuntang bukulalinge batekang,

8. Balalu iä manangkudjup, mendeng, manandjong, palus omba äwen duä tä tamä human Hatalla, manandjong, kadjokadjok, haiak manara Hatalla.

9. Maka olo arä handiai mitä iä manandjong, tuntang manara Hatalla.

10. Maka olo arä tä kasene iä, iä idjä बहुत mondok manjadakah darah bauntonggang bungas intu human Hatalla, tuntang olo tä paham kasangange, sampai djungun tagal talo, idjä mandjadi akae.

11. Maka basa olo balemo

tä, idjä djari käläh, gilitgiting dengan Petrus äwen duä Johannes, tä olo arä handiai hadari, hapumpong dengae intu tambiran, idjä bagarä tambiran Salomo, tuntang paham kasangange.

II. — 12. Maka amon Petrus mitä tä, koe dengan olo arä: O keton, olo Israel, buhen keton sangang awi talo toh? Atawa kilen keton mananturä ikäi, kilau ikäi awi kwasa atawa awi kahalap ikäi djari manjoho olo toh manandjong?

13. Hatallan Abraham, Isaak, tuntang Jakob, Hatallan karä tato ita djari mampahai Anake Jesus, idjä djari injaragh keton, tuntang ilim keton naharep Pilatus, idjä handak malapas iä.

14. Tapi keton djari milim Idjä brasih tuntang tetek tä, sambil blaku, uka bigal ilapas akan keton. — (Matt. 27,10.)

15. Tapi Mantir pabelom tä djari impatäi keton, maka Hatalla djari mabelom iä bara olo matäi, tä ikäi samandiai saksi.

16. Tuntang awi kapertjaja huang arae, arae tä djari mamparigas olo toh, idjä gitan keton tuntang kasenan keton, kapertjaja, idjä awi Jesus tä, djetä toto djari mampakäläh olo toh intu baun keton handiai.

17. Tapi, o pahari, tawang-

ku, awi kahumong keton gawin keton djari kalotä, sama kilau mantir keton kea.

18. Maka Hatalla djari malalus kalotä karä talo tä, idjä djari insanae hadjamban karä nabi, iä tä: djaton tau dia Kristus buah kapähä.

19. Toh, käläh keton manjasal tuntang bobah, uka karä dosan keton impuas;

20. Mangat katika kasanang dumah bara baun Tuhan, amon iä manjoho Jesus Kristus, idjä helo djari insanau akan keton;

21. Idjä akan mamegang sorga, sampai katika talo handiai uras djari, idjä djari insuman Hatalla horan, hadjamban karä nabi idjä brasih.

22. Krana Moses djari masanan akan tato ita: „Tuhan, Hatallan keton, karäh mam-palembut akan keton Nabi kilau aku; keton akan indu mahining aughe huang talo handiai, idjä karäh insanae akan keton. — (5. Mos. 18, 15.)

23. „Maka genep olo, idjä djaton maku manumon augh Nabi tä, karäh impalinos bara utuse.”

24. Tinai karä nabi kea, tamparae bara Samuel tuntang karä äwen idjä rabian bara iä, piräpirä idjä djari masanan augh Hatalla, maka iä djari masanan manahiu karä andau toh.

25. Keton toh anak karä

nabi tä, tuntang anak djandji tä, idjä djari impendeng Hatalla akan tato ita, haiak iä hamauh dengan Abraham: „Huang panakam karä utus olo kalunen karäh imberkat.”

26. Maka limbah Hatalla djari mambelom Anake Jesus, solake iä djari manjohoe tanggoh keton, uka iä mamberkat keton, awie mobah genep bitin keton bara karä kadarhakan keton.

BAGI 4.

I. Petrus äwen döä Johannes inawan tuntang iriksa olo hai. II. Ungkup Tuhan blaku dohop intu Hatalla. III. Ungkup Tuhan hindjä atäie toto.

I. — 1. Djadi, kahumäwen tä hakotak dengan olo arä, maka karä imam tuntang mantir human Hatalla, tinai olo saduki, manalih iä.

2. Olo tä blait, basa äwen tä madjar olo arä, tuntang awie masanan perkarän Jesus masanan kamisik olo matäi.

3. Palus olo tä manawan äwen, balalu manutup iä sampai andau tinai; krana andau djari halemäi.

4. Maka arä olo, idjä djari mahining augh äwen, pertjaja; karä olo batuä ungup tä eteke djari sampai hirah limä kojan biti. — (2, 47.)

5. Djadi, handjewu tinai

karä mantir, dengan olo bakas, tuntang olo tamat surat hapumpang hong Jerusaleu;

6. Tinai Annas, imam hai tä, tuntang Kaiapas, Johannes, tuntang Aleksander, piräpirä idjä baris imam hai tä.

7. Maka limbah olo tä djari manjoho äwen mendeng intu bentok, iä misek: Hapan kwasa djesen atawa hapan aran äwe keton djari mawi talo tä?

8. Tä Petrus, basuang Rogh brasih, hamauh dengan olo tä: O keton, mantir olo arä, tuntang bakas olo Israel!

9. Amon ikäi andau toh iriksa sabab talo babalap, idjä djari mandjadi akan olo haban, idjä djari mampakäläh iä:

10. Käläh keton handiai tuntang salepah utus olo Israel katawan, huang aran Jesus Kristus, olo Nasaret tä, idjä djari ilantak keton hong kaju sampalaki, idjä djari imbelon: Hatalla bara olo matäi, huang arae tä olo toh djari impakäläh, tuntang mendeng hetoh manaharep keton.

11. Jesus batu tä, idjä inganan keton, tukang buma, idjä djari indu padadukan galange. — (Mat. 21, 47.)

12. Selamat djaton huang olo beken, djaton kea ara beken hapus penda langit

djari inenga akan olo, idjä äka ita tau mandino salamat. — (Masm. 72, 17.)

13. Amon olo tä mitä kadjurah Petrus äwen duä Johannes, sambil katawan, äwen tä djaton olo badjar, beja iä olo korik bewäi, maka olo tä sangang, krana iä kasene äwen tä djari omba Jesus.

14. Tinai basa iä mitä olo tä, idjä impakälähe, mendeng hindjä äwen, maka iä djaton tau badjawab

15. Tä iä manjoho äwen blua bara äka basara, tuntang iä hatirok sama arepe,

16. Koe: Kilen gawin ita dengan olo tä? Krana olo handiai, idjä melai intu Jerusalem, katawan, kata heran batantu djari iawi äwen tä, tuntang ita djaton tau milime.

17. Tapi, belä perkara tä tajap haream intu olo arä, käläh ita manggatap olo tä pahapaham, mangabana iä masuman ara tä hindai, akan idjä biti mahin äla.

18. Limbah tä iä mangahau äwen, tuntang mangahana äwen äla haliai hakotak atawa madjar olo hapan aran Jesus.

19. Tapi Petrus äwen duä Johannes tombah augh, koe: Itong hapa keton bewäi, djaka patut ikäi manumon augh keton labih bara augh Hatalla? — (3, 29.)

20. Krana ikäi djaton tau terai masanan talo, idjä dja-

ri gitan tuntang hining ikäi.

21. Maka olo tä paham haream manggatap äwen, palus malapas iä, basa iä djaton sondau buku hapae mahukum äwen, tagal olo arä; krana olo handiai manara Hatalla sabab talo idjä mandjadi.

22. Krana olo idjä djari impakälähe labih äpat pulu njelo umure.

II. — 23. Maka limbah äwen tä djari lapas, iä manalih baris ajue, tuntang masanan talo handiai, idjä injohoe kapala imam dengan olo bakas.

24. Maka amon kolae mahining saritae tä, iä hindjä atäie mambo aughe akan Hatalla, koae: O pangkahai Tuhan! ikau toto Hatalla, idjä djari mandjadian langit, petak, tasik, tuntang talo handiai awang huange;

25. Ikau djari hamaub hadjamban rewarm Dawid: „Buhen olo kapir maridu, tuntang karä utus olo manirok talo haiang? — (*Masm.* 2,1.)

26. „Karä radja hong petak djari manggatang arepe, tinai karä mantir djari hapumpong sama arepe malawan Tuhan, tuntang Kristus ajue.”

27. Krana toto huang lewu toh kea djari hapumpong Herodes, tuntang Pontius Pilatus, haiak dengan olo

kapir; tinai dengan karä hamputan olo Israel, malawan Jesus, Anakm idjä brasib, idjä djari iminjakm,

28. Nakara olo tä malalus talo handiai, idjä djari inantu horan awi lengäm tuntang awi kahandakm, uka mandjadi.

29. Maka toh, o Tuhan, itäm äwen tä manggatap, palus dohop djipem, uka iä badjurah toto masanan aughm;

30. Tadjok lengäm, hapa mampakäläh olo, mangat arä kata, arä talo heran mandjadi awi aran Jesus, Anakm idjä brasih.

31. Maka limbah äwen tä djari blaku doa, tä kaleka äwen hapumpong honggä, palus olo handiai tä basuang Rogh brasih, tuntang badjurah masanan augh Hatalla. — (2,2.)

III. — 32. Maka karä olo idjä pertjaja uras kilau idjä atäie, tuntang kilau idjä hambaruae; djaton kea idjä biti manggarä ramoe ai kabuate, tapi talo handiai tä iä sama hapae. (2,44.)

33. Maka paham kwasan aughe karä rasul manjaksi kamisik Tuhan Jesus, tuntang äwen handiai paham ingilak olo arä.

34. Krana djaton kea idjä biti äwen tä aton bara katapas, basa karä äwen, idjä bara tana atawa huma, mandjual tä, balalu mimbit re-

gan talo indjuale, mingkes tä darah pain karä rasul.

35. Tuntang djetä imbagi akan genep biti tumon katopase.

36. Maka Joses, idjä inggarä rasul Barnabas kea, (rimae, amon injalanan: idjä pamampong,) olo Lewi, idjä mula olo Kiprus,

37. Iä aton bara tana, maka iä mandjual tä, sambil mimbit regae tä, mingkese darah pain rasul.

BAGI 5.

I. Ananias äwen duä Sapira. II. Rasul inawan, iriksa tuntang indjara olo hai.

I. — 1. Maka aton olo, Ananias arae, tuntang sawae Sapira, iä tä mandjual tanae,

2. Tuntang manjahokan belae regae, haiak sawae katawau tä kea; limbah tä iä mimbit belae, mingkes tä darah pain rasul.

3. Maka koan Petrus: Ananias, buhen setan djari manakilap atäim, sampai ikau manandjaro Rogh brasih, tuntang manjahokan belae regan tanam?

4. Tau bewäi ikau mahagae akam, tinai limbah indjual, djaton ikau kea idjä tempon regae? Buhen ikau djari mangarangka gawi kalotä huang atäim? Ikau djaton

djari manandjaro olon, tapi Hatalla!

5. Sana Ananias mahining aughe tä, iä balongkang akan petak, palus mahotus. Maka olo handiai, idjä mahining brita tä, paham mikäh.

6. Palus olo tabela mangapi mamungkuse, mätoe akan ruar, mangubur iä.

7. Djadi, balalangan telo djam hirah, sawae kea manalih, tuntang djaton katawan talo awang djari.

8. Tapi tombah Petrus, koae: Suman akangku, toto, keton djari mandjual tana kalotä regae? Maka koae: Job, kalotä regae.

9. Tä koan Petrus dengae: Buhen keton duä djari pakat maningkes Rogh Tuhan? Itäm, pain äwen, idjä djari mangubur banam, tokep bauntonggang, nakara mäton ikau kea akan ruar.

10. Balalu iä balongkang darah pain Petrus, palus mahotus. Djadi, amon olo tabela tä tamä, tä äwen sondaü iä matäi, balalu äwen mäton iä akan ruar, mangubur iä darah banae.

11. Maka kikäh paham manjangkulep salepah ungrup Tuhan, tuntaug olo handiai awang mahining brita tä.

12. Tinai awi lengän karä rasul arä kata tuntang talo heran indjadian intu baun olo arä. Maka äwen handiai tä hindjä atäie ha-

pumpong intu tambiran Salomo.

13. Tapi dialo idjä biti olo beken petah mampahindjä arepe dengan äwen; maka angkat olo arä paham mahorumat iä; —

14. (Tuntang olo idjä pertjaja huang Tuhan djaladjalan mandahang, kutohe hatuä bawi;) —

15. Sampai olo mäton karä olo haban akan ruar intu saran djalan, mampeter iä hong sasuroe, hong katil, uka amon Petrus mahalau kangkalingäe brangai mangandjungen olo tä.

16. Maka kutoh olo bara karä lewu idjä hakaliling kea manalih Jerusalem, sambil magah kolae awang haban, tuntang olo idjä ingapähä dewa papa; uras olo tä käläh samandiai.

II. — 17. Maka imam hai, tuntang karä olo ungkup ai, iä tä baris olo saduki, paham sangit,

18. Palus hagoet, manawan karä rasul, manutup äwen huang sipir hai.

19. Tapi hamalem malaikat Tuhan muap lawang sipir, magah äwen tä blua, sambil hamauh: — (12,7)

20. Lius keton, nabarep olo arä, suman huang human Hatalla karä kotak idjä indu pambelom tä akan olo arä.

21. Maka limbah äwen mahining aughe tä, iä tamä

huang human Hatalla haiak djadjewu, madjar olo. Djadi, limbah imam hai tuntang olo idjä ungkup ai djari hapumpong, iä mangahau karä mantir basara, tuntang karä bakas olo Israel, palus iä manjoho olo akan sipir, uka manduan äwen tä.

22. Maka amon kapiri sampai hetä, iä djaton sondu äwen huang sipir; tä iä buli, masanan talo tä.

23. Koac: Ikäi mitä sipir tä inguntji buabuah, tuntang tonggoe aton mendeng ruar bauntonggang, tapi anon ikäi muape, ikäi djaton sondu idjä biti huange.

24. Amon imam hai tä, tuntang mantir human Hatalla, tinai karä kapala imam mahining aughe tä, iä djungun sabab olo tä, djaton harati kadjarian talo tä.

25. Maka aton dumah idjä biti, masuman akan äwen: Itä, olo idjä djari inutup keton huang sipir, iä huang human Hatalla, iä mendeng, madjar olo arä.

26. Tä, maka mantir human Hatalla tuntang karä kapiri hagoet, manduan äwen tä, tapi djaton hapan kagage, krana iä mikäh olo arä, belä iä imanting olo hapan batu.

27. Maka limbah iä manduan äwen tä, iä magage manaharep karä mantir basara. Täimam hai misek äwen, koac:

28. Djaton paham ikäi djari mangahana keton madjar olo hapan arae toh? tapi itä, hapus Jerusalem keton djari wasanan adjar keton, keton handak mohos dahan olo tä intu ikäi!

29. Maka tombah Petrus, haiak karä rasul beken, koe: Patut olo manumon augh Hatalla labih bara augh olon. — (4,19.)

30. Hatallan tato ita djari mabelom Jesus, idjä djari impatäi keton, inggantong hong kaju;

31. Iä tä djari inggangang awi lengän gantaun Hatalla, mandjadi Radja tuntang Dju-rusalamat, uka iä manenga kahobah tuntang ampun dosa akan olo Israel.

32. Maka ikäi toh saksin karä perkara tä, haiak dengan Rogh brasih, idjä djari inenga Hatalla akan karä olo, awang manumon aughc.

33. Maka amon olo tä mahining aughc kalotä, atäie kilau angkat injudok, palus iä hatirok, handak mampatäi äwen.

34. Tä, maka aton mendeng bentok karä mantir basara tä idjä biti olo parisi, Gamaliel arae, iä tä guru Torat, idjä ihorumat olo arä handiai; iä manjoho mamplua karä rasul tä handjulo. — (22,3.)

35. Maka iä hamauh dengan karä olo hetä: O keton, olo Israel, tahu arep keton bua-

buah, kilen kea gawin keton dengan olo tä!

36. Krana helo bara toh bihin Teudas tä aton lembut, idjä manggarä arepe hai, maka eteke äpat ratus olo batuä karait awie; iä tä djari impatäi, tuntang olo handiai, idjä djari manarima aughc, lepah kasaburan, djadi haing bewäi.

37. Limbah tä Judas, olo Galilea tä, lembut, katika olo arä injatjah, iä tä mamakat arä olo ompat iä; tapi iä kea djari rusak, tuntang olo handiai, idjä djari manarima aughc, lepah bilangbangan.

38. Tumon tä koangku dengan keton, terai keton mawi olo tä, naughe iä bewäi; krana djaka tirok tuntang gawi toh lembut bara olo kalunen bewäi, djetä karäh bakarak.

39. Tapi djaka djetä puna lembut bara Hatalla, tä keton djaton tau mambelepe; mikäh suro keton kadapatan malawan Hatalla.

40. Tä olo manarima aughc; limbah iä djari mangabau karä rasul, maka iä mamukul äwen, mangahana iä madjar hapan aran Jesus tinai, palus malapas iä.

41. Maka äwen tä hagoet, malibi karä mantir basara tuntang handjak atäie, basa iä djari supa horumat, djetä, basa iä djari impahawen olo

tagal aran Jesus. — (*Matt.* 5,10.)

42. Maka magon hantä nongkang andau iä djaton terai madjar huang human Hatalla, tuntang betähetä intu human olo, masanan Jesus, iä toto Kristus tä.

BAGI 6.

I. Ungkup olo Jerusalem mintih diakon, iä tä: tonggon ungup, udju biti. II. Stepanus indawa olo intu, mantir basara hai.

I. — 1. Djadi, intu karä andau tä kea, amon murid sasar arä, maka olo Hellenes hasuat augh dengan olo Ibrani, basa karä balon ajue iawi olo ujuaja, amon mambagi balandja sining andau.

2. Tä äwen duäwalas mampung sakarä olo idjä pertjaja, sambil hamauhdengae: Djaton patut ikäi malajan augh Hatalla, awi manonggo medja.

3. Tagal tä, o pahari, intih baris keton barang udju biti, olo hatuä idjä basewut tagal kahalape, idjä basuang Rogh brasih tuntang kapintar, uka ikäi mangkat äwen tä, mangat nguan gawi idjä patut toh.

4. Tapi ikäi haradjur handak mimbing sombajang, tuntang mahaga augh Hatalla.

5. Maka olo handiai tä mangilak aughe tä, palus

äwen mintih Stepanus, olo idjä basuang kapertjaja tuntang Rogh brasih, tinai Pilippus, Proghorus, Nikanor, Timon, Parmenas, Nikolaus, olo Antioghia, idjä kapir solake, tapi djari tamä agaman olo Jehudi.

6. Limbah tä äwen mampendeng äwen udju tä manaharep karä rasul, iä tä blaku doa, tuntang mandanan lengäe hundjue.

7. Maka kotak Hatalla belom, tuntang murid intu Jerusalem pabam indahang karäe; kutoh imam kea manumon kapertjaja.

II. — 8. Maka Stepanus, idjä basuang kapertjaja tuntang kaabas atäie, mawi talo heran tuntang kata hai marak olo arä.

9. Tä, aton lembut isut olo idjä hindjä sinagoge idjä bagarä sinagoge Libertiner, tinai olo Kirener, tuntang olo Aleksandriner, tinai isut olo idjä bara Kilikia tuntang Asia; maka olo tä hasuat augh dengan Stepanus.

10. Tapi olo tä djaton tau malawan kapintar tuntang Rogh, idjä hapan Stepanus bakotak.

11. Tä äwen mandjo olo beken, uka hamauh: Ikäi djari mahining iä hakotak, manjapa Moses, manjapa Hatalla.

12. Tuntang iä madjik olo arä, tinai olo bakas tuntang

olo tamat surat, maka olo tä manggapi, manunda, mimbit iä manaharep basaran olo hai.

13. Balalu äwen mampendeng saksi panandjaro tä, idjä hamauh: Olo toh djaton terai manjewnt augh papa, mawi kaleka brasih toh tuntang Torat.

14. Krana ikäi djari mahining iä hamauh: Jesus, olo Nasaret tä, karäh mangarak kaleka toh, sambil mobah hadat tä, idjä djari inenga Moses akan ita.

15. Maka olo handiai, idjä mondok hetä omba basara tä, mananturä iä, tuntang mitä ampin baue kilau baun malikat.

BAGI 7.

I. Stepanus tombah augh olo, idjä mangarana iä. II. Tä impatäi olo.

I. — 1. Maka koan imam hai: Kilen, toto aughe tä?

2. Tä koae: O keton, pahari tuntang mama bapa handiai, hining aughku. Hatalla, Tempon kahai, djari masanan arepe akan tato ita, Abraham, pesae hong Mesopotamia, helo bara iä babungkat akan Karan.

3. Hetä iä hamauh dengae: „Lihi tanahm, tuntang karä kolam, balalu hagoet akan tanah, idjä karäh inundjokku akam.” — (1. Mos. 12, 1.)

~~~~~
GAW. RAS. 6. 7.

4. Tä iä malibi tanah olo Kasdim, palus mangkalewu hong Karan; maka limbah bapae djari matäi Hatalla mamungkat iä akan tanah toh, idjä äka keton katontoh.

5. Tuntang iä djaton manenga akae bagi hong tanah toh, sampai sindä mingkang kalombahe mahin dia, tapi iä mandjandji bandak manenga tauah toh lepalepah akae, indu pagangae, palus akan panakae, djetä katika iä hindai djari manak.

6. Maka kalotoh augh Hatalla: „Panakam karäh manamuäi intu tanah olo beken, olo tanah tä karäh mahadjipen iä, sambil mararat iä äpat ratus njelo katabie. — (1. Mos. 15, 13.)

7. „Limbah tä jaku karäh mahukum utus olotä, idjä äka manempo, koan Hatalla, limbah tä äwen karäh blua bara hetä, tuntang karäh manempo aku intu kaleka djetoh.”

8. Tinai iä manenga akae katan djandji, sunat tä; kakai iä manak Isaak, balalu manjunat iä, amon umure kahanja andau; kakai kea Isaak tinai dengan Jakob, tuntang Jakob dengan tato duäwalas karä hamputan utus ita. — (1. Mos. 17, 10.)

9. Maka karä tato hamputan tä babiri Josep, palus mandjual iä akan Misir, tapi Hatalla nganggulo iä, — (1. Mos. 57, 28.)

10. Tuntang maliwus iä bara karä kadjakäe, haiak manenga akäe asi tuntang kapintar intu baun Parao, radja Misir; iä tä mangkat iä mandjadi mantir kapala, marentah hapus Misir, tuntang salepah human radja kea. — (1.Mos.41,40.)

11. Maka lau manapi salepah tanah Misir, tuntang tanah Kanaan; tä paham kadjäkän olo, tuntang tato ita djaton sondan talo kinan.

12. Maka Jakob mahining, aton paräi intu Misir, tä iä manjoho karä tato hamputan ita, djetä panjolake. — (1.Mos.42.)

13. Maka metoh panggoete tingkat handuä, tä Josep kassenan paharie, tuntang utus Josep ingarinah akan Parao.

14. Maka Josep manjoho olo mamungkat bapae Jakob, tuntang karä kolae, djetä udju pulu limä bitu karäe. — (1.Mos.45,9.)

15. Kakai Jakob hagoet manalih Misir, tuntang matäi, tinai karä tato hamputan ita.

16. Tapi hantue iagah akan Sighem, ingubur huang kubur, idjä djari imili Abraham, hapan salaka, barä anak Emor, bapa Sighem. — (1.Mos.23,16.)

17. Djadi, amon wajah djandji tokep, idjä tuntang sumpahdjari indjandji Hatalla akan Abraham, tä utus ita ingapal dahangdahanga intu Misir;

18. Sampai radja taheta lembut, idjä djaton djari katawan Josep.

19. Iä tä darbaka mawi utus ita, iä mararat tato ita, sampai iä manjoho manganan anak awaue, belä iä dahangdahanga.

20. Katika tä kea Moses inakan, iä tä bakena intu baun Hatalla; maka iä imbelom basahokan telo bulan huang human bapae. — (2.Mos.2,2.)

21. Limbah tä, amon iä insaban, maka anak Parao idjä bawi mangkat iä, tuntang mabelom iä akan anake.

22. Maka Moses iadjar huang karä ampin kapintar olo Misir, iä babehat karä kotate, tuntang karä gawie.

23. Maka amon umure djari sampai äpat pulu njelo, tä iä taratabiu, handak madja awang kolae, olo Israel tä.

24. Djadi, amon iä mitä idjä bitu, idjä iawi olo, maka iä mawat olo tä, tuntang mamaläh akan idjä iawi tä, mamukul mampatäi olo Misir tä.

25. Maka inahae, karä kolae harati, Hatalla handak maliwus äwen hapan lengän Moses; tapi olo tä djaton harati tä.

26. Maka andau tinai iä haluli madja äwen tä, sangkom äwen tä haklahi; tä iä mampudji äwen, uka haka-buah, koae: O keton, olo batuä, keton toh hakola; buhen keton hakapapa sama arep keton?

27. Tapi olo tä, idjä mamapa kolae, manggian iä, koae: Æwe djari mangkat ikau indu mantir ikäi, idjä akan mamutus perkara ikäi?

28. Mikäh ikau handak mampatäi aku kea, kilau malem ikau djari mampatäi olo Misir tä?

29. Maka awi augh tä Moses hadari, palus manamuäi huang tanah Midian; hetä iä manak hatuä, duä biti.

30. Djadi, amon sukup äpat pulu njelo, tä Malaikat Tuhan mamparahan arepe akæ huang padang, tokep bukit Sinai, huang njalan apui, intu pulau duhi. — (2. Mos. 3,2.)

31. Maka Moses sangang awie mitä talo tä; amon iä kantä, tantai manjengoke, tä aton augh Tuhan hakotak dengæ,

32. Koae: Jaku toh Hatallan karä tatom, Hatallan Abraham, Hatallan Isaak, Hatallan Jakob. Maka Moses hagendjäh, tuntang djaton petah manjengoke.

33. Tapi koan Tuhan dengæ: Enggak sarumpahm bara paim; krana kalekam mendeng toh petak brasih.

34. Jaku djari mitä buah kadjakän utus olo aingku, idjä intu Misir, tuntang djari mahining olo tä manguntoh, awi tä aku djari mohon, handak maliwus iä; maka toh, kantoh ikau, aku

handak manjoho ikau akan Misir.

35. Kakai Moses tä, idjä djari inggian olo tä, awi olo tä hamauh: Æwe djari mangkat ikau mandjadi mantir, idjä indu mamutus perkara, — iä tä djari injoho Hatalla awi lengän Malaikat, idjä djari mamprahan arepe akæ huang pulau duhi, uka iä mandjadi mantir tuntang olo pandohop.

36. Iä djari mimbit olo tä blua, tuntang mawi arä talo heran, arä kata, huang tanah Misir, tinai huang task bahandang, huang padang, äpat pulu njelo katahie.

37. Maka Moses tä kea, idjä djari hamauh dengan olo Israel: Tuhan, Hatallan keton, karäh mampalembut akan keton, bara utus keton, nabi idjä kilau aku; auge patut ihining keton! — (5. Mos. 18,15.)

38. Iä kea, idjä indu belat olo dengan Malaikat tä huang padang, tuntang hakotak dengæ hundjun bukit Sinai, tinai dengan tato ita, tuntang mandino kotak idjä below, uka manenga tä akan ita.

39. Tapi tato ita djaton maku manumon auge, malainkan manggian iä, tuntang mules atäie akan Misir tinai;

40. Sambil hamauh dengan Aaron: Tampa hatalla akan ikäi, idjä hagoet helo baun ikäi; krana Moses tä, idjä djari mamplua ita bara tanah

Misir, djaton ikäi katawan kadjariae tinai. — (2.Mos. 32,1.)

41. Palus olo tä andau tä kea manampa ampın anak sapi bulau, haiak maluput parapah akan hampatong tä, tuntang handjak atäie awi tampan lengäe tä.

42. Maka Hatalla mules arepe, manalikut olo tä, manjargh iä, uka iä manjembah karä ramon langit, tumon augh idjä injurat huang surat karä nabi: „Aton kea keton, o ungkup human Israel, djari manjambalih meto, tuntang maluput parapah akangku huang äpat pulu njelo, katahin huang padang? — (Amos 5,25.)

43. „Kwäka! keton djari mangkat tingkap benang Mologh, tuntang Rempan bintang dewan keton; tinai karä hampatong dewa, idjä djari inampa keton, uka keton manjembah tä; toh maka jaku handak manganan keton katabanan inamput akan Babel.”

44. Tingkup benang kasaksian aton intu tato ita huang padang, kilau augh petäh ain idjä hakotak dengan Moses, manjoho manampa tä tumon sonto, idjä djari gitae; — (2.Mos. 25,40.)

45. Idjä djari inarima tato ita kea, tinai iä tuntang Josua djari mimbit tä tamä tannah olo kapir, idjä inganan

Hatalla bara baun tato ita, sampai djaman Dawid.

46. Dawid tä supa asi intu Hatalla, tuntang blaku, uka tau manampa tingkap, indu äka akan Hatallan Jakob. — (2.Sam. 7,2.)

47. Maka Salomo djari mamangun huma akae. — (1. Radja 6,1.)

48. Tapi Iä, idjä Pangkahai tä, puna djaton mukong huma, idjä tampan lengän olo kalunen, kilau koan nabi:

49. „Sorga padadusangku, petak galang paingku. Narai huma tä, idjä imangun keton akangku? koan Tuhan; atawa kwe kea kalekaku melai? — (Masm. 11,4. Jes. 66,1.)

50. „Djaton lengängku idjä djari manampa talo bandiai tä?”

51. O keton, olo panagah! tuntang atäi pinding keton djaton djari injunat! keton magon malawan Rogh brasih, kilau tato hiang keton, kalotä kea keton.

52. Nabi idjä kwe, idjä djaton djari imapa tato keton? iä djari mampatäi karä olo, idjä helo djari masanan panumah Idjä Tetek toh, idjä toh djari indjual tuntang impatäi keton. — (Matt. 23,31.)

53. Keton djari mandino Torat hadjamban malaikat, idjä djari manatäan tä, tapi keton djaton djari mahagae.

II. — 54. Maka amon olo mahining aughä tä, atäie ki-

lau injudok, palus olo tä gagaritat kasingae mawi iä.

55. Tapi Stepanus, basuang Rogh brasih, mananggera langit, tä iä mitä kabain Hatalla, tuntang Jesus mendeng hila gantaun Hatalla;

56. Tä koae: Itä, aku mitä sorga buap, tuntang Anakolon mendeng hila gantaun Hatalla.

57. Maka olo tä mambo aughe mangkariak, tuntang manjumbel pindinge, balalu maroboh, mantakan iä.

58. Palus olo tä maugian iä blua lewu, tantai mamanting iä hapau batu. Maka olo saksi tä mengkak klambie, mina tä darah pain olo tabela, idjä Saulus arae.

59. Limbah tä iä mamanting Stepanus hapan batu, haiak Stepanus blaku doa, koae: O Tuhan Jesus, duan liauku!

60. Tuntang iä mandeko utute, mantehau hai aughe: O Tuhan, äla mitong dosa toh akan olo toh! Limbah iä hamauh kalotä, maka iä hiun matäi. — (*Luk.23,24.*)

BAGI 8.

I. Saulus mantakan, manamburup untkup Tuhan huang Jerusalem. II. Arä olo Samaria pertjaja. III. Mantir radja bawi olo Etiop.

I. — 1. Maka Saulus tä radjin mitä iä matäi. Djadi, intu karä andau tä untkup

Tuhan, idjä hong Jerusalem, paham intakan olo; maka pahari tä handiai kasaburan hapus tanah Judea tuntang Samaria; baja karä rasul bewäi melai.

2. Maka aton olo bebalap mangubur Stepanus, tuntang paham manatum iä.

3. Maka Saulus mangakar untkup Tuhan; iä tamä human olo hetähetä, manunda olo hatuä bawi, palus anjaragh iä akan sipir.

4. Tapi äwen tä, idjä kasaburan, manguumbang tanah, sambil masanan Ewangelion.

II. — 5. Djadi, Pilippus sampai lewu Samaria, tuntang masanan Kristus akan olo hetä.

6. Maka olo arä handiai mindiminding, mahining talo idjä insanan Pilippus, basa olo tä mahining tuntang mitä kata heran awang iawie.

7. Krana dewa papa blua bara arä olo, idjä ingumpange, haiak mangkariak hai aughe; tinai arä olo idjä kait kedjang tuntang idjä mangandar impakälähe. — (*Mark. 16,17.*)

8. Djadi olo lewu tä paham handjak.

9. Maka bara bihin djari aton huang lewu tä olo anu, Simon arae, iä tä tukang panjeher, idjä manjeher matau olo Samaria, tuntang manggarä arepe hai.

10. Tinai olo handiai, korik

hai, leket dengae, koae: Iä kwasan Hatalla, idjä hai tä.

11. Olo tä leket dengae, basa matae tahi djari inambalik awi sehere.

12. Tapi sana olo tä pertjaja augh Pilippus, idjä masanan Ewangelion karadjaan Hatalla, tuntang aran Jesus Kristus, tä olo hetä balalu impandoi, hatuä bawi.

13. Maka Simon tä kea pertjaja, tuntang limbah iä impandoi, iä rantep dengan Pilippus; tä amon iä mitä talo kwasa tuntang kata hai, idjä indjadiae, maka iä sangang.

14. Sana karä rasul intu Jerusalem mabining, olo Samaria djari manarima augh Hatalla, palus iä manjoho Petrus äwen duä Johannes manalih olo hetä.

15. Amon äwen tä sampai, maka iä blaku doa akae, uka olo tä mandino Rogh brasih.

16. (Krana Rogh hindai djari lawo akan idjä biti olo tä, baja iä djari impandoi bewäi huang aran Jesus.)

17. Tä rasul tä mandanan lengäe hundjun olo tä, balalu olo tä mandino Rogh brasih.

18. Amon Simon tä mitä, Rogh brasih inenga awi rasul mandanan lengäe hundjun olo, maka iä mimbit rear akae,

19. Koae: Tenga kwasa tä akangku kea, uka amon aku mandanan lengängku hundjun olo, olo tä mandino Rogh brasih.

20. Tapi koan Petrus dengae: Salakam haiak ikau akan banasa! basa ikau mado, olo tau mandino panengau Hatalla awi rear.

21. Ikau djaton bara bagi bilah intu Ewangelion, krana atäim djaton budjur hong baun Hatalla.

22. Toh, buah ikau hobah bara kadarhakam toh, tuntang blaku intu Hatalla, ajau tirok atäim toh iampun.

23. Krana aku mitä ikau, ikau toh basuang peru bapait haliai, tuntang ikau tawon kadarhaka.

24. Tapi tombah Simon, koae: Käläh keton blaku akangku intu Tuhan, belä talo idjä koan keton tä buah aku.

25. Maka äwen tä, limbah iä djari manjaksi tuntang masanan augh Tuhan, buli Jerusalem, sambil masanan Ewangelion huang arä lewun olo Samaria.

III. — 26. Maka malaikat Tuhan hakotak dengan Pilippus, koae: Mendeng, palus lius akan hila salatan, manjak djalan idjä benjem tä, idjä bara Jerusalem akan Gasa.

27. Tä iä mendeng, palus hagoet; maka itä! olo Etiop, mantir hai, idjä mantir-karong Kandake, radja bawi olo Etiop, idjä mahaga karä ramon tempoe, idjä djari manalih Jerusalem, uka sombajang hetä:

28. Iä tä buli tanahe tinai;

iä mondok hong karetae, sambil mambasa surat nabi Jesaia.

29. Maka koan Rogh dengan Pilippus: Dari, nokenokep kareta tä.

30. Tä Pilippus hadari, manokep, tuntang mahining, olo tä mambasa surat nabi Jesaia; tä koae dengac: Kilen ikau, haratim kea augh idjä imbasam?

31. Maka koae: Kwäka aku tau haratie, amon djaton olo, idjä manarang tä akangku? Palus iä musok Pilippus, uka djakat, mondok dengae.

32. Maka augh bawak surat, idjä imbasae tä, kakai aughe: „Kilau tabiri, idjä iagah akan impatäi, kilau anak tabiri, idjä tunis ingunting olo: tumon tä kea iä djaton marakang njamae. — (Jes. 53,7.)

33. „Limbah iä impahawen, hukume impaterai; toh äwe tau masanan kambon umure tinai? krana pambelome djari induan bara petak.”

34. Maka tombali mantir-karong tä, sambil hamauh dengan Pilippus: Aku blaku, sanan rimae akangku, tabiu äwe nabi hamauh kalotä? tabiu arepe, atawa tahu olo beken?

35. Tä Pilippus marakang njamae, manampara marinting bara bawak surat tä, masanan Jesus akae.

36. Djadi, anion äwen tä manjak djalan tä, maka iä sampai kaleka danum; tä

koan mantir-karong: Itäm, danum! narai mangahana aku impandoi?

37. Koan Pilippus: Djaka ikau pertjaja hapan salepah atäim, tau bewai. Tombah iä, koae: Jaku pertjaja, Jesus Kristus toto Anak Hatalla.

38. Palus iä manjoho mampatendä kareta; tä äwen duä mohon, sewu danum, Pilippus äwen duä mantir-karong tä, balalu Pilippus mam-pandoi iä.

39. Maka amon äwen duä djakat bara danum, Rogh Tuhan manainpot Pilippus, mantir-karong tä djaton hasondau dengae tinai, krana iä maradjar panulie tuntang kahandjake.

40. Maka Pilippus lembut tinai intu Asote, tuntang iä manansaran karä lewu helä haiak masanan Ewangelion, njamah iä sampai Kaisaria. — (21,8.)

BAGI 9.

I. Saulus bobak. II. Iä masanan arua Jesus hong Damaaskus tuntang hong Jerusalem. III. Petrus mawi talo heran hong Lidäa tuntang Joppe.

I. — 1. Maka Saulus magon paham basingi, mantam tuntang maupatäi karä murid Tuhan; tinai iä manaharep imam hai, — (22,1; — 26,1.)

2. Sambil blaku bara iä

surat akan Damaskus, akan karä kapala sinagoge, mikäh iä aton sondau isut olo, hatuä bawi, idjä manjak djalan agama tä, uka iä tau mamasong olo tä, magahe akan Jerusalem.

3. Maka kahum iä hong djalan, amon iä tokep Damaskus, salenga kea talo blawa bara langit manjabin-tir hakaliling iä.

4. Tä iä balongkang akan petak, tuntang iä mahining augh, idjä hamauh dengae: Saul! Saul! buhen ikau mantam aku?

5. Maka koae: Æwe ikau, Tuhan? Tombah Tuhan: Jaku toh Jesus, idjä ingatahm; bahali ikau makis salugi.

6. Maka iä hagendjäh palus djungun, sambil hamauh: Tuhan! narai injohom aku mawie? Koan Tuhan dengae: Mendeng, tamä lewu; hetä olo karäh masanan akam talo idjä patut iawim.

7. Maka olo idjä dengae mendeng hetä djungun kea, krana augh hininge, tapi bitie djaton iä mitäe.

8. Maka Saulus mendeng bara petak; djadi, amon iä marenang matae, iä djaton tau mitä talo enen. Maka olo tä manjingkap lengäe, mangagalan iä akan Damaskus.

9. Maka katelo iä djaton tau mitä talo, tuntang djaton kuman mihop.

10. Maka aton murid intu

Damaskus, Ananias arae; koan Tuhan dengae huang panggita: Ananias! Koae: Toh jaku, Tuhan!

11. Maka koan Tuhan dengae: Mendeng, lius, tanggoh djalan idjä bagarä „Idjä budjur,” hetä huang human Judas awi ikau manggau olo idjä Saulus arae, olo Tarsus; krana itäm, iä blaku doa.

12. Tinai iä djari mitä huang panggita: olo hatuä, Ananias arae, mananggoh iä, tuntang mandanan lengäe hundjun iä, uka iä tau mitä talo tinai.

13. Maka tombah Ananias: Tuhan, arä olo djari masanan akangku perkarana olo djetä; paham iä djari mampap olo brasih baris ajum intu Jerusalem.

14. Tinai karä kapala imam djari manenga kwasa akae, uka iä hetoh kea mamasong olo handiai, idjä blaku doa huang aram.

15. Maka koan Tuhan dengae: Lius bewäi, krana iä tä pakarang idjä djari intihku, uka iä mananggong arangku manabarep olo kapir, manaharep arä radja, tuntang olo Israel.

16. Krana aku handak manjoho iä buah kutoh kapähä tagal arangku.

17. Tä Ananias lius, tamä huma tä, tuntang mandanan lengäe hundjun iä, koae: O Saul, pahari! Tuhan djari

dadu, idjä bagarä padjun Italika.

2. Iä tä toto mimbing agama, tuntang mikäh Hatalla, haiak karä olo humae, tinai iä manenga arä sadakah akan olo, tuntang magon blaku doa intu Hatalla.

3. Iä tä aton talo gitae batantu, metoh andau pukul djalatien hirah; iä mitä malaikat Hatalla manalih iä, hakotak dengae: Kornelius!

4. Palus iä mananturä djetä, tuntang taräwen, koe: Narai, o tuan! Koe tä dengae: Karä lakudoam tuntang karä sadakahm djari mandai, mandjadi indu pangingat hong baun Hatalla.

5. Toh, soho olo tanggoh Joppe, pakadja Simon, idjä bagarar Petrus.

6. Iä madja human Simon, tukang upak meto, idjä mangkahuma tokep tasik; iä karäh masanan akam talo idjä indu iawim.

7. Maka limbah malaikat, idjä hakotak dengae, djari hagoet, Kornelius mangahau anakolohe, duä biti, tinai idjä biti sardadu tä, idjä manonggo iä, idjä mimbing agama kea.

8. Limbah iä djari manjaritya talo handiai tä akae, iä manjoho äwen akan Joppe.

9. Djadi andau tinai, kahum äwen tä hong djalan, tuntang djari tokep lewu, maka Petrus mandai sapau

huma, handak blaku doa, amon andau djam djahawen.

10. Maka iä blau, handak kuman. Tä sangkom olo manjimpan panginan akae, iä kilau tangngäi;

11. Iä mitä langit buap, maka aton mohon sarangan, ampie kilau benang lombah, idjä inelon intu putinge äpat, iuloh akan petak.

12. Huang tä arä ampin meto hong petak, idjä bapai äpat, tuntang idjä manjarantar; tinai karä ampin burong penda langit.

13. Maka aton augh hakotak dengae kalotoh: Mendeng, Petrus, sambalih, kumae.

14. Tapi koan Petrus: Ela Tuhan; krana djaton haliai jaku pudji kuman karä talo awang pali tuntang halikä. — (3.Mos.11,7.13.23.)

15. Maka intu tingkat idjä handuä augh tä kalotoh dengae: Talo idjä djari imprasih Hatalla, äla ikau manjewute pali.

16. Kalotä djetä sampai hantelo; limbah tä sarangan tä indjidjit haluli akan langit.

17. Maka amon Petrus bambang angkat atäie, narai kea riman talo gitae tä, itä! olo hatuä, idjä djari injoho Kornelius, tuntang djari misek human Simon, aton mendeng darah bauntonggang;

18. Haiak mantebau, misek, djaka Simon, idjä bagarä Petrus, aton madja hetä.

19. Maka amon Petrus mangumang talo gitae tä, koan Rogh dengae: Itäm, olo hatuä, telo biti, manggau ikau.

20. Mendeng, mohon, palus omba olo tä, äla atäim bembang, krana aku djari manjoho olo tä.

21. Tä Petrus mohon, mananggoh olo tä, idjä djari injoho Kornelius manalih iä, koae: Itä, toh jaku, idjä inggau keton; kasen keton djari kantoh?

22. Koan äwen: Kamandan Kornelius, olo tetek, idjä mikäh Hatalla, tuntang salepah utus olo Jehudi kea manggarä iä bahalap, iä tä djari injoho malaikat idjä brasih, uka pakadja ikau akan humae, mangat mahining siritan salamata bara ikau.

23. Tä Petrus mimbit olo tä tamä huma, tuntang manjarongan iä. Maka andau tinai iä hagoet, omba äwen tä, tuntang paharie bara Joppe isut biti omba iä.

24. Maka andau idjä harian tinai iä tamä Kaisarea. Hetä Kornelius manantai iä, tuntang djari marawäi karä kolae, tinai karä olo, idjä toto hakapatoh dengae.

25. Djadi, amon Petrus tamä, maka Kornelius manambang iä, palus mahingkep darah paie, manjembah iä.

26. Tapi Petrus mampendeng iä, koae: Mendeng,

jaku toh mahin olo kalunen kea sama bewäi.

27. Maka limbah iä hakotak dengae, iä palus tamä, tuntang mitä olo arä djari hapumpong hetä.

28. Koae dengan äwen: Keton katawan, puna djaton hadat olo Jehudi häwoi deng-an olo utus beken, atawa tamä human olo tä; tapi aku djari injoho Hatalla, äla aku manjewut olo pali atawa halikä. — (*Joh.4,9.*)

29. Tagal tä kea, limbah aku impakadja, maka aku djaton bakulas manalih. Toh aku misek, kanduen keton djari pakadja aku?

30. Tä koan Kornelius: Käpat andau toh ngahum andau puasa, sampai kambon andau kilau toh kea; maka djam djalatien jaku blaku doa huang humangku.

31. Tä itä! aton olo hatuä mendeng intu baungku, hapakaian tarus hali ai kaputie; iä tä hamauh: Kornelius! lakudoam djari hining Hatalla, karä sadakahm djari ingat Hatalla.

32. Toh, soho olo tanggoh Joppe, pakadja Simon, idjä bagarar Petrus; iä tä madja human Simon, tukang upak meto, idjä tokep tasik; iä karäh manalih kantoh, hakotak dengam.

33. Maka aku balalu kea djari manjoho olo manalih ikau; bahalap toh basa ikau

27. Tapi olo tä, idjä mapapa kolae, manggian iä, koae: Æwe djari mangkat ikau indu mantir ikäi, idjä akan mamutus perkaran ikäi?

28. Mikäh ikau handak mampatäi aku kea, kilau malem ikau djari mampatäi olo Misir tä?

29. Maka awi augh tä Moses hadari, palus inanamuäi huang tanah Midian; hetä iä manak hatuä, duä biti.

30. Djadi, amon sukup äpat pulu njelo, tä Malaikat Tuhan mampraban arepe akae huang padang, tokep bukit Sinai, huang njalan apui, intu pulau duhi. — (2. Mos. 3,2.)

31. Maka Moses sangang awie mitä talo tä; amon iä kantä, tantai manjengoke, tä aton augh Tuhan hakotak dengae,

32. Koae: Jaku toh Hatallan karä tatom, Hatallan Abraham, Hatallan Isaak, Hatallan Jakob. Maka Moses hagednjäh, tuntang djaton petah manjengoke.

33. Tapi koan Tuhan dengae: Engkak sarumpahm bara paim; krana kalekam mendeng toh petak brasih.

34. Jaku djari mitä buah kadjakan utus olo aingku, idjä intu Misir, tuntang djari mahining olo tä manguntuh, awi tä aku djari mohon, handak maliwus iä; maka toh, kantoh ikau, aku

handak manjoho ikau akan Misir.

35. Kakai Moses tä, idjä djari inggian olo tä, awi olo tä hamauh: Æwe djari mangkat ikau mandjadi mantir, idjä indu mamutus perkara, — iä tä djari injoho Hatalla awi lengän Malaikat, idjä djari mampraban arepe akae huang pulau duhi, uka iä mandjadi mantir tuntang olo pandohop.

36. Iä djari mimbis olo tä blua, tuntang mawi arä talo heran, arä kata, huang tanah Misir, tinai huang tasak bahandang, huang padang, äpat pulu njelo katahie.

37. Maka Moses tä kea, idjä djari hamauh dengan olo Israel: Tuhan, Hatallan keton, karäh mampalembut akan keton, bara utus keton, nabi idjä kilau aku; augh patut ihining keton! — (5. Mos. 18,15.)

38. Iä kea, idjä indu helat olo dengan Malaikat tä huang padang, tuntang hakotak dengae hundjun bukit Sinai, tinai dengan tato ita, tuntang mandino kotak idjä below, uka manenga tä akan ita.

39. Tapi tato ita djaton maku manumon augh, malainkan manggian iä, tuntang mules atäie akan Misir tinai;

40. Sambil hamauh dengan Aaron: Tampa hatalla akan ikäi, idjä hagoet belo baun ikäi; krana Moses tä, idjä djari mamplua ita bara tanah

Misir, djaton ikäi katawan kadjariae tinai. — (2.Mos. 32,1.)

41. Palus olo tä andau tä kea manampa ampın anak sapi bulau, haiak maluput parapah akan hampatong tä, tuntang handjak atäie awi tampan lengäe tä.

42. Maka Hatalla mules arepe, manalikut olo tä, manjargh iä, uka iä manjembah karä ramon langit, tumon augh idjä injurat huang surrat karä nabi: „Aton kea keton, o ungkup human Israel, djari manjambalih meto, tuntang maluput parapah akangku huang äpat pulu njelo, katahin huang padang? — (Amos 5,25.)

43. „Kwäka! keton djari mangkat tingkap benang Mologh, tuntang Rempan bintang dewan keton; tinai karä hampatong dewa, idjä djari inampa keton, uka keton manjembah tä; toh maka jaku handak manganan keton katabanan inamput akan Babel.”

44. Tingkap benang kasaksian aton intu tato ita huang padang, kilau augh petäh ain idjä hakotak dengan Moses, manjoho manampa tä tumon sonto, idjä djari gitae; — (2.Mos.25,40.)

45. Idjä djari inarima tato ita kea, tinai iä tuntang Josua djari mimbit tä tamä tannah olo kapid, idjä inganan

Hatalla bara baun tato ita, sampai djaman Dawid.

46. Dawid tä sopa asi intu Hatalla, tuntang blaku, uka tau manampa tingkap, indu äka akan Hatallan Jakob. — (2.Sam.7,2.)

47. Maka Salomo djari mamangun huma akae. — (1.Radja6,1.)

48. Tapi Iä, idjä Pangkahai tä, puna djaton mukong huma, idjä tampan lengän olo kalunen, kilau koan nabi:

49. „Sorga padadusanku, petak galang paingku. Narai huma tä, idjä imangun keton akangku? koan Tuhan; atawa kwe kea kalekaku melai? — (Masm.11,4.Jes.66,1.)

50. „Djaton lengängku idjä djari manampa talo bandiai tä?”

51. O keton, o panagah! tuntang atäi pinding keton djaton djari injunat! keton magon malawan Rogh brasih, kilau tato hiang keton, kalotä kea keton.

52. Nabi idjä kwe, idjä djaton djari imapa tato keton? iä djari mampatäi karä olo, idjä helo djari masanan panumah Idjä Tetek toh, idjä toh djari indjual tuntang impatäi keton. — (Matt.23,31.)

53. Keton djari mandino Torat hadjamban malaikat, idjä djari manatäan tä, tapi keton djaton djari mahagae.

II. — 54. Maka amon olo mahioing aughe tä, atäie ki-

lau injudok, palus olo tä gagaritat kasingae mawi iä.

55. Tapi Stepanus, basuang Rogh brasib, mananggera langit, tä iä mitä kahain Hatalla, tuntang Jesus mendeng hila gantaun Hatalla;

56. Tä koae: Itä, aku mitä sorga buap, tuntang Anakolon mendeng hila gantaun Hatalla.

57. Maka olo tä mambo aughe mangkariak, tuntang manjumbel pindinge, balalu maroboh, mantakan iä.

58. Palus olo tä mauggian iä blua lewu, tantai maming iä hapau batu. Maka olo saksi tä mengkak klambie, mina tä darah pain olo tabela, idjä Saulus arae.

59. Limbah tä iä maming Stepanus hapan batu, haiak Stepanus blaku doa, koae: O Tuhan Jesus, duan liauku!

60. Tuntang iä mandeko utute, mantchau hai aughe: O Tuhan, äla mitong dosa toh akan olo toh! Limbah iä hamauh kalotä, maka iä hiun matäi. — (Luk.23,24.)

BAGI 8.

I. Saulus mentakan, manamborop ungkup Tuhan huang Jerusalem. II. Arä olo Samaria pertjeja. III. Mantir radja bawi olo Etiop.

I. — 1. Maka Saulus tä radjin mitä iä matäi. Djadi, intu karä andau tä ungkup

Tuhan, idjä hong Jerusalem, paham intakan olo; maka pahari tä handiai kasaburan hapus tanah Judea tuntang Samaria; baja karä rasul bewäi melai.

2. Maka aton olo babalap mangubur Stepanus, tuntang paham manatum iä.

3. Maka Saulus mangakar ungkup Tuhan; iä tamä human olo hetähetä, manunda olo hatuä bawi, palus manjaragh iä akan sipir.

4. Tapi äwen tä, idjä kasaburan, manguimbang tanah, sambil masanan Ewangelion.

II. — 5. Djadi, Pilippus sampai lewu Samaria, tuntang masanan Kristus akan olo hetä.

6. Maka olo arä handiai mindiminding, mahining talo idjä insanan Pilippus, basa olo tä mahining tuntang mitä kata heran awang iawie.

7. Krana dewa papa blua bara arä olo, idjä ingumpange, haiak mangkariak hai aughe; tinai arä olo idjä kait kedjang tuntang idjä mangandar impakälähe. — (Merk. 16,17.)

8. Djadi olo lewu tä paham handjak.

9. Maka bara bihin djari aton huang lewu tä olo anu, Simon arae, iä tä tukang panjeher, idjä manjeher matau olo Samaria, tuntang manggarä arepe hai.

10. Tinai olo handiai, korik

hai, leket dengae, koae: Iä kwasan Hatalla, idjä hai tä.

11. Olo tä leket dengae, basa matae tahi djari inambalik awi sehere.

12. Tapi sana olo tä pertjaja augh Pilippus, idjä masanan Ewangelion karadjaan Hatalla, tuntang aran Jesus Kristus, tä olo hetä balalu impandoi, hatuä bawi.

13. Maka Simon tä kea pertjaja, tuntang limbah iä impandoi, iä rantep dengan Pilippus; tä amon iä mitä talo kwasa tuntang kata hai, idjä indjadiae, maka iä sangang.

14. Sana karä rasul intu Jerusalem mahining, olo Samaria djari manarima augh Hatalla, palus iä manjolo Petrus äwen duä Johannes manalih olo hetä.

15. Amon äwen tä sampai, maka iä blaku doa akae, uka olo tä mandino Rogh brasih.

16. (Krana Rogh hindai djari lawo akan idjä biti olo tä, baja iä djari impandoi bewäi huang aran Jesus.)

17. Tä rasul tä mandanan lengäe hundjun olo tä, balalu olo tä mandino Rogh brasih.

18. Amon Simon tä mitä, Rogh brasih inenga awi rasul mandanan lengäe hundjun olo, maka iä mimbit rear akae,

19. Koae: Tenga kwasa tä akangku kea, uka amon aku mandanan lengängku hundjun olo, olo tä mandino Rogh brasih.

20. Tapi koan Petrus dengae: Salakam haiak ikau akan banasa! basa ikau mado, olo tau mandino panengau Hatalla awi rear.

21. Ikau djaton bara bagi bilah intu Ewangelion, krana atäim djaton budjur hong baun Hatalla.

22. Toh, buah ikau hobah bara kadarhakam toh, tuntang blaku intu Hatalla, ajau tirok atäim toh iampun.

23. Krana aku mitä ikau, ikau toh basuang peru bapait haliai, tuntang ikau tawon kadarhaka.

24. Tapi tombah Simon, koae: Käläh keton blaku akangku intu Tuhan, belä talo idjä koan keton tä buah aku.

25. Maka äwen tä, limbah iä djari manjaksi tuntang masanan augh Tuhan, buli Jerusalem, sambil masanan Ewangelion huang arä lewun olo Samaria.

III. — 26. Maka malaikat Tuhan hakotak dengan Pilippus, koae: Mendeng, palus lius akan hila salatan, manjak djalan idjä benjem tä, idjä bara Jerusalem akan Gasa.

27. Tä iä mendeng, palus hagoet; maka itä! olo Etiop, mantir hai, idjä mantir-karong Kandake, radja bawi olo Etiop, idjä mahaga karä ramon tempoe, idjä djari manalih Jerusalem, uka sombajang hetä:

28. Iä tä buli tanabe tinai;

ia mondok hong karetae, sambil mambasa surat nabi Jesaia.

29. Maka koan Rogh dengan Pilippus: Dari, nokenokep kareta tä.

30. Tä Pilippus hadari, manokep, tuntang mahining, olo tä mambasa surat nabi Jesaia; tä koae dengac: Kilen ikau, haratim kea augh idjä imbasam?

31. Maka koae: Kwäka aku tau haratie, amon djaton olo, idjä manarang tä akangku? Palus ia musok Pilippus, uka djakat, mondok dengae.

32. Maka augh bawak surat, idjä imbasae tä, kakai auge: „Kilau tabiri, idjä iagah akan impatäi, kilau anak tabiri, idjä tunis ingunting olo: tumon tä kea ia djaton marakang njamae. — (Jes. 53,7.)

33. „Limbah ia impahawen, hukume impaterai; toh äwe tau masanan kambon umure tinai? krana pabelome djari induan bara petak.”

34. Maka tombali mantir-karong tä, sambil hamauh dengan Pilippus: Aku blaku, sanan rimae akangku, tabiu äwe nabi hamauh kalotä? tabiu arepe, atawa tahu olo beken?

35. Tä Pilippus marakang njamae, manampara marinting bara bawak surat tä, masanan Jesus akae.

36. Djadi, anion äwen tä manjak djalan tä, maka ia sampai kaleka danum; tä

koan mantir-karong: Itäm, danum! narai mangahana aku impandoi?

37. Koan Pilippus: Djaka ikau pertjaja hapan salepah atäim, tau bewäi. Tombah ia, koae: Jaku pertjaja, Jesus Kristus toto Anak Hatalla.

38. Palus ia manjoho mampatendä kareta; tä äwen duä mohon, sewu danum, Pilippus äwen duä mantir-karong tä, balalu Pilippus mam-pandoi ia.

39. Maka amon äwen duä djakat bara danum, Rogh Tuhan manainput Pilippus, mantir-karong tä djaton hasondau dengae tinai, krana ia maradjar panulie tuntang kahandjake.

40. Maka Pilippus lembut tinai intu Asote, tuntang ia manansaran karä lewu hetä haiak masanan Ewangelion, njamah ia sampai Kaisaria. — (21,8.)

BAGI 9.

I. Saulus hobah. II. Ia masanan aras Jesus hong Damaskus tuntang hong Jerusalem. III. Petrus mawi talo heran hong Lidda tentang Joppe.

I. — 1. Maka Saulus magon paham basingi, mantam tuntang mampatäi karä murid Tuhan; tinai ia manaharep imam hai, — (22,1; — 26,1.)

2. Sambil blaku bara ia

surat akan Damaskus, akan karä kapala sinagoge, mikäh iä aton sondau isut olo, hatuä bawi, idjä manjak djalan agama tä, uka iä tau mamasong olo tä, magabe akan Jerusalem.

3. Maka kahum iä hong djalan, amon iä tokep Damaskus, salenga kea talo blawa bara langit manjabintir hakaliling iä.

4. Tä iä balongkang akan petak, tuntang iä mahining augh, idjä hamauh dengae: Saul! Saul! buhen ikau mantam aku?

5. Maka koae: Æwe ikau, Tuhan? Tombah Tuhan: Jaku toh Jesus, idjä ingatahm; bahali ikau makis salugi.

6. Maka iä hagendjäh palus djungun, sambil hamauh: Tuhan! narai injohom aku mawie? Koan Tuhan dengae: Mendeng, tamä lewu; hetä olo karäh masanan akam talo idjä patut iawim.

7. Maka olo idjä dengae mendeng hetä djungun kea, krana augh hininge, tapi bitie djaton iä mitäe.

8. Maka Saulus mendeng bara petak; djadi, amon iä marenang matae, iä djaton tau mitä talo enen. Maka olo tä manjingkap lengäe, mangagalan iä akan Damaskus.

9. Maka katelo iä djaton tau mitä talo, tuntang djaton kuman mihop.

10. Maka aton murid intu

Damaskus, Ananias arae; koan Tuhan dengae huang panggitae: Ananias! Koae: Toh jaku, Tuhan!

11. Maka koan Tuhan dengae: Mendeng, lius, tanggoh djalan idjä bagarä „ldjä budjur,” betä huang human Judas awi ikau manggau olo idjä Saulus arae, olo Tarsus; krana itäm, iä blaku doa.

12. Tinai iä djari mitä huang panggitae olo hatuä, Ananias arae, mananggoh iä, tuntang mandanan lengäe hundjun iä, uka iä tau mitä talo tinai.

13. Maka tombah Ananias: Tuhan, arä olo djari masanan akangku perkarana olo djetä; paham iä djari mampapa olo brasih baris ajum intu Jerusalem.

14. Tinai karä kapala imam djari manenga kwasa akae, uka iä hetoh kea mamasong olo handiai, idjä blaku doa huang aram.

15. Maka koan Tuhan dengae: Lius bewäi, krana iä tä pakarang idjä djari intihku, uka iä mananggong arangku manaharep olo kapid, manaharep arä radja, tuntang olo Israel.

16. Krana aku handak manjoho iä buah kutoh kapähä tagal arangku.

17. Tä Ananias lius, tamä huma tä, tuntang mandanan lengäe hundjun iä, koae: O Saul, pahari! Tuhan djari

manjoho aku, iä tä Jesus, idjä djari gitam intu djalan, idjä ihorom, uka ikau tau mitä talo tinai, tuntang mangat ikau injuang dengan Rogh brasih.

18. Maka palus aton lawo bara matae talo kilau tisik ampie, tä iä tau mitä talo tinai, haiak mendeng, balalu impandoi, limbah tä iä kuman, tuntang brigas tinai.

II. — 19. Maka Saulus melai dengan murid idjä hong Damaskus, tapi djaton tahi andaue tingkat djetä. — (*Gal.* 1,17.)

20. Maka palus kea huang karä sinagoge iä masanan Jesus toto Anak Hatalla.

21. Tä olo handiai, idjä mahining tä, sangang, sambil hamauh: Djaton iä, idjä hong Jerusalem marusak olo handiai, awang blaku doa mahapang aran djetoh? djaton iä djari kantoh, uka mamasong karä olo kalotä, sambil magah iä akan kapala imam?

22. Maka Saulus sasar menteng, tuntang manggagom olo Jebudi, idjä mangkalawu hong Damaskus, sambil manarang batantu, Jesus toto Kristus tä.

23. Maka limbah tä tinai, tahi andau helate, olo Jehudi pakat, handak mampatäi iä.

24. Maka Saulus katawan pikir äwen; tapi olo tä ma-

nonggo bauntonggang lewu handau hamalem, handak mampatäi iä. — (*2.Kor.* 11,32.)

25. Tapi murid manduan iä hamalem, mamplua iä bara kota batu, muloh iä hapan karandjang.

26. Djadi, amon Saulus sampai Jerusalem, iä mangkemä mahandjään arepedengan karä murid; tapi uras äwen batawat dengae, djaton pertjaja iä toto murid.

27. Tapi Barnabas manarima iä, palus mimit iä tanggoh karä rasul, sambil manjarita akan äwen, kilen iä djari mitä Tuhan hong djalan, idjä hakotak dengae, tuntang kilen kadjorabe djari masanan aran Jesus hong Damaskus.

28. Maka iä melai dengan olo tä hong Jerusalem, tuntang badjurah masanan aran Tuhan Jesus.

29. Iä hakotak tuntang hasuat dengan olo Hellenes kea; tapi olo tä mangatah, handak mampatäi iä.

30. Maka amon karä kolae katawan tä, äwen magah iä akan Kaisarea, manjoho iä harikas bara betä, manalih Tarsus.

III. — 31. Maka karä ungkup Tuhan hapus Judea, Galilea tuntang Samaria sanang, haiak haragapan arepe; iä belom sambil mikah Tuhan, tuntang impangat Rogh

brasih, tinai iä dahangdabanga.

32. Djadi, metoh Petrus manansaran karä ungkup Tuhan, iä sampai olo brasih kea, idjä melai intu Lidda.

33. Hetä iä sondau olo, idjä Æneas arae; iä tä kait kedjang, menter bewäi huang sasuroe, djari hanja njelo katahie.

34. Maka koan Petrus dengae: O Æneas, Jesus Kristus mampakäläh ikau; mendeng, kabuah kabuatm kalekam batiroh. Tä iä balalu mendeng.

35. Maka olo handiai, idjä melai hong Lidda tuntang Saron, mitä iä, palus hobah omba pangkahai Tuhan.

36. Maka aton hong Joppe murid bawi, Tabita arae, rimae, amon injalanan: Dorkas; (*krahau*;) iä tä paham kabalap gawie, kutoh sadakah inengae.

37. Djadi, intu katika tä iä haban, balalu matäi; maka olo mampandoi hantu, tuntang mangudjohe hong karong loteng.

38. Tinai basa Lidda tä tokep Joppe, amon karä murid mahining Petrus aton hetä, maka äwen manjoho olo hatuä duä bitu manalih iä, blaku iä äla tahi manalih äwen.

39. Tä Petrus mendeng, palus lius ompat olo tä;

maka amon iä sampai hetä, olo mimbit iä tamä karong loteng tä; tuntang karä balo manggapi iä, baiak manangis, sambil mamprahan akae karä badju tuntang tapih, idjä inampa Dorkas tä, katabie belom dengae.

40. Maka Petrus manjoho olo handiai blua, limbah tä iä mandeko utute, blaku doa, tuntang mules arepe njambau hantu tä, koae: Tabita, misik! Balalu matae marengar, tuntang sana mitä Petrus, maka iä mondok.

41. Tä Petrus manjingskap lengäe, mampendeng iä, limbah tä iä mangahau karä olo brasih tuntang karä balo, mamprahan iä akan äwen djari belom.

42. Maka perkara tä hining olo hapus Joppe, tuntang arä olo pertjaja huang Tuhan.

43. Tinai Petrus melai tahi andau hong Joppe, intu human Simon, tukang upak meto.

BAGI 10.

Olo kapir idjä solake, iä tä Kornelius tuntang ungkup humae, pertjaja huang Jesus, mandino Rogh brasih, balalu impandoi.

1. Maka aton intu Kaisarea olo, idjä Kornelius arae, kamandan huang baris sar-

dadu, idjä bagarä padjun Italika.

2. Iä tä toto mimbing agama, tuntang mikäh Hatalla, haiak karä olo huma, tinai iä manenga arä sadakah akan olo, tuntang magon blaku doa intu Hatalla.

3. Iä tä aton talo gitae batantu, metoh andau pukul djalatién hirah; iä mitä malaikat Hatalla manalih iä, hakotak dengae: Kornelius!

4. Palus iä mananturä djetä, tuntang taräwen, koae: Narai, o tuan! Koae tä dengae: Karä lakudoam tuntang karä sadakahm djari mandai, mandjadi indu pangingat hong bau Hatalla.

5. Toh, soho olo tanggoh Joppe, pakadja Simon, idjä bagarar Petrus.

6. Iä madja human Simon, tukang upak meto, idjä mangkahuma tokep tasik; iä karäh masanan akam talo idjä indu iawim.

7. Maka limbah malaikat, idjä hakotak dengae, djari hagoet, Kornelius mangahau anakolohe, duä bitu, tinai idjä bitu sardadu tä, idjä manonggo iä, idjä mimbing agama kea.

8. Limbah iä djari manjaritya talo handiai tä akae, iä manjoho äwen akan Joppe.

9. Djadi andau tinai, kahum äwen tä hong djalan, tuntang djari tokep lewu, maka Petrus mandai sapau

huma, handak blaku doa, amon andau djam djahawen.

10. Maka iä blau, handak kuman. Tä sangkom olo manjimpan panginan akae, iä kilau tangengäi;

11. Iä mitä langit buap, maka aton mohon sarangan, ampie kilau benang lombah, idjä inelon intu putinge äpat, iuloh akan petak.

12. Huang tä arä ampin meto hong petak, idjä bapai äpat, tuntang idjä manjarantar; tinai karä ampin burong penda langit.

13. Maka aton augh hakotak dengae kalotob: Mendeng, Petrus, sambalih, kumae.

14. Tapi koan Petrus: Äla Tuhan; krana djaton haliai jaku pudji kuman karä talo awang pali tuntang halikä. — (3.Mos.11,7.13.23.)

15. Maka intu tingkat idjä handuä augh tä kalotob dengae: Talo idjä djari impresih Hatalla, äla ikau manjewute pali.

16. Kalotä djetä sampai hantelo; limbah tä sarangan tä indjidjit haluli akan langit.

17. Maka amon Petrus bambang angkat atäie, narai kea rima talo gitae tä, itä! olo hatuä, idjä djari injoho Kornelius, tuntang djari misek human Simon, aton mendeng darah bauntonggang;

18. Haiak mantebau, misek, djaka Simon, idjä bagarä Petrus, aton madja betä.

19. Maka amon Petrus mang-umang talo gitae tä, koan Rogh dengae: Itäm, olo hatuä, telo biti, manggau ikau.

20. Mendeng, mohon, palus omba olo tä, äla atäim bembang, kрана aku djari manjoho olo tä.

21. Tä Petrus mohon, mananggoh olo tä, idjä djari injoho Kornelius manalih iä, koae: Itä, toh jaku, idjä inggau keton; kasen keton djari kantoh?

22. Koan äwen: Kamandan Kornelius, olo tetek, idjä mikäh Hatalla, tuntang salepah utus olo Jehudi kea manggarä iä bahalap, iä tä djari injoho malaikat idjä brasih, uka pakadja ikau akan humae, mangat mahining saringan salamat bara ikau.

23. Tä Petrus mimbit olo tä tamä huma, tuntang manjarongan iä. Maka andau tinai iä hagoet, omba äwen tä, tuntang paharie bara Joppe isut biti omba iä.

24. Maka andau idjä barian tinai iä tamä Kaisarea. Hetä Kornelius manantai iä, tuntang djari marawäi karä kolae, tinai karä olo, idjä toto hakapatoh dengae.

25. Djadi, amon Petrus tamä, maka Kornelius manambang iä, palus mahingkep darah paie, manjembah iä.

26. Tapi Petrus mampendeng iä, koae: Mendeng,

jaku toh mahin olo kalunen kea sama bewäi.

27. Maka limbah iä hakotak dengae, iä palus tamä, tuntang mitä olo arä djari hapumpong hetä.

28. Koae dengan äwen: Keton katawan, puna djaton hadat olo Jehudi häwoi deng-an olo utus beken, atawa tamä human olo tä; tapi aku djari injobo Hatalla, äla aku manjewut olo pali atawa halikä. — (*Joh.4,9.*)

29. Tagal tä kea, limbah aku impakadja, maka aku djaton bakulas manalih. Toh aku misek, kanduen keton djari pakadja aku?

30. Tä koan Kornelius: Käpat andau toh ngahum andau puasa, sampai kambon andau kilau toh kea; maka djam djalatien jaku blaku doa huang humangku.

31. Tä itä! aton olo hatuä mendeng intu baungku, hapakaian tarus haliai kaputie; iä tä hamauh: Kornelius! lakudoam djari hining Hatalla, karä sadakahm djari ingat Hatalla.

32. Toh, soho olo tanggoh Joppe, pakadja Simon, idjä bagarar Petrus; iä tä madja human Simon, tukang upak meto, idjä tokep tasik; iä karäh manalih kantoh, hakotak dengam.

33. Maka aku balalu kea djari manjoho olo manalih ikau; bahalap toh basa ikau

djari dumah. Maka toh ikäi handiai hapumpong huang baun Hatalla, mangat mahining talo handiai, idjä djari imetäh Hatalla intu ikau.

34. Tä Petrus marakang njamae, koe: Toh aku toto katawan, Hatalla djaton mintih ampin olo;

35. Tapi bara karä utus olo, genep biti idjä mikäh iä, tuntang budjur gawie, tau inarimae.

36. Keton katawan brita, idjä djari impait Hatalla akan olo Israel, idjä masanan kasanang awi Jesus Kristus; iä tä Tuhan olo handiai.

37. Keton katawan perkara, idjä mandjadi hapus tanah Judea, idjä manampara intu Galilea, limbah pampandoi tä, idjä insanan Johannes;

38. Iä tä, perkarana Jesus, olo Nasaret, idjä djari ini-njak Hatalla dengan Rogh brasih tuntang dengan kwasa, idjä djari mangumbang salepah tanah, masi olon mawi talo bahalap, haiak mampakäläh olo handiai, idjä djari iawi impakalah setan; krana Hatalla hindjä iä.

39. Maka ikäi saksin talo handiai, idjä djari iawie hong tanah Judea, tuntang intu Jerusalem; tapi olo djari mampatäi iä, manggantong iä hong kaju.

40. Tapi intu andau telo Hatalla djari mambelom iä, tuntang djari mamprahan iä,

41. Djaton akan olo arä handiai, baja akan ikäi, awang saksi, idjä djari intih Hatalla bara bihin, gegä ikäi djari kuman mihop dengae, limbah iä djari belom tinai bara olo matäi.

42. Tuntang iä djari manjoho ikäi masuman akan olo arä, haiak manjaksi: iä toto djari inantu Hatalla, uka mamutus kadjarian olo belom olo matäi.

43. Karä nabi uras manjaksi akac, genep olo, idjä pertjaja huang iä, akan mandino ampun karä dosae huang arae. — (*Jes 53,5.6.*)

44. Djadi, benteng Petrus mangotak karä aughe tä, salenga Rogh brasih lawo akan olo handiai, idjä mahining aughe.

45. Tä karä olo pertjaja, idjä baris olo sunat, idjä djari omba Petrus, paham sangang, basa Rogh brasih inusuh inenga kea akan olo kapid.

46. Krana äwen mahining olo tä hakotak hapan hakabeken augh basa, sambil manara Hatalla.

47. Tä tombah Petrus: Tau kea olo mangahana danum, uka äla äwen toh impandoi, idjä djari mandino Rogh brasih, sama kilau ita kea?

48. Maka iä manjoho olo tä impandoi huang aran Tuhan. Tä olo tä blaku, uka iä melai dengae isut andau.

BAGI 11.

I. Petrus manjarita akan olo Kristen, idjä utus olo Jehudi, sababe iä djari mampandoi olo kapir tä. II. Olo kapir hong Antiochia tamä ungkup Tuhan.

I. — 1. Maka karä rasul, tuntang karä paharie idjä hong Judea mahining, olo kapir kea djari manarima augh Hatalla.

2. Djadi, amon Petrus sampai Jerusalem, maka äwen idjä baris olo sunat hasuat dengae,

3. Koae: Ikau djari tamä human olo, idjä djaton injunat, tuntang omba iä kuman.

4. Maka Petrus manampara, mahoroe perkara tä akan äwen, koae:

5. Jaku bihin huang lewu Joppe, blaku doa; maka aku kilau tangengäi angkatku, tä aku mitä talo, aton mohon kilau sarangan, ampie kilau benang lombah, idjä iuloh bara langit, inelon hong putinge äpat, djetä iuloh sampai aku.

6. Maka aku taturä, manampajah tä; tä aku mitä huange karä ampin meto hong petak, balinek bariar, tuntang awang manjarantar, tinai karä ampin burong penda langit.

7. Tinai aku mahining augh hamauh denganku: Mendeng Petrus, sambalih, kumae.

8. Tapi koangku: Æla, Tuhan, krana talo pali atawa talo halikä sindä mahin dia pudji tamä njamangku.

9. Maka tingkat handuä tinai augh bara langit tä tombah aughku: Talo idjä djari imprasih Hatalla, äla ikau manjewute pali.

10. Kalotä djetä sampai hantelo, limbah tä talo handiai indjidjit tinai kangambo.

11. Maka itä! hemben tä kea aton telo biti olo hatuä mendeng intu baun huma, idjä kalekaku; äwen tä djari injoho bara Kaisarea manalih aku.

12. Palus Rogh manjoho aku hagoet, omba olo tä, manjoho aku äla bembang atäiku; maka pahari toh kea, djahawen biti, djari omba aku, tuntang ikäi djari tamä human olo tä.

13. Tä olo tä masuman akan ikäi, iä djari mitä malaikat mendeng huang humae, hakotak dengae: Soho olo akan Joppe, pakadja Simon, idjä bagarä Petrus;

14. Iä karäh masanan akam augh, idjä tau manjalamat ikau, tuntang karä olo humam.

15. Maka amon aku manampara bakotak, palus Rogh brasih lawo akan olo tä, sama kilau akan ita solake bihin kea.

16. Tä jaku taratahiu augh Tuhan, idjä kalotoh bihin:

„Johannes djari mampandoi hapan danum, tapi keton karäh impandoi dengan Rogh brasih.”

17. Toh, amon Hatalla djari manenga akan äwen sama kilau tengae akan ita kea, idjä djari pertjaja huang Tuhan Jesus Kristus, äwe kea oku, sampai aku tau mangabana Hatalla?

18. Amon äwen mahining karä aughe tä, maka iä terai, sanbil manara Hatalla, koae: Tumon tä Hatalla djari manenga akan olo kapir kea kabobah indu pabelom.

II. — 19. Maka karä äwen idjä kasaburan awi kadjakä, idjä mandjadi sabab Stephanus, mangumbang tanah sampai Poinike, Kipros, Antioghia, tapi iä djaton masanan augh Hatalla akan olo, baja akan olo Jehudi bewäi.

20. Tapi isut biti olo tä puna olo Kipros tuntang olo Kirene; amon äwen tä sampai Antioghia, maka iä hakotak dengan olo kapir kea, masanan Tuhan Jesus akae.

21. Maka lengäu Tuhan mandohop iä; kutoh karä olo pertjaja, palus hobah intu Tuhan.

22. Britan olo tä sampai pinding ungkup Tuhan idjä huang Jerusalem; djadi äwen tä manjoho Barnabas manansaran karä lewu, palus sampai Antioghia.

23. Amon iä sampai hetä,

tuntang mitä asin Hatalla, waka iä handjak, haiak mangatau olo handiai tä, mangat iä tetep intu Tuhan, tanggar atäie.

24. Krana iä puna olo bahalap, basuang Rogh brasih tuntang kapertjaja. Maka paham karä olo indahang tamä ungkup Tuhan.

25. Tä Barnabas bagoet akan Tarsus, handak manggau Saulus; djadi amon iä sondau, iä mimbit iä akan Antioghia. — (9,30.)

26. Tuntang hapus idjä njelo äwen tä melai dengan ungkup Tuhan hetä, sambil mdjar kutoh karä olo; maka intu Antioghia tampan karä murid inggarä olo Kristen.

27. Maka katika tä kea isut nabi dumah bara Jerusalem, talih Antioghia.

28. Idjä biti äwen tä, Agabus arae, mendeng, masuman lau paham akan manapi hapus kalunen, tumon augh Rogh; maka aughe tä tulus kea djaman kaisar Klaudius. — (21,10.)

29. Tä karä murid pakat, handak mampait talo tumon panjondau genep biti, hapae mandohop karä paharie, idjä melai huang Judea.

30. Tuntang iä malalus tä kea, palus mampait talo tä akan olo bakas intu Barnabas äwen duä Saulus.

BAGI 12.

I. Rasul Jakobus impatäi Herodes, tapi Petrus iliwus Hatalla. II. Herodes ihukum Hatalla.

I. — 1. Maka katika tä kea radja Herodes manawan, mangapähä isut olo bara ungkup Tuhan.

2. Iä mampatäi Jakobus, paharin Johannes, hapan padang.

3. Djadi, amon iä mitä gawie tä ingilak olo Jehudi, maka iä balalu manawan Petrus kea; (djetä metoh andau olo kuman tepong, idjä djaton iragi.)

4. Limbah iä manawan iä, maka iä manutup iä huang sipir, sambil manjaragh iä akan äpat baris sardadu, genep barise mäpat biti, uka olo tä manonggo iä; maka limbah paska iä handak mampatäi iä intu baun olo arä.

5. Kakai Petrus inonggo huang sipir; tapi ungkup Tuhan haradjur blaku doa akae intu Hatalla.

6. Maka amon Herodes handak mimbit iä naharep olo arä, alem helo bara tä kea Petrus batiroh helat duä biti sardadu, imasong hapan duä karinting rantai; tinai djagan sipir aton ruar bauntonggang, manonggo sipir tä.

7. Tä itä! malaikat Tuhan bamendeng hetä, tuntang ka-

lawalalendang huang huma tä; maka iä manigoug dahepan Petrus, mampisik iä, koae: Mendeng djeledjeleng! Palus rantai tä talipus bara lengäe. — (5,19.)

8. Maka koan malaikat dengae: Kabuah pakaian, kepan sarumpahm. Palus Petrus tumon aughe. Koan malaikat dengae: Awi ikau hakampoh klambi pandjangm, palus omba aku.

9. Balalu Petrus blua, omba iä; tapi iä djaton katawan, tawa talo tä toto, idjä iawi malaikat, angate, djetä talo panggitaewewäi.

10. Djadi, limbah iä mahalau djadjaga idjä solake, tinai idjä duä, maka iä sampai lawang sanaman, idjä hila lewu, palus lawang tä buap kabuate akae. Balalu äwen blua, hagoet habambai hapus djalan idjä, limbah tä salenga malaikat tä hapisah dengae.

11. Tä Petrus mangarendeng arepe, koae: Toh aku batantu katawan, Tuhan djari manjoho malaikat ajue, maliwus aku bara lengän Herodes, tuntang bara utus olo Jehudi, idjä pabam kahause mendäh jaku impatäi.

12. Maka limbah iä mangumang tä, iä manalih human Maria, indu Johannes, idjä bagarä Markus; hetä arä olo djari hapumpang, sambil blaku doa.

13. Maka amon iä manegab lawang tambiran, tä djipea bawi, idjä arae Rode, manalih manjenäh.

14. Maka iä kasene augh Petrus, tä sabab kahandjake iä djaton muap lawang tambiran, tapi iä hadari, tamä karong, sambil masuman, Petrus aton mendeng ruar bauntonggang tambiran.

15. Koon äwen dengae: Ikau njanjau! Tapi iä manoto aughe, toto haliai iä. Tä koon äwen: Mikäh iä baliau ruä.

16. Tapi Petrus magou manegah; tä äwen muap lawang, tuntang mitä iä; palus äwen djungun.

17. Maka iä mangipai, manjuni äwen, palus manjarita akae, kilen Tuhan djari mamplua iä bara sipir. Maka koe tinai: Awi keton manjarita talo toh akan Jakobus, tuntang akan karä pabari kea. Limbah tä iä palus bagoet, mindah akan kaleka beken.

18. Djadi, amon talo djari blawa, karä sardadu djaton lalangena karidue, krana kilen kea kadjarian Petrus tinai.

19. Maka amon Herodes manggau iä, djaton sondau, tä iä mahukum sardadu idjä djari manonggo iä, manjoho manganan olo tä. Limbah tä iä mindah bara Judea, melai huang Kaisarea.

II. — 20. Maka lembut pikir Herodes, handak manga-

lahi olo Tirus dengan Sidon. Tä olo tä ratarata manalih, tuntang limbah iä djari manjudok Blastus, mantirkarong radja, maka iä blaku radja hakabuaah dengae, basa tanahe imbelom awi tanah radja. — (1. Radja 5, 9.)

21. Maka andau idjä inantue Herodes hapan pakaian radja, tuntang mondok hundjun padadusae, sambil kotak dengan olo tä.

22. Maka olo arä tombah tatehan: Tä augh Hatalla, djaton augh olo kalunen!

23. Palus tä kea malaikat Tuban mawi iä, basa iä djaton manenga horumat akan Hatalla; iä kinan uret belobelom, kalotä iä matäi. — (Dan. 5, 20.)

24. Tapi augh Hatalla belom tuntang dahangmandahang.

25. Limbah tä Barnabas äwen duä Saulus buli bara Jerusalem, limbah iä djari malalus gawie; maka Johannes kea, idjä bagarä Markus, ompat iä.

BAGI 13.

I. Barnabas äwen duä Saulus, injoh Rogh, masanan Ewangelion hong Papos; II. akan olo Jehudi idjä hong Antioghia, tanah Pisidia; III. tinai akan olo kpir idjä hetä.

I. — 1. Maka intu ungkup Tuhan idjä hong Antioghia aton kea nabi tuntang

guru, iä tä: Barnabas, tinai Simeon, idjä bagarä Niger, tinai Lukius, olo Kirene, tinai Manahen, idjä impatusu hakanduang dengan Herodes, radjan tanah bagi äpat tä, tinai Saulus.

2. Djadi, amon olo tä blaku doa into Tuhan, tuntang puasa, maka Rogh brasih hamauh: Baris akangku Barnabas äwen duä Saulus akan gawi, idjä akan tä aku djari mangkat äwen.

3. Tä olo tä puasa, sambil blaku doa, tuntang mandanan lengäe hundjun äwen duä tä, palus manjoho iä hagoet.

4. Maka äwen tä, idjä injoho Rogh brasih, lius sampai Seleukia, bara hetä iä barajar akan Kiprus.

5. Djadi, amon iä sampai Salamis, iä masanan augh Hatalla huang karä sinagoge olo Jehudi; maka Johannes omba kea, manonggo iä.

6. Maka amon äwen djari mahoroe hapus pulau tä sampai Papos, iä sondau olo panjeher hetä, idjä nabi panandjaro, iä tä olo Jehudi, Barjesus arae.

7. Iä melai dengan Sergius Paulus, wakil radja, olo idjä pintar. Sergius Paulus tä mambawa Barnabas äwen duä Saulus, basa iä radjin bandak mahining augh Hatalla.

8. Maka Elimas, olo panje-

her tä, (krana kalotä kea arae, amon injalanan,) malawan äwen, sambil mangkemä muas wakil radja tä bara kapertjaja.

9. Tapi Saulus, (idjä Paulus arae tinai,) basuang Rogh brasih, mananturä iä, sambil hamauh:

10. O ikau, anak setan! idjä sabak karä ampin tipu, tuntang bakalilit haliai, idjä basingi karä talo budjur! djaton ikau maku terai mambingkok karä djalan Tuhan idjä budjur?

11. Toh, itäm, lengän Tuhan mawi ikau, ikau karäh babutä, djaton mitä matandau, sampai hapus tuka-se. Maka palus tä kea matae bara balulang, kakaput manjangkulep iä, tuntang iä mangumbang manggajap, manggau olo idjä ngagalan iä.

12. Tä, amon wakil radja mitä talo idjä djadi, maka iä pertjaja, paham kasangange tagal adjar Tuhan.

II. — 13. Maka Paulus tuntang äwen idjä dengae batolak bara Papos, palus sampai Perge, huang tanah Pamplia. Hetä Johannes malihi iä, buli Jerusalem.

14. Tapi äwen mahoroe tanah tä, bara Perge palus sampai Antioghia, idjä huang tanah Pisidia; djadi andau sabbat äwen tauä sinagoge, mondok hetä.

15. Maka limbah Torat tun-

tang surat nabi djari imbasa, tä kapala sinagoge manjoho olo hamauh dengan äwen duä tä: O keton, pahari, mikäh aton augh keton, hapan mam-pangat olo arä, sanan bewäi.

16. Tä Paulus mendeng, mangipai, sambil hamauh: O keton, olo Israel, tuntang keton, idjä mikäh Hatalla, hining toh.

17. Hatallan utus olo toh djari mintih tato ita, tuntang mangkat utus olo toh katika äwen manamuäi intu tanah Misir, hapan lengäe idjä abas iä djari mamplua olo tä bara tanah tä; — (2.Mos.12,37.)

18. Tinai sampai äpat pulu njelo hirah katahie iä manjarenan gawin olo tä intu padang lombah tä;

19. Djadi, limbah iä djari mampalomos udju utus olo hong tanah Kanaan, iä djari mambagi tauah olo tä akan äwen, indu pagangae. — (Jos. 14,2.)

20. Limbah tä, eteke äpat ratus limä pulu njelo katahie hirah, iä mangkat hakim akae, sampai djaman nabi Samuel. — (Hak.2,16.)

21. Maka katika tä olo blaku radja, djadi Hatalla mangkat akae Saul, anak Kis, olo hamputan Benjamin, äpat pulu njelo katahie. — (1.Sam.10,21.)

22. Limbah iä tä inganae, iä mangkat Dawid indu radjan äwen, tuntang iä manjaksi tahuu iä: „Aku djari

sondau Dawid, anak Jesse, olo idjä ingilak atäiku, idjä karäh malalus karä kahan-dakku.” — (1.Sam.16,12.)

23. Maka bara utus Dawid tä Hatalla, tumon djandjie, djari mampalembut akan olo Israel Jesus, Djuru-salamat; — (Jes.11,1.)

24. Limbah Johannes, helo bara panumahe, djari masan-pampandoi kahobah akan salepah utus olo Israel.

25. Maka kahum Johannes malalus gawie, tä koae: Ewe koan keton, aku toh? Aku djaton iä, tapi itä! rahian bara aku aton dumah idjä bitu, aku djaton baguna akae mengkak sarumpahe. — (Joh. 1,20.)

26. O keton, pahari, panakan utus Abraham, tuntang keton handiai, idjä mikäh Hatalla, akan keton djari impait saritan selamat toh.

27. Krana olo idjä melai hong Jerusalem, tuntang karä mantire, djaton djari kasene iä; karä augh nabi, idjä imbasae sining andau sabat, djari ilalus olo tä, awie djari mahukum iä.

28. Alo olo tä djaton djari sondau buku hapae mampatäi iä, mahin ilakue kea intu Pilatus, uka iä impatäi.

29. Djadi, amon sakarä augh, idjä tarasurat tahuu iä, djari tulus awi olo tä, maka olo tä manipas iä bara kaju, mangubur iä.

30. Maka Hatalla djari mam-belom iä tinai bara olo matäi.

31. Arä andaue iä djari git-an olo tä, idjä haiak dengae djari hagoet bara Galilea akan Jerusalem, idjä toh kea indu saksie intu olo arä.

32. Tinai ikäi kea masanan akan keton djandji, idjä djari inenga akan tato ita;

33. Djandji tä toto djari ilalus Hatalla akan ita, idjä panakae, awie djari mam-belom Jesus; kilau djari tarasurat kea huang masmur idjä duä: „Ikau toh Anakku, andau toh aku djari mangarinah mangkat ikau.” — (*Masm.* 2,7.)

34. Maka idjä tahu perkara iä handak mam-belom iä bara olo matäi, uka äla iä maram, djetä djari insanae hapan augh toh: „Jaku handak manenga akan keton asi, idjä indjandji akan Dawid, idjä etter tä.” (*Jes.* 55,3.)

35. Tagal tä kea iä masanan huang masmur beken: „Ikau djaton karäh manalua iä, idjä brasih intu ikau. uka maram.” — (*Masm.* 16,10.)

36. Krana limbah Dawid huang pangereng ajue djari malalus kahandak Hatalla, maka iä matäi, tuntang ingubur intu äka tatoe, usange djari maram;

37. Tapi idjä djari imbelom Hatalla tä, iä djaton djari maram.

38. Tumon tä käläh keton

katawan, o pahari, awie tä ampun karä dosa insanan akan keton;

39. Karä dosa, idjä djaton tau nihau awi Torat Moses, maka awie tä genep biti idjä pertjaja toto tetek.

40. Toh ingaingat keton, belä keton buah augh, idjä insanan nabi kalotoh: — (*Habak.* 1,5.)

41. „Itä, keton olo panga-belä, sangang keton palus nihau; krana intu pangereng keton aku malalus gawi, idjä djaton imertjaja keton, amon olo manjarita tä akan keton.”

III. — 42. Maka amon olo Jehudi djari blua bara sinagoge, tä olo kapir blaku intu rasul, uka audau sabat idjä rahian karä augh tä insanan kea akue.

43. Maka amon olo idjä hong sinagoge djari bilang-bilangan, iä arä olo Jehudi, tuntang arä olo idjä djari masok Jehudi, tinai idjä mikäh Hatalla, omba Paulus äwen duä Barnabas; maka äwen duä hakotak dengae, sambil mangatau iä, uka iä melai etter huang asin Hatalla.

44. Maka andau sabat harian tä bilak lepah olo lewu tä hapumpang, handak mahining augh Hatalla.

45. Maka amon olo Jehudi mitä karä olo tä, iä sabak kahirie, tuntang iä malawan

augh, idjä insanan Paulus, iä malawae tuntang mamapa augh tä.

46. Tä Paulus äwen duä Barnabas uräh bamauh: Patut akan keton augh Hatalla inutor solake, tapi basa keton manganan tä, tuntang mado arep keton djaton baguna akan pambelom idjä katatahi: itä! toh ikäi manalih olo kapir.

47. Krana Tuhan djari mameläh ikäi kalotoh: „Jaku djari mingkes ikau indu kalawa akan olo kapir, uka ikau indu batang salamat hapus petak.” — (*Jes. 42,6; 49,6.*)

48. Amon olo kapir mahining aughe tä, iä handjak, tuntang manara augh Tuhan; maka piräpirä, idjä djari inantu akan pambelom idjä katatahi, palus pertjaja.

49. Maka augh Tuhan tajap hapus tanah tä.

50. Tapi olo Jehudi madjik karä olo bawi, awang miwbing agama, tuntang awang basewut, tinai olo idjä mambatang intu lewu, sampai Paulus äwen duä Barnabas intakan olo tä, balalu inganan bara tanah pagangae.

51. Maka äwen tä mambirik petak idjä leket hong tatap paie, indu kasaksian mawi olo tä, palus hagoet talih Ikonium. — (*Matt. 10, 14.*)

52. Maka karä murid ba-

suang kahandjak, tuntang Rogh brasih.

BAGI 14.

I. Paulus äwen duä Barnabas masana Ewangelion intu Ikonium. II. Iä mampakäläh olo kait kedjang inta Listra. III. Iä intakan olo; iä bäh akan puna lewae, akan Antioghia hong tanah Siria.

I. — 1. Djadi huang Ikonium, äwen tä tamä sinagoge olo Jehudi, tuntang bakotak kalotä, sampai kutoh olo Jehudi, olo kapir pertjaja.

2. Tapi olo Jehudi idjä dia pertjaja madjik mampalaso atäi olo kapir, uka mantakan karä pahari.

3. Maka äwen duä tä melai hetä tali andaue, tuntang uräh masanan Tuhan; tuntang Tuhan kea manjaksi augh asin ajue, awie mandjadian arä kata tuntang talo heran, hapan lengän äwen tä.

4. Maka karä olo lewu tä hambilang, belae hindjä olo Jehudi, tinai belae hindjä rasul tä.

5. Djadi, amon olo kapir, olo Jehudi tuntang karä mantire maridu haiak hapumpung, handak mantakan iä, mamanting iä hapan batu,

6. Tä äwen duä tä, limbah manirok perkara tä, badari akan lewu tanah Lika-

onia, akan Litra tuntang Derbe, tinai akan tanah awang hakaliling,

7. Sambil masanan Ewangelion hetä.

II. — 8. Maka intu Litra aton olo hatuä idjä kedjer paie, paie kait kedjang bara knain indue, djaton haliai iä pudji manandjong.

9. Iä tä mahining Paulus hakotak. Maka Paulus manantuneng, mangasene olo tä pertjaja, harap indohop.

10. Tä iä hamauh dengae, hai aughe: Mendeng budjur hapan paim! Balalu olo tä manangkudjop mendeng, palus manandjong.

11. Maka amon olo arä mitä talo idjä iawi Paulus, iä mambo aughe, hamauh, hapan basan Likaonia: Dewa djari manjarowa ampin olo, mohon madja ita!

12. Tuntang iä manggarä Barnabas Jupiter, tinai Paulus inggaräe Mercurius, basa iä idjä hakotak.

13. Palus imam Jupiter, idjä intu ruar lewu, mimbit sapi tuntang pajong kembang akan bauntonggang lewu, handak maluput parapah akae, haiak olo arä.

14. Tapi sana rasul, Barnabas äwen duä Paulus, mahining tä, äwen marabit klambie, palus manangkero akan bentok olo arä, sambil mangkariak,

15. Koae: O ketou! buhen

keton mawi talo kalotoh? Ikäi kea olo kalunen, idjä akan matäi sama kilau keton, tapi ikäi masanan Ewangelion akan keton, uka keton mules arep keton bara talo haiang toh, hobah intu Hatalla idjä belom, idjä djari manampa langit, petak, tasik, tuntang talo handiai awang huange.

16. Katika idjä halau iä djari manalua sakarä olo kapir mahoroe karä djalae kabuate; — (17,30.)

17. Alo iä djaton djari manjahokan arepe, tapi djari mampait talo bahalap bara langit, udjan, wajah bua paham, tuntang djari mamuas huang ita dengan panginan tuntang kahandjak.

18. Maka alo iä hakotak kalotä, mahin bahali iä paterai olo tä, uka äla maluput parapah akae.

III. — 19. Tapi aton dumah olo Jehudi bara Antioghia tuntang Ikonium; iä tä madjik olo arä, mamanting Paulus hapan batu, haiak manunda iä akan ruar lewu, inahae djari mahotus.

20. Tapi amon murid mangaliling iä, iä mendeng, palus tamä lewu. Maka andau tinai iä, haiak Barnabas, bagoet akan Derbe.

21. Djadi, amon iä djari masanan Ewangelion intu lewu tä, tuntang djari manamäan arä bitu mandjadi murid,

maka iä haluli tinai talih Litra, Ikonium, Antiochia,

22. Sambil mangarasan atäi karä murid, tuntang mangatau äwen, uka iä magon etter huang kapertjaja, tinai iä masuman akæ, mahoroe arä kadjakä ita akan indu tamä karadjaan Hatalla. — (Matt. 10,38.)

23. Tinai iä mangkat pandita akan olo tä huang genep unγκup Tuhan, iä blaku doa tuntang puasa, sambil mandjuluk olo tä intu Tuhan, idjä hong iä äwen djari pertjaja.

24. Maka limbah iä mahoroe Pisidia, iä sampai Pam-pilia;

25. Tinai iä masanan augh Hatalla intu Perge; limbah tä iä hagoet tanggoh Attalie.

26. Bara hetä iä barajar akan Antiochia, idjä äkæ djari indjuluk huang asin Hatalla, uka mangkat gawi, idjä djari ilaluse. — (13,1)

27. Djadi, amon äwen sampai hetä, äwen mamumpong unγκup Tuhan, sambil manjarita akæ karä talo hai tä, idjä djari indjadian Hatalla hapan iä; tinai iä manjarita akæ, Hatalla djari muap lawang kapertjaja akan olo kapid.

28. Muka iä melai hetä dengan karä murid tahi andau.

BAGI 15.

I. Unγκup Tuhan inta Jerusalem mutus, dia usah olo kapid idjä pertjaja injunat, tuntang mumbing hadat olo Jehudi. II. Paulus hasuat dengan Barnabas; iä sindä tinai mangumbas arä tanah, masanan Ewangelion.

I. — 1. Djadi, isut olo dumah bara Judea, madjar karä pahari, koæ: Djaka keton djaton injunat tumon hadat Moses, maka keton djaton tau selamat.

2. Maka amon Paulus äwen duä Barnabas paham laka-lawan tuntang hasuat dengan olo tä, karä murid manjoho Paulus äwen duä Barnabas, tinai isut olo bara unγκup ajue, manalih karä rasul tuntang karä pandita hong Jerusalem tagal perkara iä.

3. Tä, amon äwen djari injoho unγκup Tuhan, iä mahoroe Poinike tuntang Samaria, haiak manjarita kabobah olo kapid, malampangan kahandjak paham akan sakarä pahari.

4. Djadi, amon iä sampai Jerusalem, iä inarima unγκup Tuhan tuntang karä rasul, tinai karä pandita, tuntang iä manjarita akan äwen talo hai, idjä djari indjadian Tuhan hapan iä.

5. Tä, maka isut baris olo parisi, idjä djari manumon kapertjaja, hamauh: Patut olo tä injunat, patut iä injoho manumon Torat Moses.

6. Maka karä rasul tuntang karä pandita hapumpung, handak masara perkara tä.

7. Tä limbah äwen tä djari paham hasuat augh, Petrus mendeng, sambil hamauh dengan olo tä: O keton, pahari! tawan keton, djari tahi toh limbah Hatalla djari mintih bara ita jaku toh, uka bara njamangku olo kapir mahining augh Ewangelion, palus pertjaja.— (10,54.)

8. Maka Hatalla, idjä kasene atäi olo, djari manjaksi akan olo tä, awie manenga akac Rogh brasih, sama kilau akan ita solake kea.

9. Djaton kabeken gawie dengan olo tä, sama kilau dengan ita kea, tuntang iä djari mamprasih atäi olo tä awi kapertjaja.

10. Maka toh, buhen keton mangkeniä Hatalla, handak badjudju mamuat akan bundjun bahan murid tanggong tä, idjä dia tato keton horan tau mananggonge, tuntang keton mahin dia kea?

11. Tapi ita pertjaja mandino salamat awi asin Tuhan Jesus, sama kilau olo tä kea.

12. Tä olo arä handiai suni, tuntang mahining Barnabas äwen duä Paulus manjarita karä kata hai, tuntang talo heran, idjä indjadian Hatalla marak olo kapir, hapan iä.

13. Maka amon äwen tä terai bakotak, tä Jakobus tom-

bah, koae: O keton, pahari, bining aughku.

14. Simon djari manjarita, kilen Hatalla solake djari mananggoh olo kapir, uka manduan bara olo tä ungkup akan arae.

15. Maka perkara tä tumon augh sakarä nabi kea; kilau djari tarasurat:

16. „Limbah tä jaku handak haluli, tuntang handak mampendeng human Dawid tinai, idjä djari balongkang, palus manampunan ramoe awang pautingpantinga, mamangue tinai, tuntang mangabuaha haluli; — (Amos 9,11.)

17. „Uka karä olo awang batasa manggau Tuhan, tinai karä olo kapir kea, idjä inggarä tumon arangku, koan Tuhan, idjä malalus talo tä.”

18. Karä gawie Hatalla puna djari tawan bara solasolake.

19. Tagal tä jaku mamutus, djaton patut maur olo kapir tä, idjä hobah akan Hatalla.

20. Malainkan käläh ita manjurit akae, äla iä häwoi dengan karä kihal dewa, tuntang kandji, tinai äla kuman meto awang matäi buseng, äla kea kuman daha.

21. Krana bara djaman horan huang genep lewu aton olo, idjä masumau Torat Moses; djetä sining andau sabbat imbasa huang karä sinagoge.

22. Tä angkat karä rasul, tuntang karä pandita, tinai

angkat salepah ungkup Tuhan, bahalap mintih isut olo bara ungupe, manjoho iä akan Antioghia, haiak Paulus äwen duä Barnabas, iä tä, Judas, idjä bagarä Barsabas, tinai Silas, olo hatuä idjä base-wut marak karä pahari.

23. Tinai äwen mampait surat intu äwen tä, idjä kalotoh aughe: „Karä rasul tuntang karä paudita, tinai karä pahari blaku kahandjak akan karä pahari idjä bara utus olo kapis, idjä intu Antioghia, intu Siria tuntang intu Kilikia.

24. „Basa ikäi djari mahining, isut olo baris ikäi djari hagoet, maur keton awi adjare, mamembang atäi keton, awie manjoho keton injunat, tuntang mahaga Torat, — tapi ikäi djaton djari manjoho äwen tä kalotä :

25. „Tä angkat ikäi, idjä djari hapumpong hindjä atäi, käläh ikäi mintih olo, manjoho iä manalih keton, mam-pabaiak idjä äka kakilik ikäi, Barnabas äwen duä Paulus tä ;

26. „Idjä djari manjaragh pambelome tagal aran Tuhan ita Jesus Kristus.

27. „Maka ikäi djari mintih Judas äwen duä Silas, bitie kea hapan augh ai karäh masuman augh toh.

28. „Krana Rogh brasih tuntang ikäi kea djaton handak mambehat keton, baja

ikäi manjoho keton manumon äpat perkara toh, idjä patut:

29. „Äla keton kuman meto parapah, idjä impatäi akan dewa, äla kea meto idjä buseng, äla kea daba, tuntang äla häwoi dengan talo kandji. Amon keton mahaga arep keton bara talo tä, tumon tä buah gawin keton. Salamat melai!”

30. Maka limbah äwen injoho hagoet, iä sampai Antioghia, palus mamumpong olo arä, sambil mandjuluk surat tä.

31. Amon olo djari mambasa tä, äwen handjak sabab augh mangat tä.

32. Maka Judas äwen duä Silas, idjä nabi kea, hapan arä augh madjar karä pahari, tuntang mangarasan atäie.

33. Limbah äwen djari melai hetä ombeombet katahie, maka karä pahari malapas iä buli, manalih rasul huang kasanang.

34. Tapi Silas radjin melai.

II. — 35. Maka Paulus äwen duä Barnabas melai hong Antioghia, tuntang arä olo beken hindai, madjar olo, masanan augh Tuhan.

36. Maka djaton tahi andaue limbah tä, koan Paulus dengan Barnabas: Käläh koä hagoet sindä tinai, manjengok karä pahari intu karä kaleka koä djari masanan augh Tuhan, mangat katawan kadjarian äwen tä.

37. Maka Barnabas handak

mimbit Johannes kea, idjä bagarä Markus, ompat iä.

38. Tapi koan Paulus, djaton patut mimbit iä tä ompat dengae, basa bihin, huang Pampilia, iä djari undur bara iä, djaton palus omba, mampahaiak iä huang gawie. — (13,13.)

39. Djadi, äwen duä tä ha-suat, sampai iä hapisah; maka Barnabas mimbit Markus, palus barajar akan Kiprus.

40. Tapi Paulus mintih Silas; tuntang limbah iä in-jaragh akan asin Hatalla awi karä pahari, iä hagoet.

41. Maka iä mahoroe Siria tuntang Kilikia, haiak mangarasan karä ungup Tuhan.

BAGI 16.

I. Paulus mintih Timoteus indu padjake; iä mahoroe Prigia, Galatia, Misia; Hatalla manjoho iä, huang nupie, uka manalih tansh Makedonia. II. Paulus hong Pilippi.

I. — 1. Maka iä sampai Derbe tuntang Listra; hetä aton murid, Timoteus arae, indue olo Jehudi idjä pertjaja, tapi bapae olo kapir.

2. Iä tä basewut bahalap awi karä pahari, idjä melai intu Listra tuntang Ikoniom.

3. Maka Paulus radjin mimbit iä dengae, tä iä manduae palus manjunate, tagal karä olo Jehudi, idjä melai

intu lewu tä; krana olo handiai tä djari kasene bapae tä olo kapir.

4. Maka haiak iä manan-saran karä lewu, iä masuman akan olo prentah, idjä djari inukas karä rasul, tuntang karä pandita, idjä intu Jerusalem, uka olo tä manumon tä.

5. Tä karä ungup Tuhan indähen huang kapertjaja, tinai sining andau iä indahang karäe.

6. Maka amon Paulus mahoroe tanah Prigia tuntang Galatia, iä ingahana Rogh brasih masanan augh Hatalla intu Asia.

7. Djadi, amon iä sampai Misia, iä mangkemä hagoet akan Bitinia, tapi Rogh Jesus djaton manjoho iä.

8. Maka limbah iä maha-lau Misia, iä sampai Troas.

9. Hetä hamalem Paulus mitä talo, iä tä ampin olo Makedonia, idjä biti, mendeng darabe, sanbil blaku intu iä, koae: Dimpah akan Makedonia, dohop ikäi.

10. Amon iä djari nitä talo tä, maka ikäi balalu himat barajar akan Makedonia, krana angkat ikäi batantu, Tuhan djari mangahau ikäi, uka masanan Ewangelion akan olo hetä.

II. — 11. Maka limbah ikäi batolak bara Troas, ikäi palus sampai Samotrake, tuntang andau tinai sampai Neapolis.

12. Bara hetä ikäi sampai Pilippi, djetä lewu idjä mambatang huang baris tanah Makedonia tä, tuntang djetä lewu mardeka, idjä imangun awi prentah olo hai. Maka ikäi melai djaton tahi andaue intu lewu tä.

15. Maka andau sabbat ikäi akan ruar lewu, manalih saran batangdanum, äka olo sombajang; hetä ikäi mondok, hakotak dengan olo bawi, idjä djari hapunpong hetä.

14. Maka aton olo hawi, Lidia arac, idjä mandjual benang lamos, idjä bara lewu Tiatira, idjä mikäh Hatalla; iä tä mindiminding mahining aughe tä; tä Hatalla manarang atäie, sampai iä harati augh, idjä insanan Paulus.

15. Djadi, amon iä impandoi, tuntang hapus kabalie, maka iä blaku intu ikäi, koac: Djaka keton harap aku toto pertjaja huang Tuhan, käläh tamä humangku, melai hetä. Maka iä hadjadjuan ikäi.

16. Djadi, amon ikäi hagoet handak sombajang, aton hasupa dengan ikäi djipen bawi, idjä ingunpang dewa, idjä tau manudjum, tuntang mawi arä ontong akan tempoe, awie manudjum.

17. Iä tä manuntut Paulus tuntang ikäi, sambil mante-hau, koac: Olo toh djipen pangkahai Hatalla, idjä masanan akan ita djalan selamat!

18. Maka tahi andau iä kalotä gawie. Tä Paulus kapähä atäie awi tä, palus iä mules arepe, sambil hamaub dengan dewa tä: Jaku manjoho ikau hapan aran Jesus Kristus, blua bara iä. Palus djam tä kea dewa tä blua.

19. Tä, amon tempoe mitä ontonge djari nibau, palus iä manawan Paulus äwen duä Silas, manunda iä akan äka basara, manaharep karä mantir.

20. Limbah tä iä mimbit äwen akan karä tuan hai, koac: Olo toh maur lewu ita; iä olo Jehudi;

21. Tuntang iä masanan hadat, idjä djaton patut inarima atawa inumon ita, krana ita olo Romani.

22. Maka olo arä hapunpong malawan äwen duä, palus tuan hai manjoho olo manjintak mengkak klambie, balalu manukul iä.

23. Limbah iä pabam imukul, tä olo manutup iä huang sipir, tuntang manjoho mandur sipir manonggo äwen busbuah.

24. Mandur tä manarima prentah tä, palus manutup äwen huang karong bentok lialiai, tuntang mamanga paie.

25. Maka bentok alem hirah Paulus äwen duä Silas blaku doa, tuntang manjanji manara Hatalla. Maka karä olo inutup awang beken mindiminding, mahining aughe.

26. Tä, salenga petak paham hagerek, sampai karä galang human sipir tä harugoh, balalu kea karä lawang buap, tuntang pasong olo handiai bengkak.

27. Tä, amon mandur sipir tangkinja batiroh, tuntang mitä karä lawang sipir buap, maka iä manjilak padang, handak mampatäi arepe, krana kamäae, karä olo balokan djari babuhau.

28. Tapi Paulus mantehau, hai aughe, koae: Æla mawi arepm, krana ikäi handiai uras aton hetoh!

29. Maka iä blaku singah, sewu akan huange, tuntang hagendjäh, mahingkep darah pain Paulus äwen duä Silas.

30. Palus iä mimbit äwen duä tä blua, samhil hamauh dengae: O tuan, narai patut iawiku, uka aku mandino salamat?

31. Koan äwen: Pertjaja huang Tuhan Jesus Kristus, tä ikau tuntang hapus kabalim karäh mandino salamat. — (Joh. 3, 16.)

32. Balalu äwen tä masuman augh Tuhan akæ, tuntang akan olo handiai, idjä intu humæ.

33. Maka alem tä, djam tä kea iä manduan äwen, samhil mampuas awan pukule; tuntang palus tä kea iä impandoi, haiak olo ajue handiai.

34. Limbah tä iä mimbit

äwen tä akan humæ, manjimpan medja akæ, tinai iä tuntang karä olo ajue handjak, basa iä pertjaja huang Hatalla.

35. Maka amon talo djari blawa, tuan hai manjoho kapiri, koae: Lapas bewäi olo tä.

36. Tä mandur sipir masuman augh tä akan Paulus, koae: Tuan hai djari manjoho, malapas keton bewäi; blua, lius dengan salamat.

37. Tapi koan Paulus dengan kapiri: Intu baun olo arä, pesan ikäi hindai iriksa, maka olo tä djari manjoho olo mamukul ikäi, tuntang ikäi olo Romani, haiak manutup ikäi hong sipir; toh iä tinai handak manjoho ikäi blua sasuni? äla kalotä! naughe bitie kantoh, mamplua ikai. — (22, 25.)

38. Maka kapiri masuman aughe tä akan tuan hai; tä iä mikäh, amon iä mahining äwen tä olo Romani.

39. Palus iä manalih, mangatau äwen duä tä, mamplua iä, tuntang blaku intu iä, uka iä blua bara lewu tä.

40. Maka amon äwen tä djari blua bara sipir, iä tamä human Lidia; tuntang limbah iä djari hapumpong dengan karä pahari, haiak djari mangarasan iä, maka iä hagoet.

BAGI 17.

I. Paulus hong Tesalonika tuntang Beroia. II. Paulus hong Atena.

I. — 1. Maka äwen hagoet, mahalau lewu Ampipolis tuntang Apolonia, limbah tä äwen sampai Tesalonika; hetä aton sinagoge olo Jehudi.

2. Maka Paulus, tumon hadate, tamä hetä, tuntang sampai bantelo sabbat iä manarang augh surat akan olo;

3. Iä mangarinah tä akæ, sambil manarang, djaton tau dia Kristus tä buah kapähä, tuntang belom bara olo matäi; maka koæ, Jesus, idjä insanangku akan keton, iä Kristus tä.

4. Maka isut olo tä pertjaja, tuntang manatelan arepe intu Paulus äwen duä Silas; kalotä kea paham karä olo kapir, idjä mikäh Hatalla, tinai djaton isuisut bawin olo tatau.

5. Tapi olo Jehudi, idjä dia pertjaja, parsengen atäie, palus iä mamakat isut olo parajap, iä tä olo pakan idjä pamanding arepe, palus iä madjik olo arä hapumpang tuntang maridu, handak mamok huang lewu; maka äwen maroboh human Jason, handak mambarang rasul tä akan olo arä.

6. Tä, amon olo djaton

sondau äwen, maka iä mibir Jason tuntang isut pahari beken tanggoh karä mantir lewu, haiak mangalabawä, koæ: Olo tä, idjä djari maridu salepah kalunen, iä djari kantoh kea!

7. Iä tä human Jason äkæ; maka uras olo tä malawan prentab kaisar, awie masuman, aton olo beken idjä radja, iä tä Jesus.

8. Maka iä mangeroh olo lewu handiai, tuntang mantire, idjä mahining auge tä.

9. Maka amon iä djari manduan sanda ombeombet bara Jason tuntang bara awang beken tä, iä malapas äwen tä tinai.

10. Tä karä pahari palus alem tä kea manjoho Paulus äwen duä Silas talih Beroia. Amon äwen sampai hetä, iä tamä sinagoge olo Jehudi.

11. Maka olo hetä bahalap prangæ bara olo hong Tesalonika; iä pahias haliai manarima augh Hatalla, tuntang sining andau iä mariksa surat, djaka perkara tä toto kalotä.

12. Maka arä olo tä pertjaja, tinai arä bawin olo tatau, awang kapir, tuntang olo hatuä.

13. Tapi amon olo Jehudi, idjä intu Tesalonika, mabining, intu Beroia kea augh Hatalla insanan Paulus: tä iä hagoet akan hetä kea, madjik olo arä mamok.

14. Tā, maka karā pabari palus manjoho Paulus, uka iā hagoet bara lewu, ampi-ampin manalih tasik; tapi Silas äwen duä Timoteus melai hetä.

15. Maka olo idjä magah Paulus mampahaiak iä sampai Atena. Djadi, amon iä djari mahining petäh Paulus akan Silas äwen duä Timoteus, manjoho äwen tä djadjeleng manalih iä, maka olo tä harikas buli.

II. — 16. Maka amon Paulus mentai äwen duä tä intu Atena, iä paham kapähä atäie, awie mitä lewu tä kontep hampatong, tamunan dewa.

17. Maka iä hakotak huang sinagoge dengan olo Jehudi, tuntang dengan olo idjä mikäh Hatalla, tinai sining andau iä hakotak intu pakan dengan olo, idjä sondaue hetä.

18. Maka isut olo pintar baris olo Epikurus, tuntang olo Stoikus hasuat dengae; koan belae: Narai riman augh olo habitak tä? Koan belae: Ampie iä masanan dewa taheta. Djetä, basa iä masanan akan olo tä Jesus, tuntang kamisik olo matäi.

19. Maka olo tä manduan iä, mimbit iä akan kaleka basara, idjä Areopagus arae, koae: Tau ikäi katawan, narai adjar taheta tä, idjä insanam?

20. Krana augh taheta injampaim akan pinding ikäi. Toh ikäi radjin katawan, narai riman karä aughin tä.

21. Krana olo Atena handiai, tinai karä tamuäi, idjä melai hetä, djaton hilae gawi beken, baja handak manutor atawa handak mahining talo taheta.

22. Maka Paulus mendeng intu bentok Areopagus tä, sambil hamauh: O keton, olo Atena, gitangku awi talo handiai, keton paham parihara dewa.

23. Krana amon aku mangumbang lewun keton, manjengok karä talo idjä injembah keton, tä aku sondau kea mesbeh, idjä aton surate kalotoh: „Akan Hatalla idjä djaton kasenan.” Maka iä, idjä injenbali keton, alo keton djaton kasene iä, iä tä insanangku akan keton.

24. Hatalla, idjä djari manampa kalunen tuntang talo handiai awang huange, iä Tempon langit petak, tuntang iä djaton melai huang huma, idjä tampan lengän olo.

25. Djaton kea iä tau indohop olo, kilau iä aton katapase talo enen, malainkan iä idjä manenga akan sakarä olo pabelom, tahaseng tuutang talo handiai.

26. Maka iä djari mampalembut bara olo Idjä sakarä utus olo, uka äwen tä melai

hundjun salepah petak, tuntang iä djari manukas karä katikae helo, tuntang tikas kalekæ;

27. Uka äwen manggau Hatalla, ajau iä tau mangkemä tuntang sondau iä, krana iä puna djaton kedjau bara genep bitin ita.

28. Krana huang iä ita belom, ita hagoet, ita aton; kilau isut pangarang dindang baris keton kea djari hamauh: „Krana ita toh puna utus ajue kea.”

29. Tä ita, idjä utus Hatalla, äla mado Hatalla tä sarowa hampatong bulau, salaka, batu, idjä iukir tumon kaharati tuntang kaapik olo kalunen.

30. Maka katahin katika kahumong olo Hatalla djaton maku manahiue, tapi toh iä manjoho olo handiai intu karä kaleka, uka iä hobah; — (14,16.)

31. Djetä, basa iä djari manantu andaue, handak mamutus kadjarian kalunen huang katetek awi olo, idjä djari inantue, idjä tarang djari iusanae akan olo handiai, awie djari mambelom iä bara olo matäi.

32. Maka amon olo tä mahining iä manjewut kamisik olo matäi, tä belae halalea; tapi koan belae: Dapit ikäi handak mahining aughm tinai tahu perkara tä.

33. Kakai Paulus blua bara bentok olo tä.

34. Maka isut olo hatuä leket dengæ, tuntang pertjaja; iä tä Dionisius, olo Arcopagus, tinai olo bawi, Damaris aræ; tinai aton kea olo beken.

BAGI 18.

I. Paulus intu Korintus. II. Paulus bali Antioghia. Panggoete idjä hantelo iä masanan Ewangelion. III. Apolos masanan augh Hatalla.

I. — 1. Limbah tä Paulus harikas bara lewu Atena, tuntang iä sampai Korintus.

2. Hetä iä sondau olo Jehudi, Akwila aræ, olo bara Pontus, idjä taheta dumah bara Italia, äwen duä hasawä Priskila, (sabab kaisar Klaudius djari manenga prentah manjoho olo Jehudi samandiui malihi Roma.)

3. Maka Paulus hindjä olo tä, basa iä sama satiare; iä ompat dengæ bagawi; krana olo tä tukang tingkap benang.

4. Tapi sining andau sabat iä madjar olo huang sinagoge, mangatau olo Jehudi tuntang olo kapir.

5. Maka amon Silas äwen duä Timoteus djari dumah bara Makedonia, Paulus ihadjadjuan Rogh, uka masanan akan olo Jehudi, Jesus toto Kristus tä.

6. Maka amon olo tä malawan, tuntang mamapa augh, iä manggerek pakaiäe, sambil hamaub dengan olo tä: Dahan keton akan manata takolok keton kea, jaku toh brasih; bara katontoh aku handak manalih olo kapir.

7. Palus iä mindah bara hetä, tamä human olo, idjä Justus arae, idjä mikäh Hatalla; humae tä darah sinagoge.

8. Maka Krispus, kapala sinagoge tä, pertjaja kea huang Tuhan, tuntang hapus kabalie, tinai arä olo Korintus mahining augh Hatalla, pertjaja balalu impandoi.

9. Maka hamalem Tuhan hamaub dengan Paulus hong panggitae: Æla mikäh, tapi hakotak, äla suni;

10. Krana jaku aton hindjä ikau, dialo idjä biti akan mantakan tuntang mamapa ikau; krana bakapal olo indu ungkupku huang lewu toh.

11. Maka Paulus melai hetä idjä njelo djahawen bulan katahie, tuntang madjar, masanan augh Hatalla akan olo hetä.

12. Maka katika Galion indu wakil radja hong tanah Aghaia, olo Jehudi handiai hapakat, haiabaiak mantakan Paulus, mimit iä akan äka basara,

13. Koae: Olo toh musok olo manjembah Hatalla beken bara augh Torat.

14. Tapi amon Paulus handak hakotak, koan Galion dengan olo Jehudi: Djaka olo djari sala atawa papa gawie enen, o keton, olo Jehudi, tä toto jaku akan manarima keton;

15. Tapi djaka aton perkara tahu augh, atawa tahu ara enen, atawa tahu Torat idjä imbing keton, naughe keton bewäi masara tä, krana aku djaton maku mamutus perkara kalotä.

16. Balalu iä maharak olo tä bara karosi basara.

17. Tä olo kapir handiai manjinkap Sostenes, kapala sinagoge tä, mamukul iä tokep karosi basara; tapi Galion djaton paduli talo idjä bara karä perkara tä.

II. — 18. Djadi, limbah Paulus djari melai hetä tahi andaue hindai, maka iä manabi karä pahari, palus barajar akan Siria, iompat Priskila äwen duä Akwila; maka amon iä sampai Kenghrea, hetä iä manjukur takoloke, krana iä aton miate intu Hatalla. — (4. Mos. 6, 9. 18.)

19. Maka iä sampai Epesus; hetä iä mampelai äwen idjä dengae; tapi iä tamä sinagoge, sambil hakotak dengan olo Jehudi.

20. Olo tä blaku iä melai tahi dengae, tapi djaton olihe manumon huang olo tä.

21. Malainkan iä manabi arepe dengan olo tä, koae:

Djaton tau dia aku aton intu Jerusalem andau pesta karäh, tapi aku handak haluli tinai manalih keton, amon Hatalla handak manjoho aku. Tä ia batolak bara Epesus.

22. Djadi, amon ia sampai Kaisarrea, ia hagoet akan Jerusalem, manabi ungkup Tuhan idjä hetä; limbah tä ia buli Antioghia.

23. Djadi, limbah ia djari melai hetä ombeombet katahie, maka ia hagoet, mangumbang tanah Galatia tuntang Prigia, sambil mangarasan karä murid.

III. — 24. Maka aton olo Jehudi, Apolos arae, olo bara Aleksandria, idjä rentas babehat aughe, tuntang paham harati surat; ia tä sampai Epesus.

25. Ia djari iadjar huang djalan Tuhan, tuntang ia blasut atäie, ukuh ia masanan tuntang mambrita aran Tuhan; tapi ia katawan pampandoi Johannes bewäi.

26. Maka ia manampara hakotak uräh huang sinagoge. Amon Akwila äwen duä Priskila mahining ia hakotak, maka äwen manduan ia, tuntang mamaham manarang djalan Hatalla akac.

27. Tinai amon ia handak hagoet talih tanah Aghaia, maka karä murid mandohop ia, mampait surat akan karä pahari awang hetä, uka äwen manarima ia; maka amon ia

sampai hetä, ia paham mandohop olo, idjä djari pertjaja awi asi.

28. Krana bakarinah tantang balantu ia manggagom olo Jehudi, ia manantu awi karä augh surat, Jesus toto Kristus tä.

BAGI 19.

- I. Paulus intu Epesus; arä olo pertjaja.
II. Olo idjä dia pertjaja handak mamok.

I. — 1. Djadi, kahum Apolos intu Korintus, maka Paulus, idjä mangumbang karä tanah hila ngambo, sampai Epesus.

2. Amon ia sondau isut murid hetä, koae dengan äwen: Djari keton mandino Rogh brasih, katika keton haru pertjaja? Koan äwen tä dengae: Ikäi mahining mahin dia, Rogh brasih tä aton.

3. Koae dengan äwen: Maka hong äwe keton djari impandoi? Koan äwen: Hong pampandoi Johannes.

4. Tä koan Paulus: Johannes djari mampandoi hapan pampandoi kahobah, tapi ia djari manjoho olo pertjaja huang ia tä, idjä karäh dumah rabian bara ia, ia tä, huang Kristus Jesus. — (*Matt. 3, 11.*)

5. Amon äwen mahining aughe tä, ia impandoi huang aran Tuhan Jesus.

6. Djadi, amon Paulus man-

danan lengäe hundjun olo tä, maka Rogh brasih mohon akæe, palus äwen tä hakotak hapan hakabeken basa, tinai iä manudjum. — (8,17.)

7. Karä olo tä duäwalas biti hirah.

8. Maka Paulus tamä sinagoge, tuntang uräh atäie hakotak dengan olo telo bulan katahie, haiak mangatau olo manarima karadjaan sorga.

9. Maka amon isut olo manekang arepe, mamparisang atäie, sambil mamapa djalan Hatalla intu olo arä, tä Paulus malibi olo tä, mamisah karä murid, tuntang sining andau iä madjar olo huang kaleka mangadji ain olo anu, Tiranus arae.

10. Maka duä njelo iä kalotä, sampai olo handiai, idjä melai huang Asia, olo Jehudi tuntang olo kapir, djari mahining augh Tuhan Jesus.

11. Maka talo kwasa kea, idjä djaton pudji gitan olo, indjadian Hatalla hapan lengän Paulus.

12. Sampai benang äbese kea tuntang salimpute induan olo bara bitie, balalu inae hundjun olo haban, maka awi tä karä ampin peres terai, tuntang karä dewa papa blua.

13. Maka isut olo Jehudi, olo panjar, idjä panjumpah dewa, bahanji kea manjewut aran Tuhan Jesus mawi olo idjä ingumpang dewa papa,

koæe: Ikäi manjumpah keton hapan Jesus, idjä insanan Paulus.

14. Maka idjä mawi talo tä, iä tä udju biti anak Skewa, kapala imam olo Jehudi.

15. Tä tombah dewa papa, koæe: Jesus kasenangku, Paulus tawangku; tapi keton toh äwe?

16. Balalu olo tä, idjä ingumpang dewa papa, manangkadjok, mantakan äwen tä, tuntang mampakalah mawi iä, sampai äwen tä hadari bara huma halowai tuntang rusah himange.

17. Maka perkara tä tarahining olo Jehudi tuntang olo kapir handiai, idjä intu Epesus; maka olo handiai tä mikäh, tuntang aran Tuhan Jesus paham basewut.

18. Maka arä äwen, idjä djari pertjaja, manalih, mangaku tuntang manjarita karä gawie.

19. Tinai arä äwen, idjä बहुत pudji mangarohäi, mimbit karä surate, palus manusul tä, intu matan olo handiai; tinai iä mitong regan karä surat tä sampai limä pulu kojan ringgit.

20. Kalotä augh Tuhan paham abas dahangmandahang tuntang bara kwasa.

21. Maka limbah karä talo tä Paulus mahimat huang atäie, handak mahoroe Makedonia tuntang Aghaia, palus manalih Jerusalem; koæe:

Limbah aku kantä, djaton tau dia aku mitä lewu Roma kea.

22. Maka iä manjoho duä bitu äwen idjä dengae, iä tä Timoteus äwen duä Erastus, manalih Makedonia, tinai iä melai hindai intu Asia.

II. — 23. Tapi katika tä lembut paham karidun olo tagal djalan Tuban.

24. Krana aton olo anu, Demetrius arae, tukang salaka, idjä manampa salaka manamunan human hampatong Diana; iä mawi arä balandja akan karä olo, idjä sama tukang kilau iä.

25. Maka iä mamumpang karä tukang tä, tinai sakarä olo idjä ompat gawi tä kea, sambil hamauh: O keton, tawan keton, awi gawi toh ita ontong paham.

26. Tinai keton mitä tuntang mahining, djaton intu Epesus bewäi, tapi karenga hapus Asia Paulus tä djari mundur arä olo, awie madjar olo, koae: idjä tampan lengän olo, djaton toto Hattalla.

27. Maka perkara toh djaton indu karugin gawin ita bewäi, tapi human hampatong Diana kea, dewa bawi idjä hai tä, karäh inggarä olo djaton bara guna enen, tuntang kahaie, idjä ihorumat hapus Asia, hapus kalunen, badjeleng akan rusak.

28. Maka amon olo mahi-

ning aughe tä, iä paham blait, mangalabawä, koae: Hai toto Dianan olo Epesus!

29. Palus salepah lewu tä suraksirok, haiahaiak olo badari akan kaleka batoping, sambil manunda Gaius äwen duä Aristarghus, olo Makedonia, idjä dengan Paulus.

30. Maka amon Paulus handak manalih olo arä, karä murid mangahana iä.

31. Tinai isut pangulu Asia kea, idjä hakapatoh dengae, manjoho olo manalih iä, tuntang mampudji iä, belä iä manjaragh arepe akan kaleka batoping.

32. Maka belabe olo arä tä mangkariak kalotoh, tinai belabe kakai, krana karä olo idjä hapumpang tä uras njanjau, bilak ratarata iä djaton katawan, kasen iä djari hapumpang.

33. Maka belabe olo tä mandjidit Aleksander, idjä inggian olo Jehudi, manaharep olo arä; maka Aleksander mangipai, handak mambudjur arepe intu olo arä.

34. Tapi sana olo kasene iä olo Jehudi, palus olo handiai tä, kilau hapan augh idjä, haiak mangkariak barang duä djam hirah katahie, koae: Hai toto Dianan olo Epesus!

35. Limbah tä sukataris lewu mampaterai olo arä tä, koae: O keton, olo Epesus, äwe kea mahin djaton ka-

tawan, lewun olo Epesus aton mahaga human Diana, tuntang hampatong dewa tä, idjä djari lawo bara langit?

36. Tä, basa perkara tä djaton taralawan, patut keton suni, äla kanaha gawin keton.

37. Krana keton djari mi-bir olo toh, idjä djaton djari marampas human dewa, djaton kea iä djari mamapa dewan keton idjä bawi tä.

38. Maka paribasa Demetrius, tuntang olo idjä sama tukang kilau iä, aton perkara enen dengan olo, aton bewäi andau basara, aton mantir, käläh olo tä hadawa hetä.

39. Tinai mikäh keton handak blaku talo enen tahu perkara beken, tä patut djetä imutus awi olo arä manimbange tumon undangundang.

40. Krana äwe katawan, mikäh ita indawa, injewut mamok, tagal perkara andan toh, tuntang ita djaton bara buku hapa mandjawab tagal karidun olo toh nah. Maka limbah iä djari haktak kalotä, iä malapas olo arä, idjä djari hapumpong, manjoho karä äwen tä buli humae tinai.

BAGI 20.

I. Paulus manalih Makedonia, Helas, Troas tuntang Miletus. II. Hong Miletus Paulus hasupa dengan bakas ungkup olo Epesus.

I. — 1. **M**aka limbah karidun olo djari terai, Paulus mamumpong karä murid, tuntang limbah iä mamberkat olo tä, iä palus harikas akan Makedonia.

2. Limbah iä djari mahoroe karä tanah hila tä, iä sampai Helas.

3. Hetä iä melai telo bulan; limbah tä, amon iä handak barajar akan Siria, olo Jehudi mimpa iä; tä iä mobah kahimate, handak buli manjak Makedonia.

4. Maka Sopater, olo Beroia, tinai Aristarghus tuntang Sekundus, idjä bara ungkup olo Tesalonika, tinai Gaius, olo Derbe, tinai Timoteus ompat iä sampai Asia; maka olo Asia kea omba iä, iä tä Tighikus äwen duä Tropimus.

5. Äwen tä djari hagoet helo, mendäh ikäi hong Troas.

6. Maka amon karä andau olo kuman tepong idjä djaton iragi djari halau, ikäi barajar bara Pilippi, huang kalimä ikäi sampai äwen hong Troas; hetä ikäi melai kudju.

7. Maka andau minggu,

amon karä murid hupumpung, mandarai tepong, Paulus hakotak dengae; maka andau tinai iä handak harikas, djadi iä mamandjang saritae sampai bentok alem.

8. Maka arä sumbo inotong huang karong-loteng, äka olo tä hupumpung.

9. Maka aton olo tabela, arae Eutighos; iä tä mondok papaking intu panjengok; maka iä parontok palus batiroh, sabab Paulus hasarita pandjang; tä awi tirohe iä balongkang, palus lawo kangiwa bara karong idjä suson telo, tuntang iä inggatang olo djari matäi.

10. Tapi Paulus mohon, mahukup mamangkut iä, koae: Äla keton ridu, krana tahasenge aton.

11. Limbah tä iä mandai tinai, mandarai tepong, kuman, tuntang tahi hindai iä hakotak dengan äwen tä, sampai langit mahindang, limbah tä iä harikas.

12. Maka olo mimbit olo tabela tä djari belom, tä atäi olo tä paham impangat.

13. Maka ikäi hagoet helo habanama, palus barajar akan Asus; hetä ikäi akan manduan Paulus. Krana kalotä augh petähe, basa iä handak manandjong.

14. Maka amon iä manjupa ikäi hong Asus, ikäi manduan iä, palus ikäi sampai Mitilene.

15. Limbah ikäi batolak bara hetä, andau tinai ikäi sampai tandipah Kios, tuntang andau harian tinai ikäi tuli hong Samos, palus melai hong Trogilion; maka andau idjä harian tinai ikäi sampai Miletus.

16. Krana puua kahandak Paulus mahalau Epesus, belä iä randjar andaue intu Asia. Krana iä manggulong arepe, uka, olih dengan olih, iä intu andau pentekosta sampai Jerusalem.

II. — 17. Maka bara Miletus iä manjoho olo tanggoh Epesus, pakadja karä bakas ungkup Tuhan idjä hetä.

18. Limbah olo tä djari unalih iä, koae dengan äwen: Tawan keton bara andau solakku sampai Asia, kilen ampie jaku djari hindjä keton hapus katika tä;

19. Sambil manempo Tuhan dengan randah atäiku, tuntang arä djohon matangku huang arä tingkes, idjä djari buah aku awi kasingen olo Jehudi.

20. Aku djaton djari manjahokan talo idjä awang baguna, tapi djari masuman tä, haiak madjar tä intu keton, hong kaleka keton haiak hupumpung, tinai huang genegenep human keton

21. Aku djari masanan akan olo Jehudi tuntang olo kampir kabobah akan Hatalla, tuntang kapertjaja huang

Tuhan ita, Jesus Kristus.

22. Maka toh jaku, idjä kilau imasong huang Rogh; hagoet akan Jerusalem, tuntang djaton aku katawan talo en akan indu buah aku hetä.

23. Tapi huang genep lewu Rogh brasih manjaksi akangu, koe, pasong tuntang kadjakä mentai aku hetä.— (21,4.11.)

24. Maka aku djaton paraba talo idjäidjä, pambelomku mahin djaton harae, asal dengan handjak atäiku bewäi aku mahapus panggoetku, tuntang gawi, idjä djari dinongku bara Tuhan Jesus, iä tä, uka aku masanan Ewangelion asin Hatalla.

25. Maka toh, itä! aku kawatan, keton djaton karäh mitä baungku bindai, keton handiai, idjä djari ingumbangu, idjä djari mahining bara aku britan karadjaan Hatalla.

26. Sabab tä aku hamauh dengan keton andau toh kea, jaku toh brasih bara dahan keton handiai.

27. Krana aku djaton djari manjahokan talo idjäidjä, tapi lepah djari insanangu kahandak Hatalla akan keton.

28. Toh, haga arep keton, tuntang salepah kawan, idjä akae Rogh brasih djari mangkat keton indu sakatike, uka keton manjakatik ungkup Hatalla, idjä djari imi-

lic hapan dahan ai kea.

29. Krana toh kea jaku kawatan, limbah aku djari hagoet, maka harimaung awang basiak karäh dumah, manalih keton, idjä djaton masi kawan tä.

30. Tinai bara marak keton mahin karäh lembut olo, idjä mahandjean adjar, uka manamput murid omba iä.

31. Tagal tä, djaga keton, tuntang ingat, telo njelo katabie, handau hamalem, aku haiak manangis djaton djari malajan madjar genep bitin keton.

32. Maka toh o pahari, jaku manjaragh keton intu Hatalla, tuntang intu augh asin ajue, idjä kwasa haragapan keton, tuntang manenga akan keton panatau haiak dengan olo handiai, idjä djari imprasih.

33. Djaton aku pudji blaku salaka bulau, pakaian bara keton;

34. Tawan keton bewäi, lengängku toh kea djari mawi balandjangu, tuntang akan olo idjä dengangu.

35. Awi karä gawingku aku djari mamprahan akan keton, patut ita bagawi kalotä, tuntang mandohop olo idjä balemo huang kaper-tjaja, haiak mingat augh Tuhan Jesus, idjä injewute, koac: „Manenga tä lebih mangat bara blaku.”

36. Amon iä djari hamauh

kalotä, maka iä mandeko utute, blaku doa haiuk olo handiai tä.

37. Maka olo handiai tä paham manangis, tuntang mamalok ujat Paulus, haiak manjium iä.

38. Olo tä pähä atäie, paham haream awi aughe tä, idjä djari injewute: olo tä djaton akan mitä baue tinai. Maka olo tä magah iä sampai banama.

BAGI 21.

I. Paulus hagoet akan Jerusalem. II. Iä inarimu ngkup Tuhan. III. Olo Jehudi mamok, handak mawi iä; iä inawan olo Romani.

1. — 1. Djadi, limbah ikäi djari batolak, malih iä olo tä, maka ikäi barajar palus sampai pulau Kos, tinai andau idjä rahian ikäi sampai pulau Rodos, bara hetä tinai ikäi sampai Patara.

2. Djadi, amon ikäi sondau banama, idjä barajar akan Poinike, maka ikäi manumpang djelä, palus batolak.

3. Amon pulau Kiprus mamala, ikäi mahalau tä hila sambil, palus barajar akan Siria, tuntang balaboh hong Tirus, krana hetä olo akan mungkar buat banama.

4. Djadi, amon ikäi sondau murid, ikäi melai dengae kudju; maka awi Rogh mu-

rid tä hamaub dengan Paulus, äla iä hagoet akan Jerusalem.

5. Djadi, amon karä andau tä hapus, ikäi batolak bara hetä, barajar tinai; maka olo tä handiai tuntang anak sawae magah ikäi sampai ruar lewu, tuntang ikäi mandeko utut ikäi intu pasisir tasik, blaku doa.

6. Limbah ikäi hatabi, maka ikäi djakat banama, tuntang äwen tä buli humae.

7. Maka ikäi maradjur mahapus parajar ikäi bara Tirus, palus sampai Ptolomais; hetä ikäi manabi karä pahari, tuntang melai dengae idjä andau.

8. Maka andau raluian ikäi hagoet sampai Kaisarea; hetä ikäi manalih Pilippus, olo idjä masanan Ewangelion, idjä bit iä bara äwen udju tä; palus ikäi melai dengae. — (6,5.)

9. Maka iä aton bara anak bawi, äpat bit iä, äwen tä uras budjang, tuntang tau manudjum.

10. Djadi, limbah ikäi djari melai hetä tahi andaue, maka aton dumah nabi bara Judea, Agabus arae. — (11, 28.)

11. Iä tä manalih ikäi, palus manduan babat Paulus, mamasang arepe lengäe paie, sambil hamaub: Toh koan Rogh brasih: olo idjä tempou babat toh, iä karäh imasang olo Jehudi kalotoh huang

Jerusalem, palus karäh indjuluk akan lengän olo kapir.

12. Amon ikäi mahining augh tä, maka ikäi tuntang karä pahari hong lewu tä blaku intu Paulus, uka iä äla hagoet akan Jerusalem.

13. Tapi tombah Paulus: Narai gawin keton manangis, malenjoh atäiku? Krana aku djaton pahias imasong bewäi, tapi pahias matäi kea huang Jerusalem tagal aran Tuhan Jesus.

14. Tä, amon djaton olih ikäi mangatau iä manumon augh ikäi, maka ikäi terai, koan ikäi: Käläh, kahandak Tuhan mandjadi.

15. Maka limbah karä andau tä ikäi manatap arep ikäi, palus hagoet akan Jerusalem.

16. Tuntang isut murid bara Kaisarea kea omba ikäi, sambil magab ikäi akan Mnason, olo Kiprus, idjä tabi djari murid, uka ikäi melai dengae.

II. — 17. Maka amon ikäi sampai Jerusalem, tä karä pahari manarima ikäi dengan kahandjak.

18. Maka andau idjä rabiau Paulus tuntang ikäi manalih Jakobus; hetä karä bakas djari hapumpong.

19. Tä, limbah iä djari manabi äwen tä, iä manjarita midjämidjä karä talo, idjä djari indjadian Hatalla marak olo kapir hapan gawin ai.

20. Amon äwen tä mahining saritae tä, iä manara Hatalla, sambil hamauh dengae: O pahari, ikau mitä, bapulupulu kojan olo Jehudi kea djari pertjaja; maka uras olo tä mahaga Torat dengan lason atäie.

21. Toh olo tä djari supa kabar tahuu ikau, manjewut ikau madjar olo Jehudi handiai, idjä kasaburan marak olo kapir, uka manganan Torat Moses, basa ikau madjar iä, äla manjunat anake, tuntang äla manumon karä hadat.

22. Maka kilen gawi katon-toh? Djaton tau dia olo arä tä karäh hapumpong, krana iä djari mahining ikau djari sampai hetoh.

23. Toh, käläh ikau manumon augh ikäi; aton kolan ikäi hatuä, äpat biti, idjä aton miate intu Hatalla.

24. Duan olo tä, prasih arepm haiak dengae, tuntang tanggong ungnos tä, uka takoloke injukur; tä olo handiai karäh katawan, augh idjä mahin dia budjur bara karä sarita tä, idjä djari sampai ikäi mangotok ikau, malainkan ikau kea mahin manumon tuntang mahaga Torat.

25. Tapi idjä tahuu olo kapir tä, idjä djari pertjaja, bitin ikäi djari mampait surat tuntang djari mamutus, dia usah olo tä mahaga karä

talo tä, asal iä mahaga arepe äla ompat kuman meto parapah, idjä impatäi akan dewa, tinai äla kuman daha, äla meto awang matäi buseng, tuntang patut iä mahaga arepe bara kandji. — (15,20.)

26. Tä Paulus manduan olo tä, palus andau idjä rahian iä imprasih haiak dengan äwen, iä tamä human Hatalla, tuntang masuman, iä handak omba manjukup karä andau äwen tä imprasih; palus iä melai hetä, sampai imam djari maluput parapah tagal genep bitin olo tä.

III. — 27. Maka amon kudju tä bilak hapus, tä isut olo Jehudi bara Asia mitä iä huang human Hatalla, palus äwen madjik olo arä handiai, balalu manawan iä,

28. Sambil mangkariak, koae: O keton, olo Israel, dohop! iä toh idjä madjar olo handiai intu karä tanah, mamapa utus ita, mamapa Torat tuntang kaleka toh; tinai iä djari manamäan olo kapir hong human Hatalla, manjamar kaleka brasih toh.

29. Krana bihin olo tä djari mitä Tropimus, olo Epesus, hindjä dengae intu lewu; tä äwen bataha Paulus djari mimbit iä tamä human Hatalla.

30. Maka salepah lewu su-raksirok ampie, olo arä hadari hapumpong, palus mantakan Paulus, manunda iä

bara human Hatalla, tuntang karä lawange balalu ingoo-tjie timbas likute.

31. Maka amon olo tä handak mampatäi iä, kabär djari sampai kamandan sardadu, olo Jerusalem kilau handak mamok ampie.

32. Tä iä tä balalu mimbit sardadu tuntang isut luitenan, palus hadari mananggoh olo tä. Amon olo tä mitä kamandan tuntang sardadu, maka iä terai mamukul Paulus.

33. Tä kamandau manggapi, manduan iä, palos manjoho mamasong iä hapan rantai, duä karinting; limbah tä iä misek, äwe iä, tuntang narai gawie sala?

34. Maka hakabeken augh kariak olo arä tä. Tä, basa iä djaton tau mahining augh idjä batantu awi karidun olo, iä manjoho olo mimbit Paulus akan kota.

35. Maka amon iä sampai lampat, sardadu tä akan indu mäton iä, basa olo arä handak mantakan iä.

36. Krana olo arä handiai aton manuntut, tuntang mangkariak: Kanan iä!

37. Maka amon olo handak mimbit Paulus tamä kota, koae dengan kamandan: Tau jaku hakotak dengam? Koae: Tau ikau basa Hellenes?

38. Mikäh ikau olo Misir tä, idjä bihin mamakat olo mamok, tuntang mimbit akan

padang äpat kojan biti mandjadi musoh?

39. Maka koan Paulus: Jaku toh olo Jehudi bara Tarsus, lewu huang tanah Kili-kia idjä basewut; maka aku blaku intu ikau, soho aku hakotak dengan olo arä tä.

40. Djadi, amon kamandan manjoho iä, Paulus mendeng hundjun lampat, tuntang mangipai olo arä; tä olo suni haliai, palus iä hakotak dengan olo tä, hapa basa Ibrani, koae:

BAGI 22.

I. Paulus hakotak dengan olo Jehudi.

II. Olo tä paham blait; kamandan manjoho mamukul Paulus, tapi Paulus musanan arepe olo Romani; tä komandan magah iä manaharep basaran mantir Jehudi.

I. — 1. O keton, pahari tuntang mama bapa, hining aughku, idjä hapangku toh mambudjur arepku intu keton.

2. Maka amon olo tä mahining iä hakotak dengae, hapan basa Ibrani, paham baream tinai kasuni äwen.

3. Maka koae: Jaku toh olo Jehudi, idjä inakan hong Tarsus, tanah Kilikia; tapi aku imbelom hong lewu toh, intu pain Gamaliel aku iadjar tumon rimän Torat tato ita idjä karas haliai, tuntang.

jaku blasut atäiku tagal Hattalla, kilau keton handiai kea andau toh. — (5,34.)

4. Aku djari mangasingen djalan agawa toh sampai matämatäi, tuntang djari mamasong, manjaragh akan sipir olo hatuä bawi. — (8, 3. — 9,1.)

5. Kilau imam hai mahin indu saksingku kea, tuntang olo bakas handiai; bara äwen tä kea aku djari blaku surat akan karä pahari, palus ha-goet tanggoh Damaskus, nakara aku magah kea äwen idjä hetä tuntang pasonge akan Jerusalem, uka iä buah hukum. — (26,12.)

6. Djadi, sangkom aku manandjong, amon aku tokep Damaskus, bentok andau hirah, salenga talo blawa paham bara langit manjabintir mangaliling aku.

7. Palus aku balongkang akan petak; tä aku mahining augh, idjä hamauh dengangku: Saul! Saul! buhen ikau mantam aku?

8. Tombah aku: äwe ikau, Tuhan? Maka koae dengangku: jaku toh Jesus, olo Nasaret, idjä ingatahm.

9. Maka olo idjä dengangku mitä talo blawa tä, palus taräwen, tapi aughe idjä hakotak dengangku olo tä djaton haratie.

10. Maka koangku: narai akan iawiku, Tuhan? Koan Tuhan dengangku: mendeng,

talih Damaskus; hetä karäh insuman akam talo handiai, awang djari inukas akan indu iawim.

11. Maka basa aku djaton tau mitä talo awi katarus blawa tä, aku ingagalan olo idjä denganku, kalotä aku sampai Damaskus.

12. Maka Ananias, olo idjä tumon Torat mikäh Hatalla, idjä inggarä bahalap awi sakarä olo Jehudi awang melai hetä,

13. Iä tä manalih, manggapi aku, sambil hamauh denganku: o Saul, pahari! toh matam akan marenang tinai. Maka palus tä kea aku manampajah iä.

14. Maka koae: Hatallan tato ita bara helo djari manantu ikau, uka kasene kahandak ajue, tuntang mitä Idjä Tetek tä, mahining augh bara njamae.

15. Krana ikau karäh indu saksie intu olo handiai, uka manjaksi talo idjä djari gitam tuntang djari hiningm.

16. Maka toh, kanduem mauahi arepm? Mendeng, impandoi, uka karä dosam impuas, tuntang blaku doa huang aran Tuhan. — (2,38.)

17. Djadi, katika aku djari buli Jerusalem, kahum aku blaku doa huang human Hatalla, maka jaku kilau angat tangengäi;

18. Tä aku mitä Iä, tuntang Iä hamauh denganku:

bas ikau! gulogulong blua bara Jerusalem; krana olo hetoh djaton karäh manarima aughm manjaksi aku.

19. Maka koangku: Tuhan, olo tä kea katawan, aku idjä manutup huang sipir, tuntang huang karä sinagoge mamukul äwen, idjä pertjaja huang ikau.

20. Tinai metoh daban Stephanus, saksim tä, inusuh olo, aku kea idjä mendeng darabe, radjin mitä iä matäi, tuntang manonggo klambin olo, idjä mampatäi iä. — (7,57.)

21. Tapi koae denganku: lius, krana aku manjoho ikau akan kedjau tanggoh olo kampir.

II. — 22. Maka olo tä mindiminding, manjenäh saritae, sampai iä manjewut aughe tä, balalu äwen mamibo aughe, koae: Kanan olo kalotä bara kalunen! Krana djaton patut iä belum!

23. Maka amon olo tä mangkariak, mengkak manganan pakaiäe, tuntang mangaliam-bong petak,

24. Tä kamandan manjoho mimbit Paulus tamä kota, palus manjoho mariksa iä hapan pukul, mangat katawan bukue, olo mangkariak kalotä tagal iä.

25. Maka amon olo mama-song iä, hapan tali, koan Paulus dengan luitenan, idjä mendeng hetä: Patut kea keton mamukul olo Romani,

idjä hindai djari iriksa? — (16, 37.)

26. Sana luitenan mahining aughe tä, iä hagoet, masuman tä akan kamandan, koae: Buabua, ingat gawim! Krana olo tä olo Romani.

27. Tä kamandan manang-goh iä, sambil hamauh dengae: Suman akangku, toto ikau olo Romani? Koae: Toto.

28. Tombah kamandan: Hai modale aku djari tamä mandjadi olo Romani. Maka koan Paulus: Tapi aku puna panakan olo Romani.

29. Tä, maka olo, idjä injoho mamukul iä, balalu malapas iä. Maka kamandan mikäb, amon iä mahining iä olo Romani, basa iä djari mamasong iä.

30. Maka andau tinai iä handak katawan batantu, narai bukue olo Jehudi mandawa iä; iä mengkak pasonge, sambil manjoho kapala imam tuntang sakarä olo bakas hapumpong; limbah tä iä magah Paulus mohon, mampendeng iä naharep olo tä.

BAGI 23.

- I. Paulus manaharep basaran olo Jehudi.
 II. Arä olo pakat, manjapa arepe, handak mampatäi Paulus. III. Paulus iagah akan Kaisarea.

I. — 1. Maka Paulus manampajali karä mantir basara

tä, koae: O keton, pahari, tuntang pangingat atäiku balhalap jaku djari manandjong intu baun Hatalla sampai andau toh, ...

2. Palus imam hai, Ananias arae, manjoho olo idjä mendeng darabe manekap baue.

3. Tä Paulus hamauh dengae: Hatalla karäh manekap ikau, dinding idjä basapu baputi! Aton ikau mondok mariksa aku tumon Torat, tapi malawan Torat ikau manjoho olo manekap aku?

4. Maka koan olo idjä mendeng hetä: Kilen, ikau bahanji manjapa imam hai ain Hatalla?

5. Koan Paulus: Djaton aku katawan, o pahari, iä tä imam hai; krana toto aton augh surat: „Ela ikau manjapa mantir utus ajum.” — (2. Mos. 22, 28.)

6. Maka basa Paulus katawan, belaehe olo tä olo saduki, tinai belaehe olo parisi, tä iä tatehau intu bentok karä mantir basara: O keton, pahari, aku toh olo parisi, anak olo parisi; tagal aku harap kamisik olo matäi aku buah hukum!

7. Sana iä manjewut aughe tä, palus olo parisi paham hasuat dengan olo saduki, sampai karä olo tä habaris.

8. Krana koan olo saduki: djaton kamisik olo matäi, djaton malaikat, djaton kea rogh; tapi olo parisi manga-

ku, uras talo tä aton. —
(*Matt. 22, 23.*)

9. Maka olo tä paham karidue, sambil mangkariak, olo tamat surat baris olo paris mendeng, mandjawab, koae: Ikäi djaton sondau kappapan olo toh; tapi mikäh rogh toto djari hakotak dengae, atawa malaikat, äwe katawan, tä äla ikäi malawan Hatalla.

10. Maka olo tä paham basuat, sampai kamandan tä mikäh, suro Paulus karäh harabitaë, palus iä manjoho sardadu manalih, manunda iä bara bentok olo tä, balalu mimbit iä tamä kota.

11. Maka alem rahian Tuhan mendeng darah-iä, koae: Sanasanang atäim, Paulus; krana kilau ikau djari manjaksi arangku hong Jerusalem, kalotä ikau akan manjaksi tä huang Roma kea.

II. — 12. Maka amon talo djari blawa, arä olo Jehudi pakat, manjapa arepe, iä djaton maku kuman talo enen, sampai iä djari mampatäi Paulus.

13. Karä olo idjä sama mananggong sapa tä, labih äpat pulu biti.

14. Äwen tä manalih kapala imam tuntang olo bakas, koae: Ikäi djari paham manjapa arep ikäi, djaton maku kuman talo enen, sampai ikäi djari mampatäi Paulus.

15. Toh, käläh keton tuntang sakarä mantir basara manaharep kamandan, tuntang blaku, uka djewu iä magah Paulus manalih keton, kilau ampin keton handak mariksa perkarae budjubudjur; maka ikäi djari tap, handak mampatäi iä, helo bara iä manaharep keton.

16. Djadi, akal olo tä tarahining anak bctau Paulus, balalu iä hagoet, tamä kota, masuman tä akan Paulus.

17. Maka Paulus mambawa idjä bitu luitenan, sambil hamauh: Agah olo tabela toh akan kamandan, krana iä aton aughe dengae.

18. Palus iä mimbite, magah iä akan kamandan, koae: Paulus idjä inutup tä djari mangahau aku, blaku aku magah olo tabela toh akam, iä aton aughe dengam.

19. Tä kamandan manjingkap lengäe, mimbit iä ngabuat, palus misek iä: Narai aughm, idjä handak insanam akangku?

20. Koae: Olo Jehudi djari pakat, handak blaku iutu ikau, uka djewu ikau magah Paulus naharep basarae, kilau ampin handak mariksa perkarae budjubudjur.

21. Tapi äla harap olo tä; krana labih äpat pulu biti olo hatuä baris olo tä aton mimpä iä, äwen tä djari manjapa arepe, djaton maku

kuman mihop, sampai iä djari mampatäi Paulus; tuntang toh kea olo tä djari tatap, mentai djandjim bewäi.

22. Tä kamandan manjoho olo tabela tä buli, tuntang mametäh iä: Æla haliai masuman akan olo, ikau djari masanan talo toh akangkku.

III. — 23. Limbah tä iä mangahau duä bitu luitenan, sambil hamaub: Awi keton manatap sardadu, duä ratus bitu, uka äwen tä lius akan Kaisarea, tinai olo idjä hapan hadjaran udju pulu bitu, tinai olo pamanah duä ratus bitu, uka äwen tä uras tatap djam telo hamalem.

24. Tinai awi manjiunpan meto, äka mampondok Paulus, tuntang agah iä bua-buah akan Peliks, tamang-gong tä.

25. Tinai iä mamintik surat, idjä kalotuh aughe:

26. „Klaudius Lisis blaku salamat akan Peliks, tamang-gong idjä paham kwsa tä.

27. „Olo toh djari inawan olo Jehudi, tuntang amon iä karenga impatäie, tä jaku mananggohi, mimbit sardadu, palus mandjidjit iä bara lengän olo tä; limbah tä aku mahining iä olo Romani.

28. „Maka basa aku handak katawan bukue, olo tä mandawa iä, tä aku magah iä manaharep basaran olo tä.

29. „Tä aku harati, iä in-

dawa olo tagal perkaran Torat ajue, tapi djaton kasalae, sampai iä patut impatäi, atawa buah pasong.

30. „Maka amon olo aton masuman akangkku, olo Jehudi handak inimpa olo toh, palus kea aku djari manjoho olo magah iä akam, tuntang djari mametäh äwen idjä mandawa iä kea, uka äwen tä masuman akam perkarae. Selamat melai!”

31. Maka sardadu, kilau prentah intu iä, palus manduan Paulus, tuntang hamalem tä äwen magah iä sampai Antipatris.

32. Maka andau tinai iä manjoho olo, idjä hapan hadjaran, magah iä, palus awang beken buli kota.

33. Maka amon olo tä sampai Kaisarea, iä mandjuluk surat tä akan tamang-gong, tuntang magah Paulus manaharep iä.

34. Djadi, limbah tamang-gong djari mambasa surat tä, iä misek iä, bara baris tanah idjä kwe iä; amon iä mahining, Paulus tä bara Kilikia,

35. Koae: Karäh, aku mariksa ikau, amon äwen idjä mandawa ikau djari sampai kea. Maka iä manjoho olo manonggo iä huang human basara ain Herodes.

BAGI 24.

I. Olo mandawa Paulus intu Pelika. II. Paulus malawan aughe. III. Pelika manutup Paulus duk njelo.

I. — 1. Maka limbah kelimä, imam hai, Ananias, tuntang karä olo bakas, haiak dengan Tertulus, olo idjä patjäh kamanangan, hagoet, manaharep tamanggung, mandawa Paulus.

2. Djadi, limbah Paulus imbawa, maka Tertulus manampara mandawa iä, koae:

3. Ikäi toh sanang bewäi awi prentahm, tuntang haradjur arä talo babalap djari indjadian akan utus olo toh awi kapintarm, o Peliks, idjä paham kwasa, djetä inarima ikäi dengan karä tarimakasih.

4. Tapi belä aku mangaroh ikau tahi, jaku blaku, tumon kahalapm hining augh ikäi idjä pandak bewäi.

5. Krana ikäi djari sondau olo toh kilau peres idjä papa haliai, iä mampalembut karidu paham mawi sakarä olo Jehudi huang salepah kalunen, iä toh mantir idjä mambatang baris olo Nasarani idjä papa tä.

6. Tinai iä djari mangkemä kea handak manjamar human Hatalla; iä tä djari inawan ikäi, tuntang tumon Torat ikäi ikäi handak mabukum iä. — (21,28.)

7. Tapi dumah kamandan Lisias, tuntang paham kagagabe mandjidjit iä bara lengän ikäi;

8. Palus iä manjoho olo, idjä mandawa iä, manalih ikau; toh asal ikau handak manjoho olo mariksa mamukul olo toh totototo, tau bewäi ikau mahining pangakun ai karä talo, idjä dawan ikäi dengae.

9. Maka olo Jehudi kea manoto aughe, koae, perkara tä toto haliai kalotä.

II. — 10. Tapi tombah Paulus, amon tamanggung djari mangipai iä, manjoho iä bakotak, koae: Basa aku kawatan, djari arä njelo katonoh ikau marentah utus olo toh, maka uräh haream jaku mambudjur arepku intu ikau.

11. Krana murah bewäi ikau mariksa intu olo, haru kaduäwalas andau toh jaku djari hagoet bara hetoh, uka sombajang intu Jerusalem.

12. Tinai olo djaton djari sondau aku hakotak dengan olo, atawa manantiring olo ridu huang human Hatalla, dia kea huang karä sinagoge, dia kea intu lewu.

13. Djaton kea äwen tau manoto aughe idjä hapae mandawa aku katontoh.

14. Tapi perkara idjä toh ingakuku intu ikau, mahoroe djalan tä kea, idjä injewut olo toh baris papa, aku ka-

lotoh manempo Hatallan tato hiangku, sambil pertjaja sakarä augh, awang tarasurat huang Torat tuntang huang surat karä nabi;

15. Intu Hatalla jaku harap talo, idjä mabin ientai olo toh kea, iä tä, dapit olo matäi akan belom tinai, olo tetek olo papa. — (*Joh 5,28.*)

16. Tagal perkara tä kea aku madjar arepku, uka pangingat atäiku magon budjur intu Hatalla tuntang olon.

17. Maka limbah arä njelo aku buli, handak mandjuluk sadakah akan utus ajungku, tuntang handak maluput parapahku.

18. Sangkom tä olo sondau aku, metoh aku imprasib huang human Hatalla, tuntang djaton kutoh olo hetä, djaton karidu; maka idjä sondau aku iä tä isut olo Jehudi bara Asia.

19. Ewen tä patut manaharep hetoh, mandawa aku, djaka iä aton aughe mawi aku.

20. Atawa käläh soho olo toh kea hamaub, narai kasalangku djari sondaue intu aku iriksa mantir basara ai?

21. Baja sabab augh idjä tä, idjä injewutku, metoh aku mendeng bentok olo tä, koangku: tagal kamisik olo matäi jaku ihukum keton andau toh.

22. Amon Peliks djari ma-

hining aughe tä, tuntang iä katawan buabuah perkaran djalan tä, maka iä manjoho olo tä mentai bewäi, koae: Dapit, amon kamandan Liasias kantoh, tä aku mamutus perkaran keton.

III. — 23. Maka iä manjoho luitenan manonggo Paulus, tuntang manjanang iä, äla mangahana idjä biti kolae nguan talo akae, atawa mananggoh iä.

24. Maka djaton tahi andaue rahian Peliks manalih betä äwen hasawä Drusila, sawae tä olo Jehudi; palus iä manjoho olo manduan Paulus, tuntang iä mahining saritae manahiu kapertjaja huang Kristus.

25. Djadi, amon Paulus hakotak masanan katetek, kamantoh, tuntang hukum idjä harian karäh, tä Peliks paham kikähe, koae: Toh buli bewäi ikau; dapit amon aton hilaku, aku manjoho ikau manalih tinai.

26. Maka iä harap kea, Paulus karäh manenga rear akae, uka iä malapas iä; tagal tä kindjap kea iä manjoho iä manaharep, tuntang hakotak dengae.

27. Maka amon hapus duä njelo, Portius Pestus manganti Peliks; tä basa Peliks handak mampakilak atäi olo Jehudi, maka iä mampelai Paulus inutup.

BAGI 25.

I. Amon Paulus iriksa Pestus, iä blaku budjur intu kaisar. II. Badja Agripa madja Pestus; iä nahuang nahining augh Paulus. III. Andau idjä rahian Pestus manjoho Paulus manaharep iä.

I. — 1. Maka amon Pestus djari sampai tanah pagangan ajue, palus limbah katelo iä hagoet bara Kaisarea akan Jerusalem.

2. Tä imam hai, tuntang olo idjä mambatang baris olo Jehudi, manaharep iä, mandawa Paulus, musok Pestus,

3. Sambil blaku asi intu iä mawi Paulus, uka iä manjoho Paulus akan Jerusalem; maka äwen djari manjoho olo miumpa iä, mangat mampatäi iä hong djalan. — (23,15.)

4. Maka tombah Pestus, Paulus tä inonggo intu Kaisarea, tuntang bitie badjeleng karäh buli hetä.

5. Tapi soho belabe keton, koe, idjä basewut, uka iä hagoet haiak aku, tä djaka aton kasalan olo tä, käläh äwen mandawa iä.

6. Djadi, limbah iä djari melai dengan olo tä djaton labih bara kahanja atawa kapulu andau, iä buli Kaisarea; palus andau idjä rahian iä mondok hundjun karosi basara, haiak manjoho olo manduan Paulus.

7. Amon iä tä djari sampai, tä olo Jehudi, idjä djari dumah bara Jerusalem, idjä mendeng hetä, mandawa Paulus tagal arä perkara awang pahaan kapapae, tapi äwen djaton tau manoto dawae mawi iä;

8. Haiak Paulus tombah, koe: Djaton kasalangka dengan Torat olo Jehudi, djaton kea dengan human Hattalla, djaton kea dengan kaisar.

9. Tapi basa Pestus radjin handak manumon kakilak olo Jehudi, koe dengan Paulus: Hakon ikau bagoet akan Jerusalem, uka hetä jaku mariksa ikau tagal perkara toh?

10. Tombah Paulus: Jaku handak manaharep basaran kaisar, hetä äkaku patut iriksa. Olo Jehudi aku djaton djari mamapae, kilau ikau kea katawan bewäi.

11. Krana djaka aku djari mamapa olo, djaka aku djari mawi talo enen, sampai patut aku matäi, tä aku djaton bantus matäi; tapi amon talo, idjä dawan olo dengangka, djaton toto, tä olo djaton tau manjaragh aku ukae. Jaku blaku budjur intu kaisar.

12. Tä tombah Pestus, limbah iä hatirok dengan karä mantir basara ai: Intu kaisar ikau djari blaku budjur, käläh kaisar kea akan inanggohm.

II. — 13. Maka djaton tahi andaue rahian radja Agripa tuntang Bernike madja Kaisarea, handak manabi Pestus.

14. Djadi, amon iä djari melai hetä tahi andaue, Pestus manjarita perkarana Paulus akau radja, koae: Aton olo, idjä impelai Peliks huang sipir.

15. Maka amon aku sampai Jerusalem, kapala imam tuntang karä bakas olo Jehudi manaharep aku tagal iä, blaku hukum akae.

16. Maka aku djari tomboh augh äwen: djaton hadat olo Romani manjaragh olo inpatäi, djaka dia iä, idjä indawa, djari hataharep helo dengan äwen idjä mandawa iä, uka iä hatantepä djela hakotak.

17. Maka amon karä olo tä djari dumah haiak kantoh, aku djaton randjar, tapi paulus andau idjä rahian aku djari mondok hundjun karosi basara, manjoho olo magah iä manaharep.

18. Tapi amon äwen tä tadongarap, tä olo idjä mandawa djaton haliai manjewut buku, idjä tumon pelesku.

19. Baja äwen mandawa iä tagal augh korik agamae, tinai tagal olo anu, Jesus arae, idjä djari matäi, idjä, koan Paulus, aton belom.

20. Tapi basa aku djaton harati perkara kalotä, koangu dengae, djaka iä hakon

lius akan Jerusalem, uka hetä iä iriksa tagal perkara tä.

21. Tapi basa Paulus handak ihaga akan kaputusan pangkahai tuan, tä aku djari manjoho olo manonggo iä, sampai aku tau manjoho iä manalih kaisar.

22. Maka koan Agripa dengan Pestus: Aku inahin radjin mahining olo tä manjarita perkarae. Koae: Tau, djewu ikau mahining saritae.

III.—23. Maka andau tinai, amon Agripa äwen duä Bernike djari manalih, hapan karä kahaie, amon iä tuntang karä kamandan, tinai karä olo idjä mambang intu lewu tä djari tamä huma basara, tä tumon prentah Pestus Paulus iagah olo manaharep.

24. Maka koan Pestus: O radja Agripa, tuntang keton handiai, idjä hetoh dengan ikäi, tä keton mitä iä; tagal iä tä olo Jehudi samandiai hong Jerusalem tuntang hetoh kea djari musok aku, tuntang mangkariak, koae: Djaton patut iä tä belom hindai.

25. Tapi basa aku harati, iä djaton djari mawi talo enen, sampai patut iä matäi, tinai basa iä kea blaku budjur intu pangkahai tuan, maka aku djari mamutus, handak manjoho iä akan hetä.

26. Toh, maka aku djaton katawan talo batantu, idjä

tau injuraku akan tuan tagal iä; sabab tä aku djari manjoho iä manaharep keton, idjä mambatang manaharep ikau, o radja Agripa, mang-at limbah iä iriksa, jaku katawan talo idjä patut injuraku.

27. Krana angatku humong bewäi gawi, djaka mampait olo imasong, tuntang djaton masuman karä bukun perkaräe, idjä iä indawa olo.

BAGI 26.

I. Paulus manjarita arepo akan radja Agripa. II. Angat olo idjä mahining aughä tä.

I. — 1. **M**aka koan Agripa dengan Paulus: Toh tau ikau bakotak, manjarita perkaräram. Tä Paulus mauggatang lengäe, manjarita perkaräe, koea:

2. Jaku manggarä arepku batuah, o radja Agripa, basa aku akan mambudjur arepku intu ikau tagal talo handiai, idjä aku indawa olo Jehudi;

3. Paham haream, basa aku katawan, ikau puna kasene karä hadat, karä perkaräan agaman olo Jehudi. Tagal tä aku blaku intu ikau, käläh hining aughku tuntang pandjang atäim.

4. Maka aimpin pambelomku, bara pesangku ta-

bela, olo Jehudi handiai katawan, basa aku bara tampaeräe djari hindjä atus ajungku intu Jerusalem.

5. Bara bibin olo tä toto kasene aku, asal iä handak manjaksie bewäi, jaku tumon hadat baris agaman ita idjä karas haliai djari belom kilau olo parisi.

6. Maka toh aku indawa olo, basa aku harap djandjin Hatalla, idjä djari inengäe akan tato hiang ita;

7. Idjä tä kea ibarap düwalas hamputan utus ita, handak manjampaie, awie sombajang handau hamalem; tagal kabarape tä, o radja Agripa, aku indawa olo Jehudi.

8. Kilen? Angat adon keton, djaton buah olo per-tjaja, Hatalla djari mambelouw olo matäi?

9. Maka toto bibin aku mahin mado, patut aku malawan pahapaham aran Jesus, olo Nasaret tä. — (9,1.)

10. Tuntang aku djari malalus tä kea huang Jerusalem, arä olo brasih djari inutupku huang karä sipir, basa aku djari mandino kwasä tä bara kapala imam; tinai amon olo tä impatäi, aku kea ompat pakat.

11. Huang karä sinagoge kindjap aku djari mangapähä olo tä, handak mawaksa iä manjapa Jesus; tuntang basa aku sabak kagilangku mawi

olo tä, maka aku manggo-ang iä akan karä lewu tanah beken kea.

12. Maka amon aku tagal perkara tä hagoet akan Damaskus kea, mimbit kwasa tuntang prentah bara kapala imam,

13. Tä, hentok andau, kahum aku hong djalan, o radja, aku mitä talo blawa bara langit, idjä paham bara kalawa matanandau, manjabintir mangaliling aku tuntang olo idjä dengangku.

14. Djadi, amon ikäi handiai djari balongkang akan petak, tä aku mahining augh idjä hamaub dengangku, hapan basa Ibrani: Saul! Saul! buhen ikau mantam aku? bahali ikau makis salugi.

15. Maka koangku: äwe ikau, Tuhan? Koae: jaku toh Jesus, idjä ingatahm.

16. Toh gatang arepm bara petak, mendeng, krana aku djari masanan arepku akam, uka aku manjoho ikau mahaga tuntang manjaksi talo idjä djari gitam, tuntang idjä karäh gitam hindai.

17. Aku handak maliwus ikau bara utus olo toh, tuntang bara karä olo kapir, idjä akan tä jaku manjoho ikau katontoh,

18. Uka ikau manarang matae, tuntang mindah iä bara kakaput akan kalawa, bara kwasan setan akan Hatalla,

nakara olo tä mandino ampun karä dosae tuntang panatau haiak olo handiai, idjä djari imprasih awi kapertjaja huang aku.

19. Tagal tä, o radja Agripa, aku djaton marisang dengan panggitangku idjä bara sorga tä;

20. Tapi solake aku djari masanan kahobah akan olo idjä hong Damaskus, tinai akan olo idjä hong Jerusalem, tuntang intu salepah tanah Judea, tinai akan olo kapir; aku djari mampudji olo tä, uka iä hobah palus mules arepe akan Hatalla, sambil malalus gawi awang patut akan kahobah.

21. Tagal tä maka olo Jehudi djari manawan aku huang human Hatalla, handak mampatäi aku.

22. Tapi awi Hatalla mawat aku, aku magon aton sampai andau toh, haiak masuman augh tä akan olo korik olo hai; tuntang aku djaton masuman talo beken, baja tumon pasuman karä nabi tuntang Moses,

23. Iä tä, Kristus akan buah kapähä, tinai iä idjä panjolak akan belom bara olo matäi, tuntang masanan kalawa akan utus ita, tinai akan karä olo kapir.

II. — 24. Maka amon iä hamaub kalotä, hapan mambudjur arepe, tombah Pestus, hai auge: Ikau njanjau, o

Paulus! kutoh kadjim tä mampanjanjau ikau!

25. Maka tombah iä: Aku djaton njanjau, o Pestus, idjä paham kwasa, malainkan aughku toto, tuntang bara rima.

26. Krana radja katawan karä talo toh, tagal tä uräh kea aku hakotak dengae; krana angkatku, dialo idjä bara karä perkara tä basilim intu iä, krana talo tä djaton indjadian lakau serok.

27. O radja Agripa, aton ikau pertjaja augh karä nabi? Tawangku, ikau pertjaja.

28. Maka koan Agripa dengan Paulus: Karenga aku pahir awim mandjadi olo Kristen.

29. Tombah Paulus: Alo karenga alo dia, idjä aku, jaku blaku intu Hatalla, uka djaton ikau bewäi, tapi olo handiai kea idjä mahining aughku andau toh, mandjadi kalotoh kilau jaku, tapi äla buah pasong kilau aku toh.

30. Tä radja mendeng, baiak tamanggong tuntang Bernike, tinai olo beken, idjä mondok dengae.

31. Balalu äwen mindah handjulo, hatutor sama arpe, koe: Olo toh djaton kasalae iä patut matäi, atawa buah pasong.

32. Maka koan Agripa dengan Pestus: Tau bewäi olo toh palus lapas, djaka iä

dia djari blaku bodjur intu kaisar.

BAGI 27.

I. Paulus barajar akan Roma. II. Kapal kapian intu pulau Melite.

I. — 1. Amon augh djari putus ikäi barajar akan Italia, tä Paulus tuntang isut parantaian beken injaragh akan luitenan, Julius arae, idjä marentah baris sardadu ain kaisar.

2. Maka ikäi djakat banaman olo Adramitene, basa ikäi handak mamirit Asia, manansaran karä lewu awang intu pasisire; palus ikäi batolak. Maka Aristarghos, olo Makedonia, idjä bara lewu Tesalonika, ompat ikäi.

3. Djadi, andau idjä rahian ikäi sampai Sidon; maka Julius tä bahalap dengan Paulus, iä manjoho iä madja karä kapatobe, uka äweu tä manjimpan akae talo hapae.

4. Djadi, limbah ikäi harikas bara hetä, ikäi mahalau Kiprus hila gantau, basa riwut malawan ikäi.

5. Liubah ikäi mahoroe tasik, idjä helat Kilikia dengan Pampilia, maka ikäi sampai Mira hong tanah Likia.

6. Hetä luitenan sondau banama bara Aleksandria,

idjä barajar akan Italia; tä iä mindah ikäi akan kapal djetä.

7. Maka limbah ikäi barajar tahi andaue basusususur bewäi, tuntang bahali tau sampai tandipah Knidus, basa riwut malawan ikäi, tä ikäi barajar hila salatan Kreta, äka lewu Salmone.

8. Maka bahali ikäi mahalau hetä, palus ikäi balaboh intu kaleka, idja bagarä „palabuan bahalap”, tokep hetä lewu Lasea.

9. Djadi, basa musim handak hapus, tuntang djari bahaja barajar, basa wajah puasa djari halau, maku Paulus mampudji äwen tä,

10. Sambil hamauh dengae: O keton, gitanku parajar ita toh paham bahali tuntang rugi karäh, djaton karugin buat tuntang banama bewäi, tapi buah tahaseng ita kea.

11. Tapi luitenan harap augh garagan tuntang dju-rumudi bara augh Paulus.

12. Tinai basa kaleka tä djaton bahalap, mangat batadoh hetä musim sadingen, maka olo arä handak batolak bara hetä, mangkemä barajar mimes Poinike, palus batadoh hetä musim sadingen; djetä palabuan hong pulau Kreta, idjä hila baratduja tuntang baratlaut.

13. Maka basa riwut rumbarumbai bara salatan, angkat olo tä iä tau malalus kahan-

dake, balalu iä mungkar saub, barajar masisir Kreta.

14. Tapi djaton tali limbah tä barat paham mantakan banama, idjä Euroklidon arae.

15. Djadi, basa banama tabias awie, djaton kabawa manusong riwut tä, maka ikäi bahantong, mampahaiak dähes bewäi.

16. Maka ikäi kapian intu pulau korik, Klauda arae, hetä mahin sanunoh ikäi tau manjingskap sampan.

17. Maka olo mandjidjit tä akan banama, tuntang hapan karä akal äwen maharat banama bara penda, tinai basa äwen mikäli banama tapang-gong, buah bosong, maka iä manduroh rajar hai, palus bahantong kalotä.

18. Djadi, amon banaman ikäi paham haliai intakan barat tä, maka andau tinai olo manganan belae buate.

19. Limbah tä andau telo, bitin ikäi manganan karä suang banama.

20. Maka basa tahi andaue djaton mamala matanandau, djaton bintang, tuntang barat paham haliai magon mantakan ikäi, tä angkat ikäi djaton tau belom hindai.

21. Djadi, amon djari tahi olo djaton kuman, tä Paulus mendeng bentok olo tä, koae: Buah bewäi, o keton, djaka keton djari manumon aughku, tuntang djaton djari batolak bara Kreta, mangat

ita mahakan karä bahaja tuntang karä karugi toh.

22. Tapi toh tinai aku mam-pudji keton, käläh keton sanang bewäi, krana djaton idjä biti keton akan nibau, baja banama bewäi.

23. Krana alem toh malai-kat Hatalla, idjä inempoku, idjä injembahku, aton mendeng darab aku,

24. Koe: äla mikäh, Paulus, djaton tau dia ikau manaharep kaisar; toh, maka Hatalla djari manenga akam kea olo handiai, idjä omba ikau barajar. — (23,11.)

25. Tagal tä, buah keton sanang bewäi, krana aku per-tjaja Hatalla, kilau aughe idjä insuman malaikat akangku, kakai kea karäh mandjadi.

26. Tapi ita akan kopian intu pulau.

II. — 27. Maka amon djari sampai kápatwalas alem ikäi tabias hong tasik Adria, tä bentok alem angate kamään karä anakbanama, petak tokep.

28. Maka amon iä malaboh tuga, tä iä sondau kandaleme duäpulu depä; limbah barajar miar isut äwen malaboh tuga tinai, tä iä sondau kandaleme limäwalas depä.

29. Djadi, basa äwen mikäh, banama karäh tantarang karang, maka iä malaboh äpat sauh bara hila kamburin banama, tuntang paham mangenang talo sawah.

30. Maka amon anakbanama handak babuhau bara banama, tuntang muloh sampan akan tasik, mamunga arepe handak malaboh sauh bara haluan banama kea,

31. Koan Paulus dengan luitenan tuntang dengan sardadu: Djaka olo tä djaton melai huang banama, ita djaton tau belom.

32. Tä sardadu manetes talin sampan, manggagare bewäi.

33. Limbah tä, amon langit haru mahindang, Paulus mam-pudji olo handiai tä, uka iä kuman, koe: Kápatwalas andau toh keton manjarenan djaton kuman, djaton kea talo kinan enen beken.

34. Tagal tä aku mam-pudji keton, buah keton kuman isut, uka keton brigas, tau mawat arep keton; krana idjä krambar balau keton mahin dia akan gagar bara takolok keton.

35. Limbah iä djari hamauh kalotä, iä manduan tepong, manarimakasih intu Hatalla hong baun olo handiai, mandaraie, palus kumae.

36. Tä olo handiai sanang atäie, palus kuman kea.

37. Maka karä ikäi, idjä hong banama tä, duä ratus udju pulu djahawen biti.

38. Djadi, limbah olo tä uras besoh kuman, iä mam-pabian banama, manganganau

babatae lepalepah akan tasik.

39. Maka amon djari handau, olo djaton kasene tana tah; tapi iä mitä telok idjä aton bara pasisir; maka angate, bahalap djaka iä tau manapanggong banama hetä.

40. Palus iä mungkar sauh, naughe banamae hapa koan tasik, tinai iä mengkak tandjut karä dajong, tuntang mambudjur raiar korik blaku riwut, palus mambidik sarä.

41. Maka amon iä sampai kaleka idjä hariak hasansila, iä manapanggong banama hetä; maka haluan banama balalu tapanggong segah, tapi kamburin banama pusit awi pukul riak.

42. Tä karä sardadu pakat, handak mampatäi karä parantain, belä idjä biti sewu hanangoi palus babuhau.

43. Tapi luitenan tä handak mambelom Paulus, tagal tä iä mambalang khandak äwen; iä manjoho olo idjä tau hanangoi sewu helo manalih sarä.

44. Tinai awang beken injohoe manalih hetä, belae hapan papan, belae hapan bindak banama. Kalotä olo samandiai belom, djakat pektak.

BAGI 28.

I. Paulus hong Melite. II. Iä sampai Roma. III. Duä njelo katabie iä mananan aran Tuhan Jesus hetä.

1. — 1. Djadi, amon ikäi djari liwus bara babaja, tä ikäi mabining aran pulau tä Melite.

2. Maka olo kapir idjä hetä paham kataun basarae dengan ikäi, krana limbah iä djari mantokan apui paham, iä manduan ikäi handiai akan humae, sabab andau udjan tuntang sadingen.

3. Maka amon Paulus maraup pating kaju, sambil mina tä hong apui, aton blua lalidi awi lason apui, palus leket intu lengäe.

4. Maka amon olo tä mitä lalidi tä leket intu lengäe, koe sama arepe: Toto olo tä pamuno, Dike (*aran dewa*) djaton manjoho iä belom, alo iä djari liwus bara tasik.

5. Maka Paulus mambirik lalidi tä akan apui, tuntang djaton iä kapähä enen. — (*Mark.16,18.*)

6. Tapi olo tä mentai iä kembang atawa kapet. Tapi amon olo tä djari tahi mentaie, sambil mitä, iä djaton tjalaka enen, tä angkat atäi olo tä hobah, haiak hamauh, Paulus tä Hatalla.

7. Maka darah kaleka tä kea aton huma tuntang tana

ain olo idjä mambatang hong pulau tä, Publius arae; iä tä mimbit ikäi, tuntang badjoha manjarongan ikäi katelo andau.

8. Djadi, bapa Publius tä balongkang haban badarem tuntang kamising; maka Paulus mananggoh iä, tuntang limbah iä djari blaku doa, iä mandanan lengäe hundjue, mampakäläh iä.

9. Limbah talo tä djari, maka karä olo beken kea, idjä haban, idjä hong pulau tä, manalib, blaku pakäläh intu iä.

10. Tuntang olo tä paham mahorumat ikäi; tinai amon ikäi handak batolak, iä manjukup karä talo katapas ikäi.

II. — 11. Maka limbah telo bulan ikäi batolak bara hetä, manumpang banama bara Aleksandria, idjä djari batadoh intu pulau tä musim sadingen, idjä mimbing Dioskuroi tä (*aran dewa*) indu katae.

12. Amon ikäi sampai Sirakusa, ikäi melai hetä katelo.

13. Bara hetä ikäi barajar masisir, palus ikäi sampai Regium; maka limbah idjä andau riwut dumah bara salaten, tä andau idjä rahian tinai ikäi sampai Puteoli.

14. Hetä ikäi sondau pahari, äwen tä blaku ikäi melai kudju; limbah tä ikäi hagoet akan Roma.

15. Maka bara hetä kari pahari, idjä djari mahining britan ikäi, manambang ikäi sampai pakan Apius, tuntang sampai Trelabern; amon Paulus mitä äwen tä, iä manarimakasih intu Hatalla, tuntang atäie balalu menteng.

III. — 16. Maka amon ikäi sampai Roma, luitenan manjaragh perantainan tä akan tuan gindal; tapi Paulus injohoe melai brangai äka kahandake, haiak sardadu idjä biti, idjä manonggo iä.

17. Djadi, limbah katelo, Paulus manjoho olo mangahau karä kapalan olo Jehudi. Amon äwen tä djari hapumpang, koae dengan äwen: O keton, alo aku djaton djari mamapa utus ita, atawa hadat tato ita, mahin aku injaragh kea tuntang pasongku bara Jerusalem akan lengän olo Romani.

18. Amon olo tä djari mariksa aku, iä handak malapas aku, basa djaton kasalangka sampai impatäi.

19. Tapi basa olo Jehudi malawan, awi tä äwen badjadjuan aku blaku budjur intu kaisar; tapi djaton adoe, kilau aku handak mandawa utus ajungku.

20. Maka djetoh bukue, aku djari blaku keton manalih aku, uka aku tau mitä keton, haiak hakotak denggan keton; krana tagal kaha-

rap olo Israel aku imasong dengan rantai toh.

21. Maka koan olo tä dengae: Ikäi djaton djari mandino surat bara tanah Judea, idjä masuman ikau, djaton kea pahari djari kantoh, idjä djari manjarita atawa masuman kapan gawim.

22. Tapi ikäi radjin kea mahining perkaram; krana idjä tahu baris olo idjä koan tä, tawan ikäi, hapus kalunen malawan olo tä.

23. Djadi, amon äwen tä djari manukas andaue akae, maka arä olo hapumpung hong äkae; tä iä manaraug tuntang manjaksi akan äwen karä perkaran karadjaan Hatalla, haiak manjarita akae karä perkaran Jesus, hapan Torat Moses tuntang surat karä nabi, bara handjewu sampai halemäi.

24. Maka belaehe olo tä pertjaja augh idjä insanae; tapi belaehe dia.

25. Maka amon olo tä halawan augh sama arepe, äwen balalu hagoet haiak, sana Paulus manjewut augh idjä, koe: Buah haliai Rogh brasih djari hamauh hadjamban nabi Jesaia mawi tato ita,

26. Koe: „Lius, talih utus olo toh, haiak hamaub: hapan pinding keton karäh mahining, tapi djaton haratie, hapan matä marenang keton djaton kea akan mitä. — (Jes.6,9.)

27. „Krana atäi utus olo toh djari habalulang, bahali iä mahining dengan pindinge, matae ingambutepe: belä iä mitä hapan matae, mahining hapan pindinge, harati hapan atäie, palus hobah, mangat aku mampakäläh iä.”

28. Toh käläh keton katawan, selamat Hatalla djari impait akan olo kapir; olo tä kea karäh mindiminding manumon tä.

29. Limbah iä hamaub kalotä, maka olo Jehudi lepah bagoet, tuntang paham hasuat sama arepe.

30. Maka Paulus melai hong Roma, huang kalekae kabuate, hapus duä njelo; iä manarima olo handiai, idjä manalih iä.

31. Tinai iä masanan karadjaan Hatalla, tuntang uräh mambrita Ewangelion Tuhan Jesus Kristus, maka olo djaton mangahana iä.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO ROMANI.

BAGI 1.

Paulus manntor arepe tuntang manabi olo Romani; iä masanan adjare idjä mambatang, iä tä: olo djaton tau tetek intu baum Hatalla awi gawin ai, tapi awi kapertjaja bewäi; krana olo kalunen handiai djari undur bara Hatalla, tuntang mandjadi kapir, papa gawie.

1. Paulus, rewar Jesus Kristus, idjä djari ingahaue mandjadi rasul, tuntang imbarise, uka mambrita Ewangelion Hatalla;

2. Ewangelion tä, idjä bara horan djari indjandjie hadjamban karä nabie huang surat brasih,

3. Idjä masanan Anake, (idjä tumon isi djari lembut bara utus Dawid, — (2. Sam. 7,12.)

4. Idjä ingarinah dengan kwasa iä toto Anak Hatalla, awi Rogh brasih, idjä mamprasih olon, limbah iä djari belom bara olo matäi,) iä tä, Jesus Kristus, Tuhan ita;

5. Awie tä ikäi djari mandino asi tuntang pangkat

rasul, uka ikäi manjoho sakarä utus olo mamenda kapertjaja huang arae;

6. Tuntang keton kea baris olo tä, idjä djari irawäi Jesus Kristus.

7. Surat toh akan olo handiai huang Roma, idjä äka kataun Hatalla, akan olo brasih, idjä djari irawäi Hatalla: käläh asi pahaik keton tuntaug kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

8. Tamparae jaku manari-makasih intu Hatallangku mahapang Jesus Kristus tagal keton handiai, basa kapertjajan keton basewut hapus kalunen.

9. Krana Hatalla, idjä inempoku huang roghku, malalus Ewangelion Anake, aton saksingku, aku magon manahru keton,

10. Tuntang haradjur huang lakudoangku aku musok, ajaajau mikäh aku sampet madja keton tumon kahandak Hatalla.

11. Krana jaku haus mitä

keton, mangat aku tau mam-bagi akan keton djakisut pa-nengan Rogh, hapa mam-paabas keton ;

12. Djetä, nakara aku haiak keton impangat awi kaper-tjaja, idjä sama imbing ita, keton tuntang aku.

13. Maka aku djaton maku hilim augh dengan keton, o pahari, kindjap aku djari mahimat madja keton, tapi sampai toh aku aroh hantä; mangat aku habua keton kea isut, kilau marak karä utus olo kapid beken.

14. Krana aku kilau butang dengan sakarä utus olo kapid, alo dengan olo pintar dengan olo humong.

15. Kalotä, idjä aku, aku pahias bewäi masuman Ewan-gelion akan keton kea, idjä melai hong Roma.

16. Krana aku djaton ma-hamen Ewangelion Kristus; krana Ewangelion tä kwasan Hatalla, indu salamat akan kakarä idjä pertjaja, solake akan olo Jehudi, tinai akan olo kapid.

17. Krana huang Ewangelion ingarinah katetek Hatalla, idjä lembut awi kapertjaja, palus haradjur hong kaper-tjaja, tumon augh surat: „Olo idjä tetek awi kaper-tjaja, iä karäh belom.” — (*Habak.2,4.*)

18. Krana kalait Hatalla ingarinah bara langit, mawi karä karajap tuntang kadar-

hakan olo, idjä mahambang katoto awi kadarhaka.

19. Basa dasar Hatalla idjä tau kasenan djari bakarinah akan olon, krana Hatalla djari mangarinah tä akae;

20. Krana ampie idjä puna djaton tau itä, iä tä kwasae idjä katatahi tuntang puna Kahatallae, djetä gitan awi karä gawie bara katika ka-lunen djari indjadian, sam-pai olo djaton tau mambuku mampahalap arepe;

21. Toh, basa olo, alo iä kasene aton Hatalla, mahin djaton djari manara iä kilau Hatalla, tuntang djaton djari manarimakasih intu iä, tapi olo djari manggila arepe hu-ang karä pikire, tuntang atäie idjä paleng mandjadi kaput;

22. Awie mado arepe pin-tar, iä mandjadi gila,

23. Palus djari manganti kahain Hatalla, idjä djaton tau matäi, dengan hampa-tong idjä manamunan ampin olo kalunen idjä puna uga-hus, tuntang burong, meto, tinai talo awang manjarantar:

24. Tagal tä kea Hatalla djari manjaragh iä akan kipen atäie, akan kandji, sam-pai iä mamapa berenge deng-an sama arepe;

25. Olo tä idjä djari manganti katoton Hatalla deng-an tandjaro, tuntang djari mahorumat haiak manempo talo tampae paham bara idjä

djari manampae, idjä patut inara sampai katatahi. Amen.

26. Tagal tä Hatalla djari manjaragh iä akan kipäe idjä matekiapi. Krana bawin olo tä kea djari manambalik gawi, idjä tumon puna dasar, mandjadi gawi idjä marusak dasar.

27. Kalotä kea hatuän olo tä djari terai masawä tumon dasar, mandjadi basep kipäe dengan sama arepe, sambil mangandji arepe, hatuä sama hatuä, tuntang djari mandino upah kakapire tumon kapatute, akae kabuate.

28. Tumon olo tä djaton paraba mangasene Hatalla, maka Hatalla kea djari manjaragh iä akan pikire idjä matekiapi, uka mawi talo awang djaton patut.

29. Olo tä sangkak karä ampin kasalan, kandji, karajap, kakoho, kadarhaka, kontep kahiri, puno, kalait, tipu, kakaras;

30. Iä olo idjä pangasingen kolae, pangotok, basingi Hatalla, panjapa, badjoho, baltetjak, bakalilit, parisang dengan indu bapae,

31. Olo paleng, pangarintar, kianat, idjä bisi atäie, tulas.

32. Olo tä, alo iä katawan hukum Hatalla, olo kalotä gawie patut matäi, maka iä djaton mawi talo tä bewäi, tapi iä mangilak kea olo, idjä mawi talo kalotä.

BAGI 2.

Olo Jehudi kea, alo Torat tuntang djandjin Hatalla djari inenga akae, mahin sama tiwas kea kilau olo kapir, krana Hatalla djaton manjoho olo katawan prentabe bewäi, tapi manumon tä kea.

1. Tagal tä, djaton tau ikau mampahalap arepm, o olo kalunen, brangai alo äwe-äwe idjä manjalan olo beken. Krana hong perkara idjä hapam manjalan olo beken, hetä kea ikau mahukum arepm. Krana ikau, idjä manjalan olo, mabin sama kea gawim.

2. Maka ita katawan, bukum Hatalla tumon kabudjur buah karä olo, idjä mawi talo kalotä.

3. Tapi, o olo, idjä manjalan äwen awang mawi talo kalotä, tuntang ikau sama mawi tä kea, aton ikau mado, ikau tau mahakan hukum Hatalla?

4. Atawa aton ikau halanganjan kutoh asi, kapan-djang atäie tuntang kalemoe? djaton ikau katawan, asin Hatalla handak mimbis ikau hobah?

5. Tapi awi katekangm tuntang kabantus atäim ikau mangutoh akam kalait manantai andau kalait tä, metoh hukum Hatalla idjä budjur karäh ingarinah,

6. Idjä karäh mamaläh genp biti tumon gawie;

7. Pambelom idjä katatahi akan olo tä, idjä baketep huang gawi bahalap manggau kahai, horumat, tuntang talo idjä djaton tau rusak;

8. Tapi akan olo parisang, idjä djaton manumon katoto, tapi manumon kapapa, akæ karäh inengæ kalait tuntang kasangit;

9. Kadjakä tuntang kikäh akan salumpok karä olo idjä mawi kapapa, solake akan olo Jehudi, tinai akan olo kapir kea;

10. Tapi kahai, horumat tuntang kasanang akan kakarä idjä mawi kahalap, solake akan olo Jehudi, tinai akan olo kapir.

11. Krana Hatalla djaton mintih ampin olo.

12. Krana olo idjä djaton bara Torat, tuntang djari badosa, äwen kea karäh banasa, alo dia tumon augh Torat; tapi olo idjä bara Torat, tuntang badosa, äwen tä karäh buah hukum tumon augh Torat.

13. Krana djaton awie mahining Torat olo tetek intu baun Hatalla, tapi olo idjä manumon Torat karäh inggarä tetek.

14. Krana amon olo kapir, idjä djaton tawan Torat, awi dasare kea manumon augh Torat, tumon tä äwen idjä djaton tawan Torat, mahin mandjadi Torat akæ kea.

15. Awi tä tarang iä ma-

nantu, prentah Torat tä djari injurat huang atäie, basa pangingat atäie kea manjaksi perkara tä akæ, tinai karä pikire hakalawan huang arepe, atawa manjala atawa mambudjur arepe,

16. Manantai andau tä, amon Hatalla karäh mariksa mahukum talo basilim huang olo, awi Jesus Kristus, tumon Ewangelion ajungku.

17. Maka toh, ikau idjä bagarä olo Jehudi, tuntang manjewut arepm harap Torat, tinai ikau mampatara arepm sabab Hatalla;

18. Ika katawan kahandake, tuntang basa ikau djari mangadji Torat, maka ikau tau mariksa talo idjä toto patut;

19. Kamäam, akin ikau idjä indu magah olo babutä, ikau akan kalawa olo idjä huang kakaput;

20. Ika indu madjar olo paleng, tuntang indu murok olo humong, basa ikau mimbing sonton kapintar tuntang katoto huang Torat.

21. Toh maka ikau, idjä madjar olo beken, ikau mahin djaton madjar arepm! Ika masanan, äla manakau, ikau mahin manakau!

22. Ika mangabana olo habandong, ikau mahin habandong! Ika mangabelä dewa, ikau mahin marampas talo ain Hatalla!

23. Ika badjoho sabab Torat, tapi ikau manawah Ha-

talla awim malangkah Torat!

24. „Krana tagal keton aran Hatalla imapa intu olo kapidir,” tumon augh surat. — (*Esegh.36,20.23.*)

25. Krana sunat tä baguna bewäi, amon ikau manumon Torat; tapi djaka ikau malangkah Torat, tä sunatm sama kilau kulop.

26. Toh, amon olo idjä djaton injunat mahaga prentah Torat, alo iä kapidir, djaton iä karäh itong Hatalla kilau djari injunat?

27. Kakai idjä puna kapidir, tapi malalus Torat, karäh manipan ikau, idjä mimbing hurup Torat tuntang hadat sunat, haiak malangkah Torat tä.

28. Krana iä djaton Jehudi toto, idjä Jehudi ruare bewäi, djaton kea djetä sunat toto, idjä ruare intu isi:

29. Tapi iä tä toto olo Jehudi, idjä huange kalotä; tuntang sunat atäi, idjä huang rogh, djaton tumon hurup bewäi, djetä sunat toto; maka horumat olo kalotä djaton bara olon, tapi bara Hatalla.

BAGI 3.

Torat djaton tau manjalamat olon, malainkan Torat puna mahukum bewäi; tapi awi kapertjaja huang Jesus Kristus olo toto tetek intu baun Hatalla.

1. Toh, narai kea ontong olo Jehudi? atawa narai guna sunat tä?

2. Paham kea ontong olo tä. Krana idjä mambatang, akae djari inenga karä augh Hatalla. — (*Masm.147,19.20.*)

3. Krana kilen? Alo belahae äwen tä djaton pertjaja, tau kea karajape mangarak katoton Hatalla?

4. Kwe äkae! Malainkan Hatalla toto budjur, tapi karä olo kalunen uras panandjaro; tumon augh surat: „Nakara ikau tetek huang karä aughm, tuntang budjur hong karä hukum ajum.” — (*Masm.51,8.*)

5. Tapi amon kadarhakan ita mampahai katetek Hatalla, kilen augh ita dengae? Djaton Hatalla sala, basa iä blait sabab tä? (Aughku toh tumon angat olon.)

6. Asenge! Djaka kalotä, kilen Hatalla tau mariksa mamalah salepah kalunen?

7. Maka amon katoton Hatalla impahai indu horumate awi tandjarongku, kilen jaku indu buah hukum hindai, kilau olo badosa?

8. Djaton buah ita mawi talo papa, mangat lembut talo bahalap? — Kilau augh olo belahae mamapa ita, manjewut ita pudji hamaub kalotä. Hukum olo kalotä buah bewäi.

9. Toh kilen? narai kalabien ita bara olo beken? Djaton haliai; krana ikäi djari manarang duäduä, olo Je-

hudi tuntang olo kapir, uras penda dosa.

10. Kilau djari tarasurat: „Djaton aton idjä tetek, idjä mahin dia. — (*Masm.14,3*; — *53,4*.)

11. „Djaton aton idjä pintar, djaton idjä manggau Hatalla.

12. „Olo handiai djari undur, uras iä kilau babasi; djaton aton idjä mawi talo bahalap, idjä mahin dia.

13. „Balengkong olo kilau kubur manantai; djelae hapae manipu; katadan handipä hong totoke. — (*Masm.5,10*; — *140,4*.)

14. „Njamae kontep sapa tuntang kapait aughe. — (*Masm.10,7*.)

15. „Paie balias indu manusuh daha. — (*Jes.59,7*. — *Sew. Sal.1,16*.)

16. „Karusak tuntang tjalaka bewäi huang djalae.

17. „Tapi djalan kasanang djaton iä kasenäe.

18. „Kikäh dengan Hatalla djaton intu baue.”

19. Toh ita katawan, karä augh idjä insanan Torat, djetä insanan akan olo idjä penda Torat; nakara genep njamä iangop, tuntang salepah kalunen tiwas dengan Hatalla.

20. Tagal tä, awi gawin Torat kakarä isi djaton tau tetek intu baun Hatalla; krana Torat manarang dosa bewäi.

21. Tapi toh, beken bara

Torat katetek Hatalla djari ingarinah, idjä injaksi Torat kea tuntang karä nabi;

22. Iä tä katetek Hatalla idjä lembut awi kapertjaja huang Jesus Kristus, idjä akan olo handiai, tuntang sampai olo handiai idjä pertjaja. Krana djaton kabekäe huang perkara toh.

23. Krana olo handiai uras badosa, tuntang djari nihau kahain Hatalla;

24. Tinai inenga bewäi iä inampa tetek awi asin Hatalla, awi kaliwus, idjä ilalus Kristus Jesus; — (*Epes.2,8*.)

25. Idjä djari imprahan Hatalla indu padadusanasi akan karä olo idjä pertjaja huang dahae, uka awi tä iä mangarinah kateteke, basa iä djari mampun karä dosa, idjä djari iawi helo, metoh kapandjang atäi Hatalla; — (*3.Mos.16,5*.)

26. Tinai nakara iä mangarinah kateteke intu katika toh, basa iä tetek, tuntang manampa mandjadi tetek karä olo tä, idjä pertjaja huang Jesus.

27. Kwe toh kataram? Lepah djari nihau. Awi hadat djalan idjä kwe? awi hadat djalan gawin olo? Dia, tapi awi hadat djalan kaper-tjaja.

28. Tumon tä ikäi mamutus, olo inampa mandjadi tetek awi kapertjaja bewäi,

dia djaka awi gawin Torat.
— (*Gal.2, 16.*)

29. Aton Hatalla Hatallan olo Jehudi bewäi? djaton Hatallan olo kapir kea? Toto, Hatallan olo kapir kea.

30. Basa Hatalla terah Idjä, idjä manampa mandjadi tetek olo idjä injunat tä huang kapertjaja, tuntang olo idjä kulop awi kapertjaja.

31. Toh kilen, aton ikäi mangarak Torat awi kapertjaja? Asenge! ikäi mandähen Torat haream.

BAGI 4.

Olo horan kea, kilau Abraham tuntang Dawid, djari tetek awi kapertjaja; dasar kapertjaja inarang.

1. Maka kilen koan ita, narai Abraham, bapa ita, djari mandino tumon isi?

2. Krana amon Abraham djari tetek awi gawie, tä iä bara horumat kea, tapi djaton intu Hatalla.

3. Krana kilen augh surat? „Abraham pertjaja huang Hatalla, djetä djari itong akae indu kateteke.” — (*1. Mos. 15, 6.*)

4. Maka akan olo bagawi upah djaton itong tumon asi, tapi tumon kapatute.

5. Tapi akan olo, idjä djaton harap gawie, malainkan harap iä, idjä manampa olo

badosa mandjadi tetek, akae tä kapertjajae itong indu kateteke.

6. Kilau Dawid kea mangarä olo tä salamats, idjä ruar bara gawie djari itong Hatalla tetek;

7. Koae: „Salamats iä, idjä djari iampun karä kadarha-kae, tuntang karä dosae djari inutup.” — (*Masm. 32, 1.*)

8. „Salamats olo tä, idjä dosae djaton haliai itong Tuhan.”

9. Toh salamats tä, kilen, djetä akan olo idjä injunats bewäi, atawa akan olo kulop kea? Krana koan ikäi nah, kapertjajae djari itong akan Abraham indu kateteke.

10. Toh, kilen djetä djari itong akae? djari iä injunats, atawa katika iä hindai injunats? Djaton iä djari injunats, tapi katika iä hindai injunats.

11. Maka katae, sunats tä, iä djari mandino indu tjabat katetek idjä awi kapertjaja, idjä djari itong akae, metoh iä hindai injunats; nakara iä akan bapa olo handiai idjä pertjaja tuntang djaton injunats, uka katetek djetä itong akan olo tä kea. — (*1. Mos. 17, 10.*)

12. Tinai nakara iä akan bapa olo idjä hasunats kea, iä tä, akan bapa karä olo tä, idjä djaton baja hasunats bewäi, tapi idjä manandjong kea mahoroe awanpain kapertjajan Abraham, bapa ita,

idjä hong iä, metoh iä hindai injunat.

13. Krana djaton awi Torat djandji djari inenga akan Abraham, tuntang akan salepah panakae, äwen akan hapanatau kalunen, tapi awi katetek idjä awi kapertjaja.

14. Krana djaka awi Torat olo indu anak, mandino panatau, tä kapertjaja haiang, tuntang djandji bakarak.

15. Krana Torat mampalembut kalait, krana djaka Torat djaton, tä kalangkah djaton kea.

16. Tagal tä, awi kapertjaja olo mandjadi anak, nakara djetä awi asi, uka djandji tä etter akan salepah panakae tä, djaton akan olo tä bewäi, idjä mimbing Torat, tapi akan karä olo tä kea, idjä sama kapertjajae dengan Abraham, idjä puna bapa ita handiai,

17. (Tumon augh surat: „Aku djari mangkat ikau akan bapa arä utus olo,“) intu baun Hatalla, idjä äka kaharape, idjä mambelom olo matäi, tuntang mangahau talo idjä djaton, kilau djetä aton. — (1.Mos.17,5.)

18. Tuntang alo djaton ampin talo harape, mahin tuntang kaharape iä djari pertjaja kea, iä toto karäh akan bapa arä utus olo, tumon augh, idjä djari inutor akae: „Kalotä panakam karäh.“ — (1.Mos.15,5.)

19. Tuntang iä djaton balemo huang kapertjajae, djaton iä manahiu berenge, idjä mangarowä, basa umure djari tokep saratus njelo, djaton kea iä mitä bereng Sarah, idjä mangarowä kea,

20. Tuntang djaton iä bembang atäie tahu djandjin Hatalla, sampai djaton pertjaja, tapi iä abas huang kapertjaja, sambil mahorumat Hatalla;

21. Tuntang iä batantu haliai huang atäie, talo idjä djari indjandji Hatalla, toto iä kwasa malalus tä kea.

22. Tagal tä kea djetä djari itong akae indu kateteke. — (1.Mos.15,6.)

23. Tapi sarita tä djaton djari injurat tagal iä bewäi, basa djetä djari itong akae,

24. Malainkan tagal ita kea, basa akan ita kea djetä karäh itong, djaka ita pertjaja huang iä, idjä djari mambelom Jesus, Tuhan ita, bara olo matäi,

25. Idjä djari injaragh tagal dosan ita, tuntang djari imbelom tinai indu katetek ita.

BAGI 5.

Bua katetek idjä awi kapertjaja. Dosan Adam tä kwasa, tapi katetek Tuhan Jesus paham kwasa haream.

1. Maka ita, idjä djari tetek awi kapertjaja, haka-

buah dengan Hatalla, awi Tuhan ita, Jesus Kristus. — (*Joh.16,35.*)

2. Awie kea ita hong kapertjaja tau sasar tamä asi toh, idjä djari äka ita, tuntang ita taratara sabab harap kahain Hatalla.

3. Tapi djaton tikas djetä bewäi, malainkan ita taratara toh kea huang karä kadjakä, basa ita katawan, kadjakä tä mampalembut kaketep;

4. Tinai kaketep tä mampalembut kaetter, tinai kaetter mampalembut kaharap.

5. Maka kabarap tä djaton manenga mahamen. Krana sintan Hatalla djari inusuh huang atäi ita awi Rogh brasib, idjä djari inenga akan ita.

6. Krana Kristus, katika ita magon baperes dosa, djari matäi gantın olo darhaka, intu katika idjä inukas.

7. Toh maka sanunoh bewäi idjä handak matäi gantın olo tetek; amon gantın olo badjoha mikäh aton olo petah matäi.

8. Tagal tä Hatalla manara sintae idjä akan ita, basa kahum ita magon badosa, Kristus djari matäi gantın ita. — (*Joh.3,16.*)

9. Toh maka paham haream ita karäh iliwuse bara hukum, limbah ita toh djari tetek awi dahae.

10. Krana amon ita djari

injapan dengan Hatalla awi pampatäi Anake, sangkom ita musohe, paham haream ita karäh injalamat awi pambelome, basa ita toh djari injapan dengae.

11. Tuntang djaton tikas djetä bewäi, tapi ita taratara kea huang Hatalla mahapang Tuhan ita Jesus Kristus, idjä awie ita djari injapan toh.

12. Tagal tä, awi olo Idjä dosa djari tamä kalunen, palus dosa tä manamäan pampatäi; kalotä pampatäi balalu akan olo handiai, basa iä handiai djari tamput badosa.

13. Krana sampai katika Torat inenga dosa aton kea huang kalunen; tapi dosa djaton itong, djaka djaton prentah.

14. Tapi pampatäi djari kwasa kea bara Adam sampai Moses, mawi karä olo tä kea, idjä djaton djari badosa awie malangkah prentah sama kilau Adam; Adam tä manamunan iä, idjä akan indu dumah.

15. Tapi panengan asi tä beken haliai, djaton kilau dosa. Krana amon awi dosan olo Idjä tä olo arä djari matäi: paham haream asin Hatalla, tuntang panengan asie djari djowong akan olo arä awi asin olo Idjä tä tinai, Jesus Kristus tä.

16. Tuntang djaton kilau hukum, idjä lembut awi olo Idjä tä, idjä djari badosa,

beken hali ai panengan asi. Krana hukum tä djari lembut sabab dosa Idjä tä akan kabanasa, tapi panengan asi maliwus bara arä dosa akan katetek.

17. Krana amon tagal kalahkan olo Idjä tä pampatäi djari marentah sabab olo Idjä tä: paham haream karä olo tä, idjä djari mandino kutoh asi tuntang panengae, katetek, karäb marentah huang pabelom awi olo Idjä tä tinai, djetä awi Jesus Kristus.

18. Tagal tä, kilau awi kalangkah Idjä tä olo handiai buah kabanasa: kalotä kea awi katetek Idjä tä tinai katetek, batang pabelom tä, djari sampai olo handiai.

19. Krana sama kilau awi karisang olo Idjä tä olo arä uras tamput badosa: kalotä kea awi katurut olo Idjä tä tinai olo arä indjadian tetek.

20. Maka Torat djari manjelat pandähan, uka manaham dosa. Tapi amon dosa tä paham, asi paham haream hindai;

21. Nakara, kilau dosa djari marentah akan pampatäi, kalotä kea asi marentah awi katetek akan pabelom idjä katatahi, awi Jesus Kristus, Tuhan ita.

BAGI 6.

Olo idjä indjadian tetek sindä, djaladjalan brasih kea, basa iä leket intu Jesus.

1. Toh, kilen koan ita? Buah ita magon badosa bewäi, mangat asi paham haream hindai?

2. Kwäka! Ita idjä djari matäi akan dosa, kilen ita tau belom huang tä tinai?

3. Atawa djaton keton kawatan, kakarä ita, idjä djari impandoi huang Kristus Jesus, maka ita djari impandoi huang pampatäie?

4. Awi pampandoi brasih ita djari ingubur haiak dengae huang pampatäi, uka kilau Kristus djari imbelom bara olo matäi akan kahain Bapa, kalotä ita kea akan manandjong huang pabelom idjä taheta.

5. Krana amon ita djari irapet dengae mandjadi sama dengan pampatäie, maka kalotä kea ita sama dengan pabelome.

6. Krana ita katawan, atäi ita idjä usang tä djari injampalaki haiak dengae, nakara bitin dosa impalomos, uka äla ita manempo dosa tä hindai.

7. Krana idjä djari matäi, iä lapas bara dosae.

8. Maka amon ita djari matäi hong Kristus, ita per-

tjaja, ita karäh belom kea hong iä.

9. Tuntang ita katawan, Kristus, limbah iä djari belom bara olo matäi, djaton matäi tinai; pampatäi djaton bara kwasa hindai dengae.

10. Krana idjä iä matäi, iä matäi sindä tagal dosa, tapi toh idjä iä belom, belom akan Hatalla.

11. Kalotä buah angkat keton kea, keton toto matäi akan dosa, tapi belom akan Hatalla huang Kristus Jesus, Tuhan ita.

12. Tagal tä, äla keton manjoho dosa marentah huang bereng keton, idjä bagin matäi tä, sampai keton manumon kipäe.

13. Æla kea manenga ramonbereng keton akan dosa indu ganggamae, malalus kadarhaka, tapi tenga arep keton akan Hatalla, kilau olo idjä djari imbelom bara olo matäi, tuntang ramonbereng keton tenga akan Hatalla, indu ganggaman katetek.

14. Krana dosa djaton tau marentah keton, basa keton djaton penda Torat, tapi penda asi.

15. Maka kilen toh? Buah ita magon badosa, basa ita djaton penda Torat, tapi penda asi? Æla haliai!

16. Djaton keton katawan, amon keton mampatempo arep keton indu rewar, tantai akan mamenda, tä keton

toto rewar ajue, idjä imenda keton kabandake, atawa keton rewar dosa akan pampatäi, atawa rewar katurut akan katetek? — (2. Mos. 21, 5.)

17. Tapi tarimakasih intu Hatalla, basa keton bihin toto djipen dosa, tapi toh hapan toto atäi keton manumon sonton adjar, idjä akan tä keton djari injaragh.

18. Krana keton djari bebas bara dosa, palus mandjadi rewar katetek.

19. Tumon kaharatin olo aku hakotak, tagal kabantus isin keton: krana kilau keton djari manjaragh ramonbereng keton indu djipen kaudji, tuntang djipen kadarhaka hatantilap kadarhaka: kalotä katontoh saragh ramonbereng keton indu rewar katetek akan karasih.

20. Krana katika keton magon djipen dosa, maka keton lapas bara katetek.

21. Toh, narai pangulih keton katika tä, awi karä talo gawi, idjä ihamen keton katontoh? Krana kadjarian gawi tä pampatäi.

22. Tapi katontoh, limbah keton empas bara dosa, tuntang manempo Hatalla, toh keton aton bara pangulih, iä tä, mandjadi brasib; maka kadjariae pambelom idjä katatahi.

23. Krana upah tangan dosa, djetä pampatäi; tapi panengan asin Hatalla, djetä pam-

belum idjä katatahi, huang Kristus Jesus, Tuhan ita.

BAGI 7.

Olo idjä djari tetek awi kapertjaja empas bara Torat; tapi iä magon akan bakalawan dengan dosae.

1. Atawa djaton keton katawan, o pahari, (krana jaku hakotak dengan äwen, idjä harati Torat,) Torat tä bara kwasa intu olo kata-tahie belom?

2. Krana olo bawi, idjä penda banae, injaragh awi Torat akan banae katahie belom; tapi amon banae matäi, tä iä empas bara prentah banae djetä.

3. Tagal tä, katahin banae belom, maka olo bawi tä inggarä habandong, djaka iä babanä beken; tapi djaka banae djari matäi, tä iä empas bara prentah tä, sampai iä djaton inggarä habandong, amon iä babanä beken.

4. Kalotä, o paharingku, keton kea djari impatäi bara Torat awi bereng Kristus, nakara keton mindah akan beken, akan idjä djari belom bara olo matäi tä, uka ita mamua akan Hatalla.

5. Krana katahin ita magon huang isi, maka karä kipen dosa, idjä lembut awi Torat, bara kwasa huang karä ra-

monbereng ita, uka mamua akan pampatäi.

6. Tapi toh ita djari matäi bara Torat, tuntang djari empas bara Torat tä, idjä djari mimbing ita bihin: sampai toh ita manempo Hatalla huang dasar taheta ain Rogh tä, djaton huang dasar hurup idjä usang.

7. Maka kilen koan ita toh? Torat tä dosa? Kwä-kae! Tapi aku djaton kasene dosa, djaka dia awi Torat; krana aku djaton kasene karä kipen tä sala, djaka dia aton augh Torat: „Äla ikau mipen.”

8. Tä, maka dosa manjingkap buku, tuntang awi prentah tä iä mampalembut huang aku karä ampin kipen; krana djaka djaton Torat, tä dosa kilau matäi.

9. Krana bihin aku belom, lapas bara Torat; tapi sana prentah tä sampai, tä dosa palus belom, tapi jaku matäi.

10. Djadi, prentah idjä djari inenga akangku indu pam-belomku, djetä mandjadian pampatäi akangku. — (3. Mos.18,5.)

11. Krana dosa djari manjingkap buku, palus awi prentah mampalajang aku, tuntang mampatäi aku hapan djetä.

12. Kalotä maka Torat tä toto brasih, prentah tä brasih, tetek, bahalap

13. Tapi kilen, tau talo

bahalap mandjadi pampatäi akangku? Kwäka! Tapi dosa, nakara bakarinah iä toto dosa, djari mandjadian akangku pampatäi awi talo bahalap tä, nakara dosa tä tarang haliai awi prentah tä.

14. Krana ita katawan, Torat puna tumon dasar Rogh, tapi jaku tumon dasar isi, indjual penda dosa.

15. Krana aku djaton kasene talo gawingku; krana aku djaton mawi talo tintun kahandakku, tapi talo idjä injingiku, äläh djetä kea iawiku.

16. Tapi djaka aku mawi talo, idjä djaton tintun kahandakku, tä maka aku saroroi bewäi dengan Torat, mangaku djetä toto bahalap.

17. Tä, djaton aku hindai, idjä mawi talo tä, tapi dosa, idjä melai huang aku.

18. Krana aku katawan, huang aku, iä tä huang isingku, puna djaton talo bahalap; krana kahandak tä, aton intu aku, tapi malalus talo bahalap tä, djetä djaton olihku. — (1. Mos. 6,5; — 8,21.)

19. Krana kahalap tä, idjä tintun kahandakku, djaton aku mawie, tapi talo papa, idjä djaton kahandakku, djetä iawiku.

20. Tapi amon aku mawi talo, awang dia tintun kahandakku, tä dia djaka aku idjä mawie, tapi dosa idjä huang aku.

21. Kalotä aku mangkemä prentah djetoh huang aku, amon aku handak mawi talo bahalap, tä maka kapapa leket hong aku. — (*Masm.* 51,7.)

22. Krana tumon dasar huangku aku mangilak Torat Hatalla.

23. Tapi aku mangkemä prentah beken huang ramonberengku, idjä hakalawan dengan prentah huangku, palus manamput aku tawanan akan prentah dosa, idjä hong ramonberengku.

24. Kajah aku, olo tjalaka! äwe akan maliwus aku bara bereng idjä baka matäi tob?

25. Jaku manarimakasih intu Hatalla mahapang Jesus Kristus, Tuhan ita! Tumon tä bitingku toto manempo Torat Hatalla; tapi awi isingku aku manempo prentah dosa.

BAGI 8.

Huang Jesus ita lepas bara hukum, ita mandjadi anak Hatalla, tuntang ita karäh mandino kahai.

---

1. Tagal tä, djaton hukum hindai akan olo tä, idjä aton huang Kristus Jesus, idjä djaton manandjong tumon isi, tapi tumon Rogh.

2. Krana prentah Rogh pabelom huang Kristus Jesus djari maliwus aku bara prentah dosa tuntang pampatäi.

3. Krana talo awang djaton tau iawi Torat, basa djetä impalemo awi isi, maka Hatalla djari mawi tä, awie djari manjoho Anake manduan ampin isi idjä badosa, djetä tagal dosa, palus iä djari mahukum dosa huang isie ;

4. Nakara katetek Torat tulus huang ita, idjä djaton manandjong tumon isi, tapi tumon Rogh.

5. Krana olo idjä tumon isi dasare, iä mangingang perkara isi; tapi olo idjä tumon Rogh, iä mangingang perkara Rogh.

6. Maka amon mangingang tumon isi, djetä pampatäi; tapi amon mangingang tumon Rogh, djetä pambelom tungtang kasanang.

7. Krana dasar isi tä kamusoh dengan Hatalla; krana djetä djaton mamenda Torat Hatalla, puna djaton kea tau mamendae.

8. Tä, äwen idjä huang isi, djaton tau ingilak Hatalla.

9. Maka keton djaton huang isi, tapi huang Rogh, asal Rogh Hatalla toto melai huang keton. Tapi olo idjä djaton djari mandino Rogh Kristus, iä djaton baris ajue.

10. Maka amon Kristus aton huang keton, tä toto bereng keton akan matäi tagal dosa, tapi rogh belom awi katetek.

11. Maka amon Rogh ain idjä djari mambelom Jesus

bara olo matäi melai huang keton, tä toto iä, idjä djari mambelom Kristus bara olo matäi, karäh mambelom bereng keton kea, idjä puna indu matäi, basa Rogh ajue melai huang keton.

12. Tagal tä, o pahari, ita djaton magon djipen isi, sampai ita patut belom tumon isi. — (6, 17.18.)

13. Krana amon keton belom tumon isi, djaton tau dia keton matäi; tapi amon keton awi Rogh mampatäi gawin isi, tä keton karäh belom.

14. Krana olo idjä irentah Rogh Hatalla, djetä anak Hatalla.

15. Krana keton djaton djari mandino rogh djipen, sampai keton magon indu mikäh, tapi keton djari mandino rogh anak, hapan tä ita mantehau: Abba, o Apang!

16. Rogh tä kea manjaksi akan rogh ita, ita toto anak Hatalla.

17. Maka amon ita djari anake, tä ita akan mandino panatau kea, panatau Hatalla, haiak dengan Kristus, asal ita toh mananggong kapähä haiak dengae, mangat ita impahai haiak iä kea dapit.

18. Krana aku batantu kawatan, karä kapähä katika mindjam toh djaton aran talo, amon inanding dengan kahai tä, idjä karäh ingarinah inenga akan ita.

19. Krana karä talo tampa tuntang kapähä mangenang karä anak Hatalla mandjadi bakarinah.

20. Krana karä talo tampa tä djari injaragh penda kahaiang, djaton tantai ahate, tapi tagal iä, idjä djari manjaragh tä.

21. Krana djetä injaragh tuntang kaharape, krana karä talo tampa tä kea karäh mardeka tinai, terai iä djipen kabanasa, iä karäh omba kamardeka kahain karä anak Hatalla.

22. Krana ita katawan, karä talo tampa tä uras munguh tuntang kilau bumi handak luas sampai katontoh.

23. Tapi djaton talo djetä bewäi, malainkan ita kea, idjä djari mandino parut Rogh, ita mahin munguh kea huang atäi ita, sambil mangenang ita batantu iangkat indu anak, iä tä, mendäh kaliwus bereng ita.

24. Krana ita salamat huang kaharap; tapi kaharap idjä mamala, djetä djaton kaharap hindai; krana talo idjä aton, kilen tau harap tä tinai?

25. Tapi amon ita harap talo, idjä hindai gitan ita, maka ita mendäh tä dengan kaketep.

26. Kalotä kea tinai Rogh mawat kalemon ita. Krana ita djaton katawan, narai kapatut lakun ita, tapi Rogh tä

kea mondohop ita blaku, hapan kamunguh awang djaton tarasanan.

27. Tapi idjä mariksa karä atäi olo, iä katawan, narai kahandak Rogh tä; krana iä blaku akan olo brasih tumon kakilak Hatalla.

28. Maka ita katawan, akan idjä sinta Hatalla, talo handiai uras mandohop akan kahalape, akan karä olo tä, idjä djari irawäi tumon kahandak Hatalla.

29. Krana olo idjä kasenan Hatalla bara bihin, olo tä djari inantue kea, uka äwen padan ampie dengan Anake, nakara Anake tä indu tambakas arä olo hampahari.

30. Maka olo idjä djari inantue, olo tä djari irawäie kea; tuntang olo idjä djari irawäie, olo tä djari indjadiae tetek kea; tuntang olo idjä djari indjadiae tetek, olo tä djari impahaie kea.

31. Toh, kilen augh ita tahu karä talo tä? Djaka Hatalla mandohop ita, äwe tau malawan ita?

32. Anake mahin djaton iä djari manjanjaoge, tapi djari manjaragh iä gantin ita handiai; kilen? djaton iä karäh manenga talo handiai kea akan ita haiak iä?

33. Äwe tau mandawa olo intih Hatalla? Hatalla idjä mandjadian tetek!

34. Äwe tau mahukum? Kristus djari matäi, paham

haream tinai, iä kea djari belom tinai, iä hila gantaun Hatalla kea, tuntang blaku akan ita.

35. Aewe tau mamisah ita dengan sintan Kristus? Kadjakä, kikäh, kasingen? lau, kalowai, bahaja, atawa padang?

36. Kilau aton tarasurat: „Tagal ikau ikäi impatäi nongkang andau, ikäi itong olo kilau tabiri, idjä tantai injambalih.” — (*Masm.44,23.*)

37. Tapi huang karä perkara tä ita paham manang awi idjä djari sinta ita.

38. Krana aku batantu haliai, djaton pampatäi, dia kea pambelom, djaton malaikat, djaton talo hai, djaton talo kwasa, djaton talo idjä katontoh, dia kea talo idjä dapit,

39. Djaton kagantong, djaton kandalem, dialo talo tanpa Idjä alo naranarai djaton tau mamisah ita dengan sintan Hatalla, idjä huang Kristus Jesus, Tuhan ita.

BAGI 9.

Paulus masanan gawin Hatalla dengan olo Israel; solake Hatalla djari mangkat olo tä, tapi djaton awi puna kahalap olo tä, tapi awi asie; tinai basa olo tä djaton maku mamenda Anak Hatalla, maka olo tä inganae tinai.

1. Aughku toh toto huang Kristus, aku djaton ma-

nandjarö, pangingat-atäiku huang Rogh brasih manjaksi akangku:

2. Paham kasusahku, tuntang atäiku pähä hantä;

3. Krana aku pahias alo bitingku buah hukum, inganan bara Kristus, indu gantintin paharingku, idjä kolangku tumon isi;

4. Idjä baris olo Israel, idjä djari iangkat Hatalla, ai tä kabai tuntang padjandjian, ai tä Torat tuntang karä hadat agama, tinai karä djandjin Hatalla;

5. Ai kea karä tato djaman horan tä, tinai bara iä kea Kristus djari lembut tumon isie, idjä hai bara talo handiai, idjä toto Hatalla idjä patut inara sampai katatahi. Amen.

6. Tapi djaton kilau augh Hatalla tä djari gagar. Krana djaton äwen handiai, idjä panakan Israel, uras toto olo Israel.

7. Djaton kea olo handiai, basa iä panakan Abraham, uras toto anake, malainkan: „Awang bara Isaak karäh inggarä panakam;” — (*1.Mos. 21,12.*)

8. Rimae: djaton karä anake idjä tumon isi, djetä kea uras anak Hatalla, tapi anake idjä huang djandji, djetä itong anake toto.

9. Krana augh toh augh djandji: „Intu wajah kalotoh kea aku haluli, tä ma-

ka Sarab karäh bara anak.”
— (1.Mos.18,10.)

10. Maka djaton tikas djetä bewäi, tapi kalotä kea metoh Rebeka batih awi Isaak, tato ita, idjä djari intih tä ;

11. Krana helo bara anake duä, idjä hatatop, djari inakan, arnon anake tä hindai djari tau mawi talo enen, bahalap atawa papa; (nakara kahandak Hatalla mandjadi tumon kakilake, dia sabab gawin olo, tapi awi asie idjä marawäi tä :)

12. Maka augh toh djari insanan akan indue: „Idjä bakas akan mamenda idjä tabela.” — (1.Mos.25,23.)

13. Tumon augh surat kea: „Jaku djari sinta Jakob, Esan djari injingiku.” — (Mal.1, 2.3.)

14. Tob, kilen augh ita dengae? Tau Hatalla sala? Kwäka!

15. Maka koe dengan Moses: „Olo idjä iasiku puna iasiku, tuntang olo idjä injangku puna injangku.” — (2.Mos.33,19.)

16. Tagal tä, djetä djaton awi kahandak olo, djaton kea awi kalangkap olo, tapi awi asin Hatalla.

17. Krana koan surat tabiu Parao: „Tantai akan tä kea aku djari mampendeng ikau, mangat kwasangku bakarinah, awiku mawi ikau, mangat arangku basewut hapus petak.” — (2.Mos.9,16.)

18. Kalotä iä masi olo idjä äka kahandake, tinai mam-palulang idjä äka kahandake.

19. Tä koam denganku: amon kalotä, kilen tinai iä manjalan olo? Krana äwe kea tau malawan kahandake?

20. Tapi narai ikau, o olo kalunen, sampai ikau petah mandjawab Hatalla? Tau kea talo tampae hamauh dengan tukange: buhen ikau djari manampa aku kalotoh?

21. Djaton tukang blanai bara kwasas dengan petak bata, manampa botope idjä tä kea belae sarangan bahara, tinai belae sarangan papa?

22. Toh, amon Hatalla handak mamprahan kalaite tuntang mangarinah kwasae, maka hapan paham kapandjang atäie manjarenan sarangan kalaite, idjä djari injimpan akan kabanasa;

23. Tuntang mangat iä mangarinah kea kutoh kahaie huang karä sarangan asi, idjä helo djari inatape akan kahaie ;

24. Baris djetä kea ita, idjä djari irawäie, djaton olo Jehudi bewäi, tapi olo kapir kea;

25. Kilau djari aughe kea hadjamban Hosea: „Olo idjä dia ungkupku bibin, handak inggaräku ungkupku, idjä dia äka kataungku bihin handak inggaräku äka kataungku. — (Hos.2,23.)

26. „Maka karäh mandjadi,

intu kaleka augh djari insan kalotoh: keton djaton ungkupku, — olo hetä tinai karäh inggarä anak Hatalla idjä belom.”

27. Maka Jesaia tatehau, tahu Israel: „Alo panakan Israel kilau bawak baras intu saran tasik karäe, tapi tisae bewäi karäh injalamat. — (*Jes.10,22.*)

28. „Krana hukum tuntang pahaga karäh ilalus huang katetek, krana Tuhan karäh mahaga tisae tä hundjun petak.”

29. Tinai kilau djari tudjum Jesaia horan: „Djaka Tuhan, Tempon karä kawan talo belom, djaton djari manisa binji akan ita, tä ita djari kilau Sodom, tuntang sama kilau Gomora.” — (*Jes. 1,9.*)

30. Toh, kilen augh ita dengae? Olo kapir, idjä djaton djari manggoang katetek, djari mandino katetek, djetä katetek idjä awi kapertjaja.

31. Tapi Israel djari manggoang Torat katetek, tapi njaladik bara Torat katetek.

32. Buhen? Djetä, basa äwen djaton manggaue awi kapertjaja, tapi kilau awi gawin Torat. Krana äwen djari tantarang intu batu äka patarang tä,

33. Tumon augh surat: „Itä, jaku mingkes huang Sion batu äka patarang, karang äka kalait; tapi genep olo,

idjä pertjaja huang iä, djaton akan rusak.” — (*Jes.8, 14;— 28,16.*)

BAGI 10.

Katetek idjä awi kapertjaja djari simpan akan olo; Hatalla manjoho masanan djetä hapus kalunen; tapi olo Israel djaton naku manarimae.

1. O pahari! atäiku toto mangilak olo Israel, tinai aku blaku intu Hatalla, mangat iä injalamat.

2. Krana aku manjaksi akae, iä blasut atäie akan Hatalla, tapi tuntang kahumonge.

3. Krana basa äwen djaton kasene katetek Hatalla, tapi handak mampendeng katetek ajue, tä iä djaton mamenda katetek Hatalla.

4. Krana Kristus tä kala-putan Torat, iä indu kate-tek genep olo idjä pertjaja.

5. Krana toto Moses manjurit, manahiu katetek idjä awi Torat tä: „Olo idjä malalus karä prentah, iä karäh belom awie.” — (*3.Mos. 18,5.*)

6. Tapi katetek idjä awi kapertjaja kalotoh auge: „Äla koan huangm: äwe akan mandai tanggoh sorga?” — adoe, kilau handak mimbit Kristus mohon; — (*5.Mos. 30,12.*)

7. Atawa: „äwe tau mohon palus naraka?” — adoe, ki-

lau handak manduan Kristus bara olo matäi.

8. Tapi kilen koae? „Augh tä puna tokep ikau, aton huang njamam, huang atäim.” Djetä augh kapertjaja tä, idjä insanan ikäi.

9. Krana amon ikau mangaku Tuhan Jesus, hapan totokm, palus atäim pertjaja, Hatalla djari mambelom iä bara olo matäi: tä ikau karäh salamat.

10. Krana amon pertjaja hapan atäi, tä olo mandino katetek, tinai amon mangaku hapan totok, tä olo mandino salamat.

11. Krana aton augh surat kalotoh: „Genep olo, idjä pertjaja huang iä, djaton haiang.” — (*Jes.28,16.*)

12. Krana hong perkara toh djaton kabekäe olo Jehudi dengan olo kapid, krana tikas Idjä Tuhan olo handiai, idjä tatau badjoha dengan olo handiai, awang blaku intu iä.

13. „Krana genep olo, idjä blaku harap aran Tuhan, iä injalamat.” — (*Joel3,5.*)

14. Toh, maka kilen olo tau blaku intu iä, idjä djaton imertjajae? tapi kilen olo tau pertjaja, amon iä hindai djari mahining britae? tinai kilen olo tau mahininge, djaka djaton idjä mambrita tä?

15. Tapi kilen olo tau mambrita tä, amon iä djaton injoho? Tumon augh surat kea: „Lalehan kahalap pain olo,

idjä masanan kasanang, idjä mambrita Ewangelion!” — (*Jes.52,7.*)

16. Tapi djaton olo handiai manumon Ewangelion tä. Krana koan Jesaia: „O Tuhan, äwe pertjaja brita, idjä insanan ikäi?” — (*Jes.53,1.*)

17. Kalotä kapertjaja lembut awi pahining, tapi pahining tä lembut awi augh Hatalla.

18. Tapi koangku: djaton olo djari mahininge? Pudji dia! „hapus petak augbe djari tajap, kotake djari sampai hakaliiling saran kalunen.” — (*Masm.19,5.*)

19. Maka koangku: djaton Israel djari tau haratie? Idjä panjolake, Moses tä, djari hamauh: „Jaku handak madjik keton mangabehu awi utus olo, idjä djaton ungkupku bihin, awi utus olo humong aku handak mungkar kalait keton.” — (*5.Mos.52,21.*)

20. Tapi Jesaia sampai petah hamauh: „Aku djari sondau awi olo, idjä djaton djari manggau aku; aku djari masanan arepku akan olo, idjä djaton djari manadjaban aku.” — (*Jes.65,1.2.*)

21. Tapi koae tahu olo Israel: „Hapus andau aku djari manantadjok lengängku, mandjapang mambet utus olo, idjä marisang djaton pertjaja, tuntang idjä badjawap denganku.”

BAGI 11.

Djandjin Hatalla akan olo Israel magon etter; belähe olo tä induae hantä, tinai tepa olo Israel handiai karäh injalamat.

1. **M**aka koangku: kilen, Hatalla djari manganan utus olo ai? Pudji! krana jaku kea olo Israel, bara utus Abraham, hamputan Benjamin.

2. Hatalla djaton djari manganan utus olo ajue, idjä djari kasenae bara bihin. Atawa djaton keton katawan augh surat, tombah augh Elias? metoh iä manaharep Hatalla, mandawa olo Israel, koea:

3. „O Tuhan, karä nabim djari impatäi olo tä, tinai karä mesbehm djari ingarake, tikas aku bewäi batisa, tuntang olo tä mangatah taha-sengku.” — (1. *Radja* 19, 10. 14. 18.)

4. Tapi kilen augh tombah Hatalla? „Jaku djari manisa akangku udju kojan biti hatuä, idjä djaton djari mandeko utute intu Baal.”

5. Kalotä maka katika toh kea aton bewäi tisae, tumon pintihe huang asie.

6. Tapi amon djetä awi asi, djetä djaton awi kapatut gawi, djaka kalotä, tä asi djaton asi hindai; tinai amon djetä awi kapatut gawi, tä djetä djaton awi asi, djaka kalotä, tä kapatut djaton kapatut hindai. — (5. *Mos.* 9, 4. 5.)

7. Maka kilen toh? Talo idjä inggau Israel, djaton dino, tapi olo intih tä djari mandinoe; maka awang beken tä djari impalulang.

8. Tumon augh surat: „Hatalla djari manenga akan olo tä katiroh huange, matä idjä djaton tau mitä, pinding idjä djaton mahining, palus sampai andau toh kea.”

9. Maka koan Dawid: „Buah medjae mandjadi djarat akae, tuntang salampit indu äkae tantarang, indu balähe. — (*Masm.* 69, 23.)

10. „Buah matae ingawus, uka äla iä tau mitä; buah ikau magon mandjungkong mambehat likute.”

11. Maka koangku: djari olo tä tantarang, mangat balongkang palus? Kwäka! Tapi awie balongkang, selamat djari sampai olo kapir, uka äwen mangabehu angate, handak mananselo olo tä tinai.

12. Maka amon kalongkang olo tä indu selamat kalunen, amon tisae indu selamat olo kapir, paham haream tinai, amon iä sukup bitie!

13. Aku masanan talo toh akan keton, idjä kapir solake; krana basa aku rasul olo kapir, aku manara pangkatku.

14. Ajaajau, mikäh aku tau madjik kolangku mangabehu, mangat mahaga isut olo tä kea.

15. Krana amon kalunen

djari induan awi äwen inganan, kilen amon äwen tä iangkat tinai? djaton djetä kilau awang matäi uras belom tinai?

16. Amon parute brasih, tä awang beken uras brasih kea; amon uhate brasih, tä karä edae kea brasih.

17. Toh, amon belae karä edae tä djari ilenteng, tuntang ikau, idjä muna batangundus kajuan, djari irapet hetä, tuntang kalotä ikau mandjadi hindjä uhate, tinai ompat gitan batangundus toto tä:

18. Tä, äla ikau taratara, manawah edae tä; tapi amon ikau mampatara arepm manawah iä, buah ikau katawan, ikau djaton mabelom uhat, tapi uhat mabelom ikau.

19. Toh, mikäh koam: edae tä djari ilenteng, nakara aku irapet hetä.

20. Buah aughm; olo tä djari ilenteng basa iä djaton pertjaja; tapi ikau melai awi kapertjaja. Tä, äla ikau badjoho, tapi buah mikäh.

21. Krana amon Hatalla djaton djari manjanjang idjä puna edae tä, buabua ikau, mikäh iä djaton manjanjang ikau kea.

22. Ingat asi tuntang kakaras Hatalla; kakarase tä akan olo idjä djari balongkang, tapi asie tä akam, asal ikau melai huang asie; djaka

dia, tä ikau kea karäh ilen tenge.

23. Tinai olo tä, djaka terai karisange, karäh irapet tinai, krana Hatalla bara kwas bewäi marapet olo tä tinai.

24. Krana amon ikau djari ilenteng bara batang, idjä puna batangundus kajuan bewäi, tuntang mangabeken dasarm ikau djari irapet huang batangundus toto: paham haream äwen idjä puna edae karäh irapet tinai huang puna batang ai.

25. Krana aku djaton maku hilim perkara basilim toh dengan keton, o pahari, belä keton mado arep keton pitar: belae olo Israel djari impalulang atäie, sampai olo kapor djari sukup karäe tamä;

26. Tuntang kalotä salepah Israel karäh injalamat, tumon augh surat: „Bara Sion karäh dumah Idjä Pandohop tä, iä karäh makis kadhaka bara Jakob.” — (*Jes.* 59,20.)

27. „Tuntang djetoh djangdjingku dengan olo tä, kataka aku karäh manganan karä dosae.” — (*Jer* 31,33.)

28. Amon tumon Ewangelion, olo tä toto musoh, sabab keton; tapi tumon pinitih Hatalla olo tä äka kataue, tagal karä tatoe.

29. Krana karä panengan asi tuntang parawäie djaton injasal Hatalla.

30. Krana kilau keton ba-

hut marisang dengan Hatalla, tapi toh keton djari iasi, awi karisang olo tä:

31. Kalotä olo tä marisang katontoh, nakara olo tä kea iasi awi asi, idjä djari dinon keton.

32. Krana Hatalla djari mangurong olo handiai hong karisange, nakara iä masi olo handiai.

33. Lalehan katimben kutoh kapintar tuntang kaharatin Hatalla! Karä hukume djaton taratuga! karä djalae djaton taratuntut!

34. Krana äwe djari harati kahandak Tuhan? atawa äwe djari matoh mangalagai augh akae?

35. Atawa äwe djari manenga talo akae, sampai patut injulang tinai?

36. Bara Iä, awi Iä, tuntang Akae karä talo handiai; akae horumat sampai kata-tabi! Amen

---

BAGI 12.

Olo idjä iasi Hatalla patut magon manahi Hatalla, tuntang belom budjur dengan kolae.

---

1. Maka aku mampingat keton, o pahari, awi karä asin Hatalla, mangat keton mandjuluk bereng keton indu parapah idjä belom, idjä brasih, tuntang ingilak Ha-

talla, djetä sombajang keton idjä tuntang kaharati.

2. Äla manjama arep keton dengan kalunen toh, tapi obah arep keton, awi huang keton toto inaheta, nakara keton tau mariksa, idjä kwe kahandak Hatalla idjä bahalap, idjä tumon kakilake tuntang tinduh.

3. Krana awi asi, idjä djari inenga akangku, aku hamauh dengan genep bitin keton, äla mado arep keton hai bara patut, tapi buah mado arep keton naniha bewäi, tumon Hatalla djari mambagi kapertjaja akan genep olo.

4. Krana kilau ita arä ramonbereng ita huang bereng Idjä, tapi djaton rata karä ramonbereng tä sama gawie: — (1.Kor.12,12.)

5. Kalotä kea ita idjä arä indu bereng Idjä huang Kristus, tapi intu sama arep ita ita uras sama ramon bereng.

6. Tuntang ita hakabeken kapik tangan Hatalla, tumon asi djari inengae akan ita.

7. Djadi, djaka aton kaharatin olo, buah djetä tumon kapertjaja; djaka aton pangkat gawi, buah olo malalus tä; djaka madjar, buah totototo ngnan tä.

8. Idjä indu mampudji olo, buah iä totototo mimbing tä; idjä pambagi talo, buah tuntang budjur atäie; idjä marentah, buah iä titip

tirok atäie; idjä mandohop olo, buah tuntang handjak atäie.

9. Sinta tä äla haliau; singi kapapa, heret dengan kahalap.

10. Hasinta sama arep keton totototo, kilau hampahari; buah keton tjakap mahorumat kolan keton paham bara bitin keton.

11. Æla keton mamoen, tapi buah mangkarenä, buah blasut huang rogh; awi manempo Tuhan.

12. Handjak keton huang kaharap, sarenan arep keton huang kadjakä; tetep keton hong lakudoa.

13. Dohop olo brasih, idjä aton katapase; buah keton badjenta dengan tamuäi.

14. Laku berkat akan olo, idjä mangasingen keton; laku berkat, äla manjapa.

15. Handjak keton omba olo handjak, tangis keton omba olo idjä manangis.

16. Buah keton sama kahandak keton; äla mipen talo hai, tapi handjäan arep keton dengan olo korik; äla mado arep keton pintar.

17. Ælu mamaläh kapapa sama kapapa; kumang tuntang goang talo, idjä patut intu baun olo handiai.

18. Olih dengan olih, idjä keton, gau kabuah dengan olo handiai.

19. Æla mamaläh arep keton, o keton idjä ingilakku,

tapi mendäh kalait; krana aton augh surat: „Aku idjä mahukum, karäh aku mamaläh gawin olo, koan Tuhan. — (5. Mos. 32, 35.)

20. „Maka amon musohm blau, pakanan iä; amon iä teah belaie, pihop iä; krana djaka gawim kalotä, tä ikau kilau manawon barah hundjun takoloke.” — (Ser. Sal. 25. 21.)

21. Æla ikau alah awi kapapa, tapi palah kapapa hapan kahalap.

BAGI 13.

Patut ita mamenda tuntang mahorumat olo hai, sinta kola, tuntang mandjaga arep ita.

---

1. Patut genep olo mamenda olo kwasa, idjä mimbing prentah. Krana djaton pangkat kwasa, djaka dia awi Hatalla, karä olo kwasa idjä aton, djetä djari iangkat Hatalla.

2. Djadi, olo idjä malawan olo kwasa, iä malawan atoh Hatalla; maka olo idjä malawan tä karäh mambet hukum akae.

3. Krana olo hai tä djaton indu kikäh gawi bahalap, tapi indu kikäh gawi papa. Toh, amon ikau djaton maku mikäh olo kwasa tä, käläh awi talo bahalap, tä ikau karäh mandino horumat awie.

4. Krana olo tä djipen Hatalla, indu ontong aim kea. Tapi djaka ikau mawi talo papa, buah ikau mikäh; krana iä djaton mimbing padang haiang bewäi; krana iä djipen Hatalla, uka mamalah mahukum karä olo tä, awang mawi talo papa.

5. Tagal tä djaton tau dia ita mamenda iä, djaton tagal hukum tä bewäi, tapi tagal atäi ita kea. — (1. *Petr.* 2,13.)

6. Tagal tä kea patut keton manahor asil; krana äwen tä djipen Hatalla, idjä tantai indu nguan perkaran kalunen toh.

7. Toh, tenga talo idjä patut akan olo handiai; akan idjä äka asil, tenga asil; akan idjä äka bea, tenga bea; mikäh dengan idjä patut ingikäh; horumat idjä patut iborumat.

8. Äla keton butang intu olo talo enen, baja idjä sinta sama arep keton tä; krana idjä sinta kolae, iä djari malalus Torat.

9. Krana prentah tä: „Äla habandong; äla mampatäi olo; äla manakau; äla manandjaro; äla mipen talo,” tinai brangai karä prentah beken hindai, uras bulat huang augh Idjä toh: „Ikau patut sinta olo, kilau arepm kabuatm.” — (*Mark.*12,31.)

10. Sinta tä puna djaton maku mamapa kolae; tumon

tä sinta idjä malalus Torat.

11. Tinai käläh, basa ita katawan djam djari sampai, patut ita misik batiroh toh; kraua katontoh salamat djari tokep haream dengan ita, bara katika harun ita pertjaja bihin.

12. Alem bilak hapus, djari tokep handau; buah ita mengkak gawin kakaput, palus mangkepan ganggaman kalawa.

13. Buah ita manandjong mantoh, kilau handau, äla ita babungu kuman mihop, äla ita huang sasuro, mawi kandji, äla hasuat, äla hakahiri;

14. Tapi buah keton hapakaian Tuhan Jesus Kristus, tuntang äla mahaga isin keton sampai kipäe lembut.

BAGI 14.

Olo idjä abas huang kapertjaja tuntang olo idjä balemo huang kapertjaja patut hasarenan, hasinta tuntang hadohop sama arepe.

---

1. Tarima olo, idjä balemo huang kapertjaja, tapi äla indu kasuat.

2. Belaehe olo pertjaja, tau kuman talo bararangai; tapi olo idjä balemo tä kuman sajor bewäi.

3. Äla olo idjä kumae manawah idjä djaton kumae; tinai idjä djaton kumae äla

manjalan iä idjä kumae; krana Hatalla djari manarima iä.

4. Tapi äwe ikau, sampai manjalan rewar olo beken? alo mendeng alo balongkang akan tempoe bewäi; tapi tau bewäi iä impendeng; krana Hatalla kwasa mampendeng iä.

5. Belaehe olo mimbing andau Idjä hai bara andau beken; tapi belaehe mimbing karä andau sama. Käläh genep biti mandjadi batantu atäie totototo.

6. Idjä mimbing andau, iä mimbing tä akan Tuhan, tinai olo idjä djaton mimbing andau, sabab Tuhan kea iä djaton mimbing andau tä. Idjä kuman, iä kuman akan Tuhan, krana iä manarimakasih intu Hatalla; tinai idjä djaton kuman, sabab Tuhan kea iä djaton kuman, tuntang manarimakasih intu Hatalla.

7. Krana dialo idjä .biti ita belom akae kabuate, tinai dialo idjä bitu matäi akae kabuate;

8. Amon ita belom, ita belom akan Tuhan, tinai amon ita matäi, ita matäi akan Tuhan. Djadi, alo belom alo matäi, ita ain Tuhan.

9. Krana sabab tä kea Kristus djari matäi, tuntang djari belom haluli, nakara iä Tempon olo matäi, Tempon olo belom.

10. Maka ikau, buhen ikau manjalan paharim? atawa ikau tinai, buhen ikau manwah paharim? Krana ita handiai indu naharep karosin basaran Kristus.

11. Krana aton augh surat: „Belom aku, koan Tuhan, sakarä utut karäh indeko akangku, tuntang sakarä djela akan mangaku Hatalla.” — (*Jes. 45, 23.*)

12. Tä, genep bitin ita akan marinting intu Hatalla tagal pambelome.

13. Tagal tä äla ita hindai manjalan sama arep ita; tapi buah ita mandjaga totototo, belä ita manantarang atawa mampalajang paharinu ita.

14. Aku katawan batantu haliai huang Tuhan Jesus, dialo talo idjä mahin puna pali, baja akan idjä mado talo pali, akae tä kea djetä pali.

15. Tapi djaka paharim kapähä atäie sabab panginam, tä ikau djaton hindai tumon sinta. Äla sabab panginam marusak olo tä, idjä akae Kristus djari matäi.

16. Djaga, belä kahalap tä idjä intu keton imapa olo.

17. Krana karadjaan Hatalla djaton hong kuman mihop, tapi hong katetek, kasanang tuntang kabandjak huang Rogh brasih.

18. Krana olo idjä huang djetä manempo Kristus, iä

ingilak Hatalla tuntang parihara olo.

19. Tagal tä, buah ita manggoang talo idjä akan kasanang, tuntang idjä haragapan, tuntang idjä haragapan sama arep ita.

20. Æla tagal panginan mangarak gawin Hatalla; alo talo handiai brasih, tapi djetä pali akan olo, idjä kumae haiak tantarang atäie.

21. Babalap haream djaton kuman isin talo, djaton kea mihop anggor, djaton kea hapan talo beken, idjä manantarang, atawa mampalajang, atawa mampalemo paharim.

22. Amon ikau bara kapertjaja, imbingtä akamintu baun Hatalla. Salamata olo, idjä djaton maniwasa arepe huang talo, idjä iä ompat hapae, tuntang ompat mawie.

23. Tapi olo idjä bembang atäie, tuntang kumae kea, iä tä tiwas, basa iä djaton kumae tuntang kapertjaja; krana talo handiai, idjä djaton awi kapertjaja, djetä uras dosa.

BAGI 15.

Patut ita manjarenan kola, basa Kristus djari manjarenan ita handiai. Paulus masanan arepe.

1. Maka patut ita, idjä abas, manjarenan karä kalemon awang djaton abas, äla ita mangilak arep ita.

2. Genep bitin ita akan manggau arepe ingilak olo, uka mampahalap tuntang haragapan iä.

3. Krana Kristus kea djaton djari mangilak arepe, tapi, tumon augh surat: „Karä augh olo tä awang papa, idjä manjapa ikau, djari buah aku.” — (*Masm.* 69,10.)

4. Krana talo handiai, idjä tarasurat horan, djetä djari injurat hapan madjar ita, nakara ita awi augh kaketep tuntang ampong, idjä huang surat, aton bara kaharap.

5. Tapi käläh Hatalla, Batang kaketep tuntang ampong, manenga akan keton, mangat keton handiai hindjä kabandak tumon Jesus Kristus;

6. Nakara keton handiai bulat atäi, hindjä njamä manara Hatalla, Bapa Tuhan ita, Jesus Kristus.

7. Tagal tä, buah ita hararima sama arep ita, kilau Kristus kea djari manarima ita intu kahain Hatalla.

8. Maka koangku, Jesus Kristus djari injoho akan olo idjä injunat sabab katoton Hatalla, uka malalus karä djandjie akan karä tatoe.

9. Tapi karä utus olo kapir akan manara Hatalla sabab asie, tumon augh surat: „Tagal tä aku handak mangaku ikau marak karä olo kapir, tuntang manjanji, ma-

nara aram." — (*Masm.*18,50.)

10. Tinai augh surat beken kalotob: „Handjahandjak keton, o olo kapir, haiak deng-an ungkup ajue." — (*5.Mos.*32,43.)

11. Tinai: „Tara Tuhan, o olo kapir handiai, karä utus olo akan mahorumat iä." — (*Masm.*117,1.)

12. Tinai koan Jesaia: „Dapit aton lembut salundik Jesse, iä karäh marentah olo kapir; huang iä olo kapir karäh harap." — (*Jes.*11,10.)

13. Tapi käläh Hatalla, Batang-kaharap, manjuang keton dengan karä kahandjak tuntang kasanang huang kapertjaja, mangat kaharap keton djowong haliai awi kwasan Rogh brasih.

14. Tapi bitingku kea mahin batantu katawan, pahari! keton kontep kahalap, basuang karä kaharati, tuntang olih keton hadjar sama arep keton.

15. Tinai aku djari petah kea mampait surat akan keton, o pahari, hapa mampingat keton awi asi tä, idjä djari inenga Hatalla akangku;

16. Basa aku toh puna rewar Jesus Kristus akan olo kapir, uka aku kilau imam malalus Ewangelion Hatalla, mangat olo kapir indu parapah idjä äka kakilake, idjä imprasih Rogh brasih.

17. Tagal tä aku tau taratara huang Kristus Jesus huang perkara Hatalla tä.

18. Krana aku djaton petah bakotak talo enen, djaka dia Kristus mandjadian tä hapan aku, hapan augh tuntang gawi, uka olo kapir mamenda iä;

19. Hapan kata idjä kwasa tuntang gawi heran, hapan kwasan Rogh brasih, sampai aku djari masanan Ewangelion Kristus bara Jerusalem bakaliling, palus sampai Iirikum.

20. Tuntang aku djari tantai haliai masanan Ewangelion intu kaleka aran Kristus hindai insanan, belä aku mamangun hundjun galang, awang djari ingkes olo beken.

21. Tapi, kilau augh surat: „Olo idjä äka brita tä hindai insanan, olo tä karäh mitä iä, olo idjä hindai mahining tä, iä karäh barati tä." — (*Jes.*52,15.)

22. Awi tä kea kindjap aku karoh, djaton hilaku madja keton.

23. Tapi basa katontoh djaton katapasan kalekaku huang karä tanah hila toh, tuntang djari arä njeloe paham kahausku madja keton:

24. Toh maka aku harap tulus kea madja keton, amon aku hagoet akan Spania; krana aku harap manantarang lewun keton, tuntang mitä keton, uka aku iagah keton akan kanih; limbah huangku djari lupuluput dengan keton.

25. Maka toh aku hagoet akan Jerusalem, mangat mandohop karä olo brasih.

26. Krana olo Makedonia tinai olo Aghaia tuntang kakilak atäie djari pakat, mam-pait isut ramoe akan karä olo pähä belom awang marak olo brasih, idjä huang Jerusalem. — (1.Kor.16,1.)

27. Tuntang karadjie olo tä mandohop äwen, tinai olo tä kilau butang kea dengae. Krana amon olo kapir djari omba mandino ramoe idjä ain Rogh, patut kea iä mandohop äwen hapan ramon kalunen.

28. Maka amon aku djari malalus gawi tä, tuntang djari mandjuluk bua tä akan äwen, tä aku karäh lius akan Spania, haiak manantarang lewun keton.

29. Tapi tawangku, amon aku sampai keton, maka aku karäh sampai tuntang karä berkat Ewangelion Kristus.

30. Maka aku blaku intu keton, o pahari! tagal Tuhan ita Jesus Kristus, tuntang tagal sintan Rogh, uka keton mandohop aku, mangkarenä blaku doa intu Hatalla akangku;

31. Nakara aku ingalindong bara karä olo parajap, idjä hong Judea, uka gawingku hong Jerusalem ingilak olo brasih;

32. Mangat aku tuntang kahandjaku sampai keton, awi

kahandak Hatalla, palus impangat haiak dengan keton.

33. Maka käläh Hatalla, Batang-kusanang, mangang-gulo keton handiai. Amen.

BAGI 16.

Paulus tuntang olo idjä dengae manabi olo Romani; Paulus mahapus surate.

---

1. Maka aku mampudji keton, käläh manarima Poibe, paharin ita idjä bawi tä, idjä manjang manonggo ungkup Tuhan hong Kenghrea.

2. Tarima iä huang Tuhan, kilau patut intu olo brasih, tuntang dohop iä huang karä perkara idjä ilakue intu keton; krana iä kea djari mandohop arä olo, aku kea mahin djari indohope.

3. Käläh keton manabi Priskila äwen duä Akwila, idjä padjaku huang Kristus Jesus; — (Gaw.Ras.18,2.)

4. Idjä djari manjaragh ujate indu gantin tabasengku, djaton aku bewäi manarimakasih intu iä, tapi karä ungkup Tuban kea, idjä parak olo kapir.

5. Tinai tabi ungkup tä kea, idjä hapumpong huang humae. Tabi Epainetos, idjä äka huangku, iä tä olo Aghaia, idjä solake djari pertjaja huang Kristus.

6. Käläh manabi Maria,

idjä djari arä gawie nguan ikäi.

7. Käläh manabi Andronikus tuntang Junias, idjä padjaku, idjä bihin inutup baiak aku; äwen duä tä bawewut intu karä rasul, tuntang iä djari huang Kristus helo bara aku.

8. Tabi Amplias, idjä äka kataungku huang Tuhan.

9. Käläh manabi Urbanus idjä padjaku huang Kristus, tinai Staghis, idjä äka huangku.

10. Käläh manabi Apelles, idjä djari ingkemä toto budjur huang Kristus. Tabi äwen idjä bara ungkup Aristobulus.

11. Käläh manabi Herodion, idjä kapatohku. Tabi äwen baris ungkup Narsisus, idjä huang Tuhan.

12. Käläh manabi Tripena äwen duä Triposa, idjä djari omba bagawi akan Tuhan. Tabi Persis, idjä äka huangku, idjä djari paham bagawi akan Tuhan.

13. Käläh manabi Rupus, olo intih Tuhan tä tuntang indue, idjä kilau induku kea.

14. Käläh manabi Asinkritus, Plegon, Hermas, Patrobas, Hermes, tuntang karä pahari idjä dengae.

15. Käläh manabi Pilologos tuntang Julia, Nereus äwen duä habetau, tinai Olimpas, tuutang karä olo brasih idjä dengae.

16. Käläh hatabi sama arep

keton hapan sium brasih. Karä ungkup idjä huang Kristus manabi keton.

17. Tapi jaku blaku intu keton, o pahari, djaga arep keton bara olo tä, idjä mam-palembut kasuat tuntang talo äka tantarang, awang malawan adjar, idjä djari inarima keton; baris arep ketou bara olo tä.

18. Krana olo kalotä djaton manempo Tuhan ita, Kristus, tapi iä manempo knaie; tuntang awi kamanis tutor sansanae, awie manara olo, iä mampalajang atäi olo idjä djaton batawat.

19. Krana kahias keton djari tawan olo handiai; tagal tä aku handjak sabab keton; tapi aku handak keton toto pintar huang kahalap, tapi humong huang kapapa.

20. Maka Hatalla, Batangkasanang, badjeleng karäh mamparamok setan tä penda pain keton. Käläh asin Tuhan ita Jesus Kristus mam-pahaiak keton. Amen.

21. Timoteus, idjä padjaku tä, manabi keton, tinai Lukius, Jason, tuntang Sosipatrus, idjä kapatohku.

22. Jaku Tertius, idjä djari mamantik surat toh, manabi keton huang Tuhan.

23. Gajos manabi keton, idjä mahaga kadjangu, tuntang salepah ungkup. Erastus, mantirrear lewu toh manabi keton, tinai Kwartus, pahari tä.

24. Käläh asin Tuhan ita Jesus Kristus mampahaiak keton! Amen.

25. Maka akan idjä kwasa mandähen keton tumon augh Ewangelion, idjä insanangku, tumon britan Jesus Kristus, tumon karinah talo basahokan tä, idjä djari basilimbara tamparan kalunen,

26. Tapi idjä ingarinah ka-

tontoh awi surat karä nabi, tuntang insanan akan karä utus olo kapir awi prentah Hatalla, idjä puna katatahi, indu mampendeng katurut awi kapertjaja :

27. Akan Hatalla tä, idjä batonggal iä pintar, käläh akae horumat sampai katatahi awi Jesus Kristus. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ SOLAKE AKAN OLO KORINTUS.

BAGI 1.

Paulus mansbi olo Korintus; iä mampudji äwen, uka iä uras hindjä atäi, basa äwen hambalang sama arepe; iä masanan akae, Hatalla djaton manarima olo, idjä pintar, kwasa tuntang hai atäie, malainkau olo idjä randah tuntang balemo huange.

1. Paulus, idjä djari iangkat mandjadi rasul Jesus Kristus, awi kahandak Hatalla, tinai Sostenes, pahari tä,

2. Mampait akan ungkup olo ain Hatalla, idjä into Korintus, akan äwen, idjä djari imprasih huang Jesus Kristus, idjä djari irawäi uka mandjadi brasih, tuntang akan olo handiai, idjä baka-

liling hetä, idjä blaku doa huang aran Tuhan Jesus Kristus:

3. Käläh asi mampahaiak keton tuntang kasanang, bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

4. Haradjur aku manarimakasih intu Hatallangku sabab keton, tagal asin Hatalla, idjä djari inenga akan keton huang Jesus Kristus.

5. Basa keton huang karä perkara djari tatau huang iä, huang karä adjar, huang karä kaharati;

6. Tumou kasaksian tabiu Kristus tä djari dähen intu keton,

7. Sampai keton djaton tapas paneugan asi, idjä mahin dia, haiak keton mentai Tuhan ita, Jesus Kristus, mangarinah arepe;

8. Iä kea karäh mandähen keton sampai kalepah, uka keton djaton bukue tau impudji metoh andau Tuhan ita Jesus Kristus.

9. Hatalla etter djandjie, idjä awie keton djari irawäi, uka hindjä dengan Anake, Jesus Kristus, Tuhan ita.

10. Maka aku blaku intu keton, pahari, hapan aran Tuhan ita, Jesus Kristus, uka keton handiai sama augh idjä, äla keton hambilang dengan sama arep keton, tapi mangat keton toto hindjä bulat atäi, tuntang sama kahandak.

11. Krana awi äwen idjä bara human Kloe aku djari mahining, keton bakalawan sama arep keton.

12. Maka djetoh inahiuku: basa belaehe keton hamauh: aku toh murid Paulus; tinai belaehe: aku toh murid Apolos; aku toh murid Kepas; aku toh murid Kristus. — (*Gaw. Ras.18,24.*)

13. Kilen, aton Kristus djari imbagi toh tinai? Aton Paulus djari injampalaki gantın keton? Atawa djari keton impandoi huang aran Paulus?

14. Aku manarimakasih intu Hatalla, basa aku djaton djari mampondoi idjä biti

keton, baja Krispus äwen duä Gajus.

15. Uka äla olo hamauh, aku djari mampondoi olo huang arangku.

16. Tapi aton kea aku djari mampondoi olo human Stepanus tä; mikäh aton aku djari mampondoi beka hindai, aku djaton mingate.

17. Krana Kristus djaton djari manjoho aku mampondoi olo, tapi nakara aku masanan Ewangelion; äla hapan kotak pintar, belä sampalakin Kristus tä haiang.

18. Krana britan sampalaki tä kilau kahumong bewäi intu karä olo idjä banasa, tapi intu ita, idjä injalamat, brita tä toto kwasan Hatalla. — (*Rom.1,16.*)

19. Krana aton augh surat: „Aku handak marusak kapitar olo pintar, tuntang kaharatin olo harati aku handak mampahaiange.” — (*Jes.29,14.*)

20. Kwe karä olo pintar? kwe olo tamat surat? kwe olo, idjä maher mariksa perkaran kalunen toh? Djaton Hatalla djari manampa kapintar kalunen toh mandjadi humong?

21. Krana basa kalunen toh awi kapintare, djaton djari kasene Hatalla huang kapintare, tä maka awi sarita idjä humong ampie Hatalla handak manjalamat karä olo tä idjä pertjaja.

22. Krana olo Jehudi blaku kata heran, tuntang olo Hellenes manggau kapintar.

23. Tapi ikäi masanan Kristus, idjä djari injampalaki, idjä äka patarang akan olo Jehudi, tuntang kilau talo humong akan olo Hellenes.

24. Tapi akan idjä djari irawäi, alo Jehudi alo Hellenes, ikäi masanan Kristus, kwasan Hatalla tuntang kapintar Hatalla.

25. Krana kahumong Hatalla tä pintar bara olo kalunen, tuntang kalemon Hatalla tä abas bara olo kalunen.

26. Itä ampin keton idjä irawäi, o pahari! djaton arä keton idjä pintar tumon isi, djaton arä keton idjä kwasa, atawa hai: — (*Matt.11,25.*)

27. Tapi idjä humong huang kalunen, djetä djari intih Hatalla, nakara iä mampahawen idjä pintar tä; tuntang idjä balemo huang kalunen djari intih Hatalla, nakara iä mampahawen idjä abas tä;

28. Tinai idjä asiasi ampie huang kalunen toh, tuntang idjä batawah, djetä djari intih Hatalla, tuntang idjä kilau djaton, nakara iä mampahawen idjä badjoho;

29. Uka äla haliai isi manara arepe intu baue.

30. Maka awie tä kea keton toh huang Kristus Jesus, idjä djari indjadian Ha-

talla indu kapintar, katetek, karasih, tuntang kaliwus ita.

31. Nakara tulus kilau augh surat: „Olo idjä taratara, buah iä taratara huang Tuhan.” — (*Jes.65,16.*)

BAGI 2.

Brita, idjä insanan Paulus, alo djetä djaton tumon kadjanis kotak atawa tumon kapintar olo: maka djetä djari insanan huang kwasan Hatalla, tuntang djetä bahalap haliai bara kapintar olo, sampai olo kalunen huang kapintar ai mahin djaton tau haratie.

1. Maka jaku toh, o pahari, metoh aku djari tanggoh keton, djaton aku djari dumah hapan kotak badjanis atawa hapan paham kapintar, masanan augh Hatalla akan keton.

2. Krana katahingku hindjä keton, aku djaton maku kawatan perkara enen, baja Jesus Kristus idjä injampalaki tä.

3. Maka aku djari melai dengan keton tuntang kalemo, kikäh, haiak paham kagendjähku.

4. Karä kotakku tuntang saritangku djaton djari tumon kotak kapintar olo, baka mangatau olo, tapi huang Rogh tuntang kwasa.

5. Nakara kapertjajan keton djaton bagalang hong kapintar olon, tapi hong kwasan Hatalla.

6. Tapi akan olo idjä tinduh ikäi masanan kapintar kea, tapi djaton kapintar idjä ain kalunen toh, atawa ain karä mantir kalunen toh, idjä akan haiang:

7. Malainkan ikäi masanan kapintar Hatalla idjä bahali tä, idjä basilim, idjä djari inukas Hatalla helo bara tamparan kalunen, akan indu kabain ita;

8. Idjä karä mantir kalunen toh djaton djari kasenäe; krana djaka olo tä djari kasenäe, toto, iä djaton djari manjampalaki Tuhan, Tempun kahai.

9. Tapi kilau augh surat: „Idjä djaton djari gitan matan olo, idjä djaton djari hining pinding olo, idjä djaton djari tamä atäi olo: djetä djari injimpan Hatalla akan karä olo, idjä sinta iä.” (Jes.64,4.)

10. Maka Hatalla djari mangarinah talo tä akan ita awi Rogh ai; krana Rogh tä mariksa talo handiai, alo karä tirok Hatalla idjä timben haliai kea.

11. Krana äwe baris karä olo kalunen aton kasene talo idjä huang olo, baja rogh olo, idjä melai huange? Kalotä kea dialo idjä kasene karä tirok Hatalla, baja Rogh Hatalla.

12. Maka ita djaton djari mandino rogh kalunen, tapi Rogh bara Hatalla, nakara

ita tau kasene talo, idjä djari inenga Hatalla akan ita.

13. Djetä kea insuman ikäi, djaton hapan kotak idjä iadjar kapintar olon, tapi hapan kotak, idjä iadjar Rogh brasih, haiak mananding talo ain Rogh sama Rogh.

14. Tapi olo idjä tumon puna dasare djaton manarima talo ain Rogh Hatalla, djetä kilau kagila bewäi akäe, iä djaton tau haratie, basa djetä patut inirok tumon Rogh.

15. Tapi olo idjä tumon Rogh tau mariksa talo handiai, tapi bitie djaton tau iriksa olo.

16. Krana äwe djari katawan tirok Tuhan, sampai tau madjar iä? Tapi intu ita aton tirok Kristus.

BAGI 3.

Hatalla bewäi idjä Batang-salamat; karä pandita ures sama rewar Hatalla; äla olo pabalau leket dengäe, tapi buah olo handiai hindjä atäie leket intu Hatalla.

1. Maka aku, o pahari! djaton djari tau hakotak dengan keton kilau dengan olo idjä tumon Rogh, tapi kilau dengan olo idjä tumon isi, kilau dengan anak awau huang Kristus.

2. Djohon tusu djari hapangku pakanan keton, djaton talo kinan toto, krana

Bibin keton hindai tau kumae, toto, toh mahin keton hindai-kea tau.

3. Basa keton magon tumon isi; krana basa keton bakahiri, tuntang hasuat, tuntang hakalawan, tä, dia keton tumon isi? djaton keton tumon dasar olon?

4. Krana amon koan idjä: aku toh murid Paulus; — tinai idjä: aku toh murid Apolos: — djaton keton tumon isi?

5. Æwe kea Paulus, äwe Apolos? Baja djipen, idjä djari mimbit keton pertjaja, tuntang djetä, tumon tangan Tuhan akan genep biti. — (*Gaw.Ras.18,24.*)

6. Aku djari mimbul, Apolos djari manatae, tapi Hatalla djari manjohoe mandjari.

7. Tumon tä, idjä mimbule djaton talo, kalotä kea idjä manatae, tapi Hatalla, idjä manjohoe mandjari.

8. Maka idjä mimbule tuntang idjä manatae sama bewäi, genep biti karäh mandino upahe tumon gawie.

9. Krana ikäi toh olo idjä ompat gawin Hatalla, keton toh tanan Hatalla, tuntang human Hatalla.

10. Tumon asin Hatalla, idjä djari inengae akanku, aku djari mandak galang huma, kilau tukang idjä pintar; toh olo beken mamangun hundjue. Maka patut genep biti mingat buabuah,

kilen ampie mamangun hundjue.

11. Krana dialo idjä biti tau mandak galang beken bara idjä djari iandak, iä tä: Jesus Kristus.

12. Tapi djaka olo hundjun galang djetä mamangun bulau salaka, hintan, kaju, oru, tampilai:

13. Gawin genep biti karäh bakarinah, andau hai tä karäh manarange, basa djetä karäh ingarinah awi apui; ampin gawin genep biti karäh ingkemä hapan apui.

14. Djaka gawiu olo, idjä djari imangue hundjun galang tä, melai, olo tä karäh mandino upah.

15. Tapi djaka gawin olo karäh bakähu, olo tä rugi; maka bitie karäh ihaga, tapi kilau pohos apui kea.

16. Djaton keton katawan, keton toh human Hatalla, tuntang Rogh Hatalla melai huang keton?

17. Amon olo marusak human Hatalla, iä karäh irusak Hatalla; krana human Hatalla tä brasih; humae, djetä keton.

18. Æla mamunga arep keton; amon aton olo baris keton, idjä mado arepe pintar hong kalunen toh, käläh iä humong helo, mangat mandjadi pintar.

19. Krana kapintar kalunen toh puna kahumong intu baun Hatalla; krana aton augh surat: „Iä manguling olo pin-

tar huang akale idjä bakalilit." — (*Job* 5, 12. 13.)

20. Tinai: „Tuhan kasene karä tirok olo pintar, uras haiang bewäi." — (*Masm.* 94, 11.)

21. Tagal tä, äla keton taratara sabab olon. Talo handiai uras ain keton.

22. Alo Paulus, Apolos, Kepas, hapus kalunen, alo pambelom atawa pampatäi, alo talo katontoh atawa talo idjä dapit, talo handiai tä uras ain keton.

23. Tapi keton ain Kristus, tuntang Kristus ain Hatalla.

BAGI 4.

Paulus manutor arepe akan olo Korintus, mangat olo tä manumon auge.

1. Kalotä maka genep bitipatut mingat ikäi toh rewar Kristus, idjä mahaga karä talo basahokan ain Hatalla.

2. Toh, idjä inggau intugenep bitin olo pahaga, djetä, uka iä budjur pahagae.

3. Maka aku manggarä tä korik haliai, amon keton manaha aku, atawa amon aku inaha bararangai olo; toto bitingku kea mahin djaton petah mangakira arepku.

4. Krana alo aku djaton katawan kasalanku, tapi awi tä aku hindai kea budjur, malainkan Tuhan idjä mariksa tuntang mamutus aku.

5. Tagal tä, äla keton kanaha manaha helo bara wajah, sampai Tuhan dumah, idjä karäh mimbit akan kalawa talo tä kea, awang basilim huang kaput, tuntang mangarinah karä tirok atäi; tä maka genep bitikaräh mandino bagie bara Hatalla.

6. Maka karä perkara toh, o pahari, djari injuratku tahiu arepku tuntang Apolos, sabab keton, nakara keton iadjar awi ikäi, belä keton manaha arep keton hai bara idjä djari tarasurat nah, belä keton marako hai atäi tagal olon, tuntang manawah sama arep keton.

7. Krana äwe djari mangkat ikau? narai aim, idjä djari dinom dia inenga bewäi? Toh, amon uras djetä inenga, kilen tinai ikau hai atäim, kilau ikau djaton djari mandinoe inenga bewäi?

8. Toh keton djari puas; toh keton djari tatau; alo dia ikäi mahin keton marentah; tapi kajah! käläh djaka keton toto marentah, nakara ikäi kea marentah haiak keton.

9. Krana kamäangku, Hatalla djari mandjadian ikäi, idjä rasul, kilau ngahus bewäi, kilau idjä tantai impatäi bewäi; krana ikäi djari äka kariäng atäi kalunen, akan karä malaikat tuntang karä olon.

10. Ikäi toh kilau gila sa-

bab Kristus, tapi keton pin-tar huang Kristus; ikäi ba-lemo, tapi keton abas; ke-ton bara horumat, tapi ikäi batawah.

11. Sampai djam toh kea ikäi blau tuntang haus belai ikäi, ikäi balowai, ikäi imen-dong, tuntang djaton kaleka ikäi melai idjä batantu.

12. Ikäi bagawi mandjudju lengän ikäi kabuat; ikäi injapa olo, tä ikäi mamberkat; ikäi ingasingen olo, maka ikäi manjarenan;

13. Ikäi paham imapa, tä ikäi blaku doa; ikäi djari kilau kihal kalunen, kilau hapan olo handiai mamapas kibale, sampai katontoh kea.

14. Aku djaton manjurat perkara toh tantai mampahawen keton, tapi aku mampingat keton kilau anakku, idjä äka kataungku.

15. Krana alo gurun keton sapulu kojan huang Kristus, tapi bapa keton djaton arä: krana huang Kristus Jesus aku djari manak keton awi Ewangelion.

16. Tagal tä aku mampingat keton, buah keton tumon aku.

17. Tagal tä aku djari manjoho Timoteus manalih keton, anakku idjä budjur tä, idjä äka kataungku huang Tuhan, mangat managor keton tahu karä djalangku, idjä huang Kristus, kilau aku

pudji madjar hetähetä intu karä ungkup Tuhan.

18. Tapi aton isut idjä mam-padjoho arepe, kilau aku dja-ton akan dumah, manalih keton.

19. Tapi badjeleng bewäi aku karäh dumah tanggoh keton, amon Tuhan manjoho aku, tä aku handak mangkemä djaton karä kotak olo badjoho tä, tapi kwasae. — (*Gaw. Ras.18,21.*)

20. Krana karadjaan Hatalla djaton huang kotak, tapi huang kwasä.

21. Narai kahandak keton? Aton aku akan dumah mandjara keton, atawa dumah huang sinta tuntang rogh kalemo?

BAGI 5.

Paulus manjoho olo Korintus mambaris olo bangang bara ungupe.

---

1. Arä olo djari mambrita, aton olo pahabandong marak keton, tuntang idjä habandong kalotä, olo kapir mahin dia pudji, iä tä: aton idjä bitu, idjä djari masawä sawan bapae. — (*3.Mos.18,7.*)

2. Kilen keton magon badjoho, tuntang djaton kapähä atäi keton, nakara iä, idjä djari mawi talo tä, imbaris bara marak keton?

3. Tapi aku, alo bitingku

djaton hindjä ketou, tapi roghku hindjä keton, aku djari mamutus perkara olo, idjä djari marajap kalotä, kilau aku hindjä keton:

4. Amon keton huang aran Tuhan ita Jesus Kristus djari hindjä dengan roghku, tä hapan kwasan Tuhan ita, Jesus Kristus,

5. Aku manjaragh iä akan setan, uka isie rusak, nakara rogh ajue ihaga intu andau Tuhan Jesus.

6. Horumat keton djaton bahalap. Djaton keton katawan, rahi isut maragi hapus bakaltepong?

7. Tagal tä, kanan rahi idjä usang tä, nakara keton indu bakaltepong idjä taheta, kilau keton puna djaton irahi. Krana anak tabiri paska ain ita djari injambalih akan ita, iä tä Kristus. — (Jes 53,7)

8. Tumon tä, buah ita mahaga pesta tä, äla tuntang rahi idjä usang, äla tuntang ragin kapapa tuntang kadarhaka, tapi hapan tepong idjä djaton irahi, iä tä: kabudjur tuntang katoto.

9. Aku djari manjurit akan keton, äla keton nalingä olo pahabandong. — (2.Mos.12,3. 15.19.)

10. Tapi djetä aku djaton manahiu olo pahabandong baris kalunen toh, atawa olo idjä bisit bakoho, atawa olo parampas, atawa olo idjä manempo dewa; djaka kalotä,

tä keton akan blua sasindä bara kalunen.

11. Tapi toh aku djari manjurit akan keton, djaka aton olo, idjä bagarä pahari, tuntang iä tä pahabandong, atawa iä bisit bakoho, atawa iä manempo dewa, atawa iä parajap, atawa iä pambusau, atawa iä parampas: tä äla keton nalingä iä, kuman mahin äla ompat olo idjä kalotä.

12. Krana narai gawingku dengan olo idjä ruar ungup tä, sampai mahukum iä? Tapi patut keton mahukum olo idjä huang ungup.

13. Tapi Hatalla karäh mahukum äwen awang ruar. Tagal tä, awi mambaris olo papa tä bara marak keton. — (5.Mos.13,5.)

BAGI 6.

Paulus mangotak olo idjä purah pado, tuntang idjä pahabandong.

1. Amon aton perkara dengan sama arep keton, kilen keton petah pado hamantir olo darhaka, olo kapir, djaton intu olo brasih?

2. Djaton keton katawan, olo brasih tä karäh mariksa mamutus kadjarian salepah kalunen? Toh, amon kadjarian salepah kalunen akan imutus keton, kilen keton

djaton kabawa mamutus basara korik haliai tä?

3. Djaton keton katawan, ita karäh mamutus kadjarian malaikat? kilen hindai perkaran pambelom mindjam toh!

4. Tagal tä, djaka aton perkara keton tagal ramo mindjam, brangai keton mangkat äwen idjä korik haliai huang untkup, mangat mamutus tä.

5. Talo toh injuratku akan kahawen keton. Djaton haliai idjä pintar marak keton, sampai idjä biti mahin dia, idjä tau mamutus perkaran karä paharie?

6. Tapi pahari pado dengan pahari, tinai iä pado hamantir olo kapir!

7. Maka puna sala kea, basa keton pado dengan sama arep keton. Buhen keton djaton manjarenan haream kasala? Buhen keton djaton radjin haream buah karugi? — (*Matt. 5, 39*)

8. Tapi toh, bitin keton idjä mamapa mamparugi, tuutang djetä dengan pahari!

9. Djaton keton katawan, olo parajap djaton karäh mandino bagi huang karadjaan Hatalla?

10. Äla lajang pikir keton; djaton olo pahabandong, olo panjembah dewa, olo bakan-dji, olo kihal, djaton olo idjä habandong hatuä sama batuä, djaton basat, olo bi-

sit bakoho, olo pambusau, olo panjapa, olo parampas karäh mandino bagi huang karadjaan Hatalla.

11. Maka belabe keton bihin kalotä kea; tapi keton djari ienjau, djari imprasih, djari indjadian tetek awi aran Tuhan Jesus, tuntang awi Rogh Hatallan ita.

12. „Aku tau hapan talo handiai,” — tapi djaton talo handiai baguna kea. „Aku tau hapan talo handiai;” — tapi äla aku sampai mamenda kwasan talo tä.

13. „Talo kinan puna akan knai, tuntang knai puna akan talo kinan,” — tapi Hatalla karäh manganan kadaduä tä. Tapi bereng djaton akan kandji, malainkan akan Tuhan, tuntang Tuhan akan bereng.

14. Hatalla djari mambelom Tuhan haluli, tuntang iä karäh mambelom ita kea haluli awi kwasae.

15. Djaton keton katawan bereng keton uras puna ramonbereng Kristus? Toh, patut aku manduan ramonbereng Kristus, palus mandjadian djetä indu ramonbereng lontai? Äla haliai!

16. Atawa djaton keton katawan, olo idjä hindjä dengan lontai mandjadi idjä kabereeng dengae? „Krana äwen duä tä, koe, akan isi Idjä.” — (*Matt 19, 5.*)

17. Tapi olo idjä hindjä

dengan Tuhan mandjadi Rogh Idjä dengae.

18. Dari keton bara kandji. Karä ampin dosa, idjä iawi olo, uras intu ruar berenge, tapi idjä habandong, iä badosa mamapa berenge kabuate.

19. Atawa djaton keton katawan, bereng keton puna human Rogh brasih, idjä melai huang keton, idjä djari inenga Hatalla akan keton, tuntang keton djaton tempon arep keton kabuat?

20. Krana keton djari imili hai regan keton. Tagal tä, pahai Hatalla hapan bereng tuntang rogh keton, idjä ain Hatalla duäduä.

BAGI 7.

Buah olo masawä, belä iä habandong; äla olo sawä habanä hatolang; genep olo akan melai, kilau metoh irawäi Hatalla; olo idjä tau melai budjang, käläh iä kalotä.

1. Maka idjä tabiu augh surat keton akangku: bahalap bewäi akan olo hatuä, amon iä djaton pohos olo bawi.

2. Tapi sabab kandji buah genep batuä aton sawae, tuntang genep bawi aton banae.

3. Banae indu manenga kapatut akan sawae, tinai sawae kalotä kea akan banae.

4. Sawae djaton tempon

berenge, tapi banae; kalotä kea banae djaton tempon berenge, tapi sawae.

5. Äla idjä bitü mamparranggang arepe bara kolae, baja äwen duä tau hambilang balintu, amon äwen duä tä sama suka, mangat aton hila keton puasa tuntang blaku doa; limbah tä keton hindjä tinai, belä setan maningkes keton; basa keton djaton tau manahan arep keton.

6. Tapi augh toh injewutku, masuman patongangku, djaton djaka djeta augh prentah.

7. Krana aku radjin haream, amon olo handiai kilau aku kea; tapi akan genep olo Hatalla djari manenga dasar ai, akan idjä kalotä, akan idjä tinai kakai.

8. Maka koangku dengan äwen, idjä hindai djari masawä atawa babanä, tinai dengan karä buju balo: bahalap akae, djaka iä melai kea kilau aku.

9. Tapi djaka iä djaton tau manahan arepe, käläh iä masawä babanä; krana bahalap haream masawä babanä, bara hasep kipen.

10. Tapi olo idjä djari masawä babanä, djaton djaka prentahku, tapi prentah Tuhan: äla sawae manganan banae. — (Matt. 5, 32.)

11. Tinai paribasa iä manganan iä, tä äla iä babanä

beken tinai, atawa buah iä mangabuaah arepe tinai dengan puna banae; tuntang banae kea äla manganan sawae.

12. Tapi dengan äwen beken tä aku idjä hamauh, djaton djaka Tuhan: djaka pahari hatuä aton sawae idjä djaton pertjaja, tuntang sawae nahuang melai dengae, tä äla manganan iä.

13. Tinai amon olo bawi aton banae idjä djaton pertjaja, tuntang iä tä nahuang melai dengae, tä äla manganan iä.

14. Krana banä idjä djaton pertjaja imprasih awi sawae, tinai sawä idjä djaton pertjaja imprasih awi banae; krana djaka djaton kalotä, tä anak keton kea halikä, tapi toh äwen tä brasih.

15. Tapi djaka iä, idjä djaton pertjaja, handak hatolang, naughe iä hatolang. Pahari tä, alo hatuä bawi, djaton kurong huang perkara kalotä; tapi Hatalla djari marawäi ita akan kabuah.

16. Krana en katawam, o olo bawi, mikäh ikau dapit akan manjalamat banam? Atawa en katawam, o olo hatuä, mikäh ikau dapit akan manjalamat sawam?

17. Tapi tumon Hatalla djari mambagi akan genep biti, tumon Tuhan djari marawäi genep biti, kalotä iä akan belom. Kalotä kea

prentabku huang karä ungkup Tuhan.

18. Aton olo irawäi, idjä djari injunat, käläh iä mahaga sunate, aton olo irawäi idjä djaton injunat, äla iä manjoho arepe injunat.

19. Sunat tä djaton enen; amon olo djaton injunat, djetä djaton kea enen; tapi mahaga prentah Hatalla, djetä idjä patut.

20. Buah genep biti melai huang pangkate, idjä intu tä iä djari irawäi.

21. Djaka ikau djari irawäi kahum ikau djipen, äla ikau pähä atäim sabab tä; tapi paribasa ikau tau empas tinai, käläh haream mahapa bewäi.

22. Krana karä djipen, idjä djari irawäi Tuhan, djadi olo mardeka ain Tuhan; kalotä kea olo mardeka, idjä djari irawäi Tuhan, djadi djipen Tuhan.

23. Keton djari imili hai regan keton, äla keton indu djipen olo. — (6,20.)

24. Genep biti, o pahari, huang pangkate, idjä intu tä iä djari irawäi, käläh huang djetä kea iä melai dengan Hatalla.

25. Maka idjä tahuu perkara budjang bawi djaton prentah Tuhan intu aku; tapi aku masanan patonganku, tuntang aku toh olo, idjä djari mandino asi awi Tuhan, sampai aku budjur tuntang tau iharap.

26. Toh, maka kamäangku, tagal kadjakä idjä akan dumah, ontong olo, idjä melai kakai bewäi.

27. Djaka ikau djari kalong olo bawi, äla mangkemä malapas arepm; tapi djaka ikau bulus sampelau, tä äla manggau sawä.

28. Tapi alo ikau masawä, ikau djaton sala, tinai djaka budjang bawi babanä, iä djaton sala. Tapi olo kalotä karäh kapähä haream perkaräe, tuntang aku radjin mahila keton bara tä.

29. Maka idjä koangku, o pahari: katika puna pandak; patut idjä masawä kilau dia masawä;

30. Tuntang idjä manangis kilau dia manangis; tinai idjä handjak kilau dia handjak; tinai olo idjä mamili talo kilau dia tempon talo tä;

31. Tinai olo, idjä hapan talo hong kalunen toh, kilau djaton hapan tä; krana ampin kalunen toh badjeleng akan nihau.

32. Maka aku radjin, keton djaton karoh. Idjä djaton sawae, iä nguan perkarän Tuhan, mangat iä ingilak Tuhan.

33. Tapi idjä aton sawae, iä nguan perkarän kalunen toh, mangat iä ingilak sawae.

34. Beken djari babanä, beken budjang. Idjä budjang tä mingat perkarän Tuhan, mangat iä brasih berenge tuntang roghe; tapi idjä aton ba-

nae mingat perkarän kalunen toh, mangat iä ingilak banae.

35. Maka perkara toh injuraku akan gunan keton, djaton kilau aku handak mandjarat ujat keton, tapi tagal kapatut, tinai mangat keton djaton aroh, haradjur manempo Tuhan.

36. Tapi djaka olo mado, djaton buah kalotä dengan budjang bawie, amon manambakas iä, tuntang djaton tau dia iä tumon hadat kea, käläh, naughe iä tumon kahandake, iä djaton badosa; naughe iä mampabanä iä.

37. Tapi idjä tukas kahan-dak atäie, tuntang djaton perkara hadjadjuan iä, tapi iä kwasa manumon kahan-dake, tuntang iä manantu huang atäie, handak mahaga budjang bawie melai bewäi: gawie tä buah.

38. Tumon tä, idjä mampabanä iä, buah gawie; tinai idjä djaton mampabanä iä, gawie buah haream.

39. Olo bawi idjä babanä djari kurong prentah, katin hin banae belom; tapi amon banae matäi, tä iä lapas, tau iä babanä tinai tumon kahandake; tapi patut djetä huang Tuhan.

40. Tapi tumon patongangku iä bontong haream, djaka iä melai kakai bewäi. Tuntang kamäangku, aku kea aton bara Rogh Hatalla.

BAGI 8.

Ela ompat kuman parapah idjä djari iluput akan dewa; äla hapan kwasam, amon awi tä augat atäi paharim tantarang.

1. „Maka idjä tahu parapah, idjä djari iluput akan dewa, ikäi katawan kea, krana uras ikäi bara kaharati.” — Kaharati tä mamparako mampadjoho olo, tapi sinta tä haragapan.

2. Maka djaka olo mado arepe harati perkara, iä tä hindai djari harati perkara enen, kilau kaharati idjä patut.

3. Tapi djaka olo sinta Hatalla, iä tä kasenan Hatalla.

4. „Maka idjä ompat kuman parapah, idjä djari iluput akan dewa, ikäi katawan, dewa tä puna djaton talo hong kalunen toh, tuntang djaton Hatalla beken, baja tikas Idjä tä.

5. „Krana alo aton, idjä injewut hatalla, alo hong langit, alo hundjun petak, (kilau puna arä hatalla kalotä, tuntang arä tuan:)

6. „Tapi ain ikäi Hatalla Idjä bewäi, Bapa tä, bara iä tä aton talo handiai, tuntang ikäi puna äkae; tinai ain ikäi baja Tuhan Idjä, Jesus Kristus, awie tä aton talo handiai, tuntang ikäi aton awie.”

7. Tapi djaton olo handiai harati tä, malainkan pangingat atäi olo belaehe, dewa tä toto aton, tuntang äwen ompat kuman tä kilau talo idjä djari iluput akan dewa; djadi pangingat atäie, idjä balemo tä, imali.

8. Toh, awi talo kinan tä ita djaton ingilak Hatalla; krana alo ita ompat kuman, ita djaton bontong awi tä; tinai alo ita djaton ompat kuman, ita djaton rugi awi tä.

9. Tapi buabuah keton, belä kwasan keton djetä mandjadi indu äka patarang akan olo tä, idjä balemo.

10. Krana djaka olo mitä ikau, idjä bara kaharati, ompat kuman huang human dewa: djaton atäi olo tä, idjä balemo, karäh karait, ompat kuman talo tä kea, idjä djari iluput akan dewa?

11. Tä, tagal kaharatim pahari idjä balemo tä rusak, idjä äkae Kristus djari matäi!

12. Amon keton sala kalotä dengan karä pahari, mampahimang atäie idjä balemo, tä keton toto sala dengan Kristus.

13. Tagal tä, djaka talo kinangku mampalajang paharingku, palus katatahi aku djaton maku kuman isin meto, belä aku mampalajang pabaringku.

BAGI 9.

Paulus kea djaton djari hapan kwasae bewäi, tapi iä djari mamatut arepe dengan olo, uka iä manjalamat arä olo.

1. Djaton aku toh rasul? Djaton aku mardeka? Djaton aku djari mitä Jesus Kristus, Tuhan ita? Djaton keton toh gawingku huang Tuhan?

2. Paribasa aku djaton rasul akan olo beken, toto, aku rasul akan keton; krana keton toh tjap pangkat-rasul ajungku huang Tuhan.

3. Maka aughku dengan olo tä, idjä handak mariksa aku, kalotoh:

4. Djaton ikäi bara kwasa kuman mihop?

5. Djaton ikäi bara kwasa masawä idjä pertjaja, palus mimbit iä ompat ikäi, kilau rasul beken tä kea, kilau pabarin Tuhan, tuntang kilau Kepas?

6. Atawa mikäh koä Barnabas bewäi djaton bara kwasa, mangat tau terai bagawi?

7. Æwe pudji ompat parang malandja arepe kabuate? Æwe mambulan anggor, tuntang djaton kuman buae? Æwe mahaga kawan tabiri, tuntang djaton kuman djohontusun kawae tä?

8. Kilen, tutorku toh tumon patongan olon bewäi?

Djaton augh Torat kea kalotä?

9. Krana huang Torat Moses djari tarasurat: „Æla mambangus njaman hadangan, idjä mihik paräim.” Kilen; Hatalla mingat hadangan bewäi? — (5.Mos.25,4.)

10. Atawa djaton iä djari marentah kalotä sabab ikäi kea? Toto, sabab ikäi augh tä djari injurat; krana olo idjä malan, malan tuntang kaharape; tinai idjä mihik tuntang kaharape, iä patut mandino kaharape tä.

11. Amon ikäi manawur akan keton talo ain rogh, baka talo, amon ikäi manggetem talo pangulih bereng keton?

12. Amon olo beken bara kwasa kalotä dengan keton, djaton paham haream ikäi? Tapi ikäi djaton djari maku hapan kwasae tä, malainkan ikäi manjarenan talo handiai, belä ikäi mahawal mangaroh Ewangelion.

13. Djaton keton katawan, olo idjä manonggo hong äka brasih, omba kea kuman talo brasih tä? idjä haradjur manonggo mesbeh, djaton iä bara bagi kea dengan ramon mesbeh? — (5.Mos.18,1.)

14. Kalotä kea Tuhan djari manjoho olo, idjä masanan Ewangelion, uka iä belom awi Ewangelion. — (Luk.10,7.)

15. Tapi aku djaton djari hapan idjäidjä bara karä per-

kara tä. Tinai djaton kea aku djari manjurit manahiu tä, uka mandjadi tumon tä akangku dapit: krana jaku radjin matäi, bara horumatku toh akan nihau. — (*Gaw. Ras.18,3.*)

16. Krana amon aku masanan Ewangelion, djetä djaton indu horumatku, krana djaton tau dia aku masanan tä. Pajah aku, amon aku djaton masanan Ewangelion tä!

17. Amon aku radjin masanae, tä aku aton bara upah; tapi alo aku bakulas, pangkat gawi tä mahin djari inenga kea akangku.

18. Toh, tagal en aku bara upah? Iä tä, amon aku masanan Ewangelion Kristus, tuntang djaton blaku balandja sabab Ewangelion tä, uka äla aku hapan kwasangku sala, idjä intu aku awi Ewangelion.

19. Krana alo aku mardeka, dia kalong idjä biti, mahin aku djari mahadjipen arepku akan olo handiai, nakara olo ulihku arä haream.

20. Intu olo Jehudi aku djari kilau Jehudi, nakara aku mandino olo Jehudi; intu äwen idjä penda Torat, aku djari kilau penda Torat, nakara aku mandino äwen idjä penda Torat.

21. Intu olo tä, idjä ruar Torat, aku djari kilau ruar Torat, (alo intu Hatalla aku

djaton ruar Torat, tapi penda Torat Kristus,) nakara aku mandino äwen, idjä ruar Torat.

22. Intu olo balemo aku djari kilau balemo, mangat aku mandino olo balemo; aku djari mandjadian arepku akan olo handiai manamunan ampie handiai, nakara awi karä akalku tä tau manjalamat isut olo.

23. Maka tagal Ewangelion gawingku kalotä, mangat aku kea bara bagi huang djetä.

24. Djaton keton katawan, idjä halandja hadari, alo äwen sama hadari, tapi idjä bewäi manduan taroh? Buah keton hadari kalotä, uka keton manduan tä.

25. Tinai genep olo, idjä handak hatangkarap hataroh, mangahana arepe bara talo handiai. Olo tä kalotä gawie, mangat mandino makota idjä puna haiang, tapi ita, mangat mandino makota idjä djaton tau haiang.

26. Tä, aku hadari, djaton kilau bararangai tintuungku; aku hatangkarap, djaton kilau mamendong ngabus;

27. Malainkan aku mampala berengku, hadjadjuan iä mamenda, belä haiak aku masanan Ewangelion akan olo, suro bitingku kilau patut inganan bewäi.

BAGI 10.

Buah ita mingat kadjarian olo horan; äla mäwoi perkaran Tuhan dengan perkararan dewa; buah ita mamatut arep ita intu olo.

1. Tinai, o pahari, aku djaton maku keton kalapean, horan karä tato ita samandiai djari penda baunandau tä, tuntang iä handiai djari mahoroe tasik tä; — (2.Mos. 13,21;14,22.)

2. Tinai iä handiai djari impandoi akan Moses huang baunandau tuntang tasik.

3. Tinai iä handiai djari kuanan sama panginae idjä tumon rogh tä; — (2.Mos. 16,15.)

4. Tuntang djari mihop sama talo ihope kea, idjä tumon rogh; krana äwen djari mihop bara bukit batu, idjä tumon Rogh tä, idjä ompat dengae; bukit batu tä, djetä Kristus. — (2.Mos.17,6.)

5. Tapi arä olo tä idjä djaton djari ingilak Hatalla, krana olo tä djari impalokang huang padang lombah.

6. Maka talo tä mandjadi indu adjar ita, belä ita mipen talo papa, kilau kipen olo tä. — (4.Mos.11,4.)

7. Æla kea keton leket intu dewa, kilau belae olo tä, tumon augh surat: „Olo arä tä mondok kuanan mihop, tuntang iä mendeng tinai busik.” — (2.Mos.32,6.)

8. Æla kea ita habandong, kilau belae olo tä djari habandong, tuntang dalam idjä andau djari impatäi duä pulu telo kojan biti. — (4.Mos.25, 1.9.)

9. Æla kea ita maningkes Kristus, kilau belae olo tä djari maningkes iä, palus djari rusak awi handipä. — (4.Mos.21,5.)

10. Æla kea keton bakotok, kilau belae olo tä djari bakotok, balalu rusak awi idjä parusak tä. — (4.Mos.14, 2.36.)

11. Maka karäh talo idjä buah olo tä mandjadi sonto, tuntang djetä injurat mangat madjar ita, idjä belom intu lawin katika kalunen.

12. Tä, olo idjä manaha arepe mendeng, buah iä renderendeng, belä iä balongkang.

13. Keton hindai djari buah tingkes, baja idjä tau injarenan bewäi; tapi Hatalla etter pamsi, iä djaton handak manalua keton iningkes paham bara tanggong keton; malainkan haiak dengan tingkes iä karäh manenga kea äka keton tau bakalindong, nakara keton tau manjarenae.

14. Tagal tä, o keton idjä äka huangku, dari bara karä gawin dewa.

15. Kilau dengan olo pintar aku hakotak, käläh keton mariksa talo pasumangku.

16. Sangkir berkat tä, idjä

imberkat ita, djaton dahan Tuhan hindjä djetä? Tepong idjä indarai ita, djaton bereng Tuhan hindjä djetä? — (*Matt.26,27.*)

17. Krana tepong tä Idjä, kalotä ita, alo arä, idjä kabereeng kea, basa ita handiai buah bagi bara tepong Idjä tä.

18. Itä keton Israel, idjä tumon isi tä; djaton olo tä idjä kuman parapah awang djari iluput, bara bagi dengan mesbeh tä?

19. Toh, narai riman aughku? Dewa tä toto aton? Atawa talo, idjä djari iluput akan dewa, toto bapedah?

20. Tapi koangku, talo parapah idjä iluput olo kapir, djetä ilupute akan karä setan, djaton djaka akan Hattalla; toh, aku djaton maku, keton rampi dengan karä setan. — (*3.Mos.17,7.*)

21. Djaton olih, keton mihop sangkir Tuhan tuntang sangkir setan; djaton olih, keton ompat kuman hong medjan Tuhan tuntang hong medjan setan.

22. Atawa handak ita mamparahas Tuhan? Aton ita abas bara iä?

23. „Tau bewäi aku hapan talo handiai;” — tapi djaton talo handiai baguna. „Tau bewäi aku hapan talo handiai;” — tapi djaton talo handiai haragapan ungkup Tuhan.

24. Äla ita manggau akan ita, tapi akan olo.

25. Karä talo, idjä indjual intu warong isin meto, kinankinan bewäi, äla mariksa talo enen, tagal pangingat atäi.

26. Krana petak toh tuntang karä talo hundjue uras ain Tuhan.

27. Tinai amon olo kapir pakadja keton, tuntang keton handak manalih madja, tä kuman bewäi bararangai talo idjä injarongae akan keton, tuntang äla mariksa enen, tagal pangingat atäi.

28. Tapi paribasa olo masuman akan keton: djetoh talo, idjä djari iluput akan dewa! — tä äla keton kumae, tagal iä, idjä djari masuman tä akan keton, tuntang tagal pangingat atäi. Krana petak toh tuntang karä talo hundjue uras ain Tuhan.

29. Tapi aku djaton hamauh manahiu pangingat atäim, malainkan pangingat atäi olo beken tä. Krana buhen aku, idjä mardeka, akan manumon pangingat atäi olo beken?

30. Amon aku kuman tä tuntang tarimakasih, buhen aku imapa tinai tagal talo, idjä kinangku baiak manarimakasih?

31. Tagal tä, alo keton kuman, alo keton mihop, alo naranarai gawin keton beken, awi talo handiai tä indu ho-

rumat Hatalla. — (Kol.3,17.)

32. Ingaingat, belä keton manantarang atäi olo Jehudi, äla olo Hellenes, äla kea ungkup Hatalla.

33. Kilau jaku kea huang karä perkara mamatut arepku dengan olo handiai, djaton manggau akangku, tapi akan olo arä, mangat iä injalamat.

BAGI 11.

Paulus mangotak olo Korintus, basa iä djaton patut hadate, metoh iä hapumpong sombajang, atawa hapumpong ompat kuman panginan hamalem tä.

1. Käläh keton manumon aku, kilau aku manumon Kristus.

2. Maka aku manara keton, o pahari, basa keton huang karä perkara mingat aku, tuntang mahaga karä hadat, kilau aku djari manenga akan keton.

3. Maka aku handak keton katawan, Kristus takolok genep olo hatuä, tinai olo hatuä takolok olo bawi, tinai Hatalla takolok Kristus.

4. Genep olo hatuä idjä blaku doa, atawa idjä masuman surat Hatalla, haiak takoloke inutupe, iä tä mampahawen takoloke.

5. Tapi genep olo bawi idjä blaku doa, atawa masuman surat Hatalla, haiak takoloke djaton inutupe, iä

tä mampahawen takoloke; krana djetä sama kilau balae djari injukur.

6. Amon olo bawi djaton maku manutup takoloke, buah iä injukur sasindä; tapi basa indu kahawen olo bawi, amon iä injukur, atawa balae inetek : buah iä manutup takoloke kea.

7. Krana olo hatuä puna djaton akan manutup takoloke, basa iä tumon tanunan tuntang indu horumat Hatalla; tapi olo bawi indu horumat olo hatuä. — (1.Mos.1,27.)

8. Krana olo hatuä djaton indjadian habakal bawi, tapi olo bawi habakal bara hatuä.

9. Tinai olo hatuä djaton indjadian sabab olo bawi, tapi olo bawi sabab olo hatuä. — (1.Mos.2,18.)

10. Tagal tä patut hundjun takolok olo bawi katae mamenta olo hatuä, sabab karä malaikat.

11. Tapi djaton kea olo hatuä beken bara olo bawi, djaton olo bawi beken bara olo hatuä, huang Tuhan.

12. Krana kilau olo bawi solake bara olo hatuä, kalotä olo hatuä tinai awi olo bawi; tapi talo handiai uras bara Hatalla.

13. Käläh keton kabuat manirok tä huang arep keton: patut olo bawi blaku doa intu Hatalla, haiak takoloke djaton inutup?

14. Djaton kea puna hadat

madjar keton, djaka olo hatuä mamandjang balaue, djetä indu kahawäe?

15. Tapi amon olo bawi pandjang balaue, djetä indu horumate; basa balau pandjang tä djari inenga akäe indu sanduronge.

16. Tapi paribasa aton olo idjä radjin basuat, terai, ikäi djaton hapan hadat kalotä, karä ungkup Tuhan mahin dia kea.

17. Maka perkara, idjä kongan toh, djaton tau aku manarae, iä tä: keton djaton hapumpang indu kahalap keton, tapi indu kapapan keton.

18. Krana idjä perkara, me-toh ungkup Tuhan hapumpang, hiningku keton hakalawan sama arep keton; tuntang aku pertjaja kea belah brita tä.

19. Krana djaton tau dia hakabeken djalaban parisang lembut marak keton, mangat äwen idjä budjur marak keton mandjadi bakarinah.

20. Tinai amon keton hapumpang, djetä djaton kilau patut kuman panginan hamalem ain Tuhan.

21. Krana amon handak kumäe, tä genep biti sama manduan panginan ai helo, djadi idjä biti blau, idjä beken tinai kajakajas.

22. Djaton human keton, mangat keton kuman mihop hetä? atawa aton keton ma-

nawah ungkup Hatalla, tuntang mampahawen äwen idjä djaton bara talo enen? Narai aughku dengan keton? Tau aku manara keton? Huang perkara toh aku djaton manara keton!

23. Krana idjä djari insumangku akan keton dinongku bara Tuhan: Tuhan Jesus, alem iä indjual olo, manduan tepong; — (*Matt.26,26.*)

24. Tuntang limbah iä mamberkate, iä mandaraie, sambil hamaub: Duan, kuman, djetoh berengku, idjä indarai akan keton; awi tä hapa mingat aku.

25. Kalotä kea iä manduan sangkir, limbah kuman panginan hamalem, sambil hamaub: Sangkir toh djandji taheta huang dahangku. Awi tä, sasining keton mihope, hapa mingat aku.

26. Krana sasining keton kuman tepong toh, tuntang mihop bara sangkir toh, keton akan masanan pampatäi Tuhan, sampai iä dumah.

27. Djadi, olo idjä kuman tepong toh, atawa idjä mihop bara sangkir Tuhan, djaton dengan patut, iä tä tiwas dengan bereng tuntang dahan Tuhan.

28. Tapi olo patut mariksa arepe, tumon tä iä akan kuman tepong toh, tuntang mihop bara sangkir toh.

29. Krana olo idjä ompat kuman mihop djaton dengan

patut, iä kuman mihop hukum akae, basa iä djaton mangabeken parihara bereng Tuhan.

30. Tagal tä kea arä keton pampresen tuntang haban, tinai arä djari batiroh.

31. Krana djaka ita mariksa mahukum arep ita, tä ita djaton karäh ihukum.

32. Tapi amon ita ihukum, maka ita indjara Tuhan, belä ita rusak haiak kalunen.

33. Tagal tä, o pahari, amon keton hapumpong handak kuman, buah hentai sama arep keton.

34. Tinai djaka aton idjä blau, buah iä kuman huang humae, belä keton hapumpong indu hukum bewäi. Maka karä perkara beken aku handak mangabuahe, amon bitingku djari dumah.

BAGI 12.

Adjar tahu karä panengan Rogh.

---

1. Maka idjä tahu panengan Rogh, o pahari, aku djaton maku keton kurang harati tä.

2. Keton katawan, bihin keton kapid, idjä inunda akan karä hampatong dewa idjä bisu tä, tumon kahandake mangumpang keton.

3. Tagal tä aku hamauh dengan keton, dialo idjä biti karä olo tä, idjä hakotak awi

Rogh Hatalla, manjapa Jesus; tinai dialo idjä biti tau manjewut Jesus Tuhan, baja awi Rogh brasih.

4. Tob, karä panenga tä hakabeken, tapi Rogh tä Idjä bewäi.

5. Tinai karä pangkat hakabeken, tapi Tuhan tä Idjä bewäi.

6. Tinai karä gawi hakabeken, tapi Hatalla tä Idjä bewäi, idjä mandjapa talo handiai huang talo handiai.

7. Maka akan genep biti panengan Rogh tä inenga akan gunan olo arä.

8. Akan idjä augh kapintar inenga Rogh; akan idjä tinai augh kaharati, awi Rogh tä kea.

9. Akan idjä inenga kaper-tjaja, awi Rogh tä kea; akan idjä tinai kwasa mam-pakäläh olo, awi Rogh tä kea.

10. Akan idjä inenga kwasa mawi talo heran; idjä tinai imatjäh manarang surat Hatalla; idjä tinai imintar mariksa karä rogh; idjä tinai tau karä basa; idjä tinai apik manarang karä basa tä.

11. Maka sakarä talo tä indjapa Rogh Idjä tä kea, tuntang mambagi tä akan gene-genep olo tumon kahandake.

12. Krana kilau bereng Idjä, tapi ramonbereng arä, tapi karä ramon bereng Idjä tä, alo arä, mahin Idjä bewäi berenge: tumon tä kea Kristus.

13. Krana ita handiai djari impandoi awi Rogh Idjä mandjadi bereng Idjä, alo Jehudi alo Hellenes, alo djipen alo mardeka; tuntang uras ita djari impihop mandjadi rogh Idjä.

14. Krana bereng kea djaton idjä ramoe, tapi arä.

15. Toh, djaka pai hamauh: basa aku dia lengä, aku djaton ramonbereng! — kilen, toto iä tagal tä djaton ramonbereng?

16. Atawa djaka pinding hamauh: basa aku dia matä, aku djaton ramonbereng! — kilen, toto iä tagal tä djaton ramon bereng?

17. Djaka hapus bereng tä baja matä bewäi, kwe pahining tinai? Djaka hapus bereng baja pahining bewäi, kileu iä tau mambewau?

18. Tapi toh Hatalla djari haragapan karä ramonbereng genegenep djetä tumon kahandak ai.

19. Djaka uras djetä baja ramo Idjä bewäi, kwe bereng tinai?

20. Tapi toh ramoe tä arä, tapi bereng Idjä bewäi.

21. Tuntang matä djaton tau hamauh dengan lengä: kanduengku ikau! — tinai takolok djaton tau hamauh dengan pai: kanduengku ikau!

22. Malainkan ramonbereng tä, idjä inaha ita paham balemo hong bereng, djetä idjä paham baguna.

23. Tinai ramonbereng, idjä inaha ita korang horumat, djetä paham haream iborumat ita; tinai ramonbereng ita idjä tapas kakanae, djetä paham haream imbungas ita.

24. Krana ramonbereng ita, idjä puna bakena, dia usah imbungas. Maka Hatalla djari haragapan bereng kalotä, sampai iä manenga horumat paham haream akan ramoe tä, idjä korang horumat:

25. Belä bereng tä hakalawan, tapi nakara karä ramoe haiak hingat sama arepe.

26. Tinai amon idjä ramonbereng kapähä, tä karä ramonbereng uras tamput kapähäe, tinai amon idjä ramonbereng handjak, tä karä ramonbereng uras omba handjak.

27. Maka keton handiai toh bereng Kristus, genegenep keton uras sama ramonbereng ai. — (Rom.12,5.)

28. Maka Hatalla djari mangkat belae huang ungkup; idjä mambatang rasul tä, tinai nabi, tinai guru, limbah tä idjä kwasa mawi talo heran, idjä mampakäläh, olo pandohop, olo marentah, idjä tau hakabeken ampin basa.

29. Kilen, äwen handiai rasul? Äwen handiai nabi? Äwen handiai guru? Aton äwen handiai tau mawi talo heran?

30. Aton äwen handiai kwasa mampakäläh olo? Aton

äwen handiai tau hakotak hakabeken basa? Aton äwen handiai tau manarang basa tä?

31. Maka buah keton manggoang panenga idjä kapala bahalap; tuntang aku manundjok akan keton djalan, idjä bahalap haream hindai.

BAGI 13.

Sinta tä idjä mambatang haliai.

1. Alo aku tau hakotak hapan karä basan olen tuntang karä basan malaikat: amon sinta djaton intu aku, tä aku kilau garantong atawa tarai idjä mahiau bewäi.

2. Tinai alo aku tau manudjum, sambil katawan karä talo basilim, tuntang karä kaharatin olo, tuntang alo aku pertjaja, sampai tau mindah bukit: amon sinta djaton intu aku, tä aku kilau djaton talo bewäi.

3. Tinai alo aku mambagi karä ramongku indu balandjan olo pähä, tuntang alo aku manjaragh bitingku, uka ingähu: amon sinta djaton intu aku, tä talo handiai tä djaton baguna akangku.

4. Sinta tä pandjang atäie, tuntang pamasi; sinta djaton bahiri, sinta djaton kanaha gawie, iä djaton badjoho.

5. Iä djaton maku badjangkang, iä djaton manggau ontonge kabuate, iä djaton

purah blait, iä djaton tabiu karajap olo.

6. Iä djaton handjak tagal kasala, tapi iä handjak tagal katoto.

7. Iä manutup talo handiai, iä pertjaja talo handiai, iä harap talo handiai, iä manjarenan talo handiai.

8. Sinta tä djaton haliai terai; tapi alo augh tudjum, djetä karäh terai; alo karä ampın basa, djetä karäh haiang; alo kaharati, djetä karäh nihau.

9. Krana kaharatin ita isut bewäi, tuntang tudjum ita isut bewäi.

10. Tapi amon talo tinduh tä djari sampai, tä talo isut tä karäh haiang.

11. Pesangku anak olo, aku hakotak kilau anak olo, karä pikirku kilau pikir anak olo, tuntang tirokku kilau tirok anak olo; tapi sana aku bakas, tä aku manganan prangan anak olo tä.

12. Katontoh ita mitä huang augh leläi, kilau huang saramin idjä kawus, tapi dapit ita karäh manampajah bau njahepak bau; toh aku kasene talo isut bewäi, tapi dapit tä aku karäh kasenäe, kilau aku toh kea kasenan Hatalla.

13. Maka telo toh idjä melai: kapertjaja, kaharap tuntang sinta; tapi sinta tä idjä mambatang intu telo tä.

BAGI 14.

Prentah tahu ampin gawi idjä patut, amon olo hapumpang sombajang.

1. Goang sinta tä; tinai käläh keton radjin manggau karä panengan Rogh tä kea, maka idjä mambatang, uka keton tau manarang surat Hatalla.

2. Krana olo idjä hakotak habasa, iä djaton hakotak akan olo, baja akan Hatalla; krana olo djaton harati kotake, tapi huang rogh iä hakotak talo basilim.

3. Tapi olo, idjä manarang surat Hatalla, kotake tä haragapan olo, sambil mampu-dji tuntang mampong olo.

4. Idjä hakotak habasa, iä haragapan arepe, tapi idjä manarang surat Hatalla, iä haragapan hapus ungup.

5. Aku toto nahuang keton handiai tau hakotak habasa, tapi paham haream, uka keton tau manarang surat Hatalla; krana idjä manarang surat Hatalla hai bara idjä hakotak habasa, asal iä tau manarange kea, mangat ungup tä iharagapan.

6. Maka, o pahari, paribasa aku dumah tanggoh keton, sambil hakotak habasa, narai guna aku akan keton, djaka aku djaton hakotak dengan keton masanan talo idjä ingarinah Hatalla, atawa tumon kabarati, atawa ma-

narang surat Hatalla, atawa madjar?

7. Krana karä talo impahiau kea, idjä djaton tahasenge, kilau suling, garadap, djaka karä aughe djaton bantantu tuntang hakabeken lagoe, kilen olo tau katawan riman pahiau suling garadap tä?

8. Tinai sarunai kea, amon aughe djaton batantu, äwe handak manjimpan arepe ompat parang? — (4.Mos.10,9.)

9. Kalotä keton kea, djaka totok keton djaton masuman perkara tarang, kilen olo tau harati talo idjä injewut keton? Krana keton kilau hakotak ambon angin bewäi.

10. Aton arä ampin augh huang kalunen, tuntang genep lagon karä augh tä aton rimae.

11. Tapi amon aku djaton katawan riman augh tä, tä aku kilau olo taheta akan idjä hakotak, tuntang idjä hakotak tä kilau olo taheta akangku.

12. Kalotä kea keton, basa keton radjin manggoang panengan Rogh, buah keton manggau, uka keton tatau huang panenga tä, idjä haragapan ungup.

13. Tagal tä, idjä hakotak habasa, buah iä blaku doa, uka iä tau manarang tä kea.

14. Krana amon aku blaku doa habasa, tä roghku toto blaku doa, tapi kaharatingku

tä djaton baguna intu olo.

15. Toh, kilen patut? Aku handak blaku doa huang rogh, tapi aku handak blaku doa huang kharati kea; aku handak manjanji huang rogh, tapi aku handak manjanji huang kharati kea.

16. Djaka djaton kalotä, paribasa ikau manarimakasih huang rogh, maka kilen olo idjä djaton badjar tau manjewut Amen akan tarimakasihm, basa äwen djaton katawan talo idjä djari injewutm?

17. Mikäh toto ikau manarimakasih buah haliai, tapi awang beken tä djaton iharagapan awi tä.

18. Aku manarimakasih intu Hatallangku, basa aku tau haream hakotak habasa bara keton samandiai.

19. Tapi aku labih radjin hakotak huang untkup tä limä kabawak kotak tuntang kharati, mangat aku madjar olo beken kea, bara hakotak sapulu kojan bawak kotak habasa.

20. O pahari! äla keton kilau anak olo huang kharati; tapi buah keton kilau anak olo huang kapapa; tapi huang kharati käläh keton djadjalan tinduh.

21. Aton tarasurat huang Torat: „Hapan basa beken tuntang totok biwih beken aku handak hakotak dengan utus olo toh, tapi alo tumon

tä mahin djaton kea iä karäh mahining aughku, koan Tuhan.” — (Jes.28, 11.)

22. Tumon tä, basa beken tä indu kata, djaton akan olo idjä pertjaja, tapi akan olo idjä djaton pertjaja; tap manarang surat Hatalla tä djaton akan olo idjä djaton pertjaja, tapi akan idjä pertjaja.

23. Maka paribasa salepah untkup Hatalla djari hapumpung, tuntang äwen handiai hakotak habasa, tinai isut olo awang djaton badjar, atawa awang djaton pertjaja tamä hetä, djaton olo tä karäh manjewut keton gila?

24. Tapi amon äwen tä samandiai manarang surat Hatalla, tuntang olo idjä djaton badjar, atawa idjä djaton pertjaja tamä hetä, toto, iä karäh iadjar awi olo handiai, tuntang impudji awi olo handiai.

25. Tumon tä karä pikir atäie awang basilim mandjadi bakarinah; tumon tä haiak mahingkep iä karäh blaku doa intu Hatalla, tuntang mangaku, Hatalla toto hindjä keton.

26. Maka kilen toh, o pahari? Amon keton hapumpung, paribasa genep keton aton njanji atawa adjar, atawa aton ampin basa, atawa talo djari ingarinah akae, atawa iä tau manarang surat: buah talo handiai tä mandjadi indu

haragapan samar arep keton.

27. Maka amon aton olo idjä habasa, äla labih bara duä, atawa paham haliai sampai telo biti indu hakotak kalotä, hatalindjam; limbah tä idjä akan manarang tä.

28. Tapi amon djaton idjä tau manarange, tä buah olo tä suni bewäi metoh hapumpung; naughe äwen hakotak akae kabuate, tuntang dengan Hatalla.

29. Tinai soho duä telo biti nabi hakotak, idjä manarang surat Hatalla, maka awang beken akan mariksa aughe.

30. Tapi amon talo salenga ingarinah akan olo idjä mondok, buah olo idjä solake tä suni belo.

31. Krana olih bewäi keton handiai manarang surat Hatalla, hatalindjam, mangat hapus untkup tä iadjar tuntang impudji.

32. Tapi rogh nabi mamenda nabi.

33. Krana Hatalla djaton Hatallan karidu, tapi Hatallan kabuah, kilau huang karä untkup olo brasih.

34. Bawin keton soho suni metoh untkup hapumpung; krana äwen djaton djari injoho hakotak, tapi uka manumon augh, kilau prentah Torat kea.

35. Maka amon iä handak harati talo enen, käläh huang huma iä misek banae;

krana indu kahawen olo bawwi, amon iä hakotak huang untkup.

36. Kilen, augh Hatalla djari lembut bara keton? Atawa augh tä tikas sampai keton bewäi?

37. Djaka olo manggarä arepe nabi, atawa tumon Rogh, iä patut harati, talo idjä injuratku toh puna prentah Tuhan.

38. Tapi djaka olo handak humong, naughe iä humong!

39. Tumon tä, o pahari, buah keton radjiradjin manggau, uka keton tau manarang surat Hatalla, tinai äla kea mangahana olo hakotak habasa.

40. Buah karä perkara mandjadi budjur bahadat, kilau patut.

BAGI 15.

Paulus masuman perkarana kamisik olo matäi.

1. Tinai, o pahari, aku managor Ewangelion intu keton, idjä insanangku akan keton, idjä djari inarima keton kea, idjä huange keton mendeng kea;

2. Awie kea keton injalamat, djaka keton mahaga tä tumon pasanangku akan keton, asal äla kapertjajan keton kapertjaja idjä puna haiang bewäi.

3. Krana idjä mambatang, aku djari masanan akan keton augh, idjä djari dinongku kea, iä tä: Kristus djari matäi sabab dosan ita, tumon augh surat; — (*Jes.53.*)

4. Tuntang djari ingubur; tapi iä djari belom tinai andau telo, tumon augh surat. — (*Masm.16,10.*)

5. Tuntang Kepas djari mitä iä, limbah tä äwen duäwas tä.

6. Limbah tä tinai labih bara limä ratus pabari haiak djari mitä iä, arä äwen tä magon belom, tapi belabe djari batiroh matäi kea.

7. Limbah tä iä djari gitan Jakobus, limbah tä sakarä rasul tä.

8. Maka tepa aku kea djari mitä iä, aku, idjä kilau anak kälus. — (*Gaw. Ras. 9,5.*)

9. Krana aku toh pangorike marak karä rasul, aku djaton baguna inggarä rasul, basa aku djari mamusoh ungkup Hatalla.

10. Tapi awi asin Hatalla aku kalotoh kilau toh, tuntang asie, idjä djari inengae akangku, djaton djari haiang bewäi, malainkan gawingku paham bara äwen handiai tä; tapi djaton djaka aku, malainkan asin Hatalla, idjä mampahaiak aku.

11. Maka alo aku alo äwen, kalotä kea pasuman ikäi akan keton, tuntang kalotä kea keton djari pertjaja.

12. Maka toh, amon Kristus insanan, iä toto djari belom bara olo matäi, kilen tinai belabe keton hamauh, olo matäi puma djaton akan belom tinai?

13. Djaka olo matäi djaton belom tinai, tä Kristus kea djaton djari belom tinai.

14. Amon Kristus djaton djari belom tinai, tä bria idjä insanan ikäi haiang bewäi, tuntang haiang kea kapertjajan keton.

15. Tumon tä kea ikäi saki panandjaro ain Hatalla; krana ikäi djari masanan, Hatalla djari mabelom Kristus, maka djaton iä djari mabelom iä, amon toto olo matäi djaton imbelom haluli.

16. Krana djaka olo matäi djaton karäh imbelom, tä Kristus kea djaton djari imbelom.

17. Tuntang amon Kristus djaton djari imbelom tinai, tä kapertjajan keton haiang bewäi, tuntang keton huang dosan keton hantä.

18. Tä maka karä äwen kea, idjä djari batiroh matäi huang Kristus, uras banasi.

19. Amon ita harap bong Kristus tabiu pabelom djeto toh bewäi, tä ita tjalaka bara olo handiai.

20. Tapi toh, Kristus toto djari belom bara olo matäi, tuntang mandjadi Batangkamisik akan olo matäi handiai.

21. Krana basa pampatäi lembut awi olon, kalotä awi olon kea kamisik olo matäi. — (Rom.5,12.)

22. Krana kilau olo handiai matäi huang Adam, kalotä iä handiai kea karäh imbelom tinai huang Kristus.

23. Tapi genep bitu huang tingkat ajue: idjä mambang tang tä Kristus; limbah tä äwen idjä ain Kristus, katika iä karäh haluli.

24. Limbah tä kalepahe, amon iä manjaragh karadjaan akan Hatalla, Bapa tä, amon iä mangarak karä pangkat prentah, karä pangkat kwasa, karä pangkat kabai.

25. Krana djaton tau dia iä marentah, sampai karä musohe djari impalokang penda paie.

26. Maka musoh idjä katasae haliäi karäh inganan, djetä pampatäi.

27. Krana Hatalla djari mina talo handiai penda paie. Tapi amon iä hamauh: talo handiai akan mamenda iä, — tä tarang, djaton tamput iä, idjä djari mampamenda talo handiai akae.

28. Amon talo handiai mamenda iä, tä bitin Anak kea karäh mamenda iä, idjä djari mampamenda talo handiai akae, nakara tikas Hatalla bewäi Tempon talo handiai.

29. Djaka dia kalotä, narai kea gawin äwen idjä impandoi, tuntang impatäi tagal

tä, amon olo matäi toto djaton imbelom? buhen kea iä impandoi, tuntang impatäi tagal tä?

30. Buhen ikäi kea buah bahaja sining djam?

31. Aku kilau matäi sining andau, manaroh horumatku brangai idjä ajungku huang Jesus Kristus, Tuhan ita.

32. Amon aku sabab perkarän kalunen bewäi djari batangkarap dengan meto basiak tä hong Epesus, narai guna tä akangku? Djaka olo matäi djaton imbelom, käläh ita kuman mibop, krana dje-wu ita matäi.

33. Äla keton lajang! Tutor papa murusak hadat bahalap.

34. Misik keton renderendeng, uka äla badosa. Krana belähe keton djaton kasene Hatalla; aughku toh indu kahawen keton.

35. Tapi mikäh koan olo: kilen ampie kea olo matäi karäh imbelom? tuntang kilen ampin berenge iä karäh haluli?

36. Tjäh olo humong! talo idjä inawurm djaton tau belom, djaka djetä djaton matäi helo. — (Joh.12,24.)

37. Tinai talo idjä inawurm, ikau djaton manawur bitin talo tä, idjä akan mandjadi, tapi baja bawake bewäi, tumon kahandakm, atawa paräi atawa talo beken.

38. Maka Hatalla mandja-

dian bitie akae tumon kahandake, tuntang akan genep bawak indjadiae hakabeken hakabeken.

39. Karä isin talo belom djaton sama ampie; malainkan beken isin olo, beken isin meto, beken isin lauk, beken isin burong.

40. Tinai aton ramon langit tuntang ramon petak, maka beken kahalap ramon langit, beken kahalap ramon petak.

41. Beken kahalap matandau, beken kahalap bulan, beken kahalap karä bintang; tinai bintang kea hakabeken kahalape bara kolae.

42. Kalotä kea kamisik olo matäi dapit. Bereng inawur tantai maram, tapi djetä imbelom tinai djaton tau maram hindai.

43. Djetä inawur huang kahawen, djetä imbelom tinai huang kahai; djetä inawur huang kalemo, djetä imbelom tinai huang kaabas.

44. Bereng idjä dasar kalunen inawur, bereng idjä dasar Rogh imbelom tinai. Aton bereng idjä dasar kalunen, tinai aton kea bereng idjä dasar Rogh.

45. Kalotä kea augh surat: „Olo idjä solake, Adam tä, mandjadi hambaruan idjä belom,” tapi Adam idjä rahian tä mandjadi Rogh idjä mambelom.

46. Maka bereng idjä dasar Rogh tä djaton helo,

tapi idjä dasar kalunen tä, limbah tä idjä dasar Rogh.

47. Olo idjä solake tä puna bara petak, tumon dasar petak; olo idjä rahian tä, djetä Tuhan bara sorga.

48. Kilau idjä bara petak tä, kalotä kea kakarä idjä bara petak; tinai kilau idjä bara sorga tä, kalotä kea olo handiai, idjä hobah tumon dasar sorga.

49. Tuntang kilau ita djari mananggong ampin ai, idjä bara petak tä, kalotä kea ita karäh mandino ampin ai, idjä bara sorga.

50. Tapi kakai aughku, o pahari: isi daha djaton tau mandino bagi huang kardjaan Hatalla, tuntang talo idjä akan maram djaton tau mandino panatau idjä djaton tau maram tä.

51. Itä keton, aku massan perkara basilim akan keton: djaton ita handiai akan batiroh matäi, tapi ita handiai akan iobah.

52. Salenga hemben tä kea, huang idjä kapidjep matä, metoh sarunai idjä rahian tä; krana sarunai karäh impahiau, tä olo matäi handiai karäh imbelom tinai, tuntang djaton tau maram hindai; tinai ita karäh iobah. — (Matt. 24, 21.)

53. Krana bereng idjä akan maram toh karäh mangkepan idjä djaton tau maram, idjä akan matäi toh karäh

mangkepan idjä djaton tau matäi.

54. Maka amon idjä akan maram toh djari mangkepan idjä djaton tau maram, tuntang idjä akan matäi toh djari mangkepan idjä djaton tau matäi, tä augh karäh tulus, idjä djari tarasurat: „Pampatäi djari inelen kamanang. — (*Jes.25,8.*)

55. „O pampatäi! kwe buntutm? O naraka! kwe kamanangm?”

56. Maka buntut pampatäi tä, djetä dosa, tuntang kwasan dosa tä, djetä Torat.

57. Tapi tarimakasih intu Hatalla, idjä djari manenga akan ita kamanang awi Tuhan ita, Jesus Kristus.

58. Tumon tä, o pahari idjä äka kataungku, buah keton dähen, äla hidjuh, dahangdabanga hantä huang gawin Tuhan, basa keton katawan, karä gawin keton huang Tuhan puna djaton haiang.

BAGI 16.

Paulus manjoho olo Korintus mingat olo pertjaja idjä pähä belom; iä manutor arepe tuntang mahapus surate.

1. Maka idjä tahu rear, awang indu imumpong akan olo brasih, kilau djari petäbku dengan karä ungkup

hong Galatia, buah keton tumon tä kea.

2. Sining andau minggo genep keton akan mingkes talo, tuntang mamumpong tä, tumon berkat Hatalla intu iä, belä amon aku dymah, tä harun keton mamumponge.

3. Maka amon aku djari sampai keton, tä aku handak manjoho idjä patut koan keton, tuntang suratku, mangat magah panengan keton akan Jerusalem.

4. Tinai amon talo tä ombet karäe, sampai patut bitungku hagoet, tä äwen akan omba aku.

5. Maka aku karäh tanggoh keton, amon aku djari mangumbang Makedonia, krana Makedonia handak ingumbangku.

6. Maka aku karäh melai dengan keton mikäh hapus musim sadingen, mangat keton tau magah aku akan kaleka kahimatku tinai.

7. Krana aku djaton handak mitä keton halabalau handjulo bewäi, tapi aku harap melai tahi isut dengan keton, djaka Tuhan maku manjoho aku.

8. Maka huang Epesus aku handak melai sampai pesta pentekosta.

9. Krana lawang lombah djari iuap ahangku, äka arä gawi, tinai arä kea idjä malawan.

10. Maka amon Timoteus

sampai keton, ingingat, uka iä melai dengan keton äla tuntang kikäbe; krana iä djari mangkat gawin Tuhan sama kilau aku.

11. Tä, äla olo mangabelä iä, tapi, agah iä tuntang kaboaah, uka iä buli aku, krana aku mentai iä dumah haiak pahari beken tä.

12. Maka idjä tahu Apolos, paharin ita, aku djari paham blaku intu iä, uka iä hagoet manalih keton, haiak denggan pahari beken tä; tapi djaton heliai iä maku hagoet katon-toh; malainkan dapit iä karäh manalih, amon aton andane.

13. Djaga, mendeng huang kapertjaja, kilau hatuä keton, abaabas keton!

14. Karä perkaran keton awi mamutuse huang sinta.

15. Maka aku blaku intu keton, o pahari, keton kasene olo human Stepanus, äwen idjä solake intu Aghaia, idjä djari pertjaja, tuntang äwen djari mandjuluk arepe, uka manonggo mandohop karä olo brasih.

16. Buah keton mamenda olo idjä kalotä, idjä padjak gawin ikäi.

17. Aku handjak sabab panumah Stepanus, Portunatus tuntang Aghaiakus, krana äwen tä djari manakiri keton, manjekup talo katas-pas keton akangku.

18. Krana äwen djari mam-pangat roghku, tuntang rogh keton kea. Maka buah keton mahoromat olo idjä kalotä.

19. Karä ungkup hong Asia manabi keton. Akwila äwen duä Priskila, tuntang ungkup idjä hapumpong huang humae, mampait arä tabi akan keton huang Tuhan.

20. Karä pahari manabi keton. Käläh batabi sama arep keton hapan sium idjä brasih.

21. Toh tabi bara aku, Paulus, idjä injuratku hapan lengängku kabuatku.

22. Djaka olo djaton sinta Tuhan Jesus Kristus, tarasapa iä tä! Tuhan karäh dumah!

23. Käläh asin Tuhan Jesus Kristus mampahaiak keton.

24. Sintangku dengan keton handiai huang Kristus Jesus. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ DUÄ AKAN OLO KORINTUS.

BAGI 1.

Paulus masanan kapähä, idjä djari buah iä hong Asia, tuntang manjarita bukie hindai djari madja olo Korintus.

1. Paulus, rasul Jesus Kristus, awi kahandak Hatalla, tuntang Timoteus, pahari tä, akan ungup Hatalla idjä hong lewu Korintus, tuntang akan olo brasih handiai, idjä hapus tanah Aghaia:

2. Käläh asi mampahaik keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

3. Horumat akan Hatalla, Bapa Tuhan ita Jesus Kristus, Bapa karä asi, Hatallan karä ampong,

4. Idjä mampong ikäi huang karä tjalakan ikäi, mangat ikäi tinai tau mampong olo, idjä naripi karä ampin tjalaka, hapan ampong tä, idjä djari hapan Hatalla mampong ikäi kea.

5. Krana kilau kapähän Kristus paham buah ikäi,

kalotä kea kapaham ampong ikäi awi Kristus.

6. Maka amon ikäi ingapähä, djetä indu ampong tuntang salamet keton; tinai amon ikäi iampong, djetä kea indu ampong keton, idjä mamprahan kaabase awi kaketep keton sama manjarenan kapähä tä, idjä buah ikäi kea.

7. Maka kaharap ikäi deng-an keton dähen, basa ikäi katawan, kilau keton ompat mandino kapähä, kalotä kea keton ompat mandino ampong.

8. Krana, o pahari, ikäi djaton maku manjahokanbara keton kadjakä tä, idjä djari buah ikäi hong Asia; pahalau ikäi djari injekä, tangkalau bara tanggung ikäi, sampai ikäi djaton harap belom hindai. — (*Gaw. Ras.19,23.*)

9. Toto, tumon angkat ikäi tukas matäi bewäi, belä ikäi harap arep ikäi, tapi harap Hatalla, idjä mabelom olo matäi; 3

10. Idjä djari maliwus ikäi

bara bahaja baka matäi idjä pabam tä, tuntang maliwus ikäi hantä; maka ikäi harap, iä haradjur kea karäh maliwus ikäi tinai,

11. Haiak keton kea mandohop ikäi awi lakudoan keton, uka tagal asi tä, idjä sampai ikäi awi lakun olo arä, arä kea olo manarimakasih tagal ikäi.

12. Krana horumat ikäi, iä tä kasaksian pangingat atäi ikäi, huang kabudjur tuntang buang katoton Hatalla, djaton djaka huang kapintar idjä tumon dasar isi, tapi huang asin Hatalla ikäi djari belom hong kalunen, maka paham baream intu keton.

13. Krana ikäi djaton manjurit akan keton talo beken bara idjä imbasa keton bibin, tuntang idjä tawau keton kea; maka aku harap, sampai kasadahae kea keton karäh katawan tä.

14. Kilau belaehe keton djari katawan ikäi kea, ikäi toh indu horumat keton, kilau keton kea indu horumat ikäi, akan andau Tuhan Jesus.

15. Maka haiak harap kalotä aku bibin handak madja keton, mangat keton mandino asi tinai.

16. Tuntang kabandakku mahandar lewun keton aku hagoet akan Makedonia, tinai bara Makedonia aku ban-

dak haluli tanggoh keton, mangat keton magah aku akan Judea.

17. Toh, amon kahandakku kalotä, kilen, djetä kanaha bewäi? Atawa karangkanku tä tumon dasar isi bewäi, sampai aku joh job, tuntang dia dia?

18. Tapi Hatalla etter asie, sampai kotak ikäi dengan keton djaton djari kalandjang joh; kalandjang dia.

19. Krana Anak Hatalla, Jesus Kristus, idjä djari insanan ikäi telo Silwanus tuntang Timoteus akan keton, djaton djari kalandjang joh, kalandjang dia, tapi uras job bewäi huang iä.

20. Krana karä djandjin Hatalla awang aton, djetä uras joh huang iä, tuntang Amen huang iä, indu horumat Hatalla awi ita.

21. Maka idjä mandähen ikäi tuntang keton huang Kristus, tuntang djari minjak ita, iä tä Hatalla;

22. Idjä djari mangatan ita kea, tuntang djari manenga huang atäi ita Rogh indu kabanar.

23. Maka Hatalla indu saksin bambaruanku, awiku manjanjang keton, aku hindai djari manalih Korintus.

24. Djaton kilau ikäi tuan, uka marentah kapertjajan keton, tapi ikäi indu mandohop keton handjak; krana keton

magon mendeng hong kaper-tjaja.

BAGI 2.

Limbah Paulus djari masuman bukue iä hindai djari manalib, iä manjoho olo Korintus mampun olo tä tinai, idjä djari imbarise bihin; Paulus masanan arepe djari intu Makedonia.

1. Krana aku djari manukas huang arepku, aku djaton handak manalib tinai indu mangapähä keton.

2. Krana amon aku mangapähä atäi keton, äwe kea idjä akan mampahandjak aku, baja idjä djari ingapähäku tä?

3. Tä, aku djari manjurat akan keton, belä amon aku sampai keton, aku supa kapähä awi äwen, idjä patut indu äka kahandjakku; krana aku harap keton handiai, idjä kahandjakku, djetä kahandjak keton handiai kea. — (12,21.)

4. Krana tuntang arä kapähä, huang paham kasinggul atäiku, tuntang arä djohon matangku aku djari manjurat akan keton, djaton uka keton ingapähä, tapi mangat keton kasene sintangku tä, idjä paham deng-an keton.

5. Maka olo idjä djari mangapähä tä, iä djaton djari mangapähä aku bewäi, tapi kilau keton handiai kea; belä aughku tangkalau.

6. Maka toh omhet olo tä djari ihukum imbaris awi olo arä.

7. Käläh toh keton mampun tuntang mampong iä, belä suro iä buseng awi kapähäe idjä tangkalau tä.

8. Tagal tä aku blaku intu keton, käläh mamprahan sintan keton akae tinai.

9. Krana sabab tä kea aku djari manjurat, mangat aku mangasene keton, djaka keton toto handak manumon aughku huang karä perkara.

10. Maka idjä iampun keton, aku kea mampun iä; tinai amon aku djari mampun olo, idjä iampungku tä, iä djari iampun tagal keton, intu baun Kristus;

11. Belä setan mangalum ita; krana karä pikire tawan ita bewäi.

12. Maka amon aku djari sampai Troas, tantai masanan Ewangelion Kristus, tuntang lawang djari iuap akangku awi Tuhan, roghku mahin djaton tau sanang, basa aku djaton djari sondau Titus, paharingku tä. — (7,15.)

13. Djadi, aku manabi arepku dengan olo tä, balalu harikas akan Makedonia.

14. Maka tarimakasih intu Hatalla, idjä haradjur mampamanang ikäi huang Kristus, tuntang mananjap ewau kaharati tä, idjä tahu iä, intu karä kaleka, hapan ikäi.

15. Krana ikäi indu ewau

Kristus idjä mangat intu Hatalla, alo marak olo idjä injalamat, alo marak olo idjä banasa.

16. Akan olo banasa tä ikäi indu ewau baka matäi akan pampatäi, tapi akan olo injalamat tä ikäi ewau mambelom akan pambelom. Maka äwe idjä tau akan perkara tä?

17. Krana ikäi djaton hapan augh Hatalla indu dagangan, kilau arä olo pudji kalotä, tapi huang kabudjur, kilau bara Hatalla, intu baun Hatalla, ikäi masanan tä huang Kristus.

BAGI 3.

Ewangelion inanding dengan Torat.

---

1. Atonkah ikäi manampara manara arep ikäi tinai intu keton? Atawa aton kea ikäi, kilau olo beken, indu hapan surat, idjä manara ikäi intu keton, atawa hapan surat bara keton, idjä manara ikäi intu olo beken?

2. Keton toh surat ikäi, idjä injurat hong atäi ikäi, idjä kasenan tuntang imbasa olo handiai.

3. Basa keton djari baka-rinah, keton toh surat Kristus, idjä injimban awi gawin ikäi, idjä djari injurat djaton hapan dawat, malainkan awi Rogh Hatalla idjä belom, djaton hong papan batu äka

manjurat, tapi huang papan isi, iä tä huang atäi keton.

4. Maka kabarap ikäi kalotoh dengan Hatalla awi Kristus.

5. Djaton djaka bitin ikäi tau mado talo Idjä idjä bahalap, kabuat ikäi, malainkan kataun ikäi, djetä bara Hatalla;

6. Idjä djari mamatut ikäi mandjadi panditan djandji tabeta, djaton panditan hurup, tapi panditan Rogh; krana hurup tä mampatäi, tapi Rogh mambelom.

7. Maka amon pangkat beka matäi, idjä huang hurup, idjä djari injurat huang batu, djari bara kahai, sampai olo Israel djaton tau manampajah baun Moses, sabab sangkowong baue, idjä indu nibau tinai: — (2. Mos. 34, 30.)

8. Djaton paham haream pangkat Rogh tä bara kahai?

9. Krana amon pangkat idjä mahukum djari bara kahai, maka pangkat katetek kutoh kahaie haream.

10. Krana kahai djetä kilau djaton, amon inanding dengan kutoh kahai toh.

11. Krana amon idjä indu terai tinai djari bara kahai, paham haream idjä indu magon melai bara kahai.

12. Maka basa ikäi bara kabarap kalotä, ikäi hakotak uräh haliai.

13. Tuntang gawin ikäi djaton kilau Moses, idjä ma-

njandurong baue, belä olo Israel akan mitä katatesan talo idjä puna akan terai tä;

14. Maka atäi olo tä djari batekang, krana sampai andau toh, amon iä mambasa Terat, maka sandurong tä magon aton, djaton bengkak, alo djetä djari inganan awi Kristus.

15. Malainkan sampai andau toh, amon surat Moses im-basa, sandurong tä magon manutup atäie.

16. Tapi amon utus olo tä karäh hobah akan Tuhan, tä sandurong tä karäh inganan.

17. Krana Tuhan puna Rogh; maka äka Rogh Tuban tä, hetä kamardeka.

18. Tapi ita handiai haiak halangai bau manampajah kahain Tuhan kilau hasaramin, tuntang ampin ita iobah tumon sonto tä kea bara kahai baka kahai, djetä awi Tuhan, idjä Rogh tä.

BAGI 4.

Paulus masanan, budjur tuntang ukuh iä djari masuman Ewangelion, haiak manjarenan kapähä, idjä buah iä indu horumat Hatalla, tuntang akan ontong ungkup Hatalla, tinsi akan kahain ai kea.

1. Tagal tä, basa ikäi bara pangkat kalotä, tumon asi idjä djari dinon ikäi, maka ikäi djaton häka tuntang kadian; — (3,6.)

2. Tapi ikäi djari manganan karä kihai basilim kea; ikäi djaton hapan akal bakalilit, djaton kea mamingkok augh Hatalla, tapi awi ikäi bakarinah masanan katoto, ikäi mampraban arep ikäi budjur intu pangingat atäi olo handiai, huang baun Hatalla.

3. Toh, amon Ewangelion ikäi kaput, djetä kaput intu olo tä idjä banasa;

4. Idjä djari imbutä huange awi hatallan kalunen toh, iä tä, olo idjä djaton pertjaja, belä iä implawa awi kalawan Ewangelion, idjä masanan kahain Kristus, Tamunan Hatalla tä. — (*Ibran.1,3.*)

5. Krana ikäi djaton masanan arep ikäi, tapi Kristus Jesus, Tuhan tä, tinai bitin ikäi insanan ikäi djipen ke-ton, tagal Kristus.

6. Krana Hatalla, idjä djari manjoho kalawa lembut bara kakaput, djari mansalak huang atäi ikäi, uka manenga kalawa kabarati tabiu kahain Hatalla, huang baun Jesus Kristus.

7. Tapi ikäi mina penatau tä huang sarangan petak bakale, nakara kutoh kwasatä bara Hatalla, djaton djaka bara ikäi. — (5,1.)

8. Krana ikäi ihenjek huang karä perkara, tapi djaton atäi ikäi sekä; ikäi mikäh, tapi djaton ikäi bagalabah;

9. Ikäi ingasingen, tapi ikäi djaton inalua; ikäi im-

palokang, tapi djaton kea rusak.

10. Haradjur ikäi manang-gong huang bereng ikäi pampatäi Tuhan Jesus, mangat pabelom Jesus kea mandjadi bakarinah huang bereng ikäi.

11. Krana ikäi, idjä belom, haradjur injaragh akan pampatäi tagal Jesus, mangat pabelom Jesus kea mandjadi bakarinah huang isin ikäi, idjä indu matäi tä.

12. Tumon tä, toto pampatäi tä kwasa huang ikäi, tapi pabelom tä kwasa huang keton.

13. Maka basa ikäi sama bara Rogh kapertjaja tä kea, tumon augh surat: „Aku pertjaja, tagal tä kea aku hamaub” toh, maka ikäi kea pertjaja, tagal tä ikäi kea hamaub. — (*Masm.* 116, 10.)

14. Tuntang ikäi katawan, idjä djari mabelom Tuhan Jesus, karäh mabelom ikäi kea awi Jesus, tuntang mampendeng ikäi haiak dengan keton.

15. Krana talo handiai toh mandjadi tagal keton, mangat kutoh asi tä paham haream indu kahain Hatalla, awi arä olo manarimakasih.

16. Tagal tä ikäi djaton leso huang ikäi, tapi alo bitin ikäi idjä ruare rusak, maka bitin ikäi idjä huange djaladjalan inaheta sining andau.

17. Krana kapähän ita idjä mahian tuntang mindjam bewäi, mandjadian akan ita kutoh kapaham kahai idjä palus katatahi. — (*Rom.* 8, 18.)

18. Basa ita djaton mingat talo awang aton gitan katon-toh, tapi talo tä, idjä hindai djari gitan; krana karä talo idjä gitan puna handjulo bewäi, tapi talo idjä hindai gitan tä, djetä sampai katatahi.

BAGI 5.

Basa Paulus mingat kahai idjä katatahi tä tuntang andau kiamat, maka ä radjin mahaga atäie budjur; djaton handak mandino horumat awi tä, tapi basa ä djari mandino pabelom bara Kristus, tagal tä ä radjin kea belom kilau olo taheta huang Kristus, tuntang ä radjin masanan Kristus akan olo beken kea.

1. Krana ita katawan, amon pasah ita toh, idjä kadjarian petak, ingarak, maka aton äka ita melai bara Hatalla, huma idjä djaton tampan lengä, idjä katatahi huang sorga. — (*Joh.* 14, 2.)

2. Krana huang djetoh ita munguh, tuntang haus inamaan huang idjä bara sorga tä;

3. Nakara ita toto imakain dengan djetä, tuntang djaton gitan halowai.

4. Krana ita, kahum ita huang pasah toh, munguh

sabab ita aton katanggongan; djaton djaka ita radjin impalowai tapi imakaian, nakara idjä bagin matäi toh le-teng awi pabelom.

5. Maka idjä manjimpan ita akan djetä, iä tä Hatalla, idjä djari manenga kea akan ita Rogh indu kabanar.

6. Tagal tä ikäi magon harap tanggar atäi, haiak katawan, katahin ikäi melai huang bereng djetoh, ikäi halisang tanggoh Tuhan.

7. Krana ikäi manandjong awi kapertjaja, djaton awi paitä.

8. Tapi ikäi harap, tanggar atäi, alo ikäi radjin haream mindah bara bereng, palus buli hindjä Tuhan.

9. Tagal tä kea ikäi paham manjikap arep ikäi, alo hindjä iä alo hambilang dengae, uka ikäi ingilake.

10. Krana djaton tau dia ita handiai mandjadi bakarinah nabarep karosin basaran Kristus, nakara genep bitu mandino tumon gawie huang berenge, alo bahalap alo papa.

11. Tagal tä, basa ikäi katawan Tuhan patut ingikäh, maka ikäi mangatau olo mangat pertjaja, tapi ikäi bakarinah intu Hatalla; maka aku harap, aku bakarinah intu pangingat atäi keton kea.

12. Krana ikäi djaton haliai handak manara arep ikäi intu keton, tapi ikäi mane-

gan buku akan keton, uka keton tau taratara tagal ikäi, nakara keton bara djawap malawan olo tä, idjä manggau horumat intu baun olo, tuntang djaton hong atäi.

13. Krana amon ikäi pahalau, djetä tagal Hatalla, amon ikäi sedang, djetä tagal keton.

14. Krana sintan Kristus hadjadjuan ikäi, basa patongan ikäi kalotoh: basa Idjä tä djari matäi gantiu olo handiai, tä äwen handiai djari matäi.

15. Maka tagal tä iä djari matäi gantiu olo handiai, nakara karä olo idjä belom djaton hindai belom kabuate, tapi belom akan idjä djari matäi tuntang djari belom tinai akae.

16. Tumon tä, bara toh ikäi djaton hindai katawan olo tumon isi; tuntang alo ikäi djari katawan Kristus kea tumon isi, tapi toh ikäi djaton hindai katawan iä tumon isi.

17. Kalotä, amon olo huang Kristus, tä iä taheta tampae; talo usang tä uras halau, itä! talo handiai djari taheta.

18. Maka talo handiai tä uras bara Hatalla, idjä djari manjapan ita dengae awi Jesus Kristus, tuntang djari manjoho ikäi mimbing pangkat masanan brita sapan tä.

19. Krana Hatalla huang

Kristus, tuntang iä djari man-japan kaluoen dengae, tuntang iä djaton mitong akae karä dosae, tinai iä djari mangkat akan ikäi brita, idjä masanan sapan tä

20. Tumon tä ikäi toh sarohan Kristus, kilau Hatalla mangatau keton hadjamban ikäi; huang aran Kristus ikäi blaku keton: käläh keton injapan dengan Hatalla!

21. Krana iä, idjä djaton djari katawan dosa, djari inampa Hatalla äka dosa indu gantın ita, nakara ita mandjadi katetek Hatalla huang iä. — (Gal.3,13.)

BAGI. 6.

Paulus masanan arepe djipen Kristus idjä budjur, awi gawie tuntang awi kaketepe; buah olo Korintus harap iä, äla hindjä olo bangang.

1. Maka ikäi kea, idjä omba gawin Hatalla, blaku intu keton, äla keton mandino asin Hatalla haiang bewäi.

2. Krana iä hamauh: Intu wajah asi aku djari manarima lakudoam, intu andau salamat aku djari mandohop ikau." Itä, toh wajah asi, toh andau salamat! — (Jes.49,8.)

3. Ikai djaton maku sala, huang perkara Idjä mahin dia, belä pangkat gawin ikäi imapa.

4. Tapi ikäi mamprahan arep ikäi djipen Hatalla huang karä perkara, huang kaketep, huang kapähä, huang katapas, huang kadjakä; — (4,8.)

5. Huang pukul, huang sipir, huang karidun olo mawi ikäi, huang gawi, huang kabinih, huang pusa;

6. Huang kamantoh, huang kapatut, huang kapan-djang atäi, huang kaparis, huang Rogh brasih, huang sinta idjä djaton haliau;

7. Huang augh katoto, huang kwasan Hatalla, awi ganggaman katetek hila sambil gantau;

8. Awi horumat tuntang kahawen, awi tarong papa tuntang bahalap; kilau olo palajang, tapi toto budjur;

9. Kilau idjä djaton kasenan, tapi kasenan kea; kilau idjä matäi, tapi itä! ikäi belom; kilau idjä indjara, tapi djaton kea impatäi;

10. Kilau idjä kapähä atäi, tapi magon kea handjak; kilau pähä belom, tapi idjä manatau arä olo tinai; kilau olo idjä djaton bara talo enen, tapi idjä tempon talo handiai tinai.

11. Njaman ikäi djari irakang akan keton, o olo Korintus, atäi ikäi djari rangkah.

12. Keton djaton hagarut huang ikäi, tapi huang keton bewäi hagarut.

13. Toh, mangat keton manenga baläh tumon tä kea, (aku hakotak kilau dengan anakku,) buah atäi keton kea mandjadi rangkah.

14. Æla keton toh habambai dengan olo idjä djaton pertjaja; krana narai kasama katetek dengan kadarhaka? narai kahindjä kalawa dengan kakaput? — (5.Mos.7,2.)

15. Kilen Kristus tau hakabuah dengan Belial? atawa narai kasama bagin olo idjä pertjaja dengan olo idjä djaton pertjaja?

16. Atawa narai kaulep human Hatalla dengan dewa? Tapi keton human Hatalla idjä belom, tumon augh Hatalla kea: „Aku handak melai huang olo tä, tuntang bandak manandjong marak iä; aku handak indu Hatallae, tuntang äwen indu untkupku. — (3.Mos.26,12.)

17. „Tagal tä, blua keton, libi olo tä, pisah arep keton dengae, koan Tuhan, äla habalut dengan awang kihal, tä aku handak manarima keton. — (Jes.48,20; — 52,11.)

18. „Tuntang handak akan Bapa keton, tinai keton akan anakku hatuä bawi, koan Tuhan, idjä djaton tikas kwasae.” — (Jer.31,1.9.33.)

BAGI 7.

Paulus manahiu surate idjä solake tä, idjä djari injurate akan olo Korintus.

1. Maka basa djandji kalotä intu ita, o keton idjä äka kataungku, buah ita mamprasih arep ita bara karä kihal isi tuntang rogh, sambil maninduh karasih ita haiak mikäh Hatalla.

2. Tarima ikäi; ikäi djaton djari mamapa idjä biti keton; ikäi djaton djari marusak keton; ikäi djaton djari manipu keton.

3. Aku djaton manahiu tä mangat mahukum keton, krana nah aku djari hamaub, keton toh huang atäi ikäi, uka belom matäi haiak dengan keton.

4. Aku badjurah haliai hakotak dengan keton; tarangku paham sabab keton; aku djari basuang ampong, aku handjak rantang huang karä kadjakän ikäi.

5. Krana amon ikäi djari sampai Makedonia, isin ikäi djaton mahin sanang, tapi arä matan kadjakä mahenjeik ikäi; ruare klahi, huange kikäh.

6. Tapi Hatalla, idjä mampong olo randah atäie, djari mampong ikäi awi panumah Titus.

7. Tuntang djaton awi panumahe bewäi, tapi awi am-

pong tä kea, idjä djari son-
daue intu keton, amon iä
manjarita akan ikäi kataharu
tuntang tangis keton, kala-
sut atäi keton tagal aku,
sampai aku paham baream
djari iampong.

8. Krana alo aku djari
mangapähä keton kea awi
suratku, aku djaton manja-
sal. Paribasa bihin aku djari
manjasal, basa aku mitä, su-
rat tä, alo handjulo bewäi,
djari mangapähä keton kea,
— (2,4.)

9. Toh maka aku handjak
tinai, djaton basa keton djari
kapähä atäi, tapi aku han-
djak atäiku basa keton ka-
pähä atäi indu kahobah;
krana keton djari kapähä
atäi tumon kahandak Hatalla
kea, sampai huang perkara
Idjä mahin dia keton djari
rugi awi ikäi.

10. Krana kapähän atäi idjä
tumon kahandak Hatalla man-
djadian kahobah, idjä djaton
tarasasal, indu selamat; tapi
kapähän atäi tumon dasar
kalunen mandjadian pampa-
täi.

11. Krana itä! awi keton
djari kapähä atäi tumon ka-
handak Hatalla, maka kilen
kapaham kasikap karadjin ke-
ton tinai? tuntang keton dja-
ri mambudjur arep keton,
mangabelä talo papa tä, mi-
käh, taharu, blasut atäi, tun-
tang djari mahukum; awi
karä gawin keton tä keton

djari mamprahan arep ke-
ton brasih bewäi bara per-
kara tä.

12. Tagal tä, alo aku djari
manjurat akan keton, aku
djaton djari manjurat sabab
iä, idjä djari marajap tä,
djaton kea tagal iä, idjä djari
irajap: tapi mangat karadjin-
ku tagal keton bakarinah in-
tu keton, hong baun Ha-
talla.

13. Tagal tä maka ikäi
djari iampong sabab keton;
toto, paham haream ikäi
djari handjak awi kahandjak
Titus, basa Rogh ajue dja-
ri impangat tagal keton
handiai.

14. Krana amon aku djari
taratara tahu keton intu iä,
maka toh aku djaton djari
mahamen; malainkan kilau
aku djari masanan karä per-
kara dengan katoto akan ke-
ton, kalotä kea tarangku
tahu keton, idjä djari insa-
nangku akan Titus, man-
djadi toto.

15. Tuntang hapan toto hu-
ange iä paham sinta keton,
amon iä mingat, kilen keton
handiai djari manumon aughe,
tuntang kilen keton djari
manarima iä dengan kikäh
tuntang kagendjäb.

16. Maka aku handjak, basa
aku tau harap keton huang
karä perkara.

BAGI 8.

Paulus mangatau olo mamumpang talo akan olo brasih hong Jerusalem, idjä pähä belom; iä masanan panumah Titus tuntang pahari beken, idjä handak mamumpang panenga tä.

1. Tinai, o pahari, aku masanan akan keton asin Hatalla, idjä djari inengae akan karä ungkup hong Makedonia.

2. Haiak äwen iningkes awi arä kadjakä, alo iä paham pähä belom, maka kutoh kahandjake djari mimbit iä badjoha haliai.

3. Krana tumon panjondaue, aku manjaksi tä, toto paham bara tä äwen pahias manenga;

4. Tuntang äwen paham musok ikäi haiak blaku intu ikäi, mangat ikäi tarima panengae, manjoho iä omba mandohop olo brasih tä.

5. Maka gawin äwen djaton kilau kaharap ikäi bewäi, tapi helo äwen manjaragh arepe akan Tuhan, limbah tä iä manjaragh arepe akan ikäi, tumon kahandak Hatalla.

6. Sampai ikäi djari manjoho Titus, uka iä mahapus mamumpang panenga tä bara keton kea, kilau iä djari manampara bihin.

7. Toh, kilau keton tatau huang karä perkara, huang kapertjaja, huang augh, huang kaharati, huang karä ampin karadjin, tinai huang

sintan keton dengan ikäi, käläh kalotä kea keton tatau huang panenga tä.

8. Aku djaton manjurat toh kilau marentah keton, tapi basa aku awi karadjin olo beken handak mangkemä sintan keton kea, djaka djetä toto budjur buah.

9. Krana keton katawan asin Tuhan ita, Jesus Kristus; iä mandjadi pähä belom tagal keton, alo iä tatau, nakara keton awi kapähäe mandjadi tatau. — (*Matt.8,20.*)

10. Tuntang aku toh masuman patongangku: krana patut gawin keton kalotä, basa djari labih idjä njelo toh keton djari manampara djaton mawie sindä tä bewäi, tapi handak mawie tinai kea.

11. Tapi katontoh, buah keton malaluse kea, nakara kilau atäi keton djari pahias handak mawie, kalotä toh keton malaluse kea, hapan ramo tumon panjondau keton.

12. Krana amon kahias atäi djari aton, djetä inarima tumon panjondau, djaton tumon kadjatöe.

13. Maka puna djaton kahandakku, olo beken impahian, tuntang keton impahat;

14. Tapi uka perkara sama satimbang, katika toh kutoh talo ain keton manjukup katapas äwen, nakara kutoh talo ain äwen kea akan manjukup katapas keton tin-

djam, mangat karä perkara sama satulok ;

15. Tumon augh surat: „Olo idjä djari mamumpang arä mahin djaton kalabihe, tinai olo idjä djari mamumpang isut mahin djaton katapase.” — (2. Mos. 16, 18.)

16. Tapi tarimakasih intu Hatalla, idjä djari manenga huang atäi Titus kea sama karadjie tahu keton.

17. Iä djari manarima aughku, tuntang basa paham karadjie, maka awi huange kea iä manalih keton.

18. Maka ikäi djari manjoho omba iä pahari tä kea, idjä huang karä ungup bara horumat huang Ewangelion.

19. Tuntang djaton djetä bewäi, tapi iä djari intih karä ungup kea, uka iä bagoet ompat ikäi, mimbit panenga tä, idjä imumpang ikäi akan horumat Tuhan, tuntang bapa mampraban kahias atäi keton.

20. Maka äwen injoho ompat hapan mahakan arep ikäi, belä olo mangotok ikäi sabab kutoh ramo tä, idjä imumpang ikäi.

21. Krana ikäi radjin mangat talo handiai budjur, djaton intu baun Hatalla bewäi, tapi intu baun olon kea.

22. Maka ikäi djari manjoho paharin ikäi kea omba, idjä kindjap djari ingkemä ikäi huang arä perkara, iä toto radjin atäie, tuntang toh iä

paham haream karadjie, basa iä paham harap keton.

23. Toh, idjä Titus tä, iä kolangku, tuntang padjak gawingku marak keton; atawa paharin ikäi beken tä, iä sarohan karä ungup, tuntang iä indu horumat Kristus.

24. Toh, buah keton mangarinah intu äwen sintan keton, tuntang tarangku tahu keton, djetä palus kilau intu baun karä ungup.

BAGI 9.

Paulus mangatau olo tä, uka iä badjeleug mandjuluk panengae, tinai uka iä manenga arä.

1. Maka dia usah aku manjurat tinai akan keton tahu panenga tä, idjä imumpang akan olo bräsih.

2. Krana puna tawangku kahias atäi keton, idjä djari inaraku intu olo Makedonia, koangku: djari labih idjä njelo toh Aghaia djari simpan; tuntang kalangkap keton djari manantiring arä olo.

3. Toh aku djari manjoho pahari tä, belä tarangku tä tahu keton haiang huang perkara idjä toh, tapi mangat keton toto simpan kea, tumon djari pasanangku;

4. Mikäh suro amon belähe olo Makedonia dumah ompat aku, tuntang sondau keton djaton djari simpan,

ikäi mahamen, (belä koangku: keton,) sabab ikäi batantu haliai djari manara keton.

5. Tagal tä aku djari mado patut aku mampudji pahari tä, uka äwen manalih keton helo, tuntang manjimpan berkat bara keton, idjä djari insuman bara bibin; nakara djetä simpan kilau panengan olo badjoha, äla kilau panengan olo bisit.

6. Tapi aku managor augh toh intu keton: „Idjä manawur isut, isut kea karäh inggeteme; idjä manawur kutoh, kutoh kea karäh inggeteme.” (Sew. Sam. 22, 8.)

7. Tapi käläh genep biti tumon puna katukas atäie, äla dengan kanjasale, äla basa iä ihadjadjuan; krana: „olo idjä radjin manenga ingilak Hatalla.” (2. Mos. 25, 2.)

8. Maka Hatalla kwasa manjoho karä asi hakutoh intu keton, mangat talo handiai ain keton magon sukup, tuntang mangat keton tatau akan karä ampin gawi bahalap.

9. Kilau djari tarasurat: „Iä djari mambagi ramoe, manenga akan olo pähä belom; kateteke melai sampai katatahi.” — (Masm. 112, 9.)

10. Maka iä, idjä manenga binji akan olo panawur, toto iä manenga kea tepong indu kinae, iä kea karäh manjoho talo inawur keton mandjari, tuntang mamparä bua katek keton.

11. Mangat huang karä per-kara keton tatau akan malalus karä kadjoha, idjä mampalembut tarimakasih akan Hatalla awi ikäi.

12. Krana awi malalus gawi toh djaton katapas olo brasih bewäi injukup, tapi awi tä kea lembut arä tarimakasih akan Hatalla.

13. Basa olo tä, awie mitä gawi toh, manara Hatalla, tagal kahias keton kalotä mamenda Ewangelion Kristus, tuntang tagal keton djari badjoha manenga akae, tuntang akan olo handiai.

14. Tuntang olo tä blaku doa akan keton, tinai manginguang tabiu keton tagal kutoh asin Hatalla, idjä intu keton.

15. Maka tarimakasih intu Hatalla sabab panengae idjä djaton ombet taratabiu.

BAGI 10.

Paulus tahu olo badjoho idjä hong Korintus.

1. Tinai aku, Paulus, mampudji keton awi kalemo tuntang asin Kristus, aku, „idjä njukonjukok, amon hindjä keton, tapi uräh amon kedjau bara keton.”

2. Tapi aku blaku, uka äla aku mamprahan kaurähku intu keton, amon aku bindjä keton dapit, hapan kamen-

teng tä, idjä bandak hapangku uräh mawi belabe, idjä manggarä ikäi manandjong tumon isi.

3. Krana alo ikäi magon huang isi, tapi djaton kea ikäi pudji mangalahi tumon prangan isi.

4. Krana ganggaman ikäi klahi djaton tumon isi, tapi djetä abas awi Hatalla, indu mangarak karä kota ;

5. Hapan tä ikäi mangarak karä tirok, tuntang karä kadjoho, idjä manggatang arepe malawan kaharati tahu Hatalla, palus manawanan karä pikir akal uka mamenda Kristus.

6. Tuntang ikäi tatap bandak mamalah karä karisang, amon katurut keton djari sukup.

7. Aton keton mitä ampin bitie ? Djaka olo harap arepe ain Kristus, käläh iä kea mingat tinai, kilau iä ain Kristus, kalotä ikäi kea.

8. Tinai alo aku handak taratara paham haream tagal kwasa tä, idjä djari inenga Tuban akan ikäi hapan haragapan keton, djaton hapan mangarak keton: mahin djaton kea aku mahamen ;

9. Uka äla ampie, kilau aku handak mampikäh keton awi suratku.

10. Krana surate (koan äwen) babebat tuntang kwasa ; tapi bitie, amon hindjä ita, nju-konjukok, tuntang kotake asiassi bewäi.

11. Käläh olo kalotä mingat toh, kilau ikäi mamprahan arep ikäi huang augh surat, amon ikäi kedjau, kalotä tau kea gawin ikäi, amon ikäi hindjä keton.

12. Krana ikäi djaton bahangi manjama atawa mananding arep ikäi dengan isut olo idjä manara arepe ; tapi awi äwen tä hatipeng sama arepe, tuntang hatanding sama arepe, iä humong bewäi.

13. Tapi ikäi djaton maku manara arep ikäi halau bara tikase, tapi tumon tikas bagin ikäi, idjä imbago Hatalla akan ikäi, huang bagi tä ikäi djari sampai keton kea.

14. Krana ikäi djaton mahalau tikas ikäi, kilau ikäi djaton gawin ikäi dengan keton, tapi haiak masanan Ewangelion Kristus ikäi djari sampai keton kea.

15. Tuntang ikäi djaton manara arep ikäi tagal talo idjä halau bara bagin ikäi, huang gawin olo beken ; tinai ikäi harap haream, amon kapertjajan keton djari dangdabanga, tä ikäi karäh paham malajap bara äka keton, tumon hadat ikäi:

16. Uka masanan Ewangelion intu kaleka tä kea idjä hila kanib keton, tuntang dia manara arep ikäi huang bagin olo beken, sabab talo idjä djari simpan.

17. Tapi idjä handak tara-

tara, bush iä taratara tagal Tuhan.

18. Krana djaton idjä manara arepe bara tara toto, tapi idjä inara Tuban.

BAGI 11.

Sabab olo badjoho tä Paulus manara arepe kea isut, sambil manjarita gawie tuntang kapähäe malabien lara gawin olo tä.

1. Käläh amon keton handak manjarenan aku isut huang kahumongku; toto, sarenan aku isut.

2. Krana aku mangabehe tagal keton hapan kabehun Hatalla; krana aku djari mamopoh keton akan idjä banä, nakara aku magah budjang salia idjä tinduh akan Kristus.

3. Tapi aku mikäh, kilau handipä tä djari mamikir Hawa hapan akale bakalilit, mikäh awi karä akale kalotä atäi keton kea imapa, sampai undur bara kabudjur dengan Kristus. — (1. Mos. 3, 4. 13.)

4. Krana djaka olo manalih keton, idjä masanan Jesus beken bara idjä djari insanan ikäi, atawa djaka keton mandino Rogh beken, sala bara idjä djari dinon keton, atawa Ewangelion beken, sala bara idjä djari inarina keton angaangate ka-

mängku keton manjarenae hewäi.

5. Tapi kamängku, huang perkara Idjä mahin dia aku korik bara karä rasul idjä pangkabei tä.

6. Alo aku djaton paris aughku, tapi beken kaharatingku; tinai huang talo bandiai puna aku toto bakarinah intu keton.

7. Aton aku djari sala, basa aku djari mamparandah arepku, mangat keton inggatang? basa aku djari masanan akan keton Ewangelion Hatalla, tuntang djaton blaku talo enen?

8. Ungkup beken djari imparugiku, awiku djari manduan balandja bara iä, mangat nguan keton; tinai kahum aku hindjä keton, tuntang tapas balandja, maka aku djaton djari mambehat idjä biti keton.

9. Krana katapasku djari injukup pahari tä, idjä dumah bara Makedonia; huang talo bandiai aku djari mangahana arepku mambehat keton, tuntang aku handak mangahana arepku kalotä palupalus.

10. Katotoni Kristus aton huang aku; toto, dialo idjä biti hapus tanah Aghaia akan mambelepep tarangu huang perkara toh.

11. Buhen kalotä? Basa aku djaton sinta keton? Hatalla katawan bewäi!

12. Tapi gawingku tä handak inumongku haradjar, uka manggeto saketan olo tä, idjä manggalu buku, mangat manara arepe sama kilau ikäi kea.

13. Krana olo tä rasul sala, gawie bakalilit manipu, tuntang iä manjarowa ampın rasul Kristus bewäi.

14. Tuntang puua djaton heran iä kalotä, krana setan mahia manjarowa ampın malaikat kalawa.

15. Tä puna djaton talo heran, djaka djipäe kea mobuh ampıe kilau djipen katetek; tapi lawın kadjarian olo tä karäh tumon gawie.

16. Sindä tinai aku hamaub: äla olo mado aku njanjau! — tapi djaka dia, brangai tarima aku kilau njanjau, makara aku kea manara arepku isut katontoh.

17. Idjä insumangku toh, aku djaton manjewute tumon Tuhan, tapi kilau huang kahumongku, basa ampıe toh puna wajah kadjoho katara.

18. Toh, basa arä olo manara arepe tumon isi, takan, aku kea handak manara arepku.

19. Krana keton radjin manjarenan olo gila, basa keton pintar.

20. Krana keton manjarenan bewäi amon olo hadjadjuan mahadjipen keton, amon olo kuman keton, amon olo marampas keton, amon olo mam-

padjoho arepe, amon olo manekap baun keton.

21. Aku manabıu tä indu kabawen keton, mikäh angat keton ikäi tangkalau balemo. Tapi huang perkara, idjä äka olo mampauräh arepe, (aughku toh huang kahumongku,) aku kea tau mampauräh arepku huang tä.

22. Aton äwen olo lbrani? Mahın aku! Aton äwen olo Israel? Jaku kabekäe? Aton äwen panakan Abraham? Mahın aku!

23. Aton äwen djipen Kristus? (Aku bakotak huang kahumongku,) aku hai hara äwen; aku djari begawi paham haream, aku djari imukul paham haream, aku djari inutup kindjap bara iä; kindjap aku djari buah bahaja bilak matäi.

24. Hangkalimä aku djari imukul olo Jehudi, genege-nepe korang idjä äpat pula.

25. Hantelo aku djari imukul sapu; sindä aku djari imanting hapan batu; hantelo kapal idjä iompatku pusit; sindä aku idjä andau idjä malem hong tasik. — (*Gaw. Res. 16, 22; — 14, 19.*)

26. Kindjap aku halısang; aku djari buah bahaja hong batangdanum, buah bahaja awi bigal, buah bahaja awi utus olo ajungku, buah bahaja awi olo kapor, buah bahaja intu lewun olo, buah bahaja intu padang benjem,

buah bahaja marak tasik,
buah bahaja marak pahari
idjä haliau.

27. Aku huang kabehat gawi tuntutang kapähä, kindjap aku binih, aku blau tuntutang teah belaiuku, kindjap aku pmasa, aku huang sadingen tuntutang halulus.

28. Beken tinai karä perkara idjä bara ruar mawi aku, aku iaur sining andau awiku akan manun perkaran sakarä ungup,

29. Ewe balemo, tuntutang aku djaton balemo? Ewe irajap, tuntutang aku djaton hasep huangku?

30. Amon aku akan manara arepku, aku handak taratara tagal kalemongku.

31. Hatalla, Bapa Tuhan ita Jesus Kristus, idjä patut inara sampai katatahi, katawan aku djaton manandjaro.

32. Wakil radja Aretas, hong Damaskus, manonggo lewun olo Damaskus tuntutang sardadu, handak manawan aku. — (*Gaw.Ras.9,24.*)

33. Maka aku blua bara baunsengok, iuloh olo bara kota batu hapan karandjang, kalotä aku mahakan lengäe.

BAGI 12.

Paulus masuman paitäe tuntutang kalemoe; iä mandjandji handak manalih olo Korintas tinai, kilau hapae.

1. Toto, djaten baguna aku manara arepku; tapi toh

jaku handak manjarita tinai panggitangku, talo idjä djari ingarinah Tuhan akangku.

2. Aku kasene olo anu huang Kristus, maka äpat-walas njelo bihin olo tä djari inggatang akan sorga idjä tingkat telo tä, (atawa djetä tuntutang bitie, aku djaton katawan, atawa djetä hambaruae bewäi, aku djaton katawan, Hatalla idjä katawan tä.)

3. Maka aku kasene olo tä, (atawa iä tuntutang bitie hetä atawa hambaruae bewäi, aku djaton katawan, Hatalla katawan tä;)

4. Maka iä djari inggatang akan pirdus, tuntutang mahining augh idjä djaton tarasuman, olo kalunen djaton tau manjewut augh tä.

5. Tagal olo tä aku handak taratara, tapi tagal arepku djaton aku handak taratara, beja tagal kalemongku bewäi.

6. Krana alo aku handak taratara, mahin djaton kea aku njanjau, krana aku manjarita katoto; tapi aku terai toh, belä olo mado aku hai bara iä mitä aku toh, atawa bara iä mahining aughku.

7. Maka belä aku mampadjebo arepku sabab talo idjä pabam kahaie, idjä djari ingarinah akangku, tä tinai duhi batadjim djari iadjok huang isingku, iä tä, maleikat setan, idjä mamendong

aku, belä aku mampadjoho arepku.

8. Hantelo aku djari blaku intu Tuhan tagal djetä, mangat djetä undur bara aku.

9. Tapi Tuhan djari ha-maub denganku: asingku ombet akam; krana kwa-sangku hapus bakarimah hu-ang kalemo. Tagal tä aku radjin baream taratara tagal karä kalemongku, mangat kwasan Kristus dähen hong aku.

10. Tagal tä aku handjak amon aku balemo, amon aku imapa, indjakä, ingatah, im-pikäh sabab Kristus; krana amon aku balemo, tä aku abas.

11. Awiku taratara aku djari kilau njanjan; keton djari hadjadjuan aku; krana patut keton manara aku; krana huang perkara Idjä mahin dia aku korik bara rasul idjä pangkahai tä, alo aku puna djaton enen.

12. Karä katan rasul toto djari indjadian marak keton huang karä kaketep, awi arä kata, awi talo heran, awi arä talo kwasa.

13. Krana narai kakorik ke-ton bara karä ungkup beken tä, baja perkara Idjä tä, basa aku djaton djari mambehat keton? Ampuu kasalangka djetä!

14. Itä, hantelo toh tinai aku pahias manalih keton, tuntang djaton maku mam-

behat keton; krana aku puna djaton manggau ramon keton, tapi bitin keton; krana anak djaton akan mamumpang pa-natau akan indu bapae, tapi indu bapae mamumpang akan anake.

15. Maka aku radjin halai mamplua balandjangku, toto, aku radjin bitingku matäi akan hambaruan keton, alo tuntang kapaham sintangku dengan keton, keton sinta aku isut bewäi.

16. Tapi terai, naughe ka-lotä; mikäh bitingku djaton djari mambehat keton, tapi basa aku bakalilit, mikäh aku djari manguling keton hapan tipu?

17. Pudji kea aku mampa-rugi keton awi idjä bitin äwen, awang djari injohoku tanggoh keton?

18. Aku djari blaku Titus, mangat manalih keton, tuntang djari manjoho pahari tä omba iä; pudji kea Titus on-tong awi keton? djaton gawin koä sama huang Rogh Idjä? djaton koä djari mahoroe djalan Idjä?

19. Mikäh kamään keton tinai ikäi mambudjur arep ikäi intu keton? Ikäi manu-tor talo toh intu baun Ha-talla, huang Kristus; tuntang talo handiai toh, o keton, idjä äka kataungku, insanan ikäi mangat haragapan keton.

20. Krana aku mikäh, amon aku djari sampai keton, suru

aku djaton sondau keton kilau tintun huangku, tuntang keton kea karäh sondau aku beken bara tintun huang keton; mikäh keton hasuat tinai, hakahiri bakalait, hanjaing, hakotok, hado tuntang badjoho, tuntang maridu;

21. Suro tinai, amon aku dumah, Hatallangku karäh mamparandah aku haiak keton, tuntang aku karäh kapähä atäiku tagal arä biti, idjä bibin djari badosa, tuntang djaton djari hobah sabab kihal bandong kandji, idjä djari iawie.

BAGI 13.

Amon Paulus dumah tinai, tä iä handak hapan kwasae mawi olo darbaka; buah olo tä mariksa arepe palus hobah.

1. Maka hantelo toh tinai aku handak tanggoh keton; tumon augh duä telo olo saksi karä perkara akan putus.

2. Aku djari masanan tä helo, tuntang tob tinai, kilau ampin aku hindjä keton, aku masanan tä katontoh, kahum aku hambalang dengan keton aku manjurat tä akan äwen idjä bibin djari badosa, tinai akan karä awang beken kea: amon aku dumah tinai, tä aku djaton handak manjanjang olo tä;

3. Basa keton handak mangkemä Kristus, idjä hakotak

huang aku, idjä djaton balemo dengan keton, malainkan idjä kwasu intu keton.

4. Krana alo iä djari injampalaki hong kalemoe, tapi iä belom awi kwasan Hatalla. Tuntang alo ikäi kea balemo huang iä, tapi haiak dengae kea ikäi karäh belom awi kwasan Hatalla intu keton.

5. Awi mariksa arep keton, djaka keton toto huang kapertjaja; awi mangkemä arep keton. Atawa djaton ketou kasene arep keton, Jesus Kristus aton huang keton? asal äla keton puna haliau bewäi.

6. Tapi aku harap, keton karäh harati; ikäi djaton kilau dia baguna.

7. Tapi aku blaku intu Hatalla, uka dia usah aku mandjara keton; krana aku djaton radjin mamprahan kwasangku, tapi aku radjin keton bahalap, tuntang ikäi kilau djaton enen.

8. Krana ikäi puna djaton kwasu malawan katoto, tapi mandohop katoto.

9. Tapi ikäi handjak amon ikäi balemo, tuntang keton abas; djetä kea idjä kanahuang ikäi haliai, iä tä, katinduh keton.

10. Tagal tä kea kahum aku hambalang dengan keton, aku manjurat talo toh akan keton, belä amon aku hindjä keton, aku patut karas mawi keton hapan kwasu, idjä djari

inenga Tuhan akangku mang-at haragapan, djaton djaka mangarak.

11. Tinai, o pabari, handjahandjak keton, sesar tinduh, tanggar atäi, bulat atäi toto, hakabuah sama arep keton, tä maka Hatalla, Batang sinta tuntang kasa-

nang, karäh hindjä keton.

12. Käläh hatabi sama arep keton hapan sium idjä brasih. Karä olo brasih manabi keton.

13. Asin Tuhan Jesus Kristus, tuntang sintan Hatalla, tuntang kahindjä Rogh brasih käläh pabaiak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO GALATIA.

BAGI 1.

Paulus manabi olo Galatia, mampedji äwen, basa iä djari undur bara Ewangelion idjä toto, tuntang masanan arepe djari imbaris Hatalla, tantai masuman Ewangelion.

1. Paulus, rasul tä, djaton intih olon, djaton kea imbaris olon, tapi awi Jesus Kristus, tuntang awi Hatalla Bapa, idjä djari mambelom iä bara olo matäi,

2. Tinai karä pahari tä, idjä denganku, akan karä ungkup Tuhan hong Galatia.

3. Käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla Bapa, tuntang bara Tuhan ita, Jesus Kristus;

4. Idjä djari manjaragh arepe sabab dosan ita, mang-at iä maliwus ita bara kalunen papa toh, tumon kahandak Hatalla tuntang Bapa ita;

5. Akae tä buah kahai palus katatahi. Amen.

6. Aku heran, basa kalotä kadjeleng keton undur bara idjä djari marawäi keton akan asin Kristus, palus mindah mimbing Ewangelion beken;

7. Tuntang puna djaton beken, beja aton isut olo muas keton, handak mangarak Ewangelion Kristus.

8. Tapi alo bitin ikäi, atawa malaikat bara sorga brangai, masuman akan keton Ewangelion beken bara idjä

djari insanan ikäi akan keton: tarasapa iä!

9. Kilau koangku nah, toh sindä tinai aku hamauh: djaka olo masuman akan keton Ewangelion beken bara idjä djari dinon keton: tarasapa iä!

10. Krana kilen toh? aton aku akan manumon kahan-dak olon atawa kahandak Hatalla? Atawa aton aku handak mampakilak olon deng-angku? Krana amon aku ma-gon handak ingilak olon, tä aku djaton djipen Kristus.

11. Tapi, o pahari, aku masanan akan keton, Ewan-gelion tä idjä djari insanangku, djetä djaton bara olon.

12. Krana aku djaton djari mandino tä, atawa mangadji tä bara olon, tapi Jesus Kristus djari mangarinah tä akangku.

13. Krana keton djari ma-bining saritan ampin gawingku bihin, huang agaman olo Jehudi, aku paham mangasingen ungkup Hatalla, sam-bil mangarak tä; — (*Gaw. Ras.8,3.*)

14. Tuntang aku malabien huang agaman olo Jehudi bara karä kolangku, idjä kabakas aku, aku paham bla-sut atäiku mangabebu tagal badat tatoku.

15. Tapi amon Hatalla, idjä djari mambaris aku bara knain induku, tomtang djari

marawäi aku awi asie, sana iä mangilak,

16. Uka iä mangarinah Anake akangku, mangat aku masanan iä akan olo kapor awi Ewangelion, tä aku balalu tarimae, djaton hatirok dengan isi daha,

17. Djaton kea aku djari buli Jerusalem, manalih äwen idjä rasul helo bara aku: malainkan aku palus hagoet akan Arabia, tuntang haluli tinai akan Damaskus. — (*Gaw. Ras.9,23.*)

18. Limbah tä, telo njelo rahian, aku hagoet akan Jerusalem, tantai madja Petrus, tuntang aku melai dengao kalimäwalas andau.

19. Maka aku djaton djari mitä idjä biti karä rasul beken, baja Jakobus, paharin Tuhan.

20. Maka idjä injuratku toh akan keton, toto, tawan Hatalla, aku djaton manandjaro.

21. Limbah tä aku djari hagoet akan tanah Siria tuntang Kilikia. — (*Gaw. Ras. 9,30.*)

22. Maka karä ungkup intu Judea, idjä huang Kristus, djaton djari kasene baungku.

23. Tapi äwen djari mahining brita bewäi: idjä bihin mangasingen ita, toh iä masanan kapertjaja tä, idjä bihin irusake.

24. Tuntang äwen manara Hatalla sabab aku.

BAGI 2.

Paulus manotoe tinai, iä djaton djari mandino Ewangelion bara olon, tapi iä djari inarima kea awi karä rasul kilau padjake; tuntang bitie mahin djari mampudji Petrus, basa iä tä sala.

1. Limbah tä, äpatwalas njelo rahian, aku djari ha goet tinai akan Jerusalem, koä Barnabas, tinai ikäi mimbit Titus kea omba ikäi.

2. Maka aku akan hetä awiku injoho Tuhan, tuntang aku manjarita akan äwen Ewangelion, idjä insanangku akan olo kapir; idjä mambatang aku manjarita tä akan äwen idjä basewut, belä suro gawingku haiang dapit, atawa djari haiang kea.

3. Maka Titus kea, idjä denganku, idjä kapir solake, djaton djari imaksa uka injunat.

4. Djetä sabab pahari haliau tä, idjä sinisinik djari tamä manjelat, uka mimpakamardekan ita, idjä ain ita huang Kristus Jesus, nakara iä mahadjipen ita tinai. — (*Gaw.Ras.15,24.*)

5. Tapi handjulo mahin dia ikäi djari undur mamparangkah akan olo tä, nakara katoton Ewangelion dähen intuketon.

6. Tapi äwen tä, idjä inggarä olo hai, (brangai alo kilekilen olo tä bihin aku djaton parabae, Hatalla dja-

ton mintuh ampin olo;) tapi äwen idjä inggarä hai tä djaton djari madjar aku talo tahaeta.

7. Malainkan, amon äwen mitä, aku djari injoho masanan Ewangelion akan olo idjä kulop, kilau Petrus akan olo idjä injunat tä:

8. Krana idjä djari mampaabas Petrus, mangat malalus gawin rasul intu olo idjä injunat, iä tä kea djari mampaabas aku intu olo kapir;

9. Djadi, amon Jakobus, Kepas äwen telo Johannes, idjä inggarä teras ungkup, kasene asi tä, idjä djari inenga akangku, maka äwen hadjuluk lengä gantau dengan koä Barnabas, indu katan ikäi toto bulat atäi, mangat ikäi manalih olo kapir, tuntang äwen akan manalih olo idjä injunat.

10. Baja äwen blaku ikäi mingat olo pähä belom, idjä djari ibagaku keteketep kea. — (*2.Kor.8.*)

11. Maka amon Petrus djari manalih Antioghia, aku djari malawan iä samuka, basa iä aton bukue impudji.

12. Krana helo bara isut murid Jakobus djari manalih, Petrus kindjap kuman dengan olo kapir; tapi sana äwen tä djari dumah, palos iä undur, habaris, awie mikäh äwen idjä injunat tä.

13. Tuntang olo Jehudi beken kea tamput iä haliau,

sampai Barnabas mahin pahir kaliaue.

14. Tapi amon aku mitä, äwen tä djaton budjur tumon katoton Éwangelion, tä aku hamauh tarang dengau Petrus, haiak hining olo Jehudi: amon ikau, idjä puna Jehudi, belom tumon hadat olo idjä kapir solake, djaton tumon hadat Jehudi, buhen tinai ikau hadjadjuan olo idjä kapir solake, uka belom tumon hadat olo Jehudi?

15. Ita toto puna Jehudi, djaton djaka olo badosa baris olo kapir.

16. Tapi basa ita katawan, olo djaton mandjadi tetek awi gawin Torat, tapi awi kapertjaja huang Jesus Kristus: tagal tä ita djari pertjaja kea huang Kristus Jesus, nakara ita tetek awi kapertjaja huang Kristus, djaton djaka awi gawin Torat, basa awi gawin Torat idjä biti dia tau indjadian tetek.

17. Tapi amon ita, idjä manggau katetek huang Kristus, magon kilau olo badosa: tä Kristus kilau gurun dosa. Æla haliai!

18. Krana djaka aku haragapan tinai, idjä djari ingarakku, tä aku mampraban arepku olo palangkah.

19. Tapi awi Torat aku djari matäi akan Torat, mangat aku belom akan Hatalla.

20. Haiak Kristus aku djari injampalaki; tapi jaku belom, malainkan djaton hindai djaka aku, tapi Kristus belom hong aku; krana idjä aku belom hindai huang isi, djeta aku belom awi kapertjaja intu Anak Hatalla, idjä djari sinta aku, tuntang djari manjaragh arepe indu gantingku.

21. Aku djaton mampahiang asin Hatalla; krana djaka katetek toto awi Torat, tä haiang bewäi Kristus djari matäi.

BAGI 3.

Olo tetek awi aai, djaton awi Torat.

---

1. **O** olo Galatia idjä huomong! äwe djari manjeher manggila keton, sampai keton djaton hindai mamenda katoto? Intu matan keton Kristus djari imintik, tuntang toh iä injampalaki bentok keton!

2. Djetoh bewäi aku handak misek keton: djari keton mandino Rogh awi gawin Torat, atawa awi britan kapertjaja?

3. Kilen keton njanjau kalotä? Huang Rogh keton djari manampara, kilen toh keton handak malaluse huang isi?

4. Kilen, keton djari ma-

njarenan kutoh kapähä tä haiang bewäi? Käläh djaka haiang bewäi!

5. Toh iä, idjä manenga Rogh akan keton, tuntang malalus gawi heran marak keton, aton iä mawie hapan gawin Torat, atawa hapan britan kapertjaja?

6. Kilau Abraham djari pertjaja huang Hatalla, tuntang djetä djari itong akae indu kateteke. — (Rom. 4,3.)

7. Kalotä puna keton harati, idjä mimbing kapertjaja, iä tä panakan Abraham.

8. Maka surat Hatalla, basa iä katawan helo, Hatalla handak mandjadian olo kapir tetek awi kapertjaja, maka helo iä djari masanan akan Abraham kalotoh: „Huang ikau karä utus olo akan imberkat.” — (1.Mos. 12,3.)

9. Kalotä idjä mimbing kapertjaja, äwen tä imberkat haiak Abraham, idjä pertjaja tä.

10. Krana olo handiai, idjä harap gawin Torat, uras penda sapa; krana aton augh surat: „Tarasapa genep biti, idjä djaton mahaga talo handiai, awang tarasurat hong surat Torat, uka malalus tä.” — (5.Mos.27,26.)

11. Maka tarang haliai, djaton idjä biti tau tetek intu baun Hatalla awi Torat, krana: „Olo idjä tetek awi

kapertjaja, iä karäh belom.” — (Rom.1,17.)

12. Maka Torat tä djaton manjoho olo pertjaja, tapi: „Olo idjä malalus tä, iä karäh belom awi tä.”

13. Kristus djari maliwus ita bara sapan Torat, awi bitie indu äka sapa gawin ita; krana aton augh surat: „Tarasapa genep biti, idjä inggantong hong kaju.” — (5.Mos.21,23.)

14. Nakara berkat Abraham sampai karä olo kapir awi Jesus Kristus, mangat ita mandino Rogh, idjä indjandji tä, awi kapertjaja.

15. O pahari! aku handak hakotak tumon kaharatin olo: alo surat djandjin olo, amon djetä djari intjatjak, djaton tarakanan, tinao olo djaton tau mandahang augh beken betä.

16. Toh, akan Abraham tuntang akan panakae djandji tä djari inukas. Iä djaton hamaub: „huang karä panakam,” kilau tahu arä biti, tapi kilau tahu Idjä: „huang panakam tä,” iä tä: Kristus. — (1.Mos.22,18.)

17. Toh koangku: djandji tä, idjä helo djari inantu Hatalla akan Kristus, djaton tau impabaiang awi Torat, idjä inenga äpat ratus telo pulu njelo rahian, sampai djandji tä aton terai tinao.

18. Krana amon ita mandino salamat awi Torat, tä djetä

djaton hindai awi djandji; tapi Hatalla, huang asie, djari mandjandji manenga tä akan Abraham.

19. Maka kanduäe Torat tä tinai? Djetä djari insaletan pandähan tagal karä ka-langkah, sampai panakan tä djari dunah, idjä äka djandji tä; djetä indjuluk malaikat hadjamban lengän olo helat.

20. Maka olo helat djaton tau hindjä baris Idjä; tapi Hatalla tonggal Idjä.

21. Kilen toh, aton Torat tä malawan djandjin Hatalla? Asenge! Krana djaka Torat djari inenga, idjä kwasä tau mabelom, tä kate-tek tä toto awi Torat.

22. Tapi surat Hatalla djari mangalong talo handiai penda dosa, nakara awi kapertjaja intu Jesus Kristus djandji inenga akan karä olo idjä pertjaja.

23. Tapi helo bara kapertjaja sampai, ita djari inutup penda Torat, ingurong akan kapertjaja, idjä akan ingarinah dapit.

24. Tumon tä, Torat djari indu mandur ita, uka magah ita tanggoh Kristus, mangat ita tetek awi kapertjaja.

25. Tapi sana kapertjaja djari dumah, toh ita djaton penda mandur tä hindai.

26. Krana keton handiai anak Hatalla awi kapertjaja huang Kristus Jesus.

27. Krana kakarä keton,

idjä djari impandoi huang Kristus, djari bapakaian Kristus. — (Rom.6,3.)

28. Huang iä djaton hindai Jehudi kapir, huang iä djaton hindai djipen atawa olo mardeka, huang iä djaton hatuä atawa bawi, krana keton handiai uras Idjä huang Kristus Jesus.

29. Maka amon keton ain Kristus, tä keton panakan Abraham, tuntang mandjadi anak tumon djandji.

BAGI 4.

Olo djari penda Torat, sampai panumah Kristus, tapi Kristus djari maliwus ita bara Torat; tagal tä äla ita kilau djipen Torat hindai.

1. Maka koangku, katahin anak olo idjä akan mandino panatau tä, magon korik, maka iä sama ampie kilau djipen kea, alo iä tempon talo handiai.

2. Iä penda kwasan guru tuntang ajang, sampai katika idjä djari inukas bapae.

3. Kalotä ita kea, sangkom ita anak olo korik, ita mamenda tamparan adjar tuntang hadat kalunen.

4. Tapi amon tukas kati-kae djari sampai, Hatalla djari manjoho Anake, idjä inakan olo bawi, akan penda Torat; — (1Mos.49,10.)

5. Nakara iä maliwus olo tä, idjä penda Torat, ma-

ngat ita iangkat indu anak.

6. Toh, basa keton anak, maka Hatalla djari manjoho Rogh Anake huang atai keton, idjä mantehau: Abba, o Apang!

7. Kalotä keton djaton hindai djipen, tapi anak; tuntang amon keton anak, tä keton akan mandino panatau kea bara Hatalla awi Kristus.

8. Djadi, katika tä, amon keton hindai kasene Hatalla, keton manempo idjä dia Hatalla.

9. Maka toh, limbah keton kasene Hatalla, tuntang paham haream Hatalla kasene keton: kilen toh keton hules tinai, buli tamparan adjar hadat idjä balemo tuntang nibaniba tä, haluli tinai handak manempo djetä?

10. Keton mahaga andau, bulan, wajah pesta, njelo.

11. Aku mikäb sabab keton, suro gawingku dengan keton haiang bewäi.

12. Käläh keton kilau aku, krana aku kea kilau keton; o pahari! aku blaku keton; keton djaton djari mamapa aku.

13. Keton katawan, huang kalemon isingku aku solake djari masanan Ewangelion akan keton.

14. Tuntang karä tingkes tä, idjä mawi berengku, keton djaton djari manawahe atawa mangabeläe, malainkan keton djari manarima

aku kilau malaikat Hatalla, toto, kilau Kristus Jesus.

15. Kilen, djaton keton paham salamet katika tä? Aku saksin keton, djaka olih, keton pahias bewäi mangaruit matan keton, manenga tä akaangku.

16. Kilen toh, djari aku mamusoh keton, basa aku masuman katoto akan keton?

17. Ewen tä manantiring keton mandjadi blasut atai, tapi djaton tumon kapatut; krana iä handak manggian ikäi, mangat keton blasut atai dengae.

18. Toto, bahalap bewäi djaka keton haradjur blasut atai tagal talo bahalap, äla katika aku hindjä dengan keton bewäi.

19. O anak! idjä iluasku tinai tuntang kapähängku, sampai anpin Kristus etter huang keton.

20. Aku nahuang, toh kea aku hindjä keton, uka tau maliok ampin kotakku, krana aku bembang atäiku tagal keton.

21. Sanan akangku, keton idjä handak mamenda Torat, djaton keton djari mahining augh Torat?

22. Krana aton augh surat, Abraham tä bara anak hatuä duä, idjä inakan djipen, idjä inakan olo mardeka. — (1. Mos. 21, 2)

23. Maka idjä inakan djipen, djetä djari inakan tumon isi,

tapi idjä inakan olo mardeka, djetä djari inakan awi djandji.

24. Maka perkara tä aton bara rima, krana djetä manamunan duä djandji tä; Idjä tä idjä djari inampa hong bukit Sinai, idjä manak olo mandjadi djipen, djetä Hagar tä;

25. Krana Hagar tä bukit Sinai hong tanah Arab, djetä manamunan Jerusalem idjä katontoh, krana djetä tuntang karä anake uras kilau manempo.

26. Tapi Jerusalem idjä ngambo tä, djetä idjä mardeka, djetä indu ita handiai.

27. Krana aton augh surat: „Handjahandjak ikau idjä tamanang, idjä djaton manak! lahap ikau, idjä djaton humi handak luas! krana karä anak ain idjä unggounggol tä arä haream bara anak ain idjä babanä.” — (*Jes. 54,1.*)

28. Tapi ita, o pahari, puna anak djandji, kilau Isaak kea.

29. Maka kilau katika tä idjä inakan tumon isi mangasingen idjä inakan tumon Rogh, kalotä kea katontoh.

30. Tapi kilen augh surat? „Kanan djipen bawi tuntang anake, krana anak djipen tä djaton akan mandino bagi haiak dengan anak idjä mardeka.” — (*1.Mos.21,10.*)

31. Kalotä, o pahari, ita

djaton anak djipen tä, tapi anak idjä mardeka tä.

BAGI 5.

Paulus mampudji olo, uka melai dāhen huang kamardekan Kristus, äla mamenda hadat, tapi manggoang sinta tuntang Rogh brasih.

---

1. Toh, melai keton dāhen huang kamardeka tä, idjä iulih Kristus akan ita, äla manjoho arep keton imaksa ihadjipen tinai.

2. Itä, aku Paulus bamauh dengan keton, amon keton manjoho arep keton injunat, tä Kristus djaton baguna akan keton.

3. Tinai aku masanan akan gagenep biti idjä manjoho arepe injunat, djaton tau dia iä mahaga salepah Torat.

4. Kristus djari haiang bara keton, idjä handak tetek awi Torat; keton djari gagar bara asi.

5. Krana awi Rogh ita mentai katetek idjä iharap, idjä awi kapertjaja.

6. Krana huang Kristus Jesus djaton baguna enen, alo injunat alo djaton injunat, tapi kapertjaja idjä bara gawi hong sinta.

7. Keton hadari budjur bihin, toh äwe djari maur keton, sampai keton djaton mamenda katoto?

8. Djetä djaton bara iä, idjä djari marawäi keton.

9. Ragi isut maragi hapus bakal tepong.

10. Aku harap huang Tuban, patongan keton mahin djaton kea beken; tapi idjä maur keton, iä akan manang-gong hukum ai, brangai alo äweäwe.

11. Tapi aku, o pahari, amon aku magon masanan hadat sunat tä, buhen aku magon ingasingen? Tä, kantantarang tagal sampalaki djari terai!

12. Käläh djaka äwen impalomat, idjä muas keton!

13. Krana, o pahari, keton djari irawäi akan kamardeka; tapi äla hapan kamardeka tä manenga kalinda akan isi, malainkan awi sinta buah keton hända sama arep keton.

14. Krana salepah Torat bulat hong augh Idjä, iä tä hong augh tob: „Ikau akan sinta olo, kilau arepm ka-buatm.”

15. Tapi amon keton hapangkit hakuman, buabua, belä keton lepah harusak.

16. Maka koangku: tandjong tumon Rogh, äla tumon kipen isi.

17. Krana isi tä mipen malawan Rogh, tinai Rogh malawan isi; duäduä tä hakalawan, sampei keton djaton tau mawi talo idjä tintun kahandak keton.

18. Tapi amon keton iren-

tah Rogh, tä keton djaton penda Torat.

19. Maka karä gawin isi tä bakarinah, iä tä: bandong, kandji, kibal, katulah,

20. Manjembah dewa, malaban, mamusoh, manjuat, bahiri, malait, mangalahi, mamantah, wisi,

21. Tulas, mampatäi, mamabusau arepe, babungu, tuntang karä gawi beken idjä tumon tä, idjä iusanangku akan keton, kilau pasanangku bihin kea: olo idjä mawi talo kalotä djaton tau mandimo karadjaan Hatalla.

22. Tapi bua Rogh tä, djetä: sinta, kahandjak, kasanang, kaketep, asi, kahalap, kapertjaja, kalemon stäi, kamantoh.

23. Idjä kalotä gawie, djaton iä iawi Torat.

24. Maka idjä ain Kristus, iä djari manjampalaki isi tuntang tirok kipäe.

25. Amon ita belom huang Rogh, buah ita manandjong kea huang Rogh.

26. Äla ita manggoang horumat idjä haiang, sambil hakarahas hakahiri sama arep ita.

BAGI 6.

Paulus manjoho olo hasarenan sama arepe, mawi talo bahalap, tuntang harap hang Jesus bewäi.

1. O pahari! paribasa olo lawo huang kasala, buah ke-

ton, idjä huang Rogh, mang-abuah olo tä tinai hapan rogh kalemo, sambil mingat arep keton, belä suro keton kea iningkes.

2. Käläh keton hadohop mananggong tanggong ain sama arep keton, tumon tä keton malalus prentah Kristus.

3. Krana amon olo mado arepe hai, tuntang iä djaton, iä tä mamunga arepe.

4. Maka buah genep biti mariksa gawin ai; tä iä karäh supa horumat tagal arepe, djaton tagal olo beken.

5. Krana genep biti akan mananggong tanggong ai.

6. Maka idjä iadjar huang augh Hatalla patut mambagi belabe karä ramoe akan idjä madjar iä.

7. Æla huräh, Hatalla djaton maku irajap! krana talo idjä inawur olo, djetä kea inggeteme.

8. Olo idjä manawur intu isie, iä karäh manggetem kabanasa bara isi; tapi idjä manawur intu Rogh, iä karäh manggetem bara Rogh pam-belom idjä katatahi.

9. Tä, äla ita häka mawi talo bahalap, krana intu puna wajahe ita karäh manggeteme kea, asal ita toh äla helo häka.

10. Tagal tä, sangkom wajahe ita aton, buah ita mawi talo bahalap dengan olo han-

diai, tapi idjä mambatang dengan äwen idjä kolan ita huang kapertjaja.

11. Itä, kilen ampin surat toh, idjä djari injuratku akan keton, hapan lengängku ka-buatku.

12. Æwen idjä handak mam-patara arepe tumon isi, iä hadjadjuan keton, uka inju-nat, djetä, uka iä äla iawi sabab sampalakin Kristus.

13. Krana äwen idjä inju-nat tä mahin djaton kea ma-haga Torat; tapi iä manjoho keton injunat, nakara iä tau mampatara arepe tagal isin keton.

14. Tapi idjä aku, kwäka aku maku taratara, baja ta-gal sampalakin Tuhan ita, Jesus Kristus, idjä awie kalu-nen djari injampalaki akangku, tuntang aku akan kalunen.

15. Krana huang Jesus Kris-tus djaton baguna enen, alo injunat alo djaton injunat, tapi atäi taheta.

16. Toh, kakarä idjä ma-nandjong tumon djalan dje-tob, käläh akae kasanang tuntang asi, tinai akan Is-rael ain Hatalla tä.

17. Maka limbah toh äla olo maur aku tinai, krana aku mananggong awan kapä-hän Kristus hong berengku.

18. Asin Tuhan ita Jesus Kristus käläh hindjä dengan rogh keton, o pahari! Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO EPESUS.

BAGI 1.

Paulus manabi olo Epesus, tuntang masanan akae: ita djari intih iangkat awi asi, tikas djotä bewai bukue olo mandiso salamat. Tinai basa augh adjar tä djaton olo purah haratie, maka Paulus blaka doe, uka olo Epesus toto barati tuntang toto mimbang augh tä.

1. Paulus, rasul Jesus Kristus, awi kabandak Hatalla, akan karä olo brasih, idjä intu Epesus, idjä pertjaja huang Kristus Jesus:

2. Käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

3. Tara akan Hatalla, Bapa Tuhan ita, Jesus Kristus, idjä huang Kristus djari mamberkat ita dengau karä ampin berkat ain Rogh, dengau talo bara sorga;

4. Kilau iä djari mintih ita huang Kristus helo bara tampanan kalunen, nakara ita brasih huang sinta, lapas bara karä kasala intu baue;

5. Tuntang bara horan iä djari manantu ita, uka ita iangkat indu anake awi Je-

sus Kristus, tumon kakilak kabandake;

6. Akan indu taran kabain asie, idjä djari hapae masi ita huang iä, idjä puna äka kataue.

7. Huang iä tä ita bara kaliwus awi daban ai, iä tä, ampun karä dosa, tumon kapaham asie,

8. Idjä djari inampohake akan ita huang karä kabarati tuntang kapintar;

9. Hsiak iä djari masanan akan ita talo kabandake, idjä basilim tä, tumon kakilak ai, idjä djari inukase huang arepe,

10. Uka amon katika karä wajah kalunen djari sukup, iä mahandjäan talo handiai tinai mandjadi Idjä huang Kristus, kadaduä tä, talo idjä huang sorga tuntang idjä hundjun petak.

11. Huang iä ikäi kea djari mandino bagin panatau, ikäi, idjä bara horan djari inantu tumon kabandak ain idjä mandjadian talo handiai tumon tirok kakilak ai;

12. Nakara ikäi indu taran kahaie, ikäi, idjä solake djari harap manantai Kristus.

13. Maka huang iä keton kea djari harap, limbah keton djari mahining augh katoto, iä tä, Ewangelion salamet keton; huang iä maka keton kea, limbah keton djari pertjaja, djari intjatjak dengan Rogh brasih idjä indjandji tä;

14. Idjä indu kabanar panatau ita, sampai ita toto liwus, mandino bagin ita idjä djari simpan, akan taran kahain ajue.

15. Tagal tä kea, limbah aku djari mahining britan kapertjajan keton huang Tuhan Jesus, tuntang britan sintan keton dengan olo brasih handiai,

16. Maka aku djaton terai manarimakasih sabab keton, tuntang manabiu keton huang karä lakudoangku:

17. Mangat Hatallan Tuhan ita Jesus Kristus, Bapa kahaie, mauenga akan keton Rogh kapintar, idjä mangarinah talo basilim, uka keton mangasene iä;

18. Mangat matan kaharatin keton toto marenang, nakara keton katawan ampin kaharap olo idjä djari irawäi Hatalla, tuntang kapaham kahain panatau, idjä akan karä olo brasih;

19. Tinai kapaham kahain kwasae intu ita, idjä pertjaja,

tumon gawin kaabase idjä paham;

20. Idjä djari hapae huang Kristus, metoh iä djari mambelom iä bara olo matai, tuntang mangkat mampondok iä akan hila gantaue huang sorga,

21. Manggatang iä mahundjun karä awang hai, awang kwasa, awang abas, awang marentah, mahundjun karä ara handiai awang injewut, djaton hong kalunen djetoh bewäi, tapi hila kanih kea, — (Kol.2, 10.)

22. Tuntang djari mingkes talo handiai penda paie, tinai djari manenga iä, idjä mahundjun talo handiai, indu takolok ungupe,

23. Idjä bereng ai, idjä manjukup iä tä idjä puna manjuang talo handiai huang talo handiai.

BAGI 2.

Paulus mananding prangan ita, idjä tumon puna dasar ita, dengan prangan ita idjä tumon asi; tuntang iä mamudji olo, basa iä djari iasi Hatalla, mangat toh iä belom kea kilau olo idjä iasi.

---

1. Maka keton kea djari imbelome, katika keton matai huang karä kasalan tuntang dosan keton,

2. Idjä huang tä keton djari manandjong bihin, tumon prangan kalunen toh, tumon

dasar mantir tä, idjä marentah helat langit, iä tä, tumon rogh tä, idjä toh kea bara gawi huang karä olo parisang;

3. Idjä ita handiai kea bibin djari mamenda huang kipun isin ita, tuntang manumon kahandak isi tuntang karä pikir ita; tuntang tumon puna dasar ita ita kea uras bagin kalait, sama kilau olo beken tä kea.

4. Tapi Hatalla, idjä paham asie, awi kutoh sintae, idjä hapae sinta ita,

5. Metoh ita matäi huang karä dosa, tä iä djari mambelom ita baiak dengan Kristus, (awi asie bewäi keton djari injalamat,)

6. Tuntang haiak dengae iä djari mambelom ita, tuntang huang Kristus Jesus iä djari manggatang ita akan sorga;

7. Mangat intu karä katika awang rahian iä mamparahan kutoh kapaham asie, awi sintae idjä dengan ita huang Kristus Jesus.

8. Krana tagal asie bewäi keton djari injalamat awi kaptjaja; tinai djetä djaton awi keton, tapi djetä panengan Hatalla;

9. Djetä djaton awi karä gawin olo, belä olo manara arepe.

10. Krana ita toh tampan Hatalla, idjä djari inampae huang Kristus Jesus akan

gawi bahalap, idjä belo djari injampas Hatalla, mangat ita manandjong huang djetä.

11. Tagal tä ingangate, keton idjä bibin kapid, tumou isin keton, idjä injewut olo kulop awi äwen, awang bagarä olo sunat, awang injunat isie, awi lengän olo:

12. Katika tä keton ruar bara Kristus, imbaris bara karadjaan Israel, tuntang djajong bara djandjin Hatalla, tuntang keton djaton bara kabarap, keton huang kalunen toh ruar bara Hatalla.

13. Tapi toh huang Jesus Kristus keton idjä bibin kedjau djari mokep awi dahan Kristus.

14. Krana iä äka kasanang ita, idjä djari mahandjäan duä baris tä mandjadi Idjä, tuntang djari mangarak dindinghelat tä, idjä mamisah ita;

15. Awie huang isin ai djari mangarak kamusoh, Torat tä, idjä manukas karä pretah tuntang hadat, nakara iä mahandjäan huang arepe idjä duä tä mandjadi olo Idjä, idjä taheta, kalotä iä mandjadian kasanang;

16. Tinai nakara iä awi sampalakie manjapan duä duä dengan Hatalla, mandjadi idjä kabereang, awie djari mampatäi kamusoh tä awi sampalakie.

17. Tuntang iä djari dumah, masanan Ewangelion

kasenang akan keton, idjä kedjau bihin, tinai akan olo tä, idjä tokep bihin.

18. Krana awie maka kada-duä ita tau manalih Bapa, awi Rogh idjä.

19. Tumon tä katontoh keton djaton hindai beken baris, djaton tamuäi bewäi, tapi idjä kungkup dengan olo brasih tä, hindjä olo human Hatalla:

20. Idjä imangun hagalang karä rasul tuntang nabi, idjä bitin Jesus Kristus indu padadukae.

21. Hundjue tä salepah huma, idjä injuson buabua, sasar mandahang mandjadi huma brasih huang Tuhan;

22. Hundjue tä keton kea haiak ikäi iharagapan awi Rogh, mandjadi äka Hatalla melai.

BAGI 3.

Hatalla djari mangarinah akan Paulus, olo kapir kea akan tamä ungup olo Kristen, tuntang djari manjoho Paulus masuman tä; Paulus blaku doa, mangat olo Epesus tau harati sintan Kristus.

1. Djetä bukue, aku, Paulus, imasong sabab Kristus Jesus, tagal keton, olo kapir.

2. Asal keton djari mahining britan panengan asin Hatalla, idjä djari mengae intu aku akan keton:

3. Djetä, bitie djari mang-

arinah akangku perkara basilim toh, (kilau idjä djari injuratkundau, pandapandak,

4. Amon keton mambasa tä, keton tau kasene awi tä kaharatingku huang talo basilim ain Kristus,)

5. Idjä bara djaman horan djaton djari insanan akan olo kalunen, kilau djetä katontoh djari ingarinah Rogh akan karä rasule tuntang karä nabie idjä brasih;

6. Iä tä, haiak dengan olo Israel maka olo kapir kea akan mandino bagi, hindjä dengan äwen iä djari ibandjäan akan idjä kabereeng kea, tuntang haiak dengae iä kea bara bagi intu djandjin Hatalla huang Kristus, awi Ewangelion;

7. Idjä akan tä aku djari iengkat mandjadi pandita, tumon panengan asin Hatalla, idjä djari inengae akangku tumon kapaham kwasae.

8. Akangku, idjä korik haliai marak karä olo brasih, asi toh djari inenga, nakara aku awi Ewangelion masanan akan olo kapir panatau Kristus, idjä djaton tarariksa lepah,

9. Tuntang nakara aku manarang akan olo handiai, kilen ita bara bagi intu talo basilim toh, idjä bara tamparan kalunen djari basilim hong Hatalla, idjä djari manampa talo handiai awi Jesus Kristus,

10. Mangat katontoh, awi ungup Tuban tä, marang akan karä awang hai tuntang kwasa huang sorga sambarana kutoh kapintar Hatalla tä,

11. Tumon kahandake idjä bara katatahi, idjä djari inukase huang Kristus Jesus, Tuhan ita.

12. Huang iä tä ita uräh, tau manalih Hatalla tuntang karä kaharap awi kapertjaja huang iä.

13. Tagal tä aku blaku, äla keton tendur huang keton sabab karä kapähängku, idjä buah aku tagal keton, tuntang idjä indu horumat keton.

14. Tagal tä aku mandeko ututku intu Bapa Tuhan ita Jesus Kristus,

15. Idjä toto Bapa hapus ungupe, awang huang sorga tuntang hundjun petak,

16. Nakara iä, tumon kapaham kabaie, awi Rogh ajue mampaabas keton, intu dasar huang keton,

17. Mangat Kristus tetep huang atäi keton awi kaper-tjaja, tuntang mangat keton muhat tuntang bagalang sinta,

18. Nakara keton, haiak dengan karä olo brasih, tau harati lepalepah kalombah tuntang kapandjang, kanda-lem tuntang kagantong sintan Kristus,

19. Tuntang kasene sintan Kristus, idjä puna manang-

kalau karä kabarati, mangat keton basuang dengan kutoh panatau Hatalla.

20. Maka akan idjä kwasa mawi tangkalau kalabiäe bara karä talo lakun ita tuntang kaharatin ita, tumon kaabase, idjä mangkarenä gawie huang ita:

21. Akae karä horumat huang ungup tä, idjä huang Kristus Jesus, haradjur girirmanggirir, palus katatahi. Amen.

BAGI 4.

Paulus mampudji olo, uka iä hindjä atäie tumon kahandak Hatalla; äla iä tumon gawin olo kapir hindai, tapi patut belom budjur, kilau olo taheta.

1. Tumon tä aku, idjä imasong tagal Tuhan, blaku intu keton, tandjong keton tumon kapatut pangkat, idjä akan tä keton djari irawäi.

2. Huang karä karandah atäi, tuntang kalemoc, huang pandjang atäi; hasarenan sama arep keton huang sinta;

3. Tuntang ukuukuh haga keton bulat atäi, hapeteng huang kasanang.

4. Puna idjä kabereang, tuntang Rogh Idjä, kilau keton kea djari irawäi idjä kabarap pangkat keton. — (Rom.12,5.)

5. Tuhan Idjä, kapertjaja Idjä, pampandoi Idjä;

6. Hatalla Bapa ita handiai Idjä kea, idjä Tempon keton handiai, idjä bara gawi hadjamban keton handiai, idjä huang keton handiai.

7. Maka akan genep ita asi djari inenga tumon ukur panengan Kristus.

8. Tagal tä koae: „Iä djari mandai kangambo, manawan idjä panawan tä, tuntang djari manenga talo panenga akan olon?” — (*Masm.* 68,19.)

9. Maka augh tä; „Iä djari mandai,” narai rimae, malainkan: belo Iä djari mohon kea akan penda petak haliai?

10. Idjä djari mohon tä, djetä kea idjä djari mandai ambo karä sorga, uka Iä manjuang talo handiai.

11. Tuntang Iä kea djari mangkat belae indu rasul, belae nabi, belae uka masanau Ewangelion, belae indu sakatik tuntang guruu ungkup:

12. Nakara olo brasih inatapan akan pangkat gawie, mangat bereng Kristus iharagapan,

13. Njamah ita handiai sampai kabulat kapertjaja tuntang kabarati tahu Anak Hatalla, mandjadi hatuä idjä tagangae, tuntang manjampai tikas katagangan Kristus;

14. Belä ita magon anak olo, putangpital awi genep ampin adjar riwut, awi olo pamunga idjä bakalilit, idjä

hapan tipu manamput mam-palajang olo;

15. Tapi mangat ita, haiak manirok katoto huang sinta, huang talo handiai sasar handjudju huang Iä, idjä puna takolok, Iä tä Kristus;

16. Awie hapus bereng, idjä irapat ibadjip patupatut awi karä sapan, tumon gawin genep ramonbereng huang äka ai: awie maka hapus bereng tä sasar handjudju, uka haragapan arepe huang sinta.

17. Kalotä koangu, tuntang manjaksi huang Tuhan, keton djaton hindai manandjong kilau karä olo kapir beken, idjä manandjong tumon huange idjä haiang;

18. Idjä ingaput kabaratie, idjä ingedjau bara pambe-lom Hatalla, awi kahumong idjä huang Iä, awi atäie djari habalulang;

19. Idjä djaton atäie, tuntang djari manjaragh arepe akan kandji, apuapui huange manggoang karä kihal.

20. Tapi Kristus djaton djari insanan akan keton kalotä,

21. Asal keton djari mangasene Iä toto, tuntang djari iadjare, huang Kristus tä puna katoto.

22. Tä patut keton malekak dasar keton idjä usang tä, tuntang karä hadate bihin, idjä mamparusak arepe awi karä kipen panipu;

23. Tuntang keton indu inabeta rogh atäi keton,

24. Sambil mangkepan dasar taheta, idjä djari inampa besonto Hatalla huang katetek tuntang karesih idjä toto.

25. Tagal tä kanan tandjaro, käläh augh keton toto-toto genep bili dengan kolae, krana ita uras ramoubereng sama arep ita.

26. Blait, tapi äla sala; äla sampai matanandau belep tuntang keton magon blait.

27. Äla kea maupalinda setan.

28. Idjä djari manakau, äla manakau hindai, tapi buah iä bagawi hapan lengäe, nguan satiar budjur, mangat iä mulih talo idjä tau imbagie akan äwen idjä bara katapas kea.

29. Äla mamplua kotak kihal bara njamanu keton, malainkan kotak bahalap, idjä indu haragapan olo, mangat djetä manenga asi akan äwen idjä mahininge.

30. Tuntang äla mangapähä Rogh brasih Hatalla, idjä ewie keton djari intjatjak akan andau kaliwus.

31. Karä kepait, kasangit, kalait, karidu, sapa kanan bara keton, tuntang karä ampin kadarhaka.

32. Tapi käläh basi tuntang hasjaug sama arep keton, tinai hampun sama arep keton, kilau Hatalla kea huang Kristus djari mampun keton.

BAGI 5.

Adjar tahu ampin pabelom, idjä patut tumon olo Kristen; adjar tahu karä sawä tuntang banä.

1. Toh, käläh kilau anake idjä äka kataue tumon keton Hatalla.

2. Tandjong huang sinta, kilau Kristus kea djari sinta ita, tuntang djari manjaragh arepe gantini ita mandjadi panenga tuntang parapah, idjä mangat ewaue intu Hatalla.

3. Tapi karä bandong kandji, tuntang kipen beken idjä kalotä, djetä manjewute mahin äla keton, tumon kapatut olo brasih.

4. Äla kea hakotak kihal gila, hurä rajarajap, idjä djaton patut keton, tapi paham baream sewut tarimakasih.

5. Krana keton katawan, djaton olo pahabandong, olo kihal, olo bisit bakoho, idjä sama kilau panjembah dewa, akan mandino bagi huang karadjaan Kristus tuntang Hatalla.

6. Äla nakua olo mampalajang keton hapan augh haiang, krana tagal talo tä kalait Hatalla mawi karä olo parisang.

7. Tagal tä, äla keton hadjelot dengae.

8. Krana bilin keton, kea

kaput, tapi toh keton blawa huang Tuhan; buah manandjong kea kilau baris kalawa.

9. Krana bua Rogh, djetä sepsimpan karä kahalap tuntang katetek tuntang katoto.

10. Tinai awi mariksa, narai talo idjä ingilak Tuhan.

11. Maka äla mangarait arep keton dengan karä gawin kakaput idjä djaton baguna, tapi awi mampudji tä haream.

12. Krana talo idjä iawi äwen tä basilim, manjewut djetä mahin indu kahawen kea.

13. Tapi karä talo tä mandjadi bakarinah, amon djetä impudji kalawa, krana talo handiai idjä mangarinah, djetä kalawa.

14. Tagal tä koae: „Misik, ikau idjä batiroh, lembut bara olo matäi, tä Kristus handak mamplawa ikau!”

15. Toh ingaingat, mangat keton manandjong batawat, äla kilau olo humong, tapi kilau olo pintar.

16. Hapan totototo katika idjä buah, krana wajah puna papa katontoh.

17. Tagal tä, äla keton humong, tapi käläh harati narai kahandak Tuhan.

18. Tuntang äla mambusau arep keton hapan anggor, idjä huange kutoh karajap, tapi buah keton basuang Rogh.

19. Tuntang hakotak sama arep keton hapan masmur, tinai njanji idjä tumon Rogh, idjä indu taran Hatalla, palus njanji huang atäi keton akan Tuhan, tuntang mam-pahiau usik.

20. Tuntang haradjur manarimakasih intu Hatalla, Bapa, mahapang aran Tuhan ita, Jesus Kristus, tagal talo handiai.

21. Käläh hapenda sama arep keton haiak mikäh Hatalla.

22. Keton idjä bawi patut mamenda banan keton, kilau mamenda Tuhan. — (1. Mos.3,16.—Kol.3,18)

23. Krana banä takolok sawä, kilau Kristus kea takolok ungupe, tuntang iä idjä mabaga berenge tä.

24. Tagal tä, kilau ungupe mamenda Kristus, kalotä kea olo bawi akan mamenda banae huang talo handiai.

25. Keton idjä hatuä, sinta sawan keton, kilau Kristus kea djari sinta ungupe tä, tuntang djari manjaragh arepe gantun ungupe,

26. Mangat iä mamprasihe, limbah iä djari mamenjaue hapan danum pampandoi idjä häwoi augh Hatalla tä; — (Jah.3,5.)

27. Mangat iä mampendeng ungupe tä akäe huang kabungase haliai, djaton kambreut atawa kapapae beken,

tapi mangat ungkup tä toto brasih, sampai djaton haliai bukue hapan mangotak iä.

28. Kalotä kea patut olo hatnä sinta sawae, kilau bitie kabuate. Idjä sinta sawae, iä sinta arepe kabuate.

29. Krana puna olo djaton pudji basingi isin ai, tapi iä pakanae mahagae, kilau Tuhan kea mahaga ungkupe tä.

30. Krana ita ramonbereng ai, hindjä isi tolange.

31. „Tagal tä olo akan malibi indu bapae, palus leket dengan sawae, tuntang äwen duä tä akan mandjadi isi Idjä.” — (*Matt.19,5.*)

32. Talo basilim tä hai, tapi aku manjewut tä manahiu Kristus tuntang ungkupe.

33. Tapi keton kea, buah genep bitin keton kalotä sinta sawae kilau arepe kabuate; tuntang olo bawi tä patut mikäh banae.

BAGI 6.

Prentah tahu karä idjä bapa, anak, tempo, djipen; huang kaabas Hatalla ita akan hakalawan dengan musoh ita, setan tä, hapus umur ita.

1. Keton, anak olo, tumon augh indu bapa keton sabab Tuhan, krana djetä patut. — (*Kol.3,20.*)

2. „Horumat indu bapam,” djetä prentah solake idjä

tuntang djandjie: — (*2.Mos. 20,12.*)

3. „Mangat ikau batuah, tuntang pandjang umurmu huang kalunena.”

4. Tinai keton, idjä bapa, äla mambuhit huang anak keton, tapi anggau iä haiak madjar mampudji iä manempo Tuhan.

5. Keton, idjä djipen, tumon augh äwen idjä tempon keton tumon isi, dengan kikäh kagendjäh, dengan atäi budjur, kilau manumon augh Kristus.

6. Äla bagawi intu baun olo bewäi, handak ingilak olo, tapi kilau djipen Kristus tuntang atäi awi manumon kahandak Hatalla;

7. Tuntang kahias atäi keton lulus gawin keton, kilau akan Tuhan, djaton kilau akan olo,

8. Basa keton katawan, talo bahalap idjä djari iawi genep biti, tumon tä kea iä karäh imaläh Tuhan, alo djipen alo mardeka.

9. Tinai keton, idjä tempo, tumon tä kea dengan djipen keton, äla karas dengae, basa keton katawan, Tempon keton kea aton hong sorga, tuntang iä djaton mitä ampiu olo.

10. Tinai, o pahari, abaabas keton huang Tuhan, huang kapaham kwasan kaabase.

11. Kepan karä ganggaman Hatalla, mangat keton tau

mendeng, malawan karä akal setan idjä bakalilit.

12. Krana ita puna djaton akan hakalawan dengan isi daha bewäi, tapi dengan karä awang hai tuntang abastä, idjä mimbing kwasa huang kaka-put kalunen toh, dengan karä dewa papa tä idjä penda langit.

13. Tagal tä kepan karä ganggaman Hatalla, mangat keton sanggam malawan intu andau kadjakä, tuntang mangat keton, limbah mampalah talo handiai, tau tetep.

14. Kakai mendeng keton tetetetep, haiak kahang keton hababat katoto, tuntang usok keton hakarung-kong katetek;

15. Haiak pain keton hasarumpah, kilau tatap masanan Ewangelion kasanang.

16. Tinai idjä mambatang, imbing talawang, djetä kapertjaja, idjä hapan tä keton tau mambelep karä damek apui ain idjä papa tä;

17. Tuntang duan kapijah, djetä salamat, tinai padang Rogh tä, djetä augh Hatalla;

18. Haiak haradjur blaku doa huang Rogh tagal talo

handiai, tuntang haradjur mandjaga; tinai laku kea akan karä olo brasih,

19. Tuntang akangku, mangat augh tä inenga akangku, uka aku uräh marakang njamangku masanan talo basilim perkaran Ewangelion,

20. Idjä hasarohan aku idjä irantai toh, mangat aku uräh masanan tä, kilau kapatutku masanae.

21. Maka mangat keton kea akan katawan karä perkarangku, tuntang talo handiai idjä iawiku, Tighikus, pahari tä idjä äka kataungku, rewar Tuhan idjä budjur tä, karäh masanan talo handiai tä akan keton.

22. Krana tagal tä aku djari manjoho iä manalih keton, mangat keton katawan perkaran ikäi, tuntang uka iä mampangat atäi keton.

23. Käläh kasanang akan karä pahari, tinai sinta tuntang kapertjaja, bara Hatalla Bapa, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

24. Käläh asi mampahaiak olo handiai, idjä sinta Tuhan ita, Jesus Kristus, hapan kabudjur atäi. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO PILIPPI.

BAGI 1.

Paulus masanan arepe akan ole Pilippi, tuntang mampudji awes, uka mehi otter huang Tuhan.

1. Paulus tuntang Timoteus, rewar Jesus Kristus, akan karä olo brasih huang Kristus Jesus, idjä intu Pilippi, tinai akan karä pandita tuntang diakon :

2. Käläb asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla. Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

3. Aku manarimakasih intu Hatallangu, sasining aku mingat keton,

4. Tuntang baradjur huang karä lakudoanguku aku tuntang handjak atäiku blaku akan keton ;

5. Sabab keton paham heret dengan Ewangelion, bara tamparae palus sampai katon toh ;

6. Tuntang aku harap, idjä djari manampara gawi bahalap tä huang keton, iä karäh mandahang mahapus

tä kea sampai andau Jesus Kristus ;

7. Kilau patut kea huangku kalotä dengan keton handiai, basa keton huang atäiku, sabab keton handiai bara bagi asi idjä akangu huang rantaiku, idjä huang tä aku mangamanangan tuntang manantu Ewangelion.

8. Krana Hatalla saksingku, paham kataharuku dengan keton handiai, huang sintan Jesus Kristus.

9. Maka aku blaku intu Hatalla, uka sintan keton sasar mandahang paham haream hindai, huang kaharati tuntang mangkemä ketoto,

10. Mangat keton tau mangkemä idjä kwe pangkahalape, mangat keton budjur, djaton bara kasalan, sampai andau Kristus ;

11. Basuang dengan karä buah katelek, idjä indjadian Jesus Kristus indu horumat tuntang taran Hatalla.

12. Maka, o pahari, aku masanan akan keton karä perkara idjä djari buah aku,

djetä paham haream mando-
hop masanan Ewangelion,

13. Samapai rantaiku sabab
Kristus djari bakarinah hu-
ang human kaisar kea, tun-
tang intu karä olo beken.

14. Tinai arä pabari huang
Tuhan, awiku imasong den-
ngan rantai, paham haream
kamentenge, uräh masanan
augh tä, tuntang djaton mi-
käh.

15. Aton kea belaehe masa-
nan Kristus awi kasingie tun-
tang kahirie, tapi arä idjä
masanan iä huang kahalap
atäie.

16. Belaehe tä masanan Kris-
tus awi kasingie denganku,
djaton huang kabudjur atäie,
basa kamäae, iä handak man-
dahang kapähängku, nan-
tilap pasongku toh.

17. Tapi awang arä tä ma-
sanan Kristus awi sintae, ba-
sa iä katawan, aku djari ima-
song uka manantu Ewange-
lion.

18. Toh kilen? Käläh be-
wäi, asal Kristus insanan,
alo sabab buku sala, alo hu-
ang katoto; aku handjak
atäiku tagal tä, toto, tun-
tang aku handak handjak
kea.

19. Krana aku katawan,
perkara tä karäh indu sala-
matku, awi lakudoan keton,
tuntang - awi Rogh Jesus
Kristus mandohop aku;

20. Tumon aku toto kahaus-
ku mendäh tuntang harap,

huang perkara Idjä mabin dia
aku karäh mahamen, tapi
huang karä kurähku, kilau
bihin hantä, kalotä katon-
toh kea Kristus karäh impa-
hai huang berengku, alo
awiku belom, alo awiku
matäi.

21. Krana pambelomku Kris-
tus, tuntang matäi indu on-
tongku.

22. Tapi amon aku belom
huang isi, djetä indu mam-
parä bua gawingku, — tä
aku djaton katawan, narai
indu intihku.

23. Krana aku hapit awi
duä perkara toh: aku haus
mindah, mangat aku hindjä
Kristus, djetä toto kapala
bahalap;

24. Tapi sabab keton, mi-
käh baguna haream melai
huang isi.

25. Maka aku harap tun-
tang katawan, aku karäh
melai, melai dengan keton
handiai, uka aku mandahang
mampahandjak keton huang
kapertjaja.

26. Mangat keton paham
haream handjak huang Kris-
tus Jesus tagal aku, sabab
aku aton haluli dengan ke-
ton.

27. Tapi käläh keton ma-
nandjong kea kilau patut
indu horumat Ewangelion
Kristus, nakara alo aku ma-
nalih mitä keton, alo aku
kedjau dengan keton, aku
haradjur mahining keton bu-

lat däben huang Rogh idjä, tuntang bulat atäi haiak ikäi mangalahi akan kapertjaja hong Ewangelion;

28. Tuntang huang talo idjä mahin dia keton impi-käh äwen, idjä malawan tä; djetä akan äwen indu katan kabanasae, tapi akan keton indu katan salamat, tuntang djetä bara Hatalla.

29. Krana keton djari iasi, sampai keton djaton pertjaja bewäi huang Kristus, tapi buah kapähä kea sabab iä;

30. Tuntang keton buah sama klahi tä kea, idjä djari gitan keton mawi aku, tinai idjä hining keton katontoh bara aku. — (*Gaw. Ras. 16,22.*)

BAGI 2.

Paulus mampudji olo Pilippi, uka iä randah tuntang bulat atäi, mandjadi kilau kalawa huang kalunen; iä masuman Timoteus äwen duä Epaproditus akan manalih olo tä.

1. Tagal tä, djaka aton kakilak huang Kristus, djaka aton ampong sinta, djaka aton kabindjä Rogh, djaka aton kasajang tuntang asi:

2. Tob käläh keton manjukup kahandjaku, awi keton sama mingat talo idjä; imbing keton sama sinta idjä, käläh keton bulat atäi, tuntang bulat kahandak idjä.

3. Äla mawi talo enen awi kasuat atawa kadjoho, tapi awi karandah atäi keton buah genep biti manggarä kolae hai bara arepe.

4. Genep biti äla akan mingat idjä ajue bewäi, tapi ain olo beken kea.

5. Buah dasar djetä huang keton, idjä huang Kristus Jesus kea;

6. Alo iä Hatalla, iä djaton djari manara arepe sabab Kahatallae, — (*Joh.1,1.*)

7. Tapi iä djari mamparandah arepe, manduan ampipin djipen, manjama arepe dengan olo; — (*Jes.42,1; 49, 3; 53,3.*)

8. Huang talo handiai iä kilau olon; iä djari mamparandah arepe, iä panumon sampai matäi, toto, sampai matäi hong kaju sampalaki.

9. Tagal tä kea Hatalla djari manggatang iä paham haliai, tuntang djari manenga arae, idjä hai bara karä ara samandiai,

10. Nakara huang aran Jesus akan indu indeko karä utut äwen, idjä huang sorga, tuntang idjä hundjun petak, tinai idjä penda petak, — (*Jes.45,23.*)

11. Tuntang karä djela akan mangaku, Jesus Kristus tä pangkahai Tuban, indu horumat Hatalla Bapa.

12. Tumon tä, o keton idjä äka kataungku, kilau keton haradjur djari manumon

aughku, djaton sangkom aku hindjä keton bewäi, tapi paham haream toh kea, sangkom aku hambalang dengan keton: buah bagawi akan salamet keton haiak kikäh tuntang kagendjäh;

13. Krana puna Hatalla, idjä mandjadian huang keton kadaduä, kahandak tä tuntang malaluse, tumon kakilak ajue.

14. Buah kakarä gawin keton äla dengan kakotok, kanjasal,

15. Mangat keton äla sala tapi budjur, kilau anak Hatalla, idjä djaton bukue akan ingotak bentok kempang olo bingkok tuntang putarbalik tä, idjä marak tä keton lalendang kilau sumbo hong kalunen;

16. Haiak mimbing augh pabelom, indu tarangku intu andau Kristus, belä aku djari hadari haiang, tuntang djari bagawi haiang bewäi.

17. Tä, alo aku kilau parapah talo ihop inusuh intu parapah tuntang sombajang kapertjajan keton, maka aku handjak, tuntang handjak baiak keton handiai. — (4. Mos.15,5.)

18. Tinai keton kea patut handjak tagal tä, toto handjak kea haiak aku.

19. Maka aku harap huang Tuhan Jesus, badjeleng kea aku manjoho Timoteus manalih keton, mangat aku kea

tau sanang, amon aku katawan kadjarian keton.

20. Krana djaton olo beken denganku, idjä sama atäie denganku, idjä kalotä kabudjure karäh nguan perkaran keton.

21. Krana olo handiai manggau talo ai, djaton ain Kristus Jesus.

22. Tapi keton katawan kabudjur ai, kilau anak dengan bapae iä djari mandohop aku bagawi huang Ewangelion.

23. Maka aku harap, aku karäh manjoho iä sana aku katawan katantun kadjarian perkarangku.

24. Tinai aku harap intu Tuban, bitingku kea badjeleng karäh tanggoh keton.

25. Maka kamäangku, patut aku manjoho kapatohku Epa-proditus kea manalih keton, idjä padjakku bagawi, tuntang onba aku mangalahi, idjä sarohan keton bihin, idjä djari manjukup karä talo katapasku;

26. Basa iä paham taharu dengan keton handiai, tuntang atäie papungut, basa keton djari mahining iä haban.

27. Tuntang toto kea iä djari haban, bilak matäi; tapi Hatalla djari masi iä, djaton iä bewäi, tapi aku kea, belä kapähängku hatantilap.

28. Tagal tä, badjeleng haream aku manjoho iä, mangat keton handjak haiak mitä

iä tinai, tuntang kapähängku ranai kea.

29. Toh, käläh keton manarima iä huang Tuhan tuntang kabandjak, tinai horumat olo idjä kalotoh.

30. Krana tagal gawin Kristus iä djari mamangkut takolok balaue, djaton parihara tabasenge, mangat iä manjukup akangku kanahapus gawin keton.

BAGI 3.

Paulus manjoho olo Pilippi mandjaga, belä iä inamput guru sala; olo Kristen awang toto barap tuntang manggoang Kristus bewäi.

1. Tinai, o pahari, handjak huang Tuhan! Aku djaton häka manjurit perkara toh tinai akan keton, tuntang keton batantu haream awi tä.

2. Djaga arep keton, itä aso tä! itä guru papa tä, idjä injunat ingantal tä!

3. Krana ita toh idjä injunat toto, ita idjä manempo Hatalla huang Rogh, idjä taratara huang Kristus Jesus, djaton barap huang isi. — (5. Mos 30,6.)

4. Alo aku bara buku kea, sampai tau mampatara arepku huang isi; amon olo beken manaba arepe tau taratara huang isi, paham haream aku. — (2. Kor. 11,18.)

5. Aku djari injunat me-

toh umurku kabanja; aku utus Israel hamputan Benjamin, hamputan olo Ibrani idjä mambatang imtu olo Ibrani; tumon Torat aku olo parisi;

6. Idjä tahu lason atäiku aku djari mangasiagen angkup Tuhan; tumon katetek, idjä awi Torat, aku djaton korang.

7. Tapi idjä djari indu ontongku, djari inggaräku karugi sebab Kristus.

8. Toto, aku magon manggarä talo handiai indu karugi tagal kutoh kahain kaharati tahu Kristus Jesus, Tuhan; tagal iä aku djari mitong talo handiai indu karugi, mado tä kilau rotik pohok bewäi, mangat aku bontong Kristus;

9. Mangat aku sondau aton huang iä, djaton bara katetek ajungku idjä awi Torat, tapi bara katetek tä idjä awi kapertjaja huang Kristus, katetek djetä, idjä itong Hatalla akan kapertjaja.

10. Nakara aku kasene iä, tuntang kwasen kamisike, haiak ompat kapähäe, uka mandjadi sama dengan pampatäie,

11. Ajasjau aku sampai akan kamisik olo matäi tä.

12. Djaton djaka aku djari manjingkap tä, atawa djari tinduh: tapi aku manggoang tä, ajau aku tau manjingkape, idjä himat akan tä

kea aku djari injingkap Kristus Jesus.

13. O pahari, aku djaton manggarä arepku, kilau djari manjingkap tä.

14. Tapi talo idjä toh iawiku: aku ngalapean karä talo idjä intu likutku, tuntang mandjudju arepku manggoang talo idjä hila baungku, haiak mamadjal arepku mangkahimat toros kata, mangat aku mandino talo hai, idjä akan tä Hatalla djari marawäi ita huang Kristus Jesus.

15. Maka piräpirä bitin ita idjä tinduh, buah angkat huang ita tumon tä kea; tinai paribasa patongan keton beken, djetä kea Hatalla karäh mangarinah akan keton.

16. Tapi intu tikas kaper-tjajan ita djari sampai, buah ita dähen huang tä sama tumon atoh Idjä, haiak bulat atai.

17. O pahari, käläh keton tumon aku, buah keton mitä äwen, idjä manandjong kalotä kilau ikäi, idjä indu sonton keton.

18. Krana arä olo beken haliai, kindjap aku djari manutor olo tä akan keton, tuntang toh tinai, haiak manangis, aku hamauh dengan keton: olo tä musoh sampalakin Kristus.

19. Lawin kadjariae akan kabanasa, knaie akan hatal-lae, tuntang iä manggau horumat huang kabawäe, iä

mangenang perkara kalunen bewäi.

20. Tapi kaharap ita tä huang sorga, bara hetä kea ita mentai Djurusalamat, Tuhan Jesus Kristus,

21. Idjä karäh mobah bereng ita idjä papa, manampa tä ampiaimpin bereng ajue idjä pangkahalap, tumon kwasa, idjä hapan tä iä tau mampamenda talo handiai intu iä. — (1.Kor.15, 43.)

BAGI 4.

Paulus mangatan olo Pilippi magon rantep dengan Tuhan, tuntang iä manarimakasih intu äwen sabab talo, idjä djari impaite.

1. Tumon tä, o pahari idjä äka kataungku, idjä äka kahandjak tuntang horumatku, tetetetep keton kalotä huang Tuhan.

2. Aku mampudji Ewodia tuntang Sintighe tä, mangat iä bulat atäi huang Tuhan.

3. Tinai aku blaku ikau kea, o padjaku idjä budjur, käläh dohop olo bawi duä tä, idjä djari omba aku mangalabi akan Ewangelion, haiak dengan Klemens kea, tuntang padjaku bagawi awang beken tä, idjä arae aton hong surat pabelom.

4. Handjak keton haradjur huang Tuhan; sindä tinai aku hamauh: handjak keton! — (3, 1.)

5. Käläh keton tau basa-

ran keton dengan olo handiai. Tuhan aton tokep.

6. Ela keton gogop, tagal talo idjä mahin äla; tapi käläh keton blaku doa masanan karä talo idjä äka kakenang keton akan Hatalla, haiak manarimakasih.

7. Maka kasanang Hatalla, idjä tangkalau bara karä kharatin olo, käläh djetä mahaga atäi keton tuntang hapus huang keton hong Kristus Jesus. — (*Joh.14, 27.*)

8. Tinai o pahari, karä talo idjä toto, idjä patut, idjä tetek, idjä mantoh, idjä paris, karä talo idjä bahalap taronge, karä ampin kahalap tuntang tara: djetä buah ingumang keton.

9. Tinai idjä djari ingadji tuntang hining tuntang gitan keton huang aku, lalus djetä, tä Hatallan kasanang karäh hindjä keton.

10. Maka aku djari paham handjak huang Tuhan, basa haru toh keton djari mando-hop aku tinai; maka bara bihin kea keton djari pahias, tapi djaton hila.

11. Aku djaton manahiu talo toh sabab katapasku; krana aku kanaanjan mampaterai huangku brangai tumon koaton talo.

12. Aku tau pähä belom, aku tau tatau kea, huang karä kaleka tuntang huang karä perkara aku djari kanaanjan, aku tau besoh aku

tau blau, aku tau malabien aku tau tapas;

13. Aku njarap huang talo handiai awi Kristus, idjä mampaabas aku.

14. Tapi buah kea gawin keton, basa keton hadohop djari mananggong katapasku.

15. Krana puna tawan keton kea, o olo Pilippi, bara solakku djari masanan Ewangelion, limbah aku djari harikas bara Makedonia, ungkup idjä mahin djaton djari manenga talo akangku indu balandjangku, baja keton bewäi. — (*2.Kor.11, 9.*)

16. Krana akan Tesalonika kea keton djari mampait talo sindä handuä, akan indu balandjangku.

17. Djaton djaka aku manggau talo tenga tä, tapi aku manggau, mangat bua tä, idjä karäh itong akan keton, hakutoh.

18. Maka talo handiai tä uras sampai aku, malabien haream akangku; aku sukup haliai, limbah aku manjambut talo idjä impait keton bara Epaproditus, idjä kilau talo mangat ewaue, kilau parapah idjä bahalap, idjä ingilak Hatalla.

19. Maka Hatallangku, tumon kapaham kahaie, karäh manjukup karä katapas keton, awi Kristus Jesus.

20. Käläh akan Hatalla, Bapa ita, kahai palus kata-tahi. Amen.

21. Awi manabi karä olo brasih huang Kristus Jesus. Karä pahari, idjä dengangku, manabi keton.

22. Karä olo brasih manabi

keton, idjä mambatang äwen awang huang human kaisar.

23. Asin Tuhan ita, Jesus Kristus, käläh mampahaiak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO KOLOSA.

BAGI. 1.

Paulus manabi olo Kolosa, mandähen adjar panditae, Epapras tä, tuntang blaku doa, uka äwen dahangmandahang huang asi; tinai iä masanan akan äwen kahain Kristus, sambil mampudji äwen, uka iä leket dengae totototo.

1. Paulus, rasul Jesus Kristus, tumon kahandak Hatalla, tuntang Timoteus, pahari tä,

2. Akan olo brasih tuntang akan karä pahari idjä pertjaja huang Kristus, idjä melai hong Kolosa: käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tinai bara Tuhan Jesus Kristus.

3. Ikäi manarimakasih intu Hatalla, Bapa Tuhan ita Jesus Kristus, tuntang haradjur blaku doa akan keton,

4. Basa ikäi djari mahining britan kapertjajan keton huang Kristus Jesus, tinai sintan keton dengan karä olo brasih,

5. Sabab kaharap tä, idjä djari ina akan keton huang sorga, idjä britae djari hining keton awi augh katoto, iä tä, awi Ewangelion.

6. Idjä djari sampai keton; kilau sampai hapus kalunen kea, tuntang djetä puna mamua, kilau intu keton kea, bara metoh andau keton djari mahining augh tä, tuntang djari kasene asin Hatalla huang katoto.

7. Kilau djari adjar Epapras dengan keton kea, idjä padjak ikäi hong gawi tä, idjä äka kataun ikäi, tuntang iä rewar Kristus idjä budjur intu keton.

8. Iä kea djari masanan

akan ikäi sinton keton, idjä huang Rogh.

9. Tagal tä, bara andau ikäi djari mahining tä, maka ikäi haradjar kea blaku doa akan keton, tuntang paham huang ikäi, mangat keton injuang dengan kabharati tahu kahandake, huang karä kapintar tuntang kabharati idjä tumon Rogh;

10. Nakara keton manandjong kilau patut indu horumat Tuhan, tuntang indu kakilake, sambil mamua karä ampin gawi bahalap, haiak dahangmandahang huang kabharati tahu Hatalla;

11. Haiak keton impaabas awi karä kaabase, tumon kwasan kahaie, mandjadi indu kaketep, kapandjang atäie, tuntang karä kahau-djak;

12. Haiak keton manarimakasih intu Bapa, idjä djari mamatut ita mandino bagi huang kalawa, sama dengan karä olo brasih,

13. Idjä djari maliwus ita bara kwasan kakaput, tuntang djari mindah ita akan karadjaan Anake, idjä äka kataue.

14. Huang ä ita bara kaliwus awi dahan ai, ä tä, ampun karä dosa.

15. Ä Tamunan Hatalla idjä djaton taraitä, Batang karä talo tanpa samandiai.

16. Krana huang ä talo handiai djari inanpa, idjä

huang sorga tuntang hundjun petak, idjä gitan, tuntang idjä djaton gitan, karä padadusan, karä awang marentah, karä awang hai, karä awang kwasa: talo handiai tä uras djari inampa awie tuntang akac. — (Jok. 1,3.10.)

17. Ä helo bara talo handiai, tuntang talo handiai uras aton awie.

18. Maka ä Takolok berenge, ä tä, ungupe tä; ä idjä Tamparan talo handiai, idjä Tambakase belom baru olo matäi, nakara ä idjä mambatang hong karä talo samandiai.

19. Krana puna djari kakilak Bapa, uka hapus talo handiai habatang ä;

20. Mangat ä manjapan talo handiai dengae awi Anake, alo awang hundjun petak, alo awang huang sorga, tuntang mandjadian kabuah hapan dahan sampaladie.

21. Maka keton kea, idjä bihin kedjau, tuntang musohe awi pikir keton, hong karä ampin gawi papa, keton kea, koangku, toh djari injapan dengae,

22. Hong berenge, hong isie, awie matäi, nakara ä mampendeng keton brasih intu baue, djaton halikä, liwus bara karä kasalan.

23. Asal keton dähen huang kapertjaja, bagalang tä

segasegab, asal keton äla ingakis bara kabarap dengan Ewangelion, idjä djari hining keton, idjä insanan akan karä talo tanpa handiai kea hapus penda langit; idjä akan tä aku, Paulus, djari indu pandita.

24. Toh aku handjak huang karä kapähängku, idjä injarenangku akan keton, haiak aku manjukup tisan kapähän Kristus huang isingku gantin bereng ajue, iä tä, gantin ungkupe tä;

25. Idjä akae tä aku djari mandjadi pandita, tumon prentah Hatalla, idjä djari inenga intu aku akan keton, uka aku malalus augh Hatalla,

26. Iä tä talo basilim, idjä djari injahokan bara tapanan kalunen banohonohon, tapi toh djetä djari ingarinah akan olo ajue idjä brasih;

27. Idjä akae Hatalla handak masanan kapaham kahai talo basahokan tä intu karä olo kapid, iä tä, Kristus idjä buang keton, idjä äka kaharap mandino kahai.

28. Kristus tä insanan ikäi, sambil mampudji olo handiai, tuntang madjar karä olo hapan karä kapintar, mangat ikäi mampendeng mamprahan genep olo tuntang katindube huang Kristus Jesus.

29. Tantai akan djetä kea

karä gawingku mangkarenä haliai, tumon kwasan ai, idjä madjak aku patam kaabase.

BAGI 2.

Paulus mampudji olo Kolosa, uka äwen leket intu Jesus bewäi, äla manumon kapintar olon, äla leket intu dewa, äla harap hadat rarangai.

1. Maka aku handak keton katawan, atäiku kilau paham mangalahi sabab keton, tuntang sabab äwen idjä intu Laodikea, tinai sabab karä olo pertjaja, idjä djaton djari mitä baungku tumon isi:

2. Nakara atäie impangat, tuntang nakara iä kilau ime-teng hindjä huang sinta, uka iä mandino salepah katantun kapintar idjä sukup, tuntang kabarati tabiu talo basilim ain Hatalla Bapa tuntang Kristus;

3. Idjä huang iä puna basilim hapus salepah kapaham kapintar tuntang kabarati.

4. Maka aku manjurat toh manahiu djetä, belä olo mampalajang keton awi augh idjä nähenähem manamput olo.

5. Krana alo bitingku hambalang dengan keton, tapi roghku hindjä keton, tuntang aku handjak awiku mitä atoh keton idjä patut,

tinai kadähen kapertjajan keton huang Kristus.

6. Toh, kilau keton djari manarima Kristus Jesus, Tuhan tä, kalotä tandjong kea huang iä.

7. Käläh keton muhat huang iä, tuntang iharagapan huang iä, dähedähen keton huang kapertjaja, kilau keton djari iadjar, dabangdahanga huang djetä, tuntang sewut tarimakasih.

8. Djaga, belä olo manamput keton kilau tawanan awi kalihit olo, awi augh tipu awang haiang, idjä tumon sansanan olo, tumon lapik adjar kalunen, djaton tumon Kristus.

9. Krana buang iä hapus Kahatalla puna habereng.

10. Tuntang keton toto tinduh huang iä, idjä Takolok karä awang marentah, tuntang karä awang kwasa.

11. Huang iä keton djari injunat kea dengan sunat, idjä djaton awi lengän olo, iä tä, awi keton mengkak bereng dosa, isi tä, dengan sunat Kristus, iä tä, — (5. Mos.10,16.)

12. Awi keton haiak dengae djari ingubur huang pampandoi brasih, idjä huang tä kea keton djari imbelom haiak dengae, awi kapertjaja tä, idjä gawin Hatalla, idjä djari mabelom iä bara olo matäi.

13. Tuntang metoh keton

djari matäi huang kasalan tuntang karä kihal isin keton, maka Hatalla djari mabelom keton haiak dengae, sambil mampun karä kasalan ita;

14. Tinai iä djari mampuas suratdawa, idjä mawi ita, idjä hong karä prentah tuntang badat, tuntang idjä maniwias ita; iä djari manganan tä, malantak tä intu kaju sampalaki.

15. Tinai iä djari mampalah karä awang marentah, karä awang kwasa, tuntang djari mingkes tä indu tampajah kalunen, awi sampalakie tä iä djari manang, mampalah djetä.

16. Tagal tä, äla olo marentah manjalan keton tagal talo kinan, talo ihop, tagal andau pesta, tagal totok bulan, atawa tagal andau sabbat.

17. Uras djetä baja kangkalingän talo idjä akan dumah, tapi bitie toto, djetä Kristus.

18. Tagal tä, äla nalua salamet keton irampas olo, idjä manjahanja ampin randah atäie, tuntang ampiampin malaikat, sambil nante pang perkara idjä djaton djari gitae, haiang bewäi iä mampadjoho arepe awi pikire, idjä tumon dasar isi.

19. Tuntang iä djaton mimbing takolok, idjä awi tä hapus bereng ihadjip tuntang

irapat awi karä sapan, iang-gau tuntang dahangdahanga huang kwasan Hatalla.

20. Toh, djaka keton haiak dengan Kristus djari matäi akan lapik adjar kalunen tä, maka buhen keton imbehat tinai awi karä prentah hadat, kilau keton magon baris kalunen, —

21. „Äla manindjek tä, äla mangkemä tä, äla bapan tä.”

22. Maka talo handiai tä puna nibau awi hanggap olo; — uras djetä impendeng tumon prentah adjar olo bewäi. — (*Matt.15,9.*)

23. Talo tä ampiampin kapintar awi agama idjä tumon kahandake kabuate, awi karandah atäi, tuntang basa djetä djaton parihara bereng; tapi uras djetä djaton baguna enen, uras akan indu mameda isi bewäi.

BAGI 3.

Kristus handak inempo, awi ita mandjadi olo taheta, sambil manggoang talo sorga, tuntang hasinta sama arep ita; adjar tahu karä banä, sawä, bapa, anak, djipen.

1. Toh, amon keton djari imbelom haiak dengan Kristus, gau talo idjä ngambo, hong äka Kristus tä, idjä mondok hila gantaun Hatalla.

2. Goang talo idjä ngambo, äla idjä hundjun petak.

3. Krana keton djari matäi, pabelom keton injahokan huang Hatalla hindjä dengan Kristus.

4. Tapi amon Kristus, idjä pabelom ita, karäh ingarinah, tä keton kea karäh ingarinah hindjä dengae huang kahaie.

5. Tagal tä, patäi ramonereng keton, idjä hundjun petak, iä tä: bandong, kihal, kipen idjä hasep, karä kipen papa, tinai kisit kakoho, idjä sama kilau manjembah dewa;

6. Tagal talo tä karä olo parisang buah kalait Hatalla.

7. Maka keton kea bibin djari manandjong tumon tä, katika keton djari belom huang djetä.

8. Tapi katontoh, kanan keton talo handiai tä; tinai kasangit, kalait, kotok, sapa, tuntang karä augh kihal kanan bara njaman keton.

9. Äla hatandjaro, basa keton puna djari manganan atäi keton idjä usang tä, tuntang karä gawie,

10. Haiak djari hapakaian atäi taheta, idjä inaheta huang kaharati, hasonto iä, idjä djari manampae.

11. Huang iä tä djaton kapir Jehudi, djaton sunat kulop, djaton korik humong, djaton djipen mardeka, tapi Kristus bewäi idjä handiai huang karä talo handiai.

12. Tumon tä, kilau patut olo idjä djari intih Hatalla,

idjä brasih tuntang äka ketaue, käläh keton hapakaian atäi panjang, kaparis, karrandah, kalemo tuntang kapandjang atäi.

13. Hasarenan sama arep keton, tuntang hampun, djaka aton idjä djari imapa kolae; kilau Kristus djari mampun keton, kakai kea keton.

14. Maka hndjun talo handiai tä tinai kepan sinta, djetä peteng katinduh.

15. Käläh kasapang Hatalla marentah huang atäi keton, idjä akan tä keton djari irawäi kea bulat huang bereng idjä; tuntang buah atäi keton tarimakasih totototo.

16. Padjowong augh Kristus melai intu keton, huang karä kapintar; hadjar tuntang hapudji sama arep keton, hapan masmur tuntang njanji indu taran Hatalla, idjä tumon Rogh, tuntang kahandjak njanji huang atäi keton akan Hatalla.

17. Tinai talo handiai idjä iawi keton, alo kotak alo gawi, awi keton talo handiai tä huang aran Tuhan Jesus, sambil manarimakasih intu Hatalla, Bapa, mahapang iä.

18. Keton idjä bawi, penda banan keton, kilau patut huang Tuhan. — (*Epes.5.22.*)

19. Keton idjä hatuä, sinta sawan keton, äla lailait dengae.

20. Keton karä anak olo,

tumon augh indu bapa keton huang talo handiai, krana djetä ingilak Tuhan.

21. Keton idjä bapa, äla mambuhit huang anak keton, belä iä nanihen.

22. Keton idjä djipen, tumon augh äwen, idjä tempun keton tumon isi, huang talo handiai, äla intu bau bewäi, tantai ingilak olo, tapi tuntang kabudjur atäi, sambil mikäb Hatalla.

23. Talo handiai idjä iawi keton, awi tä tuntang katoton atäi, kilau intu Tuhan, djaton djaka intu olon,

24. Basa keton katawan, bara Tuhan keton karäh mandino panatau indu baläh, krana keton manempo Tuhan Kristus.

25. Tapi idjä sala, iä karäh mananggong kasalae tä, idjä djari iawie, krana Hatalla djaton mitä ampin olo.

BAGI 4.

Paulus manjoho olo blaku doa, tuntang batawat dengau olo, idjä hindai per-tjeja; iä manabi olo Kolosa.

1. Keton idjä tempo, buah gawin keton dengan djipen keton patut budjur, basa tawan keton, aton kea Tempun keton huang sorga.

2. Ukuukuh keton, äla terai blaku doa, tuntang haiak blaku doa djaga keton, tinai tarimakasih.

3. Tuntang laku kea akan ikäi, mangat Hatalla muap akan ikäi lawang akan augh tä, nakara ikäi masanan talo basilim ain Kristus, idjä tagal tä kea aku inasong toh,

4. Nakara aku mangarinah tä, masanan tä kilau patut.

5. Tandjong pintapintar marak olo tä awang ruar, tuntang hapan totototo kataka idjä buah.

6. Käläh kotak keton kea haradjur paris, tuntang iujah, mangat keton katawan, kilen kapatut augh keton tombah genep olo.

7. Karä perkarangku karäh insuman Tighikus akan keton, pabaringku tä, idjä äka kataungku, pandita idjä budjur, idjä haiak aku manempo Tuhan;

8. Idjä tantai injohoku manalih keton, nakara iä mitä kadjarian keton, tuntang mampong atäi keton,

9. Haiak dengan Onesimus, pahari idjä budjur tuntang ingilak tä, idjä puna untkup keton; äwen tä karäh manjarita akan keton talo handiai, karä perkarau ikäi hetoh.

10. Aristarghus, idjä haiak aku djari inutup, manabi keton; tinai Markus, anak betau Barnabas; (tahu iä tä keton djari imetäh, amon iä manalih keton, tarima iä.)

11. Tinai Jesus, idjä bagarä Justus; äwen tä untkup olo

Jehudi, tikas äwen bewäi djari mandohop aku nguan perkara karadjaan Hatalla, tuntang iä indu ampong atäiku.

12. Epapras manabi keton, idjä untkup keton, idjä rewar Kristus, idjä haradjur mangalahi akan keton huang lakudoae, mangat keton däben tinduh tatap huang karä kahandak Hatalla.

13. Krana aku manjaksi akae, paham kakakal atäie tahu keton, tuntang tahu äwen idjä huang Laodikea, tinai huang Hierapolis.

14. Lukas, doktor tä, idjä äka kataungku, manabi keton; tinai Demas.

15. Awi manabi karä pahari, awang hong Laodikea, tinai Niompas, tuntaug untkup, idjä hapumpung hong humae.

16. Maka amon suratku toh djari imbasa keton, soho untkup olo Laodikea kea mambasae, tinai käläh keton mambasa surat tä kea, idjä djari impait akan Laodikea.

17. Tinai hamauh deungan Arhipus: ingaingat pangkat gawi, idjä djari dinom huang Tuhan, mangat ikau toto malalus tä.

18. Toh tabingku, idjä injuratu, aku Paulus, hapan lengängku kabuatku. Ingat rantaiku. Käläh asi mampahaiak keton. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ SOLAKE AKAN OLO TESALONIKA.

BAGI 1.

Paulus masanan, iä paham mingat olo Tesalonika huang lakudoe, tuntang iä harap olo tä toto djari hobah.

1. Paulus, Silwanus äwen telo Timoteus akan ungkup olo Tesalonika, idjä huang Hatalla Bapa, tuntang huang Tuhan Jesus Kristus: käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

2. Ikäi haradjur manari-makasih intu Hatalla tagal keton handiai, sambil tabiu keton huang karä lakudoan ikäi;

3. Haiak ikäi haradjur manabiu intu Hatalla, Bapa ita, gawin kapertjajan keton, tuntang gawin sintan keton, tuntang kasarenan kaharap keton intu Tuhan ita, Jesus Kristus;

4. Basa ikäi katawan, o pahari, idjä äka kataun ikäi, keton djari intih Hatalla.

5. Krana Ewangelion ikäi djaton djari aton intu keton

huang augh bewäi, tapi huang kwasa kea, huang Rogh brasih, tinai dengan paham katantue; kilau bitin keton katawan, kilen ampie ikäi djari hindjä keton, tagal keton.

6. Tuntang keton djari manumon ikäi, manumon Tuhan, huang paham kadjakä keton djari manarima augh tä tuntang kahandjak hong Rogh brasih;

7. Sampai keton djari indu sonto akan sakarä olo pertjaja hong Makedonia tuntang Aghaia.

8. Krana bara keton augh Tuhan djari tajap, djaton hong Makedonia tuntang Aghaia bewäi, tapi akan karä kaleka beken kea kapertjajan keton, idjä huang Hatalla, djari blua, sampai dia usah ikäi manutor talo enen tabiu tä hindai.

9. Krana karä olo tä kea masanan, kilen keton djari manarima ikäi, tuntang kilen keton djari hobah intu Hatalla, haiak manganan karä

dewa, handak manempo Hatalla idjä belom, idjä toto,

10. Haiak keton mentai panumah Anake bara sorga, idjä djari imbelom Hatalla bara olo matäi, iä tä Jesus, idjä djari maliwus ita bara kalait idjä akan dumah.

BAGI 2.

Paulus manehiu ampin Ewangelion djari insanan akan olo tä, tuntang ampin olo tä djari manarima Ewangelion.

1. Krana bitin keton kawatan, o pahari, panalih ikäi intu keton djaton djari haiang;

2. Malainkan, alo ikäi helo bara tä djari ingapähä tuntang impahawen hong Phippi, kilau puna tawan keton, mahin ikäi uräh kea huang Hatallan ikäi, mangat masanan Ewangelion Hatalla akan keton huang paham klahi. — (*Gaw. Ras.* 16,22; 17,5.)

3. Krana augh ikäi djaton lembut bara kalajang, djaton bara punga, djaton bara tipu,

4. Tapi kilen kapatut ikäi, idjä djari iawi Hatalla, uka Ewangelion indjuluk akan ikäi, kalotä ikäi masanan tä, djaton handak ingilak olo, tapi radjin ingilak Hatalla, idjä mariksa atäi ikäi.

5. Krana sindä mahin dia

ikäi djari hapan augh menjak mambudjok, kilau puna tawan keton, atawa manjaketak kakohon ikäi; Hatalla saksie!

6. Djaton kea ikäi djari manggau horumat intu olo, dia intu keton dia intu olo beken, alo ikäi tau kea mambehat keton, kilau sarohan Kristus.

7. Tapi ikäi djari tau dengan keton, sama kilau ajang mian anake.

8. Krana ikäi paham maradjin keton, tuntang ikäi pahias haliai djaton mandjuluk akan keton Ewangelion Hatalla bewäi, tapi mandjuluk hambaruan ikäi kea, basa keton djari äka kataun ikäi.

9. Krana, o pahari, keton mingat bewäi gawi tuntang kahäka ikäi; krana ikäi djari bagawi handau hamalem, belä ikäi mambehat idjä bitin keton, tuntang ikäi djari masanan Ewangelion Hatalla akan keton.

10. Keton saksie, tinai Hatalla kea, toto brasih budjur tuntang djaton bukue ingotak ikäi djari hindjä keton idjä pertjaja.

11. Puna tawan keton, kilau bapa dengan anake, kakai ikäi djari mampudji tuntang mampong genep bitin keton,

12. Tuntang manjoho keton, uka keton manandjong kilau patut intu Hatalla, idjä djari

marawäi keton tamä kara-djae tuntang kabaie.

13. Tagal tä kea ikäi haradjur manarimakasih intu Hatalla, basa limbah keton djari mandino augh Hatalla bara ikäi, keton djari manarima tä djaton kilau augh olun, tapi (kilau djetä toto kea,) kilau augh Hatalla, idjä kwasa gawie kea luang keton idjä pertjaja.

14. Krana keton, o pahari, djari kolan karä ongkup Hatalla intu Judea, idjä huang Kristus Jesus, basa keton kea djari sama buah kapähä tä awi utus keton, kilau äwen djari buah kapähä awi olo Jehudi;

15. Idjä djari mampatäi Tuhan Jesus kea, tuntang karä nabie, idjä djari mangasingen ikäi kea, tuntang iä djaton ingilak Hatalla, tinai iä malawan olo handiai;

16. Tuntang iä mangabana ikäi masanan augh Hatalla akan olo kapir, belä äwen tä injalamat; iä manjukup karä dosae hantä. Maka kalait djari sampai kea akan marusak iä.

17. Tapi ikäi, o pahari, idjä djari ibarak handjulu bara keton, tumon isi, djaton tumon atäi, paham kataharu ikäi, ikäi paham haream djari mangkemä, handak mitä baun keton tinai.

18. Tagal tä ikäi, toto bilingku Paulus, sindä handuä

djari mahimat manalih keton, tapi setan djari mambalang ikäi.

19. Krana naraimarai kabehrap ikäi, atawa narai kabandjak tuntang horumat ikäi? Djaton djaka keton djetä huang baun Tuhan ita, intu katika panumahe?

20. Krana keton totö horumat ikäi, tuntang kabandjak ikäi.

BAGI 3.

Paulus masanan sintas dengan olo Tesalonika; tagal sintas iä djari manjoho Timoteus manalih olo tä, tuntang iä handjak awi britan olo tä, idjä djari hininge, tuntang iä blaku doa atas intu Hatalla.

1. Tagal tä, basa ikäi djaton hindai tau manahan ketabaruh ikäi, maka aku radjin balihi kabuatku hong Atena,

2. Tuntang djari manjoho Timoteus, paharingku, idjä rewar Hatalla, tuntang padjaku nguan Ewangelion Kristus, uka iä mangarasan keton, tuntang mampudji keton hnaug kapertjaja;

3. Belä idjä biti keton tendur awi kadjakä toh; krana puna tawan keton, tantai akan tä ita impendeng.

4. Krana kahum ikäi hindjä keton, helo bara kalawoe kea, ikäi djari masanan akan keton, djaton tau dia ita indjakä; toh maka augh tä

djari tulus kea, keton katawan tä.

5. Tagal tä, basa aku djaton hindai tau manahan katabaruku, aku djari manjoho iä, uka aku katawan ampin kapertjajan keton, mikäh idjä paningkes tä djari maningkes keton, tuntang gawin ikäi haiang bewäi.

6. Tapi toh, limbah Timoteus djari buli ikäi bara lewun keton, tuntang masuman britan kapertjajan keton tuntang sintan keton babalap bewäi akan ikäi, tinai manjarita, keton paham mingat ikäi hantä, tuntang paham taharu mitä ikäi, kilau ikäi kea taharu mitä keton: — (*Gaw. Ras.18,5.*)

7. Awi tä, o pahari, karä kadjakän tuntang kapähän ikäi djari impangat tagal keton, awi kapertjajan keton;

8. Krana toh ikäi belom, basa keton telep huang Tuhan.

9. Krana kilen tarimakasih indu inenga ikäi akan Hatallan ikäi, hapan mamaläh karä kabandjak, idjä awi tä atäi ikäi handjak huang Hatallan ikäi tagal keton?

10. Handau hamalem ikäi haradjur paham blaku doa, nakara ikäi akan mitä baun keton tinai, tuntang manjukup talo idjä tapas huang kapertjajan keton.

11. Maka ikäi harap, bitin Hatalla, Bapa ita, tuntang

Tuhan ita, Jesus Kristus, karäh mambudjur djalanan ikäi, mangat ikäi tau manalib keton.

12. Maka ikäi blaku, mangat Tuhan mandähen keton dabangdahanga sasar djowong huang sinta dengan sama arep keton, tinai dengan olo handiai, sama kilau ikäi dengan keton;

13. Mangat iä mampaabas atäi keton, uka keton toto brasih, djaton buku tau ingotak, intu baun Hatalla Bapa, metoh katika Tuhan ita Jesus Kristus karäh dumah, tuntang karä olo ajue idjä brasih.

BAGI 4.

Paulus mampudji olo Tesalonika, mangat iä belom kilau patut, iä masapan kamisik olo matäi, katika Tuhan dumah.

1. Tinai, o pahari, ikäi blaku tuntang mampudji keton huang Tuhan Jesus, kilau ikäi djari madjar keton kapatut keton manandjong, uka keton ingilak Hatalla, käläh keton sasar mandahang kalotä.

2 Krana keton katawan prentab, idjä djari inenga ikäi akan keton bara Tuhan Jesus.

3. Krana kahandak Hatalla, iä tä, uka keton sasar brasih, tuntang mangedjau arep keton dengan kandji;

4. Nakara genep bitin keton tau mahaga berenge brasih mantoh;

5. Æla huang karajap, kilau olo kapir tä, idjä djaton kasene Hatalla.

6. Æla idjä biti keton sala mampahawen paharie huang perkara tä, krana Tuhan mamaläh mahukum karä gawi kalotä, kilau bibin aku djari masanan tuntang manjaksi akan keton.

7. Krana Hatalla djaton djari marawäi ita akan kahal, tapi akan karasih.

8. Djadi, olo idjä manganan augh toh, iä djaton manganan olon, tapi Hatalla, idjä djari manenga akan huang atäi ita kea Rogh ajue idjä brasih.

9. Idjä tahu sinta dengan karä pahari dia usah aku manjurate tinai akan keton, krana keton mahin djari iadjar Hatalla, uka keton hasinta;

10. Tuntang keton malalus tä kea dengan karä pahari, idjä intu hapus Makedonia. Tapi ikäi mampudji keton, o pahari, käläh keton sasar mandahang haream huang sinta.

11. Tinai adjar arep keton, uka atäi keton sanai, mangat genep keton malalus puna gawie haiak basatiar hapan lengäe, kilau ikäi djari manjoho keton;

12. Mangat keton manan-

djong tuntang kapatut marak karä olo awang ruar ungkup tä, belä keton tapas talo enen.

13. Maka, o pahari, aku djaton hilim augh dengan keton tahu äwen, idjä djari batiroh matäi, belä atäi keton kapähä, kilau olo beken tä, idjä puna djaton kaha-rape.

14. Krana amon ita pertja-ja, Jesus djari matäi tuntang djari belom tinai, kalotä Hatalla karäh mimbit äwen tä kea buli haiak dengan Jesus, idjä djari batiroh matäi huang Jesus.

15. Krana hapan augh Tuhan ikäi masanan akan keton, ita idjä batisa, idjä magon belom sampai panumah Tuhan, ita djaton karäh mananselo äwen, idjä djari batiroh matäi. — (1. Kor. 15, 23. 51.)

16. Krana bitin Tuhan karäh mohon bara langit haiak tebau lahap mantir malaikat, tuntang augh sarunai Hatalla; tä äwen idjä djari batiroh matäi huang Kristus karäh pangkahelo belom.

17. Limbah tä ita, idjä magon belom, haiak dengan äwen tä karäh hagatang huang baunandau, manambang Tuban intu ngambo, tuntang kalotä palus katatahi ita karäh melai dengan Tuhan.

18. Tumon tä, käläh ham-

pong sama arep keton hapan augh toh.

BAGI 5.

Olo patut haradjur mental panumah Tuhan Jesus, tuntang manjimpan arepe akan andau panumabe.

---

1. Maka idjä tahu karä wajah katika, o pahari, dia usah aku manjurat akan keton. — (*Matt.24, 3.36.*)

2. Krana keton mahin kawatan, andau Tuhan karäh dumah kalotoh ampie, kilau maling dumah hamalem. — (*Matt.24, 42.*)

3. Krana amon olo karäh hamauh: sanang bewäi, djaton bahaja enen, — tä salenga kea kabanasa karäh manjangkulep iä, kilau humi salenga mantakan olo bawi idjä batihi; tuntang djaton haliai olo tä karäh mahakan tä.

4. Tapi, o pahari, keton djaton huang kakaput, sampai andau tä tau buah keton, kilau maling dumah hamalem.

5. Keton handiai uras baris kalawa, uras baris andau; ita djaton baris alem, baris kakaput.

6. Tä, äla ita batiroh, kilau olo beken tä, tapi buah ita misik tuntang badangä.

7. Krana olo idjä batiroh,

puna batiroh hamalem, tuntang olo idjä babusau, babusau hamalem kea;

8. Tapi ita idjä puna baris andau, buah ita badangä, sambil mangkepan sangkarut kapertjaja tuntang sinta, tinai hapan kaharap intu salamet tä indu kapiah.

9. Krana Hatalla djaton djari mingkes ita akan kasangite, tapi mangat ita mandino salamet awi Tuhan ita, Jesus Kristus;

10. Idjä djari matäi gantin ita, mangat ita, alo misik alo batiroh, mahin indu belum kea haiak dengae.

11. Tagal tä, käläh hapudji sama arep keton, tuntang haragapan sama arep keton, kilau puna gawin keton kea.

12. Maka ikäi blaku keton, o pahari, parihara äwen, idjä nguan keton, tuntang marentah keton huang Tuhan, haiak madjar keton;

13. Horumat äwen huang sinta pahapaham, sabab pangkat gawie. Hakabuaah sama arep keton.

14. Tinai ikäi blaku keton, o pahari, käläh pudji äwen idjä pamanding, ampong äwen idjä pikäh, dohop äwen idjä balemo, tuntang pandjang atäi dengan olo handiai.

15. Buabuah, äla hababaläh sama papa, tapi haradjur goang kahalap, alo dengan

sama arep keton, alo dengan olo handiai.

16. Handjak keton haradjur.

17. Blaku doe äla malajan.

18. Sewut tarimakasih intu Hatalla tagal talo bandiai, krana djetä puna kabandak Hatalla dengan keton huang Kristus Jesus.

19. Äla mambelep Rogh.

20. Äla manawah augh tudjuu.

21. Pariksa talo bandiai, tapi imbing awang babalap.

22. Kahana arep keton mabin bara karä talo idjä ampimpin papa.

23. Maka käläh Hatallan kasanang mamprasih keton

hapuhapus haliai, mangat hapus rogh tuntang hambaruan tuntang bereng keton ihaga, lapas bara karä kasalan, sampai panumah Tuhan ita Jesus Kristus.

24. Iä, idjä marawäi keton, etter asie; iä kea karäh malalus tä.

25. O pahari, laku doa akan ikäi.

26. Käläh manabi karä pahari hapan sium idjä brasih.

27. Aku manjobero keton huang aran Tuhan, uka surat toh imbasa akan sakarä pahari idjä brasih tä.

28. Käläh asin Tuben ita Jesus Kristus mampahaak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ DUÄ AKAN OLO TESALONIKA.

BAGI 1.

Paulus mananen kabandjake sebab olo Tesalonika.

1. Paulus, Silwanus äwen telo Timoteus, akan ungup olo Tesalonika, idjä huang Hatalla, Bapa ita, tuntang huang Tuhan Jesus Kristus:

2. Käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

3. Djaton tau dia ikäi haradjur mamarimakasih intu Hatalla tagal keton, o pahari; djetä patut, basa kaper-tjajan keton paham dahang-mandahang, tuntang sintan

genep keton handiai sasar djowong dengan sama arep keton,

4. Sampai ikäi mähin taratara tagal keton intu karä ungkup Hatalla, sabab kaketep tuntang kapertjajan keton marak karä kasingen kadjakä, idjä injarenan keton.

5. Djetä batantu indu katan hukum Hatalla idjä budjur, mangat keton imatut tamä karadjaan Hatalla, idjä tagal tä keton ingapähä kantonoh.

6. Krana budjur intu Hatalla, iä karäh mamaläh kadjakä mawi olo idjä mandjakä keton,

7. Tuntang mampangat keton idjä indjakä haiak dengan ikäi, katika Tuhan Jesus karäh bakarinah bara langit, tuntang karä malaikat kwasae;

8. Idjä hapan njalan apui karäh mamaläh karä olo, awang djaton katawan Hatalla, tuntang awang djaton djari maqumon Ewangelion Tuhan ita, Jesus Kristus;

9. Awang karäh buah hukum kabanasa palus katatabi awi Tuhan, awi kabairu kwasae,

10. Metoh iä karäh dumah, uka kabairu bakarinah huang olo ai idjä brasih, tuntang uka iä heran ampie huang olo handiai idjä pertjaja, (krana augh kasaksian ikäi

keton djari pertjajae,) intu andau tä.

11. Tagal tä kea ikäi haradjur blaku doa akan keton, uka Hatallan ita mamatut keton, idjä irawäie akan salamet tä, tuntang manjukup karä kahalap awang ingilake, tuntang gawin kapertjaja, hapan kwasae;

12. Nakara aran Tuhan ita, Jesus Kristus, impahai huang keton, tuntang keton impahai huang iä, tumon asin Hatallan ita, tuntang Tuhan Jesus Kristus.

BAGI 2.

Helo bara Kristus haluli maka antikristus, (rimae: palawan Kristus) karäh lembut.

1. Maka ikäi blaku keton, o pahari, tahu panumah Tuhan ita Jesus Kristus, tuntang tahu ita imumpong akae,

2. Æla keton purah undur ladju, äla keton tapakikäh, alo awi rogh, alo awi augh, alo awi surat, idjä manjahanja pakirim ikäi, tuntang masanan, katontoh kea andau Kristus djari tokep.

3. Æla hali ai olo mampalajang keton; krana andau tä puna djaton dumah, djaka dia helo olo arä djari undur, tuntang idjä parukat dosa tä djari bakarinah, anak-naraka tä;

4. Idjä' pahawan Kristus, tuntang idjä manggatang arepe bara Hatalla, tuntang bara karä agama, sampai bitie mampondok arepe huang human Hatalla kilau Hatalla, tuntang manjewut arepe Hatalla.

5. Djaton keton mingat, pesangku hindjä keton aku djari masanan talo tä akan keton?

6. Maka toh, talo idjä mahalang iä puna tawan keton, nakara iä bakarimah intu tukas wajahoe.

7. Krana talo basilim kadarhaka tä toh kea mahin djari aton gawie, maka idjä mahalang iä katontoh karäh inganan dapit.

8. Tä, maka idjä darhaka tä karäh bakarimah, idjä karäh irusak Tuhan awi Rogh njamae, tuntang idjä karäh banasa awi kahain panumah Tuhan; — (*Pangar.19,15.20.*)

9. Iä tä, idjä karäh dumah tumon gawin setan, mimbit karä kwasa, kata, gawi heran, idjä iawi tandjaroe.

10. Tuntang hapan karä kwanan kalajang kadarhaka iä karäh manamput karä olo tä awang banasa, basa olo tä djaton djari manarima sinta katoto, mangat iä salammat.

11. Tagal tä Hatalla karäh manjampai akan olo tä kwa-

san kalajang, uka äwen pertjaja talo tandjaro. — (*Rom. 1,24.*)

12. Nakara sakarä olo tä banasa, idjä djaton pertjaja katoto, tapi mangilak kadarhaka.

13. Tapi patut ikäi hare-djur manarimakasih intu Hatalla tagal keton, o pahari, idjä äka kataun Tuhan, basa bara solake Hatalla djari mintih ketou akan salamat, awi keton imprasibe huang Rogh, tuntang huang kapertjaja intu katoto.

14. Idjä akan tä iä djari marawäi keton hapan Ewangelion ikäi, uka keton mandino kahain Tuhan ita, Jesus Kristus.

15. Toh, o pahari! tetetetep keton, haga adjar tä idjä djari insanan akan keton, alo awi kotak ikäi alo awi surat ikäi.

16. Maka käläh bitin Tuhan ita, Jesus Kristus, tuntang Hatalla, Bapa ita, idjä djari sinta ita, tuntang djari manenga akan ita handiai ampong idjä katatabi, timai kaharap idjä bahalap, awi asie:

17. Käläh iä mampong atäi keton, tuntang mampaabas keton huang karä ampin adjar tuntang gawi idjä bahalap.

BAGI 3.

Paulus manjoho olo blaku doa akas, tinai iä manjoho äwen hapisah dengan karä pahari idjä djaton belom kilau patut.

1. Tinai, o pahari, laku doa akan ikäi, nakara augh Tuhan djaladjalan tajap, tuntang impahai, kilau intu keton kea;

2. Tinai uka ikäi iliwus bara karä olo paleng bangang; krana kapertjaja tä puna djaton ain olo handiai.

3. Tapi Tuhan etter asie, iä karäh mangarasan tuntang mahaga keton bara idjä papa tä.

4. Maka huang Tuhan ikäi harap talo idjä injoho ikäi keton, keton toto manumoe, tuntang keton karäh manumon tä kea dapit.

5. Maka käläh Tuhan mangamburi atäi keton manintu sintan Hatalla, tuntang kaketep Kristus.

6. Maka ikäi marentah keton, o pahari, hapan aran Tuhan ita, Jesus Kristus: pisah arep keton dengan genep pahari, idjä pamanding, djaton tumon atoh idjä djari dinou keton bara ikäi.

7. Krana puna tawan keton kapatut keton akan manumon ampin gawin ikäi; krana djaton gawin ikäi sala, kahum ikäi hindjä keton.

8. Ikäi djaton djari mamparohot olo, blaku pakanan

bewäi, tapi ikäi djari bagawi sampai häka haliai handau hamalem, belä ikäi mambehat idjä biti keton.

9. Djaton kilau ikäi djaton bara kwasa blaku balandjan ikäi bara keton, tapi mangat ikäi manenga arep ikäi indu sonton keton, mangat keton hasonto ikäi.

10. Krana metoh ikäi hindjä keton kea, ikäi djari manjoho keton, amon olo djaton maku bagawi, äla kea iä kuman.

11. Krana ikäi mahining, isut keton pamanding mangarau, djaton maku bagawi, tapi gawie ngahungahus bewäi.

12. Maka awi Tuhan ita, Jesus Kristus, ikäi marentah tuntang mampudji olo idjä kalotä, uka iä suni, tuntang bagawi, mampakanan arepe.

13. Tapi keton, o pahari, äla kea lelan badjoha.

14. Tapi djaka aton olo, idjä djaton manumon augh ikäi, idjä tarasurat huang surat toh, sanan iä tä akan karä pahari, tuntang äla häwoi dengae, uka iä mahamen.

15. Tapi äla mitong iä kilau musoh, malainkan pudji iä kilau pahari.

16. Maka käläh bitin Tuhan, Batang kasanang, magon huang talo handiai manenga kasanang akan keton. Käläh Tuhan mampahaiak keton handiai.

17. Toh tabi idjä injurakku, aku Paulus, hapan tengguku kabuatku, djetä indu kata huang genep surat, idjä impait-

ku, kalotoh aku manjurate: 18. Käläh asin Tuhan ita Jesus Kristus mampahaik keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ SOLAKE AKAN TIMOTEUS.

BAGI 1.

Paulus manjoho Timoteus masuman Ewan-gelion hong Epesus, tuntang malawan olo, idjä handak manamitan adjar sala.

1. Paulus, rasul Jesus Kristus, tumon prentah Hatalla, Djuru-salamat ita, tumon prentah Tuhan Jesus Kristus, idjä kaharap ita,

2. Akan Timoteus, anakku idjä budjur huang kapertjaja: käläh asi, kassjang tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Jesus Kristus, Tuhan ita, mampahaik ikau.

3. Metoh aku djari hagoet akan Makedonia, aku djari mampudji ikau, mangat ikau melai huang Epesus, tuntang marentah isut äwen hetä, uka äwen tä äla madjar sala;

4. Äla kea hapan samsanan olo idjä ngahus, tun-

tang sarita pandjang, tabiu rinting karä dewa, idjä mampalembut kasuat paham bara djetä haragapan olo huang Hatalla awi kapertjaja.

5. Krana darin karä prentah tä, djetä sinta hapan atäi brasih, tuntang pangingat atäi babalap, tina kapertjaja idjä djaton hakeu.

6. Maka belahé olo djari lajang bara sinta tä, palus mules arepe akan aagh ngahus.

7. Iä handak indu guru Torat, tuntang iä mabin djaton harati talo kone, talo inantue.

8. Maka ita katawan, Torat tä toto babalap, djaka olo hapan tä budjur tumon puna darie,

9. Haiak katawan, Torat tä djaton djari inenga akah olo tetek, tapi akan olo idjä malawan prentah, idjä ba-

tehng atäi, idjä parisang dengan Hatalla, idjä badosa, idjä kihal, idjä mangabelä Hatalla, akan olo idjä mam-patäi indu bapae, akan olo pamuno,

10. Akan olo pahabandong, akan olo bakandji hatuä sama hatuä, akan olo idjä manau kau olon, akan olo panandjaro, akan olo idjä sumpah sala, tinai akan karä olo idjä mawi talo beken, awang malawan adjar idjä budjur;

11. Tumon Ewangelion kahain Hatalla, Batang salamat, idjä djari indjulak akangku.

12. Maka aku manarimakasih akan idjä djari mampabas aku, iä tä, akan Kristus Jesus Tuhan ita, basa iä djari mamatut aku budjur, tuntang djari mangkat aku akan pangkat gawi toh;

13. Aku, idjä solake djari manjapa, mangasingen tuntang marajap iä; tapi aku djari iasi, basa aku djari mawi tä tuntang kahumongku, katika aku hindai pertjaja.

14. Tapi asin Tuhan ita djari impadjowonge haream akangku, tuntang kapertjaja dengan sinta, idjä huang Kristus Jesus.

15. Djetoh augh toto, patut halai olo manarimac: Kristus Jesus djari tamä kalunen, tantai manjalamat olo badosa; maka aku toh kapalan olo tä. — (Matt.18,11.)

16. Maka tagal tä aku djari iasi, mangat huang aku, idjä kapalan olo badosa, Jesus Kristus mamprahan kutoh kapandjang atäie, mangat djetä indu ampong sakarä olo, awang handak pertjaja huang iä, uka mandino pambelem idjä katatahi.

17. Maka akan Radja idjä katatahi tä, idjä djaton tau nihau, idjä djaton gitan, idjä tikas iä bewäi Hatalla: akao karä tara, karä horumat palus katatahi. Amen.

18. Prentah toh inengaku akam, o anak Timoteus! uka ikau, tumon tudjum bihin idjä tabiu ikau, ikau huang djetä malalus klabi idjä bahalap,

19. Sambil miunbing kaper-tjaja tuntang pangingat atäi bahalap, idjä djari inganan belabe olo, balalu kaper-tjajan olo tä djari kahem;

20. Iä tä, Himeneus tuntang Aleksander baris äwen tä, idjä djari injaraghku akan setan, uka iä iadjar, tuntang äla manawah Hatalla hindai. — (2.Tim.2,17.—1.Kor.5,5.)

BAGI 2.

Patut olo kindjap blaku doa; tapi metoh olo arä hapumpong, patut olo hatuä bewäi blaku doa, olo bawi akan suni bewäi.

1. Maka idjä mambatang, aku manjabe olo blaku asi,

dohop, berkat, tuntang manarimakasih intu Hatalla akan olo handiai;

2. Aken karä radja, tuntang karä olo hai pangkate, nakara ita tau belom mangat senang, tuntang mikäh Hatalla, tumon karä kapatut.

3. Krana djetä bahalap, djetä ingilak Hatalla, Djurusalamat ita,

4. Idjä handak olo handiai injalamat, tuntang harati katoto.

5. Krana Hatalla tikas Idjä, tuntang Idjä kea Olo-belat belat Hatalla dengan olon, iä tä: Kristus Jesus, olon tä,

6. Idjä djari manjaragh arepe, mandjadi sapan indu tewus gantın olo handiai, mangat djetä insanan intu wajahe;

7. Maka aku djari iangkat indu pandita tuntang rasul, uka masanan brita tä, (aku masanan katoto, aku djaton manandjaro,) indu gurun olo kapir, huang kapertjaja tuntang katoto.

8. Maka aku handak, olo hatuä akan blaku doa intu karä kaleka, haiak mandepä lengäe brasih, äla dengan kalait atawa kabembang atäie.

9. Tinai aku handak, olo bawi hapakaian ombombet bewäi, sambil mambungas arepe hepan kamantoh tuntang kapatut, äla manguntjir balane, atawa hapaksian

bulau, mutiara, atawa pakaian beken awang barega;

10. Malainkan kilau kapatut olo bawi, idjä mangaku arepe mikäh Hatalla, hepan gawi awang bahalap.

11. Buah olo bawi bleku adjar intu bane, haiak iä suni tuntang mamenda bane huang talo handiai.

12. Tapi aku mangahana olo bawi madjar olo, atawa marentah bane, aku manjoho iä suni bewäi

13. Krana Adam djari inam pa solake, limbah tä Hawa;

14. Tuntang Adam djaton djari inipu, tapi olo bawi tä djari inipu, palus djari lawo huang kalangkah. — (1. Mos. 3, 6.)

15. Tapi iä karäh injalamat awie manak, asal iä melai huang kapertjaja, huang sinta, huang karasih, tuntang kamantoh.

BAGI 3.

Kapatut pandita tuntang diskon.

1. Augh toh toto: djaka olo blaku pangkat pandita, iä blaku gawi bahalap halai.

2. Tapi patut pandita djaton buku tau ingotak, tuntang sawae Idjä bewäi, patut iä kakal atäie tuntang bedangä, tuntang tawan hadet, patut iä radjin manjarongas

olo, patut iä patjäh madjar olo. — (Tit.1,5.)

3. Äla iä pamihop, äla pamukul, äla manggau ontong papa; malainkan patut iä balemo atäie, radjin hakabuah, djaton bakoho;

4. Idjä marentah olo humae buabuah, idjä babehat mahaga anake mamenda iä.

5. Krana djaka olo djaton tau marentah humae, kilen iä tau mahaga ungkup Hatalla?

6. Äla olo idjä haru pertjaja, belä iä badjoho, palus lawo intu hukum setan.

7. Patut kea iä basewut bahalap awi olo awang ruar ungkup Hatalla, belä iä buah kabawen, tuntang lawo intu djarat setan.

8. Kalotä kea karä diakon patut babehat dasare, äla iä duä aughe, äla iä pamihop, äla iä manggau ontong papa;

9. Tapi patut iä mahaga talo basilim kapertjaja tä huang pangingat atäi brasih.

10. Tapi äwen patut ingkema kea helo, limbah tä, amon iä patut, tau iä iangkat.

11. Sawae kalotä kea patut babehat dasare, äla pangotok, patut iä kakal atäie tuntang budjur huang talo handiai.

12. Patut genep diakon Idjä bewäi sawae, tuntang patut iä marentah anake tuntang olo humae buabuah.

13. Krana olo, idjä nguan gawie bahalabalap, iä mandino pangkat idjä bahalap baream, tuntang paham kau-rähe huang kapertjaja, idjä huang Kristus Jesus.

14. Talo toh injuratku akam, baiak aku harap bidingku kea badjeleng karäh manalih ikau.

15. Tapi mikäh aku randjar dumah, tä ikau katawan kapatut gawim huang human Hatalla, iä tä, huang ungkup Hatalla idjä belom, idjä indu djihituntang galang katoto.

16. Hai toto talo basilim agaman Hatalla: Hatalla djari bakarinah huang isi, batarang tetek huang Rogh, djari gitan karä malaikat, djari insanan akan karä olo kapir, djari imertjaja olo kalunen, djari inggatang huang kahai. — (Joh.1,14.)

BAGI 4.

Arä olo karäh undur bara kapertjaja; olo idjä toto olo Kristen patut kakal atäie mimbing augh Hatalla.

1. Maka Rogh barendeng masanan, katika idjä rabian belähe olo karäh balekak bara kapertjaja, tuntang leket intu rogh palajang, intu adjar karä dewa;

2. Tuntang haliau masanan tandjaroe, idjä hitie djari mangäbu pangingat atäie;

3. Tuntang mangahana olo sawä habanä, mangahana olo kuman talo kiman, idjä djari inampa Hatalla akan olo pertjaja, akan karä olo idjä kasene katoto, uka äwen kumae haiak manarimakash.

4. Krana karä talo tampan Hatalla puna uras bahalap, djaton mahin pali, asal olo manduae haiak manarimakash.

5. Krana djetä imprasih awi augh Hatalla, tuntang awi lakudoa.

6. Amon ikau madjar karä pahari kalotä, tä ikau toto panditan Jesus Kristus idjä bahalap, idjä djari ianggau huang karä augh kaper-tjaja, tuntang huang adjar idjä bahalap, idjä djari dinom.

7. Tapi kanan karä san-san olo, awang ngahus humong, tuntang adjar arepm huang agaman Hatalla.

8. Krana madjar bereng baguna isut bewäi, tapi agaman Hatalla toto baguna huang talo handiai, djetä bara djandji akan pabelom toh tuntang akan pabelom idjä harian dapit.

9. Djetä augh toto, patut haliai inarina olo.

10. Krana tagal djetä kea ikäi bagawi, tuntang impahawen olo, basa ikäi djari harap Hatalla idjä belom, idjä Djuru-salamat olo han-

diai, tapi idjä manabatang iä indu Djuru-salamat karä olo awang pertjaja.

11. Käläh ikau madjar tuntang manjoho kalotoh.

12. Äla olo manawah ikau, basa ikau tabela, tapi käläh ikau indu santon sakarä olo idjä pertjaja, huang karä kotakm, huang gawim, huang sintam, huang Rogh, huang kapertjajam, huang kamantohm.

13. Basa surat haradjur, pudji tuntang adjar olo sampai jaku dumah.

14. Äla manalua panenggan asi tä idjä huang ikau, idjä djari inenga akam awi tudjum, tuntang awi karä pandita djari mandanan lengäo hundjun ikau.

15. Tirok talo tä, tuntang imbinge, mangat huang talo handiai bakarmah ikau sasar mandahang huang Rogh.

16. Djaga arepm tuntang augh adjar, tetetetep huang karä adjar, krana amon gawim kalotä, tä ikau karäh manjalamat arepm tuntang olo idjä mahiung adjarm.

BAGI 5.

Adjar tahu balo tuntang pandita.

1. Olo bekas äla paham mangotake, tapi pudji iä, käläh iä bapam; kalotä kea

olo tabela, pudji iä kilau iä paharim;

2. Olo bawi bakas kilau iä indum, tinai olo bawi tabela kilau iä betaum, huang karä kamantoh atäim.

3. Dohop karä balo, idjä toto balo.

4. Tapi djaka balo aton anak äsoe, buah äwen tä helo iadjar malalus kapatute dengan olo humae, uka mamaläh akan indu bapae, tambu buäe; krana djetä bahalap tuntang ingilak Hatalla.

5. Maka idjä toto balo, idjä unggounggol kabuate, iä tä maharap Hatalla, tuntang iä blaku doa haradjur handau hamalem.

6. Tapi balo idjä manumon kipäe, iä djari matäi bajak iä belom.

7. Adjar olo tä totototo manumon augh toh, uka iä djaton bukue tau ingotak.

8. Tapi amon olo djaton mahaga kolae, idjä mambatang äwen idjä hindjä humae, olo tä djari milim kaptertaja, iä papa bara olo kapor.

9. Balo idjä tau inñih, uka nguan ungkup Hatalla, djaton tau tapas bara djahawen pulu njelo umure, tuntang patut iä djari babanä Idjä;

10. Maka idjä tau inñih, iä tä, idjä basewut tagal kahalap gawie, idjä djari

mahaga anake, tuntang djari radjin manjarongan olo, idjä djari mamenjau pain olo brasih, idjä djari mandohop olo pähä belom, idjä djari mangoang karä gawi bahalap.

11. Tapi balo idjä tabela äla manarimae; krana amon äwen djari bagandjir hong gawin Kristus, tä iä handak babanä tinai;

12. Maka aton hukum olo kalotä, basa iä djari mangarak djandjie idjä solake.

13. Tinai olo tä manganganjan mahataut arepe, mangumbang karä human olo; tuntang djaton iä mahataut arepe bewäi, tapi iä habitak hakotak kea, tuntang mangarait arepe dengan karä ampin gawi, sambil manutor talo awang djaton patut.

14. Maka aku handak, balo tabela tä babanä, manak, nguan humae, belä iä manampa buku akan olo palawan tä tau manawah agama.

15. Krana aton isut bitu djari mules arepe, manjak setan.

16. Djaka olo hatuä atawa olo bawi idjä pertjaja aton kolae balo, patut äwen mahaga iä, äla iä mambehat ungkup Tuhan, mangat ungkup tä tau mandohop ombembet balo idjä unggounggol.

17. Pandita idjä marentah bahalap patut ihorumat sa-

lipet, idjä mambatang äwen awang nguan augh Hatalla tuntang adjar.

18. Krana aton angh surat: „Æla mambangus njaman hadangan, idjä mihik paräim.” Tinai: „Patut olo bagawi mandino upabe.” — (5. Mos. 25,4.—Luk.10,7.)

19. Æla manarima dawan olo wator pandita, djaka djaton duä telo saksie.

20. Tapi idjä djari badosa, kotak iä tä totototo intu baun olo handiai, uka awang beken kea djera.

21. Intu baun Hatalla tuntang Tuhan Jesus Kristus, tinai intu baun sakarä malaikat ajue idjä djari intihe, aku manjoho ikau mahaga prentah toh, äla manumon kabeläm atawa kakilak atäim kabuatm.

22. Æla ikau kanaha mandanan lengäm hundjun olo, suro ikau mangarait arepm huang dosan olo beken. Haga arepm rasirasih.

23. Æla magon mihop danum bewäi, tapi käläb anggor isut, sabab knaim, basa ikau hindjap haban.

24. Aton olo, idjä dosae palus kasenan, dosae kilau manandjong helo baue, sampai iä tau ihukum; tapi aton kea olo, dosae manuntut iä.

25. Kalotä kea arä gawi behalap palus kasenan, tinai awang beken kea djaton basilim tahi.

BAGI 6.

Prentah tahi djipen, guru sala, ole bisit bakoho, olo tatan.

1. Karä djipen, idjä penda kwasan olo awang djaton pertjaja, patut totototo mahorumat tempoe, belä aran Hatalla tuntang adjare imapa olo. — (Epes.6,5.)

2. Tinai idjä manempo olo idjä pertjaja, äla iä mado huang atäie tempoe tä korik, kilau paharie bewäi, tapi paham haream iä akan mamenda iä, basa iä tä pertjaja, tuntang ingilak Hatalla, tinai bara bagi huang asi tä kea. Adjar tuntang pudji olo, uka manumon augh tä.

3. Djaka olo madjar beken, djaton mimbing Tuhan Jesus Kristus idjä budjur, tuntang adjar idjä tumon agaman Hatalla:

4. Olo tä badjoho tuntang djaton harati talo enen, tapi huange baperes awie manirok talo idjä hapae hasuat, hatakian bawak kotak, idjä awi tä lembut kahiri, kasuat, kotok, eles papa.

5. Sansana sala ain olo, idjä djari rusak kabaratie, tuntang nihau katoto, idjä manaha agaman Hatalla kilau satiar bewäi. Dari bara olo kalotä.

6. Tapi agaman Hatalla toto kea tuah, awie olo tau puas huange.

7. Krana ita djaton djari mimbit talo tamā kalunen, tantu, djaton kea ita tau mimbit talo blua bara kalunen tinai.

8. Tapi amon talo kinan tuntang pakaian ita aton, buah huang ita terai.

9. Tapi olo, idjä handak tatau, buah tingkes tuntang djarat, tinai arā kipen gila awang marusak olo, mam-paleteng olo huang tjalaka tuntang kabanasa.

10. Krana kakoho dengan rear, djetā uhat karā gawi papa; maka belaehe djari mipen djetā, tuntang djari lajang bara kapertjaja, palus manāwek arepe lasak sila, tuntang paham kapähä.

11. Tapi ikau, o olo ain Hatalla, hakan talo tä! tapi goang katetek, kahandjak huang Hatalla, kapertjaja, sinta, kaketep, kalemo atäi.

12. Lalus klahin kapertjaja idjä bahalap tä; singkap pambelom idjä katatahi, idjä akan tä ikau djari irawäi kea, haiak ikau djari mangaku bahalap kakum intu baun arä olo.

13. Maka intu baun Hatala, idjä mambelom talo handiai, tuntang intu baun Kristus Jesus, idjä djari mangaku bahalap kakue naharep Pontius Pilatus, aku manjoho ikau: — (*Joh.18,36;19,11.*)

14. Haga prentah toh tototo, äla hapurak, sanpai

panumah Tuhan ita, Jesus Kristus,

15. Idjä karäh tulus intu puna wajahe awi idjä Batang-salamat tä, idjä tonggal iä bewäi djaton tikas kwasae, idjä Radjan karä radja, Tuhan karä tuan;

16. Idjä tikas iä bewäi Batang-pabelom, idjä melai huang kalawa idjä djaton taratalih, idjä djaton djari gitano olo, tuntang djaton tau kea olo mitä iä; akae horumat tuntang kwasa palus katatahi. Amen. — (*Joh.1,18.*)

17. Soho olo awang tatau huang kalunen mindjam toh, äla iä badjoho, äla kea harap panataue idjä puna ngahus, tapi harap Hatalla idjä belom, idjä badjoha manenga talo handiai indu hapan ita.

18. Soho olo tatau tä badjoha manenga, soho iä tatau huang gawi bahalap, tuntang radjin mambagi mandohop olo,

19. Uka iä manampunan panataue akae manantai katika idjä rahian, mangat iä manjingkap pambelom idjä toto.

20. O Timoteus, haga adjar tä, idjä djari indjuluk akam, kabelä sansanan olo, idjä kihal haiang tä, tuntang sari-tan kapintar sala tä.

21. Belaehe olo djari mangaku kapintar sala tä, palus lajang bara kapertjaja. Käläh asi mampahaiak ikau. Amen.

SURAT RASUL PAULUS IDJÄ DUÄ AKAN TIMOTEUS.

BAGI 1.

Paulus masenan sintae deagan Timoteus; ia mampudji Timoteus aka magon dā-hou, äla undur, kilau arä ole djari undur.

1. Paulus, rasul Jesus Kristus, awi kahandak Hatalla, manintu djandjin pabelom idjä huang Kristus Jesus,

2. Akan Timoteus, anakku idjä äka kataungku: käläh asi, kasajang tuntang kasanang akam bara Hatalla Bapa, tuntang bara Kristus Jesus, Tuhan ita.

3. Aku manarimakasih intu Hatalla, idjä inempoku tumon karä tatoku kea, huang pangingat atäiku idjä brasih, basa aku haradjur manahiu ikau huang lakudoangku handau hamalem;

4. Tuntang paham kataharungku mitä ikau, amon aku mingat djohon-matam, mangat aku injuang kahan-djak;

5. Amon aku mingat kauptjajam idjä budjur tä, idjä

solake huang tambim Lois, timai huang indum Eonike; maka aku batantu, djetä huang ikau kea.

6. Tagal tä aku mampingat ikau, käläh lampangan paham haream panengan Hatalla tä, idjä huang ikau, awiku djari mandanan longängku hundjun ikau.

7. Krana Hatalla djaton djari manenga akan ita rogh kikäh, tapi rogh kaabas, rogh sinta, rogh kamantoh.

8. Äla mahamen kasaksian Tuhan ita, äla kea mahamen aku, idjä djari imasong tagal Tuhan; tapi sarenan kadjakä tagal Ewangelion, huang kaabas Hatalla;

9. Idjä djari manjalamat ita, tuntang marawäi ita hapan augh idjä brasih, djaton tumon gawin ita, tapi tumon kahandak tuntang asin ai, tumon asi tä, idjä djari ineng-ae akan ita huang Kristus Jesus, helo bara tampan kalunen;

10. Tuntang idjä djari ingarilah katontoh awi Djuru-

salamat ita Jesus Kristus djari dumah, idjä djari mampanibau pampatäi, tuntang awi Ewangelion iä djari malamangan pambelom tuntang talo awang djaton tau rusak;

11. Idjä akan tä aku djari impendeng indu pandita, rasul, tuntang gurun karä olo kapid;

12. Tagal tä kea aku manjarenan karä talo toh; tapi aku djaton mahamen, krana aku katawan äwe idjä äka kapertjajanku, tuntang aku katawan batantu, iä kwasa mahaga pangkatku akanku sampai andau tä.

13. Imbing buabua sonton augh budjur tä, idjä djari hiningm bara aku, huang kapertjaja tuntang huang sinta, idjä huang Kristus Jesus.

14. Haga buabua pangkat bahalap tä, idjä djari inenga akam awi Rogh brasih, idjä melai huang ita.

15. Puna tawam, äwen idjä huang Asia samandiai djari mules arepe bara aku; baris äwen tä kea Pigelus tuntang Hermogenes.

16. Aku blaku Tuhan manenga asi akan ungkup human Onesiporus, krana kindjap iä djari mampangat aku, tuntang iä djaton djari mahamen tagal rantaiku;

17. Malainkan sana iä djari sampai Roma, paham iä djari manggilau aku, tuntang sondau aku.

18. Käläh Tuhan manenga akas, uka iä sondau asi bara Tuhan iatu andau iä; tinai kilen kapahama iä djari manonggo aku hong Epesus, tawam bewäi.

BAGI 2.

Timoteus ippudji tinai, uka iä telep, ita terai masanan Ewangelion, tuntang uka iä mangangan karä masanan olo.

1. Toh, käläh ikau, o anak, abaabas ikau huang asi, idjä huang Kristus Jesus,

2. Tuntang awang djari hiningm bara aku, haiak arä saksie, tenga tä akan olo idjä tau iharap, idjä patjäh mdjar olo beken kea.

3. Sarenan kilau sardadun Jesus Kristus idjä bahalap.

4. Maka sardadu puna djaton pudji mangarait arepe dengan satiar pambelom toh, uka iä ingilak idjä djari mupah iä klahi.

5. Tinai alo olo manangkarap, djaton kea iä manang taroh, amon iä djaton djari manangkarap tumon atoh kapatut.

6. Olo malan idjä bagawi, iä solake akan kuman bua tana.

7. Ingat talo idjä injewutku; tapi Tuhan karäh manenga akam kabharati huang talo handiai.

8. Ingat Jesus Kristus, idjä

bara panakan Dawid, idjä djari imbelom bara olo matäi, tumon Ewangelion ajungku.

9. Tagal iä aku manjarenan kadjakä, sampai aku imasong dengan rantai, kilau aku darhaka; tapi augh Hatalla djaton tau imasong.

10. Sabab tä aku manjarenan talo handiai tagal olo intih tä, maogat iä kea mandino selamat tä, idjä buang Kristus Jesus, tuntang kahai idjä katatabi.

11. Djetoh augh toto: krana amon ita matäi haiak dengae, tä ita akan belom kea haiak dengae;

12. Amon ita manjarenan kadjakä, tä ita karäh marentah kea haiak dengae, amon ita milim iä, tä iä kea karäh milim ita.

13. Amon ita djaton pertjaja, maka aughe magon etter, krana iä puna djaton tau hobah.

14. Tagor karä augh toh intu olo; soho iä intu baun Tuhan, uka iä äla hasuat tagal augh haiang, idjä baja marusak olo awang mahining tä.

15. Totototo ikau, uka ikau mamprahan arepm baguna intu baun Hatalla, kilau mandur idjä djaton akan mahamen, idjä budjur mambagi augh katoto.

16. Tapi kanan karä tutor rarajap tuntang haiang tä, krana olo idjä mimbing tä

baja sasar mendahang kadarbakae.

17. Tuntang augh äwen tä manimben haradjur, kilau luta; baris äwen tä kea Himeneus tuntang Piletus, — (1.Tim.1.20.)

18. Idjä djari undur bara katoto, haiak hamaub, kami-sik olo matäi katontoh kea djari, haiak mambalik kaper-tjajan belaehe.

19. Tapi galang agaman Hatalla magon dähen, tuntang kalotoh tjape: Tuhan kasene äwen, idjä baris ajuet; — tinai: genep idjä mangaku aran Tuhan, akan undur bara karä talo papa.

20. Tapi huma hai djaton bara milik bulau salaka bewäi, tapi aton kea idjä kaju atawa petak, belaehe indu horumat, tapi belaehe indu kahawen.

21. Maka amon olo mambaris arepe bara karä awang kalotä, iä karäh indu milik horumat, idjä imprasih tuntang baguna indu hanggap Tuhan, tuntang simpan akan karä ampin gawi bahalap.

22. Tapi dari ikau bara kipeo olo budjang, goang katetek, kapertjaja, sinta tuntang kabuah dengan äwen, idjä blaku doa intu Tuhan hapan atäi brasib.

23. Tapi kanan karä tutor humong, idjä djaton tau mamintar, basa puna tawam, augh tä mampalembut kasuat bewäi.

24. Tapi djipen Tuhan äla panjuat, tapi patut iä paris dengan olo handiai, tuntang patjäh madjar olo, haiak tau manjarenan olo papa,

25. Sambil hapan kalemon atäie mampudji olo idjä marisang, ajaajau mikäh Hatalla handak maenga kabobab akae, mangat iä harati katoto;

26. Sampai olo tä tau toto ngalunen tinai, tuntang liwus bara djarat setan, idjä awie tä iä djari tawanan, uka manumon kahandake.

BAGI 3.

Wajah papa karäh dumah; käläh Timoteus hasonto Paulus, tuntang leket intu surat Hatalla.

1. Maka buah ikau katawan, intu karä andau idjä rahian haliai wajah awang paham babehat karäh sampai.

2. Krana olo kalunen karäh mangilak arepe, tuntang bisit bakoho, iä karäh malletjak arepe, iä karäh badjoho, paujapa, parisang dengan indu bapae, djaton tawan tarinakasih, darbaka;

3. Idjä kianat, idjä bisi atäie, pangotok, babungu, tulas, idjä pangabelä talo babalap;

4. Panipu, parusuh, sangkak atäie, idjä sinta karä kipäe paham bara Hatalla;

5. Idjä ampiampin sinta Hatalla, tapi kwasan sinta tä djari inganae. Dari bara olo kalotä.

6. Krana olo kalotä idjä manjelek tamä human olo, tuntang manawan olo bawitä, idjä manehem dosae, tuntang inabias awi karä ampin kipen;

7. Idjä haradjur mangadji, djaton kea tau sampai harati katoto.

8. Maka kilau Janes äwen duä Jambres tä djari malawan Moses, kalotä olo tä kea malawan katoto; iä tä olo idjä djari lambon kabaratie, idjä indu inganan bewäi, djaton tau pertjaja.

9. Tapi gawie djaton karäh tabi hindai, krana kagilan olo tä karäh bakarinah intu olo handiai, kilau kagilan äwen duä tä bihin kea djari bakarinah.

10. Tapi ikau djari ompat adjar ajungku, tuntang ampin pambelomku, tinai kahandakku, kapertjangku, kapandjang atäiku, sintangku, kaketepku;

11. Kasingen idjä djari buah aku, kapähängku idjä djari buah aku hong Antioghia, hong Ikonium, hong Listra; paham olo djari mangasingen aku! tapi Tuhan djari maliwus aku bara talo handiai tä.

12. Maka olo handiai kea, idjä handak belom tumon kahandak Hatalla huang Kris-

tus Jesus, puna indu ingasingen olo. — (*Gaw. Ras. 14, 22.*)

13. Tapi olo papa tuntang olo palajang tä saçar karajape karubore, iä mampalajang tuntang iä impalajang tinai.

14. Tapi käläh ikau dähen huang augh tä, idjä djari ingadjim, tuntang atäim djari batantu hetä, basa ikau kawatan, bara äwe ikau djari mangadji tä.

15. Bara pesam tabela ikau djari katawan augh surat brasih, tä djetä kwasa mamintar ikau akan selamat, awi kapertjaja idjä huang Kristus Jesus.

16. Hapus surat brasih tä palembute bara Hatalla, tuntang djetä baguna akan adjar, akan pudjin kasalan, akan mambudjur olo, akan mahaga madjar olo huang katetek;

17. Nakara olo sin Hatalla toto tinduh, tuntang njarap akan karä ampin gawi bahalap.

BAGI 4.

Paulus manjoho Timoteus magor kakal maenan Ewangelion, krana Paulus badjeleng akan matäi, iä manjoho Timoteus manalih iä.

1. Toh, intu baun Hatalla tuntang Tuhan Jesus Kristus, idjä karäh mariksa mamaläh

olo belom olo matäi, metohiä dumah huang karadjaan ajoe, aku mamotäh ikau:

2. Äla terai haradjur maenan augh Hatalla, alo buah katikae alo dia; awi manarang kasalan olo, kotak, pudji iä, tuntang pandjang atäim, tuntang hapen adjar.

3. Krana wajah karäh sampai, olo djaton maku manarima adjar idjä toto tä, tapi tumon kipäe kabuate, tumon kagatel pindinge, iä karäh mambet pandita akae,

4. Tuntang mules pindinge bara katoto, sambil manalangan tä akan sansana tandjaro.

5. Tapi ikau toh, djaga talo handiai, sarenan kadjakä, lulus gawin olo pambrita Ewangelion, baguna akan pangkat totototo.

6. Krana toh aku lawoh iluput kilau përapah, katika panolakku djari tokep.

7. Aku djari mahapus klahi behalap tä, aku djari hadari sampai tikase, aku djari mahaga kapertjaja.

8. Toh makota katetek djari ingkes akanku, idjä karäh inenga akanku huang andau tä awi Tuhan, idjä budjur mamaläh olon; tapi djaton akanku bewäi, malainkan akan olo handiai kea, idjä sinta panumahe.

9. Käläh mamadjal arepm, uka ikau badjeleng manalih aku.

10. Krana Demas djari malih aku, basa iä sinta kalunen toh tinai, palus djari bagoet akan Tesalonika, Kreskens djari bagoet akan Galatia, Titus nihau akan Dalmatia.

11. Baja Lukas bewäi aton dengangku. Imbit Markus dengam kantoh, krana iä bagona akangku huang gawingku.

12. Tighikus djari injohoku manalih Epesus.

13. Amon ikau manalih, imbit kea klambi pandjang tä, idjä djari ilihiku hong Troas intu Karpus, tinai karä surat, idjä mambatang karä kratas balulang tä.

14. Aleksander, tukang-tambaga tä, paham djari mamapa aku; käläh Tuhan mamaläh iä tumon gawie.

15. Käläh ikau kea bawat bewäi dengae, krana iä djari paham malawan augh ikäi.

16. Metoh solakku manaharep olo hai, djaton idjä bitu mampahaiak aku, tapi äwen djari malih aku sa-

mandiai. Äla Tuhan mitong tä akae.

17. Tapi Tuhan djari mawat aku, tuntang mampabas aku, uka aughe tarang dähen awiku, tuntang karä olo kampir djari mahining tä. Maka aku djari liwus bara njaman singa.

18. Maka Tuhan haradjur karäh maliwus aku bara karä talo papa, tuntang karäh mandohop aku tamä karadjaan ajue idjä hong sorga; akae kahai palus katatahi. Amen.

19. Käläh manabi Priskila äwen duä Akwila, tuntang olo human Onesiporus.

20. Erastus tä djari melai hong Korintus, tinai Tropimus haban djari ilihiku hong Miletus.

21. Olih dengan olih, käläh ikau manalih kantoh helo bara musim sadingen. Eubulus, Pudens, Linus, tuntang Klaudia, tinai karä pahari beken manabi ikau.

22. Käläh Tuhan Jesus Kristus mampahaiak roghm. Käläh asi mampahaiak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN TITUS.

BAGI 1.

Titus djari impelai Paulus hoag Kreta, uka iä mangkat pandita; kapatut pandita; tolok guru sala akau inggagom.

1. Paulus, rewar Hatalla, tuntang rasul Jesus Kristus, manintu kapertjajan olo intih huang Hatalla, tinai kaharati dengan katoto, idjä tumon agaman Hatalla;

2. Akan kaharap dengan pambelom idjä katatahi, idjä djari indjandji Hatalla, idjä djaton tau manandjaro, helo bara tamparan kalunen,

3. Tuntang intu puna wajahe iä djari mangarinah aughe, maka aku kea djari injoho masanan tä tumon prentah Hatalla, Djurusalamat ita,

4. Akan Titus, anakku idjä budjur, tumon kaper-tjaja idjä sama imbing ita: käläh asi, kasajang tuntang kasanang akam bara Hatalla Bapa, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus, Djurusalamat ita.

5. Tagal tä aku djari mampelai ikau hong Kreta, mangat ikau mahapus gawi idjä batisa hindai, sambil mangkat pandita huang genep lewu, kilau petähku intu ikau.

6. Amon aton olo idjä djaton bukne tau ingotak, idjä sawae Idjä bewäi, idjä anake pertjaja, tuntang anake djaton batarong parajap parisang. — (1. Tim. 3, 2.)

7. Krana patut pandita, kilau mandur human Hatalla, djaton bukue tau ingotak, äla idjä hapan kabandake bewäi, äla idjä purah blait, äla idjä pamihop, äla idjä pahalau badjudju, äla idjä manggau ontong papa,

8. Tapi idjä radjin manjaronan olo, idjä sinta olo bahalap, idjä badangä, te-tek, brasih, mantoh;

9. Idjä toto mimbing augh budjur tä, idjä tumon adjar, mangat iä awi adjar idjä budjur bara kwasa madjar olo, tuntang mampudji olo idjä parisang.

10. Krana aton kea arä olo parajap idjä habitak burup-barap, tuntang olo tä mam-palajang arä olo; idjä mam-batang äwen, idjä baris su-nat tä.

11. Patut njaman olo tä inggagom; krana iä munda-r arä ungkup huma, tuntang madjar talo idjä djaton patut, tagal ontong idjä papa.

12. Idjä biti baris olo tä, nabin ajue kabuate mahin djari hamauh: „Olo Kreta puna manandjaro baradjur, iä meto basiak, babungu knaie.”

13. Augh saksi djetä toto, tagal tä kotak äwen totototo, mangat iä budjur huang kapertjaja,

14. Tuntang äla mingat sansanan olo Jehudi, prentah olo kalunen, idjä handak mundur iä bara katoto.

15. Talo handiai puna brasih akan olo brasih, tapi akan olo kibal idjä djaton pertjaja talo idjä mahin dia brasih; tapi kadaduä, tiroke tuntang pangingat atäie uras kibal.

16. Olo tä mangaku iä kasene Hatalla, tapi awi karä gawie iä milime tinai, basa olo tä puna kabelä, idjä parisang, tuntang djaton bagona akan karä gawi bahal-lap.

BAGI 2.

Augh awang patut hapan Titus mametäh olo bakas, tabela, djipen, basa asin Hatalla djari inenga akan olo handiai.

1. Tapi käläh ikau madjar hapan augh idjä saroroe dengan adjar budjur.

2. Soho olo hatuä idjä bakas, uka iä badangä, babehat dasare, mantoh, budjur huang kapertjaja, huang sinta, huang kaketep

3. Olo bawi idjä bakas soho kalotä kea, uka pambe-lome kilau patut intu olo brasih, äla pangotok, äla pamihop, tapi buah iä indu sonton kahalap;

4. Uka iä madjar olo bawi tabela mantoh, sinta banae, sinta anake;

5. Badangä, tinduh, manetep huang humae, paris, mamenda banae, belä augh Hatalla imapa olo.

6. Adjar olo hatuä idjä tabela kalotä kea, uka iä mantoh.

7. Tapi huang talo handiai prahan arepm indu sonton karä gawi bahalap; huang augh adjarm buah ikau toto, babehat, budjur.

8. Tuntang karä aughm buah, djaton tarakanan, nakara awang malawan tä impahawen, tuntang djaton hapae manjaketa mamapa ita.

9. Pudji djipen olo, uka iä manumon augh tempoe, uka iä huang talo handiai

radjin ingilak tempoe, äla iä badjawap;

10. Tuntang äla manakau talo enen, tapi uka iä budjur huang karä gawie, mangat awi talo handiai iä manara adjar Hatalla. Djurusalamat ita.

11. Krana asin Hatalla, idjä manjalamat olon, djari lembut akan olo handiai,

12. Tuntang madjar ita, mangat ita manganan karä kadarhaka tuntang karä kipen kalunen, mangat belom mantob, tetek, tumon kahandak Hatalla huang kalunen mindjam toh,

13. Haiak mentai harap salamet, iä tä, karinah kabain pangkahai Hatalla, Djurusalamat ita, Jesus Kristus;

14. Idjä djari manjaragh arepe indu gantin ita, nakara iä maliwus ita bara karä kadarhaka, tuntang mamprasih akae ungkup olo, idjä baris ajue, idjä radjin malalus gawi bahalap.

15. Augh toh hapam madjar, mampudji, mangotak olo tuntang karä kabehate. Äla olo manawah ikau.

BAGI 3.

Patnt Titus masana asin Hatalla, idjä manjalamat tuntang mamprasih olon, tinai mangabelü guru sala, tuntang augh adjar, idjä malawan britan sei tä.

1. Soho äwen, uka iä mamenda olo marentah, idjä

mimbing kwasa, uka iä manemon augh tuntang tatap akan karä gawi bahalap.

2. Uka iä äla pangotok, panjuat, tapi paris tuntang balemo dengan olo handiai.

3. Krana ita kea bibin paleng, parisang, lajang, djipen arä kipen tuntang arä talo sala; ita djari belom huang kadarhaka, huang kahiri, patut ita injingi, tuntang ita djari hasingi.

4. Tapi amon kasajang Hatalla, Djurusalamat ita, djari bakarinah, tuntang sintae dengan olon:

5. Tä iä djari manjalamat ita, djaton sabab gawi tetek idjä iawi ita, tapi tumon asie, awi pampandoi brasib, idjä awi tä ita inakan haluli, tuntang awi Rogh brasib, idjä manaheta ita; — (Joh. 3, 5.)

6. Idjä paham djari inusuh Hatalla akan ita awi Jesus Kristus, Djurusalamat ita;

7. Nakara ita, idjä djari indjadian tetek awi asie, mandino bagi intu kabharap dengan pambelom idjä katatahi.

8. Augh toh toto, tagal tä aku manjobo ikau haradjur manantu augh toh, mangat äwen, idjä pertjaja baang Hatalla, akuh atäie radjin malalus gawi bahalap. Talo djetoh toto bahalap, tuntang baguna akan olon.

9. Tapi kanan karä adjar

ngahus, adjar horoe utus karä dewa, tuntang karä kanjaing kasuat tagal Torat; krana djetä djaton baguna, haiang bewäi.

10. Kabelä olo idjä mimbing adjar sala, amon iä djari impudji sindä handuä,

11. Basa puna tawam, olo kalotä djari tapakarok badosa bewäi, tuntang djari mahukum arepe.

12. Amon aku manjoho Artemas, atawa Tighikus, manalih ikau, tä gulogulong ikau tanggoah aku hong Nikopolis, krana betä aku han-

dak njandähan musim sadingen.

13. Dohop buabuaah Senas, guru Torat tä, tuntang Apolos, amon äwen handak barikas, belä iä tapas enen.

14. Soho olo baris ita adjar mandohop ompat talo babalap tumon kapatute indu hapae, belä iä kilau djaton mamua.

15. Sakarä olo idjä deng-angku manabi ikau. Käläh manabi karä idjä sinta ikäi huang kapertjaja. Käläh asi mampahaiak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN PILEMON.

Paulus masanan kahandjako, sabab Pilemon dähen huang kapertjaja tuntang sinta; iä blaku intu iä, mampun, manarima huang sinta Onesimus tä.

1. Paulus, idjä imasong tagal Kristus Jesus, koä Timoteus, pahari tä, akan Pilemon, idjä äka sintan ikäi, idjä padjak gawin ikäi,

2. Tuntang akan Apia, idjä äka sintan ikäi, tinai akan Arghipus, idjä padjak

ikäi mangalabi, tuntang akan ungup, idjä hapumpong intu humam:

3. Käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Hatalla, Bapa ita, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus.

4. Aku manarimakasih intu Hatallangku, tuntang haradjur manabiu ikau huang lakudoangku,

5. Basa aku mahining britan sintam, tuntang kaper-

tjajam bong Tuban Jesus, tinai dengan olo brasih handiai;

6. Nakara kapertjajam sasar abas, awim sasar kasene talo babalap handiai tä, idjä ain ita huang Kristus Jesus.

7. Krana ikäi paham handjak tuntang paham iampong awi sintam, basa atäi olo brasih djari iampong, o pahari!

8. Tagal tä, alo aku tau uräh huang Kristus manjoho ikau mawi talo awang patut,

9. Maka sabab sinta aku radjin haream blaku intu ikau, tawam bewäi, aku, Paulus idjä bakas tä, idjä toh imasong kea tagal Jesus Kristus.

10. Maka aku blaku ikau akan anakku, idjä djari inakanku huang pasongku, iä tä Onesimos;

11. Idjä bihin djaton baguna akam, tapi toh iä paham baguna akam tuntang akangku kea; iä tä djari injohoku buli ikau.

12. Tapi käläh ikau tarima iä, kilau iä atäiku.

13. Aku toto radjin mampei iä denganku, uka iä gantim manonggo aku, idjä imasong tagal Ewangelion.

14. Tapi amon dia tuntang kahandak aim, aku djaton maku manantu talo enen, belä kahalapm kilau ihadja-djuan, tapi mangat djetä tuntang kahiasm.

15. Krana mikäh iä djari malih ika handjolo, mangat ikau toh sondau iä tinai akan katatabi;

16. Djaton kilau djipen hindai, tapi labih bara djipen, kilau pahari idjä äka katau; intu aku mahin kalotä iä, paham haream intu ikau, salipet tumon isi tuntang huang Tuban.

17. Tagal tä, amon ikau manggarä aku karampim, tarima iä kilau aku.

18. Tinai paribasa iä djari marugi ikau, atawa aton utange dengam, itong tä akangku.

19. Aku, Paulus, djari manjurat djetoh, hapan lengängku kabuatku: aku handak manabor tä; — belä aku manahiu, ikau kilau butang hapus bitim intu aku.

20. Joh pahari, pahandjak aku huang Tuhan tagal ika; pangat atäiku huang Tuhan.

21. Aku djari manjurat akam, haiak harap ikau manumon aughku; tuntang puna tawangku, gawim karäh paham haream bara aughku.

22. Tinai simpan kea akangku äkaku tau melai; krana aku harap, awi karä lakudoan keton Hatalla karäh halalian aku tinai akan keton.

23. Epapras, idjä imasong haiak aku tagal Kristus Jesus, manabi ika;

24. Kalotä kea Markus, Aristarghus, Demas, Lukas, idjä padjaku.

25. Käläh asin Tuben ita Jesus Kristus mampabaiek rogh keton. Amen.

SURAT RASUL PAULUS AKAN OLO IBRANI.

BAGI 1.

Kristus, idjä insanan karä nabi, hai bara talo handiai, iä toto Hatalla.

1. Hatalla, idjä kindjap tuntang hakabeken ampie heran djari hakotak dengan karä tato hadjamban karä nabi, djari hakotak huang karä andau harian toh deng-an ita hapan Anake,

2. Idjä djari inantue, uka talo handiai akae, idjä awie kea iä djari mandjadian kalunen. — (*Masm.*2,8. — *Joh.*1,10.)

3. Iä, idjä Sangkowong kahain Hatalla, tuntang manamunan bitin Hatalla, idjä mananggong talo handiai awi augh kwasae, limbah iä djari mampuas karä dosan ita hapan bitin ai, maka iä djari mendok bila gantsun Idjä Pangkabai tä huang sorga. — (*Mark.*16,19.)

4. Iä djari hai paham baream bara karä malaikat, tumon iä djari mandino arae paham bahalap bara äwen.

5. Krana dengan idjä kwe bara karä malaikat tä iä pudji hamauh: „Ikau Anakku, andau tob aku djari mangarinah mangkat ikau?” Tinai: „Jaku handak aton Bapae, tuntang iä akan Anakku.” — (*Masm.*2,7. — *2.Sam.*7,14.)

6. Tinai, amon iä manamän iä, idjä solake inakae tä, akan kalunen, koe: „Karä malaikat Hatalla akan manjembah iä.” — (*Masm.*97,7.)

7. Toto, tahu karä malaikat iä hamauh: „Iä manampa malaikat ajue rogh, tuntang karä djipae njalan apui.” — (*Masm.*104,4.)

8. Tapi tahu Anak iä hamauh: „Padadusam, o Hatalla, malai sampai katatabi; sokahm, katem radja; aton

sokah kabudjar. — (*Masm.* 45,7.)

9. „Ikau djari sinta katek, tuntang basingi kapapa, tagal tä ikau, o Hatalla, djari iminjak Hatallan dengan minjak kahandjak paham bara karä kolom.”

10. Tinai: „Ikau, o Tuhan, solasolake djari mendjadian petak, tinai karä langit ures tampan lengäm. — (*Masm.* 8, 4; 102, 26.)

11. „Djetä akan nihau, tapi ikau melai hantä; talo handiai tä karäh retus kilau klambi;

12. „Kilau pakaiän ikau karäh mambalon tä, djetä karäh iobah; tapi ikau magoa ikau, karä njelom djaton katawan kalepabe.” — (*Jes.* 54, 4; 51, 6-)

13. Maka dengan äwe bara karä malaikat iä pudji hamaub: „Mondok hila gantaungku, sampai aku djari mambering karä musohm indu galang paim?” — (*Matt.* 22, 44.)

14. Djaton äwen handiai tä rogh tonggo, idjä injoho manonggo äwen awang akan mandino salamat?

BAGI 2.

Patut olo harap Jesus, idjä mandjadi olon, uka iä manjelamat olon.

1. Tagal tä patut paham haream ita mimbang talo idjä

djari bining ita, suro ita lejau nihau.

2. Krana amon augh tä, idjä insanan malaikat, djari däben, tuntang karä kalangkab, karä kariseng djari imäläh tumon kapatut:

3. Tä, kilen tinai ita tau mahakan, djaka ita djaton perihara salamat idjä kalotä kahaie? idjä solake djari insanan Tuhan, tuntang djari indäben intu ita awi äwen, idjä djari mahining augh;

4. Haiak Hatalla kea mandohop manjaksi awi kata, talo heran, awi arä ampin kwasa, tuntang awie manenga Rogh brasih, tumon kahandak ai. — (*Gaw. Ras.* 2, 4.)

5. Krana iä djaton djari mampamenda kalunen idjä rahian tä, idjä inahia ikäi, akan malaikat.

6. Tapi aton idjä manjaksi hong surat: „Narai olon, sampai ikau mingat iä? narai panakan olon, sampai ikau madja iä? — (*Masm.* 8, 5.)

7. „Ikau djari mampakerik iä handjulo bara malaikat, tinai hapan kahai tuntang horumat ikau djari mamparadja iä, tuntang djari mangkat iä marentah karä tampan lengäm.

8. „Talo handiai djari ingkesm penda paie.” Maka haiak iä mingkes talo handiai penda paie, djaton iä djari milih talo idjä, awang djaton akan mamenda iä; tapi ka-

tontoh ita hindai mitä talo handiai toto mamenda ää.

9. Tapi ita mitä Jesus tä, idjä imparadja dengan kabai tuntang horumat awi kapähän pampatäi, idjä handjulo impakorik bara malaikat, mangat ää awi asin Hatalla mangkemä pampatäi tä gantän olo handiai.

10. Krana patut intu ää, idjä sabab ää talo handiai aton, tuntang idjä awie talo handiai aton, uka ää indu mimbit arä anake akan kahaie, maninduh Mantir salamat äwen tä awi kapähä.

11. Basa idjä mamprasih, tuntang karä äwen idjä imprasih, samandiai uras bara idjä tä; tagal tä kea ää djaton mahamen manggarä äwen tä paharie,

12. Koae: „Aku handak masanan aram akan karä pabaringku, bentok ungkup aku handak manjanji tara akam.” — (*Masm.22,23.*)

13. Tinai: „Jaku handak harap intu ää.” Tinai: „Itäm, toh aku tuntang karä anak, idjä djari inengam akangku.” — (*Masm.18,3. Jes.8,18.*)

14. Toh, basa karä anake tä puna isi daha, maka ää kea djari tamä sama isi daha tä, nakara awi pampatäie ää marusak idjä mimbang kwasan pampatäi, ää tä setan;

15. Tuntang maliwus karä olo, idjä awie mikäh pampa-

täi djari imparewar hapus pambelome.

16. Krana toto, ää djaton manarima maltikat, tapi panakan Abraham inarimae.

17. Tagal tä, patut ää mandjadi sama dengan paharie hong talo handiai, mangat ää indu Imam hai idjä panjang tuntang budjur huang karä perkara, idjä patut ilalus intu Hatalla, indu sanjapan karä dosan olo.

18. Krana haiak bitie djari ingapähä tuntang iningkes, toh ää tau mawat olo tä idjä iningkes.

BAGI 3.

Kristus hai bara Moses; olo idjä megnanan ää akan buah hukum pabam haream bara olo Israel, idjä djari marisang dengan Moses.

1. Tagal tä, o pahari idjä brasih, idjä djari irawäi mangat tamä sorga, ingaingat Rasul tuntang Imam hai, idjä ingaku ita, Jesus Kristus tä,

2. Idjä toto budjur deng-an idjä djari mangkat ää, kilau Moses kea djari budjur huang hapus humae. — (*4.Mos.12,7.*)

3. Maka ää toh patut ihorumat paham haream bara Moses, tumon tukang-huma puna paham ihorumat bara huma tä.

4. Krana genep hutna aton

tukango, idjä mamangue, tapi idjä mamangun talo handiai, djetä Hatalla.

5. Maka Moses toto djari budjur kea huang hapus humae, kilau djipen, uka iä manjaksi talo, idjä akan insanan barian.

6. Tapi Kristus, kilau Anak, idjä Tempon humae tä; humae tä ita, asal palus sampai katatesae ita dähen mimbing katanggar atäi, tuntang kahendjak huang kaharap.

7. Tagal tä, kilau koan Rogh brasih: „Andau toh, amon keton mahining aughe, — (*Masm.* 95,7.)

8. „Ela manekang atäi keton, kilau metoh kanjaing intu andau tingkes huang padang tä;

9. „Eka tato keton djari maningkes aku, tuntang mangkemä aku, tuntang karä äwen tä djari mitä gawingku äpat pulu njelo katabie.

10. „Tagal tä aku malait pangereng djetä, sambil hamauh: atäi olo tä haradjur lajang hantä, tapi iä djaton djari katawan djalangku.

11. „Tä aku djari sumpah huang kalaikku: olo tä djaton akan tamä kasanang ajungku.”

12. Djaga, o pahari, suro idjä bitu keton bara atäi pa-pa, idjä djaton pertjaja, sam-

pai undur bara Hatalla idjä belom.

13. Tapi awi hapudji sama arep keton sining andau, katahin katika idjä inggarä „andau toh,” belä atäi idjä bitu keton habalulang awi ti-pun dosa.

14. Krana ita djari mandino bagi huang Kristus, asal sampai katatesae ita dähen mimbing tamperan kaharap ita.

15. Katabin aton augh kalotob: „Andau toh, amon keton mahining aughe,” maka äla manekang atäi keton, kilau djari metoh kanjaing tä.

16. Krana awi äwe karä olo tä, limbah äwen djari mahining aughe, idjä marahas iä? djaton djetä uras idjä djari blua bara Misir, ompat Moses?

17. Maka tagal äwe iä djari blait äpat pulu njelo katabie? Djaton tagal olo tä, idjä djari badosa, idjä bere-nge djari inganan huang padang lombah? — (*4.Mos.* 14,36.)

18. Tinai tagal äwe iä djari sumpah, olo tä djaton akan tamä kasanang ajue, djaton djaka tagal olo tä, idjä djaton maku pertjaja?

19. Kalotä ita mitä, olo tä djaton tau tamä sabab iä djaton pertjaja.

BAGI 4.

Olo akan tamä kasanang swi kapertjaja; kwasan augh Hatalla; kamenteng atäi huang Jesus.

1. Tä buah ita mikäh, belä kahum magon aton djandjie, ita akan tamä kasanang ajue, belähe keton sajup, palus djaton tau sampai tä.

2. Krana akan ita kea Ewangelion djari insanan, sama kilau akan olo tä; tapi augh idjä insanan akan olo tä djaton baguna akäe, basa djetä djaton tamä kapertjajan olo, idjä djari mahining tä.

3. Krana ita, idjä pertjaja, tamä kasanang, tumon augh: „Aku djari sumpah huang kalaiktu: olo tä djaton akan tamä kasanang,” — alo gawie uras djari hapus katika kalunen djari inampa. — (3,11.)

4. Krana aton augh surat jä djari hamauh kalotoh tahiü andau udju: „Andau udju Hatalla djari malajan bara karä gawie.” — (1.Mos. 2,2.)

5. Maka huang augh surat toh tinai: „Olo tä djaton akan tamä kasanangku.”

6. Djadi, basa batantu, belähe olo akan tamä kasanang tä, tuntang olo tä, idjä akäe Ewangelion djari insanan solake, djaton djari

tamä, tagal äwen djaton pertjaja: ..

7. Maka iä manukas tinai andau idjä batantu, iä tä: „andau toh;” awie hamauh hadjamban Dawid tabi rahian, tumon djari augh: „Andau toh, amon keton mahining augh, äla manekang atäi keton.” — (3,7.)

8. Krana amon Josua djari manamäan olo tä akan kasanang tä, toto limbah tä iä djaton djari masanan andau beken tinai. — (5.Mos.34,7.)

9. Tagal tä, aton tinai kasanang akan ungup olo Hatalla.

10. Krana idjä djari tamä kasanange, iä kea malajan bara karä gawie, kilau Hatalla kea djari malajan bara gawie.

11. Tä buah ita ukuukuh, nakara ita tamä kasanang tä; belä idjä biti balongkang, tumon karisang äwen tä kear

12. Krana augh Hatalla puna belom tuntang kwasa, banjihi bara padang idjä kuman hasansila, tuntang djetä manambelan sampai mamisah hambaruan dengan rogh, sapan tolang tuntang untek, djetä mariksa karä patongan tuntang tirok atäi.

13. Maka dialo idjä talo basilim bara iä, tapi talo handiai kilau halangai tuntang talampas intu matan ai tä, idjä karäh mamaläh akan ita.

14. Toh, basa ita bara Imam hai idjä kwasa, idjä djari tamä palus ambo karä sorga, iä tä Jesus, Anak Hatalla: buah ita däben mangaku iä.

15. Krana ita djaton bara Imam hai, idjä djaton tau manjanjang ita huang karä kalemon ita, tapi sama kilau ita kea iä djari iningkes huang talo handiai, tapi ruar bara karä dosa.

16. Tagal tä buah ita tuntang kebandjek manalih padadusanasi, mangat ita injanjang, iasi, tuntang indobop intu andau kadjakä. — (4. Mos.7,89.)

BAGI 5.

Jesus Imam hai idjä toto.

1. Krana karä imam hai iangkat bara baris olo kalunen, tantang impendeng akan olo, mangat mangabua olon dengen Hatalla, nakara iä maluput panenga tuntang parapah tagal karä dosa,

2. Tuntang mangat iä tau manjanjang olo humong, olo lajang, basa bitie kea injang-kulep kalemo.

3. Tagal tä iä patut maluput parapah tagal dosan ai kea, sama kilau tagal dosan olo arä.

4. Tinai olo djaton tau

manduan horumat tä hapan kahandake, tapi iä mandjadi imam hai, idjä djari inukas Hatalla, kilau Aaron tä.

5. Kalotä kea Kristus djaton djari mangkat arepe akan horumat tä, mandjadi Imam hai, tapi idjä djari hamaui dengae: „Ikau Anaku, andau toh aku djari mangarinah mangkat ikau.” — (Masm.2,7.)

6. Kilau iä hamaui kea huang surat beken: „Ikau Imam palus katatahi, tumon atoh Melghisedek.” — (Masm. 110,4.)

7. Katahin andau huang isi iä djari maluput parapabe, iä tä, arä lakudoa, baiak mantehau tuntang manangis akan idjä tau mahiwus iä bara pampatäi, tuntang iä djari liwus bara kikähe.

8. Alo iä puna Anak, maka awi karä kapähä, idjä djari buah iä, iä djari badjar katurut.

9. Tuntang limbah iä minduh, maka iä mandjadi Batangsalamat idjä katatahi akan olo handiai, awang manurut iä.

10. Tuntang iä inggarä Hatalla Imam hai tumon atoh Melghisedek.

11. Maka tabiu iä tä arä bewäi talo, idjä akan insanen ikäi, idjä bahak inarong, basa keton kadian mahining.

12. Krana keton, idjä tumon katahin katika patut

uras guru, toh keton patut iadjar tinai tampanan karä kotak Hatalla idjä solake; tuntang keton magon akan manusu, djaton tau kuman talo kinan toto.

13. Krana genep idjä magon manusu, djaton djari patjäh huang augh katetek, krana iä magon kilau awau.

14. Tapi awang tagangae akan kunan talo kinan toto, olo djetä, idjä tamat badjar, sampai iä tau mariksa talo bahalap tuntang talo papa.

BAGI 6.

Olo impudji, belä undur tinai bara kapertjaja, tapi melai tetep, tuntang mental djandjin Hatalla, idjä dähen haliai.

1. Tagal tä, haiak malihä tampanan adjar Kristus, käläh ita palus manimbang augh idjä bahali tä; ikäi djaton maku mingkes galang tinai, tahu kahobah bara karä gawi baka matäi, kapertjaja huang Hatalla,

2. Adjar tabiu karä pam-pandoi, tuntang adjar tahu lengä indanan hundjun olo, tahu kamisik olo matäi, tuntang kahapus kadjarian ita idjä palus katatahi.

3. Maka ikäi handak manimbang tä, amon Hatalla manjoho ikäi.

4. Krana djaton olih olo tä, idjä djari implawa sindä,

tuntang djari mangkemä teng-an sorga tä, tuntang mandino Rogh bresih,

5. Idjä djari mangkemä augh Hatalla idjä bahalap, tuntang kaabas pambelom idjä rahian tä:

6. Amon olo tä balekak tinai, djaton olih, koangku, olo tä inaheta tinai akan kahobah, basa äweu manjampalaki Anak Hatalla tinai, tantai manawah iä.

7. Krana petak, idjä minjip udjan tä, awang kindjap mohon akäe, sambil mampalembut bua bahalap akan olo malan, petak tä imberkat Hatalla.

8. Tapi petak idjä mampalembut duhi tingen patut inganan bewäi, djetä tokep injapa; maka tepa djetä ingähu.

9. Tapi, o keton, idjä äka kataun ikäi, ikäi harap perkarän keton bahalap bara tä, keton rantep dengan salamät, alo augh ikäi kalotoh.

10. Krana Hatalla djaton tulas, sampai ngalapean gawin keton, tuntang sintan keton indu borumat arae, äwi keton djari mandehop olo brasih, tinai keton mandohop äwen tä hantä kea.

11. Tapi ikäi nahuang, mangat genep keton haradjur radjin kalotoh kea, uka keton dia mandjaju mahaga kaharap, sampai kalepabe;

12. Belä keton kadian, tapi

mangat ketonmanuntut äwen, idjä awi kapertjaja tuntang kaketep djari mandino karä djandji.

13. Krana amon Hatalla djari mandjandji akan Abraham, basa djaton idjä hai bara iä, idjä hapae sumpah, maka iä djari sumpah manjewut arepe, — (1.Mos.22,16.)

14. Koe: „Toto, hapan berkat aku handak mamberkat ikau, baradjur aku handak mangupal ikau paham.”

15. Maka tumon tä Abraham mendäh tuntang pandjang atäie, tuntang iä djari mandino djandji tä.

16. Krana olo pudji sumpah, manjewut idjä hai bara arepe; sumpah hapan mandähen aughe, djetä mamutus karä basaran olo.

17. Tagal tä Hatalla, basa iä toto haliai handak mandähen akan idjä indu mandino djandji tä, tukas khandake djaton tau hobah, maka iä djari mandähen tä hapan sumpah;

18. Nakara awi duä perkara idjä djaton taraobah, idjä huang tä Hatalla puna djaton haliai tau manandjaro, ita bara ampong idjä dähen, ita idjä djari bakalindong, haiak mimbing kharap tä dähedähen, idjä djari ingkes akan ita;

19. Idjä intu ita indu sauh hambaruan idjä dähen tuntang bunggut, idjä tamä

äka brasih, palus huang dinding helat tä,

20. Aka Pangkaliman ita djari tamä akan ita, iä tä Jesus, idjä tumon atoh Melghisedek mandjadi Imam hai sampai katatahi.

BAGI 7.

Jesus Imam hai tumon atoh Melghisedek, iä hai haliai bara karä imam, idjä tumon atoh Aaron.

1. Maka Melghisedek tä horan radja Salem, tuntang iä imam pangkahai Hatalla, idjä djari manambang Abraham, katika iä buli, limbah mampalah radja limä tä, tuntang iä djari mamberkat Abraham. — (1.Mos.14,18.)

2. Akae kea Abraham djari manenga idjä dalam sapulu karä ramoe. Maka riman arae solake: Radjan katetek; tinai iä radja Salem, djetä: radjan kasanang.

3. Iä djaton bapae, djaton indue, djaton horoe utuse, djaton saritan tamperan karä andau pambelome atawa kahapuse; awi tä iä manamunan Anak Hatalla, iä magon imam palus katatabi.

4. Maka toh, ingat keton, kilen kea kabaie idjä akae mahim Abraham, batang tato tä, djari manenga midjä dalam sapulu karä talo awang djari dimoe.

5. Ewen baris ungkup Lewi, idjä mandino pangkat imam, djari injoho kea tumon augh Torat, uka iä manduan midjä dalam sapulu pangulih olo arä, iä tä, pangulih karä paharie, alo paharie tä panakan Abraham kea. — (5. Mos. 14, 28 29.)

6. Tapi iä, idjä djaton baris panakan olo tä, mahin djari manduan midjä dalam sapulu bara Abraham kea, tuntang djari mamberkat iä, idjä djari äka djandji tä.

7. Toh, maka puna djaton taralawan: awang korik imberkat awi awang hai.

8. Tinai hetoh olo tä, idjä akan matäi, pudji manduan midjä dalam sapulu, tapi hetä iä, idjä insanan belom.

9. Tinai Lewi kea, (mangat darin aughku kalotä,) idjä manduan midjä dalam sapulu, mahin djari manahor midjä dalam sapulu tamput Abraham;

10. Krana iä magon huang tatee, katika Melghisedek hasupa dengae.

11. Toh, djaka katinduh djari indjadian awi pangkat imam olo Lewi, (krana bagalang tä utus olo Jehudi djari mandino Torat,) tä maka narai guna tinai Imam beken akan lembut, tumon atoh Melghisedek, idjä djaton tumon atoh Aaron?

12. Krana amon pangkat

imam iobah, djaton tau dia Torat iobah kea.

13. Krana iä, idjä tahu iä augh tä djari insanan, baris hamputan beken, djaton idjä biti baris hamputan djetä pudji mahaga gawin mesbeh.

14. Krana tarang toto, Tuhan ita djari lembut bara Juda, maka dengan hamputan djetä Moses djaton djari manahiu talo enen tahu pangkat imam;

15. Tuntang djetä tarang haream hindai, basa tumon tamunae Melghisedek akan lembut imam beken,

16. Idjä djari iangkat, djaton tumon Torat prentah idjä tahu isi, tapi tumon kwasan pabelom idjä palus sampai katatahi.

17. Krana iä manjaksi: „Ikau Imam palus katatahi, tumon atoh Melghisedek.” — (5, 6.)

18. Awi tä, maka prentah idjä solake tä ingarak tinai, basa djetä balemo, djaton baguna.

19. Krana Torat djaton djari tau maninduh talo enen; tapi toh djetä djari inganti awi kaharap idjä bahalap haream, idjä awi tä ita tokep Hatalla;

20. Tinai djetoh djari tuntang sumpah haream; krana äwen Lewi mandjadi imam djaton tuntang sumpah.

21. Tapi iä toh tuntang sumpah, awi idjä djari hamauh dengae: „Tuhan djari sumpah, djaton iä manjasal

tinai: *Ikaw toh Imam palus katatahi, tumon atoh Melghisodek.* — (5,6.)

22. Kabotä Jesus mandjadi Andal djandji idjä paham haream kahalape.

23. Tinai äwen Lewi arä bitie djari iangkat mandjadi imam, basa pampatäi djaton manjoho äwen melai katatahi;

24. Tapi iä toh, basa iä melai katatahi, mimbing pangkat imam idjä palus haradjur.

25. Tagal tä haradjur katatahi iä toto tau manjalamat karä olo, idjä manalih Hatalla mahapang iä, basa iä belom katatabi, tuntang bla-ku akan olo tä.

26. Krana patut Imam kalotä akan ita, idjä brasih, ruar bara karä kasala, djaton hapurek awi dosa, idjä imberis bara olo badosa, tuntang hai bara karä sorga;

27. Idjä djaton usab, kilau karä imam hai bihin, uka iä belo maluput parapah tagal dosan ai, linbah tä tagal dosan olo arä; krana sindä iä djari malalus tä, metoh iä maluput arepe indu parapah. — (3.Mos.16,5.6.)

28. Krana Torat djari mangkat olo, idjä tuntang kalemoe mandjadi imam hai; tapi augh-sumpah tä, idjä inje-wut rahian bara Torat, mangkat Anak tä, idjä tunduh palus katatahi.

BAGI 8.

Awi Kristus mandjadi Imam palus katatahi, maka pangkat imam olo Lewi djari ingarak, tinai awi Ewangelion djandjin Hatalla idjä solake, Torat tä, terai kwaanoe tinai.

1. *Maka rima pandak talo handiai, idjä djari insanan ikäi toh, kalotoh: aton ain ita Imam hai idjä kalotä, idjä mondok hila gantaun padadusan ain Idjä Pangkahai tä huang sorga;*

2. *Idjä nguan talo brasih tuntang tingkap brasih idjä toto tä, idjä djari imangun Tuhan, djaton imangun oton.*

3. *Krana genep imam hai iangkat, uka iä maluput penenga tuntang parapah; tagal tä djaton tau dia iä toh kea bara talo indu ilupute akan parapah.*

4. *Toh, amon iä belom hundjun petak, tä iä djaton Imam, basa betä pana aton imam, idjä tumon Torat maluput parapah,*

5. *Idjä manonggo hong tamunan tuntang kangkalangän human Hatalla idjä hong sorga tä, kilau Moses djari injoho Hatalla, amon iä akan manampa tingkap brasih tä; krana koae: „Ingangat, uka ikan manampa talo handiai tä tumon sontoe, idjä djari imprahan akam hundjun bekit.” — (2.Mos.25,40.)*

6. *Maka toh, iä djari man-*

dino pangkat idjä babalap haream, tumon iä djari indu Olo-helat djandji idjä babalap haream kea, idjä indäben hundjun djandji awang halalap haream.

7. Krana djaka djandji idjä solake tä djaton katapase, tä puna djaton djari ingarangka idjä beken.

8. Krana iä mangotak äwen tä, koae: „Itä! karä andau akan dumah, koan Tuhan, tä maka aku handak mampendeng akan ungkup olo Israel tuntang Juda djandji tabeta; — (*Jer.31,31.*)

9. „Djaton tumon djandji, idjä djari inampaku akan tatoe, metoh andau aku djari manjinkap lengän äwen, uka mamplua iä bara tanah Misir; krana olo tä djaton djari tetep huang djandjingu djetä, tuntang aku djaton maku nguan iä hindai, koan Tuhan.

10. „Krana djetoh djandji, idjä handak inampaku akan utus olo Israel limbah karä andau toh, koan Tuhan: karä prentahku aku handak minae intu huange, tuntang handak manjurat tä intu atäie; palus aku handak indu Hatallae, tinai olo tä indu ungkupku.

11. „Tuntang djaton hindai olo akan madjar kolae, djaton hindai olo akan murek paharie, koae: awi mangasene Tuhan; — krana olo handiai tä uras karäh kasene

aku, bara idjä pangorik samapai idjä pangkahai.

12. „,Krana aku handak masi äwen, tuntang djaton manahiu kadarhakaë; tinai karä kalangkah olo tä djaton haliai aku handak mingate tinai.”

13. Amon iä manjewut: „djandji tabeta,” tä iä mam-pausang idjä solake tä. Maka idjä usang, idjä djari rotus, djetä puna badjeleng kea akan nihau.

BAGI 9.

Karä hadat tuntang parapah idjä tumon Torat korik haliai regae tuntang kwa-sae bara dahan Kristus.

---

1. Maka djandji idjä soloke tä aton kea hadat agama, tuntang kaleka brasih, idjä hong kalunen djetoh.

2. Krana djari aton tingkap brasih idjä karamahan tamä tä, hetä äka tantahan sumbo, tinai medja tä, tinai tepong-tampajah; djetä inggarä äka brasih. — (*2.Mos. 25,25.31.*)

3. Maka huang dinding-benang idjä duä tä äka idjä inggarä: äka idjä brasih haliai. — (*2.Mos.26,35.*)

4. Hetä dadupa bulan, tinai patin-djandji, idjä hapus inanggalong bulau, huange tä aton kasa bulau, sarangan manna tä, tinai sokah

Aaron, idjä djari mangambang, tinai papan batu äka djandji tä djari injurat.

5. Maka ngambo, tambuan pati tä, aton Kerub kahai, idjä mangadjang padadusanasi; maka toh ikäi djaton handak manarang midjämidjä riman karä talo tä.

6. Djadi, amon karä talo tä djari simpan kalotä, maka karä imain haradjur tamä tingkap brasih idjä karamahan tamä tä, uka malalus gawin sombajang; — (4. Mos. 18,3.)

7. Tapi huang tingkap idjä duä tä imam hai bewäi tamä, baja sindä dalam idjä njelo, tuntang djaton tau dia iä mimit dahan, idjä ilupute indu parapah tagal arepe, tuntang tagal dosan: olo arä. — (2. Mos. 30,10. — 3. Mos. 16,2.)

8. Hapan tä Rogh brasih handak mantai, djalan akan äka idjä brasih haliai bindai djari iuap, katahin tingkap idjä solake tä magon aton;

9. Idjä kilau tamunan sampai katika toh, panenga tuntang parapah iluput hetä, idjä djaton tau mamprasih pangingat atäi olo tä, idjä sombajang kalotä;

10. Basa djetä baja talo kinan, talo ihop bewäi, tuntang hadat mamenjau arepe, tinai arä hadat tahu perkeran isi, idjä djari impendeng pandähan idjä toto tinduh tä

sampai. — (3. Mos. 11,2. — 5. Mos. 14,3.)

11. Tapi Kristus djari dumab, Imam hain karä berkat idjä djari indjandji tä, tuntang mahoroe tingkap brasih idjä hai tuntang bahalap haream, idjä djaton tampan lengän olon, idjä djaton ain kalunen toh,

12. Tinai djaton hapan dahan kambing, anak sapi, tapi hapan dahan ai iä djari tamä äka brasih tä sasindä, palus mandjadian kaliwus idjä katatahi.

13. Krana amon dahan sapi, kambing, tuntang kawon sapi bawie tabela tä, idjä inaupitik intu äwen awang pali, djari mamprasih äwen tä tumon isie: — (3. Mos. 16, 14. — 4. Mos. 19,9 12.)

14. Toto, paham haream dahan Kristus, idjä awi Rogh brasih djari maluput arepe indu parapah idjä brasih intu Hatalla, karäh mamprasih pangingat atäi ita bara karä gawi baka matäi tä, mangat manempo Hatalla idjä belom. — (1. Petr. 1,19.)

15. Tagal tä iä Olo-belat djandji taheta, uka awi pampatäie, idjä mamapas karä kalangkah, awang magon leket sangkom djandji idjä solake tä, karä olo idjä djari irawäi akan mandino djandjin bagie idjä katatahi.

16. Krana amon aton surat djandji tahu äka tengau pa-

natau olo, djaton tau dia idjä tempou panatau tä matäi helo.

17. Krana djandji tä haru kwasa amon tempoe tä matäi, djetä hindai kwasa, sangkom olo tä magou belom. — (*Gal. 3, 15.*)

18. Tagal tä djandji idjä solake tä kea djari indähen hapan daha.

19. Krana limbah karä prentah tä, tumou Torat, djari insanan Moses akan olo handiai, maka iä manduan daha anak sapi tuntang kambing. tinai danum, bulun tabiri idjä bahandang, tuntang pating isop, sambil manampitik kadaduä, surat djandji tä tuntang olo arä samandiai, — (*2. Mos. 25, 5. 6.*)

20. Sambil hamauh: Djetoh daha-djandji, idjä djari injoho Hatalla keton.

21. Kalotä kea iä manampitik tingkap brasih tä hapan daha, tinai karä sarangan idjä hanggap nguan sombajang. — (*3. Mos. 8, 15. 19.*)

22. Maka tumou augh Torat bilak talo handiai imprasih awi daha, djaka djaton daha inusub, djaton kea ampun. — (*3. Mos. 17, 11.*)

23. Tumou tä djaton tau dia karä tamunan talo sorga tä akan imprasih hapan daha meto tä, tapi karä bitin talo sorga tä akan imprasih awi parapah idjä bahalap bara parapah djetä.

24. Krana Kristus djaton djari tamä äka brasih, idjä tampan lengän olou, idjä baja tamunan idjä toto tä, tapi iä djari tamä palus sorga toto, uka manaharep Hatalla akan ita.

25. Tuntang djaton uka kindjap iä maluput arepe indu parapah, kilau imam hai sining njelo tamä äka brasih hapan daha beken; — (7.)

26. Djaka kalotä, maka bara katika kalunen inampa kindjap djari iä akan buah kapähä; tapi toh, metoh kasukup wajah kalunen, iä djari dumah sasindä, mangat manganan karä dosa haparapah bitie.

27. Tuntang kilau djari inukas akan olo, iä akan matäi, limbah tä iä iriksa imaläh:

28. Kalotä Kristus, idjä djari impatäi sasindä indu parapah, mangat manganan dosan olo arä, tingkat duä tinai haiak djaton manang-gong dosa iä karäh haluli, manjalamat äwen tä idjä mendäh iä.

BAGI 10.

Karä parapah tumou Torat djaton kwasa, tapi parapah Idjä iä, Kristus, kwasa palus katatahi. Patut olo pertjaja harap tä tuntang kaketepe, haiak manarimakash.

1. Krana Torat, idjä baja kangkalingän talo bahalap

awang rahlan tä, idjä djaton toto bitin talo tä, djaton haliai tau mamprasih äwen, idjä manalih hapen karä parapah, awang sining njelo iluput hantä.

2. Djaka tau kalotä, tä olo djari terai maluput parapah, basa äwen idjä djari malupute, djari imprasih sasindä, djaton tau indawa dosae tinai.

3. Tapi toh parapah tä baka tä sining njelo iluput haluli, haradjur karä dosa inahiu awi tä tinai. — (3. *Mos.* 16, 21.)

4. Krana puna djaton haliai tau, dahan sapi, dahan kambing mamapas dosa.

5. Tagal tä koae, metoh iä tamä kalunen: „Parapah idjä injambalih tuntang panenga ikau djaton maku manarimae, tapi ikau djari manatap berengku. — (*Masm.* 40, 7.)

6. „Parapah idjä ingähu tuntang parapah tagal dosa djaton djari ingilakm.

7. „Tä koangku: itä! jaku dumah, (huang surat aku djari insanan,) mangat aku malalus kahandak ajum, o Hatalla!”

8. Limbah iä djari hamauh: „Parapah idjä injambalih, panenga, tuntang parapah idjä ingähu, tinai parapah tagal dosa ikau djaton djari maku manarimae, djetä djaton ingilakm,” (maka karä

parapah djetä idjä iluput ta-men Torat,)

9. Tä koae: „Itä! jaku dumah, uka aku malalus kahandakan, o Hatalla!” Tä iä manganan idjä solake, mangat mampendeng idjä duä tinai.

10. Huang kahandake djetä ita djari imprasih, awi parapah, iä tä, bereng Jesus Kristus, idjä djari ilupute sasindä.

11. Maka genep imam nongkang andau mendeng nguan sombajang, tuntang kindjep maluput parapah tä baka tä haluli, idjä djaton haliai tau mamapas dosa.

12. Tapi iä toh, limbah maluput parapah Idjä tagal karä dosa, palus katatahi mondok hila gantaun Hatalla;

13. Sambil mendäb, sampai karä musohe djari imbaring penda paie. — (*Masm.* 110, 1.)

14. Krana awi parapah Idjä tä palus sampai katatahi iä djari mampatiuduh karä olo tä, idjä imprasih.

15. Maka Rogh brasib kea manjaksi talo tä.

16. Limbah iä djari hamauh helo: „Djetoh djandji, idjä handak inampaku akan olo tä, limbah karä andau toh, koan Tuhan: karä prentaku handak ingkesku huang atäe, tuntang manjurit tä intu huange,” (maka iä mandahang tinai:) — (8, 8.)

17. „Tuntang karä dosae,

kerä kalangkah olo tä djaton haliai aku handak mingate tinai."

18. Djadi, amon djetä iam-pun, maka karä parapah tagal djetä puna terai kea.

19. Maka, o pahari, basa ita toh tuntang kalaudang tau tamä äka brasih tä awi dahan Jesus,

20. Mahoroe djalan idjä taheta tuntang belum, idjä djari inampa Jesus akan ita, mahoroe dindingbenang lä, ää tä, mahoroe isin ai;

21. Tinai basa ain ita aton Imam hai idjä mahundjun human Hatalla:

22. Käläh ita manalih dengan atäi budjur, haiak ita batantu haliai buang kaper-tjaja, tuntang atäi ita djari imprasih bara pangingate papa, tuntang bereng ita djari ienjau hapan danum brasih.

23. Käläh atäi ita tanggar toto mangaku kaharap ita; krana idjä djari mandjandji tä toto tau ibarap.

24. Käläh ita hapingat sama arep ita, hatantiring mangat sinta, tuntang bahalap gawi.

25. Äla ita terai hapum-pong sama arep ita, kilau olo belaehe; tapi buah hapudji sama arep ita, paham haream, basa keton mitä, andau tä djaladjalan tokep.

26. Krana amon ita tantai badosa, limbah ita djari harati katoto, maka djaton hindai parapah tagal dosan ita;

27. Tapi ita tuntang kikäh ita akan mendäh hukum, kalason kalait, idjä karäh mampalomos olo parisang.

28. Idjä djari malangkah Torat Moses djaton tau iasi, tapi ää akan matäi, awi augh duä telo saksi:

29. Kilen angkat keton, djaton paham haream kabehat hukum tä, idjä akan buah ää, idjä djari mampidjak Anak Hatalla, tuntang djari manggarä dahan djandji tä halikä, idjä awi tä ää djari imprasih, idjä djari manawah Rogh asi?

30. Krana ita katawan ää, idjä djari hamauh: „Aku handak mamaläh, aku handak manjulang gawin olo, koan Tuhan." Tinai: „Tuhan karäh mariksa mamaläh djalahan olo ajue."—(Rom.12,19.)

31. Toto, pajah haliai amon lawo intu lengän Hatalla idjä belum!

32. Tapi ingat keton karä andau horan, katika limbah keton djari implawa, keton djari manjarenan kutoh kadjakä, kapähä.

33. Belahe djari impahawen irusuh, indu tampajah kalunen, tinai belaehe djari tamput olo idjä irusuh kalotä.

34. Krana keton djari tamput kapähängku kea, amon aku imasong, tinai keton djari manjarenan tuntang khandjak, amon karä ramon keton irampas bara keton, basa

keton katawan, talo awang bahalap haream, awang melai katatahi, indu bagin keton huang sorga.

35. Toh, äla manganan kabarap keton, idjä bara asil hai.

36. Tapi patut keton bake-
tep, mangat limbah keton djari malalus kabandak Hatalla, keton akan mandino djandji tä.

37. Krana: „Hindai isut bewäi, tä iä, idjä akan dumah, karäh dumah, djaton iä karäh marandjar panumabe.” — (*Haggai* 2, 7.)

38. „Tapi olo idjä tetek awi kapertjaja karäh belom.”
Tinai: „Amon olo undur, hambaruanku djaton mangilak iä.” — (*Rom.* 1, 17.)

39. Tapi ita djaton hindjä baris olo tä, idjä undur pelus banasa, tapi ita hindjä baris olo tä idjä pertjaja, mangat hambaruan ita salamat.

BAGI 11.

Kapertjaja inarang; karä tato idjä djari pertjaja inasahan.

1. **M**aka kapertjaja tä, djetä amon olo batantu maharap djandjin Hatalla toto-toto, tuntang djaton bembang atäie tagal talo, idjä hindai gitan.

2. Awi kapertjaja kea olo

djaman horan djari mandino kasaksian bahalap.

3. Awi kapertjaja ita harati, kalunen djari injimpan awi augh Hatalla, tuntang karä talo idjä gitan uras indjadian lembut bara kadjaton talo.

4. Awi kapertjaja Abel djari maluput parapah bahalap bara parapah Kain, awi tä iä djari *mandino* kasaksian iä tetek; Hatalla djari manjaksi panengae; unai awi kapertjajae tä iä magon hakotak, alo iä djari matai. — (*1. Mos.* 4, 4.)

5. Awi kapertjaja Enogh djari induan, sampai iä djaton tawan pampatäi, tuntang iä djaton tau sondu tinai, basa Hatalla djari manduan iä; krana helo bara iä djari induan, maka aton kasaksian akae, iä ingilak Hatalla. — (*1. Mos.* 5, 24.)

6. Tapi ruar bara kapertjaja djaton tau ita ingilak Hatalla. Krana idjä handak mananggob Hatalla, djaton tau dia pertjaja, Hatalla aton, tuntang mamaläh akan olo tä, idjä manggan iä.

7. Awi kapertjaja maka Noah, limbah iä injoho awi augh Hatalla tahu talo idjä hindai gitan, sambil bawat, djari mamapan banama tä akan hapae mahaga olo humae; awi tä iä djari mahukum kalunen, tuntang mandino katetek idjä awi

kapertjaja. — (1. Mos. 6, 8, 14.)

8. Awi kapertjaja maka Abraham, limbah iä imbawa Hatalla, djari manumon aughe tä, palus hagoet manalih tanah, idjä akan induae indu bagie; maka iä djari hagoet, alo iä djaton katawan, akan kwe panggoete. — (1. Mos. 12, 1.)

9. Awi kapertjaja iä djari melai hong tanah djandji tä kilau tamuäi, belom huang tingkap benang, tuntang Isak dengan Jakob, idjä haiak dengae djari mandino sama djandji tä kea.

10. Krana iä djari mentai lewu idjä bara galang toto, idjä imangun indjadian Hatalla.

11. Awi kapertjaja maka Sarab kea djari imparigas palus batihi, tuntang djari manak metoh umure djari halau wajahe, basa tawae, idjä djari mandjandji tä toto tau ibarap.

12. Tagal tä awi Idjä biti kea, awi idjä kilau matäi haream, djari inakan olo kalotä karäe kilau bintang hong langit, kilau baras intu saran tasik, idjä djaton taraisä.

13. Maka äwen handiai tä djari matäi huang kapertjaja, djaton iä djari mandino talo idjä indjandji tä, baja djari mitä tä bara kedjau, tuntang djari bandjak mimbing tä, haiak mangaku arepe tamuäi

pangadja bewäi hundjun petak toh.

14. Krana olo, idjä mangaku arepe kalotä, batantu masanan, iä manggau puna tanah ajue.

15. Maka paribasa iä manahi puna tanah djetä, idjä bara hetä iä djari hagoet, tä puna aton bewäi andaue iä tau buli tinai.

16. Tapi toh iä haus tanah idjä bahalap haream, iä tä tanah hong sorga. Tagal tä Hatalla djaton mahamen iä, sampai handak inggarä Hatallae; krana iä djari manatap lewu akae.

17. Awi kapertjaja maka Abraham, metoh iä iuingkes, djari manjaragh Isak indu parapah, iä idjä djari mandino djandji tä djari manjaragh anake idjä tonggal indu parapah, — (1. Mos. 22, 1.)

18. (Idjä tahu iä djari inutor akae: „panakan Isak karäh inggarä panakam,“) awie katawan, Hatalla puna kwasa mabelom iä bara olo matäi kea.

19. Tuntang kilau bara hetä kea iä djari manduae tinai, indu tamunan.

20. Awi kapertjaja Isak kea djari mamberkat anake Jabob äwen duä Esau, tahu talo idjä akan mandjadi rahan. — (1. Mos. 27, 27.)

21. Awi kapertjaja Jakob, haiak lius matäi, djari mamberkat anak Josep duäduä

tä, tuntang manjembah, ha-singgoah intu lawin sokabe. — (1. Mos. 48, 15.)

22. Awi kapertjaja Josep, haiak lius matäi, djari masanan olo Israel akan babungkat, tuntang mametäh olo tä tahi hantue. — (1. Mos. 50, 24.)

23. Awi kapertjaja Moses, metoh iä haru inakan, djari injabokan indu bapae telo bulan katahi, basa äwen mitä ampie bakem; tuntang äwen djaton mikäh prentah radja. — (2. Mos. 2, 2.)

24. Awi kapertjaja maka Moses, metoh katagaangae, djaton maku inggarä anak putir Parao tä hindai.

25. Iä radjin haream irarat haiak ungkup olo ain Hatala, bara iä tau ramirami handjulo huang kahandjak tuntang desa.

26. Iä manggarä kahawen tagal Kristus panatau paham bara karä panatau hong Misir, krana iä mingat baläh idjä rahian dapit.

27. Awi kapertjaja iä djari malihi Misir, djaton djari mikäh kalait radja; krana iä djari mimbing Tuhan idjä djaton maunala tä, kilau gitae.

28. Awi kapertjaja iä djari nguan paska tä, tuntang mohos karä huma hapan daba, belä idjä akan marusak kerä anak bakas tä mawi olo Israel. — (2. Mos. 12, 12.)

29. Awi kapertjaja olo tä

djari dimpah manandjong, mahoroe tasik bahandang, kilau mahoroe petak lam-pang; maka amon olo Misir kea mangkemäe tumon tä, äweu uras buseng. — (2. Mos. 14, 22.)

30. Awi kapertjaja kotan Jerigbo djari balongkang, limbah olo tä djari manandjong bakaliling kudju andau katabie. — (Jos. 6, 20.)

31. Awi kapertjaja Rahab, lontäi tä, djaton djari benasa tamput karä olo perisang tä, awie djari manduan olo kalati tä tuntang kabuabe.

32. Tinai akan en aku akan masanan talo hindai? Krana aku djaton andauku, amon aku handak marinting karä saritan Gideon, Barak, Simson, Jepta, Dawid, Samuel, tuntang karä nabi;

33. Idjä awi kapertjaja djari mampalah karadjaan, malalus katetek, mimbing djandji, mangop njanan singa;

34. Mambelep kwasan apui, mahakan njihin padang, impaabas metoh kalemoë, impamenteng huang klahi, djari mandarai karä kawan parang olo beken;

35. Olo bawi djari mandino olo ajue, idjä djari matäi, belom baluli, tinai belabe djari pahias ingspäbä, djaton maku iliwes, nakara iä mandino bagi huang pambelom idjä bahalap haream.

36. Tinai belae djari buah kahawen, djari imukul, imasong, tuntang inutup hong sipir;

37. Iä djari imanting hapan batu, djari inggargadji, djari intakan awi arä ampın kapähä, djari impatäi hapan padang; iä djari mangumbang tanah hapakaian upak tabiri, upak kambing, inalua, indjakä, imapa;

38. Ewen, idjä akae kalunen djaton baguna, djari tarangtaranga hong padang benjem, hundjun bukit, intu karä : lowang tuntang hungkap petak.

39. Maka olo handiai tä, idjä awi kapertjaja djari mandino kasaksian, djaton kea djari mandino talo idjä indjandji tä:

40. Basa Hatalla bara horan djari manukas talo idjä bahalap haream akan ita, uka olo tä djaton injukup salamate sala bara haiak ita.

BAGI 12.

Olo impudji, uka dähen huang kaper-tjaja, huang kaketep, huang gawi bahalap, basa ai aton djandji bahalap haream bara djandji, idjä ain olo horan.

1. Tagal tä, basa tawon olo saksi kalotä karäe bakaling ita, käläh ita kea mangangan karä tanggung, karä dosa, idjä purah manipu ita, balalu hadari mahoroe dja-

lan, idjä djari inantu akan ita, tuntang kaketep atäi;

2. Haiak ita nampajah Jesus, Mantir ita, idjä Tamparan tuntang Kahapus kaper-tjajan ita; idjä takirin kahandjak awang imprahan akae, djari manjarenan sampalaki, djaton paraba kahawen, tuntang toh iä mondok hila gantaun padadusan Hatalla.

3. Ingaingat iä, idjä kalotä djari injuat olo badosa, belä keton sasar ujuh, sampai atäi keton lenjoh.

4. Keton hindai djari melawan sampai badaha, metoh keton batangkarap dengan dosa.

5. Tuntang keton djari kalspean augh ampong ai, idjä marar keton kilau anake: „O anak, äla mangabelä djaran Tuhan, tuntang äla atäim lenjoh, amon ikau iadjare.

6. „Krana Tuhan mandjara olo idjä äka huange, iä murok mamukul genep anak idjä iangkate.”

7. Amon keton manjarenan djaräe, tä Hatalla dengan keton kilau anake; krana kwe anak, idjä djaton indjara bapae?

8. Tapi amon keton djaton haliai indjara, alo awang beken uras indjara, tä keton anak sarau, djaton batang anak.

9. Tinai äwen idjä puna bapa ita tumon olon, djari mandjara ita, tuntang ita

djari mamenda iä: djaton paham haream ita indu marawan Bapa karä rogh, mangat ita belom?

10. Krana äwen tä djari mandjara ita handjulo tumon kahandake, tapi iä toh mandjara ita akan kahalap ita kea, mangat ita ompat mandino bagin karasihe.

11. Maka sangkom buah djara, djetä djaton indu khandjak, malainkan indu kapähä, tapi rahian djetä mampalembut bua kasanang tuntang katetek akan olo tä, idjä djari iadjare.

12. Tagal tä gatang tinai lengän keton idjä mantabuläi, utut keton idjä paleko.

13. Parampar djalan akan pain keton, uka awang bating pangang äla palus talokas, malainkan uka iä käläh.

14. Goang kabuah dengan olo handiai, tinai karasih, krana sala bara tä dialo idjä biti akan mitä Tuhan.

15. Tinai djaga, belä idjä biti undur bara asin Hatalla; belä lembut uhat kapait, palus mamparidu keton, tuntang arä olo ingihale.

16. Äla idjä. biti keton pahabandong, atawa bagabal, kilau Esau, idjä tagal panginan djari manganan berkat kabakase. — (1.Mos.25,33; 27,30.)

17. Krana puna tawan keton, rahian bara tä, amon iä blaku berkat tä tinai,

lakue inganan; krana iä djaton sondau hilae tinai akan bobah, alo iä manggaue tuntang manangis.

18. Krana keton djaton djari sampai bukit tä, idjä tau inigong, apui idjä manjala, kakaput idjä pidjem tä, tuntang kilat njaho tä, — (2.Mos.19,12.)

19. Djaton sampai augh sarunai, tuntang kotak tä, idjä kalotä aughe, sampai olo idjä mahininge blaku, uka kotak tä äla insanan akæ hindai;

20. (Krana äwen djaton tau mananggong prentah tä: „Alo meto mahin impatäi, amon mandai bukit djetä, imanting hapan batu, atawa imanah.”

21. Talo tä baka ikäkäh kalotä, sampai Moses mahin hamauh: „Paham kikähku sampai bagendjäh;”)

22. Malainkan keton djari sampai bukit Sion, sampai lewun Hatalla idjä belom, sampai Jerusalem tä idjä huang sorga, sampai bakoja-kojan malaikat tä;

23. Sampai ungkup äwen idjä solake inakan tä, idjä aræ djari injurat huang sorga, tinai sampai Hatalla, idjä mamutus akan olo handiai, sampai karä rogh olo tetek idjä sukup katinduhe;

24. Sampai Olo-helat djandi taheta, Jesus, sampai dahan tampitik tä, idjä hamauh bahalap bara dahan Abel. — (1.Mos.4,10.)

25. Ingaingat keton, uka äla keton mangabelä iä, idjä hakotak; krana basa olo tä mabin djaton djari tau mahakan arepe, idjä djari manganan iä, idjä hundjun petak djari masanan augh tä: kilen tinai ita tau mahakan, amon ita mules manalikut jä, idjä hamaub bara sorga.

26. Aughe tä djari manggerek petak katika tä; maka toh tinai iä mandjandji, koae: „Sindä tinai aku handak manggerek djaton petak bewäi, tapi sorga kea.” — (*Haggai* 2, 7.)

27. Maka aughe tä, „sindä tinai,” marima: talo idjä inggerek tä akan inganan, idjä tantai inampa pandäban, uka talo djetä palus melai idjä djaton inggerek tä.

28. Tagal tä, basa ita djari mandino karadjaan idjä djaton taragerek, buah ita tototo mimbing asi tä, idjä awi tä ita tau manempo Hatalla tumon kakilake, tuntang kikäh karawan.

29. Krana Hatallan ita kea aton apui panjeha. — (*5. Mos.* 4, 24.)

BAGI 13.

Augh adjar tahu kapatut pabelom olo Kristen.

1. Sinta haradjur karä pahari.

2. Äla langak mimbit ma-

njarongan olo, krana awi tä olo djari tarasarongan malai-kat, haiak djaton katawan.

3. Ingat olo idjä inutup, angaangat keton kea djari inutup haiak dengae; tinai iugat olo idjä ingapähä, krana keton mabin magon habere-reng.

4. Perkara masawä tä patut iborumat olo handiai, sasuro tä äla ingihal, tapi olo bakandjitungpahabandong karäh ihukum Hatalla.

5. Äla keton bakoho haus rear huang gawin keton, buah keton paterai huang keton tumon kaatöe, krana iä djari hamaub: „Jaku djaton haliai handak ngalapean ikau, aku djaton handak nalua ikau.” — (*Jos.* 1, 5.)

6. Sampai ita petah uräh hamaub: „Tuhan idjä pandohopku, aku djaton maku mikäh; kilen olon tau mawi aku!” — (*Masm.* 56, 5; 118, 6.)

7. Ingat äwen, idjä madjar keton, idjä djari masanan augh Hatalla akan keton; awi manumon kapertjajan äwen tä, sambil mingat lawin pabelome.

8. Alo horan alo katontoh Jesus Kristus magon iä etäetä, tuntang palus katatahi iä kalotob.

9. Äla keton udjangidjoh awi karä adjar taheta tuntang sala; krana babalap haliai anon atäi dähen awi asi, äla awi talo kinan, idjä puna

djaton mampatuah olo, awang mimbing djetä.

10. Aton mesbeh ita, maka idjä manonggo tingkap brasih bihin tä, djaton tau ompat kuman talo betä.

11. Krana karä meto, idjä dahae imbit imam hai akan äka brasih tagal dosan olo, maka hantun meto tä patut ingähu intu ruar lewun olo. — (3. Mos. 16, 27. — 2. Mos. 29, 14.)

12. Tagal tä Jesus kea, mangat iä hapan dahae mamprasih olo, maka iä djari ingapähä intu ruar bauntonggang lewu. — (Mark. 12, 8.)

13. Toh, käläh ita blua akan ruar manalih iä, ompat mananggong kahawäe.

14. Krana hetoh ita puna djaton bara lewu idjä bunggut, tapi ita manggau idjä harian tä.

15. Toh, käläh ita mahapang Jesus haradjur maluput parapah tara akan Hatalla, iä tä: bua njaman ita, idjä mangaku arae.

16. Æla keton langak badjoha manenga, tuntang tau basara, krana parapah idjä kalotä ingilak Hatalla.

17. Awi manumon augh gurun keton, sambil mamenda iä, krana iä manonggo hambaruan keton, tuntang kilau mananggong tä; mangat iä tau malalus gawie tuntang kahandjake, djaton haiak mu-

nguh, krana djetä djaton baguna akan keton.

18. Laku doa akan ikäi, krana ikäi harap, ikäi mahaga pangingat atäi bahalap, basa huang talo handiai ikäi bandak manandjong budjur.

19. Paham haream aku mamudji keton uka blaku doa, mangat badjeleng haream aku ihalalian tanggoh keton.

20. Maka Hatalla, Batang-kasanang, idjä djari mam-palembut Tuhan ita, Jesus Kristus, haluli bara olo matäi, pangkahai Sakatik tabiri tä, awi daban djandji idjä katatahi: — (Esegh. 34, 23.)

21. Käläh iä maniodub keton huang karä gawi idjä bahalap, uka keton malalus kahandake, käläh iä mandjadian huang keton talo idjä ingilake, awi Jesus Kristus; akae kahai palus katatahi. Amen.

22. Maka aku blaku keton, o pabari, tarima augh adjar toh, krana pandak bewäi suratku akan keton.

23. Käläh keton katawan, Timoteus, pahari tä, djari liwus tinai, maka haiak iä, amon iä badjeleng dumah, aku handak madja keton.

24. Käläh manabi karä gurun keton, tuntang olo brasih handiai. Karä pabari idjä intu Italia manabi keton.

25. Käläh asi mampahaiak keton handiai. Amen.

SURAT RASUL JAKOBUS.

BAGI 1.

Handjak huang tingkes; äla olo tatau haf atäie; Hatalla djaton madjik ita mawi talo papa; äla purah blait; äla mahininge bewäi augh Hatalla, tapi manumea tä kea.

1. Jakobus, rewar Hatalla tuntang Tuhan Jesus Kristus, akan duäwalas hamputan idjä kasaburan tä: salamat keton!

2. O pahari, awi mitong tä indu kahanidjak bewäi, amon keton buah arä ampin tingkes;

3. Basa keton katawan, karä tingkes kapertjajan keton mandjadian kaketep.

4. Maka kaketep tä buah gawie tinduh, mangat keton tinduh sukup haliai, djaton tapas enen.

5. Maka amon idjä biti keton tapas kapintare, käläh iä blaku intu Hatalla, idjä badjoha manenga akan genep olo, tuntang djaton panahiu, tä djetä karäh inenga akae.

6. Tapi buah iä blaku tun-

tang kapertjaja, äla iä bembang; krana idjä bembang tä kilau riak tasik, idjä inapi riwut undur ladju.

7. Krana äla olo kalotä mado, iä akan mandino talo enen bara Tuhan.

8. Olo haliau puna djaton etter huang karä djalanæ.

9. Tapi pahari idjä korik tä buah taratara huang kahaie;

10. Tinai olo tatau buah taratara huang kakorike, krana kilau kambang oru iä akan nihau. — (1.Petr.1,24.)

11. Krana matanandau lembut tuntang kalasoe, tä oru keang tuntang kambange baduroh, kahalap ampie nihau: tumon tä olo tatau kea meang huang satiare.

12. Salamat olo tä, idjä manjarenan tingkes; krana liambah iä djari ingkemä, iä karäh mandino makota pambe-lom, idjä djari indjandji Tuhan akan olo tä, awang sinta iä.

13. Äla olo hamaah, amon iä iningkes: . aku iningkes

Hatalla. Krana Hatalla pusa djaton tau iningkes talo papa, tinai iä kea djaton maningkes idjä biti mahio dia.

14. Tapi genep olo iningkes, djetä awi tantiring kipen ai.

15. Limbah tä kipäe tä, amon ingandonge, manak dosa, tinai dosa, amon ilaluse, manak pampatäi.

16. Äla sala angat keton, o pahari, idjä äka kataungku!

17. Karä panenga bahalap, karä talo tinduh mohon bara ngambo, bara Batang-kalawa, iä tä djaton hobab, atawa balikbalika.

18. Tumon kabandake iä djari manak ita awi augh katoto, nakara ita mambatang bara karä talo tampae.

19. Tagal tä, o pahari, idjä äka kataungku, buah genep biti basikap akan mahining, tapi rangkah akan hakotak, rangkah akan blait.

20. Krana kalait olo djaton malalus katetek intu Hatalla.

21. Tagal tä, limbah keton manganan karä kihal, tuntang kutoh karajap tä, käläh hapan atäi balemo tarima augh tä, idjä imbul intu buang keton, idjä kwasa manjalamat hambaruan keton.

22. Tapi awi manumon augh tä kea, äla mahininge bewäi, kilau manipu arep keton.

23. Krana amon olo mahining augh tä, tuntang djaton manumoe, iä tä kilau

olo, idjä manjaramin baue.

24. Krana limbah iä mitä ampie, iä hagoet, palus kalapeae tinai kilen ampie gita.

25. Tapi olo idjä manantuneng palus huang Torat idjä tinduh, iä tä Torat kamardeka, tuntang idjä baketep buang djetä, idjä djaton mahining palus kalapeae tinai, tapi idjä toto manumon augh tä: iä tä karäh salamat huang gawie tä.

26. Djaka idjä biti keton mado arepe toto bara agama, tuntang iä djaton mangandali djelae, tapi mamunga atäie, agaman olo tä haang.

27. Agama idjä budjur tuntang brasih intu baun Hatalla, Bapa, kalotoh: madja mandohop nolä balo huang kadjakäe, sambil mahaga arepe, belä ingihal kalunen.

BAGI 2.

Äla mitä ampin olo; hasiata sama arep keton; äla harap kapertjaja idjä matäi bewäi.

1. O pahari, äla mimbing kapertjaja hong Tuhan ita Jesus Kristus, Tempon kahai tä, haiak keton mitä ampin olo tinai.

2. Krana amon intu äka keton hapumpong aton olo tamä, idjä hatisia bulau,

tuntang hapakaian bahara, tinai aton tamä olo pähä belom kea, idjä hapakaian kupit,

3. Tuntang amon keton manampajah idjä hapakaian bahalap tä, sambil hamaub dengae: mondok hetoh intu äka mambatang; — tapi dengan olo pähä belom tä keton hamaub: mendeng hikau, atawa mondok hetoh darah paingku; —

4. Tä kilen, djaton keton hapan huang keton kabuat, mitä ampin olo, tuntang keton kilau mantir idjä sala mamutus?

5. Hining, o pahari idjä äka kataungku, djaton Hattalla djari mintih awang pähä belom huang kalunen toh, idjä tatau huang kaper-tjaja, mangat äwen hapana-tau karadjaan, idjä djari indjandjie akan karä olo awang sinta iä?

6. Tapi keton djari mam-pahawen olo pähä belom. Djaton olo tatau tä idjä mararat keton, tuntang mimbit keton akan basara?

7. Djaton iä idjä mama-pa Ara bahalap tä, idjä tumon tä keton inggarä?

8. Maka amon keton malalus prentah idjä mambatang tä, tumon augh surat: „Ikau akan sinta olo, kilau arepm kabuatm,” — tä gawin keton patut kea.

9. Tapi amon keton mitä

ampin olo, tä keton badosa, tuntang ibukum Torat, kilau olo palangkah. — (3. Mos.19,15.)

10. Krana alo olo manumon hapus Torat, amon iä sala dengan augh Idjä, maka iä tiwas dengan salepah Torat. — (5. Mos.27,26.)

11. Krana idjä djari hamaub: „Äla ikau habandong,” — iä kea djari hamaub: „Äla ikau mampatäi olo.” Toh, alo ikau djaton habandong, tapi ikau mampatäi, mahin djari malangkah Torat kea.

12. Buah kotak tuntang gawin keton kalotä, kilau olo idjä karäh imutus. awi Torat kamardeka.

13. Krana hukum idjä djaton taraäwal karäh buah olo tä, idjä djaton pamas; tapi asi tuntang kasanang bewäi tau mendäh andau hukum.

14. Narai guna, o pahari, djaka olo manggarä arepe pertjaja, tapi gawie djaton? tau kea kapertjaja idjä kalotä manjalamat iä? — (Matt. 7,26.)

15. Paribasa djaka pahari hatuä atawa bawi lulululus, tuntang tapas balandjae,

16. Tinai idjä bitä keton hamaub dengae: lius dengan salamat, kampoh arep keton, kuman besobesoh, — tapi keton djaton manenga akæ talo hapæ manpangat berenge: narai guna tä?

17. Kalotä kea kapertjaja,

djaka djaton gawie, puna ambae bewäi.

18. Tapi mikäh koes olo: intu ikau aton kapertjaja, intu aku aton gawi. Praphan ekangku kapertjajam awi gawim, tä aku awi gawingku handak mamprahan akam kapertjajangku.

19. Ikau pertjaja, Hatalla puna tunggal bewäi; buah ikau kalotä; tapi karä setan pertjaja tä kea, tuntang iä bagendjäh.

20. Maka o olo ngabus, handak ikau katawan, kapertjaja idjä djaton bara gawie, puna matäi?

21. Djaton Abraham, tato ita, djari mandjadi tetek awi gawie, amon iä djari manjaragh anake Isaak, sambih mina iä handjun mesbeh indu parapah? — (1.Moa. 22,9.)

22. Djaton ikau harati, kapertjajae djari mawat iä malalus gawi tä, tuntang kapertjajae mandjadi tinduh awi gawie?

23. Tumon tä surat djari tulus, idjä kalotoh aughe: „Abraham pertjaja huang Hatalla, djetä djari itong akae indu kateteke, tuntang iä inggarar sobat Hatalla.” (Rom.4,3.)

24. Tumon tä djaton keton harati, olo mandjadi tetek awi gawie, djaton awi kapertjaja bewäi?

25. Tumon tä Raghab kea,

lontäi tä, djaton iä djeri tetek awi gawie, awi manduan sarohan tä, tuntang manjoho iä hagoet mahoree djalan boken? — (Ibran. 11,31.)

26. Krana kilau bereng puna matäi, amon djaton hambaruae, kalotä kea kapertjaja matäi, amon djaton gawie.

BAGI 3.

Ela kanaha handak medjar olo; awi mangandali djelam; ampin olo idjä pin-tar toto.

1. Ela kanaha handak mandjadi guru bewäi, o pahari, krana keton katawan, hukum idjä pahan haream karäh buah ikäi.

2. Krana ita handiai puna sala huang arä perkara. Djaka olo djaton sala huang karä kotake, iä tä toto tinduh, tuntang iä kwasa mangandali hapus bitie kea.

3. Itä, ita mangkepan gandali intu njaman hadjaren, uka iä manumon kahandak ita; hapan tä ita mimbit hapus bitie kantäkantä.

4. Itä keton banama kea, alo djetä hai, tuntang intakan riwut paham, mahin djetä irentah kea awi kamburi idjä korik haliai, brangsi kahimat djurumodi.

5. Kalotä kea djela puna talo korik, tapi bedjoho ma-

njewut talo hai. Itä apui isut, kilen kabai tawon ka-ju idjä injehae.

6. Djela tä kea kilau apui, iä kontep karä ampın kadarhaka; djela tä djari ingkes marak karä ramonbereng ita kalotä, sampai mangihal hapus bereng, tuntang mampanjala hapus prangan ita, amon djetä impanjala awi nakara.

7. Krana karä ampın meto, meto bariar tuntang karä burong, handipä, tinai lauk huang tasik, tau impalinek, tuntang djari kea impalinek olo.

8. Tapi dialo idjä bitı tau mampalinek djela; djetä puna kapapa idjä djaton maku alah, idjä paham katadae ba-ka matäi.

9. Hapan djetä ita manara Hatalla Bapa, tuntang hapan tä kea ita manjapa olon, idjä djari inampa tumon ampın Hatalla.

10. Bara njamä Idjä tä kea blua berkat tuntang sapa. Pahari, talo tä djaton patut kalotä.

11. Pudji kea lowangdanum Idjä mamplua danum manis tuntang bapait?

12. Tau kea, o pahari, batang sikon mamua bua undus, atawa batang anggor mamua bua sikon? Kalotä kea lowangdanum Idjä djaton tau mamplua danum mangat tuntang bakabing.

13. Awe keton idjä pintar barati? Käläh iä mampraban kahalap gawie awi ampın pambelome, huang kalemon kapintar.

14. Tapi amon kahiri idjä bapait tuntang kasuat leket intu atäi keton, tä äla keton taratara, äla manandjaro malawan katoto.

15. Djetä djaton kapintar, idjä mohon bara ngamho, tapi djetä puna bara petak, tumon dasar kalunen, tumon dasar setan.

16. Krana äka kahiri kasuat, hetä puna karidu tuntang karä ampın gawi papa.

17. Tapi kapintar idjä bara ngambo tä idjä mambatang mantoh, tinai iä radjin hakabuah, iä paris, radjin iadjar, panjang, pamua babalap, iä djaton manumon kakilake kabuate, iä djaton haliau.

18. Maka bua katetek tä lembut huang kasanang akan karä olo idjä panjang.

BAGI. 4.

Patut malawan kakoho, kipen, kadjoho; äla mahukum olo; äla harap ontong huang kalunen mindjam toh, tapi harap Hatalla.

1. Awi en karä klahi tuntang karä kasuat lembut intu keton? Djaton awi karä kipen keton, idjä hakalawan huang ramonbereng keton?

9. Keton mipen, tapi djaton mandinoe; keton basingi hakahiri, tapi djaton tau mandinoe; keton hasuat haklahi, tapi djaton mandinoe, basa keton djaton blaku doa.

3. Keton blaku doa, tapi djaton mandinoe, basa lakun keton sala, handak bapan talo lakun keton akan karä kipen keton.

4. Tjäh keton, olo paha-bandong hatuä bawil djaton keton katawan, idjä äka kartaun kalunen toh kamusoh dengan Hatalla? Idjä handak bulä dengan kalunen, iä hamusoh dengan Hatalla.

5. Atawa mikäh kamään keton, haiang bewäi surat masanan augh toh: „Rogh, idjä melai huang ita, aton iä radjin bahiri?”

6. Toto, iä manenga asi idjä hai haream. Tagal tä aton augh surat: „Hatalla malawan olo badjoho, tapi akan olo randah atäie iä manenga asi.” — (*Matt.23,12.*)

7. Tagal tä awi keton mamenda Hatalla; lawan setan, tä iä karäh hadari bara keton.

8. Talib Hatalla, tä iä karäh manalih keton. Prasih lengäm, o olo bédosa! prasih atäim, o olo haliau!

9. Buah keton kilau olo kapähä, bawai tuntang tangis; buah tatawan keton malik mandjadi tangis, tuntang kahandjak keton mandjadi kapähä.

10. Parandah arep keton intu baun Tuhan, tä iä karäh manggatang keton.

11. O pahari! äla bakotok sama arep keton. Idjä mangotok paharie tuntang mahukuu paharie, iä mangotok Torat tuntang mahukum Torat. Maka amon ikau mahukum Torat, tä ikau djaton manumoe, tapi ikau marantas Torat.

12. Tapi tikas Idjä, idjä Tempon Torat, idjä kwasa manjalamat tuntang mahukum. Tapi äwe ikau, sampai ikau petah mahukum olo beken?

13. Toh hining keton, idjä hamaub: andau toh atawa djewu ita handak bagoet akan lewu anu, handak melai betä barang idjä njelo, handak basatiar manggau ontong.

14. Tjäh keton, idjä djaton katawan kadjarian andau djewu! Krana kilen ampin pambelom keton? Djetä kilau asepi, idjä aton handjulu, balalu nihau.

15. Buah djaka augh keton kalotoh: Djaka Tuhan manjoho ita tuntang djaka ita belom, tä ita handak mawi talo toh, atawa talo tä.

16. Tapi toh keton tatara huang kadjohon keton; karä tara idjä kalotä puua papa.

17. Maka olo idjä tau mawi talo behalap, tapi iä djaton mawie, djetä indu dosa akae.

BAGI 5.

Olo tatau idjä parajap patut mikah hukum Hatalla; buah olo baketep; olo akan katonggo hapahalap sama arepe.

1. Maka keton, idjä tatau, tangis, bawai tagal tjalaka, idjä akan buah keton.

2. Panatau keton djari rusak, karä pakaian keton djari gagat.

3. Bulau salakan keton djari rusak hatagar, tuntang tagare tä karäh indu saksi mawi keton, kuman isin keton kilau apui; keton djari mangoho panatau akan andau hukum.

4. Itä keton, upah barohan, idjä djari manggetem tanan keton, idjä inapas keton, mantehau, tuntang augh tehau olo tä djari sampai pinding Tuhan karä kawan talo belom.

5. Keton djari belom ramirami hundjun petak, haiak manumon karä kipen keton; keton djari manjeput arep keton manantai andau keton injambalib.

6. Keton djari mabukum, keton djari mampatäi olo te-tek, tuntang iä djaton djari malawan keton.

7. Tagal tä, käläh keton pandjang atäi, o pahari, sampai panumah Tuhan. Itä, olo pamalan mendäh bua tana idjä bahalap, haiak pandjang atäie, sampai djetä

buah udjan idjä malampok talo tuntang udjan idjä mukäi tihin talo.

8. Buah keton kes pandjang atäi, karasan atäi keton, krana panumah Tuhan djaladjalan tokep.

9. Äla munguh tagal sama arep keton, o pahari, belä keton buah bukum; itä, idjä mariksa mamaläh mendeng darah bauntonggang.

10. O pahari, buah keton manduan akan sonto kapähän tuntang kapandjang atäi karä nabi, idjä djari hakotak hapan aran Tuhan.

11. Itä, äwen idjä djari manjarenan kapähä, inggarä ita selamat; keton djari mahining britan kaketep Job, tuntang keton katawan salawian gawin Tuhan. Tuhan toto paham panjanjang tuntang pamasu.

12. Tapi perkara idjä mambatang, o pahari, äla sumpah; äla sumpah manjewut langit, äla sumpah manjewut petak, äla sumpah manjewut barangai talo beken; tapi buah koan keton joh toto joh, tuntang dia toto dia, belä keton buah hukum.

13. Aton baris keton idjä kapähä atäie? buah iä blaku doa; aton idjä handjak? buah iä manjanji mesmur.

14. Aton baris keton idjä haban? buah iä mangabau panditan ungkup tä, uka äwen tä blaku doa akae,

tuntang mundus iä huang
arep Tuban.

15. Maka lakudean keper-
tjaja karäh mahaga olo ha-
ben tä, tuntang Tuban karäh
mampendeng iä; tinai amon
iä djari badosa, djeta karäh
impun akee.

16. Awi keton bakaku ka-
salan intu sama arep keton,
tuntang laku doa akan sama
arep keton, mangat keton
impakälöh. Lakudean olo te-
tek idjä mangkarenä toto
paham kwasa.

17. Elias tä mabin olo ka-
lunen, sama kilau ita, tinai
iä djari blaku doa, uka äla

udjan, maka telo njelö dja-
hawen bulan katahie djaton
kea udjan hundjun petak.

18. Lambah tä iä blaku doa
tinai, tä udjan lawo bara
langit, palus petak mampa-
lembut buse. — (1 Radje 18,
42.)

19. O pahari, amon idjä
biti keton djari undur bara
kapertjaja, tuntang olo me-
bah iä tä tinai:

20. Buah ä katawan, iä
idjä mobah olo badosa bara
djalae lajang, mahaga ham-
baruae bara pampatäi, tun-
tang manutup kutoh ka-
salae.

SURAT RASUL PETRUS, IDJÄ SOLAKE.

BAGI 1.

Tara Hatalla, idjä djari manak ita haluh,
sampai toh ita tau harap mendino sala-
mat tuntang kahaie; pertjaja tuntang
harap huang iä; sinta karä pahari.

1. Petrus, rasul Jesus Kris-
tus, akan karä olo idjä djari
intih, idjä namuäi huang ta-
nah utus olo beken, idjä
kasaburan huang Pontus,

Galatia, Kapadokia, Asia,
tinai huang Bitinia;

2. Idjä djari intih tumon
Hatalla Bapa helo djari ka-
sene iä, idjä imprasih Rogh,
mangat iä mamenda keper-
tjaja, tuntang inampitik de-
ngau dahan Jesus Kristus.
Käläh asi tuntang kasanang
sasar indaheng akan keton.

3. Tara akan Hatalla, Bapa
Tuhan ita, Jesus Kristus,

idjä tunon kabain asie djari mamak ita heluli akan kabarep idjä belem, awie djari mambelom Jesus Kristus bara olo metäi;

4. Timai akan panatau idjä djaton likäe, idjä djaton tau baduroh, idjä djari ina huang sorga akan keton;

5. Akan keton, idjä huang kwasan Hatalla awi kapertjaja ihoga akan selamat tä, idjä djari simpan, uka djetä ingarinah, amon wajah kalunen toh djari hapus.

6. Tä keton karäh handjak, keton idjä katontoh, djaka patut kalotä, ingapähä handjulo awi arä tingkes,

7. Mangat kapertjajan keton, idjä djari ingkemä, idjä paham barega bara bulau, talo puna nihau tä, alo bulau tä djari ingkemä awi apui: mangat kapertjajan keton indu tara, indu horumat tuntang kahai, metoh Jesus Kristus karäh bokarinah;

8. Idjä djaton djari gitan keton, tapi idjä äka sintan keton kea, tuntang keton pertjaja huang iä, alo keton djaton mitä iä katontoh; tä, maka keton karäh paham handjak dengan kahandjak idjä djaton taratabiu ombet,

9. Tuntang keton karäh mandino bua kapertjajan keton, iä tä: selamat hambarnan keton.

10. Perkara selamat tä djari inwrok tuntang iriksa karä

nabi, idjä: djari mamadjun masanan asi tä, idjä toh djari sampai keton;

11. Äwen tä djari mariksa akan katika idjä kwe tuntang kilen kea Rogh Kristus, idjä huang iä, helo djari masuman kapähä idjä indu buah Kristus, tuntang karä kahaie idjä rahian tä.

12. Akan olo tä talo tä djari ingarinah, djaton uka iä mungkes djetä akae bewäi, tapi uka iä masanan akan ita augh tä, idjä toh masanan akan keton awi äwen, idjä djari masanan Ewangelion akan keton awi Rogh brasih, idjä djari injoho bara sorga; idjä hong tä malaikat mahin mipen manantuneng.

13. Tagal tä käläh keton mambabat kahang atäi keton; käläh keton badangä, tuntang harap totototo intu asi bewäi, idjä injampai akan keton awi Ewangelion, idjä masanan Jesus Kristus.

14. Kilau anak idjä panurut äla keton burok mipen talo papa tä hindai, idjä bihin, katika kahumong keton, djari leket intu keton;

15. Tapi kilau idjä djari marawäi keton brasih, buah kalotä kea keton sasar brasih huang karä gawin keton.

16. Krana aton augh surat: „Keton patut brasih, krana jaku toh brasih.” — (3. Mes. 11,44.)

17. Tuntang basa keton

manggarä Bapa iä tä, idjä djaton mitä sampin olo, tapi idjä mamalah gemep bitu tumon gawie: buah keton batawat katahin keton masan huang kalunen toh;

18. Basa keton katawan, djaton hapan talo idjä tau nahau, djaton hapan salaka bulau keton djari inewus bara djalam keton idjä haiang, idjä tumon dasar tato hiang keton,

19. Malainkan hapan dahan Kristus, idjä barega haliai, idjä kilau anak tabiri idjä djaton kasalae tuntang brasih haliai.

20. Helo bara tampanan kalunen iä djari inantu, tapi iä djari ingarinah intu katika toh kea, tagal keton;

21. Tagal keton, idjä awie pertjaja huang Hatalla, idjä djari mambelom iä bara olo matäi, tuntang djari manenga akae kabai, nakara keton tau pertjaja tuntang harap intu Hatalla.

22. Toh, limbah keton djari mamprasib atäi keton awi keton mamenda katoto, awi Rogh, akan simta idjä djaton haliau dengan karä pahari: buah toh basinta sama arep keton totototo, hapan atäi brasih;

23. Keton, idjä djari inakan haluli, djaton awi binji idjä tau rusak, tapi awi binji idjä djaton tau rusak, iä tät awi augh Hatalla idjä belom,

idjä melai sampai katataläi.

24. Krana: „Karä isi uras kilau oru, karä kabain olo kilau kambang oru; ora tä djari balaju; kambang djari beduroh; — (*Masm.* 103, 15.)

25. Tapi augh Tuhan melai sampai katatabi.” Maka djetä augh tä, idjä djari insanan akan keton.

BAGI 2.

Buah olo idjä djari inakan haluli pakmas urepe hapan augh Hatalla, aka ä esar maudahang kaabase, buah iä bedjur gawie, mahorumat olo hai, tuntang manjarenan kasalan olo, kila Kristus djari iada sontoe.

1. Toh, käläh keton mangnanan karä ampin kapapa, tipu, kabiri, kotok.

2. Kilau anak awang bara inakan buah keton radjradjin kuman djohontusu, idjä uras, akan kapintar, (iä tä augh Hatalla,) mangat awi tä keton sasar hai;

3. Asal keton djari mangkemä, Tuhan toto badjoba.

4. Idjä djari inalih keton, iä idjä puna Batu belom tä, idjä djari inganan olo, tapi idjä kampili tuntang paham barega intu Hatalla. — (*Masm.* 118, 22.)

5. Toh, buah keton kea haragapan arep keton, kilau batu belom, mandjadi huma huang Rogh, mandjadi ung-

kup imam idjä brasih, mangat keton tumon Rogh malopot parapah, idjä ingilak Hatalla awi Jesus Kristus.

6. Tagal tä aton augh surat: „Itä! jaku mina huang Sion batu padadukan galang, idjä kampili tuntang paham barega, olo idjä pertjaja huang iä djaton akan rusak.” — (*Jes.28,16.*)

7. Maka intu keton, idjä pertjaja, iä paham barega; tapi (tumon augh surat: „Batu idjä inganan tukang huma, iä tä djari indu padadukan galang,”) akan olo idjä djaton pertjaja iä indu batu äka patarange, indu karang kalaite, — (*Matt.21,24.*)

8. Akan olo tä, idjä tantarang atäie awi augh tä, basa iä marisang dengae; akan tä olo tä puna inukas kea.

9. Tapi keton toh uras olo intih, hamputan radja tuntang imam, djalahan olo brasih, ungkup idjä djari iulih Hatalla, nakara keton masanan karä kahalap ain idjä djari marawäi keton bara kkaput akan kalawae idjä heran. — (*2.Mos.19,6.*)

10. Keton, idjä bihin puna djaton haungkup, tapi toh keton mandjadi ungkup Hatalla, bihin keton djaton iasi, tapi toh keton iasi.

11. O keton, idjä äka kakilakku! aku mangatau keton kilau tamuäi, idjä hagoet

boli puna tanabe, kahana arep keton bara karä kipen isi, idjä mangalahi hambaruan.

12. Ingaingat, mangat karä gawin keton budjur intu bauni olo kapid, nakara äwen idjä mamapa keton, kilau keton parajap, amon äwen mitä gawin keton idjä bahalap tä, akan mahorumat Hatalla metoh andaue tä bakarinah.

13. Sabab Tuhan buah keton mamenda karä atoh olo; awi mamenda radja, idjä pangkahai tä; — (*Rom.15,1.*)

14. Tinai wakile, idjä djari iujohoe, uka mahukum olo parajap, tuntang mahorumat olo budjur babalap.

15. Kraua djetä puna kahandak Hatalla, mangat keton awi kahalap gawin keton manggagom njaman kahumong olo paleng;

16. Kilau olo idjä toto mardeka, djaton kilau hapan kamardeka indu tutup kapa-pa, tapi kilau rewar Hatalla.

17. Horumat olo handiai; sinta karä pahari; mikäh Hatalla; horumat radja.

18. Keton idjä djipen, awi mamenda tempon keton tuntang kikäh, djaton tempo idjä bahalap badjoha bewäi, tapi idjä tulas kea.

19. Krana djetoh toto asi, djaka olo tagal pangingat atäie dengan Hatalla manjuntul kahawen, tuntang manjarewan kasalan olo.

20. Krana baka iä horumat,

amon keton manjarenan pekul tagal kasalan keton? Tapi amon keton ingapähä tagal kahalap keton, tuntang basuntul, djetä ingilak Hatalla.

21. Krana akan djetä kea keton djari irawäi; krana Kristus kea djari ingapähä gantim ita, tuntang mandjadi sonto akan ita, mangat ita manuntut awan paie;

22. Iä djaton bahai djari bara kasalan, augh tipu djaton djari sondau huang njamoe;

23. Amon iä injapa, iä djaton mamaläh; amon iä ingapähä, iä djaton mimas; tapi iä manjaragh tä akan idjä mahukum budjur.

24. Huang bereng ai iä djari mananggoag karä dosan ita intu kaju, nakara ita matäi bara dosa, tuntang belom akan katetek; awi himang ai keton djari halit.

25. Krana bihin keton kilau tabiri idjä lajang, tapi toh keton djari hobah akan Sakatik tuntang Panggadoh hambaruan keton. — (*Esegh.* 34,5.)

BAGI 3.

Augh tahi karä sawä tuntang banä. Patut ole handial hindjä atäi basiota, manjarenan kahawon, tuntang manamun katoto, uka iä njapinjapih Kristus.

1. Kalotä keton, idjä bawi, awi mamenda baman-ke-

tem, uka äwen idjä djaton pertjsja augh tä, indon kea awi dasar pambelom sawee, alo djaton awi augh, — (*Efes.* 5,22.)

2. Amon iä mitä dasar pambelom keton idjä mantoh, idjä tuntang mikäh Hatalla.

3. Olo bawi idjä kalotä mambungas arepe djaton hapen talo ruar, djaton hapen kuntjir balau, atawa hapaksian bulabulau tuntang talo lamos,

4. Tapi bitie idjä intu huange, idjä baslim huang atäie, idjä hapaksian dasar idjä djaton tau hobah, rogh idjä balemo sanai, djetä toto bahalap intu Hatalla.

5. Krana tumon tä karä olo bawi horan kea, idjä brasih, djari mambungas arepe, idjä harap intu Hatalla, tuntang mamenda banae;

6. Kilau Sarah djari mamenda Abraham, manggalä iä tuan; maka keton toh mandjadi anake, amon gawin keton bahalap, tuntang äla mikäh karä uas olo. — (*1.Mos.*18,12.)

7. Kalotä kea keton, idjä hatuä, hindjä sawan keton tumon kapatut, tenga punn horumate akan olo bawi, kilau akan sarangan idjä balemo tä, krana keton doä balak djari mandino bagin asi intu pambelom; uka lakudon keton äla balang.

8. Tinai imbing keton handiai sama patongan Idjä, bertanggung kapähä kahandjak, sinta karä pabari, awi manjaujang, tuntang randah atäi.

9. Ela bababaläh papa sama papa, sapa sama sapa, tapi awi mamberkat, basa keton katawan, keton djari irawäi mangat berkat indu bagin keton.

10. „Krana olo idjä haus belom handjak, idjä radjin mitä andau talo bahalap, käläh iä nabanän djelae äla manjewut talo papa, tuntang totok biwihe äla manjewut tipu; — (*Masm. 34, 13.*)

11. „Iä akan balekak bara talo papa, palus bahalap gawie; iä akan manggau kasanang, tuntang manggoang tä.

12. „Krana matan Tuban manangkilik olo tetek, iä manalingan pindinge akan ludoan olo tä; tapi baun Tuban puna malawan olo idjä papa gawie.”

13. Tinai äwe kea handak mamapa keton, amon keton manumon talo bahalap?

14. Maka alo keton ingapähä kea sabab katetek, salamet keton! Ela keton mikäh gatap olo tä, äla tangkedjet;

15. Tapi buah keton mahorumat Hatalla, pangkabai Tuhan, huang atäi keton. Tinai buah keton haradjur tatap manambah augh olo

handiai, idjä misek, bukun kabarap keton, tuntang kalemön atäi haiak mikäh Hatalla.

16. Käläh keton mahaga pangingat atäi keton bahalahalap, nakara olo tä, idjä mamapa pabelom keton huang Kristus, mahamen sabab augh, idjä djari hapae mamapa keton, kilau keton olo parajap.

17. Krana djaka kabandak Hatalla kalotä, bahalap haream keton ingapähä tagal kabalap keton, bara tagal kasalan keton.

18. Krana Kristus kea djari ingapähä sasindä sabab karä dosan olo, iä idjä tetek gantia olo papa, mangat iä manduan ita buli Hatalla; iä djari impatäi isie, tapi djari imbelom huang Rogh.

19. Huang Rogh tä kea iä djari hagoet, tuntang masanan arepe akan karä liau olo idjä huang naraka, — (4, 6.)

20. Idjä horae djaton maku pertjaja, katika Hatalla mentai tuntang pandjang atäie, djaman Noah, pesan banama hai tä inampa, idjä huang tä isut olo, iä tä hanja biti, djari ihaga awi danum.

21. Idjä inamunan danum soho tä, iä tä pampandoi bresih, toh kea mahaga ita; krana pampandoi bresih tä djaton akau manenjau likän bereng, tapi awi djatä pangingat atäi olo budjur sa-

nang intu Hatalla, awi kamisik Jesus Kristus, — (Epes. 5, 26.)

22. Idjä hila gantaun Hatalla, idjä djari mandai aken sorga, tuntang karä malai-kat, karä awang kwasa, karä awang abas uras mamenda iä.

BAGI 4.

Beah ita miogat andau hekum, mampatäi gawin isi, mahaga gawin Rogh, mandohop olo, manjaronan kapähä, krana limbak kapähä tä ita karäh handjak.

1. Tob, basa Kristus djari ingapähä huang isie gantin keton, buah keton hagang-gaman prangan kalotä kea, krana idjä ingapähä huang isi, iä terai dengan dosa;

2. Belä iä burok manumon kipen olo katahie magon huang isi, tapi manumon khandak Hatalla.

3. Krana ombet haliai katin pambelom ita idjä halau ita djari malalus khandak kapid, tuntang manandjong huang karä ampin kandji kipen, pambusau, babungu kuman mihop, tuntang hapan pampatah dewa mtekiapi.

4. Tob, maka olo tä heran, basa keton djaton ompat pambelome idjä papa tuntang djaton patut, palus olo tä mamapa keton.

5. Maka olo tä akan indu tombah aughä idjä djari ta-

tap mariksa mamafäh olo belom olo matäi.

6. Krana tagal tä akan olo matäi kea Ewangelion djari insanan, uka olo tä ihukum tumon kaoloe, huang isie, tapi belom akan Hatalla huang rogh.

7. Maka kahapus talo handiai djari tokep. Tob, buah keton mantoh badangä, tuntang mandjaga, mangat toto blaku doa.

8. Maka idjä mambatang, hasinta sama arep keton tototo, krana sinta tä manutup kutoh kasala.

9. Hasarongan sama arep keton, äla tuntang kakotok.

10. Hadohop sama arep keton, genep biti tumon kataue, idjä djari inenga akäe, kilau olo idjä budjur maug-gau hakabeken ampin asin Hatalla.

11. Djaka olo hakotak, buah iä hakotak tumon augh Hatalla; djaka olo aton pangkate, buah iä malaluse tumon puna atoh Hatalla: nakara huang karä gawi Hatalla inara awi Jesus Kristus; akäe karä kahai tuntang kwasa palus katatahi. Amen.

12. O keton, idjä äka kakilakku, äla keton sangang sabab lason kadjakä, idjä buah keton indu maningkes keton, sampai angkat keton djaton patut talo kalotä buah keton. — (1,7.)

13. Tapi handjahendjak, ba-

sa keton omba kapähän Kristus, mangat keton handjak rantang kea metoh iä bakarinali huang kahaie.

14. Djaka keton impahawen sabab aran Kristus, salamet keton! krana Rogh kahai, Rogh Hatalla aton huang keton; toto iä inawah olo tä, tapi iä iborumat keton.

15. Tapi äla idjä biti keton buah kapähä kilau olo pamuno, atawa kilau maling, atawa kilau olo parajap, atawa kilau olo idjä pangarait arepe dengan perkaran olo beken.

16. Tapi djaka iä buah kapähä, basa iä olo Kristen, tä äla iä mahamen, tapi käläh iä mampalial Hatalla huang perkara kalotä.

17. Krana toh puna wajah hukum manampara mawi human Hatalla; maka amon djetä solake mawi ita, kilen tinai ampin kadjarian olo tä, awang marisang dengan Ewangelion Hatalla?

18. Amon olo tetek sanuonoh injalamat, kangkwe tinai darin olo parajap tuntang olo badosa?

19. Kakai maka olo tä, idjä ingapähä tunon kahan-dak Hatalla, buah iä huang gawi bahalap mandjulk hambaruäe intu Hatalla, idjä djari manampa iä, idjä toto tau iharap ita.

BAGI 5.

Pandita akan manonggo ungkup buah-ab; olo handiai akan mamenda Hatalla, malewan setas, tä Hatalla karäh mandohop ole tä.

1. Karä panditan keton aku mangataue, aku idjä pandita kea, idjä saksin karä kapähän Kristus, tuntang bara bagi kahaie, idjä karäh ingarinah:

2. Awi keton manjakatik ungkup Hatalla, idjä penda keton, tuntang tonggo iä, äla ihadjadjuan, tapi tuntang kahias atäi keton, äla sabab ontong papa, tapi tuntang karadjin atäi.

3. Äla keton mangaras ungkup tä, tapi buah keton indu sonton kawan keton.

4. Tä, amon Batang-Sakatik tä karäh bakarinali, maka keton karäh mandino kahai idjä djaton tau nihau. — (*Jes.40,11.*)

5. Maka idjä keton, o olo tabela, awi mamenda olo bakas, tinai buah keton handiai hapenda sama arep keton, haiak hapakaian karandah atäi, krana Hatalla malawan olo badjoho, tapi olo randah atäie iasie.

6. Toh, käläh parandah arep keton penda lengän Hatalla idjä kwasa, nakara iä karäh manggatang keton intu puna wajahe.

7. Karä kakenang kago-

gop keton baring akan Hatalla, krana iä puna manun keton.

8. Buah keton badangä tuntutang mandjaga, krana idjä palawan keton, setan tä, kumbangkambanga kilau singa idjä njakungkong, manggau olo idjä tau ineläe.

9. Lawan iä, awi keton dähen huang kapertjaja; maka puna tawan keton, sama kapähä djetä kea buah hapus ungkup paharin keton, idjä hong kalunen.

10. Maka Hatalla, Batang karä asi, idjä huang Kristus Jesus djari marawäi ita akan kahaie idjä katatahi, limbah ita djari ingapäha handjulo, käläh iä kea manindih, mandähen, mampa-

abas tuntang manggalang keton.

11. Akae berumet tuntang kwasa palus katatahi! Amen.

12. Intu Silwanus, idjä temon kamängku paharin keton idjä budjur, aku djari manjurat pandapandak toh akan keton, mangat mangataw keton, tuntang hapan manjaksi, djetoh kea asia Hatalla idjä toto, idjä imbing keton.

13. Ungkup olo idjä intih Tuhan, idjä huang Babel, manabi keton, tinai Markus, anakku.

14. Awi keton hatabi sama arep keton hapan sium sinta. Käläh kasanang mam-pahaik keton handiai, idjä huang Kristus Jesus. Amen.

SURAT RASUL PETRUS, IDJÄ DUÄ.

BAGI 1.

Basa Hatalla paham mesi olo, käläh olo radjiradjin kea manggau asi; basa Petrus badjelong akan matäi, maka iä masumeu tieai perkara Kristus idjä batantu haliai, mangat olo me-haga tä.

1. Simon Petrus, rewar tuntang rasul Jesus Kristus,

akan karä olo tä, idjä djari mandino kapertjaja idjä bahalap haliai tä, sama kilau ikäi kea, hong katetek Jesus Kristus, Hatalla tuntang Djurusalamat ita.

2. Käläh asi tuntang kasanang sasar indahang akan keton, awi keton sasar mang-

asene Hatalla, tuntang Yesus, Tuhan ita.

3. Basa Hatalla tumon kwasae djari manenga akan ita talo handiai, idjä mandjadian pambelom tuntang kahandjak ita huang Hatalla, awie manjoho ita kasene iä, idjä djari marawäi ita akan kabaie tuntang kahalape;

4. Awie djandji hai haliai tuntang paham barega djari inenga akan ita, iä tä: mangat awi karä djandji tä keton bara bagi intu Kahatalae, amon keton mahakan kabanasa, idjä huang kalunen awi karä kipen:

5. Tumon tä, buah keton kea radjiradjin toto, dahang akan kapertjajan keton kahalap, akan kahalap tä kapatut;

6. Akan kapatut tä kaman-toh, akan kaman-toh tä kaketep, akan kaketep tä kahandjak huang Hatalla;

7. Akan kahandjak tä sinta dengan karä pahari, akan sinta dengan pahari sinta dengan olo handiai.

8. Krana amon talo tä hakutoh intu keton, tä djeta djaton manjoho keton kadian atawa ringket huang kabaratu dengan Yesus Kristus, Tuhan ita.

9. Tapi olo idjä djaton äka karä talo tä, olo tä babutä, kawus malae, tuntang iä kalapean arepe djari im-prasih bara dosae bibin.

10. Tagal tä, o pahari, buah paham haream keton mangkarena mandähen arep keton huang Hatalla, idjä djari marawäi tuntang mintih keton; krana amon keton tumon tä, tä djaton haliai keton karäh tanggarurus.

11. Tuntang kalotä karäh iuap lombalombah akan keton djalan tamä karadjaan idjä katatabi, aia Tuhan tuntang Djurusalamat ita, Yesus Kristus.

12. Tagal tä aku djaton handak terai baradjur managor keton mingat talo tä, alo keton puna tawae, tuntang tetep huang katoto.

13. Krana kamängku, katabingku huang pasah toh, patut aku haradjur manangedjet tuntang mampudji keton,

14. Basa aku katawan, badjeleng pasahku toh karäh ingarak, kilau pasuman Tuhan ita Yesus Kristus kea akangku.

15. Maka aku radjin handak nguae, mangat limbah panolakku kea keton tau mingat karä sarita toh.

16. Krana ikäi djaton djari hapan sansana, idjä djari ingarang awi kapintar olo, haiak ikäi djari masanan akan keton kwasa tuntang panumah Tuhan ita, Yesus Kristus, tapi matan ikäi djari mitä kahaie idjä paham haliai; — (*Matt.17,5.*)

17. Metoh iä mandino horumat tuntang kabai bara Hatalla, Bepa, haiak pangkabai Tuhan djari manjewut augh toh tahu iä: „lä toh Anakku, idjä äka kataungku, idjä ingilakku.”

18. Aughe tä djari hining ikäi mohon bara sorga, katika ikäi hindjä dengae hundjun bukit brasih tä.

19. Tinai augh karäh nabi tä, idjä etter haliai, aton intu ikäi, maka buah keton, amon keton mingat manontuneng tä kilau sumbo, idjä latendang intu kaleka kaput, sampai langit mahindang, tuntang bintang sawah tä lembut huang atäi keton.

20. Krana buah keton kawatan, dialo idjä augh tudjum hong surat Hatalla djari lembut awi kabaratini olo bewäi;

21. Krana karä tudjum horan djaton djari injewut awi kahandak olo, tapi olo ain Hatalla idjä brasih tä djari manjewut tä, haiak iä iadjar Rogh brasih.

BAGI 2.

Guru panandjaro karäh lembut, manamput arä olo, tapi hukum djari tatap akoe.

1. Tapi aton nabi panandjaro kea djari hindjä ung-

kop olo boran tä, kilau marak keton toh kea karäh lembut guru panandjaro; idjä basilim maneseng bapan karä ampin augh adjar sala perusak; olo tä karäh milim Tuhan kea, idjä djari manewus iä, tapi badjeleng olo tä karäh mambet kabanasä akae.

2. Maka arä olo karäh manumon kibal olo tä, (idjä tagal olo tä djalan katoto karäh imapa,)

3. Tuntang huang kakohoe, bapan sansanae, olo tä karäh baramo intu keton; maka bara horan hukum olo tä djaton randjar, kabanasa djaton batiroh.

4. Krana amon Hatalla mahin djaton djari manjanjang karä malaikat tä idjä djari badosa, tapi djari manutup äwen tä huang naraka, hapasong rantai kakaput, tuntang djari manjaragh iä, uka iä ina akan hukum;

5. Tinai iä djaton kea djari manjanjang kalunen idjä djaman horan, tapi djari mahaga Noab, olo pambrita katetek tä, äwen hanja, katika Hatalla manjobo danum soho marusak petak, kaleka olo parisang tä; — (1 Mos 7.)

6. Tinai iä djari manusul lewu Sodom tuntang Gomora, haiak djari mahukum mamalik tä, tuntang manampa

tä indu pandjera akan olo handiai, awang parisang dengan Hatalla dapit; — (4. Mos. 19,24.)

7. Tapi iä djari maliwus Lot bara hetä, olo tetek tä, idjä kapähä atäie tagal kandjin olo kabelä tä;

8. Krana olo tetek tä, idjä mangkalewu dengan äwen, sining andau djari mangapähä atäie idjä tetek awie mitä tuntang mahining karajap olo tä:

9. Tumon tä Tuhan tau maliwus karä olo idjä mikäh iä bara tingkes, tapi tau mangurong karä olo darhaka akan andau hukum, nakara äwen ingapähä;

10. Idjä mambatang karä olo tä, awang manandjong tumon isie huang karä kipen idjä kihal, tuntang awang mangabelä karä pangkat kwasa; idjä badjoho tuntang bararangai manumon kahandak ai bewäi, haiak bahanji manjapa karä awang hai tä;

11. Alo malaikat idjä hai kaabase tuntang kwasae bara olo tä mahin dia bahanji manjewut augh hukum manawah djetä intu baun Tuhan.

12. Tapi olo tä, kilau meto djaton bara akal, idjä manumon dasare bewäi, idjä tantai indjadian indu inawan impatäi, basa iä mamapa talo idjä djaton kasenae, maka

iä karäh rusak huang karajape;

13. Tuntang karäh mandiso baläh kadarhaka; karami nongkang andau inggaräe salamat, iä likä tuntang kuring, iä bahara marajap keton awi karä tipue, amon iä mamparohot ompat keton kuman.

14. Matae kontep bandonge, iä djaton maku balekak bara dosa, tuntang mumpun olo idjä purah njuan; atäie bakoho haliäi, iä puna olo tarasapa.

15. Iä djari malihi djalan budjur, palus lajang, manjak djalan Bileam, anak Beor tä, idjä haus mandimo upah kadarhaka.

16. Tapi djari aton kea idjä mangotak iä tagal kalangkahe, iä tä, meto idjä hapae, idjä puna djaton tau hakotak, djari hakotak kilau augh olon, tuntang mampudji kahumong nabi tä. — (4. Mos. 22, 2S.)

17. Olo tä kilau kali idjä djaton bara danum, äwen kilau baunandau idjä tabias awi barat, kakaput pidjem djari ina akae sampai katatahi.

18. Krana iä paham kadjoho kotake idjä baiang bewäi, tuntaug hapan kipen isi, hapan kakandji iä mumpun olo tä, idjä haru djari hadari, manisah arepe dengan olo tä awang manandjong huang kalajang.

19. Olo tä mandjandji kabebas akac, tuntang iä mahin djipen kabanasa; krana genegenep idjä djari impalah, iä akan djipen idjä manapalah iä.

20. Krana olo tä, limbah iä djari hadari bara kihal kalunen, awie kasene Tuhan tuntang Djuru-salamat Jesus Kristus, djaka iä mangarait arepe tinai dengan talo tä, maka lawin olo tä papa baream bara tamparae.

21. Krana bontong baream olo tä, djaka iä djaton haliai djari kasene djalan katetek, bara iä djari kasenaö, tuntang undur tinai bara prentah idjä brasih, idjä djari inenga akac. — (Luk.12,47.)

22. Ewen tä toto tumon tanding olo: „Aso baluli montakan talo utae;” tinai: „Bawoi limbah mandoi palus baluli mangalombang tinai.”

BAGI 3.

Petrus masanan wajah idjä barian haliai; Kristus karäh baluli tinai; kalunen karäh niau awi apai; patut ita manatap arep ita.

1. O keton, idjä äka kataungku, djetoh surat idjä duä, idjä djari injuratku akan keton, hapaku mangatau ke-

ton, tuntang mangarasan atä keton idjä budjur;

2. Mangat keton manahiu karä augh, idjä djari insanan karä nabi idjä brasih bihin, tinai manahiu prentah ikäi, idjä rasul Tuhan tuntang Djurusalamat.

3. Bara bihin keton pana katawan, intu wajah rahian haliai karäh lembut olo parajap, idjä manandjong tumon kipäe kabuate,

4. Sambil hamaub: kwe djandjin panuinahe? krana bara katika karä tato horan djari matäi, maka talo handiai magon melai bewäi sama kilau katika tampanan talo handiai kea.

5. Maka tantai abate olo tä djaton maku katawan, horan kea karä langit djari aton awi augh Hatalla, tinai petak djari aton awi danum tuntang huang danum;

6. Maka awi djetä kea kalunen idjä katika tä djari leteng balalu rusak.

7. Maka karä langit idjä katontoh tuntang petak, awi augh tä kea djari ina, uka ihaga akan apui, manantai andau tä, metoh olo parisang buah hukum palus banasa.

8. Tapi käläh, o keton, idjä äka kataungku, katawan djetoh: idjä andau intu Tuhan kilau sakojan njelo, tinai sakojan njelo kilau idjä andau.

9. Tuhan djaton marandjar djandjie, (kilau belaehe olo manggarä iä marandjare,) tapi iä pandjang atäie dengan ita, iä djaton maku idjä biti nihau, tapi iä handak olo handiai hobah.

10. Maka andau Tuhan karäh sampai kilau maling hamalem, andau tä maka karä langit akan karakkatosa, tuntang karä bakal kalunen karäh lenjoh awi kalaso, tinai petak tuntang karä talo hundjue akan bakähu samandiai.

11. Toh, basa talo handiai tä karäh rusak, kilen tinai patut ampin keton!

12. Patut huang gawi brasih, haiak keton handjak huang Hatalla, keton mendäh tuntang manggulong arep keton akan panumah andau Hatalla tä, idjä intu tä karä langit lenjoh baseha palus nihau, tuntang hapus bakal kalunen karäh lenjoh awi kalaso.

13. Tapi tumon djandjin Hatalla ita mendäh langit taheta tuntang petak taheta, idjä äka katetek melai. — (Pangar.21,1.)

14. Tagal tä, o keton idjä ingilakku, basa keton men-

däh talo tä, langkalangkap keton, mangat metoh panumah Hatalla keton djaton hapurak, djaton indu indjara, tapi mangat keton huang kabuah.

15. Maka kapandjang atäi Tuhan itong indu salamat keton, kilau Paulus, paharin ikäi idjä ingilak ikäi, djari manjurat kea akan keton, tumon kapintare, idjä djari inenga akae;

16. Kilau iä manahiu per-kara toh kea huang karä surate, awang djari impaite; huang surate tä aton isut talo, idjä bahali haratie, djadi, olo awang paleng parajap mamingkok aughe tä, kilau karä augh surat beken kea, akan karusake kabuate.

17. Tapi keton, idjä ingilakku, basa keton djari kawatan tä bara bihin, бага arep keton, belä keton kea pahir awi kalajang olo kabelä tä, palus gagar bara kotan keton.

18. Tapi käläh sasar mandahang huang asi tuntang kaharati dengan Tuhan tuntang Djurusalamat ita, Jesus Kristus. Akae karä horumat, katontoh tuntang harian katatahi. Amen.

SURAT RASUL JOHANNES, IDJÄ SOLAKE.

BAGI 1.

Augh Hatalla, idjä betantu haliai, djari insanan, mangat ole tau hindjä Hatalla, tuntang tau manandjong huang kalawa, tinai uka karä dosan ita impuas.

1. Idjä djari aton intu solake, idjä djari hining ikäi, idjä djari gitan matan ikäi, idjä djari inantuneng ikäi, idjä djari inggajap lengän ikäi Augh pabelom tä; — (Joh.1,1.14.)

2. (Krana Pabelom tä djari mamala, tuntang ikäi djari mitäe, haiak manjaksi masanan akan keton Pabelom idjä katatahi tä, idjä djari hindjä Bapa, tuntang djari ingarinah akan ikäi;)

3. Idjä djari gitan tuntang hining ikäi, djetä insanan ikäi akan keton, nakara keton kea hindjä dengan ikäi, mangat kahindjän ikäi toto dengan Bapa, tuntang dengan Anake, Jesus Kristus.

4. Maka talo toh injurat ikäi akan keton, nakara kahandjak keton sukup.

5. Maka djetoh augh tä, idjä djari hining ikäi bara iä, tuntang idjä insanan ikäi akan keton: Hatalla puna kalawa, kakaput djaton huang iä.

6. Amon ita bamaub, ita hindjä dengae, tapi ita manandjong huang kakaput, tä ita manandjaro, tuntang djaton mawi katoto.

7. Tapi amon ita manandjong huang kalawa, kilau iä puna huang kalawa, tä ita hiudjä dengae, tuntang dahan Anake, Jesus Kristus, mamprasih ita bara karä dosa.

8. Amon ita hamaub, ita djaton bara dosa, tä ita manandjaro arep ita, tuntang katoto djaton huang ita.

9. Tapi amon ita mangaku dosan ita, tä ita tau barap iä, idjä puna telek, iä mampun karä dosan ita, tuntang mamprasih ita manganan karä kadarhaka.

10. Amon koan ita, ita djaton bara dosa, tä ita

manggarä Hatalla panandjaro, tuntang aughe djaton leket huang ita.

BAGI 2.

Basa dosan ita djari iampun Jesus, buah ita manumon aughe, hasinta sama arep ita, melai huang Kristus, mentai panumaho.

1. O anak! talo toh injuraku akan keton, uka keton äla mawi dosa; tapi djaka olo djari mawi dosa, aton kea idjä mangamanangan perkaran ita intu Bapa, iä tä, Jesus Kristus idjä tetek tä.

2. Iä tä puna sapan karä dosan ita, tapi djaton dosan ita bewäi, malainkan sapan karä dosan salepah kalunen kea.

3. Maka awi djetoh ita katawan, ita djari kasene iä, iä tä: amon ita mahaga prentahe.

4. Olo idjä hamanuh: aku kasene iä, — tapi iä djaton mahaga prentahe, iä tä panandjaro, katoto djaton huang iä.

5. Tapi olo idjä mahaga aughe, huang olo tä sintan Hatalla toto djari tinduh. Awi djetä ita katawan, ita toto huang iä.

6. Olo idjä mangaku arepe melai huang iä, maka patut olo tä manandjong kalotä, kilau djari tandjong ai kea.

7. O keton, pahari! aku djaton manjurat akan keton prentah taheta, tapi prentah

idjä horan tä, idjä aton intu keton bara solake. Prentah idjä horan tä, iä tä augh, idjä djari hining keton bara solake.

8. Tinai aku manjurat akan keton prentah taheta, idjä toto huang iä tuntang huang keton; krana kakaput djari lilap, kalawa idjä toto mansalak katontoh.

9. Olo idjä manggarä arepe huang kalawa, tapi iä basingi paharie, iä tä magon huang kakaput sampai katontoh.

10. Idjä sinta paharie, iä melai huang kalawa, tuntang talo äka patarang djaton huang iä.

11. Tapi idjä basingi paharie, iä puna huang kakaput, tuntang manandjong huang kakaput, djaton katawan tintue, basa kakaput djari mangaput matae.

12. Aku manjurat akan keton, idjä anak, karä dosa djari iampun akan keton awi arae.

13. Aku manjurat akan keton, idjä bapa, keton djari kasene iä, idjä bara solake tä. Aku manjurat akan keton, idjä budjang, keton djari mampalah idjä papa tä. Aku manjurat akan keton, idjä anak, keton kasene Bapa.

14. Aku djari manjurat akan keton, idjä bapa, keton djari kasene iä, idjä bara solake tä; aku djari ma-

njurit akan keton, idjä bandjeng, keton toh abas, tuntang augh Hatalla melai beang keton, timai keton djari mampalah idjä papa tä.

15. Ala sinta kalunen atawa talo huange; amon olo sinta kalunen, sintan Bapa djaton beang iä.

16. Krana talo handiai idjä huang kalunen, iä tä: kipän isi, kipea matä tuntang kadjoho pambelom, uras djaton bara Bapa, tapi bara kalunen.

17. Maka kalunen lilap, tuntang kipäe; tapi olo idjä malalus kabandak Hatalla, iä melai sampai katatahi.

18. O anak! toh djam kaputusan; kilau keton djari mahining, antikristus tä (*ri-mee: palawan Kristus*) akan dumeh, maka toh arä antikristus djari aton, tagal tä ita katawan, toh kea djam kaputusan.

19. Ewen tä djari blua bara ita, tapi iä djaton toto baris ita, krana djaka iä toto baris ita, tä iä djari melai hindjä ita; tapi talo tä mandjadä, nakara äwen tä bakarinah, djaton äwen handiai tä toto baris ita.

20. Maka keton toh iminjak Idjä Brasih tä, tuntang katawan talo handiai.

21. Aku djaton djari mjurit akan keton, kilau keton djaton katawan katoto, tapi beang keton katawan tä,

tuntang beang karä tandjara djaton lembut bara katoto.

22. Ewe idjä pamandjara tä, baja idjä milim Jesus toto Kristus tä? Iä tä antikristus tä, idjä milim Bapa tuntang Anak.

23. Idjä milim Anak, intu iä Bapa djaton kea, olo idjä mangaku Anak, intu iä Bapa aton kea.

24. Maka idjä djari hining keton bara solake, buah djetä melai huang keton; amon talo, idjä djari hining keton bara solake, melai huang keton, tä keton kea karäb melai huang Anak tuntang huang Bapa.

25. Maka djetoh djandji, idjä djari indjandjie akan ita, iä tä: pambelom idjä katatahi.

26. Talo toh djari injuratku akan keton sebab olo tä, idjä handak mampalajang keton.

27. Maka Rogh tä, idjä djari dinon keton bara iä, melai huang keton; tuntang djaton usah olo madjar keton; tapi kilau Rogh tä kea madjar keton talo handiai, djetä toto, djaton tandjara; kilau djetä djari madjar keton, tunon tä melai keton huang iä.

28. Maka tah, o anak, melai huang iä, uka amon iä bakarinah, ita tau menfeng atäi, tuntang ita djaton mah-mee awis, katika panumabe

29. Amon keton katawan iä puna tetek, tä keton hatsi, genep idjä tetek gawie iä tä djari inakae.

BAGI 3.

Basa ita anak Hatalla, patut ita mamprasih arep ita, belom tetek, malawan karä dosa, sinta pahari; tumon tä ita karäh senang.

1. Itä keton, kilen Bapa djari sinta ita, sampai ita akan inggarä anak Hatalla! Tagal tä kalunen djaton kasene ita, basa kalunen djaton kasene iä.

2. O keton idjä ingilakku! toh ita anak Hatalla; maka hindai djari bakarinah ampin ita idjä harian dapit; tapi ita katawan, amon Jesus bakarinah, tä ita kea karäh njapinjapih iä, krana ita karäh mitä iä bitie baliai.

3. Maka genep olo idjä kalotä kaharape, mamprasih arepe, kilau iä kea puna brasih.

4. Genep olo idjä mawi dosa, iä marisang dengan Torat, krana dosa tä, iä tä karisang.

5. Maka keton katawan, iä djari ingarinah, uka iä manganan karä dosan ita, api iä djaton dosae.

6. Genep olo, idjä melai huang iä, djaton mawi dosa; genep olo, idjä mawi dosa,

djaton djari mitä iä, djaton kea kasene iä.

7. O anak! äla olo mampalajang keton; olo idjä malalus katetek, iä tä tetek, kilau iä kea puna tetek.

8. Olo idjä mawi dosa puna baris setan, krana setan puna mawi dosa bara solake. Sabab tä Anak Hatalla djari ingarinah, nakara iä marusak karä gawin setan. — (Joh.8,44.)

9. Genep olo idjä djari inakan Hatalla, djaton mawi dosa, basa binjin Hatalla melai huang iä; tuntang iä djaton tau mawi dosa, basa iä djari inakan Hatalla.

10. Awi djetoh anak Hatalla tuntang anak setan bakarinah. Genep olo idjä djaton malalus katetek, iä djaton bara Hatalla, tinai olo tä djaton kea, idjä djaton sinta paharie.

11. Krana djetoh augh brita tä, idjä djari hining keton bara solake: ita akan hasinta sama arep ita.

12. Äla kilau Kain, idjä baris idjä papa tä, tuntang djari mampatäi paharie; tinai buhen iä djari mampatäi iä? basa gawie papa, tapi gawin paharie tetek. — (1.Moa. 4,8.)

13. Äla heran, o pahari! amon kalunen basingi keton.

14. Ita katawan, ita djari mindah bara mampatäi akan pambelon, krana ita sinta karä pahari. Idjä djaton sinta

paharie, iä melai buang pampatäi.

15. Idjä basingi paharie, puna olo pamuno; maka keton katawan, olo pamuno djaton bara pambelom idjä katatahi leket hong iä.

16. Awi djetoh ita djari kasene sinta tä: basa iä djari manjaragh pambelome akan ita; toh patut ita kea manjaragh pambelom ita akan karä pahari.

17. Maka amon olo idjä bara ramo hong kalunen toh mitä katapas paharie, tuntang manguntji atäie akae: kilen sintan Hatalla melai huang iä?

18. O anak! äla ita sinta hapan augh, hapan totok bewäi, tapi haiak gawi tuntang katoto.

19. Awi djetä ita katawan, ita baris katoto, tuntang ita tau mampaharap atäi ita denge.

20. Krana djaka atäi ita mahukum ita, maka Hatalla hai bara atäi ita, tuntang kasene talo handiai.

21. O keton, idjä ingilaku! amon atäi ita djaton mahukum ita, tä ita tau landang atäi intu Hatalla;

22. Tuntang karä talo lakun ita karäb dino bara iä, basa ita mahaga prentabe, tuntang malalus kakilake.

23. Maka djetoh prentabe: ita akan pertjaja huang aran Anake, Jesus Kristus, tun-

tang hasinta sama arep äta, kilau prentabe akan ita.

24. Maka olo idjä mahaga prentabe, olo tä melai huang iä, tinai iä melai huang olo tä. Awi djetoh ita katawan iä melai huang ita, iä tä: awi Rogh, idjä djari ingeae akan ita.

BAGI 4.

Gawin Rogh brasih: iä madjar ita mangaku Jesus, sinta Hatalla, tuntang hasinta sama arep ita, iä mampahardjak atäi ita.

1. O keton, idjä ingilaku! äla pertjaja genep ampin rogh, tapi awi mangkemä karä rogh tä, djaka iä toto bara Hatalla; krana arä nabi panandjaro djari lembut hong kalunen.

2. Awi djetoh keton akan kasene Rogh Hatalla: genep rogh, idjä mangaku Jesus Kristus djari tamä isi, iä tä bara Hatalla.

3. Tapi genep rogh, idjä djaton mangaku Jesus Kristus djari tamä isi, iä djaton bara Hatalla, tapi iä antikristus tä, idjä akan dumab, kilau djari hining keton; maka toh kea iä aton huang kalunen.

4. O anak! keton toh bara Hatalla, keton djari mampalah äwen tä; krana idjä huang keton hai bara iä, idjä huang kalunen.

5. Ewen tä bara kalunen, tagal tä iä masanan talo kalunen, tuntang kalunen manarima augehe.

6. Ita toh bara Hatalla; idjä kasene Hatalla, iä manarima ita; idjä djaton bara Hatalla, iä djaton manarima ita; awi djetä ita mangasene Rogh katoto tuntang rogh kalajang.

7. O keton, idjä ingilakku! käläh ita basinta sama arep ita, krana sinta tä puna bara Hatalla, genep olo idjä sinta, iä djari inakan Hatalla, tuntang kasene Hatalla.

8. Olo idjä djaton sinta, djaton djari kasene Hatalla, krana Hatalla puna sinta.

9. Huang djetoh sintan Hatalla dengan ita djari bakarimab, awi Hatalla djari manjoho Anake idjä tonggal tamä kalunen, nakara ita belom awie. — (Joh. 3, 16.)

10. Djetoh toto sinta tä; djaton djaka ita djari sinta Hatalla, tapi iä djari sinta ita, tuntang djari manjoho Anake indu sapan karä dosan ita.

11. O keton idjä ingilakku! amon Hatalla kalotä djari sinta ita, patut ita kea basinta sama arep ita.

12. Dialo idjä biti pudjä mitä Hatalla. Amon ita basinta sama arep ita, tä Hatalla melai huang ita, tuntang sintae tinduh huang ita.

13. Awi djetoh ita katawan

ita: melai huang iä, tuntang iä huang ita, basa awie djari manenga Rogh ajue akan ita.

14. Maka ikäi djari mitä tä, tuntang manjaksi: Bapa djari manjoho Anake indu Djurusalamat kalunen.

15. Toh, olo idjä mangaku Jesus toto Anak Hatalla, Hatalla melai huang olo tä, tuntang olo tä huang Hatalla.

16. Maka ita djari kasene tuntang pertjaja sintan Hatalla tä dengan ita. Hatalla puna sinta, olo idjä melai huang sinta, iä melai huang Hatalla, tuntang Hatalla huang iä.

17. Awi djetä sinta tä toto tinduh intu ita, nakara ita tau uräh intu andau hukum, basa sama kilau iä, kalotä kea ita huang kalunen toh.

18. Kikäh puna djaton huang sinta tä, malainkan sinta idjä tinduh manganan karä kikäh; krana huang kikäh tä kapähä; maka olo idjä mikäh djaton toto tinduh huang sinta.

19. Ita sinta iä, basa iä helo djari sinta ita.

20. Djaka olo hamauh: aku sinta Hatalla, — tapi iä basingi paharie, iä tä panandjaro. Krana olo idjä djaton sinta paharie, idjä gitae, kilen iä sinta Hatalla, idjä djaton gitae?

21. Prentah toh djari di-

man ita bara tã, iã tã: idjä sinta Hatalla, iã akan sinta paharie kea.

BAGI 5.

Olo idjä pertjaja djari inakan Hatalla, iã mampalah kalunen, iã tã olo djetã idjä tumon augh Hatalla pertjaja huang Jesus.

1. Idjä pertjaja Jesus toto Kristus tã, iã djari inakan Hatalla; maka idjä sinta idjä djari menak iã, iã sinta äwen tã kea, idjä djari inakae.

2. Awi djetoh ita kasene, djaka ita sinta kawã anak Hatalla, iã tã: amon ita sinta Hatalla, tuntang mahaga karã prentahe.

3. Krana djetoh sinta dengan Hatalla, amon ita mahaga prentahe; maka prentahe djaton babebat.

4. Krana genep olo idjä djari inakan Hatalla, iã mampalah kalunen; kapertjajan ita puna indu kamanang, idjä mampalah kalunen.

5. Äwe tau mampalah kalunen, baja idjä pertjaja Jesus toto Anak Hatalla?

6. Iã idjä dumah mimbit danum tuntang dahi, Jesus idjä toto Kristus tã; djaton mimbit danum bewäi, tapi mimbit danum tuntang dahi; tinai Rogh idjä manjaksi, Rogh tã toto katoto.

7. Krana aton telo idjä manjaksi hundjun petak,

Rogh, danum, tuntang dahi, maka idjä telo tã bulat aka idjä. — (Matt. 28, 19.)

8. Tinai telo idjä manjaksi huang serga, Bapa, Aagh tã, tuntang Rogh bramh, maka idjä telo tã puna idjä.

9. Amon ita mananims kasaksian olo kalunen, toto, kasaksian Hatalla hai barom bara tã; krana djetã kasaksian Hatalla, idjä djari injaksio akan Anake.

10. Olo idjä pertjaja huang Anak Hatalla, iã bara kasaksian tã huang arepe; olo idjä djaton pertjaja Hatalla, manggarã iã panandjare, basa iã djaton djari pertjaja kasaksian, idjä djari injaksi Hatalla akan Anake.

11. Maka djetoh kasaksian tã: Hatalla djari managa akan ita pabelom idjä katatahi, tuntang pabelom tã aton huang Anake. — (Joh. 1, 4.)

12. Olo idjä ai Anak tã, ai tã pabelom; olo idjä djaton ai Anak Hatalla, ai djaton kea pabelom.

13. Talo toh djari injuraku akan keton, idjä pertjaja hong aran Anak Hatalla, nakara keton katawan, ain keton aton pabelom idjä katatahi, tuntang mangaketon pertjaja huang aran Anak Hatalla.

14. Maka djetoh kalendang ita intu Hatalla, amon ita blaku talo emen tumon ka-

handake, makaiä mahiningita.

15. Tob, basa ita katawan iä mahining ita, alo kilekiben kea talo lakun ita, maka ita katawan, ita mandino talo idjä djari ilaku ita intu iä.

16. Amon olo mitä paharie mawi dosa, idjä djaton baka matäi, käläh iä blaku doa intu Hatalla, tä iä karäh manenga pabelom akae, akan olo tä, idjä djari mawi dosa idjä djaton baka matäi. Aton kea dosa idjä baka matäi, akan djetä aku djaton manjoho olo blaku doa. — (*Matt.12,31.*)

17. Karä gawi, idjä malangkah kahandak Hatalla, uras dosa, tapi aton dosa idjä djaton baka matäi.

18. Ita katawan, idjä djari inakan Hatalla, iä djaton mawi dosa; tapi idjä djari inakan Hatalla, iä mahaga arepe, tuntang idjä papa tä djaton tau manawan iä. /

19. Ita katawan, ita toh bara Hatalla, tapi salepah kalunen menter huang idjä papa tä.

20. Tapi ita katawan, Anak Hatalla djari dumah, tuntang manenga kaharati akan ita, nakara ita tau mangasene Hatalla idjä toto, tuntang ita aton huang idjä toto tä, iä lä, huang Anake, Jesus Kristus; iä tä puna Hatalla idjä toto, tuntang Pabelom idjä katatabi. — (*Joh.1,1.4.*)

21. O anak! haga arep keton bara karä ampin dewa. Amen.

SURAT RASUL JOHANNES, IDJÄ DUÄ.

Johannes mampudji olo bawi aru tuntang anake, uka äwen dähän mimbing kapertjaja, belä iä nihau upaho, tinai iä mangahana äwen manarima guru sala.

1. Idjä bakas akan olo bawi idjä intih tä, tuntang akan anake, idjä äka sintangku huang katoto, tuntang djaton aku bewäi, tapi olo handiai kea, idjä djari kasene katoto,

2. Tagal katoto, idjä me-

lai huang ita, idjä haradjur intu ita palus katatabi.

3. Käläh asi, kasajang tuntang kasanang akan keton bara Hatalla Bapa, tuntang bara Tuhan Jesus Kristus, Anak Bapa, huang katoto tuntang santa.

4. Aku pahan handjak basa aku sondau anakn manandjong huang katoto, kilau prentah idjä djari dinon ita bara Bapa.

5. Maka toh aku blaku ikau, o olo bawi, djaton kilau aku manjurit akam prentah taheta, tapi prentah tä, idjä djari aton intu ita bara solake, iä tä, ita akan indu hasinta sama arep ita.

6. Maka djetä sinta tä, amon ita manandjong tumon karä prentabe. Djetoh prentah tä, kilau djari hining keton bara solake, mangat keton manandjong huang djetä.

7. Krana arä olo palajang djari tamä kalunen, idjä djaton mangaku Jesus Kristus djari tamä isi. Iä tä aton palajang tä, idjä anti-kristus tä.

8. Djaga arep keton, belä ikäi nihau talo idjä djari iulih ikäi, tapi mangat ikäi mandino upah sukup.

9. Idjä malangkah, tumpang djaton melai huang adjar Kristus, iä djaton aton Hatallae; idjä melai huang adjar Kristus, ai duäduä iä, Bapa tuntang Anak.

10. Djaka olo manalih keton, idjä djaton mambit adjar toh, äla manarima iä akan human keton, manabi mahin äla.

11. Krana idjä manabi olo kalotä, iä mangarait arep dengan gawie idjä papa.

12. Arä talo indu injuraku akan keton, tapi aku djaton maku hapan kratas dawat, malainkan aku harap arepku manalih keton, tuntang bakotak dengan keton batang-gera idjang, mangat kaban-djak ita sukup.

13. Anak betaum, idjä in-tih tä, manabi ikau. Amen.

SURAT RASUL JOHANNES, IDJÄ TELO.

Johannes manara Gajus, basa iä dāhen huang katoto, tuntang manjarongan karä pendita; iä mangotak Diotrepes, basa iä badjoho parajap.

1. Idjä bakas tä akan Gajus, idjä äka kataungku, idjä

äka sintangku huang katoto.

2. O ikau, idjä äka huangku, aku harap ikau budjur bahalap, kilau bamaruam puna budjur bahalap.

3. Krana aku paham bandedjak, amon karä pahari tä dumah, manjarita katotom,

kilau ikau puna manandjong huang katoto.

4. Krana djaton kabandjaku idjä hai bara djetä, amon aku mahining, karä anakku manandjong huang katoto.

5. O ikau, idjä äka ka-taungku, gawim toto buah bahalap huang talo handiai, idjä iawim dengan karä pahari, tinai dengan karä tamuäi,

6. Idjä djari manjarita sintam akan salepah nngkup; amon ikau mandohop olo tä, kilau patut, tumon sohon Hatalla, tä gawim toto bahalap.

7. Krana olo tä djari ha-goet sabab masuman aran Hatalla, tntang iä djaton blaku talo enen bara olo kapid.

8. Tä patut ita manarima olo kalotä, mangat ita hadohop ompat äwen bagawi akan katoto.

9. Aku djari manjurat akan unγκup, tapi Diotrepes, idjä radjin mangapala olo tä, djaton manarima ikäi.

10. Tagal tä, amon aku dumah, maka aku handak mariksa karä gawie idjä iawie lepalepah, tuntang karä augh

papa, idjä hapae mangang mawi ikäi; tinai awi djetä huange mabin hindai terai, tapi bitie djaton manarima karä pahari tä, tinai iä mangahana äwen tä, awang handak manarimae, palus iä manganan äwen bara unγκup.

11. O ikau, idjä äka ka-taungku, äla ikan manumon talo kapapae, tapi tumon kahalap. Idjä mawi talo bahalap, iä tä bara Hatalla; tapi idjä mawi talo papa, olo tä djaton djari mitä Hatalla.

12. Demetrius tä djari basewut bahalap awi olo handiai, tinai awi katoto kabuate, tuntang ikäi kea mahin manjaksi akae; maka ikäi kawatan, kasaksian ikäi tä toto.

13. Aku arä talo indu injuratu, tapi aku djaton handak manjurat akan hapan dawat kalam.

14. Tapi aku harap akan mitä ikau badjeleng, tä ita akan hakotak batanggera idjang.

15. Käläh kasanang akam. Karä sobat manabi ikau. Awi ikau manabi karä sobat njambiti arae.

SURAT RASUL JUDAS.

Judas mampudji olo, mangat iä dähen huag kapertjaja, basa arä guru sala djari lesubut; iä tä karäh buah hukum paham.

1. Judas, rewar Jesus Kristus, pabarin Jakobus, akan karä olo idjä irawäi, idjä djari imprasih Hatalla Bapa, tuntang ihaga Jesus Kristus.

2. Käläh kasajang, kasaning tuntang sinta sasar indabang akan keton.

3. O keton, idjä äka kartaungku, basa aku magon baus manjurat akan keton tabiu perkara selamat, idjä sama ain ita, maka angkatku, patut toh aku manjurat akan keton, hapaku mampudji keton, uka keton mangalahi akan kapertjaja, idjä djari indjuluk sasindä akan olo brasih.

4. Krana isut biti djari manjelat sinisinik, idjä bara horan djari inantu akan hukum tä kea, olo darhaka, idjä hapan asin Hatalla akan karajape, tuntang milim Ra-

dja Idjä tä, Hatalla tuntang Tuhan ita, Jesus Kristus.

5. Maka aku bandak managor keton, alo keton katawan tä kea, limbah Tuban djari maliwus ungupe bara tanah Misir, iä djari marusak karä olo tä tinai, idjä djaton pertjaja. — (4. Mos. 14,35.)

6. Tuntang malaikat tä kea, idjä djaton djari mimbing puna pangkate, tapi djari malibi puna kalekae, djari inutupe, inasonge dengan pasong idjä katalahi, huang kakaput, manantai hukum andau hai tä.

7. Kilau Sodom tuntang Gomora kea, tuntang lewu beken idjä baris tanah tä, idjä sama djari habandong kilau djetä, manggoang isi beken, djari inampa akan pandjera, tuntang mananggong hukum apui idjä katatahi. — (1. Mos. 19,24.)

8. Kalotä kea tukang nupi djetoh mangihal isie, mangabelä pangkat prentah, tuntang mamapa awang hai tä.

9. Maka Migbael, mantir malaikat tä, amon iä hasuat dengan setan, batakian bantun Moses, mahin djaton petah manjewut hukum manawah iä; baja koae: Käläh Tuhan mahukam ikau!

10. Maka olo tä manawah talo idjä djaton kasenae, tinai talo idjä kasenae tumon puna dasare, kilau meto humong, huang talo tä iä marusak arepe.

11. Pajah iä! krana iä mahoroe djalan Kain, iä bakoho manggoang upah tumon kalajang Bileam, tuntang iä banasa huang karisange, kilau Korah. — (1.Mos.4,8.—4.Mos.16,31.)

12. Iä purak talo papa omba panginan-sintan keton, amon iä ompat kuman dengan keton, manjeput arepe haiak djaton mikäh; iä kilau baunandau idjä djaton udjae, idjä tabias awi karä riwut; iä kilau batang kaju marungus, djaton tau mamua; iä djari matäi handuä, djari irukat.

13. Iä kilau riak tasik idjä manjawab haburä karä kihale, iä kilau bintang-lajang, kakaput idjä pidjem djari mantai akae sampai katatabi.

14. Tahiu olo tä kea Enogh, idjä udju tilap bara Adam, djari manudjum, koae: „Itä! Tuhan dumah impahaiak bakofakojan olo ajue idjä brasih, — (1. Mos.3,21.)

15. „Handak mamutus kadjarian olo handiai, tuntang mahukum olo idjä darhaka, sabab karä gawie idjä darhaka, idjä djari iawie tumon kadarhaka, tuntang sabab karä augh papa tä, idjä djari hapan olo badosa darhaka tä mawi iä.”

16. Olo tä pangotok, haradjur djaton terai huange dengan puna pangkate, iä manandjong tumon kipäe; totoke manjewut kotak paham badjoho, tuntang iä mahorumat olo, uka iä bonotong.

17. Tapi keton, idjä äka kataungku! ingaingat karä augh, idjä djari insanan karä rasul Tuhan ita, Jesus Kristus, bihin.

18. Ewen djari masanan akan keton, intu wajah idjä barian olo parajap karäh lembut, idjä manandjong tumon kipäe awang papa.

19. Iä tä idjä mamisah mambaris arepe, olo idjä tumon puna dasare bewäi, idjä djaton bara Rogh.

20. Tapi keton, idjä äka kataungku, käläh haragagan arep keton hundjun kaper-tjajan keton idjä brasih haii, haiak blaku doa huang Rogh brasih.

21. Haga arep keton huang sintan Hatalla, tuntang entai asin Tuhan ita, Jesus Kristus, mangat mandino pam-belom idjä katatabi.

22. Tuntang hapan hakabe-ken akale, asi belabe olo tä;

23. Tapi belabe tinai käläh keton mahagae awi keton mampikäh iä, palus mandjijit iä bara apui, haiak keton basingi pakaian karajap kea, idjä harumur awi isi

24. Maka akan idjä kwasa mahaga keton, belä keton

tanggarurus, idjä kwasa mampendeng keton budjur toto intu baun kahaie, haiak paham kahandjak keton,

25. Akan Hatalla idjä tikas iä bewäi pintar, akan Djurusalamat ita, käläh hai tuntang horumat, kaabas tuntang kwasa, katontoh palus katatahi. Amen.

SURAT PANGARINAH, INJURAT JOHANNES.

BAGI 1.

Johannes hong pulau Patmos djari manjurat surat toh akan udju ungkup huang Asia; Jesus masanan panwabe.

1. Djetoh surat Pangarinah ain Jesus Kristus, idjä djari inenga Hatalla akae, uka iä masanan akan karä reware talo idjä djaton tau dia badjeleng djadi, idjä djari insanae hadjamban malaikat ajuc, soboe talih reware Johannes;

2. Idjä djari manjaksi augh Hatalla, tuntang Jesus Kristus, talo handiai idjä djari gitae.

3. Selamat idjä mambasa, tuntang selamat idjä mahi-

ning karä augh tudjum toh, tuntang mahaga karä augh, idjä djari injurat huang surat toh; krana wajabe djari tokep.

4. Johannes akan udju ungkup tä, idjä huang Asia: käläh asi akan keton tuntang kasanang bara Idjä aton, tuntang djari aton, tuntang karäh dumah, tinai bara udju Rogh tä, idjä intu baun padadusae; — (2.Mos.3,14.)

5. Tuntang bara Jesus Kristus, idjä Saksi budjur tä, idjä Tambakas kamisik bara olo matäi, idjä Mantir karä radjan kalunen; idjä djari sinta ita, tuntang mamenjau ita, mampuas karä dosan ita hapan dahae;

6. Tuntang djari mandjadian ita indu radja tuntang imam intu Hatalla, Bapae; akae kabai tuntang kwasa palus katatahi. Amen.

7. Itä! iä dumah hundjun baunandau; maka karä matä akan mitä iä, tuntang äwen, idjä djari madjok iä; tinai karä utus olo kalunen karäh manarahing tagal gawie dengae; toto, Amen. — (*Sagh.* 12,10.)

8. Jaku toh Alpa tuntang Omega, Tampara tuntang Kalepah, koan Tuhan, Hatalla, idjä aton, tuntang djari aton, tuntang idjä karäh dumah, idjä djaton tikas kwasae tä. — (22,13.)

9. Aku, Johannes, idjä paharin keton, tuntang padjak keton huang kadjakä, huang karadjaan, tuntang huang kaketep Jesus Kristus, djari inganan akan pulau, idjä Patmos arae, tagal augh Hatalla, tuntang kasaksian Jesus Kristus.

10. Aku djari huang Rogh hong andau Tuhan, tä aku mahining intu likotku augh hai, kilau augh sarunai,

11. Koaë: Talo idjä gitam, surat tä huang surat, palus pait tä akan udju ungup tä, idjä hong Asia: akan Epesus, akan Smirna, akan Pergamus, akan Tiatora, akan Sardis, akan Piladelpia, tuntang akan Loadikea.

12. Maka aku mules arepku,

bandak mitä augh tä, idjä hakotak denganku; tä amon aku djari mulus arepku, aku mitä udju tantahan sumbo bulau.

13. Maka bentok udju tantahan sumbo tä aku mitä idjä biti, idjä kilau ampin Anakolon, idjä hapakaian badju pandjang, tuntang hila usoke hababat bulau.

14. Takoloke tuntang balae baputi, kilau bulun tabiri, kilau udjan habungkus; matae kilau njalan apui.

15. Paie haging kilau tambaga idjä hatanak hong priok, tuntang augh kilau gotok danum soho paham.

16. Iä mimbing udju bintang intu lengäe gantaue, tinai bara njamae aton blua padang manjihi hasansila, tuntang baue manjangkowong kilau matanandau tiring pandange.

17. Sana aku mitä iä, aku lawo darah paie, ampiampin matäi; tä iä mandanan engäe gantaue hundjun aku, sambil hamauh: Æla mikäh, jaku idjä solake tuntang idjä rahian haliai tä,

18. Idjä Batang pambelom; aku djari matäi, tapi itä! aku belom palus sampai katatahi. Tinai aku tempon anakuntjin naraka tuntang pampatäi.

19. Toh, surat talo idjä djari gitam, talo idjä aton toh, tuntang talo idjä akan mandjadi rahian dapit.

20. Rima basilian udju bintang tä, idjä djari gitau intu lengängku gantau, tinai rima udju tantahan sumbo bulau tä. Udju bintang tä, djetä malaikat ain udja ungkup tä, tinai udju tantahan sumbo tä, djetä udju ungkup tä.

BAGI 2.

Surat Tubas akan panditan ungkup hong Epesus, hong Smirna, hong Pergamus, hong Tiatura.

1. Surat akan malaikat ungkup idjä hong Epesus: Toh koan idjä mimbing udju bintang tä intu lengäe gantau, idjä manandjong bentok udju tantahan sumbo bulau tä:

2. Aku katawan karä gawim, tuntang kabäkam, tuntang kaketepm, ikau djaton tau manjarenan olo papa, tapi ikau djari mangkemä äwen, idjä masanan arepe rasul, tuntang iä djaton rasol, ikau djari sondau äwen tä panandjaro.

3. Tinai ikau baketep tuntang pandjang atäim, tagal arangku ikau djari babebat, tuntang ikau djaton djari häka atäim.

4. Tapi aton kea aku indu malait ikau, basa ikau djari wudur bara sintam idjä solake tä.

5. Toh ingat, bara idjä

kwe ikau djari beletak; palus hobah, tuntang lalus gawi idjä solake tä; djaka ikau dia, badjeleng aku handak mananggob, mawi ikau, tuntang mantawus tantahan sumbom bara kalekae, amon ikau djaton hobah.

6. Tapi djetoh kahalapa, basa ikau basingi gawin olo Nikolaitan, idjä injingku kea.

7. Idjä bara pinding, buah iä mahining augh, idjä insanan Rogh akan karä ungkup: Idjä manang, aku handak manjoho iä kuman bara batang pabelom, idjä hong pirdus Hatallangku.

8. Tinai surat akan malaikat ungkup idjä huang Smirna: Toh koan idjä solake tuntang idjä rahian halai tä, idjä djari matäi, tapi djari belom halali:

9. Aku katawan kadjakän tuntang katapasm; tapi ikau toto tatan; tinai aku katawan sapan äwen, idjä manggarä arepe olo Jehudi, tapi iä djaton toto olo Jehudi, malinkan iä sinagoge setan.

10. Ala mikäh talo idjä akan inanggoona. Itäm, setan karäh manutup bebahe keton hong sipir, nakara keton rogkemä, tuntang keton keräh buah kadjekä sapulu andau katabie. Tetetepikau sampai pampatäi, tä aku handak manenga akam sokota pabelom.

11. Idjä bara pinding, bu-

ah iä mahining augh, idjä insanen Rogh akan karä ungkup: Idjä manang, iä djaton karäh ingapähä pampatäi idjä dnä sambal tä.

12. Tinai surat akan malai-
kat. ungkup idjä hong Pergamus: Toh koan idjä mimbing padang manjibi hasansila tä:

13. Aku katawan äkam melai, iä tä äka padadusan setan; tapi ikau mangaku aranku, tuntang djaton djari milim kapertjajam intu aku, abo huang karä andau tä mahin dia, metoh Antipas, saksingku idjä budjur tä, idjä djari impatäi intu äka keton, äka setan tä puna melai.

14. Tapi aton kea tagal talo isut aku indu malait ikau, basa aton hetä intu ikau olo idjä mahaga adjar Bileam, idjä djari madjar Balak, uka maupalembut talo äka patarang akan olo Israel, nakara olo tä ompat kuman talo parapah akan dewa, tuntang ompat habandong. — (4. Mos. 25,2;31,16.)

15. Kalotä aton intu ikau kea, idjä mahaga adjar olo Nikolaitan.

16. Toh, hobah ikau! djaka ikau dia, maka badjeleng aku handak wananggoh, mawi ikau, handak mangalahi olo tä hapan padang njamangku.

17. Idjä bara pinding, basah iä mahining augh, idjä insa-

nan Rogh akan karä ungkup: Idjä manang, aku handak manenga indu kinasa manna idjä basilin tä, tuntang handak manenga akac batu idjä baputi, tinai hong batu tä ara taheta injurat, idjä dialo idjä olo katawan, baja idjä mandino tä.

18. Tinai surat akan malai-
kat ungkup hong Tiatora: Toh koan Anak Hatalla, idjä kilau njalan apui matae, tuntang paie haginging kilau tambaga hatanak:

19. Aku katawan sintam, kakakal atäim, kapertjajam, tuntang karä gawim, tinai gawim idjä rabian tä paham haream bara idjä solake.

20. Tapi aton kea aku indu malait ikau, basa ikau manalua sawam Isabel tä, idjä manggarä arepe nabi, tuntang iä madjar, mampalajang rewarku habandong, tuntang ompat kuman talo parapah idjä akan dewa. — (1. Radja 16,31.)

21. Maka aku djari manenga endäh akac, uka iä hobah; tapi iä djaton maku manjasal tagal karä kandjie.

22. Itä! aku manganan iä akan sasuro, tuntang olo handiai idjä habandong dengac, akan paham kadjakä, djaka äwen djaton manjasal tagal karä gawie.

23. Tinai karä anake aku handak mamukul mampatäie. Tä karä ungkup karäh ka-

tawan, aku idjä mariksa atäi bua olon; aku handak mamalah akan genep keton tumou gawin ketou.

24. Tapi koangku dengan keton, iä tä, dengan olo Tiatiru beken tä, idjä djaton mimbing adjar kalotä, tuntang djaton djari kasene karä katinben setan tä, kilau koan äwen: aku djaton handak mandjakab tanggung beken hundjun keton.

25. Tapi idjä aton intu keton, haga tä sampai panumabku.

26. Idjä manang, tuntang mahaga karä gawingku sampai kalepabe, aku handak manenga kwasa akae mahundjun olo kapid.

27. Iä karäh manjakatik olo tä bapan sokah sanaman; kilau tampan tukaug blanai olo tä karäh irawoke, kilau aku djari mandino kwasa tä bara Apangku.

28. Tinai aku handak manenga akae bintang-sawah tä.

29. Idjä bara pinding, buah iä mahining augh, idjä insan Rogh akan karä ungup.

BAGI 3.

Surat Tuhan akan panditan ungup hong Sardis, hong Pildelpia, tuntang hong Leodikea.

1. Tinai surat akan ma laikat ungup idjä hong Sar-

dis: Toh koan idjä mimbing udju Rogh Hatalla tä, tuntang udju bintang tä: aku katawan karä gawim, iku inggarä belom, tapi iku matäi.

2. Misik, tuntang karasan tisae idjä bilak matäi kea, krana aku djaton djari sonda katinduh karä gawim intu Hatallangku.

3. Tagal tä ingat, kilen iku djari mandino tuntang mahining; haga djetä, tuntang hobah. Maka djaka iku djaton mandjaga, kilau maling aku karäh managgeh mawi iku, baiak iku djaton karäh katawan djam idjä kwe aku karäh sampai, mawi iku.

4. Tapi aton intu iku hong Sardis kea isut olo, idjä djaton djari marumur pakaiäe; äwen tä karäh manandjong dengangku bapakaian baputi, krana äwen patut kalotä.

5. Idjä manang, iä karäh imakaian dengan pakaian baputi, tuntang aku djaton handak manganan arae bara surat pamelem tä, aku handak mangaku arae naharep Apangku, naharep karä ma laikat ajue.

6. Idjä bara pinding, buah iä mahining augh, idjä insan Rogh akan karä ungup.

7. Tinai surat akan ma laikat ungup idjä hong Pildelpia; Toh koan idjä be-

sih tä, Idjä toto tä, Idjä tempon anakkuntjin Dawid, idjä muap, palus dialo idjä bititau manguntji, iä manguntji, palus dialo idjä bititau muape:

8. Aku katawan karä gawim. Itäm! aku djari muap lawang akam, tuntang dialo idjä bititau manguntji tä; krana ikau abas isut, tinai ikau djari mahaga aughku, tuntang djaton milim aranku.

9. Itä! aku manjaragh akam isut äwen bara sinagoge setan, bara olo tä, idjä manggarä arepe olo Jehudi, tapi iä djaton toto Jehudi, malainkan iä manandjaro. Itä! aku handak manjoho äwen manalib, manjembah paim, tuntang äwen karäh kasene, aku djari sinta ikau.

10. Basa ikau djari mahaga augh kaketepku, maka aku kea handak mahaga ikau intu djam tingkes tä, idjä karäh buah salepuh kalunen, uka maningkes karä olo idjä mukong petak.

11. Itä! aku dumah badjeleng. Haga idjä aton intu ikau, belä olo warampas makotam.

12. Idjä manang, aku handak mandjadian iä indu djibin human Hatallangku, tuntang iä djaton karäh blua bara betä tinai, tinai aku handak manjurit hundjue aran Hatallangku, tuntang

aran lewun Hatahangko, Jerusalem idjä taheta tä, idjä mohon bara sorga, bara Hatallangku, tinai aranku kea idjä taheta tä.

13. Idjä bara pinding, buah iä mahining augh, idjä insan Rogh akan karä untkup.

14. Tinai surat akan malikat untkup hong Laodikea: Toh koan Amen tä, Saksi idjä budjur tuntang toto, Mantir karä tampan Hattalla:

15. Aku katawan karä gawim, ikau djaton sadingen djaton blasut. Kajah, djaka ikau sadingen atawa blasut!

16. Tapi basa ikau laso koko, djaton sadingen djaton blasut, toh jaku karäh maludja ikau bara njamanku!

17. Basa koam: jaku tatau, djari manatau arepku, tuntang aku djaton tapas talo enen; — tapi ikau djaton katawan, ikau idjä tjalaka, tuntang asiati tä, pähä belom, babutä, holowai. — (Hos.12,9.)

18. Aku mangalagai akam; buah mamiti bulau bara aku, idjä djari imprasih hapan apui, mangat ikau tatau, tinai pakaian baputi, mangat ikau innakaian, belä kahawem kalowaim bakarinah; tinai tatamba matä, hapa mohos matam, mangat ikau tau mitä.

19. Idjä äka sintangku, iä tä impulji tuntang indjara-

ku; tagal tä langkalangkap ikau, hobah!

20. Itä! aku mendeng intu bauutonggang, sambil manegah; amon olo karäh mahining aughku, tontang muap lawang; tä aku handak tamä boange, tontang handak kuman panginan hamalem tä dengae, tuntang iä dengangu.

21. Idjä manang, aku handak manjohoe mondok dengangu hundjun padadusangu, kilau aku djari manang, tuntang mondok dengau Apangku hundjun padadusae.

22. Idjä bara pinding, buah iä mahining augh, idjä insan Rogh akan karä ungrup.

BAGI 4.

Johannes mitä padadusan Hatalla huang sorga.

1. Lembah tä aku mitä, itä! lawang djari buap huang sorga; tuntang augh idjä solake tä, idjä djari hiningku hakotak dengangu, kilau augh sarunai, hamauh: Dai kantoh, aku handak mamprahan akan talo idjä indu mandjadä rahian.

2. Hemben tä kea aku huang Rogh; itä! padadusan djari ina huang sorga, tuntang aton Idjä mondok hundjun padadusan tä.

3. Ampin idjä mondok hundjue kilau batu jaspis tontang batu sardis; tinai lu mangahiling padadusan tä, idjä sama ampin tampsjabe kilau batu smaragd. — (*Ezech.1,26.*)

4. Maka hakaliling padadusan Idjä tä aton tinai duä pulu äpat padadusan; maka aku mitä duä pulu äpat bakas mondok hundjun padadusan tä, äwen tä hapakainu baputi, tuntang makota balau hundjun takoloke.

5. Maka bara padadusan Idjä tä aton blua kilat, tinai augh tuntang njabo; tinai udju sewan manjala intu baun padadusan tä, iä tä udju Rogh Hatalla tä.

6. Intu baun padadusan tä aton kilau tasik katja, idjä kilau kristal ampie. Tinai penda padadusan tuntang hakaliling padadusan aton äpat talo-belom, arä matae intu baue tuntang likute.

7. Talo-belom idjä solake tä kilau ampin singa, talo-belom idjä duä tä kilau asak sapi, talo-belom idjä telo tä baue kilau baun olon, talo-belom idjä äpat tä kilau ampin burong nasar idjä trawang.

8. Genep äpat talo-belom tä mandjahawen palapae, hetä arä matae hakaliling tuntang pendae; handau hamalem äwen tä djaton malajan hamauh: Brasih, brasih, bre-

sih toto Tuhan Hatalla, idjä djaton tikas kwasae, idjä djari aton, idjä aton, tuntang idjä karäb dumah. — (Jes.6,3.)

9. Maka amon talo-belom tä manjewut horumat tara tuntang tarimakasih akan idjä mondok hujdjun padadusan, idjä belom bara katatahi palus katatahi:

10. Tä duä pulu äpat bakas tä mahingkep darah pain idjä mondok hujdjun padadusan, manjembah iä, idjä belom bara katatahi palus katatahi, tuntang äwen mandjakah makotae akan pain padadusan, haiak hamaub:

11. Patut ikau, o Tuhan, mandino karä horumat, karä tara, karä kwasä; krana ikau djari manampa talo handiai, awi kahandakm talo tä aton, tuntang djari indjadian.

BAGI. 5.

Atoa surat, idjä udju tjatjake: Anak-tabiri idjä djari impatäi tä tau mam-bukae, tuntang iä ihorumat karä kawan talo belom hong sorga.

1. Tinai aku mitä buang lengän gantaun idjä mondok hujdjun padadusan tä aton surat, idjä babintik huange raere, djetä patutup awi udju tjatjak.

2. Tinai aku mitä malaikat idjä abas, idjä mantehau hai aughe: Æwe patut sampai

mambuka surat tä, mangarak karä tjatjake?

3. Tapi djaton idjä biti buang sorga, atawa hujdjun petak, atawa penda petak tau mambuka surat tä, djaton idjä tau mambasae.

4. Tä aku paham manangis, basa djaton idjä biti sampai patut mambuka surat tä, djaton kea idjä tau mam-basae.

5. Maka idjä biti bakas tä hamaub denganku: Æla manangis! itäm, Singa idjä bara hamputan Juda tä, Salundik Dawid tä, djari manang, sampai iä tau mambuka surat tä, tuntang mangarak udju tjatjake. — (1.Mos.49, 9.Jes. 11, 1.10.)

6. Maka aku mitä, itäl intu bentok padadusan tuntang äpat talo-belom tä, tinai intu bentok karä bakas tä aton mendeng Anak-tabiri, idjä kilau injambalih, idjä udju tandoke tuntang udju matae, djetä udju Rogh Hatalla tä, idjä injohoe akan karä baris tanah.

7. Maka Anak-tabiri tä dumah, palus manduan surat tä bara lengän gantaun idjä mondok hujdjun padadusan tä.

8. Djadi, amon iä manduan surat tä, maka äpat talo-belom tä, tuntang duä pulu äpat bakas tä, mahingkep darah pain Anak-tabiri, tuntang genep äwen tä aton bara kitara, tuntang dadupa

berlau, idjä bastuang garo, dje-tä karä lakudoan olo brasih.

9. Ewen manjanji njanji taheta, kose: Ikau toto patut akan manduan surat tä, tuntang mangarak karä tja-tjake, krana ikau djari injambalih, hepan dahem ikau djari manewus ikäi akan Hatalla bara karä ungkup, karä basa, karä otus tuntang karä djalahan olo.

10. Ikau djari manampa äwen indu radja dengan imam iertu Hatallan ikäi; kilau radja äwen karäh marintah hundjun petak.

11. Tinai aku mitä, mahining augh kutoh malaikat, idjä bakaliling padadusan, tuntang talo-belom, tinai karä bakas tä; maka karäe bapulupulu kolan lipet bakokakojan.

12. Maka koan äwen, hai auge: Patut Anak-tabiri, idjä djari injambalih, äka kwasa, panatau, kapintar, kaabas, horumat, kahai, tuntang tarimakasih.

13. Maka karä talo belom idjä hong sorga, hundjun petak, penda petak, tuntang huang tasik, talo handiai tä hiningku hamaub: Akan idjä mondok hundjun padadusan, tuntang akan Anak-tabiri patut karä tarimakasih, kahai, horumat tuntang kwasa, bara katatabi sampai katatabi.

14. Maka koan äpat talo-belom tä: Amen. Tinai deä

pulu äpat bakas tä mahingkep, manjembah lä, idjä belom palus katatabi.

BAGI 6.

Djahawen tjatjak surat tä ingarak.

1. Tinai aku mitä, Anak-tabiri mangarak tjatjak idjä solake. Tä aku mahining idjä biti bara äpat talo-belom tä hamaub, auge kilau njabo: Kantoh, itäm!

2. Maka aku mitä, itä! aton hadjaran baputi, tuntang idjä mukonge mimbing panah; tinai makota inenga akae, palus iä hagoet manang baka manang.

3. Maka amon iä mangarak tjatjak idjä duä, tä aku mahining talo belom idjä deä tä hamaub: Kantoh!

4. Tä hadjaran beken aton blua, idjä bahandang; maka akan idjä mukonge inenga kwasa, uka iä manduan kasanang bara petak, nakara olo hapatäi sama arepe; maka padang pandjang inenga akae.

5. Tinai amon iä mangarak tjatjak idjä telo, tä aku mahining talo-belom idjä telo tä hamaub: Kantoh! Maka aku mitä, itä! aton hadjaran babilem, tuntang idjä mukonge mimbing dasing huang lengäe.

6. Tä aku mahining augh blua bara bentok äpat talo-

belum tä kalotoh: Idjä gantang bebas akan sadjampal, tinai telo gantang djagong akan sadjampal; tapi undus tuntang anggor äla mamapae.

7. Tinai amon iä mangarak tjatjak idjä äpat, tä aku mahining augh talo belum idjä äpat tä, koe: Kantoh!

8. Maka aku mitä, itä! hadjaran idjä kawokawo, tuntang aran idjä mukonge pampatäi, tinai naraka manuntut iä. Maka kwasa inenga akae, nakara iä mampatäi bagi äpat karä äwen idjä hong petak, hapan padang, lau, pampatäi, tuntang hapan karä meto basiak hundjun petak.

9. Tinai amon iä mangarak tjatjak idjä limä, tä aku mitä penda mesbeh liau karä olo tä, idjä djari impatäi tagal augh Hatalla, tuntang tagal kasaksian, idjä djari imbinge.

10. Äwen tä tatehau, hai auge, koe: O Tuhan, idjä brasib tuntang budjur, kilen katabim ikau djaton mahukum mamaläh daban ikäi intu olo tä, idjä mukong petak?

11. Maka akan genep biti inenga klambi pandjang baputi, tuntang iä injoho mendäh isut hindai, sampai karä djipen beken, idjä padjake, tuntang karä paharie kea, idjä akan indu impatäi dapit, sama kilau iä, djari sukup.

12. Tinai aku mitä, amon iä mangarak tjatjak idjä djahawa, itä! petak paham hagerek, matanandau babillem kilau andas, tuntang hapus bulan kilau daba.

13. Tinai bintang hong langit gagar akan petak, sama kilau batang sikon manggar buae awang manta, amon ionggä barat.

14. Tinai batanglangit lilap, kilau surat idjä imbalon; tuntang karä bukit karä pulau iindah bara kalekae.

15. Tinai karä radja hong petak, tuntang karä olo hai, karä mantir, karä olo tatau, karä olo kwasa, karä djipen, tuntang karä alo mardeka manjahokan arepe huang lowang petak, tuntang hong hungkap bukit batu,

16. Haiak hamauh dengan bukit tuntang batu hai tä, koe: Sewu, sangkulep ikäi, sahokan ikäi bara baun idjä mondok hundjun padadusan, tuntang bara kasangit Anaktabiri. — (Luk.23, 30.)

17. Krana andau hai kasangite djari sampai, äwe tau mananggong tä?

BAGI 7.

Malaikat Hatalla mentjatjak karä olo ala Hatalla, karä olo tä mendeng intu baun padadusan Hatalla.

1. Limbah tä aku mitä äpat malaikat mendeng intu

äpat pating petak, idjä mimbing äpat riwut tä idjä hong petak, belä riwut manampur petak, atawa tasik, äla kea manapi karä batangkaju.

2. Tinai aku mitä malai-
kat beken mandai bara äka
pelembut matanandau, iä tä
mimbing tjabat Hatalla idjä
belom. Maka hai aughe iä
tatchau, manjoho äpat ma-
laikat tä, idjä akac kwasä
djari inenga, nakara iä ma-
mapa petak tuntang tasik,

3. Koae: Äla mamapa pe-
tak, äla kea tasik, äla kea
karä batangkaju, sampai ikäi
djari mantjabat karä djipen
Hatallan ikäi intu lingkaue.

4. Maka aku mahining dju-
malah karä olo tä, idjä in-
tjabat; saratus äpat pulu
äpat kojän biti djari intja-
tjak bara karä hamputan Is-
rael.

5. Bara hamputan Juda
djari intjabat duäwalas kojän
biti; bara hamputan Ruben
djari intjabat duäwalas ko-
jän biti; bara hamputan Gad
djari intjabat duäwalas kojän
biti.

6. Bara hamputan Aser
djari intjabat duäwalas ko-
jän biti; bara hamputan Nap-
tali djari intjabat duäwalas
kojän biti; bara hamputan
Manase djari intjabat duä-
walas kojän biti.

7. Bara hamputan Simeon
djari intjabat duäwalas kojän
biti; bara hamputan Lewi

djari intjabat duäwalas ko-
jän biti; bara hamputan Is-
sakar djari intjabat duäwalas
kojän biti.

8. Bara hamputan Sebulon
djari intjabat duäwalas ko-
jän biti; bara hamputan Jo-
sep djari intjabat duäwalas
kojän biti; bara hamputan
Benjamin djari intjabat duä-
walas kojän biti.

9. Linbah tä aku mitä,
itä! kawan olo awang karä-
an haliai, idjä djaton taraisä,
idjä bara karä djalaban olo,
bara karä hamputae, bara
karä utuse, bara karä basae,
äwen tä mendeng intu baun
padadusan tä, tuntang intu
baun Anak-tabiri hapakian
klambi pandjang baputi, tan-
tang palapah korma intu le-
ngäe.

10. Äwen tatchau hai aughe,
koae: Selamat sin Hatallan
ikäi, idjä mondok hundjan
padadusan tä, tuntang sin
Anak-tabiri tä.

11. Maka karä malaikat men-
deng bakaliling padadusan,
hakaliling karä bakas tuntang
äpat talo-belom tä, palus ma-
hingkep naharep padadusan,
sambil manjembah Hatalla,

12. Koae: Amen. Tara, ka-
hai, kapintar, tarimakasih,
horumat, kwasä tuntang kaa-
bas akan Hatallan ikäi palus
katatahi. Amen.

13. Maka torabah idjä biti
bakas tä, sambil hamaub de-
ngangkue: Olo toh, idjä ba-

pakaian klambi baputi, äwe iä, bara kwe panumabe?

14. Maka koangku dengae: Tuanku, ikau katawan tä. Koae denganku: Djetä äwen, idjä djari dumah bara kadjakä idjä paham tä, tuntang iä djari mamenjau klambi pandjange, tuntang djari mamuti klambi pandjange huang dahan Anak-tabiri.

15. Tagal tä iä manaharep padadusan Hatalla, tuntang manjembah iä handau hamalem huang humae; idjä mondok hondjun padadusan karäh manganggarong äwen.

16. Djaton hindai äwen akan blau, djaton iä akan teab belaeie tinai; lason andau djaton akan buah iä, djaton kea lason talo beken.

17. Krana Anak-tabiri, idjä bentok padadusan tä, karäh manjakatik iä, tuntang magah iä akan tabasak danum belum; tinai Hatalla karäh mampuas karä djohon matä bara matan olo tä. — (*Masm.* 23.)

BAGI 8.

Tjatjak idjä udju tä ingarak; akan udju malaikat inenga udju sarunai; äpat malaikat mampahiau sarunai.

1. Maka amon iä mangarak tjatjak idjä udju tä, tä suni belaiä huang sorga, idjä pontong djam katahie birah.

2. Limbah tä aku mitä udju malaikat tä, idjä mendeng naharep Hatalla; udju sarunai inenga akan äwen.

3. Tinai malaikat beken aton dumah, iä tä manggapi mesbeh, tuntang mimbing dadupa bulau; maka arä garo inenga akae, mangat iä mingkes tä, tuntang lakudoan karä olo brasih, hundjun mesbeh bulau tä, idjä intu baun padadusan.

4. Tä asep garo tä tuntang lakudoan karä olo brasih njalumbo bara lengän malaikat tä naharep Hatalla.

5. Tä malaikat tä manduan dadupa, manjuange dengau apui bara mesbeh tä, palus mandjakabe akan petak. Tä, maka aton karuntong njahu kilat, tuntang petak paham bagerek.

6. Maka udju malaikat tä, idjä mimbing udju sarunai, manatap arepe, uka mampahiau tä.

7. Djadi, malaikat idjä solake maupahiau sarunaie. Tä salenga udjan batu tuntang apui, idjä habalut daha, djetä indjakah akan petak. Maka bagi telo hapus petak bakähu, tuntang bagi telo karä batangkaju bakähu, tinai karä oru babidjau lomos bakähu.

8. Limbah tä malaikat idjä duä tä mampahiau sarunaie. Tä talo idjä kilau bukit gantong, idjä bakähu, indjakah

akan tasik. Tā maka bagi telo tasik tā pelus mandjadi dala.

9. Tinai bagi telo karā talo belom, idjä huang tasik, matäi; tentang bagi telo karā banama rusak.

10. Limbah tā malaikat idjä telo tā mampahiau sarunaie. Tā bintang idjä hai, idjä manjala kilau sewan, gagar bara langit, palus djetä lawo buah bagi telo karä batanganum tuntang karä lowanganum.

11. Maka aran bintang tā ipu; tā bagi telo karä danum bapait heliai, kilau ipu; arä olo matäi awi danum tā, krana danum djari malik bapait.

12. Limbah tā malaikat idjä äpat mampahiau sarunaie. Djetä mawi bagi telo matanandau, tuntang bagi telo bulan, tinai bagi telo karä bintang, nakara bagi telo karä talo tā ingaput, mangat andau idjä bagi telo djaton blawa tinai, kalotä kea hamalem.

13. Tinai aku mitä mahining burong nasar trawang bentok langit, sambil hamauh hai aughe: Pajah! pajah! pajah äwen tā, idjä mukong petak, tagal augh sarunai beken ain malaikat telo tā, idjä akan mampahiau sarunaie tinai.

BAGI 9.

Malaikat idjä limä tā mampahiau sarunaie; kodjaka idjä selake tā, sangkalap idjä kilau kala ampie. Malaikat idjä djahawen tā mampahiau sarunaie, äpat malaikat idjä imasong bengtak.

1. Maka malaikat idjä limä tā mampahiau sarunaie. Tā aku mitä bintang, idjä djari gagar bara langit akan petak; anakkuntjin naraka inenga akæ.

2. Palus iä muap lowang naraka. Maka asep nampaur bara lowang tā, kilau asep apui paham; tā matanandau tuntang ambo petak ingapat awi asep lowang tā.

3. Bara asep tā sangkalap blua akan petak, tuntang kwasa inenga akæ, kilau kwasan kala hundjan petak.

4. Maka iä ingahana mampa oru hong petak, äla kea karä ampin talo bahidjau, äla kea batangkaju, baja mawi olo tā bewäi, idjä djaton tjatjak Hatalla intu lingkaue. — (7,3.)

5. Maka kwasa inenga akæ, djaton uka mampatäi olo tā, tapi uka olo tā ingapähæ limä bulan katabie; maka iä mangapähä kilau kala maugapähä, amon iä muntut olo.

6. Huang karä andau tā olo karäb mangandahau mampatäi, tapi djaton sendau; iä karäb haus handak matäi,

tapi pampatäi hadari bara iä.

7. Maka ampin sangkalap tä kilau hadjaran, idjä tatap hapan perang, hundjun takoloke aton kilau makota idjä ampiampin bulau, tuntang baue kilau baun olon.

8. Balaue kilau balau olo bawi, tinai kasingae kilau kasingan singa.

9. Iä hasangkarut kilau sangkarut sanaman, tuntang kamähus palapase kilau augh arä kareta, amon kutoh hadjaran hadari haiak, tanggoh perang.

10. Ikohe kilau ikoh kala, tuntang habuntut lawin ikohe; maka iä bara kwasa mangapähä olo kalunen limä bulan katahie.

11. Maka karä malaikat naraka tä aton radjae; arae tumon basan Ibrani: Abadon; tumon basan olo Hellenes arae tä: Apolion. (*Rimae: parusak.*)

12. Kadjakä idjä solake tä djari halau, itä! duä kadjakä akan dumah hindai limbah djetä.

13. Maka malaikat idjä djahawen tä mampabiau sarunaie. Tä aku mahining augh blua bara äpat pampang mesbeh bulau tä, idjä intu baun Hatalla,

14. Idjä hamaub dengan malaikat idjä djahawen tä, idjä mimbing sarunai: Engkak äpat malaikat, idjä ima-

song darah Euprat, batang-dauum lombah tä.

15. Tä äpat malaikat djetä iengkak, idjä djari tatap akan djam, akan andau, akan bulan, tuntang akan njelo, nakara iä mampatäi bagi telo karä olo kalunen.

16. Maka karä kawan perang idjä mukong hadjaran, sampai handuä sapulu kojau lipet sapulu kojau karäe; maka aku mahining djumalah karäe.

17. Maka huang talo gitangku tä aku mitä hadjaran tä, tuntang idjä mukonge, iä hasangkarut bahandang kilau apui, tinai biru, tuntang kilau barirang; maka takolok hadjaräe tä kilau takolok singa, bara njamae aton blua apui, asep, tuntang barirang.

18. Awi talo telo tä bagi telo karä olo kalunen impatäi, iä tä: awi apui, asep, tuntang barirang tä, idjä blua bara njamae.

19. Krana kaabas hadjaran tä intu njamae, tuntang ikohe; krana ikohe kilau handipä, djetä bara takolok, hapan tä iä marusak olon.

20. Maka karä olo beken tä, idjä djaton impatäi awi talo pangapähä tä, djaton djari hobah bara karä gawia lengäe, uka iä terai manjembah karä dewa, karä hampatong dewa bulau salaka, tambaga, batu, kaju, idjä

puna djaton tau mitä, djaton tau mahining, djaton tau manandjong.

21. Djaton kea olo tä hobah bara karä kabigale, pamulih, pahabandong, pama-keu.

BAGI 10.

Malaikat idjä paham kaabase manalih mimbang surat, tuntang mananan; wajah malaikat idjä udju tä mampahiau sarunaie, maka karä gawin Hatalla karäh ilalus; Johannes kuman surat tä.

1. Tinai aku mitä malaikat beken idjä abas mohon bara langit; iä tä hapakaian baunandau, tuntang liu hundjun takoloke, tinai baue kilau matanandau, paie kilau djahi apui.

2. Maka intu lengäe aton surat korik, idjä bukäi, paie gantaue ingkese hong tasik, tinai pais sambile hundjun petak;

3. Haiak mantebau, hai aughe, kilau sakungkong singa; maka haiak iä mantebau, njaho tä mangaruntong aughe.

4. Djadi, limbah njaho udju tä djari mangaruntong aughe, aku handak manjurat tä; tapi aku mahining augh bara langit, hamaub dengangku: Tutup augh idjä djari insanen njaho udju tä, äla manjurate.

5. Maka malaikat tä, idjä

gilangku mendeng hundjun tasik tuntang petak, manantadjok lengäe gantaue akan langit,

6. Tuntang sumpah manjwut idjä belom palus kata-tahi tä, idjä djari mandjadian langit tuntang karä talo huange, tinai petak tuntang karä talo hundjue, tinai tasik dengan karä talo huange: djaton karäh aton endäh hindai.

7. Tapi huang karä andau augh malaikat idjä udju tä mampahiau sarunaie, maka kahandak Hatalla idjä basilim tä karäh tulus, kilau iä djari mananan tä akan karä reware, nabi tä.

8. Limbah tä augh idjä djari biningku bara sorga tä, hamaub tinai dengangku, koe: Lius, duan surat korik idjä bukäi tä, idjä intu lengän malaikat, idjä mendeng hong tasik tuntang petak.

9. Tä aka mananggoh malaikat tä, tuntang hamaub dengae: Djuluk surat korik tä akangku. Maka koe dengangku: Duan, telen djetä; djetä karäh mamait knaim, tapi buang njamam djetä karäh manis kilau madu.

10. Palus aku manduan surat korik tä bara lengän malaikat, tuntang maneläe; maka djetä manis buang njamangku, kilau madu, tapi limbah aku djari maneläe, keningku bepait awie.

11. Tä iä hamaub dengangu: Ikau akan manudjum tinai mawi arä utus, arä djalahan olo, arä basa, tuntang arä radja.

BAGI 11.

Duä sakin Hatalla; kadjakä duä tä djari halau; sarunai idjä udju tä impahiau.

1. Maka därerh inenga kangku, idjä kilau sokah ukur ampie; tä malaikat tä hamaub: Mendeng, ukur human Hatalla tuntang mesbeh tä, tinai karä äwen idjä manjembah huang tä.

2. Tapi tambiran idjä intu ruar human Hatalla tä naughe bewäi, äla mukure, krana djetä djari inenga akan olo kapir; olo tä karäh malitek lewu idjä brasih äpat pulu duä bulan katahie.

3. Maka aku handak manenga kwasa akan saksingku duä, äwen karäh manudjum sakojan duä ratus djahawen pulu andau, hapakaian bidak.

4. Iä tä duä batangundus tä, duä tantahan sombo tä, idjä mendeng intu baun Hatalla, Tempon petak. — (*Sagh.4,3.11.*)

5. Amon olo handak mamapa äwen duä tä, spui karäh blua bara njamae, mampalomos karä musohe; tinai

amon olo handak mamapa iä, djaton tau dia olo tä impatäi kalotä kea.

6. Äwen tä kwasa matöp langit, sampai djaton udjan sangkom karä andaue masanan aughe, tuntang iä kwasa mawi karä danum, mobah djetä mandjadi daha; tinai sasining kahandake iä kwasa mawi petak hapan arä ampin kapähä. — (*1.Radja. 17. — 2.Mos.7,19.*)

7. Maka amon iä djari mahapus kasaksiae, tä meto, idjä mandai bara naraka tä, karäh mangalahi iä, tuntang mampalah iä, sambil mampatäi iä. — (*13,1.*)

8. Hantue karäh lalantong hong djalan lewu hai tä, idjä inggarä antaantai Sodom tuntang Misir, äka Tuhan ita djari injampalaki kea.

9. Maka baris karä utus, karä ungkup, karä basa, karä djalahan olo karäh mitä hantun äwen tä katelo tinai idjä pontong andau, iä djaton manjoho hantu tä ingubur.

10. Maka karä olo idjä mukong petak karäh handjak tagal äwen duä tä matäi, tuntang baramirami, hapait panenga akan sama arepe, basa nabi duä tä djari mangapähä karä olo idjä mukong petak.

11. Tapi limbah tengah kempat tä rogh pabelom bara Hatalla tamä äwen duä tä,

palus iä mendeng, tuntang kikäh paham manjangkulep karä olo, idjä mitä iä.

12. Limbah tä äwen duä tä mabining augh hai bara sorga hamauh dengae: Dai kantoh! Palus äwen mandäi akan sorga, huang baunaudau, haiak karä musohe mitä iä.

13. Maka djam tä kea petak paham hagerek, tuntang bagi sapulu lewu tä balong-kang, tinai awi petak hagerek udju kojan olo matäi, maka olo beken paham mikäh, tuntang mahorumat Hatalla, Tempon sorga.

14. Kadjakä idjä duä tä djari halau; ita! kadjakä idjä telo dumah badjeleng.

15. Maka malaikat idjä udju tä mampahiau sarunaie. Tä arä augh hai lembut huang sorga, koe: Hapus karadjaan kalunen mandjadi ain Tuhan ita, tuntang ain Kristus ajue! Iä karäh marentah palus katatabi.

16. Tä duä pulu äpat karä bakas tä, idjä mondok hundjun padadusae intu baun Hatalla, mahingkep, sambil manjembah Hatalla,

17. Koe: Ikäi manarimakasih intu ikau, Tuhan, Hatalla idjä djaton tikas kwasam, idjä aton, tuntang djari aton, idjä akan dumah! basa ikau djari mambatak kwasam idjä paham, palus marentah.

18. Karä utus olo djari

blait, tapi toh kalaitm djari sampai, tuntang wajah olo matäi akan imaläh, tinai uka manenga upah karä djipem, nabi tä, tuntang karä olo brasih, tinai olo handiai, idjä mikäh aram, olo korik olo hai; tinai uka ikau marusak karä olo tä, idjä djari marusak petak.

19. Maka human Hatalla, idjä huang sorga tä, *iuap*, tuntang patin-djandji mamala huang huma; palus lembut kilat, augh, tuntang njabo, balalu petak hagerek, tinai udjan batu haihai.

BAGI 12.

Olo bawi, idjä hapakaian matanandau, handak manak; naga handak menelen snake; Michael mangalahi naga; naga inganan akas petak, iä handak marusak olo bawi tä.

1. Maka kata hai mamarah hong sorga, iä tä: olo bawi, idjä hapakaian matanandau, tuntang bulan penda paie, tinai hundjun takoloke aton makota bintang duä-walas.

2. Maka iä batih tuntang manangis, basa iä paham kapäbäe, handak luas.

3. Tinai kata beken mamala huang sorga; itä! aton naga hai behandang, udju takoloke, sapulu tandoke, tuntang intu takoloke udju makota.

4. Tinai ikohe manamput bagi telo karä bintang hong langit, mandjakah tä hundjun petak. Maka naga tä mendeng naharep olo bawi tä, idjä bandak luas, nakara iä manelen anake, sana iä luas.

5. Maka iä manak hatuä, idjä akan manjakatik karä olo kapid hapan sokah sanaman. Palus anake ihakan intu Hatalla, akan padadusae.

6. Maka olo bawi tä hadari akan padang benjem, hetä kaleka idjä injimpan Hatalla akae, mangat iä imbelom hetä ~~sokojan~~ duä ratus djahawen pulu andau.

7. Maka lembut klahi huang sorga; Mighael tuntang malaikat ajue mangalahi naga tä, tinai naga tuntang malaikat ajue mangalahi kea. — (*Dan.10,13.*)

8. Tapi iä djaton tau manang, tuntang kaleka djaton hindai akae huang sorga.

9. Palus naga hai tä, iä tä handipä bakas tä, idjä bagarä bilis, setan, idjä mamपालाजंग salepah kalunen, inganan akan petak, tuntang karä malaikat ajue inganan haiak iä. — (*1.Mos. 3,1.*)

10. Tä aku mahining augh hai huang sorga, koae: Toh salamat djari impendeng, tuntang kasbas karadjaan Hatallan ita, tinai kwasan Kristus ajue, krana idjä panda-

wa tä, idjä handau hanalem djari mandawa paharin ita intu Hatalla, djari inganan kaliwa.

11. Paharin ita djari mamपालाह iä awi dahan Anak-tabiri, tuntang awi augh kasaksiae; iä djaton djari sinta pambelom sampai matäi.

12. Tagal tä handjahandjak keton karä sorga, tuntang keton handiai idjä huange! Pajah petak tuntang tasik! krana setan djari mohom tanggoh keton, tuntang paham kalaite, basa iä katawan, wajahe puna pandak hindai.

13. Djadi, amon naga tä mitä arepe inganan akan petak, maka iä manggoang olo bawi, idjä djari manak hatuä tä.

14. Tapi akan olo bawi tä inenga duä palapas burong nasar hai tä, mangat iä trawang akan padang benjem, tanggoh kalekae, idjä hetä iä impakanan idjä wajib, tinai duä wajah, tinai satangah wajah, kedjau bara bau handipä tä.

15. Maka handipä tä mamura danum bara njamae, kilau batangdanum, mawi olo bawi, bandak mambuseng iä.

16. Tapi petak mawat olo bawi, marakang arepe, maneah batangdanum, idjä djari imura naga.

17. Maka naga paham basingi olo bawi, tä, palus lius, nakara iä mangalahi awang

beken tä, idjä mahaga pre-
tah Hatalla, tentang mimbung
kasaksian Jesus Kristus.

BAGI 13.

Meto lembut bara tasik, naga tä mane-
nga kwasae akæ; meto beken lembut,
madjik karä olo, aka iä manjembah
meto idjä solake tä.

1. **M**aka aku impendeng
intu pasisir tasik. Tä aku
mitä meto lembut bara tasik,
idjä sapulu tandoke, tuntang
utju takoloke, tinai intu
karä tandoke aton sapulu
makota, tuntang intu karä
takoloke aton ara idjä ma-
nawah Hatalla. — (Dan.7,7.)

2. Maka meto, idjä gitang-
ku tä, kilau harinaung am-
pie, päie kilau pain bahuang,
njamae kilau njaman singa.
Maka naga tä manenga ka-
abæse akæ, tuntang padadu-
sæ, tinai kwasæ idjä paham.

3. Maka aku mitä takoloke
idjä kilau bahimang baka
matäi, tapi himange tä halit
tinai, tä salepah kalunen he-
ran, ompat meto tä,

4. Haiak manjembah naga,
basæ iä djari manenga kwasæ
akan meto tä; tinai iä ma-
njembah metoh tä, koæ:
Æwe kilau metoh tä? Æwe
tau mangalahie?

5. Maka njamä inenga
akæ, idjä badjoho kotake,
manawah Hatalla; tinai kwasæ
djari inenga akæ hapan ma-

wi telo kalotä äpat pulu
duä bulæ.

6. Maka meto tä marakeng
njamae, manawah Hatalla,
tentang manapa aræ, tinai
humæ, tinai kara äwen idjä
melai huang sorga.

7. Tinai kwasæ inenga
akæ, uka mangalahi olo bra-
sah, sambil mampalah äwen;
kwasæ djari inenga akæ ma-
hundjun karä djalahau olo,
karä hamputan, karä basa,
karä utus olo.

8. Maka olo handiai idjä
mukong petak karäh ma-
njembah meto tä, olo handiai,
idjä aræ djaton djari taræ-
surat huang surat pambelom
ain Anak-tabiri tä, idjä djari
injembalih, bara tauwapan
kalunen.

9. Idjä bara pinding, bush
iä mahining!

10. Amon olo mimbis ta-
wanan, iä kea karäh tawa-
nan; amon olo mampatäi ha-
pan padang, iä kea akan ma-
täi awi padang. Hetä patut
kaketep tuntang kapertjajan
olo brasah. — (14,2.)

11. Tinai aku mitä meto
beken lembut bara petak,
djetä duä tandoke, kilau
tandok Anak-tabiri, tapi dje-
tä hakotak sama kilau naga
tä.

12. Iä tä hapan karä kwa-
san meto idjä solake tä intu
baun djetä kea, palus iä
mimbis petak tuntang olo
handiai idjä mukong manjem-

bah meto idjä solake tä, idjä himange baka matäi tä djari halit.

13. Tuntang iä mawi kata hai, sampai iä manjoho apui kea lawo bara langit intu baun olo handiai. — (*Matt.* 24,24.)

14. Iä mampalajang karä olo, idjä mukong petak, hapan karä kata, idjä djari inenga akae, uka malaluse intu baun meto beken tä; iä manjoho karä olo idjä mukong petak manampa hampatong, tamunan meto tä, idjä djari impahimang padang, tuntang djari belom haluli.

15. Tinai kwasa inenga akae, nakara iä manenga rogh akan hampatong, tamunan meto tä, sampai hampatong meto tä tau hakotak kea; palus iä manenga prentah, olo handiai, idjä djaton handak manjembah harupatong meto tä, indu impatäi.

16. Tinai iä manantubi olo handiai, olo korik olo hai, olo tatau tuntang olo pähä belom, olo mardeka tuntang djipen, mangat äwen ingatan intu lengäe gantaue, atawa intu lingkaue;

17. Sampai dialo idjä biti tau mamili atawa mandjual; djaka iä djaton bara kata tä, aran meto tä, atawa angkan arae.

18. Hetoh kapintar. Buah olo idjä pintar manirok angkan meto tä, krana djetä

angkan olo, angkae tä djahawen ratus djahawen pulu djahawen.

BAGI 14.

Anak-tabiri tuntang djalahae mendeng hündjun bukit Sion; malaikat mamudji olo, äla leket dengan meto tä; kalunen inggotem.

1. Maka aku mitä, itä! Anak-tabiri tä mendeng hündjun bukit Sion, tuntang haiak dengae aton saratus äpat pulu äpat kojan biti; intu lingkau olo tä arae tuntang aran Bapae djari injurat.

2. Tinai aku mabining augh bara sorga, kilau gotok danum soho, kilau augh njaho paham; augh tä hiningku kilau augh olo idjä musik kitara.

3. Äwen manjanji njanji taheta intu baun padadusan, tuntang äpat talo-belom, tinai karä bakas tä; maka dialo idjä biti tau mangadji njanji tä, baja saratus äpat pulu äpat kojan biti tä bewäi, idjä djari inewus bara petak.

4. Äwen tä, idjä djaton djari ingihal awi olo bawi, krana äwen budjang tunduh; äwen manuntut Anak-tabiri, alo akan kwekwe panggoete; iä djari inewus bara marak karä olo kalunen, indu tambakas ungkup Hatalla tuntang Anak-tabiri.

5. Intu njamae djaton djari sondau tipu, krana äwen djaton bukue tau impudji.

6. Tinai aku mitä malai-kat beken, idjä trawang intu bentok langit, intu iä aton Ewangelion idjä katatabi, uka iä masanan brita babalap akan olo awang mukong petak, akan karä djalaban, akan karä hamputan, akan karä basa, akan karä utus olo.

7. Iä tä hamauh, hai aughe: Awi keton mikäh Hatalla, tenga horumat akae, krana djam hukume djari sampai; sembah iä, idjä djari mandjadian langit, petak, tasik, tuntang karä hatangdanum.

8. Tinai malaikat beken, idjä duä, manuntut iä, koe: Iä djari balongkang, iä djari balongkang, Babilon, lewu hai tä, idjä djari mampihop karä utus olo hapan anggor kalait, kandjie tä.

9. Tinai malaikat idjä telo manuntut äwen, idjä hamauh, hai aughe: Amon olo manjembah meto tä tuntang hampatonge, haiak manarima katae intu lingkaue atawa intu lengäe:

10. Iä akan impihop hapan anggor kalait Hatalla, idjä djaton pohos asi huang sangkir kalaite; iä karäb ingapähä hapan apui berirang, intu baun karä malaikat idjä brasih, tuntang Anak-tabiri.

11. Tä asep kapähäe ngang-

käwulngangkäwul palus katatabi; iä djaton bara kasenang handau hamalem, karä äwen idjä manjembah meto tuntang hampatonge, atawa idjä manarima katan aran meto tä.

12. Hetob patut kaketep olo brasih, idjä mabaga prentah Hatalla, tuntang kaper-tjaja dengan Jesus.

13. Tinai aku mabimbing *aughe* bara sorga hamauh: Surat: selamat toto olo matäi, idjä mahotus huang Tuhen, palus bara katontoh. Toto, koan Rogh, äwen malajan bara kapähän gawie, krana karä gawie ompat iä.

14. Tinai aku mitä, itä! baunandau baputi, huudjun baunandau tä aton mondok idjä kilau Anakolon, intu takoloke aton makota bulau, tuntang intu lengäe aton gento idjä manjihi.

15. Maka malaikat beken blua bara human Hatalla, idjä hai aughe mantebau idjä tä, idjä mondok huudjun baunandau: Soho gentom, getem, krana wajah getem djari sampai, basa talo inggetem hong petak djari masak.

16. Tä idjä mondok huudjun baunandau tä mawi petak hapan gentoe, palus petak inggetem.

17. Tinai malaikat beken blua bara human Hatalla idjä huang sorga, iä tä kea mimbing gento idjä manjihi.

18. Tinai malaikat beken blua bara mesbeh, idjä kwas dengan apui; tuntang paham aughe iä mantebau idjä mimbing gento manjihi tä, koae: Soho gentom idjä manjihi, getem bua anggor petak tä, krana buae djari masak.

19. Tä malaikat tä mawi petak hapan gentoe, manggetem bua anggor petak tä, palus mandjakahe akan pähes idjä hai tä, djetä kalait Hatalla.

20. Maka pähes tä ihundjeng ruar lewu; tä daha blua bara kaleka pähes tä, sampai lelep gandalin hadjaran; sakojan djabawen ratus stadia kakedjau patatai daha tä. — (*Jes.63,3.*)

BAGI 15.

Udju malaikat tä, idjä mimbing udju sangkir kadjakä tä, idjä rahian haliai.

1. Limbah tä aku mitä kata beken huang sorga, idjä hai tuntang heran, iä tä: udju malaikat, iä mimbing udju kadjakä tä idjä rahian haliai, krana huang djetä kalait Hatalla djari bapus.

2. Tinai aku mitä, aton kilau tasik saramin, idjä habalut apui, maka karä olo, idjä djari manang dengan meto tä, tinai dengan hampatonge, tuntang dengan ang-

kan arae, äwen tä mendeng darah tasik saramin tä, haiak mimbing kitaran Hatalla;

3. Sambil manjanji njanjin Moses, rewar Hatalla, tuntang njanjin Anak-tabiri, koae: Hai tuntang heran karä gawim, o Tuhan, Hatalla idjä djaton tikas kwasam! tetek tuntang budjur karä djalam, o Radjan karä utus olo! — (*5.Mos.32.*)

4. Æwe djaton akan mikäh ikau, o Tuhan, tuntang djaton indu mahorumat aram? Krana tikas ikau bewäi idjä budjur; krana karä utus olo karäh dumah, manjembah ikau, krana karä hukum ajum idjä budjur djari bakarinah.

5. Limbah tä aku mitä, maka human patin-kasaksian huang sorga iuap.

6. Tuntang malaikat udju tä, idjä mimbing udju kadjakä tä, blua bara huma tä, hapakaian benang brasih idjä baputi lentah, tuntang usoke hababat bulau.

7. Idjä bara äpat talo-belom tä mandjuluk akan malaikat udju tä bandjeuan sangkir bulau, basuang kalait Hatalla idjä belom bara katatahi palus katatahi.

8. Palus human Hatalla basuang asep, idjä awi kahain Hatalla tuntang kwasae; maka dialo idjä biti tau tamä human Hatalla, njamah

udju kadjakä idjä imbing malaikat udju tä djari hapus.

BAGI 16.

Malaikat manusuh lepalepah sangkire, idjä besuang kalait Hatalla.

1. Limbah tä aku mahining augh hai bara human Hatalla tä, idjä manjoho malaikat udju tä: Lius, tusuh lepalepah akan petak udju sangkir tä, idjä äka kalait Hatalla.

2. Tä idjä solake tä lius, manusuh suang sangkire akan petak. Palus lembut luta papa hai intu karä olo idjä äka meto tä, tuntang idjä manjembah hampatonge.

3. Tinai malaikat idjä duä manusuh suang sangkire akan tasik. Palus tasik mandjadi kilau dahan olo matäi, tuntang karä talo belom handiai, idjä huang tasik, lepah matäi.

4. Limbah tä malaikat idjä telo manusuh suang sangkire akan karä batangdanum, tinai akan karä lowang danum, balalu uras djetä mandjadi dahan.

5. Tä aku mahining malaikat karä danum tä hamaub: Ikau toto budjur, o Tuhan, idjä aton, tuntang djari aton, ikau idjä tetek, basa ikau djari malalus hukum toh.

6. Krana olo tä djari manusuh dahan olo brasib tuntang dahan karä nabi, toh dahan kea djari hapam mampihop äwen; toto, patut olo tä buah talo kalotä.

7. Tinai aku mahining idjä beken bara hila mesbeh hamaub: Joh Tuhan, Hatalla idjä djaton tikas kwasam! karä hukum ajum uras budjur toto.

8. Tinai malaikat idjä äpat manusuh sangkire intu matanandau, tuntang kwasa djari inenga akac, uka mangapähä olo hapan apui.

9. Tä olo kalunen ingapähä awi lasoe paham, palus iä mamapa aran Hatalla, idjä tempon karä kadjakä tä; tapi äwen djaton hobah, mangat mahorumat iä.

10. Tinai malaikat idjä limä manusuh suang sangkire intu padadusan meto tä. Tä karadjae ingaput. Maka olo metet djelac awi kapähäe,

11. Sambil manjapa Hatalla, Tempon langit, sabab karä kapähäe, tuntang sabab lutae; tapi iä djaton hobah bara karä gawie.

12. Limbah tä malaikat idjä djahawen manusuh suang sangkire akan batangdanum lombah, Euprat tä. Palus djetä teah, nakara tatapdjalan akan karä radja, idjä idu dumab bara hila timor.

13. Tinai aku mitä bara njaman naga, tuntang bara

njaman meto tä, tinai bara njaman nabi panandjaro tä aton blua telo rogh kihal, kilau bakotak.

14. Krana djetä rogh karä dewa, idjä mawi kata heran, tuntang hagoet manalih karä radjan hapus petak, mirak äwen akan klahi intu andau hai ain Hatalla, idjä djaton tikas kwasae.

15. Itä! aku dumah kilau maling. Selamat idjä mandjaga, tuntang mahaga pakaiäe, belä iä manandjong halowai, tuntang kahawäe gitan.

16. Maka iä djari mamumpung karä olo tä intu kaleka, idjä tumon basan Ibrani inggarä Armagedon.

17. Limbah tä malaikat idjä udju manusuh sangkire akan hapus belat langit. Palus augh hai blua bara human Hatalla huang sorga, tuntang bara padadusan tä, koae: Djari!

18. Balalu kilat lembut, tuntang arä augh, tinai njaho; palus petak paham hagerek, katahin olo kalunen hundjun petak, petak djaton pudji hagerek kalotä kapabame.

19. Maka lewu hai tä imbagi bagi telo, tuntang karä lewun olo kapir balongkang; Hatalla mingat Babilon idjä hai tä, nakara iä mampihop iä hapan sangkir, idjä basuang anggor kasangit kalaite.

20. Palus karä pulau hadari, tuntang karä bukit djaton hindai.

21. Tuntang udjan batu hai lawo bara langit mawi olo kalunen, genep bawake bebat sapikul; maka olo tä manjapa Hatalla sabab kadjakäe awi udjan batu tä, krana kadjakä tä paham haliai.

BAGI 17.

Lontäi tä buah hukum.

---

1. Limbah tä: idjä biti bara malaikat udju tä, idjä mimbing udju sangkir bulau tä, mananggoh bakotak denganku, koae: Kantoh ikau, aku handak mamprahan akam hukum kapala lontäi, idjä mondok hundjun kutoh dandum.

2. Idjä dengäe karä radjan petak djari habandong, tuntang olo idjä mukong petak djari babusau awi anggor kandjie tä.

3. Palus iä mimbit aku huang rogh akan padang benjem. Hetä aku mitä olo bawi mukong meto bahandang, djetä kutoh arae manawah Hatalla; aton udju takoloke tuntang sapulu tandoke.

4. Maka olo bawi tä hapakaian benang purpur tuntang baludu, tinai iä imbungas dengan bulau, hintan,

tuntang mutiara; iä mimbing intu lengäe sangkir bulau, idjä basuang talo kabelä, basuang kihal kandjie.

5. Intu lingkaue aton tarasurat arae, iä tä: Talo basilim, Babilon idjä hai tä, indu karä sapangan tuntang karä kihal hundjun petak.

6. Maka aku mitä olo bawi tä babusau awi dahan karä olo brasih, tuntang dahan karä saksin Jesus. Tä aku paham heran, amon aku mitä iä.

7. Maka malaikat hamauh denganku: Buhen ikau heran? Aku bandak manarang akam talo basilim, idjä tahu olo bawi tä, tuntang meto tä, idjä iukonge, idjä udju takoloke tuntang sapulu tandoke tä.

8. Meto tä, idjä djari gitam, djari aton, tuntang djetä djaton tinai, tapi djetä karäh lembut haluli bara naraka, palus karäh lius akan kabanasa, tuntang karä olo idjä mukong petak karäh herau, karä äwen idjä arae djaton tarasurat huang surat pabelom bara tampanan kalunen, amon äwen mitä meto tä, djetä djari aton, tuntang djaton tinai, amon djetä haluli tinai.

9. Hetoh patut kaharati idjä bara kapintar. Udju takoloke tä, djetä udju bukit, idjä hundjun tä olo bawi tä mondok.

10. Tinai djetä udju radja kea; idjä liuwä tä djari balongkang, tinai idjä magon aton, tuntang idjä tinai hindai djari lembut; maka amon iä dumah, tä iä akan melai handjulo.

11. Maka meto tä, idjä djari aton, tuntang djaton tinai, djetä kea idjä hanja tä, iä baris äwen udju tä kea, tuntang iä lius akan kabanasa.

12. Maka sapulu tandoke tä, idjä djari gitam, djetä sapulu radja, idjä hindai djari aton karadjaac; tapi äwen tä karäh mandino kwasa kilau radja akan idjä djam, bajak dengan meto tä.

13. Äwen tä bulat bapakat, tuntang manjaragh kwasa akan meto tä.

14. Äwen tä karäh mangalahi Anak-tabiri, tapi Anak-tabiri karäh mampalah äwen, krana iä puna Tuhan karä tuan, Radjan karä radja, tinai hindjä Anak-tabiri karä olo irawäi, olo intih, olo idjä pertjaja.

15. Tinai koe denganku: Karä danum tä, idjä djari gitam, äka lontäi tä mondok, djetä karä djalahan, karä hamputan, karä utus olo, karä basa.

16. Maka sapulu tandoke, idjä djari gitam, tuntang meto tä, uras karäh basingi lontäi tä; iä karäh marusak manpalowai iä, tuntang ku-

man isie, tinai mangähu iä hapau apui.

17. Krana Hatalla djari madjak atäie, uka malalus kahandake, tinai uka äwen bulat kahandake, manenga karadjae akan meto tä, sampai karä augh Hatalla djari tulus.

18. Maka olo bawi tä, idjä djari gitam, djetä lewu hai tä, idjä mimbing karadjaan mahundjun karä radja hong petak.

BAGI 18.

Babilon tä irusak; olo ungkup Hatalla akan mindah bara hetä; karä radja tuntang dagang manatum lewu tä, olo brasih manara Hatalla tagal iä rusak.

1. Limbah tä aku mitä malaikat beken mohon bara langit, idjä hai kwasae, petak implawa awi kahaie.

2. Iä paham mantehau, hai aughe, koe: Djari balongkang, iä djari balongkang, Babilon idjä hai tä, tuntang mandjadi äka karä dewa, äka karä talo kihal, äka karä burong idjä kabelä tuntang kadjilek.

3. Basa karä utus olo djari mibop auggor kalait, kandjie tä, tuntang karä radjan petak djari habandong dengae, tinai karä dagang petak djari tatau awi kutob karamie.

4. Tinai aku mahining augh

beken bara langit, koe: Blua bara iä, o ungkup ajungku, uka äla keton tamput karä dosae, belä keton buah bagin karä kadjakäe.

5. Krana karä dosae sempak langit, tuntang Hatalla mingat karä kadarhakae.

6. Baläh iä, kilau iä djari mawi keton, baläh karä gawie salipet haream. Huang sangkir, takare akan keton, tusuh akae salipet karäe.

7. Tumon iä djari mampahai tuntang mampahara arepe, tumon tä awi mangapähä mandjakä iä. Krana koe huang atäie: Aku toh mondok kilau radja bawi, aku djaton balo, aku djaton karäh katawan kadjakä.

8. Tagal tä karä kadjakäe karäh buah iä haiak huang andau idjä, pampatäi, kahetang, elau; apui karäh mangähu iä. Krana Tuhan Hatalla, idjä mahukum iä, toto abas.

9. Maka karä radja kalunen, idjä djari habandong dengae, tuntang djari rami-rami dengae, karäh manangis, manatum iä, amon iä mitä kangkewus asep kähue.

10. Bara kedjau äwen karäh mendeng, sabab iä mikäh kapähäe, sambil hamauh: Kajah! kajah! lewu Babilon idjä hai tä, lewu idjä kwasä tä! krana hukum akam djari buah ikau haiak huang djam idjä.

11. Tinai karā dagang hong petak karāh manangis, manatum iā, basa dialo idjä bitu mamili karā dagangas hindai.

12. Karā dagangan bulau, salaka, hintan, mutiara, benang lamos, purpur, satara, baludu, tinai karā ampin kaju garo, karā ampin ramo garing, karā ampin ramo kaju idjä paham barega, ramo tambaga, sanaman, batu marmor;

13. Tinai kaju manis, garo, minjak, manjan, anggor, undus, tunek tepong, paräi, meto tanggangan, tabiri, hadjaran, kareta, tinai bereug tuntang hambaruan olo.

14. Karā bua, idjä kipen atäim, djari nihau bara ikau, tuntang talo handiai idjä mangat bahalap uras djari nihau bara ikau, ikau djaton karāh sondau talo tä hindai.

15. Karā dagang, idjä badjual talo kalotä, idjä djari tatau awi tä, karāh mendeng kakedjau, sabab iä nikäh kapähäe, tuntang manangis, manatum,

16. Sambil hamauh: Kajah! kajah! lewu hai tä! idjä djari hapakaian benang lamos, purpur, baludu, idjä djari imbungas hapan bulau, hintan, mutiara; krana huang djam idjä karä panataue tä djari rusak.

17. Tinai karä tempon banama, karä olo parujar, ka-

rä anak-banama, tuntang olo handiai idjä basatiar hong tasik mendeng kakedjau,

18. Sambil mangkariak, amon iä mitä asep kähue tä, koe: Lewu kwe idjä sama kilau lewu hai tä?

19. Palus äwen manawar kawo hundjun takoloke, sambil mangkariak, manangis, manatum, koe: Kajah! kajah! lewu hai tä! idjä djari manatau karä awang tempon banama hong tasik, awi karamie; krana huang djam idjä iä djari rusak.

20. Handjak tagal iä, o sorga! tuntang keton karä olo idjä brasih, karä rasul, karä nabi! krana Hatalla djari malalus augh hukum keton mawi iä.

21. Maka malaikat idjä abas manggatang batu, idjä kilau bindang hai, palus mandjakahe huang tasik, koe: Kalotä kapalus Babilon, lewu hai tä, karāh indjakah, tuntang djaton sondau hindai.

22. Augh karä olo idjä musik kitara, tuntang augh olo panjanji, olo panjuling, olo panjarunai djaton karāh tarahining hindai huang ikau, dialo idjä tukang karä talo karāh sondau hindai huang ikau, augh bindang, äks mamipis tepong, djaton hindai karāh tarahining huang ikau.

23. Kalawan sumber djaton hindai karāh lalendang huang ikau, tinai augh bakalbanä

atawa pisek djaton hindai karäh tarahining huang ikau. Krana dagang baris ajum djari tuan hai bundjun petak; krana hapan seherm ikau djari mampalajang karä utus olo.

24. Tuntang huang lewu tä djari sondau dahan karä nabi, tuntang karä olo brasih, tui ai dahan olo handiai, idjä djari impatäi bundjun petak.

BAGI 19.

Kawan talo belom huang sorga manara Hatalla, basa iä djari mahukum lontäi tä; Jesus haluli bara sorga mahukum meto tä.

1. Limbah tä aku mahining augh hai, augh karä talo belom huang sorga, koe: Haleluja! selamat, kahai, tuntang kwasa akan Tuhan, Hatallan ita.

2. Krana karä hukum ajue uras toto tuntang budjur, basa iä djari mahukum kapalä lontäi tä, idjä djari mangibal petak awi kandjie, palus djari mamaläh dahan karä reware, idjä djari inusuh lengän lontäi tä.

3. Maka handuä tinai äwen bamauh: Haleluja! asepe ngangkäwul palus katatahi.

4. Maka duä pulu äpat karä bakas, tuntang äpat talo-belom tä mahingkep, manjembah Hatalla, idjä mon-

dok bundjun padadusan tä, koe: Amen, Haleluja!

5. Tinai aton augh blua bara padadusan, koe: Awi mahorumat Hatallan ita, keton karä reware, keton idjä mikäh iä, olo korik olo hai.

6. Tinai aku mahining kilau augh kawan idjä karäan, kilau augh gotok danum soho, kilau augh njaho paham, koe: Haleluja! krana Tuhan, Hatallan ita, idjä djaton tikas kwasae, djari manduan karadjaan.

7. Buah ita handjak, baramirami, manenga horumat akae, krana pesta masawä Anak-tabiri djari sampai, sawae djari manjimpan arepe. — (Matt.22,2.)

8. Maka djari inenga akae, uka iä makaian arepe hapan benang lamos tuntang brasih, idjä haginging. Krana pakaiäe lamos tä, djetä karä katetek olo brasih.

9. Tinai iä hamanh dengangku: Surat: selamat äwen, idjä djari irawäi akan panginan hamalem ain Anak-tabiri tä. Tinai koe dengangku: Karä augh toh toto uras ain Hatalla.

10. Tä aku mahingkep darah paie, handak manjembah iä. Tapi koe dengangku: Buabua, äla gawim kalotä; aku djipen Hatalla, sama kilau ikau, tuntang karä paharian, idjä minbing kusak-

sian Jesus. Sembah Hatalla. Krana kasaksian Jesus tä, djetä rogh karä nudjum.

11. Tinai aku mitä langit buap; maka itä! hadjaran baputi, tuntang idjä mukonge bagarä Idjä Budjur, Idjä Toto, iä mahukum tuntang mangalabi huang katetek.

12. Matae kilau njalan apui, hundjun takoloke arä makota, tinai aton arae tarasurat hong iä, idjä biti mahin djaton kasenäe, baja iä bewäi.

13. Iä hapakaian pakaian, idjä djari insulup hong daha; arae tä: Augh Hatalla. — (Joh.1,1.)

14. Maka karä kawan talo belom huang sorga miring iä, mukong hadjaran baputi, hapakaian benang idjä baputi tuntang brasih.

15. Maka bara njamae aton blua padang manjihi, hapae mawi olo kapir. Iä karäh nianjakatik olo tä hapan sokah sanaman, iä mahundjeng pähes anggor kalait tuntang kasangit Hatalla, idjä djaton tikas kwasae.

16. Intu klambie tinai intu dahepae djari tarasurat arae kalotoh: Radjan karä radja, Tuhan karä tuan.

17. Tinai aku mitä malai-kat mendeng huang matan-andau; iä tä mambawa hai aughe, manjoho karä ampin burong, idjä trawang penda langit, koe: Kantoh, hapumpung keton tanggoch pa-

nginan hamalem ain Hatalla idjä hai;

18. Nakara keton kuman isin karä radja, isin karä matir, isin karä olo kwasa, isin karä hadjaran, isin karä olo idjä mukonge, isin karä olo mardeka tuntang karä djipen, olo korik olo hai.

19. Tä aku mitä meto tä, tuntang karä radjan petak, tinai karä djalaban olo ajue djari hapumpung, handak mangalabi idjä mukong hadjaran tä, tuntang djalaban ajue.

20. Tapi meto tä inawan, tuntang baiak dengae nabi panandjaro tä, idjä djari mawi karä kata heran tä intu bae, idjä djari hapae mampalajang karä olo awang djari manarima katan meto tä, tuntang djari manjembah hampatong. Belobelom äwen duä tä inganan akan danau apui, idjä hanjala barirang.

21. Tinai awang beken tä uras impatäi awi padang sin idjä mukong hadjaran tä, idjä blua baranjamae; maka karä burong besoh awi isin äwen.

BAGI 20.

Setan imasong sakojan njelo; belabe olo matäi misik; setan lepas tinai, palus manamput arä olo; lin.bah tä iä inganan akan danau apui; olo matäi handai belom tinai.

1. Limbah tä aku mitä malaikat mohon bara langit,

intu lengäe aton anakuntjin naraka, tinai rantai hai.

2. Iä palus maujingkap naga, handipä bakas tä, djetä bilis setan, tuntang mama-song iä akan sakojan njelo.

3. Balalu manganan iä akan naraka, palus manutup iä betä, haiak mantjatjak hundjue, belä iä akan mampalajang karä utus olo tinai, sampai sakojan njelo tä djari hapus. Limbah tä iä akan lapas tinai handjulo.

4. Maka aku mitä arä padadusan, tuntang idjä mondok hundjue, kwasa mahukum inenga akae, tinai karä liau äwen, idjä matäi inetek tagal kasaksian Jesus, tagal augh Hatalla, tinai idjä djaton djari manjembah meto tä tuntang hampatonge, tinai idjä djaton djari manarima katae tä intu lingkaue atawa intu lengäe: maka karä olo tä belom, marentah haiak dengan Kristus sakojan njelo katahie.

5. Maka olo matäi awang beken djaton djari belom tinai, sampai sakojan njelo tä djari hapus. Djetä kasimik idjä solake.

6. Salamat iä tuntang brasih, idjä bara bagi intu kamisik idjä solake tä; dengae pampatäi idjä ambal duä tä djaton bara kwasa, malainkan olo tä karäh indu imam Hatalla tuntang Kristus, tuntang olo tä karäh marentah hai-

ak dengae sakojan njelo katahie.

7. Amon sakojan njelo tä djari hapus, tä setan karäh lapas tinai bara äkae djari inutup.

8. Palus iä karäh blua, nakara maupalajang karä utus olo hong äpat puting petak, Gog tuntang Magog tä, tantai mamumpang äwen tä akan klahi; olo tä kilau bawak baras hong saran tasik karäe.

9. Maka olo tä hagoet mananjap hapus petak, palus mangapong äka djalaban olo brasih, lewu tä, idjä äka sintan Hatalla. Maka apui lawo bara sorga, äka Hatalla, mampalomos olo tä.

10. Tinai setan, idjä djari mampalajang olo tä, inganan akan danau apui idjä hanjala barirang, äka meto tuntang nabi panandjaro tä kea; hetä iä ingapähä handau hamalem, palus katatahi.

11. Tinai aku mitä padadusan baputi idjä hai, tuntang idjä mondok hundjue; bara baue tä petak tuntang langit nihau lilap, djaton tawan kalekae tinai. — (*Matt. 25, 31.*)

12. Limbah tä aku mitä karä olo matäi, hai korik, mendeng naharep padadusan tä; tä karä surat imbuka, tinai surat beken imbuka kea, iä tä, surat pabelom; maka karä olo matäi buah baläh tumon idjä tarasurat

hong surat tā, tomon talo gawie.

13. Tinai tasik malian olo matāi awang huange; tinai pampatāi tuntang naraka malian olo matāi awang huange; palus karā olo tā imelāh genep biti tomon gawie.

14. Maka pampatāi tuntang naraka inganan akan danau apui, djetā pampatāi idjä ambal duā.

15. Tinai amon olo djaton tarasurat huang surat pambelom, iä palus inganan akan danau apui.

BAGI 21.

Langit idjä taheta tuntang petak idjä taheta; tinai Jerusalem idjä taheta.

1. Limbah tā aku mitā langit taheta tuntang petak taheta; krana langit idjä solake djari nibau, tuntang tasik djaton hindai.

2. Tinai aku mitā lewu idjä brasih, Jerusalem taheta tā, mohon bara sorga, bara Hatalla, simpan kilau pisek, idjä imbungas akan bakal-banae.

3. Tuntang aku mahining augh hai bara sorga, koe: Itā, tā pasah Hatalla hindjä olon. Iä karāh melai dengan äwen, tuntang olo tā karāh indu ungupe, tinai bitin Hatalla karāh melai dengan äwen indu Hatallae.

4. Tuntang Hatalla karāh mampuas karā djohon matae bara matan äwen; pampatāi djaton hindai, djaton kea kabatang atai tuntang tangis, kapābā djaton kea hindai, krana karā talo awang sola ke tā djari malalau.

5. Tā idjä mondok huan djun padadosan hamaub: Iä, jaku manabeta talo bandai. Tinai koe dengangkū: Surat tā, krana augh toh toto tuntang budjur.

6. Tinai iä hamaub dengangkū: Djari genep. Aku toh Alpa tuntang Omega, Tampara tuntang Kalepah. Akan olo idjä haus belae bandak inengkū tahasak danumpambelom tā, inenga bewāi. — (1,8.)

7. Idjä manang, iä karāh mandino karā talo toh indu panatae, tuntang aku bandak indu Hatallae, tinai iä indu anakku.

8. Maka karā olo pikāh, olo idjä dia pertjaja, olo kabalä, olo pamuno, olo pahabandong, karā tukang palahan, olo panjembah dewa, tuntang karā olo panandjaro: bagin äwen bandiai tā karāh huang danau, idjä hanjala apui tuntang barirang; djetā pampatāi idjä ambal duā.

9. Limbah tā idjä biti heramalaikat udju tā, idjä djari mimbing udju sangkir tā, idjä basuaug udju kadja

kä idjä barian haliai tä, manalih, tuntang hakotak denganku, koae: Kantoh ikau, aku handak mamprahan akam piseke, sawan Anak-tabiri tä.

10. Palus iä mimbit aku huang Rogh hundjun bukit idjä gantong mangkahemer, tuntang mamprahan akanku lewu tä, Jerusalem idjä brasih, idjä mohon bara sorga, bara Hatalla. — (*Esegh.40,2.*)

11. Huang tä aton kahain Hatalla, panjangkawang kilau batu idjä kapala barega, kilau jaspis, idjä manjangkawang kilau Kristal.

12. Iä hakota hai tuntang gantong, hetä duäwalas bauntonggang, hundjun bauntonggang tä duäwalas malaikat, tuntang aton aran tarasurat hundjue, djetä: aran duäwalas hamputan olo Israel.

13. Hila timor aton telo bauntonggang, hila utara telo kea, hila salatan telo bauntonggang, hila barat telo kea.

14. Tinai kotan lewu tä duäwalas galange, hundjun galange tä aton aran duäwalas rasul Anak-tabiri tä.

15. Maka idjä hakotak denganku mimbing sokah ukur, kilau djudjur bulau, nakara hapae mukur lewu, tuntang bauntonggange, tinai kotae.

16. Maka lewu tä lapak häpat, kamboe sama dengan kabukae; iä mukur lewu

tä hapan sokahe, djadi duäwalas kojan stadia, kamboe, kabukae, kagantonge uras sama.

17. Tinai iä mukur kotae, djadi saratus äpat pulu äpat basa, tumon ukur ain olo, idjä intu malaikat tä.

18. Maka ramon kota tä uras jaspis; tinai lewu tä uras bulau idjä babalap haliai, idjä kilau saramin haginging.

19. Karä galang kotan lewu uras imbungas hapan hakabeken ampin batu barega. Galange idjä solake jaspis, idjä duä sapir, idjä telo kalsedon, idjä äpat smaragd,

20. Idjä limä sardoniks, idjä djahawen sardius, idjä udju krisolit, idjä hanja beril, idjä djalatién topas, idjä sapulu krisopras, idjä sawalas hiasint, idjä duäwalas ametist.

21. Tinai bauntonggang duäwalas tä uras mutiara, genep bauntonggang midjä mutiara, tuntang karä djalan huang lewu tä uras halasäh bulau brasih, idjä haginging kilau saramin.

22. Maka aku djaton mitä äka sombajang hetä, krana Tuhan, Hatalla idjä djaton tikas kwasae, indu äka sombajang ain olo tä, tuntang Anak-tabiri.

23. Matanandau tuntang bulan djaton usah akan lewu tä, mangat mamplawa iä, krana kahain Hatalla mam-

plawa iä, tuntang Anak-tabiri indu sümboe.

24. Maka karä utus olo karäh manandjong huang kala-wae, tinai karä radjan petak mimbit kabaie huange.

25. Karä lawange djaton inguntji handau; krana alem puna djaton hetä.

26. Tinai horumat tuntang kahai karä utus olo karäh imbit kantä.

27. Maka dialo idjä kihal akan tamä hetä, tuntang idjä mawi talo kabelä, atawa idjä panandjaro, baja olo tä bewäi, idjä tarasurat hong surat pabelom Anak-tabiri.

BAGI 22.

Danum-pabelom tuntang kaju pabelom. Karä augh surat toh uras toto batantu. Jesus karäh dumah badjeleng.

1. Tinai iä mamprahan akangku batangdanum pabelom, idjä takining kilau kristal, djetä blua bara padadusan Hatalla tuntang Anak-tabiri tä.

2. Intu bentok lewu, tinai hasansila batangdanum tä aton kaju pabelom, idjä mamua hangkaduäwalas, genep bulan iä mamua; daweu kaju tä indu mampakäläh olo kapir.

3. Hetä djaton hindai kihal; padadusan Hatalla tun-

tang Anak-tabiri karäh betä, tuntang karä reware karäh manonggo iä,

4. Haiak manampajah bawae, tinai arae karäh aton intu lingkau äwen.

5. Hetä djaton alem, dia usah olo hetä hasumbo, kalawa matanandau mabin dia usah: krana Tuhan Hatalla karäh mamplawa iä, tuntang olo tä karäh marentah palus katatahi.

6. Maka iä bamaub denganku: Karä augh toh uras toto tuntang budjur; Tuhan, Hatallan karä nabi idjä brasih, djari manjoho malai-kate, mangat masanan akan reware talo, idjä akan indu mandjadi badjeleng.

7. Itä, aku dumah badjeleng! Selamat idjä mahaga karä augh tudjuw surat toh.

8. Maka aku, Johannes, idjä mitä tuntang mahining talo tä. Djadi, limbah aku djari mahininge tuntang mitäe, maka aku mahingkep, handak manjembah darah pain malaikat, idjä djari mamprahan talo tä akangku.

9. Tapi koea denganku: Buabua, äla gawim kalotob! krana aku djipen Hatalla, sama kilau ikau, tuntang karä paharim, nabi tä, tinai kilau olo handiai, awang mahaga augh surat toh. Sembah Hatalla!

10. Tinai iä bamaub denganku: Äla manutup karä

augh tudjum surat toh, krana wajahe djari tokep.

11. Idjä kianat, naughe iä sasar kianate; idjä kihal, naughe iä sasar kakihale; tapi idjä tetek, buah iä sasar kateteke, tuntang idjä brasih, buah iä sasar karasihe hindai.

12. Itä, aku dumah badjeleng; tuntang baläh aton intu aku, hapaku mamaläh genep biti tumon gawie.

13. Aku toh Alpa tuntang Omega, Idjä Solake tuntang Idjä Rahian, Tampara tuntang Kalepah.

14. Selamat olo tä, idjä malalus prentahe, mangat iä kwasa dengan kaju pambelom, tinai mangat iä tau tamä bauntonggang lewu tä.

15. Tapi intu ruar aton karä aso tä, karä olo palahan, karä olo pahabandong, karä olo pamuno, karä olo panjem-bah dewa, tinai olo handiai, idjä mangilak tuntang mawi tandjaro.

16. Aku, Jesus, djari manjoho malaikat ajungku, mangat manjaksi talo toh akan keton, tahu karä ungup

keton. Aku toh Salundik tuntang Batang Dawid, Bintang-sawah idjä pahapahai tä. — (*Jes.11,10.*)

17. Maka Rogh tuntang pi-sek tä hamauh: Dumah! Buah idjä mahining tä, hamauh: Dumah! Tinai awang haus belaie, käläh iä manalih; awang handak, käläh iä manduan danum-pabelom inenga bewäi.

18. Aku manjaksi akan genep olo, idjä mahining augh tudjum surat toh: amon olo mandahang augh toh, Hatalla karäh mandahang akae karä kadjakä, idjä tarasurat hong surat toh. — (*5.Mos.4,2.*)

19. Tinai amon olo manapas karä augh tudjum surat toh, Hatalla karäh manapas bagie intu kaju pambelom, tinai intu lewu brasih tä, tinai intu karä talo, awang tarasurat hong surat toh.

20. Koan idjä manjaksi talo toh: Toto, aku dumah badjeleng. — Amen; dumah, o Tuhan Jesus!

21. Käläh asin Tuhan ita Jesus Kristus mampahaiak keton handiai. Amen.